

128270

2022

ALMANAHUL LITERAR '89

ALMANAHUL LITERAR '89

101. 2005

2016

I 28270

Almanahul literar '89

BIBLIOTECA „ASTRA”
SIBIU

EDITAT DE ASOCIAȚIA SCRITORILOR DIN BUCUREȘTI

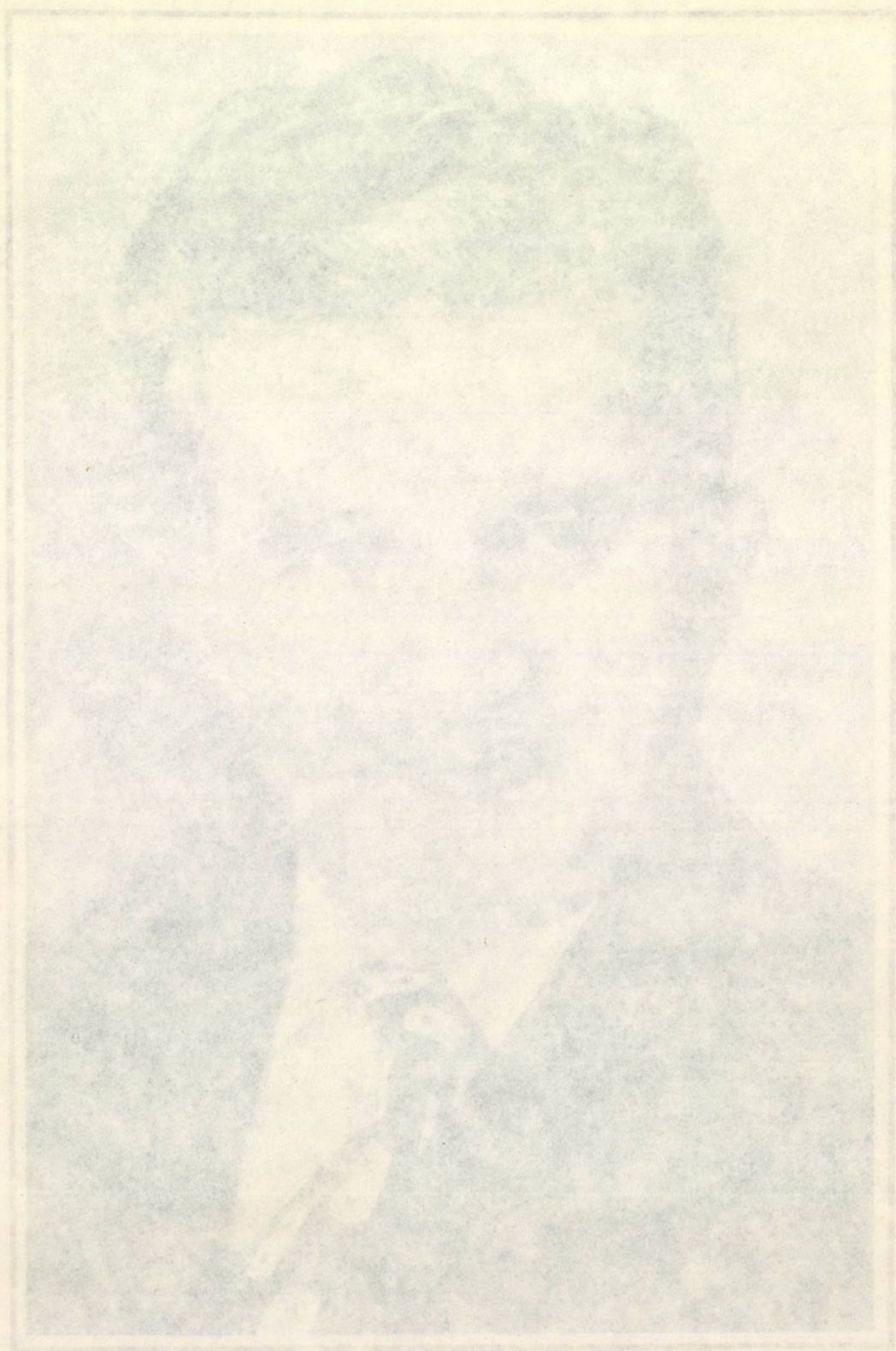
45760.

„Creația literară, artistică trebuie să realizeze noi opere care să oglindească uriașa muncă a poporului nostru. Avem nevoie de noi romane, noi piese de teatru, noi poezii în care eroii principali să fie muncitorii, țăranii, intelectualii, cu preocupările lor, cu dorințele lor de progres, de bunăstare, cu hotărârea lor de a contribui la făurirea socialismului și comunismului în România. Ce minunate sînt realizările constructorilor socialismului în toate domeniile! Din aceste preocupări, în care sînt și multe contradicții și în care sînt exprimate multe dorințe, trebuie să se inspire scriitorii, creatorii patriei noastre. Izvorul nesecat de inspirație trebuie să-l constituie viața și munca poporului nostru. Din acest izvor veșnic viu, nesecat să se inspire adevărații creatori și artiști, care, prin întreaga lor activitate, trebuie să servească poporul, construcția socialismului, viitorul său luminos, comunismul !“

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din Expunerea la Ședința comună a Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român, a organismelor democratice și organizațiilor de masă și obștești)

„PRIVESC ORAȘUL...”

Privesc orașul – furnicar –
Cu oameni mulți și muri bizari,
Pe strade largi cu multe bolți,
Cu câte-un chip l-a stradei colț,
Și trec foind, rizînd, vorbind,
Mulțime de-oameni pași grăbind...

MIHAI EMINESCU

Un oraș este o durată : el există în timp, tot așa cum există în spațiu. București înseamnă istorie și continuitate. Am vrut să ilustrăm în ALMANAHUL nostru aceste adevăruri foarte simple și de toată lumea știute. Prin forța lucrurilor, continuitatea pe care o pun în evidență textele și imaginile, culese de noi cu grijă și respect, este indeosebi una literară. Dar, firește, nu numai atît. Istoria unui oraș nu se lasă „defalcată”. Una și indivizibilă, ea este – cum sperăm să-și dea seama cititorii noștri – o istorie totodată artistică și socială, politică și economică, morală și culturală.

Ne-am străduit apoi să sugerăm ideea că prezentul Bucureștiului, în care trăim, este indisolubil legat de trecutul lui, ca două fețe ale unei singure realități.

A-ți cunoaște orașul, sub aceste două fețe, este a-ți asuma și o responsabilitate : a sta cu ochii ațintiți asupra viitorului lui, care nu e o ficțiune abstractă, ci o realitate concretă, vie, care se naște astăzi.

REDACȚIA

DIN BUCUREȘTIUL REVOLUȚIONAR

Clubul muncitoresc

Mișcarea muncitorească, socialistă din țara noastră, dezvoltată în mod unitar pe întreg teritoriul, de la început a atras în rândurile sale numeroși intelectuali și în mare măsură scriitori, ziariști. Îndeosebi în cercurile socialiste constituite în București, în deceniul al VIII-lea și al IX-lea din secolul al XIX-lea, alături de o serie de medici, studenți, s-au aflat și oameni ai literelor ca Dobrogeanu-Gherea, Ionescu Raicu-Rion, Traian Demetrescu, Anton Bacalbașa, Constantin Mille ș.a.

Odată cu înființarea în 1884-1885 a cercurilor muncitorești, atracția scriitorilor a fost mai evidentă îndeosebi după elaborarea și publicarea de către C. Dobrogeanu-Gherea în 1885 a cunoscutului program **Ce vor face socialiștii români?** În rândurile acestor cercuri care cuprindeau muncitori de diferite meserii s-au aflat și intelectuali ca Iosif Nădejde, Sofia Nădejde, C. Mille, Constantin Bacalbașa ș.a. O bogată activitate au desfășurat intelectualii atașați mișcării socialiste în Cercul de studii sociale „Drepturile omului”. Semnificativă a fost întrunirea organizată de Cerc, în martie 1885, închinată aniversării Comunei din Paris. La întrunire au ținut cuvântări, în care au evocat semnificația evenimentelor revoluționare din timpul existenței Comunei din Paris, socialiștii C. Mille, Emil Frunzescu, C.C. Bacalbașa, precum și Vintilă C.A. Rosetti și Barbu Ștefănescu Delavrancea. Dezvoltarea mișcării muncitorești a impus treptat și adoptarea unor forme de organizare corespunzătoare. Ca urmare, în anii 1888-1890 tot mai mult se punea problema constituirii unui partid al muncitorilor. Astfel, în ziarul „Revolta” din octombrie 1889, editat de muncitorii organizați din București, se scria: „Prin ziarul «Revolta» vom propaga ideile partidului muncitorilor, din care facem parte, în marginile programului nostru și vom căuta a dobîndi cît mai mulți aderenți... pentru organizarea tuturor muncitorilor într-un singur partid”. Prin acest ziar se propaga consecvent ideea creării partidului muncitoresc. În diferitele articole publicate în numerele următoare ale ziarelor **Revolta** și **Steagul roșu**, care în 1890 a luat denumirea **Munca**, se jalonau sarcinile viito-

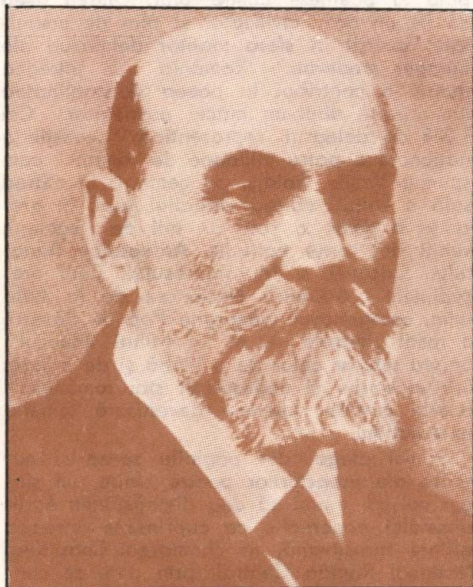

„Munca” din 27 septembrie 1892

rului partid muncitoresc. Crearea acestuia a avut loc peste cîțiva ani, în 1893. Pînă atunci, un rol deosebit de important au avut cluburile muncitorilor organizate pe baza unui statut, cu obiective precise. Primul club s-a înființat în București prin transformarea cercului muncitoresc. Clarificările care au avut loc în rândurile membrilor cercului au

1 Mai 1913, în presa vremii

C. Dobrogeanu-Gherea

dus în final la crearea unei noi forme de organizare, și anume Clubul Muncitorilor. La 10 februarie 1890, Constantin Mille, care cunoștea bine împrejurările în care se înfiripa organizarea muncitorilor, referindu-se la tactica de luptă pe care trebuia să o adopte clubul a spus : „Înainte în marginile legii”. Iar I. Nădejde preciza : „Mișcarea socialistă este o mișcare pașnică”. Această orientare era menită să atragă rinduri largi ale muncitorilor. După alegerea, la 24 februarie 1890, a Comitetului executiv al Clubului din București și apariția ziarului „Munca”, tot mai mult se conturează contribuția scriitorilor la activitatea socialistă. În articolul intitulat **Ținta noastră** C. Mille, la întrebarea : Cum să fie lupta ?, răspundea : „Am zis mai sus – pe calea legilor și înăuntrul lor... Muncitorii trebuie să lupte pentru a trimite deputați în parlament și consilii comunale. Acolo, acești trimiși ai poporului vor căuta ca prin legi și măsuri folositoare clasei dezmostenite să-i îmbunătățească starea. În privința mișcării politice, înția schimbare de adus este votul universal. Pe calea politicii și cu votul universal, muncitorii, numai prin faptul numărului și al voinței lor, vor putea fără zguduiri, fără jertfe multe să însemneze în stat ceea ce în adevăr sint, adică totul”. În martie 1892, Cercul de studii sociale al Clubului din București inaugurează un ciclu de conferințe. În fața unei asistențe numeroase C. Dobrogeanu-Gherea a vorbit despre concepția materialistă a istoriei. Din relatările

Traian Demetrescu

ziarului **Munca** rezultă că logica expunerii a entuziasmat auditoriul, captivat de superioara calitate a expunerii. Tot aici a avut loc o discuție despre teoriile lui Malthus, conferința socialistului Dulceanu intitulată **Ce este și ce vrea socialismul ?**, iar Anton Bacalbașa a vorbit despre **Lupta de clasă**.

După crearea în martie 1893 a Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România, activitățile inițiate de Cercul de studii sociale s-au diversificat, de asemenea, conferințele au abordat o tematică variată, iar prezența scriitorilor a fost mai numeroasă. În mai 1893, C. Mille a ținut o conferință despre **Arta și socialismul**; în noiembrie, Traian Demetrescu a vorbit despre **Nuvelele doamnei Sofia Nădejde**.

În cadrul conferințelor s-au dezbătut creații ale clasicii literaturii : M. Eminescu, I.L. Caragiale, I. Creangă, Al. Vlahuță, G. Coșbuc. Insuși marele dramaturg I.L. Caragiale a conferențiat la Clubul muncitorilor din București în legătură cu sărbătoarea de 1 Mai 1894.

Prin activitatea desfășurată la sfârșitul secolului trecut, Clubul muncitorilor din București a contribuit la promovarea în rândul muncitorilor a ideilor socialiste, a valorilor culturii românești, stimulând în același timp participarea unor reprezentanți de seamă ai culturii la activitatea socialistă.

ION ARDELEANU

FLUVIUL NUMIT UNIRE

Unirea face puterea ; nu știu altă sintagmă mai simplă și mai cuprinzătoare ca această străveche vorbă românească. Ea a fost prezentă și a înaripat generații întregi de români, pe toți cei trăitori de-o parte și de alta a Carpaților, cu mult înainte de sublima zi a Albei-Iulia – 1 Decembrie 1918.

Atunci și acolo s-au strâns toate izvoarele și riurile românilor, formînd un fluviu al luptei și demnității naționale, al iubirii de moșie și al încrederii în forțele proprii și-n destinul nostru. S-au adunat apele într-un torent fără egal și nimeni și nimic nu-i mai putea rezista : nici petecele de hirtie scrise în cancelariile străine, nici înțelegerile făcute fără voia noastră sau chiar împotriva voinței noastre, nici amenințările de tot felul. Urmașii celor ce se zidiseră în nemurire, de-a lungul veacurilor și de-a latul țării, la Posada, Rovine și Podul Înalt, ai celor porniți sub sceptrul lui Mihai Viteazul și apoi sub flamura lancelui din Cetatea Apusenilor, urmașii celor ce au semnat Independența pe cîmpurile de singe de la Grivița și Plevna aveau acum, în '918, conștiința că suprema jertfă a neamului românesc, săvîrșită cu puțin timp înainte, la Mărăști, Mărășești și Oituz, trebuia sfîșită printr-un gest de sublimă și răscolitoare voință. Căliți în lupte și uniți în idealuri, românii erau pregătiți ca niciodată să-și apere cu arma și pieptul libertatea cea îndelung rîvnită. Ei se îndreptau spre Alba într-un marș simbolic, își revendicau drepturile fără să asuprească pe nimeni, își apărau vetrele fără să atenteze la vatra nimănui.

Marea Unire, însumînd respirația a milioane de bărbați și femei, tineri și bătrîni, devenea încununarea unui ideal multiseclar și nicidecum scopul vreunei dorinți momentane sau uzurpatoare. Uniți, românii erau conștienți că devin o forță dar nu îndreptată împotriva cuiva, ci toamă pentru a sădi armonie în pămîntul rîvnit și sfîșiat un mileniu de forțe și interese străine. Le-au călăuzit fapta și gîndul cei mai luminați voievozi, dascăli și revoluționari, de la Mircea, Ștefan și Mihai pînă la Cantemir, Dosoftei, stolnicul Cantacuzino, Bălcescu, Alexandru Ioan Cuza și Kogălniceanu, de la răsculații lui Horea pînă la demersurile memorandiștilor, de la doinele anonimilor

pînă la poemele Eminescului. Unirea avea să fie un act civilizator și plin de umanitate, săvîrșit în sfera marilor demersuri ale Europei moderne. România se întregea pentru a contribui la pacea și stabilitatea lumii ieșite dintr-un măcel devastator. Cei 1 228 de delegați, reprezentînd „conștiința națională a patru milioane de români”, cum spunea Vasile Goldiș, au semnat, în marea sală a Unirii, cartea viitorului țării, în prezența a peste o sută de mii de oameni, veniți din toate colțurile Ardealului, Banatului, Crișanei și Maramureșului. Cînd președintele Adunării Naționale de la Alba Iulia, octogenarul Gheorghe Pop de Băsești, a rostit „marele vis al lui Mihai Viteazul : unirea tuturor celor de o limbă și de o lege, într-un singur și nedespărțit stat românesc”, aceste cuvinte solemne deveniseră temelia unei națiuni.

Și voi alege, din paginile scrise și ne scrise ale pregătirilor pentru Unire, un singur episod, menit să dea dimensiunea entuziasmului nepereche ce cuprinsese întreaga suflare transilvană, la chemarea Consiliului Național Român Central, prin care se convoca adunarea de la Alba, pentru ca poporul „să-și spună cuvîntul său hotărît asupra sorții sale”.

„A fost ziua cea mai frumoasă, cea mai aleasă a Maramureșului românesc. S-au adunat Românașii din toate satele comitatului, ca la un semn ; cu steaguri, cu cocarde în tricolor românesc. Eram adunați 5-6 000 de oameni, fieștecare de a arăta lumii întregi că neamul românesc din Maramureș știe să-și croiască viitorul ; știe să-și aleagă oamenii ; și mai ales vrea să dovedească că stă ca o stîncă pe lingă Marele Sfat Național Românesc”. Prin aceste cuvinte de foc, ziarul „Sfatul”, organ al Consiliului Național Român al comitatului Maramureș, descrie atmosfera, crezurile și hotărîrea celor ce-au participat, în ziua de 22 noiembrie 1918, la adunarea populară din Sighetu Marmăției. Această manifestație, ținută în centrul orașului, avea menirea să aleagă comitetul Sfatului Național Român (format din 34 membri, în frunte cu dr. Vasile Chindriș) și delegații ce trebuiau să reprezinte Maramureșul istoric la Marea Adunare Națională de la Alba-Iulia. Cu cîteva zile înainte, la Baia Mare luase ființă C.N.R. al comitatului Sătmăr, exprimînd voința românilor din acest nord de țară de a se uni cu Țara.

În zilele de 28 și 29 noiembrie, din toate așezările se formau coloane de căruțe, aducîndu-i pe delegați la Baia Mare, de unde luau trenul spre „Mecca românească”. Fluviul numit Unire își strîngea apele și din străvechile „țări”, ce-și păstrasera ființa și idealurile de-a lungul unui mileniu de împi-

lare națională și socială. În ținuturile maramureșene, oșenești, chiorene, codrene și lăpușene, nicicând nu se înregistrase o asemenea efervescență, începînd cu crearea consiliilor naționale române locale și a gărzilor naționale, terminînd cu însuflețitoarele cuvîntări și apeluri ale fruntașilor uniونيști, menite să vegheze ca toate hotărîrile locuitorilor acestor meleaguri să fie aplicate întocmai, pentru ca dorința lor să se facă auzită la Alba-Iulia. Entuziasmul popular se manifestă cu pregnanță mai ales cu prilejul semnării „credenționalelor”, cînd toată suflarea românească de pe văile voievodale ale Izei, Vișeuului și Marei, ale Căvnicului, Lăpușului și Someșului cînta în cor „Deșteaptă-te române”, „Pe-al nostru steag”, „Hora Unirii”, de răsuna codrii din Gutii în Rodna și din Țibleş pînă-n Oaș.

Călătoria cu trenul spre Alba-Iulia a fost un adevărat triumf al cauzei românilor din nordul Transilvaniei, lat-o descrisă de ziarul „Sfatul”: „Ne așezăm cu toții într-un vagon și scriem pe el **Marmăția**, apoi **Trăiască România!** La toate gările călătorii se opresc. Însuflețirea e nespusă, cîntecele naționale nu mai încetău, drapelele românești se tot sporesc. E ceva lucru lipicios însuflețirea (...) În Teiuș auziam că bătrînul luptător al intereselor neamului românesc Gheorghe Pop de Băsești călătorește pe trenul nostru împreună cu un general din România. În cît bați din palme ne-am strîns sub

fereastra lui **Badea George**, cîntînd, făcîndu-i ovații. Nu se auzea alta ca: „**Trăiască România (...), Bădea George, Unirea...**”... Capul cărunt al bătrînului iese pe fereastră și cu lacrimi în ochi ne mulțumește”... Ascunzîndu-și cu bărbăție boala ce-l chinuia și în urma căreia va deceda cîteva luni mai tîrziu (la 23 februarie 1919), Gheorghe Pop de Băsești, avea să prezideze istorica adunare națională de la Alba-Iulia, despre care Lucian Blaga scria: „În ziua aceea am cunoscut ce înseamnă entuziasmul național, spontan, irezistibil, organic, masiv (...). Seara, în timp ce ne întorceam cu aceeași trăsură la Sebeș, atît eu cît și fratele meu ne simțeam purtați de conștiința că puseseam **temeiurile unui alt Timp**, cu toate că n-am făcut decît să **participăm**, tăcuți și insignifianți, la un act ce se realiza prin puterea destinului. Faptul de la răsrucea zilei, cu tăria și atmosfera sa, ne comunica o conștiință istorică...”

Fluviul numit Unire este puterea de suflet a unui neam întreg, rod al vrerii din veac în veac, a tot ce a dat mai bun și drept acest pămînt, pentru mai binele oamenilor acestui pămînt numit România. Unirea face puterea. Unire în suflet și simțiri, Unirea cea Mare întru România nepieritoare!

VALENTIN HOSSU-LONGIN

Locuitorii comunei Găltișu – participanți la adunarea de la Alba-Iulia

UNIREA ȘI SCRIITORII

„Unirea e actul energic
al întregii națiuni române”

M. KOGĂLNICEANU

La 24 Ianuarie 1859, cu 130 de ani în urmă, s-a împlinit — ca o încununare a unei lupte dirze, necurmăte — un deziderat secular al poporului nostru: Unirea Principatelor Române. Idealul de unire și independență a călăuzit pe locuitorii dintotdeauna ai acestui iubit pământ din cele mai vechi timpuri. Lupta pentru păstrarea autonomiei (toate țările din jurul nostru au fost desființate ca stat) și înfăptuirea unirii se va accentua deosebi în secolul al XIX-lea — unul dintre cele mai zbuciumate secole din istoria poporului nostru. Simpla enumerare a celor patru mari evenimente — trei desfășurate în primele șase decenii — revoluția condusă de Tudor Vladimirescu, din 1821, revoluția de la 1848, lupta pentru Unirea Principatelor, din 1859, și războiul pentru independență, din 1877–1878, demonstrează temeinicia afirmației de mai sus. Presa din timpul revoluției de la 1848 a avut un mare rol în mobilizarea forțelor progresiste în lupta pentru dreptate socială și națională, în lupta pentru înfăptuirea înaltului țel al tuturor românilor — Unirea. Iată, de pildă, un fragment din articolul nesemnat, dar aparținând lui C.A. Rosetti, intitulat **Către frații noștri din Moldova**, publicat în **Pruncul român** din 12 iunie 1848: „Frați români din Moldova! Ceasul libertății a sunat pentru tot românul. Astăzi la 11 iunie este ziua fericită în care libertatea a intrat triumfală în capitala noastră. Numai bucurie și frăție este între toți locuitorii. Uniți vom fi tari; uniți, vom sta împotriva oricăruia vrăjmaș al libertății noastre!” Idei similare, exprimate însă cu și mai mult patos, le întâlnim în articolul lui Bălcescu intitulat **Mersul revoluției în istoria românilor**, publicat în **România viitoare** din 1850: „Vrem să fim o nație una, puternică și liberă prin dreptul și datoria noastră, pentru binele nostru și al celorlalte nații, căci voim fericirea noastră și avem o misie a împlini în omenire”.

Creatorii noștri de artă, puternic animați de un profund patriotism, au reflectat în operele lor întreaga istorie zbuciumată, eroică a poporului român. În operele lor vom

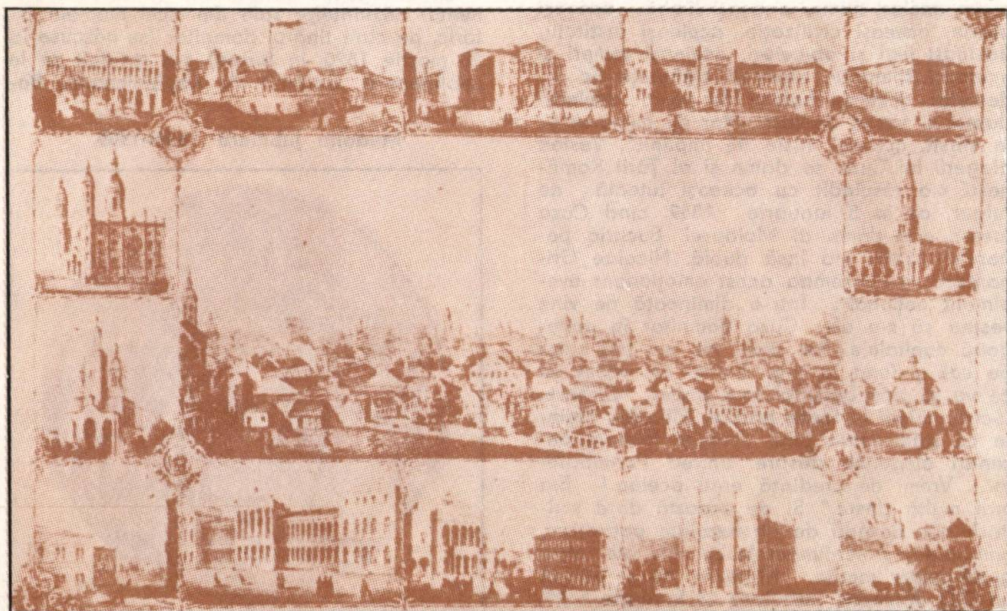
găsi veridic reflectată conștiința comunității de origine a poporului român, conștiința unității teritoriului nostru, moștenit de la daci și romani, conștiința comunității de limbă, de tradiții, de obiceiuri, creații etc. — conștiința unității totale a poporului român. Începând cu versuri și legende ale creatorului anonim, și cu bătrânele file ale cronicilor, literatura a adunat an de an, secol după secol, mărturii pe cit de numeroase, pe atât de valoroase, sub raportul ideilor și al realizării artistice. Miron Costin, în lucrarea sa **De neamul moldovenilor, din ce țară au ieșit strămoșii lor**, va „scoate lumii la vedere” originea comună a locuitorilor celor trei mari provincii românești. Marele cărturar Stolnicul Constantin Cantacuzino, în a sa **Istorie a Țării Românești**, întemeiată pe documente istorice de epocă, va demonstra, la rindul său, originea comună a tuturor românilor, din toate ținuturile. Savantul de renume european Dimitrie Cantemir, domnitorul Moldovei, va aduce noi dovezi despre originea, vitejia românească — care a învins „atâtea clătiri și mutări de vremi” — în **Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor**. Aceeași idee a originii comune a tuturor românilor, a neîntreruptei continuități în Dacia, în ciuda tuturor vicisitudinilor istorice care au fost, precum și ideea continuității de tradiții, obiceiuri etc. au fost demonstrate în numeroase pagini atât de către corifeii Școlii Ardelene — Samuil Micu, Petru Maior, Gh. Șincai și Ion Budai Deleanu — cit și de către alți componenți ai acestei școli. Aceleași idei, strălucit demonstrate de cronicari și de reprezentanții Școlii Ardelene, au fost însușite și de către poeții și prozatorii noștri și transpuse în numeroase opere literare. Iancu Văcărescu, de pildă, în poezia intitulată **La Milcof**, scrisă în 1830, se adresa cu obidă piirului fără putere care în zadar încerca să despărță fratele de frate: „De unde-ți vine numele, piiru fără putere, / Ce despărțirea neamului tu îndrăznești a cere? / Milă-nceputu-ți, Milcof sec, de va să-ți dobindească! / Sfârșitu-ți va, lumea oftind, în veci să te urască / Desprețuire frații dau puterii-ți nensemna-te! / Căci, despărțit ori depărțat, fratele e tot frate”. Pe măsură ce vremea înainta spre anul revoluției — 1848 — ideea unirii tuturor românilor într-o singură patrie se cristaliza tot mai pregnant, fiind reflectată și în numeroase scrieri literare. Un fierbinte îndemn, la unire este adresat și fraților de peste munți. În poezia intitulată **Hora Ardealului**, pe care Alecsandri o publică în revista **Foaie pentru minte, inimă și literatură**, din 14 iunie 1848, poetul Unirii îndemna cu patos: „Ardelean, copil de munte! / Ian rădică-acum cea frunte / Și te-suflă de mindrie, / Că-mi ești fiu de Românie!” Un alt îndemn similar aflăm și în poezia **Un răsunset** a confratelui transilvănean Andrei Mureșanu, publicată

tot în Foaie pentru minte, inimă și literatură, din 21 iunie 1848 – deci în aceleași zile fierbinți ale anului revoluționar : „Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte, / În care te-adînciră barbarii de tirani ! / Acum ori niciodată croiește-ți altă soarte, / La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani ! // Pre voi vă nimiciră a pizmei răutate / Și oarba neunire la Milcov și Carpați ! / Dar noi, pătrunși la suflet de sînta libertate, / Jurăm că vom da mîna, să fim pururea frați ! // Români din patru unghiuri, acum ori niciodată / Uniți-vă în cuget, uniți-vă-n simțiri !” Literatura din jurul anului 1848 este o literatură militantă, profund patriotică, ideea de libertate socială și națională fiind strîns impletită cu ideea de unire a românilor din toate provinciile, într-o singură țară. Numărul acestor scrieri este imens. Ne vom limita să cităm alte opere ale scriitorilor de mai sus, sau scrieri aparținînd unor autori neamintiți încă. Vom începe, negreșit, cu părințele literaturii românești – Ion Heliade Rădulescu – autorul epopeii **Mihaiada**. Il vom reaminti, în continuare, pe Alecsandri, care mai publică în acești ani poeziile : **15 mai 1848, Deșteptarea României** (1848), poemul istoric intitulat **Sentinela română, Moldova în 1857**. C. Negruzzi scrie poezia **Eu sint român**, Andrei Mureșanu, **15 mai 1848, Anul nou 1855**. Cezar Bolliac, **Acvila străbună, La România**. Nu-l vom omite, desigur, pe Alecu Russo cu înălțătorul său imn patriotic – **Cin-**

țarea României. Acestor distinse nume ale literaturii române li se adaugă altele : Grigore Alexandrescu, Ion Ghica, Dimitrie Bolintineanu, Nicolae Filimon, Hasdeu, George Sion, Gh. Tăutu, C.D. Aricescu, D. Dăscălescu, G. Baronzi, George Crețeanu, N. Nicolescu, I.C. Fundescu, N. Gane, Gr. H. Grădăraș și mulți alții. Dar una dintre cele mai înflăcărâte chemări la Unire a constituit-o, fără îndoială, binecunoscuta **Horă a Unirii** a lui Vasile Alecsandri, pe care fiecare român a cîntat-o și o cîntă cu profundă emoție. Răsunetul ei în epocă a fost imens. Cezar Bolliac va publica un an mai târziu, în 1857, în nr. 2 al ziarului **Buciumul**, o poezie intitulată **Răsunet la Hora Unirii de d. Vasile Alecsandri** : „Sîntem gemeni, mîi firtate / Din părinți într-o dreptate, / Ca doi ochi la semănare, / Ca doi brazi la înălțare. // Ai la Milcov cu grăbire / Să-l secăm dintr-o sorbire, / Și să tragem danț premare / Peste vechile hotare. // Și s-aducă sîntul soare / Și-acea zi de sărbătoare : / Danțu-n horă s-ocolească / Toată țara românească !”. Poetului care cînta „clăcașul” – Bolliac – îi aparține și poezia **Țara Românească către Moldova**, datînd tot din 1857, al cărei titlu îi dezvăluie conținutul. La rîndul său, Grigore Alexandrescu va publica în **Concordia**, din 30 martie 1857, poezia **Unirea Principatelor**, „Dedicată viitorilor deputați ai României” : „Fii ai Romei cei eterne, acești popoli au fost frați : / C-ale lor restriți cumplite au

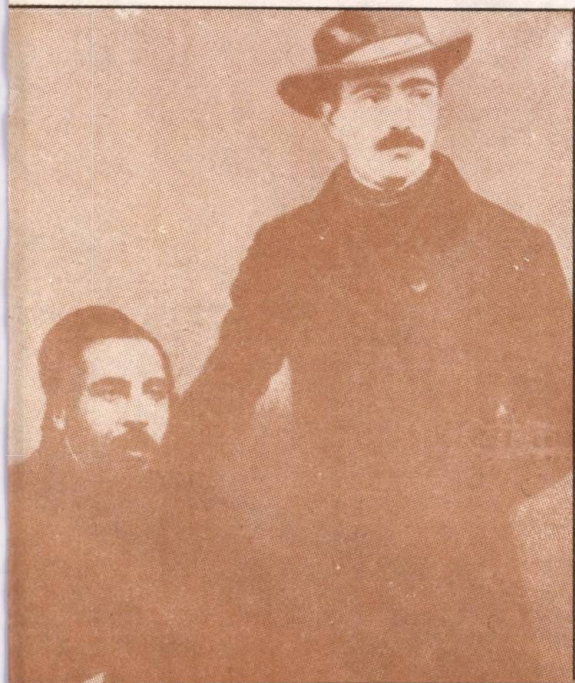
Bucureștii, în timpul lui Alexandru Ioan Cuza

Curînd, „Capitala României – ne informea-

Acestei noi trepte, fundamentale, din istoria poporului român, Unirii Principatelor din 1859 – și implicit lui Cuza – îi sunt închinade de către scriitorii noștri, care manifestau același patriotism fierbinte ca și în 1848, nenumărate pagini. Abundența scrierilor închinade lui Cuza, „unul dintre tinerii cei mai de spirit din Moldova, onest și patriot” – după cum îl caracterizase Dimitrie Bolintineanu, referindu-se la activitatea revoluționară a lui Cuza din 1848, care-i adusese exilarea – se explică și prin faptul că poporul vedea în el pe unul dintre înfruptătorii Unirii, pe exponentul năzuințelor sale din acel moment istoric, pe care tinărul domnitor (se născuse la 20 martie 1820, în Birlad) s-a străduș să le împlinească. Sprijinit de Kogălniceanu, Bo-

12

Ion Ghica și V. Alecsandri, la 1852

Al. I. Cuza înainte de Unire

lîntineanu, Negri, Alecsandri și de către alți patrioți, Cuza înfăptuiește o serie de reforme sociale și culturale îndelung timp așteptate de popor. Numele lui Cuza a intrat în folclor încă din timpul vieții sale, ca o răsplată a profunde prețuiri a poporului. Dintre scriitorii sau patrioții care au închinat pagini înălțătoare actului istoric de la 24 Ianuarie 1859 și domnitorului poporului, Alexandru Ioan Cuza, reamintim pe George Sion, Gh. Tăutu, Neofit Scriban, C.D. Aricescu, G. Baronzi, I.C. Fundescu, Ioan Ianov, Maria Flechtenmacher, Sofia Cocea-Chrisoscoleu, Gr. H. Grădăraș etc. Unirea din 1859 netezește calea către Marea Unire din 1918. Literatura unității naționale constituie un luminos capitol în cadrul literaturii române, la el contribuind atît marii clasici, cit și celelalte condeie. Spațiul ne îngăduie să cităm un număr restrîns de scriitori : Eminescu : **Bogdan-Drăgoș, Mureșianu.** Ion Creangă : **Ion Roată și Cuza Vodă.** Caragiale : **Peste 50 de ani. Coșbuc : Cîntec și În șanțuri.** Macedonski : **Cuza Vodă.** Vlahuță : **În zilele grele.** M. Sadoveanu : **Cuza Vodă, Domnul poporului.** St. O. Iosif : **Cîmpul libertății.** Goga : **Noi, Oltul, O țară știu.** Blaga : **Țara.** Arghezi : **Balada Unirii.** Demostene Botez : **Munții.** George Lesnea : **Răsunet la Hora Unirii,** Horváth Imre : **De ziua Republicii,**

M.R. Paraschivescu : **Cîntarea României.** Alfred Margul-Sperber : **Dragostea de țară.** Mircea Ștefănescu : **Cuza Vodă.** Grigore Hagiu : **Vodă Cuza.** Nichita Stănescu : **N-au murit în zadar, Rînduri la aniversarea Unirii.** Nicolae Velea : **La Milcov.** Mihai Beniuc : **Unirea.** Radu Boureanu : **Divanul Ad-hoc.** Eugen Barbu : **Kogălniceanu și Unirea.** Const. Chiriță : **Sentimentul și ideea unității naționale – flacăra nestinsă a istoriei.** Șt. Aug. Doinaș : **Odă, Jos la riul Milcov.** Geo Dumitrescu : **Inscripție pe piatra de hotar.** Al. Andrișoiu : **Țara, La Unire.** Ion Horea : **Glasurile acestei nații.** Fănuș Neagu : **Domnul Cuza.** Paul Anghel : **Coloana Unirii.** Marin Sorescu : **Trebuiau să poarte un nume.** Nicolae Dragoș : **Istorică Horă.** Ion Gheorghe : **Un singur domn.** Gh. Tomozei : **Douăzeci și patru de cuvinte.** Ioan Alexandru : **Cîmpia libertății.** Adrian Păunescu : **Nu-mi-vom deci Unirea ceea ce sintem azi.** George Chirilă : **Sentimentul Unirii etc., etc.**

Patrioților care au militat neobosit pentru Unirea Principatelor Române și, implicit, scriitorilor care au înălțat imnuri înaltului ideal de Unire le închinăm evocarea de față, cu prilejul împlinirii celor 130 de ani de la marele act istoric.

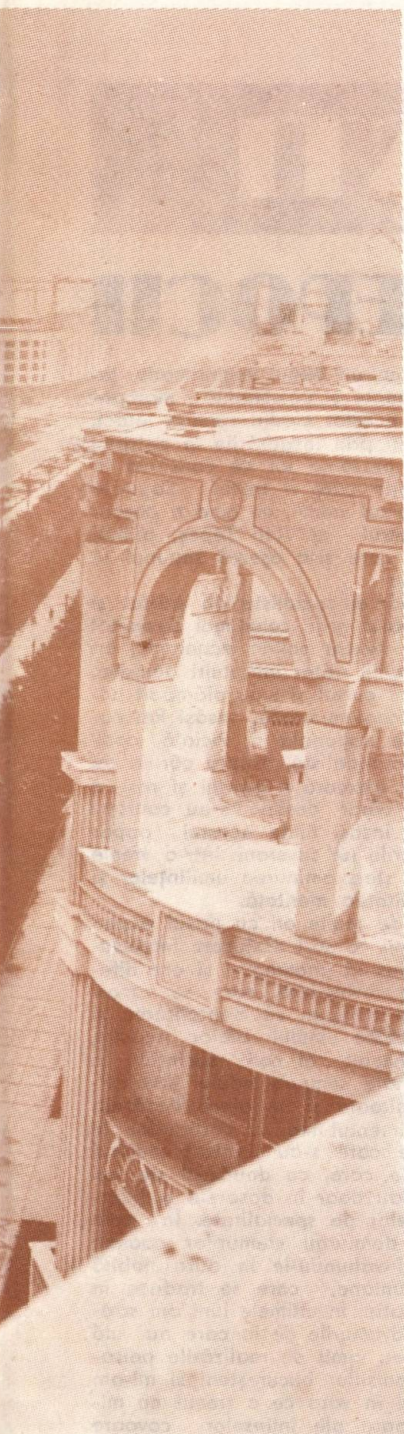
Dr. VIRGILIU ENE

PRIVESC ORAȘUL...

RITMURILE CETĂȚII

Sint zilele insorite ale unui anotimp neverosimil, caracteristic pentru alte latitudini, de Sud. Meteorologii iernilor aspre își pot stărima aparatele și previziunile. Sint zilele fierbinți ale ritmurilor încordate ale unui sfârșit de an, în care se trag concluzii. Toți acei care sint activi sub acest înalt cer românesc aplaudă bilanțul hotărît pozitiv al marilor strădăanii constructive. Este, totodată prezentă sfînta nemulțumire, caracteristica inerentă a omului creator. Ea este, în esența ei actuală, o vibrație nouă, dar și o prelungire din istorie a acelei vaste aspirații spre perfecțiune, care caracterizează drumul progresiv al omenirii, de la gînditorul neolitic de la Hamangia, pînă la constructorul ordina-toarelor electronice. Această cale grea care urcă spre creste este străbătută, nu cu pași înceți, de milioane de oameni faber din patria noastră, însuflețiți de ideile umaniste ale construcției în orice domeniu. Ascensiunea este aspră, iar fiecare treaptă spre mai sus cere un efort colosal pentru a fi înălțată. Cîte asemenea trepte necesare au fost ridicate în marele nostru oraș, copleșit de istorie și de arte, pentru a deveni metropola socialistă,

pulsînd vertiginos de viață, tensionată de energii creatoare și dinamism existențial. În anii noștri, oamenii lui minunați au creat în magica lui incintă marile termocentrale, uzinele constructoare de mașini, laboratoarele ultramoderne ale chimiei. Aici freacă, în academii, în zeci de institute de învățămînt superior și de cercetare, acea intensă energie creatoare care înscrie luminos România în circuitul universal al valorilor științei și culturii.

Așezarea primitivă a păstorului legendar a devenit alba metropolă modernă, în al cărei complex peisaj se înscriu monumente ale arhitecturii și urbanismului. Cel mai larg cîmp de manifestare a activității creatoare și spirituale poate să coincidă cu aria orașului capitală, în care totul se construiește de către om pentru om. Aici bate inima vie a conducerii țării, transmițînd fluxul viu în toate arterele marelui organism care este această uriașă entitate unică, numită România. Umanismul socialist este mindra deviză, condiția emblematică a orașului numit București.

AL. BALACI

Cîntec pentru București

Soarele demn și liber la București răsare !
Venind cu greu prin veacuri spre anii de lumină
Frumos oraș – ești stea strălucitoare
Iar noi, iubindu-te, ni te-am făcut grădină

Soarele demn și liber la București răsare
De-aceea-n tinerețe crescînd mereu cetatea
Ritm nou de șantier și ritm de epopee are
Destinul ei de-acum și-nalta-i stea și demnitatea

Un trup sintem – și-un cînt înalt și-un zbor
Din milioanele de inimi suie, cum riurile-n mare
Și pentru toți românii, uniți sub tricolor,
Soarele demn și liber la București răsare !

FLORENTIN POPESCU

BUCUREȘTI

MĂRTURIE A EPOCII

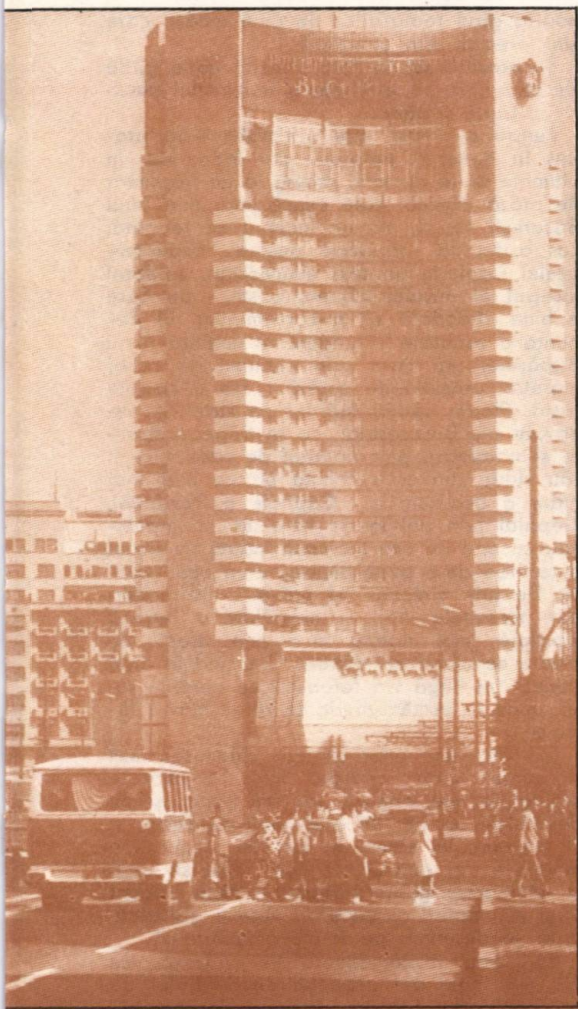
File de piatră, asfalt, oțel, sticlă și beton s-au scris în noua istorie arhitecturală bucureșteană și fiecare din ele compune geografia renașterii postbelice, îndeosebi în ritmul ultimilor douăzeci de ani, investindu-se în metropola noastră cele mai expresive și mai îndrăznețe idei urbanistice. Ele stau mărturie pentru totdeauna a ceea ce a fost în stare să producă, să creeze și să statornicească revoluția și progresul tehnic ale tuturor ramurilor productive care au concurat la lucrarea miraculoasă care se numește astăzi, deplin, definitiv, pecheile de mindrie ale Bucureștilor, cartierele luminoase intrate în viața și vocabularul cotidian: Pantelimon, Drumul Taberei, Balta Albă, Titan, Militari, Berceni, Colentina, Tei, Bucur-Obor, Calea Moșilor. Valuri de beton încremenite simetric după voința omului, compartimentate în utilități spațiale ale civilizației în plină ascensiune. Certificatul semnat cu sudoare, avînt și trudă de clasa muncitoare e palpabil, aievea ca o imensă pădure de blocuri, la temelia realizării lor stînd înseși visurile realizatorilor. Magistrale uriașe brăzdează orașul lui Bucur, croit pe verticală pînă la nivele nesperate, oglindind și originalitate și temeritate. Au dispărut de-a pururi coșmelia, casa de paiantă și chirpici, zaplazul dărimat ori smircul în care se înglodau trecătorii în drum spre casele lor scunde, spre mahalalele de tristă amintire ale trecutului. Ele nu mai există. S-au retras în umbra istoriei, în arhivele de film, în albumele și amintirile celor vîrstnici, în colecțiile îngălbenite ale ziarelor vechi. Sînt, precum se știe, un căutător de sensuri și legende, ale unor clădiri istorice, un nostalgic al Bucureștiului de demult, dar asta nu înseamnă că aș pleda pentru menținerea unui peisaj vetust sau a vreunor străzi dărăpănate, fără importanță, numai pentru a menaja o atmosferă.

Serviciul special de restaurări, care funcționează cu laudabilă eficiență în cadrul Primăriei Capitalei, și-a împlinit și-și va împlini în continuare datoria față de monu-

mente și case cu un trecut semnificativ, legate de evenimente și personalități marcanțe. Patrimoniul acestor clădiri rămîne intact, spre a îndreptăți prin încadrările în peisajul anilor de față prezența lor ce conserva în fond etapele prin care a trecut Capitala noastră în decursul vremii, de cînd a descălecat în perimetrul ei Vlad Țepeș, primul mare domnitor care și-a așezat scaunul în cetatea lui Bucur.

Făurarii României socialiste au purtat și poartă o deosebită grijă celui mai dezvoltat și mai puternic centru politic, economic, urban din țară, locul atîtor înfăptuiri decisive, inima în care au pulsat și s-au plămădit actele României contemporane, însăși Revoluția de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă, asupra căruia au fluturat flamura tricoloră a patriei și roșie a partidului, ale căror destine s-au contopit de-a pururi cu însăși ființa acestui popor repus în drepturile lui suverane într-o vreme de aur, care a șters amintirea umilinelor și i-a redat demnitatea meritată.

Am măsurat de multe ori cu pasul orașul amiral al națiunii ca să-i deslușesc înțelesurile, i-am surprins în anotimpuri și ore diferite frumusețea invincibilă, care se racordează plenar și omogen cu mentalitatea și psihologia specifice omului zilelor noastre, constructor neostenit al noii societăți. În fiecare peregrinare semnele noului sînt evidente și copleșitoare și ne oferă fiecăruia dintre noi sentimentul marilor certitudini, al marilor biruințe care s-au realizat plecînd de la proiectele care, cu douăzeci de ani în urmă, se aflau doar în dosarele și planșetele institutelor de specialitate. În cele două decenii, demiurgii vremurilor noastre le-au edificat învăluindu-le în aura nobilă a solidarității umane, care se traduce în confort și civilizație. În ultimele luni am străbătut din nou drumurile de la care nu mă abat, fiind mereu uimit de realizările peisagiste ale urbanistilor bucureșteni și mi-am delectat sufletul în vara ce a trecut cu mirsele îmbietoare ale întinșelor covoare

„Intercontinental” – impunător edificiu arhitectonic

de trandafiri, care, întocmai unor scoarțe românești florale vii, au acoperit hectare întregi de grădini rinduite în rame de piatră. Trandafirii galbeni și roșii de la șosea, din Herăstrău, cei din parcul Colentina, placa turnantă a răspintiei Doamna Ghica sau din Parcul Libertății ne ademenesc mereu. Cită grație au emanat acești bulgări de petale parfumate. În fantasticul alambic al verii s-au contopit mai de mult miresmele crinilor imperiali, iar spre seară cele ale teilor răspindiți din belșug pe aria bucureșteană, ca un omagiu poate adresat eternului pisc al poeziei românești.

Din Cișmigiu pînă la Herăstrău și Băneasa unda lor a plutit în lunile fierbinți și ne-a mingiiat sufletele și ni le-a proiectat în universul metaforic eminescian. Toate acestea ne relevă, în luna iunie, totdeauna locul de odihnă al marelui erou, inegalabilul erou al stihului românesc.

Și pentru că ne vin în minte mereu pădurile de la margine, centura verde a orașului, pavăza lui de răcoare, nu putem uita mai ales în august că ele au reprezentat teatrul de operații al începutului Revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă și că acolo au căzut primii eroi ai dezrobirii noastre cu patruzeci și cinci de ani în urmă. Aceste păduri pe care le-am vizitat la sfîrșit de săptămînă cu familiile și prietenii umplindu-le de freacă-tul vieții întruchipează unul din monumentele durate și închinat libertății. Herăstrău, Băneasa, Tunari evocă vestita parolă „Stejar, extremă urgență” și vor rămîne în auzul generațiilor de-a pururi.

Priviți în jurul vostru fagurii de beton durați în numele omului și veți înțelege mai mult ca oricînd semnificația acelor jertfe, a acelor altare care dăinuie imortalizate în piatră în nordul Bucureștiului, acolo unde s-au desfășurat bătăliile de la sfîrșitul lui august 1944.

Vocația de constructori a românilor s-a confirmat pretutindeni – în cei 45 de ani de la revoluție – în toată țara, iar în oglinzile Bucureștilor în mod deosebit și exemplar.

În ultimele două decenii această trăsătură a hărniciei s-a evidențiat cu și mai multă pregnanță. Lucrările de construcție ale Casei Republicii și ale Bulevardului Victoria Socialismului, inaugurate în prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu și a tovarășei Elena Ceaușescu, astăzi obiectivele s-au apropiat de sfîrșit, au adus din nou în prim plan însușirile de ziditori pe mari dimensiuni și pe mari spații dovedite de români, care și-au format în acest timp capacitatea de a da epocii în care trăiesc obiective uluitoare ca proporții, adevărate monumente, menite să dureze peste veacuri și să lase mărturie viitoarelor generații despre forța și capacitatea lor în materie de arhitectură și de urbanistică.

Orice retrospectivă din acest punct maxim la care am ajuns, ne umple de o îndreptățită mîndrie. Operele arhitecturale înălțate pînă astăzi, marile ansambluri ce au intrat în geografia bucureșteană și în viața noastră de zi cu zi sînt palpabile prin măreție ca înseși visurile care au stat la temelia realizării lor, efigii ale timpului. La edificarea lor au concurat inteligența, fantezia și puterea de muncă din care n-au lipsit eroismul, lupta cu greutățile. a atîtor proiectanți, ingineri, tehnicieni și muncitori, îndrumați și

conduși de partidul comunistilor, în frunte cu secretarul său general.

„Pantelimon”, „Colentina”, „Berceni”, „Balta Albă”, „Militari”, „Ghica Tei”, „Bucur-Obor”, „Calea Moșilor”, orașe pe verticală aliniate pe bulevarde spațioase, născute și clădite repede, în timp record, în numele și pentru binele, confortul și civilizația omului. Metropola românească, bătrînul și mereu reinnoit din temelii, tînărul București este și va fi mai departe una din cele mai frumoase capitale din Europa.

Proiectanții, arhitecții, constructorii, îndrumați de urbanistii municipalității celui dintîi oraș al țării, au izbutit ca în decursul anilor să împace nevoia de înnoire și de menținere în pas cu alte țări înaintate, cu specificul cetății de reședință a României. Atît ei, cit și restauratorii vechilor clădiri au știut să facă din orașul nostru un peisaj demn de toată lauda. La ora la care scriem aceste rînduri, peste oraș se revarsă din marile sole parcuri parfumul florilor de tei, al trandafirilor și al crinilor, izvoare de farmec care se suprapun peste imaginea tonifiantă a marelui nostru oraș care, la 25 iunie 1985, primea botezul conducătorilor inaugurîndu-i cununa de marmură și beton care domină astăzi cel mai înalt punct al capitalei, „Casa Republicii”, și spre dînsa se merge pe magistrala care poartă numele de „Bulevardul Victoria Socialismului”. Piața Unirii, complet configurată, și pasajul subteran, care funcționează din plin, au pus în lumină proporțiile edilitare pe care România nu le-a cunoscut pînă la înfăptuirea acestei grandioase ctitorii.

CONTRASTE

Cînd s-a preschimbat zăduful în răcoare, cerul s-a înnourat, iar vîntul toamnei a pătruns în Marele Oraș, căruia îi vedeam și în acea lumină potolită noile siluete, îi descopeream ineditul, trasînd pe mai departe schimbările ce nu conteneau. Pe un registru larg, lucrările edilitare continuau, se adăugau alte linii de metrou. Subteranele orașului erau luminate ca ziua, schimbările muncitorilor trenului subpămîntean se succedau, racordînd efortul acestui timp plenar. Frumusețea orașului renăște sub auspiciile acestei epoci fertile, Epoca Nicolae Ceaușescu.

Acolo unde orașul a căpătat forma definitivă, cea devenită din proiect realitate, și s-a încadrat pe grandiosul eșichier al urbanismului contemporan, priveriștea este de-a dreptul incîntătoare. Fazele intermediare din alte cartiere, unde se lucrează intens pentru a se închea noul peisaj al Metropolei,

poartă girul realizărilor de pînă astăzi, care sînt, precum știm, uimitoare.

Bucureștiul stă în fața noastră ca o pildă de stăruință, ca expresie a frumosului cucerit cu trudă și dăruire.

Pentru a dovedi cîte schimbări s-au produs în decursul timpului, dar îndeosebi în ultimele două decenii, recurg la un fragment de proză clasică, care evocă imaginea unui București vetust, într-un început de toamnă. Las astfel să vorbească despre aspectele acelei Capitale un text eminescian, celebrul început al nuvelei „Geniu pustiu”, pe care e bine citeodată să ni-l reamintim. El denunță o realitate cufundată în neființa lumii dispărute, dar care prin contrast dă relief măreției orașului de astăzi: „Era o noapte tristă. Ploaia cădea mărunț pe stradele nepavate ale Bucureștilor, ce se trăgeau strîmte și norioase prin noianul de case mici și rău zidite din care constă partea cea mai mare a așa-numitei Capitale a României. Tropăiai prin bălțile de noroi ce te împroșcau cu apa lor cea hleioasă îndată ce aveai cutezarea de-a pune piciorul c-un pas înainte. De prin circiumi și prăvălii pătrundea prin ferestrele mari și nespălate o lumină murdară, mai slăbită încă prin stropii de ploaie ce inundase sticlele. Din cînd în cînd treceai pe lingă vro fereastră cu perdele roșii, unde în semiîntuneric se zărea cîte o femeie.

(...) Prin ușa unei circiumi deschise auzii țîrliiturile unor coarde false pe care le schingiuia sub arcușul său cel aspru și cu degetele-i uscate, un biet copil de țigan, și în preajma lui sărea de rumpea pămîntul o muiere-n doi peri și un țigan rupt și lung, cu picioarele goale băgate în niște papuci largi și umpluți cu paie. O veselie grotescă urită se desemna pe fețele amindurora”.

Contrastul izbitor scoate în evidență cu atît mai pregnant aspectul Bucureștiului de azi; era tot într-un început de toamnă, dar cită deosebire între ieri și azi.

DINAMISM EDILITAR

Capitala țării, prin întreaga dinamică ce a desfășurat-o în privința creării unui urbanism modern, s-a aflat într-o perpetuă schimbare, reflectînd necesitățile profundelor înnoiri pe care însăși viața le impunea. Nu se mai putea locui într-o cvasi precaritate, în spații locuibile împărțite în mod meschin, în apartamente folosite în comun cu toate inconveniențele ce decurgeau dintr-o atare situație, uneori teribil de stresantă.

Punîndu-și drept țel îmbunătățirea rapor-

Balta Albă – oraș în Oraș

turilor interumane, creșterea rapidă a calității vieții, a confortului și gradului de civilizație, partidul a creat și facilitat condițiile acestui salt pe verticală. De atunci înainte blocuri de patru, șase, opt și zece etaje s-au ridicat pretutindeni, ansambluri edilitare, cartiere noi s-au clădit în perimetrele exterioare ale Bucureștiului ori pe artere unde maghernițele, casele de paianță mărunte și insalubre, fără utilități sanitare elementare, acopereau spații întinse, moștenire jalnică a vechilor orânduiri.

S-a declanșat așadar marea bătălie a construcțiilor, ritmul ei a crescut an de an, iar aceasta s-a simțit cu precădere, mai ales în ultimele două decenii. Cartierele ce aveau să adăpostească un procent mare de locatari au căpătat conturul certitudinii. Ele s-au înălțat și au îmbogățit zestrea edilitară a Capitalei și nu întâmplător cu legitimitate se afirmă că problema locuințelor a fost integral rezolvată, fiecare familie avându-și cuibul său.

Dimensiunile acestei evoluții edilitare sînt conforme tuturor aspirațiilor pe care oamenii muncii și le-au pus în partid, în înțelepciunea sa.

Simetriile spiritului nostru corespund dimensiunilor timpului edilitar al unui București scos din parametrii unei capitale demodate, cu un lustru aparent doar în centru, și așezarea lui pe magistrale proporționale cu gândurile, avîntul și forța de creație ale comuniștilor.

Perpetuarea urbanismului elevat, la care a fost supus marele oraș, a creat o viziune cotidiană, făcînd ca oricărui om lucid să i se releve chemările innoitoare ale revoluției.

Capitala României, ca orice stație pilot a dezvoltării ascendente pe toate laturile, nu putea rămîne ținuită într-un anacronism edilitar, chipurile conservator sau tradițional, ci, din contră, se punea problema ca înseși tendințele de confort și civilizație să înceapă de la centru, deci din inima țării.

Să ne referim la cîteva repere edilitare ale epocii, demne de avut în vedere cînd se face o judecată de valoare asupra ultimelor patru planuri cincinale.

Își mai poate astăzi imagina oricare dintre noi un București fără microorașele de dimensiunea unor municipii de gradul doi precum: Militari, Pantelimon, Drumul Taberei, Doamna Ghica, Colentina, Titan ș.a. ?

Ne putem închipui oare, la ora actuală, un București din cuprinsul căruia să absenteze una dintre cele mai reușite zone ale concepției actuale urbanistice: Parcul Tineretului, cu ansamblurile edilitare din preajmă, cu cele trei piese arhitecturale închinete tinereții – Sala Polivalentă, Parcul Copiilor și, ultima bijuterie care încheie șirul performanțelor concretizate ale grijii partidului față de noua generație, Palatul Pionierilor ? Aici s-au investit atîta suflet, pasiune și har din partea proiectanților, inginerilor și executanților, încît așezămîntul trăiește aceeași undă de emoții ca în prima zi, cînd tovarășul

Nicolae Ceaușescu a tăiat panglica inaugurală și i-a deschis porțile ca unei clădiri de cleștar și marmură concepute întru totul în culorile pastelate și optimiste ale virstelor celor mai mici cetățeni care poartă uniforma șoimilor și apoi a pionierilor. Privind-o trăiești sentimentul nutrit de cei ce au făurit așezămintul; atmosfera evocă contactul dintre realitate și basm, stabilit de pulsațiile inimilor celor mai tinere vârstare ale Capitalei.

*

Configurația amplă, caleidoscopică și armonioasă în același timp, pe care a căpătat-o cel mai reprezentativ oraș al României, Bucureștiul, reflectă preocuparea de a face din acest centru urbanistic o mare și splendidă metropolă europeană, căreia să i se consacre efigia propriei sale frumuseți în ascensiune.

Sistematizarea după un plan ingenios și temerar totodată a avut în vedere crearea unor moderne și puternice platforme ale industriei naționale. Reprofilarea unor cartiere și zone de locuințe s-a efectuat în funcție de cerințele unei viziuni moderne în colaborarea utilului cu frumosul, ceea ce a constituit un factor hotărâtor.

Fără acest deziderat care a avut în vedere o raționalizare a spațiului moștenit și a celui în perspectivă, nu se putea realiza impetuoasa dezvoltare urbanistică a Capitalei, care se poate mindri cu performanțe inegalabile în acest domeniu. Oriunde îți rotești astăzi privirea, măreția se află la ea acasă, în tot ce ne înconjoară. Rolul determinant în realizarea unor asemenea creșteri calitative, dar și cantitative a fost, fără îndoială, revoluționara dezvoltare a forței de producție, osatura pe care s-a ridicat întregul oraș. Întreprinderi vechi rămase din trecut au fost restructurate din temelii, lărgindu-li-se spațiile și profilurile, adaptându-li-se profilurile noilor exigențe ale dezvoltării în parametrii ultimelor cincinale. Noi industrii puternic înzestrate cu utilaje de înaltă clasă, capabile să intre în competiție cu cele mai avansate tehnologii ale epocii contemporane, au înflorit într-un timp relativ scurt, de la Congresul al IX-lea al P.C.R., piatră de hotar în dezvoltarea ascendentă a industriei naționale.

Acestor dimensiuni specifice socialismului în plin avânt trebuia să-i corespundă Bucureștiul, cu noile sale ansambluri edilitare. De aceea, printr-un efort uriaș au apărut cartiere de locuit, zone de agrement și bulevarde care uimesc prin prestanță și modernitate. Ele au modelat chiar sufletul locuitorilor Capitalei, făcându-i să trăiască într-un decor nou, într-o spiritualitate nouă care îi reflectă aspirațiile.

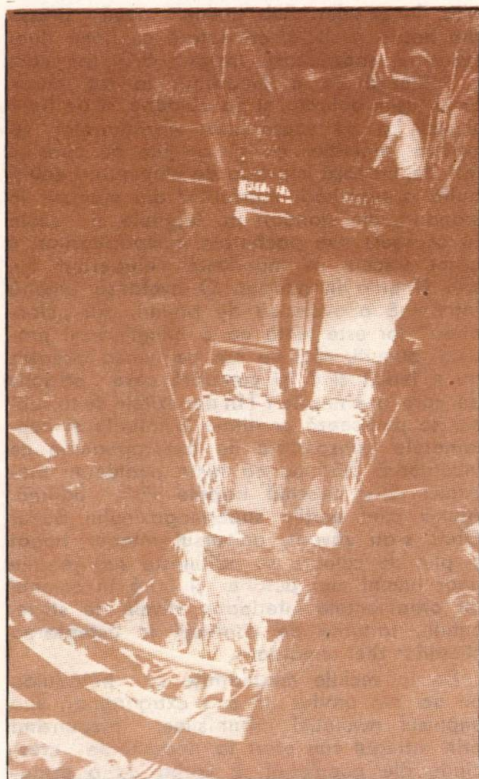
ZĂBUNUL AURIT

Patima răscolitoare ce trezește în fiecare din noi la ceasurile de promenadă peisajul Bucureștiului în plină restaurare, arborii în-suflețiți, înșirați de-a lungul căilor ce traversează orașul de la un capăt la altul, cuprind ori de câte ori trecem pe lângă ei valențe necunoscute. Nu exagerăm deloc, observând că pe străzile pe unde am mai umblat în anumite zile și anotimpuri altfel se urzește lumina, altfel ni se pare o streșină, o fereastră, un ornament, o fenerie. O anumită boare străbate din adâncuri și se amestecă în cimentul proaspăt gravind cu temeinicie specificul ce nu se pierde. E prea românesc totul ca să poată fi echivalat cu altceva de pe alte țărmuri, iar aceasta constituie meritul arhitecților autohtoni. Nu firmele scrise în limba noastră, nu glasurile care se topesc într-un murmur al oamenilor ce intră și ies pe sub arcade pășind mai mult sau mai puțin grăbiți prin dreptul clădirilor noi, ci o emanație de culori și umbre, în care licărește astrul fertil al acestor meleaguri. Cu toate că au dispărut și minaretele și tropotul trăsurilor și strigătul monoton al sacagiilor de altădată, ecourile lor le redescoperim într-o stare de spirit zvicnind în arbori și în iederă, în glicinele care împodobesc grădini sau ziduri. Se simte de-a lungul anotimpurilor Bucureștiul cu aurăria lui vegetală, încărcat de zăiafeturi florale cu must aromitor de frunză și creangă, scurs în chip tainic prin țevăria nevăzută a tulpinelor groase sau subțiri care incopciază ca un zăbun de stofă delicată orașul; iar oamenii se grăbesc să intre în parcuri, la orele când parfumul acestui burg unduiește în părul femeilor și al copiilor.

SUB SCOARȚA PĂMÎNTULUI

Magistrala subterană a metroului bucureștean este o binefacere de care se bucură zeci, sute de mii de călători, economisind substanțial timpul de parcurs pe anumite direcții, fiindcă trenul electric, elegant, silențios, care nu și-a pierdut strălucirea, ale cărui stații de marmură își mențin estetica și curățenia, continuă să constituie o sârbătoare a acestei epoci.

Fără inițiativa și indicațiile tovarășului Nicolae Ceaușescu, fluxul civilizației moderne n-ar fi pătruns sub scoarța pământului Capitalei, transportul urban n-ar fi beneficiat de o atare realizare extraordinară.

Truditori pentru civilizația orașului

Ne aducem aminte de lucrările ce au deschis șantierul primului tronson al metroului, care a urmat aproximativ un traseu paralel cu albia Dimboviței.

Se știe cite probleme dificile au pus aceste începuturi, ce volum imens de excavații și apoi de fundări și betoane au fost necesare, ce lot de specialiști a fost angrenat în întreprindere ale cărei panouri au delimitat spațiul de lucru al metroului. Printre ei se aflau mineri, electricieni, constructori de căi ferate, marmorari, betonisti, instalatori, un furnicar de tehnicieni și ingineri s-a confruntat cu dificultăți și surprize la tot pasul, mai ales că lucrătorii metroului își luaseră angajamente solemne să-și îndeplinească planul prin forțe proprii, prin mijloace proprii și într-un timp relativ scurt. Se poate vorbi, fără îndoială, de un eroism cotidian și anonim.

În anul 1979, în prezența conducerii de partid, a muncitorilor și cetățenilor Capitalei, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a tăiat panglica inaugurală, iar primul tronson de 8,1 kilometri, prevăzut cu șase stații, de la Uzina „Semă-

nătoarea” la „Timpuri Noi”, a intrat în funcție într-un entuziasm general. Atât de mare a fost bucuria locuitorilor Capitalei în fața acestei opere de artă feroviară subterană, încât tineretul s-a plimbat de la un capăt la celălalt al traseului, plin de admirație, ca într-un tren de plăcere.

COLENTINA

În viziunea arhitecturală cea mai robustă, ne referim la ansamblul șoseaua Colentina (autor, arhitect Petru Iliescu), vechiul drum de intrare în București relevă idei plastice și de ambianță urbană. Trei fronturi de blocuri cu cite 10 etaje își dau întâlnire într-o intersecție foarte circulată ce amintește de aspectul marilor metropole. Privirea trecătorului îmbrățișează nu numai ziduri cățarate spre cer, vîrstate cu briie de ferestre și balcoane, ci și o panoramă variată de niveluri unite cu oglinda de apă a lacului crescut peste o mlaștină. Acesta este un loc de agrement și recreație învecinat cu un parc răsărit pe vechi maidane pestilențiale. Pe fundal, spre nord-vest, vechiul Palat Ghica, și, la capătul unui drum asfaltat, minăstirea „Plumbuita”.

Amintirea vechii șosele contrastează izbitor cu perdelele de beton ce drapează acest pitoresc colț al Bucureștiului. Prin noul ansamblu s-a completat înnoirea începută acum cîțiva ani în zona Obor, Mașina de Piine și, mai recent, Ghica Tei.

Atît de substanțiale s-au dovedit transformările, încît nu se mai recunoaște absolut nimic din „aerul” vetust al vechilor dughene ce se înșirau începînd de la Calea Moșilor pe vechiul traseu al tramvaiului nr. 1. Vagoanele acestei linii cărau spre Andronache și Ștefănești țărani ori țîrgoveți întorși din Obor și Piața Națiunii.

Tăișul buldozerelor a șters definitiv privilegiu unei lumi uzate, pentru ca, apoi, masivele agregate ale construcțiilor să săvîrșească opera unei renașteri cu adevărat mărețe. S-a înlesnit oamenilor accesul la o viață civilizată în cadrul societății noastre contemporane. Acuratețea peisajului, „noul” în tot ce are mai semnificativ o așezare modernă te întîmpină pretutindeni demonstrînd o dată mai mult roadele concrete ale unei revoluții fundamentale.

BUCUR-OBOR

Podul Tîrgului din Afară, cum era numită pe vremuri Calea Moșilor, cea mai negustorească dintre căile vechiului București, reprezenta un drum bizar și prin aspect și

prin mișcarea umană ce-i era specifică. Lega două platouri distincte, două țiguri, cel dinlăuntrul, tirgul Domnesc (actuala Piață a Unirii), unde forțotea lumea țigoveților așezată în vecinătatea palatului voievodal, vad de lipscănie, de curelărie, de cavafii subțiri și groși, de geambași, unde ființau hanuri precum cel al lui Manuc sau al Sf. Gheorghe cel Nou, ulițele ișlicarilor și a blănarilor, în partea opusă deci se afla Tirgul din Afară, rămas din epoci depărtate, Tirgul Moșilor sau Oborul, cum i s-a zis mai aproape de zilele noastre. Transformări succesive au avut loc în decursul timpului, iar între cele două războaie s-au ridicat Halele Obor, binecunoscute și nouă celor de astăzi. Pe acest loc, prin tradiție hotărât și prin ucazuri, se afla o arie de execuție a acelor care luaseră viața semenilor pe nedrept, cu butuc și călău și cu toate uneltele de tortură medievală. Călătoria condamnaților de la închisoarea din centru și pînă acolo se făcea ca în toate orașele epocii de demult, într-o cușcă zăbreliată, așezată pe o căruță și înconjurată de paznici. La vremea sorocită, chiar în ziua moșilor, se citea sentința în fața domnitorului, iar el ridica brațul, aplicînd inexorabilul verdict. După execuția osînditului, acoperit cu pînă roșie și dus să fie îngropat într-unul din cimitirele apropiate, începeau serbările. Pedepsa aplicată în văzul tuturor avea rolul să înfricoșeze pe cei ce ar mai fi îndrăznit cumva să-și ucidă aproapele. Serbările țineau o zi întreagă și chiar mai multe și ele aveau darul să șteargă impresia produsă asupra mulțimii înspăimîntate. După ce circiumarii desfăceau butoaiele, bucuria declanșată se transforma într-un delir general. Pînă la urmă locul Moșilor se dezbăra de cruzimea acestor osinde și rămaseră doar iarmaroacele cu tot alaiul și efervescența lor, cu schimbul de produse dintre oraș și sat, un bilci și un praznic în același timp, căci nu întîmplător biserica Sf. Dumitru sta ridicată pe o movilă și după slujbe începeau bacantele veseliei, dansurile, sfîrșiau grătarele incinse, se da cep boloboacelor pintecoase, pline de un vin aromat, adus de sub dealurile Buzăului. Pe apa anilor plutiră către zilele noastre halele Obor, iar în ultimii ani, cei de sub privirile noastre încă proaspete, peisajul s-a schimbat radical, și iată că aci, la răsrucea Moșilor cu Colentina și Ștefan cel Mare, s-au ridicat patru fronturi de blocuri într-o intersecție neasemuit de frumoasă ca un spectacol feeric de urbanistică ultramodernă. Prima piesă a acestui raion bucureștean a constituit-o supermagazinul Bucur Obor, complexul de construcții ce-l înconjoară, și care reprezintă o performanță a arhitecturii și edilitarismului contemporan închinat pe de o parte comerțului, pe de

alta, locuințelor. Sub această navă uriașă din beton și sticlă, etichetată cu firme fluorescente, șade scrisă insigna B.O., pe care o întilnești ca o amprentă la tot pasul, și pe ușile batante, și pe obloane, și pe frontispicii, și pe ecusoanele vinzătoarelor. Această repetiție, ca și spațiile pe care se întinde, creează impresia de amploare neobișnuită a tranzitării mărfurilor din magazine în standuri, din standuri pe teșchele, de acolo în sacoșele sau pachetele cumpărătorilor, a căror trecere se manifestă neîntrerupt din zori și pînă în noapte. O avalanșă umană întîmpină o avalanșă de bunuri, dar „ciocnirea” lor este lentă ca o mîngiere și produce bucurii, căci ce om pe lumea aceasta nu e fericit cînd își cumpără ceva atractiv de care are nevoie? În depozitele de la subsol se pompează continuu baloturile și containerele transportate de autovagoanele ce înconjoară clădirea ca niște pahidermi mecanici ce-și deschid trapele fără odihnă. Atunci cînd porțile supermagazinului Bucur Obor s-au zăvorât, universul interior bogat și plin de culoare se odihnește sub jeturile unor lumini mai potolite și intră în somnul lor ornamentele interioare, stivele de sticle, cutiile, rafturile de confecții în așteptarea clienților zilei următoare.

De la vechile maghernițe ce hălăduiau pe aci s-a produs un salt extraordinar, sub impulsul revoluției urbanice, răspunzînd prin întregul său efort la necesitățile crescînde ale populației. E vorba de o populație numeroasă și exigentă. În acest colț al metropolei românești, locuințele s-au suprapus pe verticala locului, ajungînd la cote foarte înalte, unde altădată nici zmele copiilor și nici porumbeii nu urcau.

În viziunea arhitecturală cea mai recentă, ne referim și la ansamblul șoselei Colentina, vechiul drum de intrare în București, se relevă idei plastice și de ambianță extrem de meritorii, care incită privirea, viziune ce poate fi raportată la cele mai moderne cerciri în materie de arhitectură a marilor metropole. Privirea trecătorului îmbrățișează nu numai ziduri cățarate spre cer, vîrstate cu brîie de ferestre și balcoane, ci o întreagă panoramă variată și de niveluri diferite care toate se oglindesc mai departe în apa lacului purificat și incins cu cheiuri de ciment care a crescut peste mlaștină. Aci s-a construit un parc ieșind din pămînt, iar orizontul spre nord-vest ca un fundal poartă silueta Palatului Ghica, în colțul din stînga, și a minăstirii Plumbuita, în cel din dreapta. S-a înlesnit și prin această operă accesul oamenilor la o viață civilizată în cadrul societății noastre contemporane. Acuratețea peisajului ca de album lăcuit, noul în toate variantele sale, în toate semnificațiile sale, relevă o așezare modernă, demon-

Eleganță și masivitate

strind, o dată în plus, roadele unei revoluții fundamentale.

„DOAMNA GHICA”

Într-o dinamică incredibilă, în cițiva ani, în vecinătățile parcului Tei, cu încrengătura de străzi, care tihnite, care gălăgioase, s-a produs o totală schimbare la față.

Cînd se încep asemenea lucrări, stilul de a se comporta al constructorilor și al agregatelor cu care ei se prezintă pe „front” devine dintr-o dată impetuos și necruțător. Nimic nu le mai stă în cale, instalează vagoanele și barăcile lor „flotante” cu unelte, trag lumina și-ntind șerpii cablurilor pretutindeni, se înconjoară de panourile alb-roșii atît de familiare în peisaj. Apoi întind hărțile pe butoaie cu fundul în sus sau pe genunchi, mai scrutează o dată perimetrele și pornesc bătălia. Demolarea și turnarea fundațiilor pare mai elaborată, pe urmă etajele se „dezlănțuie” spre văzduh. Lunile se măsoară în cvartale, semestrele în străzi. Dansul macaralelor și al cupelor de beton devine ceva obișnuit. Ansamblul „Doamna Ghica” (Petricani) a constituit o asemenea performanță. Și cit de solide apar aceste construcții legîndu-și liniile ample într-o austeră și echilibrată acoladă. Cînd a

bătut „gongul” intrării în folosință, au fost uitate curțile cu dalii și dumițrițe, acoperișurile în două pante, unse cu catran, hulu-băriile și ciinele din lanț. Oamenii cartierului au intrat și ei în ritmul modern al noii ere. Insula aceasta de blocuri s-a racordat cu șoseaua Colentina și cu Oborul, oferind unul dintre cele mai reușite și tonice peisaje urbane din cuprinsul Capitalei. Kilometri de blocuri, aceasta-i unitatea de măsură a realității ce copleșește retina. Sute, mii de ferestre defilează pe verticală și orizontală. Nesfîrșite par suprafețele scînteietoare ale suteilor de vitrine, care te întîmpină cu mărfuri uzuale de felurite dimensiuni, mărci și culori, formînd un joc cromatic specific unui imens caleidoscop.

Magazinele de la parter par ecrănele străvezii ale unor cutii miraculoase unde mișcarea umană este neînteruptă. Pereții parcă radiază lumină, estetica rafturilor respectă gustul în perpetuă schimbare, domină ornamentul din metal și sticlă. De aceea autoarele ansamblului „Doamna Ghica” (Petricani) se cuvine a fi amintite drept arhitecte de calitate profesională indiscutabilă: Elena Budacă, Eugenia Țârlea, Rodica Ungureanu. Ele au „văzut-o” pe „Doamna Ghica” într-un veșmînt nou, potrivit epocii lor, urmărind cu limpiditate să realizeze frumosul cetățean și cadrul de acuratețe unde viețuiesc atîția oameni.

„DELTA”

Blocul „Delta Dunării”, a cărui construcție a durat relativ puțin, s-a așezat pe locul vechiului magazin și bufet ce purta același nume, redobîndindu-și astfel poziția centrală, de care n-a vrut să se despartă și bine a făcut. O singură deosebire, și anume aceea că deasupra etajele s-au înălțat unul peste altul ajungînd la nivelul obișnuit al blocurilor plumbă. Construcția am văzut-o crescînd sub ochii noștri. Am urmărit cum s-a adîncit groapa de fundație, cum s-au așezat rețelele de sîrmă și cum cisternele de beton și-au revărsat pîraiele cenușii, încremenind ca stîncile sub cofraje. Pe urmă, scheletul locuințelor, stîlpii de rezistență și grinzile au prefigurat viitorul bloc. Luni de zile ne-am mișcat prin larma de nedescris a unui șantier zorit să dea cît mai curînd înfățișare clădirii. Am traversat tunelul deschis pe podine de lemn și plastic, între strada Academiei și Calea Victoriei, pe ploaie sau pe zloată, în timp ce pe deasupra basculau brațele macaralelor, iar oamenii pendulau cătărăți în teagăne de cabluri făcîndu-și meseria lor grea. „Delta Dunării” prindea încet, încet conturul paralelipedului de astăzi, pe la poalele căruia trec zilnic mii și mii de oameni într-una din cele mai aglomerate răscuri bucureștene. De această bătrînă vatră a Capitalei nu se afla departe vestita casă Meitani, sau fosta ambasadă țaristă. În spatele clădirii, într-o muțenie cucernică, se află un monument de artă medievală, Biserica Doamnei. Pe Podul Mogoșoaiei treceau altădată în galop, în berli-

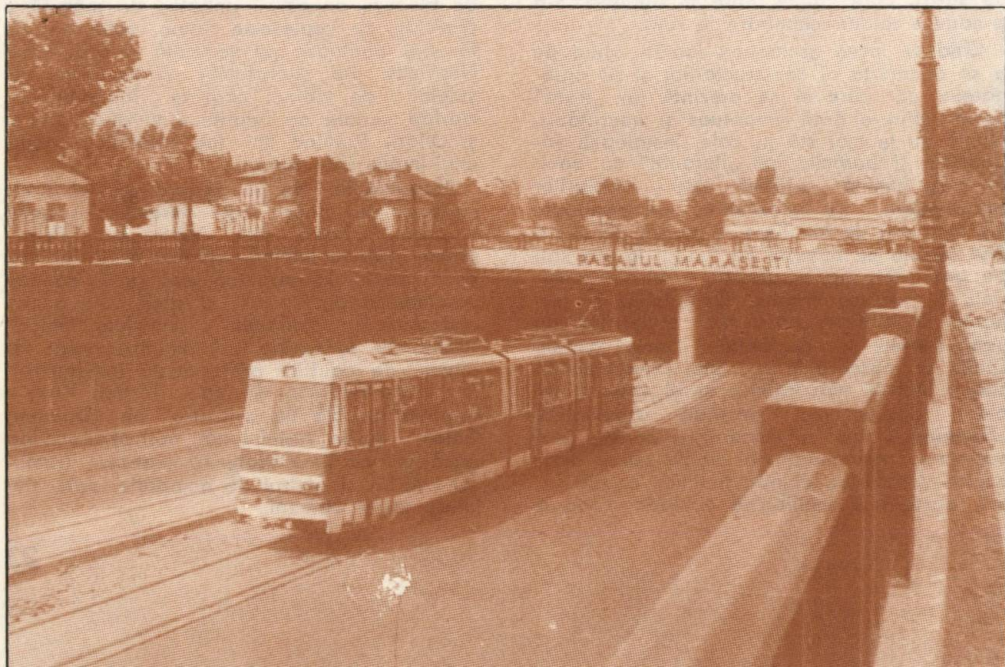
nele lor, venind de pe strada Franceză, boierii Dudești, ca să meargă la priveală lîngă bălțile Herăstrăului.

Aici, astăzi s-a înălțat o clădire de durată, concepută de arhitectul Antonio Teodorov, a cărei prezență impune trecătorului chiar satisfacții estetice, căci motivele folosite de arhitect mie mi se par de un rafinat gust. Cîțiva colegi de ai săi se spune că i-ar fi făcut observație cu privire la modelul realizat. Mie, repet, mi se pare că jocul volumeric și al decorațiilor exterioare, simple, cum cer asemenea construcții, se prezintă frumos.

La ora aceasta, parterul clădirii este ocupat de un magazin cu trei intrări, extrem de luminoase, sub formă de L și care risipește în nări și haine un autentic miros de baltă și te transpune prin intermediul mărfii ce o desface în plină cherhana. Complexul comercial e prevăzut cu vitrine, standuri, rafturi și reclame, cutii de conserve, bazine unde stavrizii congelați n-au timp să se încălzească, balanțele și aparatele de înregistrat plățile la casă au treabă continuă. Clientela e numeroasă și mai ales dornică de pește proaspăt, iar ultima ieșire se face printr-un magazin de băuturi, ca o aluzie la vechea butadă, că peștele gătit nu suportă apa ci preferă vinul.

Între parfumul elegantelor de sub hotelul Bulevard și mirosul de lotcă pescărească vislînd prin intermediul containerelor aduse direct de pe traulere, distanța este un lat de stradă, și nu una oarecare, ci vechea și mereu tinăra Cale a Victoriei, pe unde pulsează viața marelui nostru oraș.

Insemnele urbanismului

SALA PALATULUI

Sala Palatului R.S.R., una din cele mai impunătoare clădiri din Capitală, creația unui colectiv de arhitecți condus de regretatul prof. Horia Maicu, a devenit în anii noștri un simbol al marilor evenimente istorice.

Acum patru ani, în ziua de 19 noiembrie 1984 și următoarele, lucrările celui de al XIII-lea Congres s-au desfășurat sub cupola strălucitoare a sălii, renovată anterior spre a cuprinde cit mai mulți participanți la importantele dezbateri. Aici tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al P.C.R., a expus istoricul raport prezentând realizările și apoi perspectivele României în următorii cinci ani. Tot aici a primit investitura alegerii sale pe mai departe în aceeași înaltă funcție.

Un nou evantai de raze luminoase au pornit către toate orizonturile țării, luminându-i perspectivele și viitorul din această sală care a vibrat de entuziasm, de clarviziune și hotărâre în numele binelui patriei noastre.

Forța, impetuoșitatea, clarviziunea care sînt caracteristice partidului nostru, s-au oglindit în impresionantele directive ce au fost adoptate ca program unic de dezvoltare al României.

Capitala a trăit zile de istorie, de muncă și de sărbătoare. Către Sala Palatului Republicii s-au îndreptat gîndurile și aspirațiile tuturor oamenilor muncii, trăitori în spațiul carpato-danubian, întrucît aici s-au trasat direcțiile principale ale efortului mereu mai calificat ce va fi depus spre a aduce patriei socialiste, România, noi împliniri pe toate planurile, politic, economic, cultural și social.

Destinul țării se află contopit cu destinul partidului, cu cel al secretarului său general, garanție sigură a înaintării impetuoase către culmile socialismului și comunismului, făgăduință pentru anii ce vin și care vor clădi mai departe un prestigiu răsunător în Europa și în lume poporului român.

Sala Palatului Republicii și-a înscris atunci în cronică sa o nouă filă de aur pe care stă scris cu mîndrie: Al XIII-lea Congres al P.C.R.

GRIJA PERMANENTĂ

Atenția deosebită pe care o acordă conducerea de partid și de stat Orașului Amiral, cum îmi place să numesc Capitala, a constituit un factor determinant, plin de consecințe binefăcătoare pentru dezvoltarea ei, pentru modernizarea și înfrumusețarea orașului de reședință al României.

De fapt, întregul teritoriu al țării, așezări urbane și rurale, a primit sprijinul necesar din partea tuturor forurilor centrale și locale și îndeosebi al președintelui țării, schimbându-și în mod esențial structura; Bucureștiului revenindu-i onoarea de a reflecta ca o imensă oglindă toate prefacerile revoluționare puțin obișnuite pe dimensiunea urbanismului și arhitecturii contemporane în evoluție perpetuă de la o etapă la alta. Dinamismul ce caracterizează întregul front al progresului de 24 de ani încoace, acel neastimpăr fructuos și căutările creatoare specifice vremurilor noastre, și-au pus pecetea pe Orașul Amiral. Arborada sa strălucete în lumina iubirii pe care constructorii i-au arătat-o, etalându-i toate frumusețile, profilându-i rezistența sa alcătuită, care va dăinui biruind timpul și-și va înscrie în viitor aspectul actual pentru care se depun atâtea eforturi.

Orașele, ca și Capitala patriei, au datorita de a urma o linie ascendentă potrivit sarcinilor celui de al XIII-lea Congres, în privința asigurării pentru oamenii muncii a ca-

drului de confort adecvat de viață și muncă, deoarece anvergura activității unei societăți evoluate o cere din plin și cu stăruință.

Grija permanentă spre a se făuri un mare oraș, ideal din toate punctele de vedere, o capitală puternică, zidită pe vatra lăsată din străbuni, a reprezentat însuși țelul celor care s-au angajat să-i prefacă din temelii fața. Ea era diferențiată pe cartiere și zone. Acum, datorită acestei griji, se asamblează într-un tot unitar, propunându-și să țină pe acest bastiment de piatră, beton și sticlă ceea ce merită din trecutul său edilitar, amplasând această rezervație, în contextul actualității care verticalizează orașul conferindu-i și dimensiuni, dar și confort superior, pe măsura exigențelor timpului nostru. De aceea sintem îndreptățiți să privim cu luare aminte marile performanțe edilitare la care am fost martori. Una lângă alta atestă fără îndoială măreția. Tronsoane de referință în rindul ideilor novatoare ce au scos Bucureștiul din zona vetustului și a înapoierii, proiectându-l împreună cu oamenii și aspirațiile lor către anul 2000. Străbat aceste căi neconținut, cu aceeași statomnică impresie de monumentalitate, de bulevarde europene, utilizate potrivit cotelor celor mai izbutite în materie de urbanism, și trăiesc senzația că orice privire de ochi de tânăr sau virstnic află pe aceste trasee ale Capitalei Epocii Nicolae Ceaușescu expresia unor victorii, a unor ctitorii în sensul cel mai adevărat al cuvântului.

Podul Grant, astăzi

RITMURI ALERTE

În toată Capitala se înregistrează o accelerare puternică a lucrărilor de construcție și sistematizare; schimbarea la față a Bucureștiului devine o realitate căreia îi putem, în sfârșit, privi zidurile aproape împlinite.

Dificilele probleme pe care le-a ridicat trecerea de pe un mal pe celălalt al Dimboviței, cu albia lărgită și purificată, fără a se întrerupe circulația a necesitat, precum se știe, eforturi extraordinare. Întregul corp de lucrători, tehnicieni și ingineri n-a mai cunoscut odihna, pînă ce majoritatea căilor de acces care leagă arterele de nord cu cele de sud, cele din est cu cele din vest n-au căpătat dimensiunile proiectate. Pasajele rutiere subterane ușurează astfel traficul intens al orașului în plină dezvoltare asigurând fluenta circulației. Au apărut noi linii de tramvai și s-au prelungit traseele vechi, așezîndu-se pe noile făgașe într-o hartă modificată total.

Pasajul Pieței Victoriei, legînd șoseaua Ștefan cel Mare cu bulevardul Nicolae Titulescu, patru benzi, similară cu cele din strada Mărășești, realizînd trecerea de pe Magistrala nord-sud spre Nerva Traian și apoi către răspîntia Foișorului de Foc, scurtează drumurile vehiculelor de toate categoriile și gabaritele.

Intrarea în funcție a acestor noi tronsoane relevă integrala structură de bază a actualului urbanism bucureștean.

Apăsarea pe accelerator a acestor impresionante lucrări vorbește de la sine și, o dată în plus, despre forța slujitorilor înnoirilor din perimetrul Bucureștiului, despre capacitatea împlinirii mărețelor planuri ce vor situa Metropola României la parametrii unei modernități indiscutabile, sub imperiul prezentului ce privește cu încredere și cu tezanță viitorul.

Și, pentru că sîntem la sfîrșitul lui Florar, să nu uităm foșnirea coroanelor din parcuri, mai abundente parcă decît în alți ani din pricina ploilor ce au căzut din belșug și le-au îmbogățit sevele. Despre marile insule de vegetație care îmbracă orașul, aleile și bulevardele sînt sigur că poezii își acordează lira să le cînte, iar prozatorii să le transforme farmecul în cuvinte populîndu-și paginile cu descrieri luxuriante ca însuși peisajul ce-i înconjoară. Fără acest decor de verdeață care se adaugă freamătului uman, freamătul veșnicei naturi, n-ar putea fi înțeles sufletul acestui oraș ce aspiră întruna spre frumuseți armonioase, în deplin acord cu inima celor ce trăiesc și muncesc aici, pentru ca faima lui să se înalțe mereu spre cupolele acestei lumi.

Innoirea tiparelor de zid și piatră, în care vrea să trăiască acest neam vechi și statornic în capitala ce-l reprezintă, simbolizează plenar dorința lui aprinsă de pace. Cine se mai poate îndoi de acest adevăr grăitor deslușit în toate realizările noastre, în plină istorie contemporană, în care stau înscrise anii zidurilor fără precedent?

ARBORI și FLORI

Parcurile vaste cu suprafețe întinse ornate cu copaci și ronduri cu flori, veritabile păduri parcelate rațional, ca oamenii să-și afle odihna în mijlocul lor, reprezintă o podoabă de preț a Metropolei, și nu numai atât.

Ard tortele verzi ale plopilor, stejarilor și castanilor primenind cu miresme aerul, fe-

ricind ochii, chiar dacă văzduhul a fost brăzdat cu șuvițe subțiri de apă, și în anumite luni burnitele și ploile nu ne-au iertat, sub umbrelă sau sub frunzișuri tot bine ne-am simțit.

Mă gindesc intruna la o mare realizare a timpului nostru, cea mai frumoasă parte din sudul orașului: Parcul Tineretului, cu Sala Sporturilor, Palatul Pionierilor și Orașul Copiilor, aproape opt hectare de teren (înconjurat de blocuri cu zece etaje), cu lacul

În Parcul Tineretului – Sala Polivalentă și...

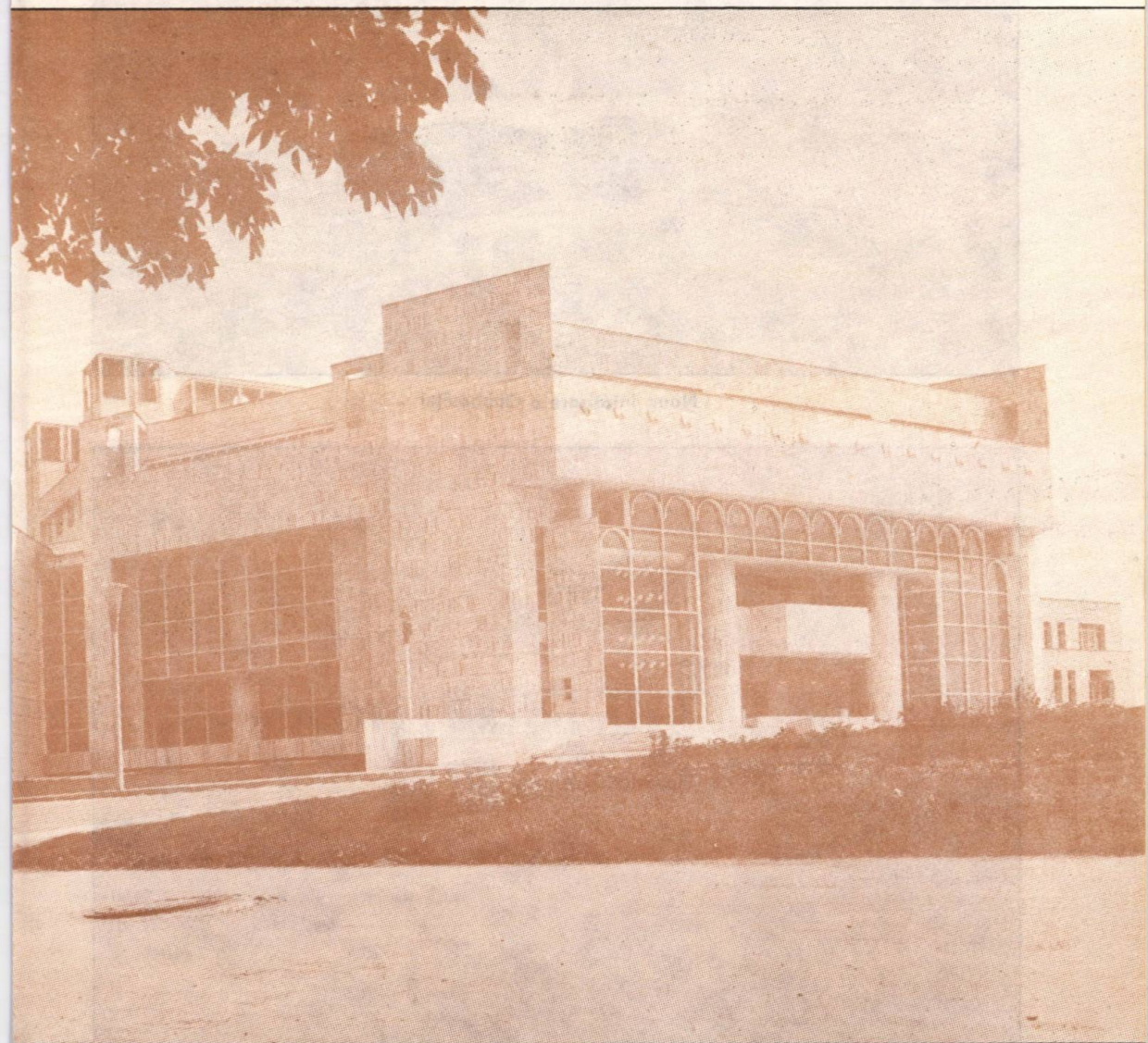

peste care se arcuiesc punți de beton, iar pe luciul tremurător plutesc luntrile în bătaia ritmică a ramelor minuite de tineri. Nimic nu poate înlocui feeria unei după-amieze însoțite, într-un asemenea decor ce repetă prin tradiție iubirea de grădini a bucureștenilor și fac deliciu cetățenilor Marelui Oraș.

Oaza aceasta este o creație nouă, concepută și realizată într-un timp record. Cînd artelezenele prind viață și flutură stindardele

de apă argintii pe aleea principală, iar în fund se profilează complexul sportiv cu fațadele sale, ai senzația unui Versailles românesc, în care domnește însă poporul, atotputernica forță umană ce și-a creat pentru sine, pentru ceasurile de destindere această emblemă peisagistică.

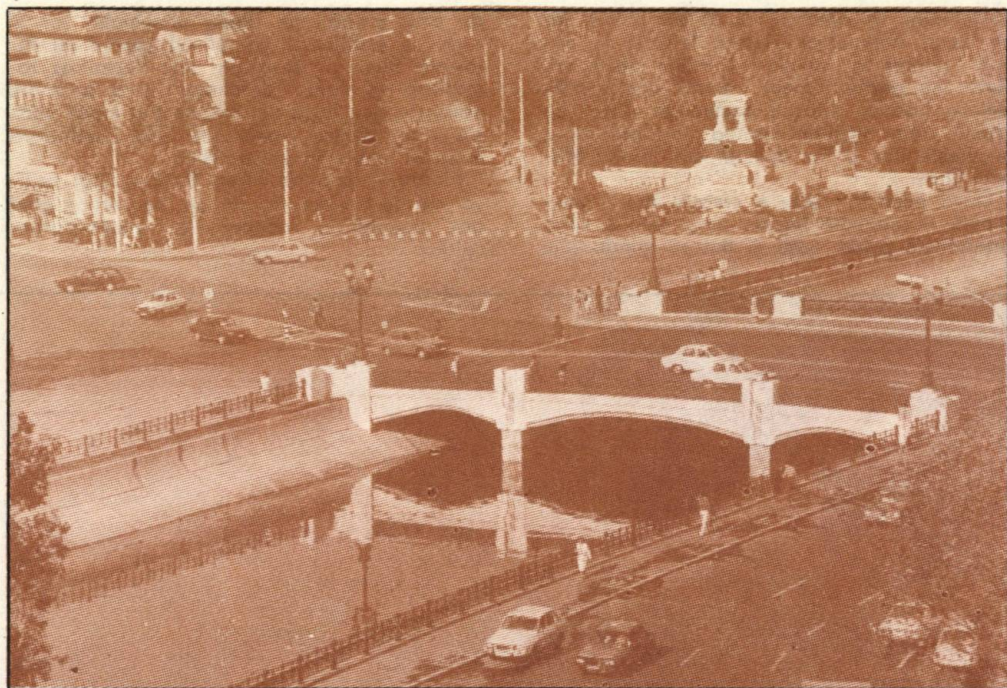
Itinerarul prin parcurile Bucureștiului relevă marile poeme florale ale ceasurilor cînd bat răsunător începuturile anotimpurilor calde.

... Palatul Pionierilor

PRIVESC ORAȘUL...

Noua înfățișare a Dimboviței

Complexul agroindustrial „Delfinului”

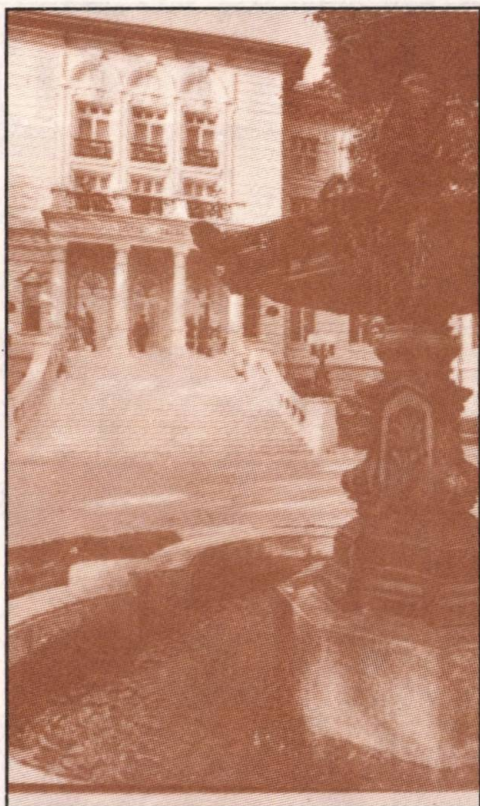
„LEBĂDA“

Complexul turistic „Lebăda“-Pantelimon, instalat pe insula ce poartă acest nume de rezonanță, la ieșirea din București, pe șoseaua cea nouă către Litoral, a intrat în peisaj ca o impresionantă capodoperă a turismului autohton.

Locul cu amenajările acestui ansamblu, unde ingeniozitatea, fantezia și bunul gust arhitectural și peisagistic au pus în valoare un colț de recreație modern, urcându-l la parametrii visului, sau ai „paradisului” cum au și afirmat unii ziariști, exprimă în sine un unicat. Un palat, hotel turistic, un complex de lucrări impunătoare, plasate într-un decor de o rară frumusețe, relevă la ce nivel a ajuns gândirea românească în materie edilitară, câtă suplețe și rafinament au dovedit atât echipele arhitecților, cât și ale constructorilor și ce inspirație aproape magică au oferit unor miini măiestre o edificare plină de surprize pentru oricare privitor. Se spune, pe drept cuvânt, că mănunchiul acela de oameni au izbutit să confere beneficiarilor o veritabilă minune.

Pasiunea ardentă ce a stat la baza concepției, sugerată de conducerea partidului, de însuși președintele țării, a încălzit mințile și brațele acestor fantastici creatori, adăugând o nouă ctitorie de excepție, cu aerul său tulburător în geografia noului București și a țării însăși; căci minunea turistică, realizată acolo, va atrage, fără îndoială, vizitatori din țară și de pe alte meridiane, ca un magnet irezistibil. Această priveliște te captează, integrându-te cu simțăminte cu tot, relevându-ți puterea extraordinară de aplicare a unor soluții pline de imaginație luxuriantă, în fața cărora te pleci, pur și simplu, deoarece estetica zidurilor, restaurărilor și inovațiilor arhitecturale s-a îmbinat armonios, fiind capabilă să înalțe în mijlocul oglinzilor lichide ale lacului Pantelimon o „Lebădă” albă, strălucitoare, delicată, o volumetrie filigranată arhitectural, în chip remarcabil, o lecție de construcție ultramodernă și plurifuncțională, realizată pe structura unei clădiri tradiționale, care datează din anul 1740, dar căreia i s-au adăugat piese ce pun în lumină, cu deosebită pregnanță, adaptarea la nou și util, în scopul odihnei și relaxării în mijlocul naturii, a apelor și vegetației ca într-o rezervație paradisiacă.

„Lebăda” aceasta, care a încununat efortul atîtor întreprinderi ce au concurat la reușită, va pluti în veșnicie pe lacul Pantelimon, depunînd mărturie despre cei ce au creat această pasăre măiastră de o indiscutabilă splendoare și care ne va chema totdeauna lingă penele ei durabile și stră-

Elegantă și bun gust

lucitoare, încintîndu-ne privirea. Sintem convinși că toți cei ce vor trece pe acolo vor fi mereu fermecați.

În vâlurile toamnei tirzii a început să bată o nouă inimă a ospitalității românești, inima „Lebedei” de pe insula Pantelimon.

EUGEN TEODORU

METROUL

REPER DE AUR ÎN CRONICA SECOLULUI

Una dintre mărturisirile primului cosmonaut român, Dumitru Prunariu, care m-a impresionat cel mai mult după revenirea sa pe Pământ din aventura cosmică, a fost aceea că a distins prin aparatele de la bordul navetei cu care se rotea în jurul Pământului, de la sute de kilometri, marele șantier al Canalului Dunăre-Marea Neagră, mașinile grele care mișunau ca niște jucării, stirnind nori de praf între cele două ape care scaldă pământurile Dobrogei. A văzut, de asemenea, panglica de argint a șoselei Transfăgărășene șerpuind peste crestele muntelui, lacurile hidrocentralelor Bicăz, Lotru și multe altele care au coborât seninul cerului în oglinzi de ape pe tot întinsul țării.

Ca reporter de o viață, martor nemijlocit la nașterea acestor ctitorii pentru eternitatea

omenească, semne ale dinamismului și măreției epocii pe care o trăim, nu puteam să nu vibrez de emoție și mindrie auzind mărturisirea cosmonautului.

Iată, mi-am zis, facem lucruri care se văd din cosmos ; ce poate fi mai înălțător pentru timpul nostru istoric decât acest sentiment. Și iarăși mi-am zis : un singur mare șantier, o singură mare lucrare, reper de aur al hărniciei, științei și dăruirii muncitorilor și specialiștilor români, nu poate fi văzută cu ușurință, pentru că ea se desfășoară adânc în pământ, sub străzile pe care pășim, la lumina artificială a lămpilor electrice. Acolo se consumă, de 13 ani încoace fără odihnă, printr-o trudă eroică, fapte de muncă de o inegalabilă frumusețe morală, de o inegalabilă bărbăție. Filele carnetului meu de re-

porter – azi îngălbenite de vreme – au fost acoperite din prima zi a șantierului cu însemnări care, recitindu-le acum, îmi reinvie în inimă și conștiință momentele nostalgice cu semnificații profunde.

Dar înainte de metrou, pentru a ajunge pe șantierul metroului, constructorii pe care i-am cunoscut și despre care am scris au absolvit alte înalte școli ale construcției socialiste, au trecut alte examene, alte probe care i-au acoperit de faimă, care i-au călit și pregătit pentru cea mai complexă, cea mai dificilă dintre lucrările durate de ei până atunci.

Mi-am început profesia de reporter la Hunedoara, în anii în care seculara vatră de foc din munții Ruscăi dobândise dimensiunile unei adevărate și impunătoare cetăți muncitorești. Sub ochii mei s-au înălțat vreo patru sau cinci furnale, o mare oțelărie, uzina cocso-chimică, laminoarele, zeci de alte obiective de investiții care constituie trupul și viața uriașului combinat siderurgic; în paralel, se înălța orașul. Pe dealul Chizidului mai întâi, coborând în lunca Cernei mai apoi, Orașul Nou ocupa de pe o zi pe alta tot mai mult teren, înghițind în întregime trecutul, integrând vechiul oraș în liniile și exigențele sale moderne și deschizând locuitorilor săi perspectiva viitorului devenit prezent.

Cei ce urmăream aceste adinci și impresionante prefaceri, de neimaginat și imposibile până atunci, nu puteam să nu ne exprimăm admirația față de cei ce trudeau într-un necentenit „hei rup” în fața cuptoarelor incinse și pe schele, și nu puteam să nu rostim cu toată sinceritatea în cugetul nostru: laudă acestor vestiți brigadieri, laudă muncitorilor siderurgiști și constructori care convertesc cuvântul partidului și aspirațiile noastre în fapte reale, mărețe și durabile.

Mi-am potrivit apoi pasul cu hidroenergienii, urcând pe Argeș, pe Lotru, pe Dunăre și Someș, riuri de haiducie și legendă, chemate acum la rosturi noi, și am fost martorul nașterii celor mai mari hidrocentrale ale țării. În creierul munților, la sute de metri altitudine, constructorii români, acest detașament înaintat al clasei noastre muncitoare, adunau riurile firave în șuvoaie năvalnice de energie și lumină, întemeind o școală nouă, cu pragul pe Bistrița: școala marilor baraje, a cărei faimă a ajuns departe peste hotarele țării. Mări alpine, mări în cascade au apărut sub privirile noastre, ca în basme, pe Valea Oltului, pe Valea Sebeșului, pe Riul Doamnei și pe Riul Mare, pe atâtea alte văi și riuri, înmulțind culoarea albastră de pe harta țării, albastrul Voronețului, al cerului senin.

Nu aveam, înainte de izbînda socialismului în România, nici o hidrocentrală, iar energia pe care o produceam pînă atunci abia dacă ar fi suficientă astăzi unui oraș ca Buzăul. Cînd vedem, trecînd pe malul Dunării, Porțile de Fier 1 și Porțile de Fier 2, sau marile termocentrale Turceni și Rogojelu, Drobeta-Tr. Severin și Anina, Mintia pe Mureș și Zalău și multe altele în întreaga țară, inima ne tresaltă de mîndrie.

Răsfoindu-mi în continuare carnetul de reporter, drumurile mi se intersectează, văd, cu noile destine, programate exact și înțelept, vizionar și îndrăzneț de către partid, de către secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pentru fiecare județ, pentru fiecare colț al țării: la Galați, Tîrgoviște și Călărași, unde se întemeiau noi vetre cu foc nestins, producătoare de metal; la Slatina, la Tulcea și Oradea, unde alumiul capătă strălucirea argintului; la Bacău, la Arad, la Tg. Mureș, unde chimia și-a cîștigat un loc de cinste pe blazonul orașelor; la Constanța, Mangalia, Brăila, Oltenița și din nou Galați, Drobeta-Tr. Severin și Tulcea, unde constructorii de nave și de platforme de foraj marin îmbogățesc în fiecare zi zestrea noastră de nave pe apele lumii.

La Craiova, la Iași, la Cluj-Napoca am consemnat la vremea convenită nașterea marilor combinate de utilaj greu; la Sf. Gheorghe, Tg. Secuiesc, Zalău, Birlad, Vaslui, Giurgiu, Miercurea Ciuc – unde altădată industria era inexistentă, sau redusă la scara atelierelor meșteșugărești – am reținut în cronicile de reporter întemeierea marilor platforme industriale în jurul cărora gravitează viața și civilizația nouă, socialistă, a zeci și sute de mii de oameni. Pentru că politica de dezvoltare armonioasă și echilibrată a tuturor județelor și zonelor țării, a tuturor ramurilor și sectoarelor economiei socialiste se înfăptuiește cu consecvență și probitate comunistă, în interesul poporului, pentru bunăstarea sa. Șansa pe care au avut-o reporterii din generația mea, generația primilor ani ai construcției socialiste, și mai ales a epocii Ceaușescu, înauaurată de cel de-al IX-lea Congres al partidului, de a consemna fapte și evenimente cu semnificații istorice, cu o inegalabilă încărcătură de romantism revoluționar și sensuri umane, n-a avut-o și nu putea s-o aibă nici un cronicar pînă la noi. Pentru că nici o epocă din istoria milenară a patriei n-a fost atît de generoasă și de densă în prefaceri, atît de tumultuoasă și de perenă.

Mulți s-au întrebat, străini bineînțeles, și se vor mai întreba: cum a fost posibil ca într-un timp istoricește scurt România să înregistreze un astfel de salt uriaș pe scara valorilor industriale? Este o întrebare la care poate răspunde și reporterul martor la aceste mutații: clasa muncitoare, țărîimea, inte-

lectualitatea, întregul nostru popor prin care s-a valorificat șansa unei construcții fără precedent, cu eroism, cu sacrificii și neasemuită dăruire. Lor, celor care au gândit și înfăptuit toate aceste dimensiuni materiale și spirituale noi ale patriei, li se cuvin toate laudele patriei.

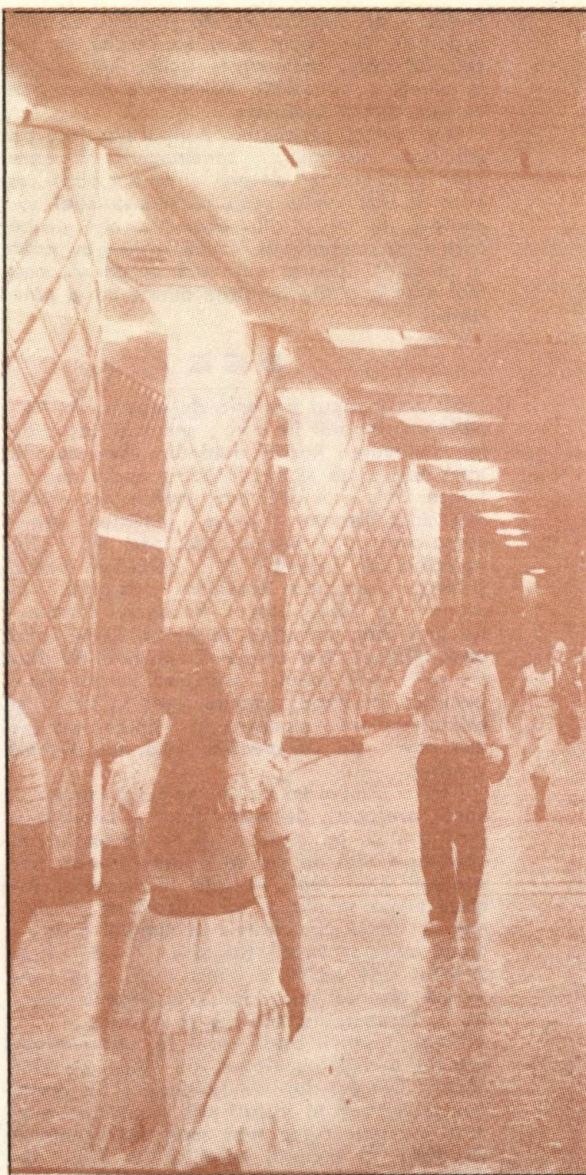
Pentru a crede în acest răspuns, în aceste cuvinte care par atât de ușor de rostit — eroism, sacrificiu, dăruire — trebuie să fi trăit măcar un oarecare timp alături de constructorii de care vorbeam mai sus, în citeva din cele mai înălțătoare momente ale profesiei lor și pe care reporterul, semnatar al acestor rânduri, le-a trăit: Transfăgărășanul, Canalul Dunăre-Marea Neagră și Metroul. Ele sînt ctitorii de vîrf ale acestei epoci, prin măreția, temeritatea și unicitatea lor. Prin probele grele — de competență profesională, de conștiință, de tărie de caracter — pe care au trebuit să le treacă constructorii.

Constructorii Transfăgărășanului, militari și civili, mulți dintre ei venind de pe șantierele hidroenergetice, obișnuți cu muntele, dar cei mai mulți începîndu-și chiar aici profesia, au înfruntat vreme de patru ani toate vitregiile munților, cînd rătăciți de viscole, cînd biciuiți de ploi torențiale, cînd măturați de avalanșe. Ei au tăiat în rocă un drum de legătură între Transilvania și Țara Românească, un drum ce nu existase pînă atunci decît în visul și inima românilor de dincolo și de dincoace de Munții Făgăraș. Pentru ostașii geniști a fost un extraordinar cîmp de instrucție și o desăvîrșită școală de călire fizică și morală, de pregătire pentru muncă și viață. Era prima lucrare de anvergură la care era chemată să participe armata, cu specialiștii și tehnica sa.

Constructorii Canalului Dunăre — Marea Neagră scosese din arhive ideea seculară a unui canal navigabil între Dunăre și mare, prin inima Dobrogei, scurtînd traseul natural prin brațele fluviului. Școala Transfăgărășanului, a sistemelor de irigații din cîmpiile Bărăganului și Olteniei, a hidrocentralelor își muta „clasele” și o bună parte din cadre în podișul dobrogean, schimbînd răcoarea munților și pădurilor cu dogoarea verilor de aici, poate mai chinuitoare, mai insuportabilă. Dar au funcționat și de data aceasta același cald patriotism și spirit de dăruire, același eroism devenit stare de fapt și de conștiință a clasei noastre muncitoare și constructorii au bătut și aici toate recordurile.

În paralel cu săparea Canalului Dunăre-Marea Neagră a început construcția metroului bucureștean, poate cea mai dificilă și mai cutezătoare dintre toate construcțiile din România, și unde muncitorii și specialiștii noștri s-au depășit pe ei înșiși.

La îndemnul secretarului general al parti-

dului, sub directă și permanentă sa îndrumare, inginerii, proiectanții, muncitorii specializați în lucrări subterane, cu o exemplară încredere în propriile lor forțe, în capacitatea științei, tehnicii și industriei românești au pornit la drum fără complexe și s-au încununat de glorie. În cel mai dificil teren posibil — nisip străbătut de pinze freatice — ei au construit zeci de kilometri de linie de metrou, fără nici o asistență de specialitate din străinătate, în exclusivitate cu tehnică,

materiale, aparatură și concepție românești. Metroul a devenit o componentă inseparabilă a vieții Capitalei și milioanele de pasageri aduc laudele lor celor care l-au pus în mișcare.

Reporterul se poate considera favorizat de șansă. Trăirea momentelor amintite i-au îmbogățit experiența de viață și profesională, imposibil de dobândit altfel. Fiecare constructor pe care l-am cunoscut, fiecare fapt consemnat poate deveni un subiect de carte.

Ce își poate dori mai mult un scriitor? „Epopoea Transfăgărășanului”, „Operațiunea Metroul” și „A treia ecluză”, cărțile pe care mi le-au inspirat cele trei ctitorii de care vorbeam, „Cale liberă”, titlul filmului dedicat constructorilor metroului, nu se vor a fi altceva decât o laudă la adresa clasei noastre muncitoare și o mărturie pentru totdeauna, de la fața locului, a ceea ce a fost și cum a fost, un crîmpej din epopeea pe care o trăim.

Dar, fără îndoială, epopeea care continuă, care va continua multă vreme de aici înainte va fi cea a metroului. Cu fiecare an tehnica s-a perfecționat, munca s-a ușurat și a devenit mai productivă, rămânând însă mai departe plină de îndirjire în confruntare cu necunoscutele adîncurilor, cu pinzele freatice, cu nisipurile alunecoase, cu surprizele de tot felul, dar de fiecare dată depășite cu tenacitate, cu eroism.

Privindu-i astăzi în fronturile de lucru de pe cea de-a treia magistrală, îmi revin în memorie zilele de început, zilele romantice de pionierat, irepetabile, și recitesc rîndurile consemnate atunci „pe viu” în carnetul de reporter. Incepeam cu un gând, cu o întrebare :

De cînd datează ideea construirii unui metrou în București ? Greu de spus. E neîndoielnic însă că atunci, în 1863, cînd se punea în funcțiune, la Londra, primul metrou din lume, or fi fost destule spirite înaripate și la noi care voiau un asemenea mijloc de transport urban în capitala tînărului stat. Fi-rește, pentru perioada aceea, ideea ar fi fost, pe bună dreptate, socotită utopică.

Cînd întiul metrou își începea goana pe sub orașul de pe Tamisa, în orașul de pe Dimbovița se construiau primele mari și spectaculoase edificii, autentice monumente ale arhitecturii. Bineînțeles, cu concursul celor mai cunoscuți arhitecți din apus, pentru că școala de arhitectură românească era încă la începuturile ei. Astfel, la 1888, se inaugurează Ateneul Român, realizat după planurile arhitectului francez Albert Gallerou și ajutat de arhitectul nostru Constantin Băicoianu, după ce, în 1885, același Gallerou, secondat de compatriotul său Cassien Bernard, construiește Banca Națională ; între 1890–1895, arhitectul A. Ballu dăruiește capitalei Palatul Justiției ; între 1896–1900, arhitectul Paul Gotreanu înalță palatul Casei de Economii etc.

Dar încă pe atunci începuse să se afirme cu deosebită vigoare o pleiadă de tinere talente autohtone care introduc masiv în operele lor elemente specifice românești. Arhitectul Ion Mincu construiește în 1886 Casa Lahovary, preluînd și adaptînd elemente proprii arhitecturii vechi românești ; în 1887–1889 construiește Casa Monteoru ; în 1894 – restaurantul „Doina” de pe Șoseaua Kiseleff, cu elemente românești specifice regiunilor de deal ; în 1890–1892 – actualul liceu „Zola Kosmodemianskaia” și multe altele care se întreceau în rafinament arhitectural cu construcțiile realizate de arhitecții străini. Înaintea lui Mincu, Alexandru Orăscu oferă planurile după care se construiește și se inaugurează la 1869 Universitatea București. La începutul secolului nostru, Petre Antonescu înalță Palatul Crețulescu, Palatul Primăriei, Banca de Investiții etc. ; Dimitrie

Maimarolu coboară în 1912 schelele de pe Casa Centrală a Armatei ; Ștefan Burcuș ridică Biblioteca Centrală de Stat, pentru care primește în 1907 premiul întii în cadrul unui concurs internațional ; N. Nenciulescu reconstruiește între 1930–1937 actualul Palat al Republicii. Constructorii și arhitecții români ai vremii nu se poate, așadar, să nu se fi gîndit, văzînd metrourele din străinătate, la viitorul „metropolitan” bucureștean.

Să ne întoarcem însă la primele metroure. Începutul îl face, deci, Londra, în 1863, pentru ca în următorii... șaptezeci și doi de ani, pînă în 1935, să se pună în funcțiune alte șasesprezece sisteme : New-York, 1868, Istanbul, 1875, Chicago, 1892, Budapesta, 1896, Glasgow, 1897, Paris, 1900, Boston, 1901, Berlin, 1902, Philadelphia, 1910, Hamburg, 1912, Buenos Aires, 1913, Madrid, 1919, Barcelona, 1924, Atena, 1925, Osaka, 1933, Moscova, 1935.

Urmează o pauză de 15 ani, impusă de cel de-al doilea război mondial, timp în care construcția metrourilor bate pasul pe loc. Între 1950–1974, intră în funcțiune alte 23 de sisteme : Stockholm, 1950, Toronto, 1954, Leningrad, 1955, Cleveland, 1955, Roma, 1955, Nagoya, 1957, Lisabona, 1959, Haifa, 1959, Kiev, 1960, Milano, 1964, Montreal, 1966, Oslo, 1966, Baku, 1967, Rotterdam, 1968, Mexico, 1969, Beijing, 1971, München, 1971, San Francisco, 1972, Nürenberg, 1972, Sapporo, 1972, Yokohama, 1972, Praga, 1974, Sao Paulo, 1974.

În 1975 erau în funcțiune 43 de metroure, cu o lungime a liniilor de 2 691,7 kilometri, din care 1 102 km sînt în aer liber și aproape 1590 km în tunele. „Bătrînul” metrou londonez are și cele mai lungi linii – 414 kilometri, urmînd în ordine New York cu 395,3 km, Paris, 250 km, Moscova, 148 km etc. Metroul cu liniile cele mai scurte – 14,1 km – este și primul construit în Europa continentală : Budapesta.

Cum se călătorea prin părțile noastre în anii de început ai metrourilor ? Avem în acest sens o amănunțită descriere de la 1836, aparținînd scriitorului francez Stanislas Bellanger, autorul cărții „Le Keroutza” („Căruța”) sau „Călătorie în Moldo-Vlahia” : „În nici o parte din lume după cîte știu – scrie Bellanger – nu se călătorește cu mai multă repeziciune, dar într-un mod mai puțin confortabil, ca în Moldo-Vlahia. Poștele valahe sînt de patru leghe, adică de 16 kilometri. Fiecare are cîte o stație unde călătorul găsește cai de călărit, ori de trăsură, ori încă bivoli sau boii... În trăsură, întovărășit de 2 sau 3 surugii, pleci cu iuteala unui strașnic vînt, nu mergi pe pămînt, ci abia îl atingi ca o rîndunică, pierzi respirația, auzul și vederea, asfixiat de praful care te învăluie din toate părțile”.

De unde se vede că boala vitezei o aveau

și străbunii automobilistilor noștri de azi. Nu în zadar, încă la 1787, a fost nevoie de o... primă reglementare a vitezei în București și încă printr-un pitac domnesc, care impunea vizitilor ca nu cumva „Cu blestemată fire a lor, cînd e învălmășeală, să dea nebunește năvală, ci să aștepte cu încetul și la pas”.

Venind însă mai aproape de anii apariției metroului, aflăm pe străzile Bucureștiului, la 1871, primele tramcare, un fel de camioane acoperite, trase de cai, care luau cite zece pasageri la „bord”. Ultimul serviciu de tramcare s-a retras de pe piață în 1904 și aparținea vestitului Toma Blindu, pe care scriitorul Ion Pas îl evocă în romanul „Zilele vieții tale” astfel: „Trecea în hurducături, ca o corabie sau ca o cămilă, stîrbind pulberea șoselei și învăluit el însuși în ea, tramcarul lui Toma Blindu, ducînd lumea la Moși”.

Dar tramcarele nu erau singurele mijloace de transport în comun. Tramvaiul cu cai, care apărea pentru prima oară în New York, la finele anului 1859, își deschide drum și în București, în același an 1871, cînd se înființează prima întreprindere de acest fel sub formă de concesiune cu capital străin. Confortul lor era mult sporit. Ulysse de Marcillac consemnează în cartea sa „Guide du voyageur à Bucarest”, București 1872, pag. 168: „Aceste omnibusuri «americane», cum le zice, sînt într-adevăr, cu băncile lor din catifea roșie, de o rară eleganță și foarte confortabile. Fără zguduiri, aluneci pe șine de fier, ceea ce este un fel de voluptate cînd ești obișnuit cu scuturăturile birjei pe caldarimul nostru. Cu cincizeci de bani poți face o plimbare incântătoare pe Calea Moșilor și pînă la capătul Podului, trecînd pe la Sf. Gheorghe, Biserica Enei, Strada Academiei, Teatrul, străzile Știrbei Vodă, Luterană, Fintina Roșie și Tîrgșor pînă la bariera Mogoșoaiei, și ce felurime de pasageri: oboreni pînă la Sf. Gheorghe, bancheri și samsari pînă în piața Teatrului și apoi plimbăreții care se duc la Șosea”.

Dar progresul tehnic continuă. La 9 decembrie 1894, se dă în exploatare prima linie electrică de tramvai în București, care străbatea bulevardul Obor-Cotroceni. Ceea ce nu înseamnă că acest progres tehnic a fost primit cu brațele deschise. Pe mulți îi speria, atunci, ca și acum: „În ce privește tracțiunea cu electricitate, cu toții vedem ce aspect hidos prezintă sirmele acelea spînzurate în aer pe niște stîlpi imposibil de privit” — protesta un consilier comunal, după cum se poate citi în Monitorul Oficial din anul 1897 — „firele electrice pot trăsnii oameni și animale, iar aburii ar speria caii de la trăsuri și celelalte vehicule”.

În 1900, marele industriaș român Gh. Assan introduce în București primul automobil, iar

în 1921 apar primele autobuze, destinate transportului în comun, administrate de o mică întreprindere particulară. Ea nu rezistă însă concurenței tramvaielei și este curînd lichidată pentru a se reînființa în 1924. În 1926 existau în întreaga țară 15 895 de autoturisme, autobuze, camioane, motociclete și diverse alte mijloace mecanice de transport.

La 31 decembrie 1938, lungimea totală a liniilor de tramvai în București era de peste 111 kilometri; iar liniile de autobuze se întindeau pe 141 km de străzi. Capitala dispunea astfel de o dezvoltată și modernă rețea de transport în comun.

Din această perioadă se păstrează și prima atestare documentară a ideii construirii unui metrou. O aflăm consemnată în articolul „Acoperirea Dimboviței” de ing. Horia Voinescu, publicat în revista „Urbanismul” nr. 7-9 din 1935. Analizînd ofertele făcute de diverși antreprenori și diverse societăți de construcții pentru acoperirea Dimboviței în perimetrul central al Capitalei, autorul articolului se referă, între altele, și la planul prezentat de inginerul Prager, notînd:

„Antrepriza Prager a prezentat trei oferte, dar prima, avînd prețul de 66 000 lei m.l., era în afară de program, prin aceea că dădea ca soluție o singură deschidere peste cursul Dimboviței, porțiunile dintre taluze urmînd o fi astupate cu pămînt. Această alternativă nu s-a putut admite din următoarele motive: a) se reduce secțiunea de scurgere a Dimboviței la ape mari cam cu 1/3, ceea ce ar fi putut provoca o inundare a părții orașului din amonteale podului; b) în cazul construcției unei căi ferate sau metropolitane, umplutura care s-ar fi pus astăzi ar fi trebuit scoasă din nou...”

Temeinic gîndit. În cele din urmă, lucrarea a fost incredîntată societății „Via”, ca fiind oferta cea mai avantajoasă (76 400 lei m.l.) și, ca soluție tehnică, cea mai corectă. Diriginta de șantier avea să fie numit inginerul Aurel Beleş, specialist în lucrări de beton armat.

La 10 iulie 1935, acoperirea Dimboviței pe o lungime de 246 metri, începînd cu 20 m în amonte de Podul Justiției și mergînd pînă la 20 m în aval pe Podul Halelor, a fost încheiată.

În deceniul al șaselea, ideea construirii metroului revine în actualitate. Se numește o comisie de experți, se fac măsurători, prospecțiuni. În final, comisia a ajuns la concluzia, firească pe atunci: metroul nu poate fi construit. Așa cum nu putea fi construit pe vremea aceea nici Canalul Dunăre-Marea Neagră. Nu de specialiști duceam lipsă, ci mai ales de mijloace tehnice și financiare. Numai ambiția nu era suficientă.

După 1970, problema se punea în alți termeni.

În sfîrșit, „dosarul” metroului bucureștean

putea fi redeschis, fără nici o rețineră. Consemnam la vremea respectivă :

1975, primăvara. O basculantă nouă, de culoare portocalie, strălucind ca o limuzină, oprește în fața Palatului Justiției. Pe ușa din dreapta a cabinei cineva desenase cu cretă un M mare cit toate zilele. La apariția ei, tinerii în salopete albastre, nedecolorate încă de soare și ploii, care pînă acum șezuseră tolăniți pe iarba crudă a peluzei ce se întinde de-a lungul trotuarului, se ridicară în grabă.

— Bine că sosiși, i se adresează unul dintre ei, șoferului. Ne era teamă că te rătăciși prin Capitală.

— Nici n-ar fi fost de mirare. El a circulat mai mult prin munți decît prin orașe, îi ia altul apărarea.

— Lăsați omul în pace și începeți descărcarea, intervine bărbatul cărunt, cu fața arămie și brăzdată de cute severe, coborînd din cabină.

— Am înțeles, nea Preda. Il lăsăm în pace. E necăjit el și așa destul că a lăsat Lotrul și a venit aici, unde orice șofer cumsecade, crescut pe șantiere, fără hotare și fără semne de circulație, simte că se sufocă. Probabil, nici semafoare n-a mai văzut. În munții Petrimanului nu-i făceau cu ochiul decît stelele în nopțile senine. Aici trebuie să fii mereu cu ochii în patru. Ba e stop, ba e trecere de pietoni, ba un gură-cască îți apare în fața mașinii de unde nici nu te aștepti ; oricum : scapi de un bucluc și dai de două.

— O să se deprindă dumnealui, n-ai grijă, intervine unul dintre tineri. Cu fiecare amendă pe care o va „încasa” va mai învăța cite ceva. După cîțiva ani, aici, are toate șansele să ajungă un șofer adevărat.

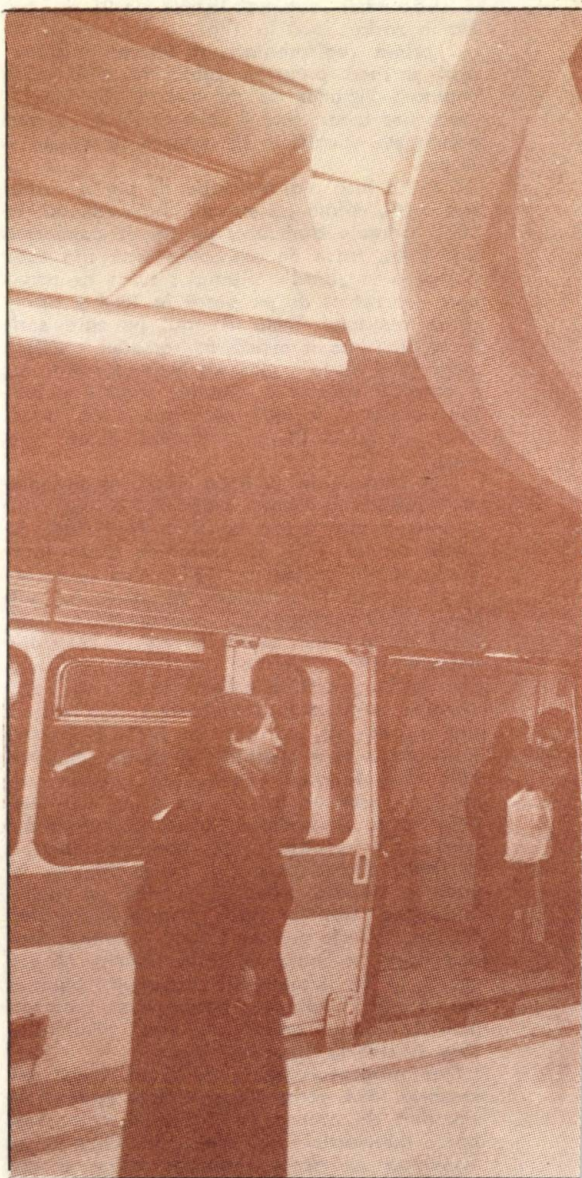
— Altfel, mașina n-arată rău. Cum i-ai păcălit de ți-au dat-o ?

— Să ne uităm bine la ea că peste citeva zile n-o s-o mai recunoaștem !

— Hei, împelițăților ! Ați coborît din munți cu o zi mai devreme decît el și vă credeți deja bucureșteni. Mai bine dați-i zor cu descărcarea. Ne apucă noaptea.

— Păi, sintem gata de mult, nea Preda.

Bărbatul cu timplele cărunte și fața încercată de tăria vîntului rămîne descumpănit. Nici n-a observat cînd și cum au ajuns tîrînaçoapele și pikamerele din basculantă jos, pe caldarîm, stivuite cum trebuie, în timp ce băieții se țin de glume pe seama pistruiatului de la volan. La prima vedere nu i-ai putea da, pentru nimic în lume, mai mult de optsprezece-nouăsprezece ani. Lisandru Preda însă îl cunoaște, știe că a terminat de mult armata și că are destulă experiență de șantierist pentru a-i acorda toată încrederea. Pe acei în salopete noi, abia scoase din

cutie, nu-l cunoaște. I s-a spus doar atît, la Grup : „Aștia-s oamenii dumitale”. De gură par destul de buni. La faptă însă, nu i-a văzut îndeajuns.

— Întindeți prelată aia mai bine. Ce cort e ăsta ?...

— La ce oră vine nevastă-ta cu mincarea ?...

— Stringe bine funia în cîrlig...

— Strigați-i excavatoristului să oprească unde se află...

— Lasă mai jos brațul macaralei!...

— Unde să punem aparatele de sudură?

— Atenție! Vine mașina cu panourile...

Bucureștenii urcă și coboară pe scările înalte, de piatră, ale Palatului Justiției, alții trec grăbiți pe Splai, aproape atingându-i, simțindu-le căldura respirației și totuși n-ai zice că cineva se oprește cu privirea asupra

lor, că cineva îi ia în seamă pe acești tineri sau că s-ar întreba cineva, ce-i cu ei și ce vor să facă aici? E primăvară și lumea se grăbește. Iar prezența constructorilor a devenit, chiar și acolo unde te aștepti cel mai puțin, prea obișnuită pentru ca ei sau uneltele și echipamentele lor de tot felul să mai stîrnească curiozitatea cuiva. Lisandru Preda stă pe bordura trotuarului și-i privește pe băieții cu care va lucra — ei înalță acum

paravanele din panouri — încercînd să-i „citească” pe dinăuntru, cum spunea el, să le dibuie caracterul, să le cunoască valoarea, „E prea devreme. Mai am timp pentru asta”. Își spune el și pare mulțumit de acest gînd.

Scoate din buzunarul de la piept al salopetei o fîrîmă de cretă. Desenează, cit poate de frumos, un M mare, înalt cit îi permite întinderea brațului. Deducînd, scrie cu cifre mai mici : 30 martie 1975. Apoi deschide aparatul de radio și transmite :

„Aici borna kilometrică zero ! Gata pentru lovitura de începere. Recepție...”

— Deci, dumneavoastră sinteți cel care ați dat prima lovitură de tirnăcop pe șantierul metroului, îi spun dulgherului Lisandru Preda.

— N-ar fi corect să susținem acest lucru. Pentru că, unde e începutul ? În carnetul topometristului, pe planșeta proiectantului sau, într-adevăr, cum spuneți dumneavoastră, în virful tirnăcopului care a dat prima lovitură caldarîmului sub care avea să se construiască tunelul ?

Lucrarea a fost luată cu asalt în diferite puncte de pe traseul aprobat de conducerea partidului, de cîteva sute de constructori de toate meseriile. Ei au meritul începutului. Meritul începutului îl au, deopotrivă, cei doisprezece ingineri și tehnicieni din atelierul de proiectări al grupului de șantiere TCIB, care, sub conducerea inginerului Mihai Țenea, au proiectat toată lucrarea din acest sector, au elaborat și experimentat aici primele soluții tehnice și au garantat aplicarea lor în continuare.

Începutul însă s-a făcut demult, pe alte șantiere ale țării — pe Bistrița, pe Argeș, pe Someș, pe Lotru și Olt — de unde au venit cei mai buni constructori, în uzinele care ne-au înzestrat cu utilaje dintre cele mai moderne, în aulele institutelor de învățămînt superior și în sălile școlilor care au pregătit cadrele pentru metrou. Dar, mai exact, începutul a fost în dorința noastră arzătoare de-a construi.

— Cum ați ajuns pe șantierul metroului ?

— Dintr-o pornire sufletească. N-am vrut să-l refuz pe tovarășul director Anghel Enăceanu. Mă știa de la Turnu Măgurele. Treisprezece ani am lucrat împreună, la construcția Combinatului chimic, la blocuri. A venit personal după mine la Turnu. Nu m-a găsit. Eu eram în București, la șantierul 1, la întreprinderea „Policolor”. Eram detașat pentru cîteva luni. Știam că începe lucrul la metrou, dar nu mă interesa. Îmi plăcea la Turnu. Tovarășul director Enăceanu m-a găsit. A trimis mașina după mine, să vin pînă la dînsul. A început să-mi spună : „Frate Lisandru, uite, trebuie să facem un metrou și avem nevoie de dumneata. Nici eu nu te-am

refuzat vreodată, nici dumneata cred că n-ai să mă refuzi”. N-am putut zice nu. M-a ciștigat de la început cu vorba și cînstea dînsului. Am lăsat acolo alt șef de echipă și am venit. Dar mi-a fost tare greu la început.

Nu aveam oameni, parcă eram legat de mîini. Mi-au dat vreo cinci băieți, mi-au repartizat alții, însă toți erau cam străini de meserie și n-aveam nici un spor. Într-o zi i-am spus tovarășului Enăceanu : „Nu merge treaba. N-am cu cine lucra. Dau o fugă să-mi aduc oamenii”. „Bine, zice, du-te, dar mai lasă-le și celor de-acolo ceva”. Am mers la mine în sat, am dat o raită și pe la Turnu Măgurele și am adunat o echipă. Vreau să spun, oameni pentru o echipă. Mai aveam de muncit cu ei pînă să ajungă o adevărată echipă. Dar eram pe drumul cel bun. Încet, încet, ne-am acomodat. De doi ani nu mi-a plecat nici un muncitor din formație.

Am cîțiva muncitori cu care mă cunosc de mult. De Petre Dobre sint atașat sufletește din '62. Peste tot am fost împreună și totuși, o dată, l-am pierdut. Eu fusesem detașat pe un șantier mai îndepărtat, iar cînd m-am întors nu l-am mai găsit. Plecase. Apoi, ne-am reintîlnit, întîmplător, pe șantierul din Alexandria.

Sîntem acum ca o familie. Îi știu pe toți de unde sînt, unde stau, cum trăiesc, ce probleme au. Chiar și în timpul liber sîntem de cele mai multe ori împreună. Duminica, de sărbători, luăm cîteva sticle de vin și ne întîlnim la careva dintre noi, ne cînstim, mincăm, povestim, mai facem o tablă, un șah, mai comentăm un film sau un spectacol de la televizor, după care pleacă fiecare la casa lui. La restaurant nu mergem niciodată, n-i plăcerea noastră. Revelionul de anul trecut l-am făcut la mine. Au fost doisprezece băieți, cu nevestele. Toate camerele erau pline. Nicăieri nu ne-am fi simțit mai bine.

Mai am în echipă un băiat la care țin foarte mult. O să vă mai vorbească și alții de el. Îl cheamă Eleodor Udeanu. E din Uda, județul Teleorman, unde s-a făcut una din primele cooperative agricole de producție din țară. L-am dat la început, cînd a venit pe șantier, la sudori. S-a calificat. După aceea, cînd s-au deschis cursurile de dulgherie, l-am trimis să învețe și dulgheria. Nu-i strică să știe mai multe meserii. Cu cit stăpînești mai multe meserii, cu atît ești mai mult un adevărat om de șantier. Nu-i din cale-afară de greu să faci dintr-un tînăr un bun meseriaș, dar e destul de greu să faci din el un bun șantierist, să accepte șantierul ca mediu de viață, așa cum marinarul acceptă marea și oceanul.

La Udeanu prețuiesc inițiativa și bunul simț. Cînd nu sînt aici, cînd mă cheamă la o ședință sau la recepționarea unei lucrări, îl las în locul meu și el le zice celorlalți : „Dacă nu e șeful prezent, să facem mai

mult, să fim mai disciplinați, să nu poată spune nimeni că dacă el lipsește, noi nu mai valorăm două parale".

E tânăr, dar pe el îl las să aibă grijă de toate cind plec de la punctul de lucru. Pune mult suflet în ceea ce face și niciodată nu lucrează de mintuală. Aici se cere calitate, ordine, rapiditate în execuție. E un șantier simplu dar, cum să spun, Dimbovița ne împresoară din toate părțile și, dacă nu sintem atenți, dacă neglijăm cit de cit calitatea lucrărilor, poate da apa în pereți. Și, odată ce da apa în pereți, se duce armătura. Băiatul este și foarte econom, are grijă de fiecare scindură de pe șantier, de fiecare bucată de sîrmă, ca și cînd ar fi în ograda lui. Să-l vezi cum îi muștruluiește pe cei care nu îngrijesc cum trebuie uneltele de lucru, materialele. Avem acum niște panouri metalice nemaipomenite. Nu știu cine le-a proiectat și le-a executat, dar a făcut o ispravă de minune. Se toarnă cu ele și două sute de metri cubi de beton. După ce le demontăm, le curățăm, le ungem și le folosim din nou. Au apărut multe idei bune pe șantierul metroului.

— li aveți în vedere, din cite îmi dau seama, doar pe cei mai de ispravă. Chiar toți din echipă sînt atît de buni ?

— N-am spus asta. Au trecut fel de fel de oameni prin formația noastră. Cei certați cu disciplina, cu ordinea nu s-au acomodat și au plecat. Unii aveau obiceiul să lipsească, să întirzie la program. Nu-i repezeam, nu-i bruscam, dar le ceream să dea socoteală. Dacă întirziau mai mult și mai des, le spuneam : „Azi nu mai puteți lucra. Mergeți acasă și veniți miine!“. Nu-i pot obliga pe cei disciplinați să lucreze și pentru chiulanții. Cei mai mulți și-au dat seama că n-o scot la capăt cu mine decît prin ascultare și s-au făcut băieți de echipă. Am o uitătură mai aspră, dar inima nu-mi este asă. Nu sancționez decît atunci cînd cineva îmi forțează mîna.

La mine trebuie să muncească toți. Oricît de puțină treabă ar fi de făcut, trebuie să muncească toți. Altfel, apar discuții. Am învățat acest lucru, de cînd eram ucenic. Nu pot tolera sustragerea unora de la efortul celorlalți, absențele, întirzierile. Am în formație un muncitor mai în vîrstă, care mă face să visez urît. L-am întregat într-o zi, așa într-o doară :

- Nea Dobrescule, cîți copii ai ?
- Cinci, îmi spune el.
- Ce vîrstă ?
- Cel mare a împlinit optsprezece.
- Cu ce se ocupă ?
- L-am dat la unul să-i păzească vitele.

li dă mîncare.

- Adu-l aici, zic.
- Cum ? Ați putea să-l primiți ?
- De ce nu ?

L-a adus. N-am mai văzut pînă atunci un tînăr atît de maturizat, de inteligent și simțitor. A învățat repede totul și a prins de la început dragoste de meserie și de șantier. Nu mult după aceea, într-o zi de retribuție, a venit la mine și mi-a spus : „M-am gîndit să trimit mamei o mie cinci sute, să cumpere bucate pentru cei mici. Aștia lăți, fiți bun și grijii-i dumneavoastră“.

I-am făcut un C.E.C.. Are acum o sumă frumoasă. Dar cel mai de preț este caracterul lui, care m-a făcut să mi-l apropiu ca pe propriul meu copil.

— Care a fost cea mai frumoasă zi din viața dumneavoastră ?

— Cred că atunci cînd cele două fete ale mele au venit acasă cu primul salariu. Terminaseră liceul, își luaseră bacalaureatul și imediat au început să muncească. Cea mică, la numai un an de la intrarea în cîmpul muncii, s-a înscris la apartament cu trei camere. Nu mi-a spus nimic decît după ce luase împrumutul C.E.C. și depusese prima rată. Nu mi-a spus, ca să nu cred cumva că ea are pretenția să-i dau eu acești bani. Cînd a primit apartamentul, i-am cumpărat însă tot ce-i trebuie în casă. Am avut de la fetele mele numai bucurii, deși nu știu care constructor se poate ocupa prea mult de creșterea copiilor lui. Pentru că eu, de la șaptesprezece ani, sînt tot pe șantier. Pînă atunci am lucrat vreo trei ani ca ucenic la un rotar din sat. Am învățat meserie bună la el. Era sever cu noi, dar am învățat ceva. Am fost la început șase ucenici. Patru n-au rezistat. Am rămas eu și unul de-i zice Achim Militaru.

Meșterul ne pretindea punctualitate și ordine. Veneam la atelier dimineața la șase și jumătate, făceam focul, aduceam materialele, începeam să ascuțim sculele. Adică, făceam tot ce trebuia să facă un ucenic. Lui Achim Militaru îi pierdusem urma. De atunci, din copilărie, nu l-am mai văzut. Cînd am mers în sat, acum vreo trei ani, am întregat de el. Și ce credeți ? Lucra tot în București și tot în dulgherie, la Energomontaj. L-am căutat, numaidecît. Nu ne-am mai recunoscut. Trecuseră treizeci de ani. Am îmbătrînit, am încărunțit amîndoi, dar, reîntîlnindu-ne, am regăsit un strop din copilăria noastră.

A urmat apoi șantierul Combinatului Chimic din Turnu Măgurele, altă carte de vizită a constructorilor noștri. Devenisem, în 1962, șef de echipă și de-atunci tot șef de echipă sînt. Cea mai mare atenție am dat-o întotdeauna calificării oamenilor. Nu o calificare oarecare, ci o calificare la nivelul meu. Adică, tot ce știu eu, îl învăț și pe ceilalți. La Turnu Măgurele îmi împărțeam formația în echipe de opt, nouă oameni — aveam peste șaptezeci — și le repartizam,

fiecăruia, lucrarea pe care trebuiau s-o facă. Eu lucram în fiecare zi în altă echipă, pentru ca să-i pot ajuta și învăța pe toți la fel. Mulți dintre ei au ajuns mari dulgheri. Unii sînt șefi de echipă, alții au devenit maiștri. Cînd am venit la metrou, am avut pe cine lăsa în locul meu. Întotdeauna am avut, și am și acum, nu unul, ci mult mai mulți care să-mi poată lua oricînd locul ca șef de echipă. În rest, ce să vă mai

spun ? Aici știți ce am făcut. Cîțiva kilometri de galerie pe care metroul, în viteza lui de bolid, îi va străbate cît ai bate din palme...

Întorc una după alta filele carnetului. Îmi reține atenția una pe care notasem :
Generalul.

Ploua în București, ploaie mocănească de toamnă, ploaie încetă și rece care te pătrunde pînă la oase. Mă aflu împreună cu generalul locotenent Petre Constantinescu – directorul Întreprinderii „Metroul” București, pe șantierul stației „Uzina Republica”. Oamenii pe stradă se grăbesc, ascunși sub umbrele, la treburile lor. Numai constructorii, jos, în uriașa despicătură săpată de excavatoare, în care împletesc corzile de oțel

și peste care toarnă betonul viitoarei stații, sînt nepăsători la starea vremii, lucrînd de nimic tulburați. Directorul îi salută, îi strigă pe nume, îi cunoaște personal pe cei mai mulți dintre ei. Nu-i întreabă de plan, nici de realizări, el știe că oamenii își cunosc datoria și și-o fac cu prisosință, n-are rost să-i sicii toată ziua... „Cît ați făcut?” „De ce n-ați făcut mai mult?” „De ce așa și nu altfel?” etcetera.

Cunoaște bine psihologia oamenilor, știe să-i respecte și să se facă respectat prin apropierea de ei și prin înțelegerea necazurilor și bucuriilor lor.

Îi ia la rost pe șefii loturilor pentru ceea ce directorului i se pare a fi neorînduială.

– Ce-i cu bălțile astea pe căile de acces? O să cădeți careva într-una din ele și o să vă înecați.

– Dacă plouă sînt și bălți, încercă o scuză cel ironizat.

– Uite, Gogule, se supără puțin directorul pe prietenul său, acum este ora trei. Prevăd că peste două ore va înceta ploaia. Așa că, la ora cinci mă întorc să văd dacă bălțile astea au dispărut sau nu...

Inginerul Gogu l-a înțeles corect. Previțiunea „meteorologică” n-a fost prea exactă. Ploaia n-a stat, însă bălțile au dispărut sub cîteva mașini de pietriș.

Ne îndreptăm spre mica colonie a constructorilor. Cîteva barăci supraetajate, construite din panouri pe platforme de beton, cu canalizare, apă curentă, căldură.

Intrăm într-una din ele. Batem la o ușă. Ne deschide o tinăra femeie. Se vede că am deranjat-o de la bucătărie.

– Știi cine sînteți, îi spune ea. Nu v-am mai văzut pînă acum, dar știu că sînteți tovarășul director.

– De unde știți?

– Mi-a spus soțul că directorul nostru e un general frumos.

– M-ați făcut fericit pînă voi ieși la pensie. Dar, spuneți-mi, cum o duceți? Cum vă descurcați?

– N-avem de ce ne plinge. Cîștigăm bine.

– Cît?

– Destul!

– Înțeleg, dar cît? Cît ați luat în mînă, amîndoi luna trecută?

– Păi, vreo șapte mii.

În altă baracă, o femeie are necazuri cu gălăgia.

– Dau unii radiourile foarte tare și nu-și pot face copiii lecțiile, nu ne putem odihni.

De față e și administratorul. Petre Constantinescu îi întoarce o privire care exprimă nemulțumirea. Gălăgia nu-i un lucru neînsemnat. Oamenii lucrează în schimburi diferite, dorm la ore diferite și liniștea lor trebuie respectată. Îi dă un termen pînă la care să reactiveze comitetul de bloc, să-l întrunească, să angajeze o discuție cu loca-

tarii și să-l informeze dacă se ridică și alte probleme.

— Dacă ar fi să vă povestiți viața, îl în-
treb într-un răgaz, cu ce ați începe?

— Știu eu? Poate cu copilăria.

— Vreți să încercați?

— De ce nu? M-am născut la 1 sep-
tembrie 1919 la Tirgoviște. Tata, arhivar,
mama, casnică. Familie grea, cu mulți copii...

— Stați, vă rog! Nu așa militărește. Des-
pre copilărie se poate vorbi mai romantic.

— Romantic? Fie și așa. Privind în urmă,
multe momente îți se par romantice și tre-
zesc nostalgia. Din copilărie, mai ales, uiți
deseori tot ce-a fost greu și-ți amintești și
uneori retrăiești în gând numai ceea ce a
fost frumos. Cum zic, tata era arhivar cu
un salariu de mizerie. Mama nu putea lu-
cra, pentru că eram nouă frați care aveam
nevoie de prezența ei permanentă, acasă.
Așa că nu-i greu de imaginat în ce lipsuri
am crescut. Trec peste ele, deoarece nu-mi
place să mi le amintesc. Trebuie să spun,
însă, că marea noastră șansă, a celor
nouă frați — între care patru băieți — au
fost părinții care au știut să ne crească și
să ne învețe ce e munca și ce e modestia.

Fiecare dintre noi, copiii, oricât de mici
eram, aveam îndatoriri precise în familie.
Tata era o fire aspră și nu îngăduia ca
vreunul dintre noi să nu-și facă puținul său,
la timp și atât cât puteam de corect. Era de
ajuns, când trăgeam chiulul, să se uite în-
tr-un anumit fel la noi și ne venea să in-
trăm în pământ de rușine. Poate, dacă ne
răsfăța, nu l-am fi iubit atât cât l-am iubit
și admirat mai târziu, cu toții. Mama era
bunătatea de pe lume, simțeam că o doare,
când trebuia să ne certe pentru năzdrăvniile
noastre, dar a știut să ne cultive respectul
pentru oameni, pentru munca lor. Eram o
familie unită, în care domnea armonia. Dar
toate aveau un sfârșit. Am crescut parcă
prea repede și în toamna anului 1931 am
intrat în clasa întâi la liceul „Ienăchiță
Văcărescu”, pe care l-am terminat în 1939.
În lume mirosea a război. De facultate nu
putea fi vorba la condițiile noastre mate-
riale. Trebuia să urmez destinul celor trei
frați mai mari care deveniseră ofițeri artiler-
iști. Așa că în 1940 am intrat la școala de
ofițeri. În 1942 am terminat-o și am fost trimis
imediat pe front.

— Ce amintiri aveți de pe front?

— Mai multe urme de schije în trup. Am
fost rănit, dar am supraviețuit. Am căzut
prizonier, iar în lagăr m-am îmbolnăvit de
tifo exantematic. N-am murit pentru că
eram călit de mic și rezistent la boli. În
Tatra am stat zile și nopți în nămeți, sub
mitralierele fasciștilor, dar am trecut și
peste aceasta datorită aceleiași rezistențe
pe care am dobândit-o prin îmbrăcăminte
sumară în copilărie, vara și iarna, prin

sport și prin instrucția din școala militară.

— Să revenim la metrou. Ce este el?

— Nimic mai simplu: un tren electric
care circulă printr-un tunel subteran, legând
între ele diverse puncte vitale ale Capitalei.

— Prin ce premiere mondiale se remarcă
metropolitanul bucureștean?

— Majoritatea celorlalte s-au construit
cu ajutorul specialiștilor străini. Noi ne-am
descurcat singuri, cum am putut, uneori
bijbiind, alteori greșind, dar învățând „din
mers” și, în cele din urmă, izbutind întru
totul. Nicăieri nu s-a lucrat într-un teren atât
de greu — nisip și apă — ca cel în care am
lucrat și lucrăm noi, dar nici într-un ase-
menea ritm.

— Fără îndoială că după treizeci și opt
de ani de militărie și la vîrsta pe care o
aveați cînd ați fost numit director vă gîndeți,
ca orice om, mai degrabă la ieșirea la pen-
sie. Ce sentiment ați trăit la această a doua
chemare, ca să-i spun așa, a destinului
dumneavoastră profesional?

— Sincer să fiu, m-am simțit măgulit de
încrederea pe care o avea conducerea
partidului în mine. Cine n-ar fi mîndru de
aceasta?

— Vă mai amintiți ziua aceea?

— Bineînțeles. Era 20 ianuarie 1975. Am
pășit în cabinetul președintelui republicii cu
emoție firească, dar și cu irezistibilă curio-
zitate de a afla pentru ce am fost chemat.
Comandantul suprem al armatei, tovarășul
Nicolae Ceaușescu, mi-a spus simplu și în
cîteva cuvinte: „Ne-am gîndit, tovarășe ge-
neral, că sinteți omul potrivit...”. Am făcut
ochii mari, dar mi-am asumat răspunderea
și am promis că voi prezenta în cel mai
scurt timp propunerile pentru organizarea
întreprinderii și a șantierului. De atunci,
l-am întîlnit foarte des pe secretarul ge-
neral al partidului, de cele mai multe ori chiar
aici pe șantier, unde venea frecvent pentru
a ne ajuta să clarificăm complexitatea lu-
crării, pentru a ne sprijini în depășirea
greutăților. Amplasarea fiecărei stații, ca să
iau un singur exemplu, a fost stabilită la
sugestia sa, după străbătarea cu pasul și nu
o singură dată a întregului traseu, luîndu-se
în considerare toate argumentele prezen-
te, dar și cele viitoare, în perspectiva dez-
voltării Capitalei.

— Care sînt constructorii pe care îi țineți
cel mai aproape de inimă?

— Am lîngă inimă mult prea mulți pentru
a-i aminti pe toți. Unul dintre ei este chiar
dumnealui. L-am mai amintit...

În birou intră un bărbat scund și suplu.
Să aibă în jur de cincizeci de ani. Cu fața
aspră, încărcată de soarele și vînturile șan-
tierelor, ochii căprui, părul castaniu cu
ușoare reflexe argintii, pare mai degrabă
un maistru sau muncitor care și-a lăsat
pentru cîteva clipe treaba, ca să-i facă o

Lucrătorului bucureștean

Ciți lucrători văzui în viața mea,
Mi-a dat iubirea forță omenească ;
Nu-i mai frumoasă, pe cer, nici o stea,
Deci un lucrător în haină-albastră...

Noi sintem ca vintul, ce-n tirziu adie,
Și pătrunde-n crezuri, gindurile-i mari,
Dar ca lucrătorul, numai cerbul știe
Să lase în țară, martori seculari...

Svonul muncii sale-n veacuri de cîntări,
Poartă steagul țării-n singele-i

fierbinte...
Salt de cerb ce-n suflet lasă adieri,
Lucrătorul merge mereu înainte.

TRAIAN IANCU

vizită directorului. Dar, nu ! Nu se poate. Intră neașteptat, cred că nici n-a bătut la ușă, se comportă degajat. Îi zîmbește familiar directorului general de cum intră : „S-a făcut”, spune el mulțumit.

Voia să-l anunțe, probabil, că rezolvase o treabă dificilă. „Foarte bine”, îi răspunde directorul. „Mai ia loc puțin și bea și dumneata o cafea cu noi”. „Mă iertați, n-am timp. Trebuie să fug la stația Izvor. Vine primul să vedem cum rezolvăm cu cele două familii...”

Omul se retrage discret, cum venise. Directorul îl petrece cu privirea luminoasă, în care se poate citi încântarea și prețuirea.

— Acesta-i inginerul Popa, directorul nostru adjunct, îmi spune după ce se închide ușa. În el nu-i un singur om. Sint mai mulți într-unul singur : specialistul, teoreticianul inegalabil, practicianul desăvîrșit, organizatorul meticulos și inspirat, adeptul înflăcărat al tehnicii și tehnologiei de ultimă oră, vizionarul îndrăzneț în construcțiile moderne...

Cu un alt prilej, directorul general Constantinescu mi-a povestit cum l-a cunoscut pe inginerul Ion Malcoci, șeful programului complex de cercetare și construcție a metroului, alt colaborator apropiat sufletului său.

— Era inginer-șef la I.T.B. l-am spus că va lucra cu mine la metrou, la care el a avut o replică neașteptată, pe care n-am înțeles-o decît mult mai tirziu.

„Eu am făcut liceul militar — mi-a spus el — dar n-am rămas în armată pentru că nici eu nu m-au vrut, nici eu n-am cerut”.

Ce puteam să cred ? Mi s-a părut că

vrea să spună cam așa : „Uite, oi fi dumneata general, dar eu sint civil și cu mine să te porțoi ca atare”.

După un an i-am cerut explicații. Răspunsul lui m-a uimit.

„Știți, la început mi-a fost frică de dumneavoastră”.

„Cum frică ?”

„Da, îmi era teamă că nu mă veți înțelege”.

l-am dezmințit pe parcurs această temere, l-am înțeles și-l înțeleg perfect. Dar marele specialist în probleme de automatizare material rulant, care este inginerul Malcoci, autorul moral al vagonului silențios de tramvai, coautor al proiectului vagonului de metrou, omul fără de care noi n-am putea mișca un deget în domeniul cercetării din cadrul întreprinderii, este și un mare timid. Inițial, eu i-am luat sficiunea drept superficialitate, dar curînd aveam să descopăr, că, dimpotrivă, este de o seriozitate și profunzime rar întîlnite.

Mi-a răspuns, ori nu, Petre Constantinescu la întrebare ? Mai degrabă nu ; oricum, nu complet. Adresîndu-i-o, i-am oferit doar pretextul de a vorbi atît de mult despre inginerii Popa și Malcoci. De aceea, am repetat-o :

— Care sint colaboratorii care vă stau cel mai aproape de inimă ?

La drept vorbind, repetam o gafă. În anii petrecuți pe șantierul metroului, pînă la terminarea primului tronson, generalul a lucrat cu mii de oameni — muncitori, maiștri, ingineri — a învățat de la ei, au învățat de la el, au trăit împreună bucuriile și greutățile, toate succesele și dramele și, negreșit, mulți dintre aceștia stau la inima lui. Dar cum ar putea să-mi vorbească despre toți sau cum ar putea să-i numească doar pe cîțiva pentru a-i lăsa la o parte pe alții ?

Au trecut de la însemnările de mai sus mulți ani. Foarte puțini dintre constructorii care au dat prima lovitură în caldarimul de pe malul Dimboviței, atunci, în primăvara lui 1975, deschizîndu-și drum spre adîncuri, se mai află astăzi pe șantier. Au venit deja generații de pe alte șantiere sau direct de pe băncile școlilor și facultăților, continuînd epopea la noi dimensiuni.

De atunci liniile metroului s-au prelungit necontenit măsurînd astăzi, pe cele două magistrale în funcțiune, 50 de kilometri, în timp ce lucrările înaintează pe magistrala a III-a : Gara de Nord — Piața Victoriei — Obor — Dristor 2, în lungime de 9 km. Epopea continuă.

ROMULUS LAL

BUCUREȘTI

PORT LA DUNĂRE

Din nou meșteri mari pe Argeșul voievozilor întemeietori de țară, rostitori prin faptă ai libertății neamului și ctitori de frumos și durabil, pe Argeșul străbătător de spațiu și istorie românească.

Meșteri mari...

Au fost cindva cei ai lui Manole, care au pus în zidirea dăinuitoare prin veacuri, dacă nu o Ană, cum sună legenda, patosul creației, transformator și împodobitor de locuri. Înaintea lor și după ei au fost cei ce-au ridicat sate și orașe și le-au reclădit iar și iar, după furtunile luptelor cu cotropitorii...

Și au fost, nu de mult, cei ce au făcut lucrarea demiurgică a barajului adunător de ape argeșene și a hidrocentralei ce preschimbă aceste ape argeșene în energie, precum și cei ce au trasat în piatră, la înălțimi alpine, pe riu în sus, și mai sus de izvorul lui, și pe partea cealaltă a muntelui, Transfăgărășanul.

Acum, meșteri mari, pe Argeș în jos, durează, pe orizontală, o nouă, uimitoare, ctitorie.

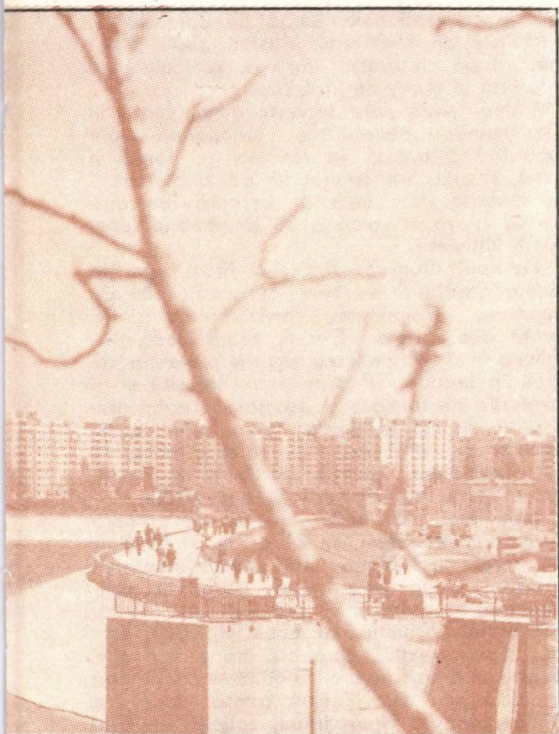
De aici, în aval de Cornetu, pe care l-am lăsat în urmă – Cornetu știut de mine din copilărie, dar devenind o așezare cu atribuție urbane – mi se deschide, în această zi de iulie dogoritor, perspectiva unui șantier de amploare care, deși devenită obișnuită epo-

cii noastre, impresionează. Se desfășoară, de aici și pînă la Oltenița, o ofensivă pașnică. Oameni, mașini și utilaje făuresc, ca în atâtea alte zone ale patriei socialiste, un nou tablou geografic.

Mă gîndesc la destinul acestui rîu, a căruia denumire dăcăică se pare că romanii au latinizat-o. Îmi răsună versurile învățate între cele dintîi: „Pe Argeș în jos / Pe un mal frumos, / Negru-Vodă trece, / Cu tovarăși zece...” Și-i recompun periplusul, cum își zbuciumă undele coborînd din obîrșia-i de stîncă, izbindînd brazii, cum alunecă printre dealurile cu livezi și viță de vie, cum șerpuiește în lărgimi și pînă în cîmpia Bărăganului și pînă la îngemănarea cu Dunărea. Aici, în această ultimă parte a veșnicei lui călătorii, Argeșului i se pregătește un drum maiestuos, care îi va înnobila mai mult destinul și-i va sporî dărnicia, întru binele țării.

Primăvara anului 1987 a marcat inaugurarea, în mod oficial, a efortului de amenajare complexă a rîului, prin care Capitala țării va deveni port la Dunăre. Arteră navigabilă între Dunăre și București, se integrează armonios strategiei-atotcuprinzătoare

a dezvoltării generale a României, aliniindu-se celorlalte două „magistrale albastre” : Canalul Dunăre – Marea Neagră și Canalul Poarta Albă – Midia – Năvodari.

De-a lungul acestui al treilea canal, pe o distanță de o sută de kilometri, se vor asigura condiții pentru folosirea cu maximă eficiență a resurselor de apă ale întregului bazin hidrografic pentru irigații și navigație (pe o lungime de 72 km), pentru producerea de energie electrică, alimentarea cu apă potabilă și industrială a unor localități și obiective economice, pentru desecarea unor porțiuni adiacente cu exces de umiditate, precum și pentru apărarea terenurilor și a unor localități împotriva inundațiilor. Un lac de acumulare în apropierea Capitalei, cu un volum de circa 8 milioane de metri cubi – ce minunat va arăta luciul lui sub cerul albastru și ce prospețimi vor adia dinspre el – va determina un debit permanent regularizat. Două porturi, unul lângă București și altul la Oltenița, vor înlesni desfășurarea unui intens trafic de mărfuri între Capitală și celelalte porturi fluviale și maritime ale țării, precum și cu marile căi navigabile europene. Astfel, vor tranzita anual spre Capitală peste 25 de milioane de tone de mărfuri, ceea ce înseamnă economii medii anuale provenite din transportul pe

riu și Dunăre față de transportul feroviar – pe o perioadă de 50 de ani – de aproape 500 de milioane de lei. Cât privește valorificarea potențialului hidroenergetic al noii amenajări complexe, se apreciază că, prin barajele deversoare concepute și prin realizarea celor cinci centrale hidroelectrice cu puteri variabile între 5 și 9 MW, în cele 5 noduri hidrotehnice prevăzute de proiectanți se vor produce anual circa 56 Gwh, spectaculoasa afirmare a hidroenergeticii în România socialistă câștigând noi elemente.

Datorită aplicării unor soluții tehnice originale, vizând, în principiu, efectuarea lucrărilor în perimetrul actualei albie, fondul agricol din zonă nu va fi afectat; dimpotrivă, de pe o suprafață de 57 mii ha va fi îndepărtat excesul de umiditate, iar circa 39,5 mii ha și peste 28 de localități vor fi apărate împotriva inundațiilor; totodată, o populație de 4,5 milioane locuitori va beneficia în permanență, inclusiv deci în perioadele cele mai secetoase ale anului, de apă potabilă necesară.

O operă mare cere angajări mari. Se apreciază, de pildă, că pentru amenajarea riului pe lățime de 80–200 m și la o adâncime de până la 5,5 m, care să permită navigația convoaielor vor trebui să se realizeze 14 milioane metri pătrați de protecții și apărări de mal, 86 milioane metri pătrați de diguri și ramblee, 180 milioane metri cubi de excavatii, peste 1 500 mii metri pătrați de ecrane împotriva infiltrațiilor, precum și întinse suprafețe de pereuri, straturi filtrante, umpluturi ș.a. De aceea, pe traseul canalului argeșean s-au concentrat importante forțe umane, materiale și tehnică românească. S-a stabilit, totodată, ca armata, care are o bogată experiență acumulată pe timpul participării la construcția Canalului Dunăre – Marea Neagră și a Canalului Poarta Albă – Midia – Năvodari, să execute un tronson de circa 35 de kilometri; Uniunea Tineretului Comunist, care a deschis aici, încă din toamna trecută, un șantier național, va executa cu detașamentele de brigadierii operațiunile necesare pe 20 de kilometri, celelalte segmente revenind în responsabilitatea unor unități economice socialiste specializate. Atacarea lucrărilor pe întreaga lungime a Argeșului, amenajarea concomitentă a riurilor Sabar și Ciorogirla, sistematizarea localităților din zonă, precum și organizarea de spații de agrement în diferite puncte vor fi în măsură să valorifice condițiile create, să contribuie la înscrierea cât mai rapidă a acestei zone pe coordonatele civilizației socialiste și comuniste.

Pretutindeni, șantierul oferă o imagine sugestivă a muncii, înțelese și săvârșite ca o chestiune de glorie și eroism. Mășterii mari ai noului Argeș, mii și mii, însuflețiți de îndemnul președintelui țării, tovarășul

Nicolae Ceaușescu, adresate cu prilejul vizitelor de lucru efectuate, conturează, zi de zi, oră de oră, cu investiție nedrămuțată de zel, pricepere, inteligență, ceea ce va fi Argeșul miine, modernizează tehnologiile, adoptă variante deopotrivă simple și novatoare, cu consum redus de materiale și energie, cât mai eficiente din punct de vedere constructiv și economic.

Între constructorii în uniformă armatei se pot întâlni veterani ai grandioaselor edificii. Bunăoară, același neobosit colonel inginer Nicolae Vână, Erou al Muncii Socialiste, care, în epopeea Transfăgărășanului și Canalului Dunăre - Marea Neagră, s-a impus prin alee capacitate de oști și specialist, prin exemplaritatea strădaniei.

Se estimează încadrarea în termenele stabilite pentru fiecare etapă, astfel încât întreaga lucrare să poată fi finalizată cât mai curând posibil. Ritmurile imprimate se explică prin mai buna organizare a muncii și a producției, prin continuitatea lucrului. În ce privește zona din amonte a portului, s-a ajuns cam la jumătatea treburilor. Dacă lucrările la port sînt relativ simple, nu la fel sînt cele din amonte. Mai ales cele de la nodul hidroenergetic nr. 1, constînd din excavatii, epuizmente și drumuri tehnologice. În afara acestora, constructorilor noștri - constituiți în formații specializate de picameri-betonisti, lăcătuși-mecanici de utilaje, electricieni, șoferi și altele - le-a fost incredintată execuția excavatiilor și digurilor integrate construcției canalului propriu-zis între kilometrul 0+681 și kilometrul 23 și de la kilometrul 30 la kilometrul 41. De ce sînt complexe lucrările la care ne referim? Am în vedere, în primul rînd, condițiile de teren, o configurație și o structură deosebit de dificile, datorită nisipului fin, curgător, precum și pinzei freatice sub presiune, aflată la o cotă ridicată. Explicabil, deoarece amplasamentul nodului hidroenergetic nr. 1 se află în perimetrul de vărsare a Argeșului în Dunăre. Pentru a stăpîni situația, a fost executat un ecran de protecție pînă la adîncimea de 14-15 metri, la adăpostul căruia se forează 20 de puțuri de depresurizare a apei și trei puțuri de captare și îndepărtare a acesteia.

Dimineată de vară, răcoare plăcută, primenitoare a începutului de zi. Pe șantierul Portului București - 30 Decembrie se duce mai departe ceea ce s-a făcut în cursul nopții, aici lucrîndu-se 24 de ore din 24.

La stația de betoane, folosită la întregul ei potențial, inginerul Mihai Tomescu, șef al secției producție secundară, declară că fiecare din echipe realizează nu mai puțin de 200 de metri cubi de betoane, a căror calitate este certificată, șarjă cu șarjă, prin analizele de laborator. În imagine fizică - o garnitură de tren formată din 48 de va-

goane convenționale, lungă de aproape o jumătate de kilometru. Mașină după mașină, după un grafic riguros, vehiculele se prezintă la gurile de încărcare.

Calea ferată care servește acum șantierul (iar miine - necesitățile funcționale ale portului) a ajuns, în răstimp de numai o lună, și aici. S-a obținut un adevărat record în materie între linia de centură feroviară de la Jilava și comuna 30 Decembrie, cam la 10 kilometri.

Pe noul drum de fier și-a făcut apariția prima garnitură de tren, ce numără 33 de vagoane basculante, încărcate cu piatră brută din cariera Derini, zona Medgidia-Tulcea - 1500 de tone pentru protecția de mal tip escadă. Piatra este folosită și la cheiurile de formare și acostare a convoaielor, la dănele destinate manipulării agregatelor de construcții, cerealelor, cărbunelui, laminatelor, pieselor grele și agabaritice, containerelor și mărfurilor generale.

Între cele mai grele lucrări se numără turnarea coloanelor de 24 de metri lungime și, apoi, pregătirea lor pentru montarea grinzilor. După cinci luni de asiduitate, constructorii au înscris în bilanțul realizărilor executarea coloanei cu numărul 1000. Este un succes notabil, deosebit. Norma pe o zi pentru o grupă este o coloană - o coloană și jumătate. Dar fiecare grupă face cite două coloane. Operațiunea solicită un consum mare de energie fizică. Mai mult decît la confecționat și turnat, la spart efortul este de-a dreptul la limita superioară a puterilor: ore în șir, la orice temperatură, pe orice vreme, trebuie minuite picamerele de peste 5 kg.

Îi urmărim pe militari la operația de turnare a grinzii M-4, de pe fundul bazinului portuar, din zona longitudinală a acestuia.

- S-a schimbat mult imaginea șantierului în această vară, tovarășe Dumitru.

- Sînt multe de făcut, într-adevăr, și ne străduim să ținem pasul.

- Ce înseamnă „a ține pasul”?

- Înseamnă repede și bine, astfel încît nu numai de la o săptămînă la alta, ci chiar de la o zi la alta schimbarea în imaginea de detaliu și de ansamblu a portului să fie relevantă.

Reprezentantul beneficiarului, Administrația Canalului Dunăre - București, subinginerul Florin Giurgiu, diriginte de șantier, în vîrstă de 30 de ani, a ales și el, ca numeroși alții, în locul muncii de birou ce-o avusese preț de doi ani, faptul lucrului concret, care se împlinește în tensiunea fierbinte a încordării brațului și minții și la care știi că ai partea ta de investire. Este aici de la început. Recepționind coloanele forate turnate longitudinal față de cheiuri, acordă, ca totdeauna, calificativul „Foarte bine”. Ne încredințează că pînă la sfîrșitul

lunii, constructorii portuari vor definitivă închiderea acvatorului și montarea grinzilor parament pe o porțiune însemnată a laturii stîngi a bazinului.

Picameriștii probează virtuțile vredniciei și dirzeniei. Trepidații ce li se transmit în toate fibrele trupului, praf, arșiță, vînt, ploaie, oboseală — nimic nu le poate împuțina silințele. Pînă în prezent, au spart circa 600 de coloane și le-au pregătit pentru montat grinzi. În aprilie, recordul fiecărui picamerist era de două coloane... În mai, constructorul Dan Corcinschi, „frunțașii frunțașilor”, a hotărît să facă două coloane și jumătate. Le-a făcut. Flăcăii aceștia bravi apropiu ziua cînd Argeșul va primi convoaiele încărcate cu utilajele de înaltă capacitate produse de industria Capitalei.

Autobasculantele dau o animație deosebită peisajului. Gonesc zi și noapte. Pe cabinele citorva este scris cuvîntul „Școală”. Viitorii șoferi învață conducerea pe „viu”.

— Măsura este bine venită, precizează unul din constructori, comandantul detașamentului. Odată cu realizarea planului de producție al subunității se asigură și deprinderea șoferilor cu condițiile concrete în tronson. Oricît de bine ar fi pregătit un viitor șofer, oricîte deprinderi ar dobîndi în poligon, el nu poate întîlni toate situațiile din teren. La sosirea pe șantier, cei mai mulți sînt timorați și neîndeminateci. Dar numai în cîteva zile reușesc să cunoască bine terenul, și mai ales să se deprindă cu rigorile muncii de șantier.

Majoritatea celor pregătiți pentru specialitatea de șofer rămîn pe șantier. După ce efectuează un traseu zilnic de 150–200 kilometri cu autobasculante sub sarcină, pot

spune că au trecut „botezul” șoferiei. Împietind direct pregătirea practică cu aceea teoretică, de cunoaștere aprofundată a părții tehnice a mașinilor, care se face sub îndrumarea atență a maistrului militar clasa a II-a Mitică Fuior, școala de șoferi a dat, pînă acum, peste 250 de șoferi profesioniști.

Coloana auto comandată de Gheorghe Popa realizează, zilnic, peste 1300 de curse cu pămînt excavat din malul Argeșului și 120 curse cu materiale auxiliare — piatră, balast, plăci de beton necesare amenajării viitorului port Oltenița.

În schimb de zi și de noapte, același decol, aceeași dinamică de oameni și mașini. Și cu fiecare zi și fiecare noapte se schimbă ceva — datele topometrice ale zonei. Argeșul capătă matcă nouă și mîndră.

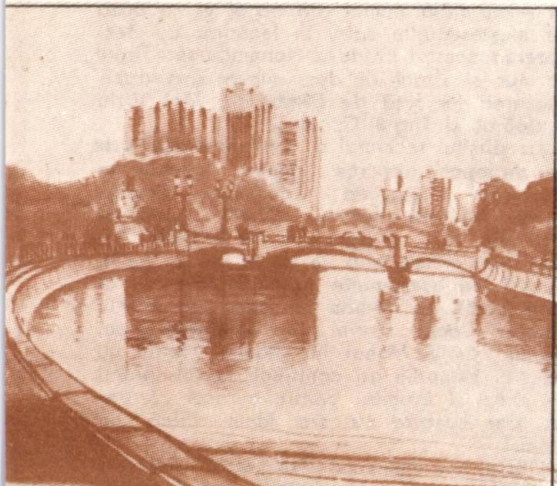
Se prefigurează de-acum dimensiunile celui mai mare lac artificial din țară. Suprafața va fi de 1 000 de hectare, care vor aduna 100 de milioane de metri cubi de apă.

Într-o singură lună au fost definitivitate prizele ce vor asigura transferul apei din lacul Cornetu-Mihăilești către lacul Văcărești, adică pentru consumatorii din Capitală. Și în tot acest timp, constructorii civili și militari au definit tronsonul de 4 kilometri și drumul național București-Alexandria, care umează conturul noului lac.

Din punctul unde mă aflu acum, în imaginea de asalt pașnic al constructorilor și mașinilor lor și dincolo de această imagine demiurgică, îmi prefigurez canalul, cu alunecarea navelor prin largul cîmpiei, de la Dunăre spre București și de la București spre Dunăre și de acolo, mai departe, spre mare, cu oglinda apei reflectînd cerul și ogoarele fertile. Totodată îmi prefigurez, așa cum le-am văzut aievea, celelalte canale — dobrogenele — și canalele de irigații, și șoselele, podurile, căile ferate, tunelurile, uzinele, combinatele, blocurile, edificiile, toate mărețele înfăptuiri în care armata și-a zidit, alături de proiectanți, muncitori, ingineri, energia și spiritul eroic.

O lucrare de vaste proporții, cu desfășurări umane de amploare. Succesele înscrise în cronică acestei lucrări, fără precedent, sînt mărturii care vorbesc și vor vorbi, ca toate fundamentalele acte și săvîșiri, despre o epocă și oamenii ei ce intră în istorie pe porțile înalte ale măreției.

Da, din nou meșteri mari pe Argeșul străbătător de spațiu și istorie românească. Mii și mii, cu geniul ziditor al lui Manole, vestitul, trecutul în legendă, cu știința și tehnica de azi, cu conștiința de a fi părtași la înălțarea în civilizație, putere, rodnicie și libertate a României socialiste și de a lăsa viitorului moștenire întru eternitate.

GH. LEAHU : „Dimbovița, azi” (acuarelă)

CONSTANTIN ZAMFIR

TREPTE ÎN DEVENIREA UNEI MARI CAPITALE

Ce va fi fost în cugetul aceluia principe viteaz și necruțător, pe care istoria l-a denumit Vlad Țepeș, ce resorturi politice, strategice sau sufletești l-au îndemnat să-și coboare capitala, ce idee a momentului sau a viitorului l-a urnit spre inima Cîmpiei Române unde, într-un târg mai răsărit, și-a așezat curtea prefigurând orașul cel mai important al tuturor românilor — ne e greu să discernem azi, la mai bine de cinci secole de la primul document scris care atestă existența cetății. Să fi fost aici locul de adăstare al legendarului Negru Vodă, descălecătorul, să fi fost cetatea în care Mircea cel Mare poposea adesea pentru a-și veghea întinsele posesiuni, să fi existat dorința domnitorului muntean de a se afla pe moșiile personale, să fi avut el viziunea strategică a cetății aflată la o zi de marș de Dunăre pentru a se pune mai aproape în calea năvălitorului sau să fi fost atras de colinele line, apa limpede a Dimboviței și codrii seculari care înconjurau locul? De fapt, toate aceste ipoteze nu se exclud și nu e întâmplător că Vlad Țepeș și-a așezat capitala țării tocmai aici. Iar faima satului care purta numele ciobanului Bucur avea să sporească necontenit prin veacuri, ajuns cetate de scaun și târg important, mai apoi oraș în toată regula și capitală unică, centrul de greutate politică și morală al țării, împletindu-și destinul cu soarta tuturor românilor. Și nu e întâmplător că atât Vlad Țepeș, întemeietorul, cât și urmașii săi și urmașii urmașilor săi au continuat să ridice mereu așezarea, contribuind, în măsura în care urgia vremilor le-a permis, cu o piatră, o zidire, un edificiu sau o legiuire.

O capitală însă nu se naște numai printr-un hrisov, ci ea trebuie să devină o intersecție manufacturieră, comercială, politică și spirituală a unei țări, adică un centru de interes și animație în care locuitorii presați de nevoile lor și ale altora să-și ridice case, să traseze artere, să înjghebeze ateliere și prăvălii pe care să le extindă și să le dezvolte. Așa se va fi întâmplat și cu Bucureștiul, unde stabilirea benefică a curții

domnești, și nevoile sale, a atras un mare număr de meșteri și negustori. Deja în secolul al XV-lea orașul avea o suprafață dublă față de începuturi, și se știe precis că pe la Sf. Gheorghe s-au ridicat cuptoarele fierarilor, la Colțea ardeau focurile olarilor, iar pe Dimbovița se așezau tăbăcarii și, mai jos, măcelarii și săpunarii. „Ulița cea Mare”, identificată cu Lipsicanul de azi, era principalul vad comercial și din ea porneau Ulița Șelarilor, a Lăcătușilor, a Zăbunarilor care se prelungeau cu Podul Tîrgului de Afară unde veneau țărani să-și desfacă mărfurile. La 1583, genovezul Franco Sivori relatează despre multele prăvălii „bine înzestrate cu mărfuri” și aspectul orașului în care predominau casele de lemn tencuit, „mici dar comode”.

Aflat la intersecția drumurilor comerciale europene, Bucureștiul a devenit o escală obligatorie în calea negustorilor, ceea ce îl făcea pe solul suedez Paul Strassburg să noteze la 1632 că „toate ulițele și piețele orașului erau pline de mărfuri scumpe”. Dar orașul — bogat după cum atestă călătoria — nu trăia numai din negoț ci se baza pe meșteșugurile sale, în legătură cu desfacerea acestor produse formându-se Tîrgul de Sus și Tîrgul de Jos, numite așa după așezarea lor față de Dimbovița. Mai târziu a apărut și Tîrgul Cucului.

La sfîrșitul secolului al XVII-lea orașul este un antrepozit renumit pentru depozitarea mărfurilor și cazarea negustorilor ridicându-se celebrele hanuri. Primul, cunoscut încă din 1678, a aparținut lui Manole Zarafu. I-au urmat, timp de câteva secole, peste o sută de așezăminte asemănătoare dintre care unele au rămas faimoase, ca Hanul Șerban Vodă, Hanul Sf. Gheorghe Nou, Hanul Zamfir, Hanul lui Manuc, Hanul cu Tei ș.a. Hanurile au contribuit la deschiderea străzi și drumuri pentru accesul căruțelor, dar aceasta nu s-a făcut după un plan.

Orașul s-a extins în permanență spre cele patru puncte cardinale, înghițind satele adiacente și sporindu-și necontenit numărul de

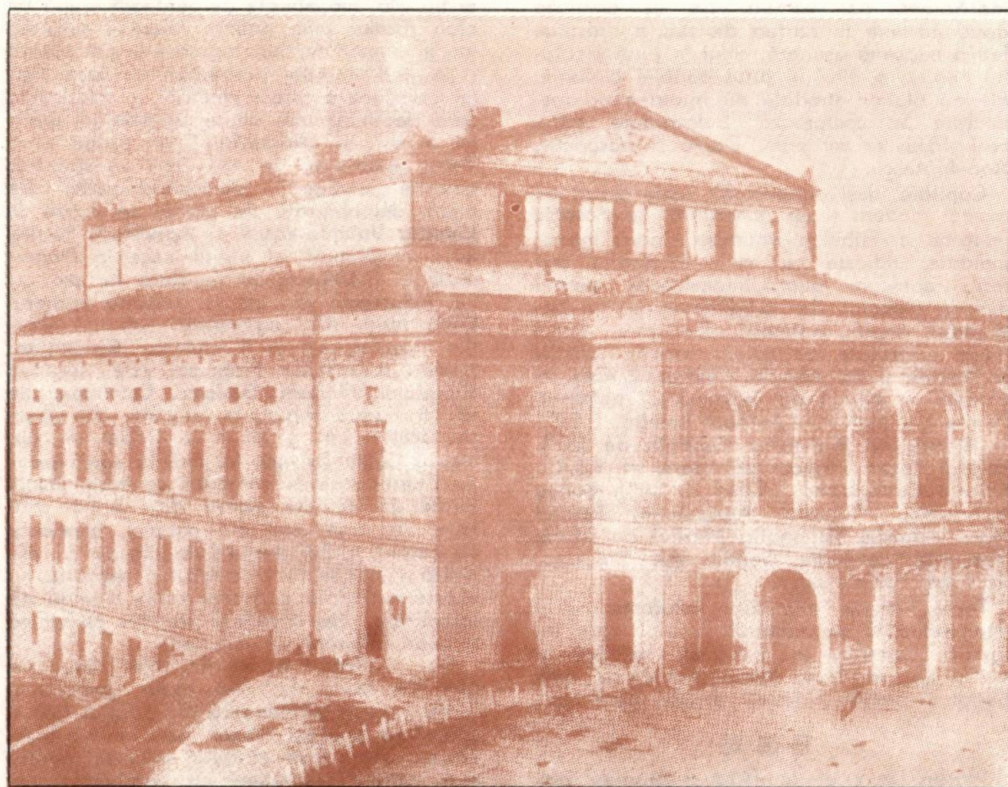

locuitori. Domnitorii s-au întrecut în a-l înzestra cu edificii și ansambluri arhitectonice pe măsura forței și prestigiului lor. Ei au dorit să-și pună sufletul la adăpost prin lăcașurile de cult, unele impunându-se prin monumentalitate și biruind secolele. Așa au rămas mănăstirile Radu Vodă, Mihai Vodă, Plumbuita, reconstruite succesiv, apoi, într-o epocă de relativă pace ctitoriile lui Matei Basarab (ample construcții la Curtea Domnească, Sf. Apostoli ș.a.), ansamblul Mitropoliei, din vremea lui Constantin Șerban, Palatul Cotroceni al lui Șerban Cantacuzino și construcțiile remarcabile din epoca lui Brâncoveanu (adăugiri la Curtea Domnească, mai multe biserici, Palatul Moșoia).

În secolul al XVIII-lea, chiar sub domniile efemere ale fanarioților, Bucureștiul ia amploare atât ca suprafață cât și ca număr de locuitori. Este o capitală cu un aspect pitoresc, cu un nucleu de străzi centrale și mari proprietăți înconjurate de grădini și livezi. Planurile topografice contemporane ne dezvăluie o așezare de primă mână și, în 1821, la intrarea lui Tudor, ea va fi atins cifra de 100 000 locuitori.

Ca o demnă capitală, Bucureștiul avea să-și impună și supremația politică asupra țării. Nu numai înscăunările și sediul domnitor munteni îl puneau în prim plan, ci și populația sa al cărei spirit revoluționar avea să explodeze de mai multe ori în cursul veacului al XVIII-lea. Cum se consemna în cronică, întregul norod al "Bucureștilor" va fi cel care îl va aclama pe Tudor și va da o notă radicală Revoluției de la 1848. Peste numai un deceniu, aceiași orașeni înflăcărați vor impune Unirea și, de-acum, toate marile evenimente și acte politice, instituționale și organizatorice ale românilor vor porni de la București.

Spre sfârșitul secolului al XIX-lea, mai ales după cucerirea Independenței, Bucureștiul se consolidează ca un centru vital al României, căpătînd aspectul unui oraș european în plină ascensiune. Deja domnitorul Barbu Știrbei luase inițiativa trasării unor artere axiale, măsură completată în timpul lui Cuza prin Legea exproprierii pentru cauze de utilitate publică. La 1852 s-au terminat lucrările Teatrului Național — pe atunci al treilea ca mărime din Europa — puțin mai târziu începînd construcția Uni-

Teatrul Național, la 1877

versității și tăierea primului bulevard. Au fost pavate cu piatră unele străzi centrale, s-a realizat un sistem de canalizare și de cișmele, s-a trecut la amenajarea Grădinii Cișmigiului. Bucureștiul a fost primul oraș din lume iluminat cu lămpi de petrol, mai târziu acestea cedând loc noilor invenții: gazul aerian și electricitatea. Iluminatul și apariția primelor mijloace de transport în comun — tramvaiul cu cai — sunt probe evidente ale unei extinse rețele stradale cit și a preocupării pentru ea, aceasta fiind și o dovadă a unei populații sporite. Într-adevăr, statisticele consemnează creșteri spectaculoase ale populației și ele se datorează, în primul rând, inițiului boom economic din istoria țării, o serie de unități economice cu capacități deloc neglijabile la vremea respectivă conducând la un aflus al populației rurale spre mediul citadin. Acest fenomen nu este acoperit de dotări sociale corespunzătoare, ritmul construcției de locuințe — deși din piatră și cu aspect urban — fiind mereu insuficient, uneori chiar în scădere. Totuși, pe locuri virane din oraș apar cartiere noi. Proprietarii sunt nevoiți să se extindă pe verticală deoarece terenurile devin foarte scumpe. Această înaintare nu e prea îndrăzneată dar vizibilă. Așa se formează două cartiere în partea de sud a orașului, într-o mlaștină asanată, altul în jurul Dealului Filaret, și altul în jurul podului Elefterie. Ele au planuri stradale nu întotdeauna respectate. Se conturează bulevardele care, mai târziu, se vor numi Dacia și, respectiv, Ana Ipătescu.

Capitala, deși aglomerată, avea totuși un aspect modern și de anvergură. La această imagine contribuiau anumite clădiri monumentale, ridicate cu mari eforturi și datorită, oarecum supradimensionate pentru nevoile timpului, dar care dovedesc un netăgăduit orgoliu național. Realizate într-o mare diversitate de stiluri, aceste clădiri își mențin și azi măreția, fiind restaurate cu atenție ca bunuri de patrimoniu național. Printre ele amintim: Ateneul Român, C.E.C.-ul, Bursa (azi Biblioteca Centrală de Stat), Palatul Poștei (Muzeul de Istorie al R.S.R.), Palatul Cantacuzino („Casa cu lei”), Banca Națională, Ministerul Agriculturii, Palatul Marii Adunări Naționale, Muzeul de Istorie Naturală, hotelurile Continental, Bulevard, Athénée Palace ș.a.

Toate aceste minunății arhitectonice îi impresionează pe călătorii străini care nu rămân insensibili la valoarea estetică și costul lor, pomenind Bucureștiul ca un oraș bogat și orgolios, „vesel” și „de mare lux”.

Marea Unire de la 1918 și făurirea statului național unitar român au marcat o nouă

cotitură în istoria orașului de pe Dimbovița, în perioada dintre cele două războaie Bucureștiul cunoscând o puternică dezvoltare sub toate aspectele. A fost o epocă contradictorie, complexă dar, în ansamblu, fecundă. Bucureștiul a rămas nu numai principalul centru politic-administrativ — aici avându-și sediul toate instituțiile naționale — ci și o puternică citadelă industrială și comercială, un oraș cu o viață socială și culturală intensă și cu o mișcare muncitorească activă.

Date fiind diferențele de clasă și economice, Capitala polarizează între un centru regulat și elegant, câteva cartiere rezidențiale și un mare număr de mahalale sordide. Creșterea spectaculoasă a numărului locuitorilor (ajungând la 870 000 în 1939), nu a fost însoțită nici acum de o dezvoltare corespunzătoare a suprafeței orașului. Cartiere noi iau naștere pe o seamă de terenuri virane, „întra muros”, prin amenajări, desecări sau umplerea unor gropi de gunoi. Cele înstărite se concentrează în jurul unor „parcuri”, preluând denumirea omonimă. Așa sunt „parcurile” **Domenii, Filipescu, Tunari** sau **Cotrocenii**, unde se stabilesc ofițerii Școlii de Război. Ele dețin locuințe elegante tip vilă, înconjurate de verdeată, după un plan stradal bine definit. Anumite societăți iau în arendă terenuri pe care le parcelează și le vând viitorilor proprietari de case. Astfel procedează „Casa muncii”, a ceferiștilor, care deschide mai multe aglomerări urbane în est, și „Asigurările” ce ocupă zona **Vatra Luminoasă**. În alte zone se stabilesc anumite categorii socio-profesionale. De pildă, demobilizații de război se așază în **Cetatea Voluntărească** și **Apărătorii Patriei**, micii funcționari își înalță case în **Dămăroaia** și **Floresca**. În legătură cu platforma industrială din est se dezvoltă cartierul **Balta Albă**. Alte aglomerări „sparg” zidurile orașului, cum ar fi comuna **Grivița**, rezervată ceferiștilor, **Progresul** spre șoseaua Giurgiului, **Militarii**, **Giulești**, **Colentina**. Ele vor fi curând înglobate orașului. În sfârșit, pe locul fostei gropi a lui Ouatu se formează **Calea Griviței**, iar mai la nord, groapa Cătarida se amenajează ca parc, înconjurată de locuințe. Aceste din urmă cartiere au case mici din chirpici, acoperite cu carton, străzi desfundate, lipsite de canalizare și lumină electrică. În legătură cu aceste mahalale e riscant chiar a vorbi de urbanizare. Ele dovedesc sărăcia endemică a unor categorii de locuitori.

Dar și centrul apare eteroclit, lângă un bloc îndrăzneț de 7-8 etaje putându-se întâlni o casă bătrânească din secolul trecut, alături de una tip „vagon” sau un mic bloc. Totuși, statul face eforturi serioase pentru a-și înzestra instituțiile cu localuri corespunzătoare, nu lipsite de monumentalitate

Teatrul Național, astăzi

și eleganță. Astfel, se termină cealaltă aripă a Universității, se mărește Academia, se înalță Facultatea de Drept, se extinde Politehnica. Cîteva licee, cu clădiri impunătoare, își constituie o tradiție. Remarcabilă este Academia Militară, în fața căreia se înalță Monumentul eroilor patriei, precum și Academia de Studii Economice. În 1936 se inaugurează Arcul de Triumf. Capătă sedii noi Ministerul de Interne, de Externe, Prefectura Poliției și Banca Națională. Se reface, la o scară mai mare, Palatul regal distrus de un incendiu. Aceste construcții nu își primesc întotdeauna deschiderile necesare. Unele par sufocate de clădirile din jur. În afara citorva bulevarde bine conturate, străzile sînt sinuoase, neregulate, proprietarii, cu spiritul lor individualist, agățîndu-se cu strășnicie de cea mai infimă bucățică de loc. Cînd, în 1943, se ia inițiativa deschiderii actualului bulevard 1848, devizul e imens — 370 milioane lei, din care, desigur, un mare procent pentru despăgubiri.

Capitala avea o gară internațională, un aeroport, transport urban electrificat (tramvaiul impunînd străzi cu terasament) și un post de radio. În preajma mării conflagrații, Bucureștiul chiar arăta ca o capitală

europeană, cu nimic mai prejos decît altele. Este și un centru cultural important dar, în principiu, rămîne un oraș al contrastelor, al multor neîmpliniri, un oraș într-o continuă stare revoluționară, ale căruia acte aveau să reconsidere istoria.

Evenimentul de la 23 August 1944 a deschis o eră nouă în istoria României și, implicit, a capitalei sale. După război, Bucureștiul se afla într-o situație grea, avînd multe distrugerii de pe urma bombardamentelor, o stare de dezorganizare accentuată de criza economică, la care se adăugau frămîntările politice. Victoria revoluției socialiste și actele politico-sociale și economice care au consolidat-o au configurat o nouă epocă cu perspective dintre cele mai vaste. Ceea ce s-a schimbat radical în acești ani a fost noua viziune asupra omului privit ca un element social integrator. Cu alte cuvinte, s-au luat în considerație necesitățile sale cotidiene, nivelul său de trai și de civilizație. Urbanitatea du înseamnă numai locuirea la oraș ci structurarea gîndirii în raport cu o imensă colecți-

vitate. Noua mentalitate tindea să rupă barierele dintre diferitele grupuri, orașul devenind — asemeni întregii țări — o comunitate încheagată cu aceleași interese și aspirații. Această concepție avea să fie pusă în practică printr-o strictă planificare și înfăptuită în etape.

Astăzi, privind cu nostalgie în timp, constatăm că unele construcții ridicate cu 30–35 de ani în urmă nu mai corespund pe deplin nevoilor noastre utilitare și de confort. Firește, ele au reprezentat o etapă și au constituit un incontestabil progres. Avîntul economic din deceniul al VI-lea și teza industrializării au atras un nou aflor de muncitori spre Capitală. Aceștia nu au mai fost lăsați la voia întâmplării, cum se procedase altădată. Conform teoriei urbanistice de atunci se preconiza ridicarea unor mari cartiere la marginea orașului, care să includă 100 000–200 000 locuitori. Urmind o arteră principală cu scuar, ele erau divizate în microraiioane care trebuiau să cuprindă anumite echipamente sociale — școală, centru comercial separat, spații verzi, locuri de joacă etc. Blocurile urmau să fie înalte și rare, dar pentru evitarea uniformizării s-au admis și blocuri mai mici, cu patru etaje. Accesul la construcții se făcea prin alei. Un microraion devenea astfel o unitate încheagată și destul de bine protejată. La nivelul întregului cartier trebuia să existe un parc cu un ștrand popular, eventual o primărie, un magazin universal, liceu, dotări culturale, un spital și o policlinică, o bază sportivă etc. Aceste idei au prefigurat atacarea unor cartiere precum **Giulești, Drumul Taberei, Titan, Militari, Berceni, Colentina, Pantelimon**. Dar începutul l-a făcut micul nucleu din **Ferentari**, cu numai 600 de apartamente, apoi **Bucureștii Noi** și **Floreasca**, ultimul de proporții mai mari. Desigur, pe măsura trecerii timpului, atît viziunea asupra cartierului cit și exigențele asupra unităților sale locative și sociale au evoluat și s-au perfecționat.

În perioada 1945–1965 s-au realizat și câteva construcții impunătoare, cea mai mare din București fiind Casa Științei. De asemenea, a luat ființă Sala Palatului cu ansamblul arhitectonic aferent, stadionul 23 August și complexul sportiv Dinamo, precum și câteva spitale bine dotate: Polizu, Panduri, Emilia Irza și marele complex medical Fundeni. S-au construit mai multe teatre și cinematografe, Opera Română și palatul Radiodifuziunii. Numeroase au fost și unitățile economice, multe de interes republican.

Centrul orașului rămăsese neschimbat, iar unele mahalale nu dispăruseră. Anumite clădiri căpătaseră destinații nepotrivite. În Capitală existau doar câteva hoteluri. E

drept că Bucureștiul se mai schimbase puțin, dar parcă prea încet, prea mărunț. Noile blocuri nu aveau identitatea fațadelor. Cel puțin asta e imaginea pe care o avem acum privind în jurul nostru.

Marile înfăptuiri de dimensiuni impresionante, nemaiîntlnite în multiseclara istorie a Capitalei, s-au desăvîrșit începînd cu Congresul al IX-lea al partidului. Realizările obținute în dezvoltarea și modernizarea orașului, atacarea unor proiecte îndrăznețe, de mare anvergură, pun în evidență potențialul tehnic și de creație, vocația de constructori a locuitorilor și organizarea științifică. Transformarea Bucureștiului, în ultimii ani, într-o adevărată metropolă, cu o puternică forță economică, științifică și culturală, într-o inegalabilă devenire urbanistică probează, în fond, capacitatea unei economii naționale, efortul imens al investițiilor și o extraordinară abnegație a constructorilor. Cel puțin două cifre sunt elocvente: aproape 600 000 de apartamente într-un răstimp cu puțin peste două decenii, ceea ce conturează ritmul uluitor din ultimii ani, de 30 000 apartamente anual, cifră greu comparabilă pe plan mondial. Dar, pentru a funcționa acest colos care este industria construcțiilor de locuințe, e nevoie de o aprovizionare ritmică, de o armată de specialiști, de tehnologii eficiente, de proiecte îndrăznețe. Iar toată această organizare gigantescă, acest mecanism complicat lucrează, produce în ritmul său infernal. E drept, nu fără greutate și probleme dar îndeplinindu-și sarcinile. Dovada: prezența fizică a apartamentelor date la cheie.

Etapă actuală de dezvoltare a României pune accentul pe o industrializare intensivă, o revoluție în agricultură, o nouă calitate a produselor, o optimizare a tehnologiilor prin cercetare și metode științifice, creșterea sectorului terțiar al serviciilor. Altfel spus, o creștere substanțială a eficienței economice, implicînd un ridicat nivel de viață, nevoi sporite de confort și civilizație.

Toate acestea s-au repercutat în destinul Capitalei, toate intervențiile asupra ei căpătînd o nouă calitate. În primul rînd, s-a oprit extinderea ariei sale. Construcția cartierelor juxtapuse, de margine, a fost practică încheiată. Ele au înlocuit mahalalele sordide, rămase doar o tristă amintire, cit și cartierele cu fonduri de locuințe sloabe, care se aflau între cele noi și nucleul central. Astfel s-a trecut la atacarea centrului dintre periferii. O serie de cartiere au fost sau sunt în restructurare completă, altele s-au axat pe o arteră magistrală, în care o stradă coridor, cu magazine la parterul blocurilor, păstrează în spate fronturi de

Oglinda orașului...

blocuri mai adinci sau mai subțiri. Așa sunt, de pildă, **Calea Moșilor, Calea Dorobanți, Șoseaua Alexandriei, axa Ștefan cel Mare - Mihai Bravu, Crîngăși, Olteniței**. Ele tind să aibă aceleași echipamente și funcțiuni ca și cartierele tradiționale, încercându-se o cît mai mare diversitate comercială și de servicii.

În această perioadă au apărut construcții moderne și cu multiple funcțiuni ca Palatul Sporturilor și Culturii, Casa Pionierilor și Șoimilor Patriei, Spitalul Municipal, hotelul Intercontinental ș.a. E în curs de desăvîrșire Casa Republicii și bulevardul Victoria Socialismului. Se va ridica o nouă bibliotecă națională și un muzeu al socialismului. Alte clădiri valoroase au fost restaurate și și-au primit destinația inițială sau au fost transformate în muzee. S-au mai construit impunătoare hoteluri, sediul Televiziunii, Aeroportul Otopeni etc.

Într-o discuție avută cu arhitectul Șerban Criveanu de la Institutul „Proiect” București, acesta remarcă anumite tendințe urbanistice și puncte de vedere care se află deja în atenția edililor. În primul rînd se tinde către un anumit nivel de confort și civilizație. Aria locuibilă a crescut considerabil, de la 7 mp în 1948, ajungînd în prezent la 12 mp și tinzînd către 15-16 mp în următorii ani. Pînă la împlinirea idealului ca fiecare om să aibă o cameră pare a nu mai fi mult. Aceste probleme se află deja pe planșetele proiectanților, deoarece exigențele legate de ele impun o anumită

distribuție interioară, spații modulare și cu funcțiuni multiple.

În ceea ce privește urbanizarea, se constată că zona centrală a orașului începe să simtă presiunea cartierelor adiacente. Centrul rămîne încă aria celor mai intense activități productive și de creație, un pasaj de acces și de traversare. Asupra lui intervențiile au fost destul de puține. Soluția privind construcția Casei Republicii și a bulevardului Victoria Socialismului nu face decît să răspundă unui deziderat organic. Ea extinde aria centrală și îi deplasează centrul de greutate. În afară de aceasta, anumite instituții în plină evoluție își desfășoară activitatea în spații civice care nu mai corespund noilor funcțiuni. Încă o dată, construcția noului centru civic se dovedește o necesitate, ea demonstrînd și vitalitatea unui oraș, mișcarea și energia sa. În sfîrșit, orice epocă se exprimă printr-o formă ca o luptă împotriva efemerului. Iar epoca noastră de adînci prefaceri și-a găsit stilul printr-o îmbinare armonioasă a elementelor moderne cu cele tradiționale, specifice.

Bucureștii cu metroul, noul curs al Dimboviței, canalul care îl va lega de Dunăre, impunătoare construcții moderne, alături de cele istorice se prezintă ca un oraș pregătit să intre în secolul XXI. O capitală dinamică, viguroasă și prosperă, demnă de progresul multilateral al întregii Români.

IULIAN COSTANDACHE

„CA UN LUCEAFĂR...”

■ ■ 1850, 15 ianuarie – S-a născut la Botoșani, Mihai, al șaptelea copil al căminarului Gh. Eminovici (n. 1812), administrator al domeniilor din Dumbrăveni ale boierului Costache Balș; mama, Raluca (n. 1816), era fiica stolnicului Vasile Iurașcu, din satul Joldești.

■ ■ 1850–1858 – Întîii ani din existența copilului se desfășoară între Botoșani, unde familia locuia iarna, și Ipotești, moșie cumpărată de căminar în 1847, unde, din primăvară pînă toamna tirziu, Gh. Eminovici supraveghea muncile sezoniere. Din 1856, odată cu înstrăinarea casei de la oraș, familia rămîne permanent la Ipotești.

Acesta a fost „raiul” copilăriei lui Mihai, spre care omul matur se va întoarce mereu cu nestînsă nostalgie. Alături de fratele său, descoperă jocurile eterne ale copilăriei (**Copii eram noi amîndoi**), dar curînd se singularizează printr-un comportament individualizat, integrîndu-se într-o existență ce părea „să n-aibă capăt, cum n-are început” (**Codru și salon**). Zile întregi rătăcea prin pădurile de la Stîncești, Cucorăni, Cătămărăși, Baisa ori Hrișcani: „Fiind băiet, păduri cutreieram / Și mă culcam ades lîngă izvor, / Iar brațul drept sub cap eu mi-l puneam / S-aud cum apa sună-ncetîșor” (**Fiind băiet, păduri cutreieram**), înnopta la cite o stînă: „Sara pe deal, buciulum sună cu jale, / Turmele-l urc, stele le scapără-n cale” (**Sara pe deal**), se oprea la cite o prisacă, unde contempla albinele ce „aduc miere, aduc colb mărunt, de aur” (**Călin – file de povești**), dar mai ales era fascinat de „poveștile și doinele, ghicitorile, eresurile” (**Trecut-au anii**) istorisite de bătrînii satelor. Iarna, de lîngă sobă, privea „cum ninge-ncet... mereu. / Se uită cum omătul copaci și case-ncarcă / Cum vîntul farmă ramuri zvîrlindu-le-n ferești” (**Codru și salon**) – și o asculta fascinat pe Raluca Eminovici: „Mama-i știa atîtea povești pe cite fuse / Torsese-n viață... deci ea l-au învățat / Să tilcuiască semne și-a păsărilor spuse / Și murmura cu-minte a riului curat...”

■ ■ 1858, septembrie – Copilul este înscris în clasa a III-a la „Național – Hauptschule” din Cernăuți. Nu se știe încă unde a făcut primele două clase primare. Poate a învățat acasă sau a urmat, probabil, „pan-

sionul” Ladislau Ferderber, din Botoșani, frecventat și de frații săi mai mari.

■ ■ 1860, iunie – Absolvă clasa a IV-a, fiind clasificat al cincilea dintre cei 82 de colegi.

■ ■ septembrie – Este primit în clasa I la K.K. Ober-Gymnasium; școala „era o lungă cutie cu etaj, un fel de ospiciu mohorit, formînd un istm de zidărie plană, neornamentată, în imensitatea unui scuar...” (G. Călinescu). La limba română îl are profesor pe Aron Pumnul, foarte iubit de elevi, pentru patriotismul ce-l însufla tinerilor și îndeeșbi pentru pasiunea cu care predă literatura. Antologia acestuia, **Lepturariu românesc cules den scriptori români**, patru tomuri în șase volume, tipărite între anii 1862–1865, va constitui, ulterior, una din lecturile favorite ale lui Eminescu.

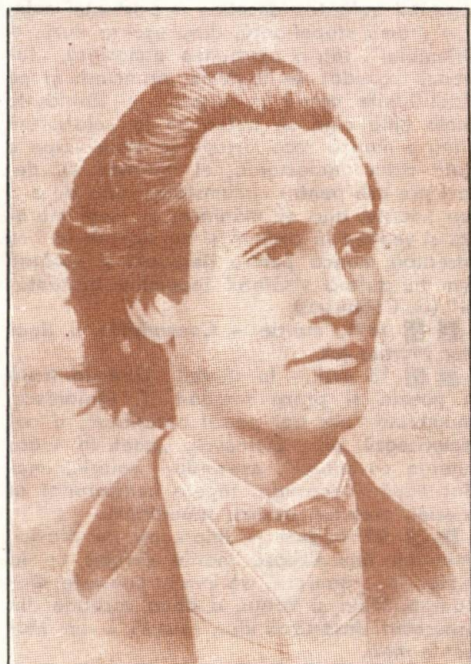
■ ■ 1861, iunie – Mihai promovează clasa I, fiind clasificat pe locul al 23-lea; excelează la literatură și la istorie; își transcrie cursul de gramatică, predat de Aron Pumnul.

■ ■ septembrie – Urmează clasa a II-a; după întîiul semestru, Mihai se poticnește la limba latină și matematici: „...știu chinul – se va destăinui mai tirziu – ce l-am avut eu însumi cu matematicile în copilărie, din cauza modului rău în care mi se propunea, deși în de altfel eram unul din capetele cele mai deștepte. N-ajunsesem nici la vîrsta de douăzeci de ani să știu tabla pitagoreică, tocmai pentru că nu se pusese în joc judecata, ci memoria. Și deși aveam o memorie fenomenală, numere nu puteam învăța deloc pe de rost, încît îmi intrase în cap ideea că matematicile sînt științele cele mai grele de pe fața pămîntului”. Fuge de la școală și vine pe jos acasă. Tatăl îl readuce la Cernăuți, dar la sfîrșitul anului Mihai rămîne repetent.

■ ■ 1862, septembrie – Se reinscrie în clasa a II-a.

■ ■ 1863, aprilie – Părăsește școala: „...dificilul elev întui curînd paradoxul situației sale: pe cînd maniera de predare a anumitor obiecte îi umilea gîndirea, obturîndu-i-o, la altele constata că se descurcă perfect și singur” (George Munteanu). Iar cînd orgații trimiși de căminar să-l prindă îi spun că trebuie să se întoarcă la Cernăuți, „că nu-i chip altfel”, Mihai ripostează îndîrjit: „Eu sînt învățat și fără Cernăuți!”

■ ■ vara – În acest anotimp, în care Mihai a lipsit constant de acasă, istoricii literari așază enigmaticul episod al iubirii de la Ipotești, pentru o copilă „frumoasă ca ziua de azi” (**Frumoasă-i**), cu „părul negru în coade, cu fața zimbitoare și ochi de foc” (**Din străinătate**), care va trece, prematur, în lumea umbrelor, în ianuarie 1864. Cineva

a și identificat-o în „Cassandra, fata lui Gheorghe a Lupului”.

■ ■ 1864, martie – Mihai pleacă la Cernăuți cu trupa lui Fanny Tardini-Vlădiceanu și asistă la toate reprezentațiile teatrale. În timpul spectacolului „era numai ochi și urechi. Nemișcat, pironit cu ochii asupra actorilor, nu aplauda, nu vorbea, ci numai sorbea fiecare cuvânt și fiecare melodie” (T. Ștefanelli). Acum trebuie să fi încolțit înțelile îndemnuri lirice în sufletul poetului.

■ ■ octombrie – Solicită și i se aprobă ocuparea postului de practicant la Tribunalul din Botoșani, unde cunoscuse pentru întâia oară colbul dosarelor.

■ ■ 1865, martie – Demisionează, sub pretext că vrea să-și continue studiile la Cernăuți. În realitate, voia să asiste din nou la spectacolele teatrale ale trupei Tardini-Vlădiceanu. Nu se cunoaște cu exactitate ce a făcut în continuare; poate a plecat cu actorii, poate a mers la Sibiu să-și dea examenele pentru clasa a III-a gimnazială.

■ ■ toamna – apare la Cernăuți, motivând că vrea să se supună „unui examen pentru a fi primit ca elev public”. Se ocupă însă de „Biblioteca gimnaziștilor români”, aflată în locuința lui Aron Pumnul. Aici, tânărul „începu să trăiască, să doarmă și să viseze printre cărți” (G. Călinescu).

■ ■ 1866, 24 ianuarie – Moare Aron Pumnul, spre jalea și consternarea elevilor români. Tânărul asistasese la ultimele lui clipe

și îi relata, plângând, lui Teodor Ștefanelli sfârșitul profesorului. Evenimentul a pus în mișcare fondul liric latent al poetului și redactează oda funebră **La moartea lui Aron Pumnul**; semnată „M. Eminoviciu, privatist”, poezia apare în volumul omagial **Lăcrămioarele învățăceilor gimnaziști de-n Cernăuți la mormintul prea iubitului lor profesor...**

■ ■ 9 martie – În **Familia**, editată la Pesta, Iosif Vulcan îi publică poezia **De-aș avea**, schimbându-i numele din Eminovici în Eminescu: „Mi-aduc și acum aminte cum într-o dimineață de februarie primii o scrisoare din Bucovina, în care un tânăr – după cum scria – de 16 ani îmi trimetea niște încercări literare. Era tânărul Mihai Eminovici. Armonia versurilor și figurile-i plastice, considerând starea noastră literară de atunci și îndeosebi etatea tinăra a autorului, mă surprinseseră și deschisei cu plăcere coloanele mele acestui nou talent și poet cu viitor.” În **Familia** mai apar, în lunile următoare, **O călărire în zori**, **Din străinătate**, **La Bucovina**, **Speranța** ș.a.

■ ■ vara – Eminescu porni, pe jos, spre Blaj, „Roma Mică”, într-un pelerinaj la locurile „de unde a răsărit soarele romanismului”: „Într-o zi frumoasă de vară îmi făcui legătura, o pusei în virful bățului și o luai la picior pe drumul cel mare împărătesc. Holdele miroseau și se coceau de arșița soarelui... eu îmi pusesem pălăria în virful capului astfel încât fruntea rămânea liberă și goală, și flueram alene un cîntec monoton... Zi de vară pînă-in seară am tot mers fără să stau de fel...” (**Geniu pustiu**). La Blaj, stîrni admirație printre studenți pentru că era „poet” și publica în **Familia**.

■ ■ toamna – Eminescu pornește spre Sibiu, unde cineva îi prezintă lui N. Densușianu, care îl știa din versurile tipărite în **Familia**. Acesta îi dăruiește încălțări, îmbrăcăminte și o scrisoare către preotul Bratu din Rășinari, bunicul dinspre mamă al lui Octavian Goga; cu ajutorul acestuia, Eminescu trece frontiera în Muntenia.

■ ■ 1867 – Date sumare și contradictorii nu permit reconstituirea credibilă a existenței lui Eminescu în primele luni ale noului an. În vară îl găsim în trupa lui Iorgu Caragiale, suflor și copist, la Ploiești, Giurgiu, Brăila, Galați, București. Eminescu citea, copia roluri pentru actori, dar scria și pentru sine. În **Familia** apar poemele **Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie** și **La Heliade**.

■ ■ 1868, primăvara – Angajat în trupa lui Mihai Pascaly, Eminescu participă la un lung turneu prin Transilvania și Banat.

■ ■ toamna – Recomandat de Pascaly, Eminescu este angajat „suflor II și copist” la Teatrul Național din București. Acum, îl înțelnește Caragiale: „Am petrecut toată ziua rîzînd, mi-a vorbit despre India antică, despre

daci, despre Ștefan cel Mare și mi-a cîntat doina.” În toți acești ani, Eminescu „a nutrit gîndul de a scrie teatru. Fostul însoțitor al trupelor lui Iorgu Caragiale și Pascaly, spectatorul entuziast al teatrelor vieneze [...] se simțea chemat să îmbogățească scena noastră cu drame istorice și moderne, în versuri și proză.” Din aceste încercări, „abia cîteva momente lirice au trecut în opera publicată de poetul însuși” (T. Vianu).

■ ■ 1869, primăvara — Poetul, care arătase un interes deosebit pentru literatura populară, frecventează societățile „Românis-mul” și „Orientul”, care își propuneau o valorificare sistematică a folclorului autohton.

■ ■ 3 iulie — 20 august — Trupa lui Pascaly pornește din nou în turneu prin Galați, Iași, spre Cernăuți. La întoarcere prin Botoșani, Gh. Eminovici își determină fiul să plece la Universitatea din Viena.

■ ■ 2 octombrie — Eminescu se înscrie ca „audient extraordinar” la Facultatea de Filosofie. Avea îngăduința de a frecventa cursurile, dar nu se putea prezenta la examene, neavînd diplomă de bacalaureat. În semestrul de iarnă 1869–1870, audiază cursuri de filosofie, istorie, limbi și literaturi române. Însă adevărata cultură, poetul și-a făcut-o din cărțile citite acasă sau la bibliotecă. Numeroase însemnări, manuscrise atestă lectura lui Kant, Schopenhauer, Platon, Fichte, Descartes, Pascal; îi erau familiare doctrinele orientale: citise *Ramayana*, *Mahabharata*, *Vedele*; era fascinat de Shakespeare; parcurgea literatura germană: Goethe, Schiller, Lenau, Heine; nu îi erau străine literele franceze: Victor Hugo, Lamartine, Alfred de Vigny etc.

■ ■ 1870, ianuarie — Își începe activitatea publicistică, prin articole cu teme cultural-literare în revista *Familia* și în ziarul *Albina și Federațiunea*.

■ ■ 15 aprilie — În *Convorbiri literare*, apare poezia *Venere și Madonă*; junimiștii fuseseră surprinși „peste măsură” de valoarea ei artistică și „încințați de acest poet necunoscut”.

■ ■ iulie — Iacob Negruzzi pleacă la Viena să-l cunoască personal pe poet. Cu acest prilej îi dăruiește opera completă a lui Schopenhauer.

■ ■ 15 august — *Convorbirile* publică poemul *Epigonii*, pentru „meritul poetic incontestabil, chiar cînd nu ne-am uni cu totul în idei.” În manuscrise, în diverse faze de elaborare, se aflau marile poeme *Panorama deșertăciunilor*, *Proletarul*, *Inger și demon*, nuvela *Sărmanul Dionis*.

Eminescu intuiește că nu poate trăi fără a scrie. Îndată ce soseau banii din țară, își cumpăra cafea și țigări și se închidea în camera sa. Cafeaua, „pentru care renunța chiar la mîncare, era pentru el un aliment subtil,

sugerînd calitatea ascetică a existenței sale, și o aromă stupefiantă, dînd ușoara iluzie a Orientului”. Într-o asemenea atmosferă, „lucreează posedat de fantezie, aruncîndu-și pe hîrtie ideile care-l îmbulzesc și lăsîndu-le acolo pînă cînd va putea să le elaboreze printr-o muncă rece. Trăind în acele clipe o viață strict intelectuală, el devenea cu desăvîrșire orb pentru circumstanțe, uita de e zi sau noapte, uita să mînce, dormea îmbrăcat și veghea în cameră și nu suferea să i se întrerupă munca pentru dereticat și curățat, cum nu suferă visătorul indemnul deșteptării” (G. Călinescu).

■ ■ 1871, martie — *Convorbirile* îi tipăresc *Mortua est*.

■ ■ 15 mai — În studiul *Diracția nouă în poezia și proza română*, T. Maiorescu, enumerînd cele trei poezii anterioare, îl caracterizează pe Eminescu, „poet în toată puterea cuvîntului”, așezîndu-l, valoric, imediat după Alecsandri, regele neincoronat al poeziei, prețuire, atunci, superlativă.

■ ■ 27 august — Împreună cu Slavici, Eminescu organizează marile serbări de la Putna. În manuscris, se aflau poemele *Demonism*, *Odin și Poetu*, a doua versiune din *Panorama deșertăciunilor*, numită acum *Memento mori*.

La Viena, o cunoaște pe Veronica Micle, tinăra soție a vîrstnicului profesor Ștefan Micle, din Iași. O călăuzește prin marile parcuri, la monumentele istorice, la galeriile de artă. „Dar Eminescu nu era îndrăgostit acum de o femeie, ci de femeia însăși în idealitatea ei.” De aceea, tînărul „era, în mod romantic, un bun tovarăș de intimitate, prin înfățișarea sa tipică de poet și prin însușirea de a declama versurile cu multă simțire.” Veronica îi apărea ca „un astru de aur fără raza căruia nu e decît moarte” (G. Călinescu).

■ ■ 1872, ianuarie-februarie — Un șir de „troahne”, care îl ținură la pat mai multe săptămîni, „arată că formele pînă acum latente ale maladiei ereditare de care suferau aproape toți cei din familia Eminovici începeau să iasă din obscuritatea lor biologică” (George Munteanu).

■ ■ mai — Eminescu se reîntoarce la Botoșani, decis să renunțe la studii și „să se arunce în valurile vieții practice”.

■ ■ 28 iunie — Maiorescu, căruia ideea de a abandona studiile îi dispăcuse profund, îl vizitează la Botoșani, îndemnîndu-l să revină la Universitate.

■ ■ septembrie — Eminescu citește în ședința „Junimii” nuvela *Sărmanul Dionis*, care nedumeri și tulbură pe „junimiști” prin epica inedită. „Junimea” îi acordă un „stipendiu” pentru continuarea studiilor.

■ ■ 18 decembrie — Se înscrie la Universitatea din Berlin, ca „student obișnuit” și

urmează cu regularitate cursurile. O adevărată eliberată la 14 iulie 1873, preciza că Mihai Eminescu „a fost pregătit pentru studiile academice la Gimnaziul din Botoșani și a fost înmatriculat la noi la 18 decembrie 1872 pe baza certificatului de absolvire de la acest gimnaziu.” Un asemenea certificat nu s-a găsit în arhivele Universității.

■ ■ 1873, iulie – Theodor Rosetti, agent consular la Berlin, îl angajează secretarul său, cu un salariu apreciabil. Rămâne în aceeași funcție și sub N. Crețulescu.

■ ■ 6 decembrie – Se înscrie din nou la Universitate și urmează cursurile până în iulie, anul următor.

■ ■ 1874, 29 ianuarie – T. Maiorescu, numit ministrul cultelor și instrucțiunii, îi scrie la Berlin, cerindu-i să-i relateze stadiul examenelor și îi propune să-și susțină doctoratul pentru a fi numit, la întoarcerea în țară, profesor la catedra de filosofie a Universității din Iași. Eminescu motivează impedimentul „unor condiții formale”; știa că nu se poate prezenta la doctorat fără diplomă de studii liceale.

■ ■ mai – Eminescu promite că-și va trece doctoratul la Iena.

■ ■ iulie – În vreme ce Maiorescu „credea pe poet virit până-n gît între tomuri, spre a pregăti o carieră pentru care nu era chemat, acesta, împins de demonul său, sosea pe furîș la Iași, ca să împlinească destinul unei vieți zbuciumate și nefericite” (G. Călinescu).

■ ■ 23 august – Este numit director al

Bibliotecii Centrale din Iași. Incepe reorganizarea ei pe baze moderne; achiziționează tipărituri rare, din secolele anterioare.

■ ■ 1875, 15 iunie – Printr-o scrisoare, Maiorescu îl anunță că de la 1 iulie va fi revizor școlar al județelor Iași și Vaslui. Eminescu mulțumește, deoarece i se oferea astfel prilejul să intre „în contact cu populația rurală, singura care mă interesează în-deosebi.”

■ ■ 20 iulie – 10 august – Organizînd consfăturile cadrelor didactice din județul Iași, Eminescu îl cunoaște pe Ion Creangă. Întreaga lume țărănească i se înfățișa sintetic în personalitatea institutorului, prezentă fascinantă a sufletului colectiv.

■ ■ septembrie – Pentru că „geniile chiar cu unele aparente discordanțe, se admiră și se stimează” (G. Călinescu), Eminescu invită pe Creangă să citească la „Junimea”, singurul salon literar unde putea să-și afirme individualitatea. Acum se realizează apropierea sufletească atât de adîncă dintre Eminescu și Creangă. Fiecare avea sentimentul că vorbele lui găseau în conștiința celuilalt ecoul așteptat și întîlnirile, la bojdeucă sau la hanurile din preajma Iașului, le creau o înclinare competitivă: fiecare se întorcea la munca lui într-o dispoziție energizantă competitivă.

■ ■ 1876, 3 iunie – Guvernul liberal îl înlătură din funcția de revizor școlar, iar Dimitrie Petrino îi întentează proces pentru o pretinsă lipsă de cărți și mobilier din bibliotecă. Eminescu își dovedește juridic nevinovăția.

În aceeași lună, „Junimea” îl numește redactor la *Curierul din Iași*, foaia „vitelor de pripas”, cum o caracterizează poetul însuși. Eminescu transformă publicația într-o gazetă „ireproșabil redactată, cu articole de fond tratînd înalte probleme de politică internă și externă, cu notițe culturale alerte, cronici teatrale de mare ținută, recenzii, polemici etc., menținînd astfel modesta publicație în cea mai vie actualitate” (George Munteanu). În coloanele ziarului va publica *Cezara* și *La aniversară*.

■ ■ 15 august – Se stinge din viață, la Ipotești, Raluca Eminovici și poetul aleargă spre casă pentru a fi de față la înmormîntare.

În același an, relațiile cu Veronica Micle cunosc un moment tensional. Prietenia literară inițială evoluează spre o dragoste adîncă: „...n-am vrut și nu voi să împart cu nimeni iubirea”, îi scria Veronicăi, cerindu-i să renunțe la soțul ei: „...să împarți soarta rea în care trăiesc eu, să fii a mea oricum aș trăi și oriunde.” Tot acum, elaborează ciclul de poeme numit de Perpersicius „veronian”: *M-ai chinuit atîta cu vorbe de iubire, Zădarnic șterge vremea, Pierdută pentru mine,*

zimbînd prin lume treci, Vis, Se bate miezul nopții ș.a. În acest an, se ivesc „forme insiduoase de manifestare a bolii, care nu-i mai lasă poetului nici o îndoială că scadența prezumată prin anticipație mentală și lucid autocontrol va veni poate mai curînd decît se așteptase” (George Munteanu).

■ ■ 1877, octombrie — Directorul tipografiei unde se tipărea *Curierul* îl rugă pe poet să scrie cîteva rînduri în apărarea d-lui Pastia, primarul Iașului, criticat într-o foaie locală. Eminescu răspunde „demn precum că nici nu cunoaște pe domnul Pastia, nici nu e cunoscut de dînsul, și fiind de puțină vreme în țară, iar acela nu demult primar, nu poate emite nici o opinie nici bună nici rea asupra-i sub proprie semnătură.” Directorul se oferă să scrie el și să semneze poetul; indignat, Eminescu ripostă „că nu înțelege ca stilul unui om care nu știe să scrie să treacă drept stilul său.” (G. Călinescu). În urma acestui conflict, Eminescu fu constrins să părăsească redacția. Spre sfîrșitul aceleiași luni, „Junimea” îl angajează redactor la *Timpul*, unde lucrează alături de Slavici și Caragiale.

„Cînd citești pagină cu pagină *Timpul*, vezi în ce vîltoare a vremurilor se afla Eminescu: războiul independenței, pacea de la San-Stefano, congresul de la Berlin, modificarea Constituției, marea alianță a conservatorilor cu liberalii fugiți de la matcă, începutul opoziției antibrătieniste, la a cărei dispoziție era marele talent al lui Kogălniceanu etc., etc. Și în mijlocul acestor valuri, el, căruia un ziar liberal îi zicea „sufleurul”, „actorul” (G. Bogdan-Duică).

Ani de zile, aproape singur, a luptat „cu greutatea redacțională, scriind articole de fond, corectînd și paginînd. Așezat la o masă lungă, plină cu jurnale, el lucra absorbit ceasuri întregi, vara numai în cămașă și pantaloni, cu mîinile pline de cerneală violetă și fața obosită și neorînduită. Fiindcă însă nu putea alcătui articole mai de teîne decît în liniște, el se închidea seara în odaia lui acasă, compunînd noaptea, la lumina oscilantă a lămpii cu petrol, pentru ca a doua zi, livid, nepieptănat, să apară în tipografie cu un teanc de manuscrise, pentru că, deși lipsit de grija de sine, era de o conștiinciozitate profesională inalterată” (G. Călinescu).

■ ■ 1878, vara — Semnele bolii se accentuează. Sfătuit de Kremnitz, medicul german al palatului regal, junimistul Nicolae Mandrea, căsătorit cu Zoe Bălcescu, nepoata de frate a revoluționarului de la 1848, îl invită, cu aprobarea conducătorilor ziarului, la Florești — Dolj, pe valea Gilortului, pentru a traduce în limba română, din germană, primul tom din *Fragmente asupra istoriei românilor*, cuprinzînd documente copiate de

Eudoxiu Hurmuzaki din arhivele germane; volumul va apărea în anul următor. Slavici îl vizitează și-l găsește „sănătos tun și-n voie bună. Era numai el la conacul moșiei, singur, adică în foarte bună societate.”

■ ■ 15 noiembrie — Eminescu, Slavici și Caragiale participă la Iași la a cincisprezecea aniversare a „Junimii”; Caragiale citește comedia *O noapte furtunoasă*.

■ ■ sfîrșitul anului și începutul celui următor — Idila cu Mite Kremnitz, publicistă germană și cumnată lui Maiorescu.

■ ■ 1879, august — Moare Ștefan Micu. Poetul mărturisește încă o dată Veronicăi complexitatea sentimentelor sale: „Nici tinerețea, nici frumusețea ta, nici virtuți sufletești, nici grații fizice nu au fost cauza acelei simțiri care a aruncat o umbră adîncă asupra vieții mele întregi. Adesea, există enigme matematice, pentru a căror dezlegare îți trebuie o cifră cunoscută; adesea, un complex de cazuri se dezleagă printr-o singură cauză necunoscută. Astfel, viața mea, ciudată și azi și neexplicabilă pentru toți cunoscuții mei, nu are înțeles fără tine.” Se gîndește la căsătorie, dar Maiorescu deconsiliază legătura.

■ ■ 1880, iunie — Eminescu se odihnește zece zile la Constanța: marea „o vîz pentru-nția oară!” Redactează *Scrisorile*.

■ ■ septembrie — Creangă, sosit în București la lucrările Consiliului general al instrucțiunii, citește, lui Eminescu și Slavici, prima parte din *Amintiri din copilărie*.

■ ■ 1882 — Elaborează, în manuscris *Mușat și ursitoarele*, definitivează *Glossa*, *Oda (în metru antic)* și redactează *Mai am un singur dor*.

■ ■ 1883, martie — La „Junimea”, unde asista și Iosif Vulcan, Eminescu citește șapte poeme, pe care, la sfîrșit, le încredințează directorului *Familiei*: *S-a dus amorul*. Cînd amintirile, *Adio*, *Ce e amorul*, *Pe lingă plopii fără soț*, *Și dacă*, *Din noaptea*.

■ ■ aprilie — În *Almanahul „României June”*, apare poemul *Luceafărul*.

■ ■ iunie — Participă, la Iași, la dezvelirea statuii lui Ștefan cel Mare; în ședința festivă, citește *Doina*.

■ ■ 28 iunie — Boala cu care corpul său se luptase atîta vreme învinge și mintea lui Eminescu se întuneacă. Afîind știrea, Caragiale izbucnește în plîns; la Iași, Creangă trece printr-o stare sufletească similară. Ziarele vremii vesteau cu nespășat cruzime:

„D-l Mihai Eminescu, redactorul ziarului *Timpul* a înnebunit. D-l Paleologu va lua direcțiunea sus-zisului ziar.” Prin grija lui Maiorescu, poetul este internat în sanatoriul doctorului Suțu din București.

■ ■ noiembrie — Este reinternat în sanatoriul Ober-Döbling din Viena, unde fusese tratat și Lenau.

În fața Ateneului, Luceafărul...

■ ■ **decembrie** – apare prima ediție din **Poesiile** lui Eminescu ; volumul era îngrijit și prefăcut de T. Maiorescu.

■ ■ **1884, 9 ianuarie** – Moare Gh. Eminovici, tatăl poetului.

■ ■ **ianuarie-februarie** – Poetul întreprinde o călătorie în Italia.

■ ■ **aprilie** – Este trimis la Iași ; cunoșcutilor li se înfățișează un om „surpat sufletește, cu ochii veșteji, părăsiți de gânduri, greoi la faptă și la cugetare, monosilabic în răspunsuri, fără nici o vlagă” (G. Călinescu).

■ ■ **septembrie** – este numit ajutor de bibliotecar la Biblioteca Centrală din Iași.

■ ■ **octombrie** – Predă, până în iulie anul următor, ore de geografie și statistică la școala comercială.

■ ■ **1885, august** – Este trimis la Odesa, la sanatoriul dr. F. Jachimowicz.

■ ■ **1886, noiembrie** – Boala se ivește din nou în forme delirante. Însoțit de Creangă, este internat la Mănăstirea Neamțului, unde rămîne pînă în aprilie.

■ ■ **1887, aprilie** – Parțial refăcut, Eminescu se stabilește la Botoșani, la sora sa, Henrieta.

■ ■ **iulie** – După ce se tratează citeva săptămîni la Hall, stațiune austriacă de băi. bogată în săruri de brom și iod, revine la Botoșani.

■ ■ **1888, 2 martie** – Iacob Negruzzi prezintă Camerei o petiție, prin care solicită „un ajutor viager nenorocitului poet național Mihai Eminescu.”

■ ■ **2 aprilie** – Camera admite cererea.

■ ■ **23 noiembrie** – Senatul votează un proiect de lege prin care acordă poetului o pensie de 250 de lei lunar.

■ ■ **1889, 12 februarie** – Regele semnează decretul, dar Eminescu nu va mai primi nimic din pensia acordată. De la 3 februarie era internat la sanatoriul municipal „Mărcuța”, de unde, în aprilie, este transferat în sanatoriul lui Alex. Suțu.

■ ■ **15 iunie** – La ora trei dimineața, Eminescu trece în lumea umbrelor, într-o singurătate absolută : „Cu fața spre perete mă lasă prin străini / Să-nghete sub pleoape a ochilor lumini...”.

La Oradea, Iosif Vulcan scria în **Familia** : „Națiunea mea, îmbracă doliu ! Genialul poet Mihai Eminescu a încetat din viață !” La București, B.P. Hasdeu mustra pe contemporani pentru indiferența arătată poetului în timpul vieții. Știrea cutremură sufletul lui Creangă. A plîns în hohote, deschizînd și citînd, ici și colo, versuri răzlețe din volumul de **Poesii**, primit cu dedicație, din mina poetului.

În după-amiaza zilei de **17 iunie**, cortegiul funebru porni de la biserica Sf. Gheorghe-Nou spre cimitirul Bellu. Cerul acoperit de nori cerna o ploaie mărunță. În dreptul Universității și la mormint se ținură cuvîntări, după care, pe inserat, coșciugul fu coborît în groapă între un tei și un brad.

„Pe cît se poate omenește prevedea, literatura poetică română va începe secolul al 20-lea sub auspiciile geniului lui, și forma limbei naționale care și-a găsit în poetul Eminescu cea mai frumoasă înfăptuire pînă astăzi, va fi punctul de plecare pentru toată dezvoltarea viitoare a vestimentului cugetării românești.” (T. Maiorescu).

„Ape vor seca în albie, și peste locul îngropării sale va răsări pădure sau cetate, și cite o stea va vesteji pe cer în depărtări, pînă cînd acest pămînt să-și strîngă toate sevele și să le ridice în țeava subțire a altui crin de tăria parfumurilor sale.” (G. Călinescu).

ION BĂLU

TINEREȚE FĂRĂ BĂTRÎNEȚE

CLASICII, CONTEMPORANII NOȘTRI

Trăim, cred, unul dintre cele mai interesante evenimente din istoria literaturii noastre. Este vorba de creșterea impresionantă a interesului pentru opera celor trei uriași ai cuvintului românesc: Eminescu, Creangă, Caragiale.

Interpretarea postumelor, editarea publicisticii, comentarea atît de inspirată a Caietelor, înălțarea în mijlocul Bucureștilor a staturii ideale a Luceafărului ne-au arătat fațete surprinzătoare ale geniului eminescian.

Lui Caragiale i s-au dedicat exegeze care-i pun cu inteligență în relief arta cuvîntului, surprinzătoarea modernitate.

Cărțile despre Ion Creangă evidențiază și ele darurile unui scriitor de mare complexitate, cu o estetică literară depășind în mod evident formula simplistă de povestitor popular care i s-a atașat.

Dar ceea ce mi se pare cu totul nou în creșterea fără precedent a interesului pentru această treime de geniu a scripturilor române este prezența lor vie în chiar actualitatea scrisului românesc. Cele trei stele de primă mărime de pe firmamentul literaturii române nu mai sînt doar capitele în istoria literaturii sau în manualele școlare, subiecte pentru examene și pietre de încercare pentru promoțiile noi de istorici și critici literari. Pe Eminescu, pe Caragiale, pe Creangă îi întîlnim tot mai des în laboratorul de creație al scriitorilor. Lecția lor dă mai cu seamă roade în poezia și proza tinerelor generații. Nu e vorba de vreun epigonism mărunț, ci de o înțelegere lucidă, plină de mîndrie patriotică a valorii ieșite din comun a acestor titani și mai cu seamă a uimitoarei lor modernități. Fenomenul a fost evidențiat mai cu seamă în legătură cu proza lui Caragiale. Ironia, modernitatea momentelor și schițelor sînt valorificate cu rezultate promițătoare mai cu seamă în scrisul prozatorilor din generația '80.

Lumea fermecată a Amintirilor din copilărie, a povestirilor și basmelor lui Creangă se relevă a fi și ea un teritoriu capabil să ofere sugestii dintre cele mai mănoase, nu doar istoricilor și criticilor literari ci și creației propriu-zise.

● Tărîmul fabulos străbătut de Harap Alb și de Dănilă Prepeleac nu este cu nimic mai prejos decît fantasticul din care se inspiră Marquez și toți ceilalți romancieri faimoși latino-americani. Povestea porcului, Povestea lui Stan pășitul, Ivan Turbincă și Punguța cu doi bani, Capra cu trei iezi și Soacra cu trei nurori nu sînt doar niște prelucrări de folclor ci adevărate capodopere ale limbii române, mărturisesc într-un dialog radiofonic prozatorul Mircea Simionescu, iar Fănuș Neagu, tot într-o conversație în fața microfonului, vorbește despre tinerețea fără bătrînețe a povestirilor lui Ion Creangă.

NU ȘTIU ALȚII CUM SÎNT

— Vă propun, Fănuș Neagu, să ne reamintim de Ion Creangă, de locul fără egal al operei sale în literatura română, în sufletul fiecăruia dintre noi.

— Creangă este uriaș.

— Afirmatia mi se pare încărcată de largi semnificații gîndindu-ne că ea aparține unui scriitor înrudit cu autorul „Amintirilor din copilărie”.

— Am într-adevăr, în scrisul și în sufletul meu, enorm de mult din Creangă. El este părintele meu spiritual, estetic.

— Nu numai pentru că azi noapte a nins, socotesc că ar fi potrivit să începem dialogul nostru despre Creangă evocînd năluca săniei cu care aleargă pe derdelușul din Humulești Nică a lui Ștefan a Petrei.

— Vreau să vă spun că eu păstrez în minte, neînchipuit de frumoasă, ca și cum m-aș fi dat aseară cu sania, acea iluzie fără egal a zborului pe albul zăpezii descris de Ion Creangă. Pentru mine, toate săniile fug spre depărtări și, culmea, nu duc în viitorul acoperit de aurul tehnicii, ci spre aura lui Creangă și a lui Sadoveanu. A lui Eminescu. Pentru mine orice sanie alunecă spre depărtări trecute și spre depărtări viitoare în viitor, intrucît nu noi am început lumea și nici noi nu o vom sfîrși, dar cu Creangă s-a întîmplat povestea și minunea tuturor copiilor. Așa cum aș putea eu să vă ofer o carte despre Creangă, noi toți sîntem purpura acestei minuni care s-a numit Creangă și apoi Sadoveanu. Fără acești doi mari nedespărțitori noi nu putem intra în istoria săniușului, în istoria luceafărului și a lunei care bate peste zăpezi, mai ales în nopțile uluitoare ale colindelor și ale incîntărilor de a ne crede în lumea basmului.

— În lumea tinereții fără bătrînețe a spiritualității românești.

— Asta ne vine și de la Ispirescu. Acești mari și fantastici, nețărîmuriți, de neatinți scriitori Creangă și Sadoveanu mi-au umplut

copilăria cu încă o mie și una de legende. Șeherezada mea o alcătuiesc zăpezile, saniile, apoi verile și griul, și fără de Creangă eu vă mărturisesc că n-aș fi ajuns scriitor. Poate doar un cititor mediocru. Creangă mi-a creat iluzia că pot și eu să trăiesc în basm. A trăi în basm înseamnă a scrie. Cei ce trăiesc veșnic în basm devin cit de cit scriitori sau perfecți cititori. Ceea ce este aproape unul și același lucru.

UNIVERSALITATEA LUI CREANGĂ

– Vorbind despre specificul național și despre universalitate cred că trebuie să vorbim neapărat despre „Amintirile din copilărie” ale humuleșteanului nostru.

– Ion Creangă aparține deopotrivă neamului românesc și universalității. Nu există copil care să nu fi furat cireșe sau pupăza din tei. De altminteri, în peregrinările mele prin lume, mai ales unde Creangă a fost tradus, m-am convins că toți copiii au furat o pasăre, că toți copiii visează o pasăre. Pasărea minunii. Am întâlnit la turci o poveste asemănătoare. Pasărea acestor copii se numește Prințesa de bumbac. Ceea ce la noi înseamnă Albă ca zăpada.

– În alte țări e vorba de Păsărea albastră.

– Pretutindeni această pasăre simbolizează minunea viitorului, visul. Creangă predispuie la minunea de a visa și de a fi.

– Prin pasărea măiastră Constantin Brâncuși se înrudește și el îndeaproape cu Creangă.

– Brâncuși este la modul superlativ un Creangă în piatră, în desenul oțelului și al lemnului. Brâncuși a întruchipat zborul din pridvorul de lemn oltenesc, iar Creangă, zborul de pe prispa moldovenească. Distanța dintre ei nu este prea mare. De altminteri prispa moldovenească are sub streșină tot un stilp. Privit cu atenție seamănă cu cel al caselor gorjenești.

– Numele lui Creangă ni-l apropie în mod cel mai firesc pe Eminescu.

– Acest uriaș povestitor ar fi rămas poate anonim fără prietenia cu Mihai Eminescu, pe care eu îl cred ființa tragică a neamului românesc, cel mai mare poet al nostru din toate timpurile.

Goga, Blaga, Arghezi, atâtea mari valori românești, au izvorit din Eminescu, din Creangă și Caragiale. Și pentru că discutăm despre Creangă vreau să vă spun că eu sint un povestitor care mă trag absolut din Creangă, din Sadoveanu, din Voiculescu și de-abia pe urmă din Panait Istrati.

– Mulți consideră că veniți din Panait Istrati.

– Aș vrea să precizez că pe Panait Istrati l-am cunoscut în întregime după ce scrisesem „Îngerul a strigat”. Îl citisem parțial în franceză, pentru că pe vremea aceea nu era tradus în românește. În franceză mi se părea cam de neînțeles fantasticul peisaj al lui Istrati despre Brăila. Eu îl aveam peisajul acesta mai aproape, mai sub aripă, mai sub fulgi, mai sub nas, mai sub lună. Pe urmă, m-am convins din două traduceri ale lui din el însuși, vă rog să recitiți în acest sens capitolul întâi din „Ciulinii Bărăganului”, că împușcam aceleași păsări și trăiam sub același soare, mergeam pe aceeași cimpie și trăiam în aceeași durere. La rîndul lui, Panait Istrati se trage neapărat din Caragiale. Noi sintem la Brăila la hotarul Munteniei cu Moldova, acolo unde e un neam de pelin și de oameni blinzi și în același timp de păguboși sentimental. Între un mal al Siretului și celălalt, uneori în timpul verii sint vreo două linguri de apă dar iarna pot să fie vreo 50 de metri de gheață. Acum se face un pod care va lega Brăila cu Siretul pe distanță de 19 km cu un troilebuz. Niciodată între Brăila și Galați, nu au fost, cum se spune în legendă, mari dificultăți. Noi le zicem lor soldoveni și ei nouă pelinari, că la noi crește pelinul și avem vorbirea mai moale. Culmea e că limba lui Creangă a prins mai mult pe malul nostru, pentru că la noi se vorbește molcom, cu chele, cu chicior. Exact de acolo, din perioada lui Creangă s-a mutat la noi in-

fluența marilor scriitori. După ce Sadoveanu a înghițit tot ce e proză în Moldova, eu cred, și cer scuze prietenilor mei, că nu s-a mai ivit nici un prozator original în Moldova. Mă gîndesc totuși la o excepție. E vorba de Apostol Gurău de la Galați, tînr prozator care îmi îndreptățește mari speranțe.

— Apostol Gurău are un puternic simț al limbii. Romanul „Defonia” trădează o reactualizare originală a fantasticului, a fabulosului din povestirile lui Creangă. Și pentru că a venit vorba de fabulos, el mi se pare a fi prezent cu strălucire în peisajele din romanul dv. „Scaunul singurătății”.

— Sînt un peisagist. Eu am în mine iarba, muntele, zăpada, primăvara și toate anotimpurile. Plus Dunărea. Ceea ce-mi lipsește și voi încerca să recuperez, este intrarea pe sub munte.

CEVA SE ÎNTÎMPLĂ SUB MUNTE

Eu am intrat numai în cîteva peșteri. De cîtva timp sînt obsedat de ideea că trebuie să scriu ceva care se întîmplat sub munte. Nu neapărat în lumea minerilor. Subiectul îmi umblă prin cap. Nu e nimic încheiat, dar oricum voi scrie. Ceva știu eu că se întîmplat sub munte, aproape de creierul meu, și voi descoperi. Poate după a doua ninsoare, după a treia ninsoare. Și asta tot de la Ion Creangă îmi vine. Că el totdeauna se gîndea de unde ne poposesc sub frunte sau în singe sau sub limbă, sau în ochi niște mari și niște obsedante întrebări. Cum mă obsedează pe mine acum: ce-i acolo sub munte? E cătețul pămîntului, care latră sub piatră, cum spune Eminescu și spune și Creangă? Este prefacerea în aur a unei țărîni a strămoșilor? Este o mare încheiere din alge vechi a petrolului? Ce se întîmplat sub munte? Voi scrie neapărat o povestire purtînd poate acest titlu.

SINT NEAM CU CREANGA

Ajungînd la Humulești, acum vreo trei ierni am intrat pînă la briu în Ozana. Niște meșteșuri cu casa lui Creangă adăpostindu-mă la ei m-au ajutat să mă usuc și să scap de răceală. M-au întrebat: domnule, de ce-ai intrat matală în riu?

— Dom'ne, de nebul. Pentru că am vrut să văd cum intra Creangă în Ozana și dacă n-am făcut-o cînd eram mic, măcar s-o fac acum la bătrînețe.

— Dar ce ai matală cu Creangă? S-a mi-rat omul.

— Am fost neamuri! Ceea ce și cred că am fost, măcar prin bunica analfabetă, dar

povestitoare fabuloasă. Eram și cu un șofer. Acesta se uita la mine ca la un nebul, ceea ce probabil că și eram. În timp ce mă uscam, omul aduce niște mămăligă cu brînză, o țuică și un cofărel cu vin. Într-un tirziu intră în casă o femeie de vreo 50 de ani și spune: Dumneavoastră ați intrat astăzi în Ozana?

— Eu!

— Păi bine ați făcut.

— Și eu mă gîndesc că am făcut bine.

— Eu sînt strănepoata lui Creangă. Poftiți să vă arăt unde a fost cireșul.

Era o noapte bezmetică. Așa cum sînt nopțile de iarnă. Au mai venit niște oameni cu lanterne și femeia ne-a condus într-un loc curățat total de buruieni și de copaci.

— Aici a fost cireșul mătușii Mărioara.

Nu știu dacă cireșul a fost acolo unde mi-arăta femeia, dar eu, pe cuvînt de onoare, sînt convins că acolo a fost. După cum eram la fel de convins în noaptea aceea că Ion Creangă este străbunicul meu. Eu cred în această lume căreia nu i se părea deloc nefiresc că am intrat în Ozana ca să văd cum era pe vremea lui Creangă.

Așa cum nu se poate în literatura rusească fără Dostoievski și Tolstoi, la fel nu poate fi imaginat scriitorul român care să nu vină din Eminescu, din Caragiale și Creangă.

CA NOURI LUNGI PE ȘESURI

Vor trece ani, „ca nouri lungi pe șesuri”, pînă cînd sub cerul românesc se va înălța un alt monument care să egaleze sau să întrecă bronzul imaginat de sculptorul Gheorghe Anghel, semănînd atît de fericit cu Luceafărul. Trecînd prin fața acestei statui, dînd imaginea ideală a geniului poeziei românești, gîndul se duce la Creangă și la Caragiale. Pe cînd turnate în bronz, modelate în piatră sau lemn monumentele pe măsura staturii lor fizice și spirituale?

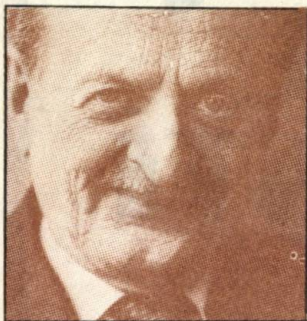
Pavilionul românesc de la ultima ediție a bienalei de artă plastică de la Veneția a găzduit plămădirile sculptorului Napoleon Tiron, avînd ceva din lumea lui Harap Alb. Unul din evenimentele sculpturale autohtone ale anului care s-a încheiat l-a constituit expoziția de sculptură, desen și pictură deschisă de Neculai Păduraru la Dalles. Un artist de o mare forță expresivă, cu o imaginație fabuloasă străbătută de umor și sarcasm dar și de surprinzătoare putere de reflecție. Un posibil interpret al portretului lui Creangă și Caragiale, precum și al siluetelor nemuritoarelor personaje create de acești titani ai literaturii române.

CONSTANTIN VIȘAN

SCRITORI DESPRE BUCUREȘTI

ȘERBAN CIOCULESCU

Locurile obișnuite de întâlnire a scriitorilor în București erau cafenelele și cenacurile. Le-am cunoscut și eu, interbelic. Mă fixasem, dintre cafenele, la Capșa, nu fără a frecventa, din când în când, și alte localuri, ca Nestor, Athénée Palace etc. Cafe-neaua era rău văzută de unii mari muncitori intelectuali, ca N. Iorga, E. Lovinescu și G. Călinescu. S-a spus același lucru și despre Tudor Vi-anu. Nu-i adevărat. Fără a fi ca Ion Barbu, frecventatorul zilnic al Capșei, pentru fil-trul cu repetiție (și, totodată, pregătirea cursului universi-tar), ne dădeam adesea în-tilniri, Streinu și cu mine, cu Vianu. Astfel, ne-a convocat în aceeași zi, după ce-l asis-tase pe Camil Petrescu în ul-timele lui ceasuri de viață. Ne-am întâlnit la Capșa, și a comandat un rind de co-niace...

Am povestit cindva cum Ion Barbu mi-a promis o cifră ro-tunjoară de filtre, dacă-i voi descoperi sorgintea exactă a cavalerilor de spijă din Paris, pomeniți de „divinul” Mateiu în Craii de Curtea-Veche. L-am satisfăcut, dar n-a trăit să-și onoreze com-plet datoria.

Nicăieri nu era, interbelic, mai justificată sintagma „re-publica literelor”, decît la ca-fenea. La aceeași masă se pu-teau așeza, uneori și neînvi-

tați și chiar și puțin dezira-bili, scriitori tineri și necunos-cuți, dintre cei mai dezghe-țați. Ceilalți, timizii rezemați de bara de alamă de la fa-țada dinspre Calea Victoriei, priveau cu jînd pe „maestrii” sau edecurile literaturii, în-stalați pentru ceasuri întregi înaintea unui capuținer sau a unui șvarț, uneori învăluți în fumul țigărilor, care-l fă-cea pe N. Iorga să creadă că le și obnubila inteligența.

În aceeași vreme, după moartea lui Macedonski, nu mai dăinuiua decît cenaclu-rile profesorilor Mihail Drago-mirescu și Eugen Lovinescu. Primul era vizitat mai ales de asistenții săi, poeți sau critici în nuce (dintre cei dintii, îi voi aminti pe George Gre-gorian, G. Talaz, Radu Gyr și George Dumitrescu, iar din cei de ai doilea, Scarlat Stru-țeanu, Raul Teodorescu, Va-leriu Grecu, Pompiliu Con-stantinescu). N-am pus picio-rul în cenacul de pe strada Nifon, unde-și avea sediul, mulțumindu-mă să-i fac bu-nului meu profesor mici mi-zerii la lecțiile de seminar și la comunicările Institutului său literar, — persoană juri-dică, mă rog — unde eram, care va să zică, „membru” cotizant și-mi puteam face de cap. Magistrul avea o răb-dare îngerească, dezarmantă. Infinit era și tactul lui E. Lo-vinescu, ale cărui cenacuri succesive, din strada Cimp-neanu și din bulevardul 6 Martie, le-am frecventat, abuzînd, mai ales în prima mea tinerețe, de îngăduința sa (în societate, nu și în scris!).

Nu ne prea vizitam între noi, decît cu prietenii intimi, ca Vladimir Streinu și mai sus iscălitul. Grupul primilor kalendiști (1928–1929) ne în-tîlneam în odaia de hotel a lui Tudor Șoimaru. Am fost însă invitat de mai multe ori, cu soția, de familiile Liviu Rebreanu și Ion Minulescu, la masă, într-o plăcută at-mosferă convivială. Pe G. Că-linescu l-am vizitat exclusiv

după cel de al doilea război mondial, prețindu-i interio-rul cu colecțiile de tablouri și de cărți, conversația scăpă-rătoare și coniacurile franțu-zești. A fost foarte afectat și săritor la boala de plămîni a lui Vladimir Streinu și la re-cuperarea lui în serviciu, pre-țindu-l pe poet, cunoscut în cenacul Lovinescu, nu și pe criticul literar, la justa lui va-loare. Am făcut și eu parte din fondurile scriptice timp de șase luni, cînd încerca, prin prezența mea, să-l dizlo-ce pe Perpessicius (cu care, pînă la urmă, s-a împăcat).

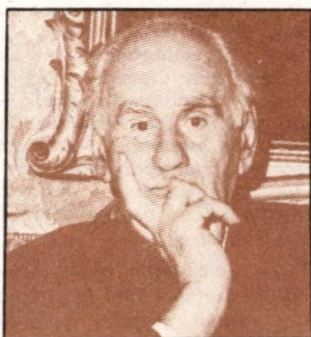
Grupul celor șapte critici, G.C.L.R. (Gruparea criticilor literari români), organizat frontal contra intoleranțelor literare, nu s-a întrunit nici-odată, dar focurile noastre, ale lui Perpessicius (oarbe), Pompiliu Constantinescu, sub-scrisul, Vladimir Streinu, Mi-hail Sebastian, Ion Biberi și Octav Șuluțiu, acționau con-vergent. Seidul lui N. Iorga, volubilul N. Georgescu-Cocoș, ne îngina cu vocabula Gicilirii și ne onora, îndeosebi pe Tu-dor Arghezi, cu pastişe fără sare, iar pe subsemnatul, cu lungi satire pe care le gă-seam insipide. În anii socia-lismului, i-a cerut iertare lui Arghezi, care i-a acordat-o de îndată, iar pe mine mă sprijinise, deși adversar, la primirea în Sindicatul ziarîș-tilor.

Nu rare erau ocazii ca acestea, de fraternizare între adversarii ce polemizaseră uneori violent. Scriitorii, după vorba lui N. Davidescu, către mine, se citeau între ei, ca să se aibă reciproc la mină. Bir-fa între confracți nu le înve-nina raporturile. Chiar unele injurături, etimologicești în-fame, ca turcescul „hai sictir”, erau familiare între confracți și fără supărare.

Scriitorii n-aveau, cu rare excepții, case proprii : erau chiriași prin decretul impro-videntei literare. Liviu Re-breanu, cîștigînd bine cu ro-manele lui, ca și Mihail Sa-doveanu, își puteau plăti

GEO BOGZA

„luxul” de a fi proprietari, dar Mihail Sorbul, cumnatul celui dintîi, nu. Însăși Societatea Scriitorilor Români era chiriașă, neavînd local propriu, dar la alegerile ei generale nu veneau mai mult de 75 de scriitori, care puteau fi înghesuși într-o încăpere mai spațioasă. Puțini țineau „casă deschisă”, vechilor prieteni, numărați pe degete. Și la cina lui E. Lovinescu era înghesuială, din lipsă de spațiu. După lecțiile duminicale, marele critic oprea discret la masă doi scriitori. M-a invitat o singură dată, dimpreună cu Victor Eftimiu, care la desert i-a făcut morală, cum că și el și eu aveam gospodării și mese asigurate și că ar fi fost mai nimerit să-i poftescă pe fameliicii boemei literare. E. Lovinescu a acceptat lecția și s-a bucurat văzîndu-și noii comensali înfulecînd și repetînd felurile, fără nici o jenă.

Mesele prezidate de doamnele Fanny Rebreanu și Claudia Millian (Minulescu) întruneau scriitori, artiști plastici și muzicieni, pe lingă alți familiari, în jurul celor mai alese meniuri. N-am asistat la cele ideate de fecunda imaginație a lui G. Călinescu, care oficia, tăind purcelul sau curcanul, cu verva nesecată și scăpărătoare, și nici la spectacolele cu propriile sale „saynete”, în care era și regizor și actor, cu membrii Institutului și asistenții săi. Mi-au fost însă povestite și-mi lăsa gura apă.

Bucureștii n-au avut, ca Iași, un singur cinaclu, un unic necontestat călăuz literar, un bloc scriitoricesc unitar, nici bătători de legendă, ca Păstorel, care, însă, la ocazii solemne, se punea la „ștaif” ca nimeni altul, și vestimentar și în alocuții. Ca și cum ar fi fost adepții dictonului „variatio dilectat”, scriitorii Capitalei noastre preferau fixației, mutației, care a fost și axa filosofiei dezabuzate a lui Montaigne.

Uneori mă întorc în regnul vegetal, și atunci marile mele iubite sînt sălcii.

Așa am început, cu multă vreme în urmă, o laudă a lor pe care, de multă vreme, o aveam în minte. Iar acum vreau să spun că acelea la care mă gîndeam, mărturisindu-mi fericirea, își unduie ființa în București, pe malul lacului Herăstrău. Sînt cele pe care, în a doua parte a vieții mele, cel mai mult le-am văzut, cele spre care, dintre toate cite sînt în acest oraș, cel mai mult mi-am purtat pașii.

Iar acel loc fusese înainte, într-un timp pe care-l mai prinsesem, o groapă haotică pe fundul căreia rătăceau ciini vagabonzi, cum era și a continuat să fie multă vreme, pînă după război, Valea Plîngerii.

Dar sordida depresiune de la ieșirea spre Ploiești avea să fie eradicată, nemairămîindu-i nici amintirea. A fost o inimă consolată, pe care ne-a oferit-o istoria, să putem privi acest act civilizator tocmai în anii în care cei cu simțurile mai acute începeau să perceapă primele semne ale seismului ce avea să ducă la inima atîtor orașe europene. Un lac a apărut în locul hidoasei gropi, pe ale cărui maluri n-au întîrziat să se despletească sălcii, un lac cu două insule de pe

care plopii și-au înălțat siluetele spre cer, un lac întins, în care cerul și-a putut oglindi albastrimea, iar norii, peregrinările. Cîrînd, încununînd lucrul ce se făcuse, în acel spațiu au fost adunate — protest subînțeles împotriva distrugerii, baricadei, năvălirilor — case țărănești din toate colțurile țării, peceti tainice sau zglopii ale unei optimiste civilizații pe un hrisov de iarbă desfășurat sub cerul liber. De departe, se vedeau turlele bisericilor de lemn din Maramureș, și aripile de vînt ale morilor dobrogene.

Luînd în primire frumusețile apărute, mult m-am plimbat pe acolo, trecîndu-le în revistă sau contemplîndu-le de pe o bancă. Oprindu-mi privirile pe sălcii, treptat mi-am dat seama de farmecul polifonic al ființei lor de vegetale fîntini arteziene.

Cînd au început ele să-mi spună ceva? Nu, în copilărie. Pe atunci, oamenii după a căror minte încercam să o potrivesc pe a mea judecau arborii după tăria pe care lemnul lor o dovedea la făcut case sau aprins focul.

Oglîndindu-se în apele Dunării, înșiruîndu-se pe malurile ei sau populîndu-i oștroavele, atîtea îmi vor fi adresat invitația să le contemplu, într-o vreme cînd prea trepidantul, nu știam ce-i contemplarea.

Cu alți ochi le-am privit, acum am privit totul cu alți ochi, ca și cum aș fi văzut întîia oară lumea, pe toate cite, în lungul Oltului, îi măsurasem viața asemeni unor vii secunde.

Trecînd mai departe, în viața mea și pe suprafața lumii Praga a fost orașul în care unduitoarele făpturi m-au prins în vraja lor. Pe malul Vltavei se deplasau, ca la ferestre de castel, regine ale unui ev romantic. Mai mult decît oricare altele au lăsat în mine o crepusculară amintire.

Ca locuitor al Bucureștilor — spun locuitor, iar nu bucu-

reștean, — cei dinții copaci care mi-au atras atenția, care au lucrat asupra spiritului meu, au fost castanii. Dar numai în cele câteva zile și câteva nopți în care, mugurii plesnindu-le, îi prelăceau în fastuoase candelabre. Coroana lor, rotindu-se în aer, îmi propunea de fiecare dată o imagine a universului eshaustivă.

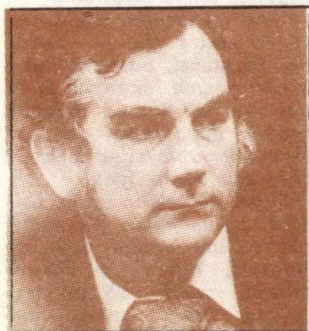
Tot pentru un scurt răstimp, acela al înfloririi, mi s-au făcut cunoscuți teii, care au mărinimia să umple noaptea de vară cu fluvii nesfârșite de miresme. Prin cei mai expresivi copaci ai săi, Bucureștii pot fi considerați, deși atîția

alții nu lipsesc, de la oțetari pînă la salcîmi, un oraș al teilor și al castanilor.

Al sălciiilor, mai puțin. Și totuși, mult am avut a face cu ele, de la sfîrșitul iernii și pînă la reîntoarcerea ei. Cu acelea din Cișmigiu, care atît de timpuriu și inefabil — în castani face explozie, în sălcii se înșinuează — vestesc sosirea primăverii. Și cu acelea neîntrecute în eurtimia despletirii de pe malul lacului Herăstrău.

La ele m-am gîndit spunînd că atunci cînd mă întorc în regnul vegetal, marile mele iubite sînt sălciiile.

D. R. POPESCU

Nu știu cum e cu alții, dar eu cînd mă gîndesc cum mi-a apărut Bucureștii pentru prima oară în minte — răspund sigur: ca un spital! Desigur, nu ca un spital oarecare! Exista la Vinju-Mare un spital al doctorului Gomoiu: o cămăruță, unde medicul te întreba, te privea, ... și-ți da drumul acasă, de obicei. Eu ce-am pățit cu gîlcile mele? ! Doamne păzește! Bucureștii erau altceva: spital pentru oameni, nu pentru copii. Spital pentru bărbați, nu pentru femei! Taică-meu fusese adus din război la București, adică la spital! Întreg, sau cum?... Nici n-am aflat de la măică-mea cum!

Pînă ce n-a venit de la București: da, taică-meu trăia, mergea chiar în cirji prin curtea spitalului!... Bucureștii erau mare, avea și curte, vasăzică! Gomoiu, la Vinju-Mare, era neîntrecut! Dar doctorii din București erau mai tari decît Mutul de la Maglavit! Părinții unor colegi de-ai mei de clase primare își făceau cruce: domnule, pe unu l-au adus de pe front într-un geamantan! și l-au cusut, l-au lipit! și merge! Merge! Și vorbește! Pot să te aducă și cu fărășul! Tot te pun ăia la loc! Așa că războiul nu putea să le facă nimic alor noștri, dacă ajungeau la București!... Ei, unii mai puteau să rămînă fără un picior, dar ce conta?! Lui Coviță nu i-au pus un picior de lemn?! Și nu merge? Merge! Grija lui Coviță e să nu intre la apă cu piciorul ăsta de lemn, că-înzerește piciorul, mușcăiește, sare, prinde viață, lăstărește — și dă în floare! S-a mai văzut! Nu era Coviță șofer? Și nu i-a înflorit într-o noapte piciorul de lemn? (Aici erau mai multe păreri: ori că se-mbătase Coviță, ori că se-mbătase ăla de-l văzu-se!... Ei, nu — chiar a ieșit cu el la horă, înflorit! Avea flori roșii!) Umblam după

Coviță să auzim cum îi scîrșie balamalele de la piciorul de lemn: scîrț! scîrț! Da, dar mergea, injura, bea! Om!

Taică-meu a venit de la București: om întreg! Mai tirziu am aflat eu că... dar asta era o altă poveste.

Bucureștii, spitalul ăsta cu grădină!... ce să mai discutăm! Mai mult! Acolo, un vecin de pat... hm! li furase lui taică-meu ceasul! Dar nu i-a mers! Te pui cu taică-meu?

Așa se vedea Bucureștii din comuna Dănceu, Mehedintzi! Un spital ca lumea! Sigur, acum s-ar putea spune: dar nu știai atunci că e Capitala patriei? Poate că știam! Dar un spital nu putea fi și capitala țării, locul unde toate se vindecă?

Mai știu eu ce știam atunci și ce nu știam?! Memoria păstrează ce vrea ea, culori, sentimente etc. Dar nu e obligatoriu să fie exactă! Altfel n-ar mai fi memorie. Îmi dau și eu cu părerea, nu?

Trebuie să spun că la un moment dat spitalul București a început să pară a fi orașul București!... Căci avioanele americane ce treceau peste Dunăre — și peste noi, îngroziți, de ne ascundeam în șanțuri, să nu arunce cu bombe și să ne omoare porcii și oile cu care eram pe izlaz, sau prin grădini — se îndreptau spre București, să-l bombardeze?!... Bombele care au căzut spre Turnu-Severin s-au auzit! Pe cele aruncate peste București nu le-am auzit! Întii s-a spus un adevăr știut: Bucureștii erau mult mai departe decît Severinul, ajungea la el cu trenul, nu cu căruța! Și!... Aici e aici! Americanii aveau treabă cu orașul Ploiești! Acolo aveau ce face praf! Gazul! Dar la București — ce? Așa că americanii n-au bombardat Bucureștii! Și-asta ar fi fost culmea! — să arunce bombe într-un spital!

Nea Făniță, fierarul, făcea viori din coceni de porumb !? Niște cițăiele ! Ce-auzeam de la ăi bătrini — cu Mircea al Bălii, cu Trașcă, Ion al lui Făniță, cu Vetuța, vară-mea, cu Gicu lui Tută, cu ai lui Boboc, cu Florian al lui Lungu, cu Costică, ce sta cu casa în fața casei mătușii Vergina... Puneam țara la cale cum ai zice pește ! Nu noi hotărîsem că pămîntul nu se învîrtește ? ! Hotărîsem. Ne spusese maică-mea, pe la școală, că soarele... pămîntul !... Unii : „Doamna învățătoare e cu gîndul la domnul învățător, la București, poate să spună orice !”... Trebuie să recunosc că am spus, chiar la poarta Vetuței : nu, pămîntul stă pe loc !

Așa că, boieri dumnea-voastră, dacă pămîntul stătea pe loc, atunci și Bucureștiul putea fi un spital...

Mai tirziu, totuși, Bucureștiul a devenit un sat înzăpezit, fără ciini. Asta cînd am ajuns, elev fiind la Oradea, să vizităm expoziția din Parcul Stalin !...

Oradea era un oraș ca Iumea ! Avea tramvai din gară pînă în centru. Și din centru pînă în cartierul Velența, pînă pe calea Aradului ! Dacă voiai, te plimbai cu el pînă te săturai.

Bucureștiul ? Eh, un sat ! Trenul care ne-a adus din Oradea s-a oprit în gara Băneasa ! Pe șoptite : gara regală ! Asta ? Da, aici se urca regele în tren ! Doamne !? Nîgea ! Toată noaptea, în vagoane de clasă... Se-nțelege ! Opt în compartiment. Ne-am descălțat ! Prăpăd ! Am deschis geamul ! L-am închis. Căldură, să te sufoci ! Ca să ne mai întindem oasele, am hotărît : eu cu Bodea Petru să ne culcăm în plasele pentru bagaje. Pe rînd, cu toții, sus... căci jos se juca șah și se bătea șeptarul, Dumnezeuul distracției ardelenesti !

Deci, dimineața — coborîm în gara Băneasa. Cîteva sute de regi ! Cu căciuli, paltoa-

ne pe puncte, bocanci — și cu hrană rece în buzunare. Tipa-tipa, pe jos, desigur, prin satul înzăpezit, pînă în Parcul Stalin ! Ce zăpadă ! Înțotai prin ea. Nu prea făceau leneșii pirtii !... În Transilvania, ar fi ieșit la lopotă !... Dar la Oradea nici nu prea erau ierni mari, cu zăpezi mari !...

Trebuia să ajung însă cu Bodea în sala unde se juca primul campionat internațional de șah al României, unde juca Boris Spasski, cel mai tinăr dintre !...

Pînă la Arcul de Triumf, găsit și el troienit, iarăși nici un ciine ! Bodea strimba din nas : nici tramvaie, dar nici ciini ? Oradea ? !...

Am trecut pe lîngă Arcul de Triumf ! Și-am dat de un ins care-și plimba niște javre.

Totuși, l-am văzut pe Boris Spasski ! Era roșcat și cu pis-trui.

N-am putut să vedem — cum stătea el la masă — dacă era încălțat în bocanci ! Era, oricum, din generația noastră. N-am știut atunci că el o să ciștige turneul de la București și-o să ajungă campion mondial. Dar am sperat.

EUGEN BARBU

Deasupra porții fostului palat Șuțu, acolo unde răsare nemișcat în fiecare dimineață un soare nipon de metal aurit, foșnesc ultimele

frunze ale acestei toamne tirzii bucureștene. La cite o rafală, resturile fastuoasei veri pornesc în zbor lin spre bulevard. În pridvorul bisericii Colțea soarele mai pune peceți aurii pe vechii muri. Mă gîndeam s-o pornesc pe jos într-o călătorie scurtă spre trecut, fascinat de paginile îngălbenite ce mi-au căzut sub ochi aseară cînd apăsarea lunii gri de-afară, cu sunete de viole în copaci, mă apăsa. Mi-a fost greu să deslușesc în aglomerarea de mașini și tramvaie, prin sfumătura aerului iute acea memorie a orașului, vie dar imaterială, plutind în cejurile de dimineață. Căutam urmele Curții Domnești, ascunse dincolo de garduri și ghimirlii cu geamuri dese și am pătruns aproape fără știre în teritoriul vechiului han al lui Manuc. Sub portalul bisericii ridicate de Mircea Ciobanu, lucrat de o mină meșteră ce a înviat piatra și i-a dat o stranie orchestrație, mi-am amintit de cuvintele lui Paul de Alep ce contemplantese aceste locuri cu minunate priviri. Cutremurele și fulgerele, războiul și mai ales nenorocul istoriei au prăbușit în neant alcătuirile de marmură ale lui Brîncoveanu, stîlpilor săi răsuciți ca fumul de țigară, marmura asudată în lumina cine știe cărui noiembrie, cînd pașii lui suiau pe aici o scară măiastră. Un italian vorbea despre o grădină și despre una bella loggia din care Vodă își ostenea privirile pe spalierele cu flori alese. Antonie Vodă din Popești minca în zi de dulce carne fiartă cu apă și sare, iar în zi de post, fasole și mazăre, bînd vin numai cînd îi aducea fiu-său din tîrg, pe bani, ca să dea strălucire locului ce mai tirziu se va numi, sub pecetea flăcării necruțătoare, Curtea Arsă, adăpost al calicilor, ce va fi fost ceva asemănător Curții Miracolelor. Caut printre luminările de nuntă, spînzurate în galantarele fără gust

ale zilei de azi, umbrele măreților vagabonzi ce vor fi petrecut în fostele băști ale Visteriei sau în cazerele seimenilor, spurcând urma pură a domnitorilor. Li văd pe nemaipomeniții Crai de Curtea Veche alungind sălbaticii și teribillii ciini, ca într-o bună pagină de lorga. Le aud glasurile de sub bătrânele bolți ale fostei săli a Divanului. Cum vor fi pîn-gărit ei într-o ticăloasă petrecere tuiurile și steagurile domniei prădate din dealul Mihai Vodă, conduși de fostul arnăut Malamos-Bozagiul, scos pe Podul Mogoșoaiei mai întii în scaunul Domnesc și apoi călare pe un măgar, cu fața spre coadă? Cum va fi arătat deci convoiul șantaliilor, al decavațiilor, ce cîntece vor fi strigat cu vocile lor bețive pe sub copacii aceluia București, rămas în desene numai, mărturie a peniței că prin aceste locuri s-au fost petrecut oameni ciudați, plini de farmec.

În curtea hanului lui Manuc spre care mă întorc, caut vechea boiangerie unde se vopseau brițele de mătase, urlamau de țară, sau lină albă cusuc, evocate de Potra. Pe aici trebuie să fi zăcut butoalele cu boia de cărămidă, undeva vor fi fost

adăpostite ghermesiturile, cîrpeturile, fesurile și palamuturile. Pe unde o fi trăit Tudor Naum, pietrarul, care făcea scări de față și se ocupa cu înălțarea pavelației?

Unde vor fi fost limonteriile de lingă „Hanul Roșu”, dar morile englezești de cafea care scoteau zece ocale de cafea pisată pe ceas? Pe aici se vindeau plane la preț cuviincios, bohecia și tutun turcesc... Peste drum era „Hanul Toptangiiilor”, iar în spatele Colței, „Hanul Jugă-Urs”, mai încolo, „Hanul Grădișteanu”, care avea la o fereastră, în locul geamului o piele de capră. La „Hanul Filaret-Colțea”, prin 1815, dascălul grec Panaioti Carfioti bătea copiii cu un bici de lemn la talpe „cîte două lovituri de vină de bou pentru șezut și alte două curele late pentru palme”.

Întorcîndu-mă, am căutat cu privirile fîntinile Bucureștilui. Au mai rămas numai în numirile lor cîntătoare: „Fintina Boului”, „Puțul cu zale”, „Puțul de piatră”, „Puțul cu plop”, „Puțul lui Crăciun”... Cine le va învia murmurul de ape, căzînd pe dalele tocite de altădată? Frumos i-ar mai sta orașului cu aceste cișmele reinviate,

poate numai sub forma unor bazine de piatră mușcată de timp, ca la Veneția, unde apa sticlește verde, în funduri adînci, ca niște ochi de strigoii.

Cine să cînte în versuri divina muzică a acestui trecut plin de umbre ce mă perse-cută în dulcea dimineață de noiembrie cînd deasupra porții fostului Palat Șutu cad epistole galbene din platanii?

(Din volumul Cu o torță alergînd în fața nopții.)

FĂNUȘ NEAGU

Cînd am intrat prima oară în București — era prin 1948 — am văzut două case mici, pitice, un cuib pe potirînici și o potcovărie. Eram pe strada Colentina care pe atunci se numea 30 Decembrie și eram la numărul 2.

Mi-amintesc calul acela pîntenog. La numărul 2 stătea fratele mamei, unde eu eram adus să mă îmbolnăvesc de inteligență. Nu s-au adeverit nici datele aspre și nici întimplările mîngietoare.

Am o memorie fabuloasă. Știu pe dinafară cartea de telefon a orașului București, dar nu-mi amintesc cînd m-am înecat prima oară, pentru că m-am înecat și am fost scos la mal de nu știu cine.

Bănuiesc că era o fată frumoasă. M-am înecat de trei

Străzile au amintiri

Străzi care coboară în pantă, vitrine în care mi-am oglindit zilele, anii.
Un obor de speranțe, o periferie de amintiri,
un Cișmigiu mai foșnitor
decît toate coridoarele de liceu.

Străzi care se cațără pînă la tine, străzi care îți bat la fereastră, străzi care își cer datoriile — pînă departe unde luminile aeroportului se tînguie în ceață.

Un oraș întreg de străzi care te caută,
un cartier întreg care își aduce aminte de tine —
o stradă cu povestea vieții tale
repetată la nesfîrșit.

TUDOR STANCU

ori și, culmea, am ieșit singur la mal. Dar, calul acela roib pe care l-am văzut atunci? Mirosea a copită arsă! Nimic mai frumos decât mirosul Brăilei.

Mai târziu, ca să scurtăm drumurile, într-o amiază toridă, am intrat la Capșa, în restaurant. Și m-a strigat doamna Maria Tănase: „Fănuș! Vino încoace! Sint cu Ștefănescu Goangă. Mincăm salată de pălămidă”.

Și i-am zis:

— Sfântă Cucoană Maria, da' de unde mă cunoști?

— De la cinematograful, mă! Erai cu Mihu Dragomir.

Mă chemase Mihu să facem un contract și eu nu aveam un sfânt.

Am zis:

— Dați-mi o mie de lei!

Și voi ați găsit numai optzeci și cinci de lei!

Pe doamna Maria Tănase n-am mai întâlnit-o niciodată. Mi-a lăsat totuși, cu gură de moarte (prin Fărimăță Lambru), următoarele:

— Spune-i mă, că pe Mihu și pe Fănuș eu i-am iubit de moarte!

Bucureștii mei încep altundeva. De exemplu, încep din mina mea stângă, unde se află un rind scris de Sadoveanu. Iar fruntea mea e acoperită de Zaharia Stancu. (Ce superb! El m-a amendat cu numele de Balzac!).

Bucureștii mei încep în inima mea care nu uită niciodată calul roib, rindurile lui Sadoveanu, nebuniile lui Zaharia Stancu și începuturile mele.

Eu nu mai sînt bucureștean, eu sînt un om ca oricare altul, blestemat de a sta în podgoria Bucureștiului.

Ce struguri dulci!

Ce struguri ticăloși!

CONSTANTIN ȚOIU

Un vis urît pe care-l visam din cînd în cînd în tinerețe era că nu reușisem la facultate și că trebuia să părăsesc Bucureștiul și să mă întorc în Urziceni. Adio seri feerice, adio străzi vesele și vitrine scinteietoare! Adio femeii frumoase, încălțate la Nelu, și din al căror mers aerian părea făcută toată Calea Victoriei...

Iau tramvaiul pînă la Colentina, unde staționează autobuzul domnului Toma, un Renault rablagit unde încep vreo treizeci de inși și plec, trebuie să plec definitiv în țirgul meu natal. Cartierul Colentina nu se deosebește cine știe ce de Urziceni. Aceleași case mici, amărîte și prăfuite, așa că, înainte de a ieși din Capitală, pot să mă consider gata ajuns la Urziceni.

În vis însă îmi zic, dar ce te faci tu la Urziceni?... și cit o să mai stai tu pe capul părinților, fără bani, fără slujbă? Precis că ai să înfunzi cafeneaua lui nea Luca și ai să joci toată ziua biliard cu foștii tăi colegi de primară, cu codașii clasei, Carabulea, Olmazu, Titirez, acordeoniști, vioriști, guriști, mari biliargii, ziua, cînd nu cîntă pe la nunți și botezuri. Ce veselie pe ei cînd o să te vadă — e Tică, Tică a lui Țoiu s-a ntors, a dat și n-a luat

și, dacă am învățat ceva de la acești buni prieteni ai mei, în vacanțele trecute, e să dau achiu, cel mai ofticos achiu, lipit de colț, bila adversarului e azvîrlită regulat drept în chele.

Pe la Afumați, după cot, în locul în care și șoseaua modernă de azi se îndoaie dintr-o dată, la dreapta, până de motor. Domnul Toma, care e vecinul nostru, prieten cu tata, se dă jos din mașină, furios, injurînd; n-am văzut, n-am auzit un șofer care să-și blesteme mai mult soarta și (tot în vis) acolo, la Afumați, în timp ce o repara injurînd motorul cu apă clocotind în radiator, îmi spune rinjind: păi, dacă ai căzut la examen, am să vorbesc eu cu tac'tu, te angajează ajutor de șofer!...

Și observasem un lucru. La ducere, de la Urziceni la București, penele lui nea Toma erau de cauciuc. Invers, numai la motor. Oricum, drumul, vreo șaiszeci de kilometri, dura patru, cinci ore.

Dar, prima mea plecare la București, cînd nu împlinisem încă paisprezece ani!... Nici o seară, nici o noapte nu mi se păruseră mai lungi ca seara și noaptea dinaintea plecării. Plecam singur. La stația din Colentina mă aștepta vărul meu, Cocio, care era mai mare ca mine cu doi ani. Fusese prevenit din timp. Era un văr sever, disprețuitor, bine îmbrăcat, care fusese odată la noi și care se uita în jur cu milă parcă. Îi propusesem să jucăm țurca ori poarca. Refuzase în silă. Vorbea altfel decît noi. Avea cuvinte pe care doar mai târziu le înțelegeam, după ce mă stabilisem la București. De pildă, pont. Îți vînd un pont. Era un „bucureștean”. Nu numai în felul lui de a fi, dar și în vorbire. Niciodată nu știam cînd vorbea serios și cînd glumea. Ce mi-a plăcut la el, la Urziceni, cînd ne vizitase prima dată, e că-i plăcea de prietenii mei, de Carabulea, adică, de Olma-

zu, și că vorbea și glumea cu ei... nasol... mișto... și ridea când ăia o dădeau pe limba lor, de la ei învățase cum se spune stînga împrejur! — Șetelempre, jartai-parpale! Și plecase la București cu aceste cuvinte pe care le repeta cînd nu te așteptai și pe care, mai tirziu aveam să aflăm, le introdusese în argoul lor de cartier din Vergului.

Nu dormisem toată noaptea. Noaptea din ajunul plecării, cînd îi întorceam vărului Cocio vizita, mama mă spălase, îmi făcuse bagajul, îmi dăduse toate instrucțiunile, cum să mă port, cum să-i ofer mătușii Evantia mileul brodat de ea, ce să zic, să nu mă lăcomesc la mîncare, să nu vorbesc mult și să nu mă dezlipesc, în orașul ăla mare și necunoscut, de vărul meu Cocio.

Era vară, pe la începutul lui august. Poate nu mă credeți, însă domnul Toma, în paza căruia mama mă încredințase pe la șase dimineața cînd pornise cursa, era foarte vesel, fluiera tot timpul și nu avusese pînă la București nici o pană, nici de cauciuc, nici de motor, astfel încît drumul durase vreo două ore numai și jumătate.

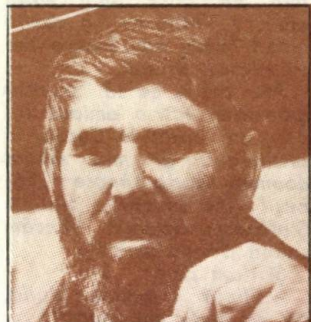
Vărul Cocio mă aștepta. Înalt, slab, pistruiat ca un englez, cu buzele subțiri, strînse și galbene, pe care flutura continuu ironia bucureșteană. Am mai spus, Colectina de atunci era ca și cum nici n-ai fi pătruns în București. Cine rămînea acolo și nu pătrundea mai departe credea că e tot în Urziceni, în Slobozia sau la Fetești. Cocio îmi făcuse un program mare, cum i se cuvine unui biet provincial care vede înțila oară Bucureștiul. Parcul Carol. Calea Victoriei. Cîșmigiu. Șoseaua și Bufetul.

Era o zi de vară strălucitoare. Oamenii mergeau mai iute ca la Urziceni și parcă pluteau și foarte mulți dintre ei rideau și vor-

beau tare — mai înții crezusem că erau beți, dar nu erau beți, nu erau decît fericiți. Așa gîndesc acum, fiindcă la paisprezece ani nu zici fericire, nu știi încă să zici. O singură dată în viață am mai avut senzația aceastei nepămînteană de strălucire orbitoare și plutire, cînd am aterizat la San Francisco. Ce m-a uimit cel mai mult însă a fost Tramvaiul în sine. Galben, iute și el și lunecos, și cum suna, țîngălitul lui, numai la păsărelele după ploaie, în lunca lalomiței, mai auzisem notele acelea nu de avertisment, nu severe — limpezi, vesele, curate. Dar caramellele Stolverck! Aparatul mic de tramvai în care băgai o para și-ți dădea o caramela care se topea în gură... Vărul Cocio băgase, între Piața Sfîntul-Gheorghe și Piața Victoriei vreo cinci monezi și mă învățase și pe mine cum se procedează. „Se procedează așa”, spunea și-mi arăta cum, pe șoptite. Și așteaptă, nu da cu pumnul ca țărani, fii atent, murmura aproape scrișnind, să nu mă faci de rușine, și dacă-ți vine să scuipi, nu scuipa pe jos, că te mardesc, auzi? În toată ziua aceea de basm, cicălele însoțitorului meu fuseseră singurele clipe neplăcute.

Nu căsca gura! Îmi dădea cu cotul. Nu mai pune întrebări! Lasă că-ți explic eu pe urmă. Nu te mai scărpină! Băusem și multe limonăzi... Să nu te prind că... ce, te crezi la Urziceni? Să te dai după gard?! Să nu mă faci de rușine, că te omor!!!... Fii demn, uită-te la mine, fă-te că nu vezi nimic, fă și tu pe bucureșteanul, să nu te crează ăștia că vii de la Pomirla... Așa!... Învață! Și mai rîzi dracului și tu, că nu mergem dupe dric. Așa, rîzi! Rîzi că ai intrat și tu în București!...

PETRE STOICA

În urechile mele de copil numele Capitalei noastre răsună plin și melodios ca o apă de cristale. Și eram tare nedumerit cînd întîmplarea voia ca maturul din preajma mea să ia în deridere îndepărtatul oraș al țării. Mai tirziu, ceva mai tirziu, am realizat că desconsiderarea pornea din teama de insolit. Și poate dintr-o mindrie specific locală, ce-și găsea exprimarea în coloratul slogan: „Tot Banatu-i fruncea!”. Sătul în care mi-am petrecut anii suavi ai copilăriei se situa la mică distanță de Timișoara. În orașul de pe Bega se aflau de toate: cinematografe și restaurante luxoașe, tramvaie (electrificate în 1899!), puzderie de bănci, o Cameră de Comerț și Industrie, Federația „Octavian Goga”, palate administrative (unul denumit „dicasterial”, altul Palatul Bursei de Mărfuri), fabrici (de bomboane, „Kandia”, de țigarete, de spirit, de lanțuri, de pălării, de bere), un consulat, parcuri mărețe, un Teatru Municipal (pe scena căruia evolua uneori și trupa lui Tănase), asociații corale, o asociație a Bunelor Gospodine, o Școală Politehnică și una de menaj, licee cu profesori severi, un cămin de ucenici, băi populare, cărămizi, două pușcării, o crescătorie de ciîni, un patinoar, „societăți de canotași” și extraordinare echipe de fotbal. Părinții socoteau că

pot liniștit ocoli Cetatea lui Bucur. Pe solul exoticului București ajungea doar recrutul selectat pentru garda regală, cite-un tânăr doritor să împlinească studii superioare sau insul cu probleme de viață excepționale. Satul meu cunoștea persoane care văzuseră Noul continent (emigranții, orfanii imperiului chezaro-crăiesc de odinioară), însă nu apucaseră să treacă măcar o dată prin Capitală... O ciudățenie a vremii.

Noțiunea de bucureștean era amintită cu intonație ironică. Pentru fiul șesului bănațean, locuitorul „micului Paris” întruchipa prototipul șmecherului, al fantelii, al șperțarului, al depravatului. Și îndeosebi al boierului arrogant ori al individului care pune preț în primul rind pe trai lesnicios. Până și arta culinară a celor de pe malurile Dimboviței (greu de imaginat în ce chip au izbutit consătenii mei s-o descopere !) se bucura de faimă proastă. Cine, Doamne iartă-mă, a mai auzit să minci raci, broaște și brinză d-aia, dă pute ? se scutura adeptul slăninei groase. O exagerare, ca numeroase altele, legată în perioada interbelică de existența vechiului regat. De mirare că-n mentalitatea multora, metropola țării era pur-și-simplu „București, orașul prăbușirilor”, cum îl binecuvîntase Octav Dessila printr-un titlu de roman ?

Războiul, cu incredibilele răsturnări de valori și destine, avea să transfere atmosfera Capitalei mai aproape de lumea superior-senină în mijlocul căreia mă născusem. Tristul eveniment modifica parțial și viziunea viciată asupra splendorii noastre oraș, ultima citadelă modernă a Occidentului. Se înmulțeau numărul tinerilor soldați reținuți în cazărmlle sale sau,

prin el, în tranzit spre front. Și apoi, ecoul bombelor măcinând zidurile Bucureștilor răsuna până sub bolțile cerului bănațean ! Nervul țării era atins, inimile tresăreau la unison și pleoapa se umezea. În contextul groazei, bucureștenii aveau să străduiască să-și pună familiile la adăpost sigur. Deocamdată ferit de înghițitoarea zeului Marte, Banatul oferea liniștea rivnită. Peste noapte, în satul meu apăruseră câteva cucoane de eleganță ațîțătoare, veritabile „reprezentante” ale închipuței Sodoma și Gomora. Străzile străjuite de castani se luminau acum de picioare gemene celor care o făcuseră celebră pe nemeoica Marlene Dietrich. Adierea parfumurilor subtile și aroma țigărilor aurite la cap se împleteau cu izurile drumului paralel trotuarelor sărutate de gingașa sanda. Comportarea bucureștenilor, dezinvoltă și francă, lipsită de acele prejudecăți care, totuși, consolidau temelia vieții rurale, șocase unanim. Mă, aceste femei foșnitoare îmi infierbintaseră singele. Oricum, bucureștenele au fost adoptate generos, la fel multora ce le-au succedat. S-a văzut lesne că dracul nu e chiar atât de negru pe cit se spune. Un vint nebun umplea deodată serile noastre cu melodii izbucnite din paterfonul cu măciulie nichelată: „Du-mă acasă, măi tramvai”, „Violete pentru fete”, „Dă-mi cite puțin din tot ce ai”, „Soldățelul lui tăticu”, „S-a rupt o coardă la vioară” ș.a.

Dragostea mea pentru metropola țării a crescut din căldura paginii tipărite. Literatura română, în care zi după zi intram ca într-o pădure cutureierată de miracole, se confunda cu însăși Capitala. Cartea, neasemuit de frumoasa carte, dezmiardată și deschisă cu religiozitate, ieșea din tiparnițele Cetății lui Bucur. Și unde, dacă nu

între zidurile acestei cetăți respira și visa autorul ei ? Furat de descrierea Bucureștilor, care mă amețeau asemenea unui abur de liliac, uitam că edituri și slujitori ai condeiului existau și în alte localități ale României, chiar și-n Timișoara mea „materialistă” ! Iar gazetele, prestigioasele gazete, unde se tipăreau ? Bineînțeles că în același oraș străbătut de legendara Dimboviță.

În imaginația foarte tinăru-lui care am fost atunci se alcătuiseră o hartă fantastică. Așezam pe ea, într-o deplină dezordine, bumbi de lumină : „Fundatia regală”, „Cartea Românească”, „Socec”, „Casa Școalelor”, „Cugătarea”, sedii de gazete și reviste precum „Universul”, „Curentul”, „Tim-pul”, „Aripa românești”, „Ziarul științelor și călătoriilor”, „Realitatea ilustrată”, „Veselia”... Ca-n transă măcam locurile bănuite a fi mormintul lui Eminescu, Măștișorul și cinaclul Iovinescian. Harta se acoperea, îndeosebi nopțile, de puncte și cercelete cu reflex diamantin. Constituția un joc duos, o cartografiere sentimentală pe care ghidul Bucureștilor ar fi spulberat-o ușor...

Ipotetic student în litere și filosofie, cutezam să sper că odată și odată Domnul mi-i va scoate în cale pe Arghezi, Bacovia și Minulescu, pe Sadoveanu, Rebreanu, Ionel Teodorescu și Cezar Petrescu, zeii înaintea cărora și azi m-aș închina adinc. Dar gîndul că o asemenea bucurie impune jertfă – despărțirea temporară de părinți – năștea păcura insomniei. Eram doar copilul șesului vestic, al unui univers așezat, sudat de tradiții solide, în care dislocarea provoca traume. O vreme tănuisem intenția de a-mi forța destinul în București, în cetatea tuturor iluziilor, ratărilor și răcăcirilor posibile, conform literaturii ce i se dedicase cu belșug de talent.

PERIPLU

De mult dorisem să văd lumea mare ; acum mi-am ajuns scopul. Iacă-mă în Babilonul României. Nu-ți scriu figurativ, ci deplin în sens leterare. Aici e amestecul limbilor, aici contrastul porturilor și combinațiunea cea mai bizară din toate.

Departe de a vorbi toți străinii românește, în metropolea lor românii vorbesc limbile tuturor popoarelor cunoscute.

În societatea înaltă domnește limba francă ; cea din mijloc n-au uitat încă neogreaca de curînd destronată ; apoi plebea, după cum-i originea-și exprimă puținele idei sirbo-bulgărești, germano-maghiarește, italo-spanice, muscălește, turcește, etcetereste – numai rar românește (...)

Din altele precum cea mai mare parte a țarei și Bucureștii sunt întinși ca o plăcintă în distanță nemăsurată pre nemăsurată pre ambe malurile Dimboviței ale cărei unde dulci sunt limpezi ca braga, un terci de făină de mei fermentat, beutură națională urbană, foarte sățioasă.

Stradele Bucureștilor se cheamă poduri, căci oarecînd era podite cu lemn, dară acum se pardosesc cu piatră adusă cu mare greutate de la munte. (...)

Despre curiozitățile cetăței București nu-ți scriu multe, că după cum sună refrenul, gustînd apa dulce, de aici poate nu mă voi mai duce și cu timpul se vor adauge, atîta însă menționez, că cel mai frumos monument arhitectonic, turnul Colții, construit de suezii lui Carol XII, e ruinat de cutremur, că în București nu e nici o plăță publică frumoasă, că lîngă cele mai pompoase palate stau nește vizuine grețoase, apoi în mijloc are grădina Ceșmegiul, custătoare dintr-un lac de broaște și lipitori.

I. CODRU-DRĂGUȘANU

1837

Spre surprinderea mea, am terminat liceul cu bine. La asistențele mele siciitoare, părinții au acceptat să-mi prelungesc studiile în cadrul Facultății de filologie, clădită pe ruinele celei de litere. Dar ca să devii învățăcelul lui Călinescu (în acel moment habar nu aveam că marele bărbat fusese măturat din fruntea catedrei de literatură română modernă), Vianu și Rosetti, se cerea absolvirea unui examen de admitere – o inovație enervantă căreia nimeni nu i se putea sustrage. La sfîrșitul verii lui 1950 tata mi-a cumpărat bilet de clasa

întîi, cu destinația București. M-am instalat într-un compartiment cu indivizi fercheși, care pe întregul parcurs al drumului m-au tratat de sus. Mă înfățișam puștan în cămașă ecosez, pantaloni scurți asigurați de o curea de lăcrătură săsească și ciorapi albi, treisterturi – moda din acea epocă a junilor timișoreni. Tăceam căzut pe gînduri. Pornisem în cea mai teribilă aventură de pînă atunci a vieții mele. O primă etapă a aventurii mi-o știam asigurată. Un consătean, student în medicina veterinară, îmi pusese în palmă cheia

modestei sale odăi mansardate aflate în preajma Pieței Senatului. Îmi strecurase în palmă și un răvaș menit să descuie inimile vecinelor de odaie, care-n perioada studiului îi înstelau singurătatea. Domnișoarele, zicea zîmbind binefăcătorul meu, mă vor strînge, absolut sigur, la pieptul lor cald. Știa el ceva.

Am coborît din rapid seara tîrziu. Plutind prin nori din amestec de parfum și aburi acri de locomotivă, m-am poimenit la capătul peronului,

punct unde fluturatul pălăriei sau îmbrățișarea pecetluiește o dulce revedere. Impintenat de elan, am părăsit Gara de Nord, anticamera metropolei românești. Afară, agitația siluetelor, veselie, exuberanța, vacarmul vehiculelor, izbucnite din toate direcțiile, mi-au atins ființa cu plesne de foc. În mine răsunau explozii de valuri fosforescente, risete și chemări nedesluite. Pradă buimăcelii, înaintam lent. Dinspre Calea Griviței creșteau întruna rumori întretăiate de bătaia focoaselor țambale. Era un apogeu al nu-mi dădeam seama cărei sărbători. Bucureștii mai trăiau cu un picior în trecut... Precaut deodată („vezi să nu-ți șterpelească cineva banii”, mă avertizaseră ai mei), mi-am apert buzunarele; nimeni nu le violase integritatea. Așezat cuminte în tramvai, trăgeam cu urechea în stînga și-n dreapta. Mi se părea că bucureștenii vorbesc o limbă străină de-a mea, domoală și silențioasă. Prin tunele de zgomote asurzitoare, ingerul păzitor m-a călăuzit neabătut spre adăpostul ce mă aștepta.

Fetele, drăguțele, m-au îmbrățișat debordînd de veselie, de ziceai că mă cunosc de cînd lumea. O manifestare în contrast cu atitudinea bănățeanului, circumspectă, ba și glacială, în asemenea împrejurări. Îmi stăruie în amintire sora cea mare, o făptură pufoasă, solară, cu pojar în obraji. Ținea în brațe copilul ei din flori... Sub priviri admiringe am despachetat știțele fragede, feliile de jambon cu luciuri de marmoră rozalie, ficatul de gîscă, mare cît pumnul unui boxer, rumena piine bănățeană. Cealaltă domnișoară, subțire, adevărat drăcușor, considerase că bunățile înșiruite pe șervetul pîrîind de apreat ce era, se cuvin neapărat stropite cu bere. Drăcușorul a zburat pe ușă revenind cu un borcan asu-

dat și prelins de spume albe. Printre îmbucături grăbite, jovialele companioane mi-au livrat lămuririle necesare periplului meu de miine, zi ce s-a nimerit a fi o duminică.

Fetele s-au retras lăsînd îndărătul lor foșnet de iarbă crudă. Nici vorbă să dorm. Pe fereștrua dîmpotriva patului studentesc dănuiau stoluri de imagini ireale, sfîșietor de frumoase.

Dimineața am urcat în tramvaiul pentru Belu. În sfîrșit, dorul de-a mîngia teiul ce veghea somnul Luceafărului era pe cale să-și găsească împlinirea. Pași repezi, îndrumați de un indicator, m-au purtat spre locul sfînt, împrejmuit cu nuiele de fier și izolat printre marmuri anonime. Mulțimi de flori proaspete presărau mormintul Poetului. Alături, o pereche de îndrăgostiți murmură rugăciuni. Pe atunci gestul romantic nu era sinonim kitsch-ului. Doamne, îmi spuneam, dacă ajung student voi veni și eu aici cu vreo iubită. (N-a trecut cine știe cîtă vreme și, laolaltă cu neuitatul meu prieten Modest Morariu, ne-am făcut un obicei din a ne opri duminicile, fiecare la braț cu cîte-o colegă, în fața Teiului.) După ce recitasem în gînd versuri ieșite din altarul eminescian, pe alei întortocheate, am pornit că caut alte teritorii unde țărîna învelea trupul marilor care, prin scrisul lor, mi-au întărit sufletul. Am dat numai de mormintele lui Coșbuc (mai tîrziu strămutat printr-o decizie neinspirată), al lui Panait Istrati și Rebreanu.

Cu un vechi gînd împlinit, m-am avîntat în descoperirea Cîșmigiului. Peste un ceas mă aflam la poarta paradisului. Înaintînd pe sub bolți de umbre împodobite cu bănuți de lumină, am ajuns în rotonda scriitorilor, a clasicilor noștri, un fel de panteon în care

verdeța suitoare însuflețea piatra dăltuită. Da, reflectam, merită să respiri, să iubești, să cinți în acest oraș fără pereche pe lume. Tîind de-a curmezișul feericul parc, am urcat înspre Calea Victoriei. Nepăsător la circulație, mă opream în loc să admir în voie Capșa, Palatul telefoanelor (Arghezi îl botezase „mausoleul cu cripte suprapuse”, „urîșă cula americană”, Victor Eftimiu), biserica Crețulescu, Palatul Republicii, Ateneul. Aceeași curiozitate neastîmpărată m-a mutat în Bulevardul Magheru, ca să poposesc cîrînd în fața stațiilor ce străjuiau solemn Universitatea. Universitatea mea... Mulțumit de viață, avid în căutarea miraculosului, a peisajului nemaivăzut, mi-am prelungit periplul pînă la căderea serii. Pe trasee în-țimplătoare, ochiul descoperise ici, colo funingini ale războiului și reclame anacronice sau nume de firme cu proprietari care trăseseră definitiv oblonul. Totul, totul se deosebea de orașul primelor mele iubiri. Geometriei urbanistice riguroase, arhitecturii cu aplicații florale, de bună imitație vieneză, mersului lent, vocilor la diapazon scăzut li se suprapuneau haosul de beton, tumultul, exuberanța meridională, splendoarea anatomiei feminine, focul pasiunilor plutind în aerul dulce. Foamea și setea biruindu-mi timiditatea, am pășit în restaurantul „Tic-tac”, situat pe latura opusă actualului local cu nume identic.

A doua zi m-am înfățișat la secretariatul Facultății de filologie. Prin unul din ghișeele sale, mîna tremurătoare a împins spre mîna sigură a secretarei actele trebuincioase examenului de admitere. Adevărata aventură începea abia acum. Peste puțină vreme aveam să îmbrac veșmint bucureștine. Pentru todeauna.

ROMULUS RUSAN

Viața a doua ce ne-a fost hărăzită după cutremur ne-a dat și o adresă nouă: ne-am mutat din blocul prăbușit al Colonadelor pe strada Transilvaniei, înapoindu-ne astfel, măcar aluziv, la începuturile, la adolescența noastră. Casa ne-a rămas multă vreme nouă și necunoscută ca un hotel, atât de necunoscută că degetele ne bijbiau, seara, în căutarea comutatoarelor; vecinii ne priveau, ne privesc încă și azi, plini de curiozitate și, printre nenumăratele pisici cu ochi migdalați (atât de multe că reușesc să pară istorice, cum numai la Roma, în jurul Coloseului, mai par...), călătorim zilnic, plutind parcă, spre restul de viață ce ne-a fost făcut cadou și pe care, din cauza grabei, am și uitat să-l mai privim ca atare. Cu casele ei mărunte înălțînd spre cer catarge de fum, cu bătrîni ei clătîindu-se sub părelnicia plaseilor de cumpărături, cu copiii ei bicicliști, descriind opturi largi pe asfaltul pustiu, cu aerul ei încremenit, de univers închis, strada pare o corabie izolată, care a pornit-o cu un număr anume de pasageri spre un orizont numai de ea știut. Cînd va ajunge la țarm, cînd se va scufunda?

Dar mă bucur oricînd să vorbesc de acest cartier adoptiv, pentru că el ne tre-

zește mereu gânduri nicio-dată rostite, care, asemenea unor ape freatice, existau undeva în adînc, născute la rîndul lor din amintiri cărora li s-a pierdut urma. Numele străzii nu e întîmplător. Scris pe o tablă masivă, cum se obișnuia la începutul secolului — în vecinătatea altor numiri înrudite: „Crișana“, „Maramureș“, „Timișana“ —, el își datorește probabil existența marelui număr de transilvăneni sosiți aici în acea perioadă, cînd dorul milenar de țară și de frați devenise mai puternic decît niciodată, parcă presimțîndu-și limanul de la 1 Decembrie 1918. Da, în cartierul acesta de tramvaie, de meseriași și precupeți, aici, în vecinătatea Gării de Nord și a Pieței Matache, vor fi adăstătat de dîcolo de munți atîția din românii dornici de libertate și de limbă clară, spusă cu voce tare. Li mai auzi și azi pe cite unii din ei, unchieși indesați, rostogolind spre un vecin cite o vorbă lată și bolovănoasă, cum în-

vătasera poate de la ai lor, acum cîteva decenii, într-un sat de pe Valea Mureșului ori a Someșului. Firmele meșterilor particulari, prezente în mare număr, chenăruiesc și ele nume tipice — Sabău, Mureșan, Abrudan —, iar proprietarii, de cele mai multe ori fără treabă — tînichigii, pantofari, șepcari și încadrători de tablouri — stau de obicei rezemați de canatul ușii pe care arareori intră un client. Ar mai fi de adăugat și nenumărații geamgii bucureșteni, originari cu toții din cîteva sate din jurul Huedinului —, dar aceștia sînt prezenți nu numai aici, ci pe tot teritoriul Capitalei. Ei provin din cea de a doua migrație spre Vechiul Regat — aceea din 1940, anul expulzării din Ardealul de Nord —, ca și atîtea alte mii de refugiați care și-au găsit adăpost la nevoie în mijlocul fraților dunăreni.

Ieri, sub un felinar stîns, am asistat la o scenă care m-a făcut să surid și să lăcrămez în același timp. Doi bătrîni zidari, cu figuri de pensionari readuși la treabă de sezonul de vîrf, ținînd în miini două găleți albe de var, conversau cu voce tare într-o ardelenescă atât de pronunțată încît părea glumeață și ostentativă. I-am bînuit o clipă de umor și i-am privit atent, cu simpatie. S-au oprit speriați și suspicioși. Ar fi trebuit să mă supăr, dar, dimpotrivă, m-am binedispus, căci fulgerător am realizat că de cel puțin o jumătate de veac oamenii aceștia, înotînd în oceanul vorbelor iuți, sudice, nu se putuseră desprinde de accentul lor greoi, de pe Cîmpia Ardealului.

Și tot atunci mi-am dat seama, încă o dată, ce miracol ascunde această limbă, care vreme de două milenii a izbutit să crească, sigură pe asemănările și deosebiri-le ei, legînd generațiile în iubire și statornicie, circulînd ca un singe în trupul istoriei.

MOTIVE ARHITECTURALE

GABRIELA ADAMEȘTEANU

Nu reușesc să izolez în memorie ziua când am venit la București prima oară: trebuie să fi fost foarte mică. Altminteri, chiar o călătorie a tatei în București (cam o dată pe an) constituia un eveniment: fie și pentru că provoca un dezechilibru suplimentar în situația financiară, mereu deficitară, a familiei. Din același motiv nu ne permiteam să mergem în vacanță: e drept că în cutumele obsedantului deceniu nu intra o asemenea obligație. Revanșa totdeauna posibilă rămineau rudele noastre apropiate de la București: drumul dura 3 ore, costa 25 de lei. Absorbisem (mărin-du-le, cel puțin eu) odată cu neliniștile casei, fanatismul bucureștean al mamei, mai degrabă pragmatic decât elitist. Părinții mei erau doi nostalgici, eșuați întâmplător în Pitești și ancorați apoi acolo pentru 20 de ani: tata tindea după o vară petrecută la Toporu, satul dintre Giurgiu și Alexandria, mitizat de toți frații lui, iar mama croia veșnice utopii despre cum ne vom muta în toamna viitoare, în anul viitor la București — orașul ei. În toiul pasionate-lor mele prietenii de școală mă temeam, ciclic și inutil, de o rezolvare fericită a iluzoriului lor transfer. Mama avea să se întoarcă în București doar după moartea tatei, ca

să trăiască, într-un cartier nou, o viață identică celei anterioare — provinciale. În fugă, nevrind să o judec și neputindu-mă împiedica să n-o fac, mi-a trecut de câteva ori prin minte, văzându-i totala indiferență față de viața orașului mult-așteptat, că nu mai era bucureșteancă: ori că, plecând atât de tinără, nici nu apucase să fie. Cum se întâmplă cu astfel de opinii care ne culpabilizează pentru că le simțim prea tăioase, prea rele față de cei apropiați, mi le-am reprimat chiar în clipa când le-am schițat: oricum, ele ignorau un element esențial, că ea, cu dreptate sau nu, și-a considerat viața încheiată odată cu moartea tatei.

De altfel, în chiar acei ani începeau să se rarefieze categoriile sociale tipic bucureștene, pe care ochiul meu provincial încă putea, cu oarecare ușurință, să le distingă: migrațiile — cei care au venit, cei care au plecat — urmau să dilueze pînă la dizolvare compoziția umană specific bucureșteană. O umanitate și un urbanism identic celui din restul orașelor acoperă acum „ceas de ceas” Bucureștiul de altădată care, în clipa când mă apropiasem de el cel mai mult, a început să alunece din nou (de data aceasta implacabil și vertiginos) în spațiul amintirii. Pentru că ani de zile (chiar și după ce îl locuiam de destulă vreme) Bucureștiul a însemnat pentru mine, ca și pentru alți adolescenți care trăiseră cu sentimentul imemorial al provinciei, locul geometric al iluziilor de tot felul; concretizarea materială a mirajului literar-cultural-modern; Metropola; Orașul. Ceea ce sună atât de tocit, dar pe mine încă mă mai tensionează în după-amiezele petrecute în cite un oraș „regățean”: un amănunt inexplicabil mă coboară brusc

înapoi, lumea redevine plină și vastă, oamenii, cărțile, relațiile se ierarhizează după un cîntar fără eroare, iar eu, așezată într-o margine, sint incapabilă să realizez modalitatea și traseul realizării; direcția ei unică însă o știu: Bucureștiul. Orice mare oraș al lumii aș mai avea ocazia să cunosc (mi-o doresc) știu că invariabil mă va face să re trăiesc, pe un ecran panoramic, dar într-o tonalitate mai ștearsă (pinza suiletească s-a mai uzat), primele mele emoții bucureștene, amețitoarea forfotă umană și topografia complicată neconstituind decît prima treaptă din ceremonialul unei inițieri aproape labirintice.

Dar fără să știu nici luna, nici anul cînd, păstrez în schimb în memorie imaginea unor case, a unor străzi, văzute pentru prima oară, cu sentimentul începutului de lume. Lîngă mine se află ființe apropiate — unchi, mătuși — care semnifică în aceleași măsură, pentru mine, orașul, ca și clădirile ori parcurile lui. Sint instantanee colorate și vibrante, încărcate de un atât de violent curent nostalgic, încît, de obicei, nici nu-mi îngădui să mi le proiectez pe ecranul meu interior — ca să mă ocrotesc de copleșitorul sentiment de exasperare neputincioasă — față de efemeritatea lor. Față de dispariția lor definitivă care, de fiecare dată, îmi provoacă același sentimentalism furios. De pildă, mergeam pe Sabinelor spre un cinematograf din Rahova unde rula „Cei trei mușchetari”: păstrez în urechi bocănitul meu intimidat, amestecîndu-se cu zgomotele noi, miraculoase ale duminicii de primăvară în Capitală. Oricît aș mai umbla acum, nu mai am cum, unde găsi liniștea fericită de pe strada Sabinelor, micuța statuie coclită a

unei nimfe într-un pașnic scuar, certitudinea că peste pavajul acesta cubic a traversat Caragiale strada (raționamentul îmi lipsește), încintarea că în sfârșit am să-l văd pe Athos de care sînt îndrăgostită etc. Sau (poate în după-amiaza aceleiași zile): obiectul magic care este tramvaiul, și în care înaintez, din nou intimidată de propria mea stingăcie. Și odată cu beția vitezei (tramvaiul coboară panta de pe Uranus, pe lingă copaci rotunzi din marginea trotuarului, pe lingă zidurile misterios denumite arhive) simt cum seara se injectează de febra vieții trepidante a metropolei. Privesc extaziată ferestrele roșii-aurii ale blocurilor de peste chei sub soarele amurgului (naiva grafie interbelică blokhaus am impresia că aici le desemnează mai bine) și inscripția SOCIETATEA STUDENȚILOR ÎN MEDICINĂ; explicația tatei — acolo au fost căminele medicinștilor în „vremea” lui — le dă o valoare în plus: e nostalgia generației mele pentru performanța culturală și științifică interbelică.

Leșim din această zonă, inseparabilă pentru mine de ființa mătușii mele. (O coincidență, dintre acelea pe care la un moment dat începe să le presare viața, dîndu-ne un fugar frison, bănuiala premeditării, a suprapus sfîrșitul destinului ei modest peste cel al cartierului. „Les histoires personnelles, outre qu'elles se passent, disent-elles aussi quelque chose? Malgré tout mon scepticisme, il m'est resté un peu de superstition irrationnelle, telle cette curieuse conviction que tout événement qui m'advient comporte en plus un sens, qu'il signifie quelque chose; que par sa propre aventure la vie nous parle, nous révèle graduellement un secret, qu'elle s'offre comme un rébus à déchiffrer, que les histoires que nous vivons forment en même temps une

mythologie de notre vie et que cette mythologie détiennent la clé de la vérité et du mystère”. Sentimentul lui Ludvik Jahn mi s-a insinuat treptat în ultimii opt ani cînd, după moartea ei, am renunțat să mai calc prin acele locuri; încă nu citisem o celebră carte și nici nu mă gîndisem la felul cum istoria ne absoarbe, refuzîndu-ne rațiunea pe care i-am pretinde-o și seriozitatea de învățătoare.) Trecem deci de arhive, de Mihai Vodă și coborîm la Operetă — înainte de a ajunge la Piața Mare, la Brîncoveneasa. Vom urca pe bulevardul năucitor pînă la librăria pe care tata se încăpățînează s-o numească Alcalay, așa cum, poate și dintr-un scrupul de istoric, continuă să dea diverselor locuri numele vechi, mărînd confuzia mea. Universul, Elisabeta, Sărindar, Lumina, Librăria Italiană ș.a.m.d. Prin acel București al lui mă va și plimba toată seara, oarbă, surdă, năucă, fără memorie, fericită — un pelerin ajuns la locurile sfinte, incapabil să le descrie, pentru că e incapabil să decupeze ce vede din ce-a imaginat.

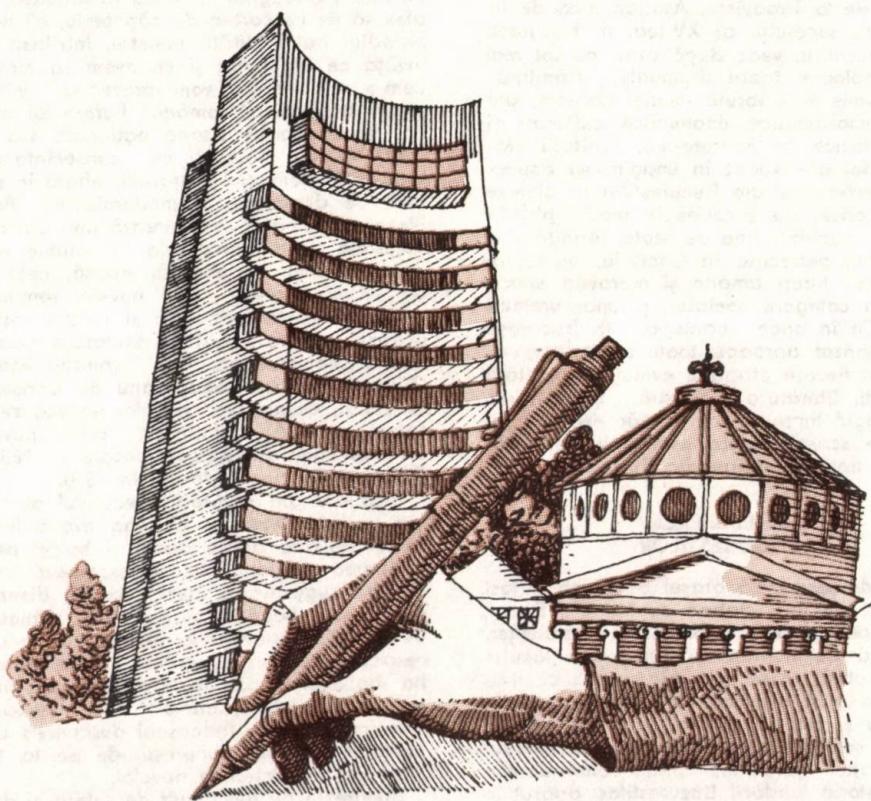
Alte prime imagini bucureștene mi-au rămas zăvorîte decenii întregi în pivnița subconștientului. Un anumit tip de scară de bloc inter-

belic îmi dăruie și acum exact bucuria proustiană, des invocată: bănuiesc că dintr-un hol cît de cît asemănător am intrat cîndva în ceea ce mi s-a părut a fi prototipul locuinței elegante de capitală. În sfârșit, la un moment dat, după circa treizeci de ani, recunosc scara pe care trebuie să o fi urcat, plină de emoția noutății, pe la vreo șase-șapte ani. E un bloc interbelic obișnuit, pe strada Visarion, la doi pași de inima modernă a Bucureștilui: Piața Romană — bulevardul Ana Ipătescu. Mi se povestește că la acea dată, cînd eu am fost epatată de eleganța lui, apartamentul, e drept mare, era ticsit de lume, copii gălăgioși și bătrîni senili, veșnice conflicte între cele cîteva familii care, potrivit uzanțelor epocii, îl ocupau în comun.

De la prietenii mei, bucureșteni veritabili, aveam să aud povestiri despre orașul lor în anii cincizeci: liniștit, domol, circulație rarefiată. Eu am continuat însă să-l văd cu ochii mei vechi pînă după cutremur cînd, fără vreo legătură directă cu seismul (poți fi vreodată sigur de cum se fac legăturile tale mentale?) am simțit dintr-o dată că dobîndise același aer ca și orașul copilăriei și adolescenței mele. Poate și pentru că dintr-o margine neștiută a lui înaintasem, fără să-mi dau seama cum, spre centrul lui fierbinte, și din apropiere totul se micșora — dezamagitor, tangibil? Poate. Dar nu numai. Oricum, ritmurile lui febrile se destindeau lînced, metropola se descompunea și se recompunea din cartiere comparabile. Romanul la care lucram m-a făcut să descopăr istoria vechilor case, al căror destin urma să-l asist la fel ca pe cel al oamenilor, cu aceeași implicare sufletească.

BUCUREȘTIUL ÎN LITERATURA

ORAȘUL, ÎN TIMP...

Deși apare pentru prima dată atestat documentar în septembrie 1459, într-un hrisov domnesc emis de Vlad Țepeș, în limba slavonă, orașul București devenise capitală a Țării Românești cu cîteva decenii înainte, cînd Mihai I, fiul lui Mircea cel Mare, și-a mutat aici scaunul domniei de la Tirgoviște. Așadar, încă de la începutul secolului al XV-lea, în București s-au concentrat, veac după veac, cu tot mai mare amploare, toate drumurile, frământările, luminile și umbrele istoriei noastre, ale vieții social-politice, economice, culturale și literar-artistice. În operele lor, scriitorii clasici români au evocat în imagini vii aspectele caracteristice ale Bucureștilor în diverse epoci istorice, au surprins în mod plastic, expresiv, o multitudine de fapte, întâmplări și evenimente petrecute în Capitală, au zugrăvit sugestiv tipuri umane și moravuri specifice unor categorii sociale și unor vremuri apuse. Ca în orice capitală, în București s-au polarizat aproape toate spiritele creatoare din fiecare etapă a evoluției societății românești, literatura noastră înregistrînd, de-a lungul timpului, un număr extrem de mare de scrieri legate nemijlocit de realitățile și tipurile umane din București.

INTEMEIEREA BUCUREȘTILOR

Legenda spune că orașul București a fost întemeiat de un cioban cu numele Bucur, care, poposind cu oile pe malul Dimboviței, a fost atît de încîntat de frumusețea locului încît a hotărît să se statornicească aici, ridicînd și o mică biserică, ce-i poartă numele, existentă și astăzi. La mijlocul secolului al XIX-lea, scriitorul Alexandru Pelimon a adus însă o altă versiune, prin romanul său **Bucur, istoria fundării Bucureștilor**, apărut în 1858. Pentru a-și susține ipoteza, Al. Pelimon construiește o intrigă melodramatică, utilizînd recuzita romanului foileton, de senzație. Romanul istorisește șirul de fapte și întâmplări care duc la căsătoria lui Bucur, fiul lui Laiotă-Vodă, domnul Munteniei, cu Iliana, fiica lui Bogdan-Vodă, domnul Moldovei. După căsătorie, ei întemeiază orașul București, după numele lui Bucur.

CURTEA DOMNEASCĂ DIN BUCUREȘTI

Literatura română modernă de inspirație istorică își face apariția, ca o condiționare nemijlocită, în aceeași perioadă în care în țările românești ia naștere un puternic curent de interes pentru istoria națională, în aceeași perioadă în care, la noi, se inițiază și se fundamentează știința istoriei. Eliberarea de modalitățile cronicărești și situarea istoriei în spiritul veacului al XIX-lea, al marilor lui idealuri patriotice, naționale și sociale, s-a datorat în primul rînd lui Mihail Kogălniceanu și Nicolae Bălcescu. În **Introducția la Arhiva românească** din 1841, Mihail Kogălniceanu afirma entuziasmat: „Trebuie să fim mindri de vechea slavă a strămoșilor”, adăugînd: „Istoria românească mai ales să ne fie cartea de căpetenie, să ne fie paladiul naționalității noastre. Într-însa vom învăța ce am făcut și ce avem să mai facem; printr-însa vom prevedea viitorul, printr-însa vom fi români.” Puternicul curent de interes pentru istoria națională s-a răsfîrțat, în mod firesc și cu consecințe salutare, și în domeniul literaturii, aflată în plină fază de dezvoltare și modernizare. Astfel, literatura română inaugurează una din coordonatele ei fundamentale, și anume inspirația istorică. În această epocă, cele mai de seamă realizări ale nuvelei românești, prin care, de fapt, se și fundamentează această specie epică în literatura noastră, sînt tocmai nuvelele de inspirație istorică. După **Alexandru Lăpușeanu** de Constantin Negruzzi, desăvîrșirea nuvelei istorice se datorește lui Al. Odobescu, prin nuvelele **Mihnea-Vodă cel Rău**, publicată în 1857, și **Doamna Chiajna**, apărută în 1860.

Inspirată din realitățile secolului al XVI-lea, nuvela **Doamna Chiajna** evocă înfruntarea violentă dintre domn și boieri pentru obținerea tronului. Nuvela excelează în redarea sugestivă a culorii locale, distingîndu-se prin bogăția cromatică a tablourilor de epocă, zugrăvind în detaliu curtea domnească, obiceiurile, ceremoniile, vestimentația din acel timp, într-un stil savuros, arhaizat cu sobrietate, într-o frază melopeică. Remarcabilă este îndeosebi descrierea casei lor domnești din București, de pe la 1560, cînd are loc acțiunea nuvelei.

Bucureștii au avut mult de suferit și de pe urma unor calamități ale naturii, precum cutremurele, sau din cauza unor incendii devastatoare. Despre un asemenea incendiu ne-a lăsat mărturie Anton Pann, prin poemul său: **Memorabilul tocului mare întimplat în București, în ziua de Paști, anul 1847, martie 25:**

Vai ce vedere ! ce grozăvie !
Ce bici de pară, urgii cerești

Ce jale mare ! ce sărăcie
Căzu d-odată pe București !...

Sfintul Dimitrie nu s-aprinsese,
În preajma-i focul încă ardea
Și Bărăția o cuprinsese,
Ca un balaur o mistuia.

D-aci la Vergu ce văzu-n pripă
Prin tot ocolul grozav aprins,
D-aci Lucaci ca într-o clipă
Și Udricanii ardea nestins.

BUCUREȘTII DE ODINIOARĂ

Imaginea caleidoscopică a Bucureștilor de odinioară, cu un secol sau două în urmă, o putem cunoaște din operele scriitorilor clasici. Bazați pe acte și documente de arhivă, pe stampe și litografii de epocă, pe mărturiile unor călători străini, pe tradiții orale și amintiri ale bătrânilor, pe vestigiile care s-au putut perpetua din trecut, scriitorii noștri au reconstituit aidoma aspectele caracteristice ale Bucureștilor din vremuri apuse, sugerindu-se cu multă forță plastică atmosfera specifică acelor vremuri, culoarea locală.

Fructificind tehnica balzaciană, Nicolae Filimon a imprimat romanului său **Ciocoii vechi și noi**, apărut în 1862, un pronunțat caracter de frescă socială. Digresiunile pe care le face fie pe parcursul narațiunii, fie în capitole de sine stătătoare, ca **Scene de viață socială**, **Muzica și corografia în timpul lui Caragea**, **Teatrul în Țara Românească**, deși sparg într-o oarecare măsură unitatea compozițională a romanului, sint totuși pline de interes, au un pitoresc aparte, aducând imagini vii din societatea românească din primele decenii ale secolului al XIX-lea, conturând tablouri specifice vremii de atunci, dînd relații despre moravurile protipendadei, oferind prețioase informații de ordin documentar, ca acelea privitoare la primele încercări dramatice de la noi, descriind în detaliu ceremonialul de curte sau modul de organizare al unor instituții oficiale, starea grea a țărănimii etc. Impresionantă este, de pildă, scena în care e înfățișată venirea țărănilor cu jalba la domnie, în București.

Un mare merit al lui Nicolae Filimon este acela că a surprins cu un desăvîrșit realism culoarea locală, atmosfera specifică. De la prezentarea aspectului vestimentar al personajelor și pînă la descrierea Bucureștilor, cu grădinile și edificiile publice, cu ambianța și decorul săliilor de spectacol, cu mahalalele lui, totul este notat cu precizie, cu un fin spirit de observație, cu un remarcabil talent descriptiv, în imagini vii, autentice prin detaliile particulare, proprii realităților autotone din acea epocă.

Nicolae Filimon, cronicar al epocii

Spre sfîrșitul secolului al XIX-lea, imaginea Bucureștilor se schimbă, orașul căpătînd treptat o nouă înfățișare. Străzile sint acum pietruite, casele au o nouă arhitectură, magazinele atrag prin altfel de mărfuri, ilustrînd ieșirea dintr-o patriarhalitate dominant rustică și intrarea într-un climat social dinamizat de ascensiunea burgheziei, adesea prin ruinarea marii boierimi cu rădăcini feudale. Tipul parvenitului de la începutul secolului al XIX-lea fusese immortalizat de Nicolae Filimon în Dinu Păturică din **Ciocoii vechi și noi**. Cel al aristvistului cinic de la sfîrșitul secolului trecut, ridicat prin spolierea unei boierimi neputincioase, în Bucureștii atît de prielnici ascensiunii rapide, l-a zugrăvit Ion Marin Sadoveanu în lăncu Urmatecu din romanul **Sfîrșit de veac în București**, apărut în 1944. Între fizionomia morală a personajului și cea a orașului se stabilește o strînsă legătură.

BUCUREȘTII ȘI UNIREA PRINCIPATELOR ROMÂNE

Actul istoric al Unirii, consfințit la 24 ianuarie 1859 prin dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza ca domnitor al ambelor Principate Române, a fost împărțășit și susținut cu un ardent patriotism, cu o superioară conștiință civică de către toți oamenii luminați ai epocii, în primele rînduri ale acestora aflîndu-se scriitorii.

Din deputăția Munteniei care a mers la

lași și i-a înminat lui Alexandru Ioan Cuza actul oficial al alegerii sale pe tronul lui Mihai Viteazul, a făcut parte și C.A. Rosetti. În cadrul festivității solemne care a avut loc la 29 ianuarie 1859, scriitorul declara în fața domnitorului Principatelor Române Unite :

„Suntem mindri și fericiți că Adunarea electivă din București ne-a onorat cu marea și frumoasa misie de a depune coroana lui Mihai Viteazul în minile Măriei Tale, căruia frații noștri de aici au încredințat coroana lui Ștefan. Ceea ce însă înalță misia noastră și face să tresalte de fericire inima Măriei Tale, este că românii munteni au coronat în Măria Ta nu un individ, ci marele principiu de viață al naționalității noastre. Primește deci, alesule al României, pe lângă coroana Principatului de peste Milcov, ce suntem trimiși a-ți aduce, și inimile a două milioane și jumătate de români, care ne-au însărcinat a ți le închina cu onor și respect, și a te asigura, că pe cât vei ține cu tărie stindardul Unirii, al naționalității, al dreptății și al libertății, românii de peste Milcov, ca și cei de aici, te vor urma ca un singur om și strigând cu un singur vîers : Trăiască România ! Trăiască domnitorul Alexandru Ioan I.”

Despre entuziasmul cu care bucureștenii au salutat alegerea lui Cuza și i-au făcut o primire triumfală la intrarea sa în București ne-a lăsat mărturie Dimitrie Bolintineanu în lucrarea **Cuza-Vodă și oamenii săi** :

„Bucuria fu generală în București cînd deputații noștri trimiși la Iași spuseră despre meritele personale ale domnului Moldovei. Unii dia deputați se lăsară a se entuziasma pînă la extaz. Domnul Cuza era inteligent, el avea acel spirit de a se face plăcut prin manierele sale la toți aceia cari-l vedeau pentru prima oară... Un domn român vorbind de mărirea românilor, de libertățile patriei, era ceva necunoscut încă la români unde domniile se considerau singuri ca șerbi ai Porții și ai Rusiei.

Deputații se întoarseră încîntați. Entuziasmul crescînd în București prin istoria ce se făcea de calitățile eminente ale noului domn... Acum citeva cuvinte despre intrarea în București a domnului Moldovei. Cuza văzu cel mai mare entuziasm. D. N. Golescu, ministrul său, numit la Iași după recomandăția lui Alecsandri, merse să întîmpine pe domn afară din barieră cu o trăsură domnească de paradă. O sută de mii de oameni adunați din diferite sate și urbe formau această lume entuziasată ce venea spre întîmpinare.”

Cu acest prilej, devenind exponentul compatrioților săi, exprimînd bucuria împlinirii visului secular al unității naționale și deplină încredere în noul destin al poporului român, Grigore Alexandrescu îi adresează poe-

zia **Măriei Sale Domnului Ioan I. Anul 1859.**
Pentru ziua intrării sale în București :

*Timp, dorit, zi de speranțe,
Fiu al țării, salutare !
România investită
În vestminte de serbare,
Îți dorește, îți urează
De mari fapte, viața plină,
Și se-nclină stelei tale
Ce străluce de lumină.*

Atmosfera sărbătorească a intrării lui Cuza-Vodă în București a fost evocată, în culori vii, și de Nicolae Filimon, în nuvela **Nenorocirile unui slujnicar**, relevînd dovezile de simpatie ale bucureștenilor față de cel ce intrupa idealul unirii tuturor românilor :

„Capitala României se pregătea să serbeze intrarea domnitorului Principatelor Unite, ales la 24 ianuarie 1859 prin votul unanim al Camerii electivă.

Piața Teatrului Național era ornată cu piramide de brazi verzi, pîntre care erau așezate în formă de mozaic miriade de candelor pline cu oliu de mai multe culori. Ici-colea se vedeau falnicile obelisce egiptene împodobite cu trofee și însemne militare ; pe balconul teatrului era depus un cadru colosal, pe care era zugrăvit preaiubitul nostru domnitor, înconjurat de divinități : Justiția, Abundința și Gloria ; iar mai jos, acvila și zimbrul încadrate într-un singur spațiu.

Palatele publice erau asemenea frumos împodobite, iar casele particularilor, situate pe strada Mogoșoalei, se distingeau foarte mult prin ferestrele lor tapetațe cu șaluri scumpe, ghirlandă de flori și desemnuri mitologice aluzive la unirea țărilor și gloria domnitorului.”

„MISTERELE” BUCUREȘTILOR

Un fenomen interesant în evoluția romanului românesc din secolul al XIX-lea îl constituie apariția romanului de „mistere”, datorită unei evidente influențe exercitate de romanul de acest tip din literatura franceză. Dintre romanele românești de „mistere”, amintim în primul rînd **Mistere din București** de I. M. Bujoreanu, apărut în 1862, și **Misterele Bucureștilor** de George Baronzi, publicat între 1862 și 1864. Punctul de plecare al romanelor de acest gen se află în celebrul roman **Misterele Parisului** al lui Eugène Sue. Tradus în 1853 de un anonim, dar circuliind și în original, s-a bucurat de o largă receptivitate în rîndurile scriitorilor noștri, lansînd un adevărat curent prin conținutul lui de idei, prin atitudinea artistică pe care o afirma.

Romanul lui Eugène Sue, ancorat în realitatea franceză, zugrăvea în mod realist viața

oamenilor mărunți, din subsolul societății, opuși clasei avute. Atitudinea scriitorului era aceea a reformatorului de moravuri, a criticului interesat în dezvăluirea și condamnarea contrastelor, în justițiilor sociale și racilelor morale, dar nu pe calea directă, predicator sau teoretizator, ci indirect, ingenios și sugestiv, prin intermediul artei compoziționale, creatoare de tipuri și situații, cu ajutorul imaginilor artistice. Idealul etic și estetic al scriitorului francez corespundea idealului scriitorilor români și de aceea romanul său a putut fi ușor receptat și luat ca model la noi.

Romanele de „mistere” din București au ca obiectiv principal satirizarea și criticarea moravurilor, a viciilor și patimilor degradante, afirmând principii de viață bazate pe onestitate, demnitate și echitate. Mijlocul prin care sînt realizate acestea este fabulația artistică, autorii dînd dovadă de o mare inventivitate în construirea unei intrigi arborescente. Fondul de idei și realitățile zugrăvite diferă de la unul la altul. Unele particularități de construcție sînt însă comune. Astfel, acțiunea se petrece în general într-o atmosferă de crepuscul moral, eroii principali fiind situați la antipodii: buni și răi, criminali și victime, angelici și demonici. Inventivitatea compozițională recurge în mod frecvent la elementul surpriză, atenția cititorului fiind incitată prin neprevăzutul situațiilor. Se utilizează, de asemenea, coincidențele cu urmări complicate, travestiuri, rezolvările de situații prin adevărate lovituri de teatru.

Prin romanul *Misterele Bucureștilor*, George Baronzii a vrut să demonstreze că, în capitala României de la mijlocul secolului al XIX-lea, cu toate pretențiile de viață onestă și civilizată, se petreceau, după cum spune în prefață, „adese crime cutezătoare și ascunse, fapte de care roșește fruntea virtuții, scandale ce revoltă pudoarea” și că anumite persoane „cari au fost adese tîmiate în sfera lor politică și literară, pe arena cuceririlor amoroase, în strălucirea luxului, pe pedestalul frumuseții sau al virtuții” erau în realitate persoane abjecte, cu porniri criminale.

Palatul Telefoanelor și Teatrul Național,
la 1936

Romanul *Mistere din București* de I. M. Bujoreanu are aceeași atitudine critică față de moravurile societății bucureștene de atunci, aceeași tendință de a demonstra că, în spatele pretențiilor de civilizație, se ascundea o realitate sumbră, dezgustătoare și totodată îngrijorătoare. „Civilizație la noi nu vrea să zică moralitate, ci lux, vanitate, febleță de caracter, ruină...”, notează scriitorul.

Romanul lui I. M. Bujoreanu se distinge prin redarea iscusită a culorii locale, a atmosferei specifice vremii evocate. Capitala apare cu străzile, grădinile și mahalalele sale, cu paznicii de noapte, cu autoritățile care se corup prin bacșișuri, cu circumiile și grădinile sale etc. O imagine concludentă este aceea a Teatrului Național:

„Începutul spectacolului se fixase la opt ore seara și lumea începuse a intra în teatru în cea mai mare confuzie și imbulzeală. DAMELE erau ca niciodată în mare toaletă, căci ele se găsesc totdeauna mai bine cînd prevăd că va fi lume multă. MIROSUL PARFUMURILOR se răspîndea cu putere în toată sala teatrului. Nu se mai auzea decît fișiturile rochiilor de mătase și dispuștele oamenilor din parter cu așezarea pe la locurile lor”.

BUCUREȘTII ȘI TEATRUL NAȚIONAL

Inițiativa întemeierii unui teatru permanent la București a avut-o domnița Ralu Caragea, fiica cea mai mică a domnitorului Caragea, iubitoare și bună cunosătoare a dramaturgiei și muzicii clasice universale. La stăruințele sale, în iarna 1816–1817 s-a amenajat cea dintîi clădire din București destinată reprezentărilor teatrale, cunoscută sub numele de Cișmeaua Roșie, aflată pe locul unde astăzi Calea Victoriei face colț cu strada Nuferilor. În 1819 a avut loc aici cea dintîi reprezentație în limba română, cu *Hecuba* de Euripide, în traducerea lui A. Nănescu. Cu acest prilej, lăncu Văcărescu a scris poezia *La deschiderea teatrului întîiași dată în București, în anul 1819*, în care releva rolul educativ și patriotic al teatrului.

Edificiul Teatrului Național, distrus în cel de-al doilea război mondial, s-a numit mai întîi Teatrul cel Mare, a cărui construcție s-a terminat în 1852. Așa cum ne informează Constantin Nottara în *Amintiri*, el se deosebea de Teatrul cel Mic, „cărui i se mai zicea și Teatrul Momulo și care se găsea în colț cu strada Edgar Quinet și strada Academiei.” Odată cu stagiunea deschisă la 25 decembrie 1875, avîndu-l director pe Alexandru Odobescu, Teatrul cel Mare și-a schimbat denumirea în Teatrul Național.

TEODOR VĂRGOLICI

CHRONICON

■ ALERGĂRI CU BUTCE

Înștiințăm Măriei Tale, că aici în politia Bucureștilor, văd că se urmează un rău obicei de către vizitii ce umblă cu butce și carele pe ulițele tirgului și mai virtos chiar o seamă de stăpini ai lor urmează acest obicei, de aleargă cu butcele fără de socoteală și după ce își lasă pe stăpini la locul unde au trebuință de se duc, apoi intră vizitii în butcă și din butcă mină caii, iar nu după scaunul vizitesc. Și aleargă pe poduri în trepădul mare, de nici să uită peste ce dau și se întâmplă mare primejdie, surpind oameni și copii, precum s-au întâmplat deunăzi, de au călcat un vizitiu pre un copil și i-au zdrobit picioarele, care și astăzi pătimește căutându-se cu doftor... Aga Caragea cere dar „să se facă o strașnică poruncă de a se conțeni una ca aceasta și a se infrina acei vizitii ce urmează cu alergături fără de socoteală, ori ai cui vor fi. — 1801, iunie 12.

București, 1801, iunie 12

V. A. URECHIA

■ ANAFOREA PENTRU ȘCOALA LUI GHEORGHE LAZAR

Prea Înălțate Domn,

După luminată poruncă Măriei Tale, ce s-a dat la anafora dumnealor boierilor orînduiți a face alegerea dascălilor, încă de la 15 ale trecutei luni decembrie cu leatul 817, prin care au fost rugat pe Înălțimea Ta ca, pe lângă celelalte, să i se dea voie să întocmească școala românească cu dascăli iscusiți și epitimoni, spre a se putea indeletnici și această învățătură atit la cele bisericești, cit și la cele filozoficești, precum au și celelalte limbi, la care următori aflîndu-ne, n-am încetat cercetînd ca să găsim pe vreunii din dascăli români, care să aibă această știință și să poată învăța pe ucenici chiar în limba noastră cea românească și altul mai destoinic n-am putut găsi fără pe un Lazăr inginer, ce a venit acum de curînd din părțile Transilvaniei aici într-acest pămînt, pe carele mai întii l-am cercat ca să vedem la cari învățături poate fi destoinic a le învăța și, măcar că numitul dede făgăduială că la orice meșteșug filozoficesc este destoinic, dar mai întii zice ca să le tîlmăcească din limba latinească pe cea românească și apoi să le paradosească ucenicilor. Ci fiindcă acum mai întii neavînd nici ucenici destoinici de aceste meșteșuguri, am chibzuit ca deocamdată să se orînduiască numitul dascăl a paradosi aritmetica cu geografia istoricească pe charte și apoi geometria teoretică și geometria practică, dimpreună cu gheomesia practică; cu care intrînd în tocmeală s-a mulțumit pe an cu taleri 3.500 fără să i se mai dea altceva pentru ale mîncării sau altele, și taleri 1.200 unui popă Pavel, ce-l cere numitul ajutor pe lingă dînsul la ale gramaticei, care măcar că acest popă Pavel a fost și mai înainte orînduit de învăț gramatica românească și altele mai mici învățături po taleri 70 pe lună, dar i s-a mai adăugat și acestuia încă taleri 30 pe lună peste ceea ce a fost spre a pune toată silința a face rodul în faptă. Și fiindcă pentru această școală am găsit cu cale să se așeze în mănăstirea Sf. Sava în niște odăi ce sint la altarul bisericii, unde a fost mai înainte școală elinească, în cari odăi, fiindcă se află niște carătași nemți, cu ordinul egumenului mănăstirii, care fiind supuse și la ocrecare stricăciune, rugăm pe Înălțimea Ta, ca despre o parte să se dea luminată poruncă a Înălțimii Tale mai întii a se pune această învățătură în lucrare, făcîndu-se și într-adins pitacul Măriei Tale către egumenul mănăstirii a scoate pe acei nemți din acele odăi, și apoi să avem luminată poruncă ca mai în vreme să putem pune a le meremetisi, spre a așeza și a pune la orînduială această școală românească — 1818 martie 6.

București, 6 martie 1818

■ UN INGINER ȘI UN ARHITECTON

Preainălțate doamne,

Cu plecată anafora arătăm mării tale că pentru facerea din nou a Podului Moșoșoiei, de la casile dumnealui **biv vel** logofăt Constandin Goleșcu, în sus, până la capul lui unde să sfârșește, chemîndu-să înaintea noastră dumnealui inginerul Fraivalț i Harting arhitecton am intrat în tocmală și ne-am așăzat cu dumnealor ca, de acum până într-un an, să dea acest pod gata de tot lucrul.

Care pod să-l facă cu podină și cu toată cheituiala dumnealor, fără de a nu cere de la Casa podului nici un ajutor, decât să dea casa plată pentru podini și pentru tot lucrul peste tot, de stînjănu domnesc po taleri 145. Și facerea podului, să legară, să fiie într-acestași chip, adică podina bărduită pă ață și așăzată la locul ei, să fiie de o palmă domnească a cherestelii în toate muchele, șanțul să se curețe bine de noroi și de pămîntul cel umblat, ca să rămîie numai pămînt sănătos. Apoi, să să uple cu pămînt galben și să să bată pămîntul cu maiul bine, ca să să întărească, a nu rămînea afinat să să lese podinile în jos și să să scobirdeze. Așîjderea, să să puie pămînt galben, bătut iarăși bine cu maiu și pina rălicurile (sic) ce sînt între urși, pînă în fața urșilor, și apoi să să așaze podinile deasupra, încheate bine, puindu-să și legături, de asemenea podini prinse cu cuie tapene și groase pă amîndooă marginile podului, ca să nu să salte podinile. Așăzarea podului să fiie cu scoborîșuri spre locurile ce să însemnă mai jos, după meșteșugul ingineresc ca, cînd ploaă să să scurgă apa cu re(pe)ziciune, pă deasupra podului spre scoborîșuri, a nu sta baltă pă pod.

București, 1823 august 1

■ STABILIMENT BALNEAR

După luminată porunca mării tale ce ni să dă la această jalbă a lui Lagard viind însuși jăluitarul înaintea noastră, ne-au arătat o foaie în ponturi, în ce chip este să deșchiză această baie. Însă sălașul are să aibă zece odăi în bună stare, cu uși i ferestre bune, cu polimaru lui, și cu pat de scînduri pentru odihnă, cu o meșcioară și cu oglindă, întru care este să fie cele trebuincioase pentru gătire i cu două zgheaburi. Care zgheaburi au să să păstreze curat și adesea să vor schimba, ca cînd va ședea cineva pă zgheab, să să afle după gustul mușterului apă caldă sau rece păntre șurupuri, și orice fel de frumoase mirositoare băi poate porunci cinevași a să face. Și cîți după cum să vor orîndui de dohtori ca să facă băi, toate cele trebuincioase ale dohtorii cu deopotrivă preț să vor găsi. Precum și cîți vor voi să metahirisească băi i cei orînduiți de dohtori vor afla în toată diastima de vizită să prînzească după porunca dohturului.

București, 1825, aprilie 8

■ GIOCURI ACROBATICE

Înștiințare

Trupa fraților Furo, care iarna trecută a avut cînte a reprezenta la București feliurite jocuri acrobatice (pe funii) și de călărie, asemenea baleturi, vodevil, rostitoare și cîntătoare comedii, are cînte a înștiința pe respectuoșii iubitori de aceste indeletniciri, că duminica viitoare se va da o reprezentație de călărie, de voltejuri și de jocuri acrobatice, pentru care va urma însă un deosebit afiș.

Albina Românească, 8 august 1832

■ BĂUTURĂ DE VIN ȘI RACHIU

Cinstitei Mari Dvornicii a trebilor din Lăuntru

Prea plecată arătare fac eu Safta Budișteanca prea cinstitei Marii Dvornicii că avînd întru căsătorie pă un vel vist. Ianache Budeșteanu din județu Muscelului, sînt acum șase ani trecuți de cînd din păcatele mele sau ale dumnealui i s-au zmintit

mintea foarte rău, încît nici bine să numesc lucrurile nu poate și într-acest curs de vreme în tot chipul m-am silit cu dohtori și rugăciuni pã la sfintele biserici ca sã sã tãmăduiascã și mijloc n-am stãtut. Dupã ce mi-am cheltuit și toatã zestrea și starea, mult puțin ce am avut, rãmînînd acum într-o desãvîrșitã scãpãtãciune cu fatã de vîrstã și doi copii mici. Iar acum în cele din urmã cãzînd într-o beție groaznicã, de multe ori atît pã mine și pã sãrmanii copii puțin rãmînea sã nu ne omoare cu verice i sã întimpla înainte, cerînd sã-i dãm vin și rachiu sã bea. Cu toate cã și ce vin fac într-o vișoarã a mea singur îl bea, iar mai mult rãsipîndu-l pã pãmînt, neputînd sã-l fac zapt. Și cînd îi vine furiile de nebulie nimeni dintr-ai casii nu-i poate sta împrejur. Iar mai vîrtos cã de multe ori puțin au rãmas de n-a murit ca un dobitoc înghețat pe drumuri și pã lingã garduri și cãzînd prin girle și prin lacuri din pricina bãuturii de vin și rachiu ce-i dau și rumãni prin sate, cãci mai toatã ziua umblã din casã în casã fãcînd și multe supãrãri oamenilor în multe chipuri necuviincioase.

București, 1832, mai

■ O ÎNCĂRDOȘIRE

Printre-acest înscris al meu, eu cel mai jos iscãlit încredîtez sã fie știut cã pentru o Ștefana țigancã, roaba casii sfintii Mitropolii, din țigãniia Mitropolii de la Podul de Pãmãnt, de aici din București, ce i-au murit bãrbatul de boala holerii și s-au încãrdoșit cu un țigan al meu, anume Radu.

Și așã fiind înclinați numiții țigani, ca sã nu petreacã în pãcate și rãtãciți dã lege, am venit eu la sfãnta Mitropolie, de am fãcut rugãciune, cerînd ca ori sã sã facã schimb, sã-mi dea Mitropolia numita țigancã și eu sã dau Mitropolii altã țigancã mai tãnãrã în locu-i.

Dar pentru cã cu chipul acesta al schimbului nu ne-am putut învoi, socotîndu-sã dã cãuvințã ca mai bine sã stãpãnim țigani în parte fieșicare, precum Mitropolia pã țigancã și eu pã țigan. Și pentru cã sãnt înclinați, ne-am învoit și ne-am așezat cu aciaștã orãnduialã adicã, ca sã nu rãmãie țigani în pãcate, sã fie slobozi a sã cununa dupã lege. Și însoțiți fiind în cãsnicie, de va naște țigancã copii, partea cea bãrbãteascã are sã fie buni robi ei miei, iar partea cea fãmeiascã au sã fie bune roabe ale sfintii Mitropolii.

Dar cu Ștefana țigancã sã nu am eu nici o treabã de a o stãpãni, pentru cã este bunã și de baștinã roabã a sfintii Mitropolii, fãrã numai pentru ca sã fie nesupãratã numita țigancã (fiindcã este a lãcui în curtea mea pã lãngã soțul sãu) de poslușirea curții Mitropolii, precum sãnt și celelalte roabe ale sfintii Mitropolii, iarãși prin rugãciune am cerut ca sã plãteascã bir pã an, pentru Ștefana țigancã. Care și aciaștã rugãciune mi s-au priimit, hotãrãndu-sã ca sã plãteascã pã tot anul, cãte taleri șaisprezece; sã fie datoare, Ștefana țigancã, peste hotãrãtul bir, a veni la poslușirea sfintii Mitropolii în patru vremi pã an, adicã la sfintele paști, la praznicu Mitropolii, la Sãn-Petru și la Sãnta-Mãriile.

București, 1833, iulie 26

■ ASTUPARE DE FERESTRE

Cînstite d. prezident al Tribunalului Ilfov, despãrțirea la plecatã jalbã

Un Ovanez Derhagiodoroglu armeanul avãnd proprietate de loc sterp lingã casele mele cele pãrintești (care viclenește le-au vãndut Pascale Tãnase unuia Simion armeanul) vãz cã clãdește bina rãdicãnd zid alãturea cu zidul caselor mele, mi-au astupat ferestrele piviții și imi închide și vederea ferestrelor casii de sus.

Mã rog dumneavoastrã sã dați poruncã cãt mai de grabã a sã popri din lucru pãnã cãnd sã va desãvîrși pricina dintre mine cu Pascale Tãnase.

A dumneavoastrã plecatã,

pentru Anica Ipãteasca fiica lui Adanasie cãrc-serdar,

Nicolae Ipãtescu soțul

București, 1834, iulie 12

■ ZMINTIRE DE ZIDURI LA HANUL LUI MANUC

1838 ianuarie 15. București

Cinstitului Sfat orășenesc din București

Arhitecton orașului

La revizuirea ce-am făcut la multe din clădirile cele cuprinse în ocolul Văpselii Roșii, potrivit cu copriinderea poruncii cinstitului Sfat de supt nr. 41, cercetind și starea Hanului lui Manuc, am văzut că la partea despre Dimboviță zidurile s-au zmintit plecindu-să într-o parte cu vreo trei țoluri din a lor cumpănire, care foarte lesne să poate surpa de vreun al doilea cutremur, sau vreo altă elementară întimplare îi va pricinui mare vătămare.

Pentru aceia dar supui aceasta în cunoștința cinstitului Sfat ca să binevoiască, fără întârziere, a face cuvenita punere la cale ca să să îndatoreze chiriașii acei părți a eși din locuințele lor spre depărtarea primejdii ce-i amenințează starea cea proastă a pomenitelor ziduri.

Arhitecton orașului, Faiser

București, 1838, ghenarie 15

■ FOAE DE ZESTRE

Foae de lucrurile ce să dau zestre fiicei noastre Anica, precum se arată.

Trei prăvălii de zid cu locul lor moștenesc în fața podului Mogoșoai, care sînt în bună stare, învălitate cu vergele de stejar, însă să să știe că acum să află numai două prăvălii.

O vie aici în București, în dealu Spirii, ca la patru pogoane sau și mai multe, toată cită se află în ființă și precum am stăpinit-o și eu, care vie este rămasă copiilor de la răposata maică-mea, însă via să află în bună stare lucrătoare cu haraci ei deplin, are lin cu osebit teasc, după obiceiul viilor, precum și osebită obrație jos în vale, care fiind pe locul Sf. Mitropolii, să plătește embatic pentru tot locul acesta lei trei și jumătate pe an.

Un serviciu argintărie, însă 12 tacumiri ale mesi, două solnițe, o lingură mare și, deosebit, două feșnice mari argint, o tăviță cu mucările ei argint, care sînt toate într-acest serviciu, dramuri peste tot sînt una mie optsprezece și prețuindu-se sînt de lei două mii două sute trei.

Un inel diamant monopetron cu toartă de aur groasă evropienească, prețuindu-se lei una mie.

Un șăl vârgat, nou, ce îl hărăzește maică-sa pităreasa Păuna Blehan, care prețuiește drept galbeni șazeci.

Una mie galbeni împărătești în naht, în care intră și lei patru mii două sute treizeci capete ce sînt depuși în păstrarea cinstitei obștești epitropii, vinzarea unor cășcioare ce au fost zestre ale răposatei muma copiilor, și s-au vindut, pe care bani, după orindueala cinstitei obștești Epitropii sînt să se priimească de chiar ginerile. Și din toată această sumă de bani ce priimește dumnealui ginerile, să îndatorează a face mireșii cele de lipsă și trebuincioase.

Hainele și pinzeturile ce se dau din nou și prețuite.

O roche atlaz, neffie. Un capod muselin. Doă rochii tulpan. O roche mătăsărie de mireasă. Douăzeci și patru șervete, însă 12 olandă și 12 de casă. Trei mese de pinză, însă 2 olandă și 1 de casă. Cinci prosoape. O boccea de mătase, de spate, mare. Opt cămăși de olandă. Cinci fuste de batistă. Doă capoate de stambă, de noapte. Patru perne de puf, cu fețele lor de tulpan, 2 rinduri. Un cearșaf cusut, de tulpan. Care aceste haine și pinzeturi fiind din nou și prețuindu-se sînt de cincizeci și șase galbeni împărătești.

Acestea de la noi, iar de la Dumnezeu milă și blagoslovenie

Iacovache Blehan

Aceste de mai sus acareturi și lucruri fiind date zestre și cu priimirea mea, mă iscălesc. Și neștiind carte, am rugat pă cel iscălit, de m-au iscălit.

Păuna Blehan, pităreasa

Fiind cu zisa dumneaei, mătușă-mi, pităreasa Păuna, mă suptiscălesc martor

Până Buescu.

București, 1842, iulie 28

Grupaj realizat de GHEORGHE TOMOZEI

TOPONIMII

LĂMPI

Romanul **Enigma Otiliei** al lui George Călinescu își datează, după cum se știe, cu precizie începutul: „Într-o seară de la începutul lui iulie 1909...”. Fiind „cu puțin înainte de orele zece”, lămpile au desigur un rol principal în decor! Ele sînt „ascunse în mari globuri de sticlă mată”, „cu glob de sticlă în chipul unui astru”, cite una este „plină de ciucuri de cristal”, o lampă cu petrol este „de o formă mai îngrijită”, iar alta este „portativă cu abajur”.

De unde își procurau bucureștenii în 1909 atîtea tipuri de lămpi?

Aveau două adrese sigure și de tradiție, unde mai pui că erau și la mare concurență! Dacă, bunăoară, un burghez al vremii (mai larg la mîină, desigur, decît moș Costachel) s-ar fi hotărît să-și aranjeze iluminatul interior, el ar fi putut mai întîi să ia o cafea la „High-Life”, la parterul lui „Hôtel de France”, vizavi de magazinul „Victoria” de azi, pe aceeași parte cu C.E.C.-ul. După aceea, n-avea decît să treacă drumul spre Lipsani, la „M. Littmann S-sor J. Wappner” unde ar fi găsit „Cel mai mare asortiment de tot felul de LĂMPI pentru ELECTRICITATE, GAZ AERIAN și PETROL”. Aici era doar magazinul de prezentare și, după ce s-ar fi hotărît la un model sau la mai multe, ar fi trebuit să dea colțul pe Lipsani, unde, la nr. 73, găsea „Sucursala” din care și-ar fi putut procura și lămpi mai ieftine și mai simple pentru camerele servitorilor.

Dacă nu-i plăcea ce-i puteau oferi Littmann & Wappner, putea să mai facă vreo citiva pași la vale și să dea de „O. & H. Müller”, „Fondat în 1835” care la rîndul său îi ofereau „Cel mai mare asortiment: LĂMPI pentru Gaz și Electricitate CHRISTOFLE!”

Totul depindea acum de intențiile cumpărătorului și de nevoile lui casnice căci, la Littmann & Wappner, ar mai fi găsit și „Singurul depozit pentru România de articole igienice patent Guttman” și „MAȘINI pentru spălat rufe patent JOHN”, ca să nu mai vorbim de „Closete tout à l'égoût”!

Sigur că nici O. & H. Müller nu se lăsau mai prejos, adăugînd la marele lor sortiment de lămpi „Articole de artă și galanterie. Pie-

lărie fină, Parfumerie, Bastoane. MOBILE DE ARTĂ. Mobile englezești. Fotoliuri de piele. Toate articolele de JUCĂRII” și mai ales „Cel mai complet depozit CRISTALIER BACCARAT”!

Judecînd după descrierea interiorului Otiliei, ea trebuie să fi trecut măcar o dată pe la cei doi concurenți...

GROPI...

Pînă în 1962, cînd s-a construit actualul circ de Stat și s-a amenajat frumosul parc ce-l înconjoară, locul respectiv era cunoscut sub numele de „groapa (lui) Tonola”. Numele vine de la industriașul grec Maximilian, zis și Max, Tonolla, care la 1865 înființase aici o „Fabrică sistematică de cărămizi și țigle”, îndemnat de avîntul pe care construcțiile imobiliare îl luaseră după Unire în capitala țării. Numele pare a fi fost... predestinat, căci, în grecește, **tonó** înseamnă „a accentua”, dar și „a fortifica”, „a întări”!

Fabrica se dezvoltă repede și-și câștigă renume prin varietatea și calitatea produselor sale, încît la 1893 primește Medalia de Aur a Societății Cooperative a Constructorilor și Meseriașilor Români, chiar cu ocazia congresului acesteia pe care Caragiale avea să-l ironizeze în **Congresul cooperativ român. Ședința de inaugurare**, schiță publicată în „Moftul român” din 7 februarie 1893. Un an mai tîrziu, la concursul general anual din 29 august 1894, va primi Medalia de Argint, iar la Expoziția jubiliară din 1906, este distinsă cu Medalia de Aur și Diploma de Onoare.

Întreprinderea beneficia de „carieri de nisip și pietriș” în apropiere — unde, de altfel, s-a format și „groapa” —, iar la 1911 avea „linie de garajiu în fabrică pentru transport pe C.F.R.”, derivată din linia care lega moara lui Assan („Vaporul lui Assan”!) de Gara de Est, care mai există și astăzi, locuitorii de pe bulevardul Tei și de pe Alea Circului cunoscînd-o bine. După 1890, cînd s-a instalat telefonul în București, fabrica s-a grăbit să se aboneze și celor... interesați le putem oferi chiar numărul: 37, mai tîrziu — 18/95!

Încă înainte de primul război mondial „fabrica sistematică” a lui Tonolla impresiona prin gama foarte largă a produselor sale, dintre care vom enumera aici doar tipurile de cărămizi: „cărămizi presate; obișnuite groase de 6 cm pentru zidărie; speciale aparente de 7 1/2 cm.p. fațadă, 6 cm pentru coșuri, 6 cm.p. pavagiu, speciale de 4 cm.p. pardoseli în pod, teșite pentru cornișe, găurite p. zidărie ușoară; cărămizi de mină obișnuite groase pentru zidărie de 4 cm.p. sobe, de 2 cm.p. sobe; rotunde pentru co-

loane, rotunde diametru 25–45 cm, radiale p. puturi, diam. 100–150 cm, octogonale p. coşuri”.

Prin ce clădiri ale Bucureştiului vor mai fi fiind astăzi cărămizile lui Tonolla care şi-a legat numele de o... groapă ? !

Groapa lui Cuţarida”, sau „Cuţarida” pur şi simplu, imortalizată de Eugen Barbu în romanul **Groapa**, a apărut – ca şi alte celebre gropi bucureştene – de pe urma excavaţiilor pentru fabrica de cărămizi înfiinţată de inginerul Nicolae Cuţarida, pe la 1885. Era descendentul unei familii de comercianţi de origine greacă (numele de **Koutsaridis** fiind foarte răspândit la greci şi avind la bază un **koutsós** care înseamnă „şchiop”, „ciung”, „lipsit de o parte a corpului”), nu ştim cât de vechi în Bucureşti, dar e interesant că, încă la 1661, într-un document despre care vorbeşte C.C. Giurescu în **Istoria Bucureştilor**, apare un „Cuţar cupeţ”, ca martor la un act de vânzare-cumpărare. Nicolae Cuţarida era căsătorit cu o Zoe Davilla, descendentă după mamă din familia Racoviţă. Un fiu al lor, Radu, a fost pilot militar, rănit în primul război mondial. Inginerul nu era un bun administrator, fabrica n-a mers bine, aşa că de pe urma ei n-a rămas decât groapa care... a îmbogăţit literatura română !

MAŞINI DE SCRIS

In **Caleidoscopul** lui A. Mirea, figurează o **Elegie** care începe astfel : „Ah, viaţă necăjită de mici funcţionari, / Ce scrieţi voi într-una în catastife mari ? / Ce tăcăniţi întruna voi la maşina Yost ?”. Poezia fusese publicată în nr. 10 din 1909 al revistei „Viaţa Românească”, iar în numărul viitor George Topirceanu îşi face debutul la „Viaţa Românească”, publicind **Răspunsul micilor funcţionari** : „Da, aveţi dreptate : noi o ducem prost, / Tăcănim întruna la maşina Yost”.

„Yost” n-a fost prima maşină de scris introdusă în România, ci „Remington”, o maşină ză greoaie, solidă, care poate fi admirată azi la Muzeul tehnicii ; ambele erau americane şi puteau fi procurate de la un raion special al librăriei „Sfetea” de pe Calea Victoriei.

Ori pentru că erau prea scumpe ori pentru că nu reprezentau o tentaţie, scriitorii rămân indiferenţi la noul instrument de scris. De altfel, atît **Caleidoscopul**, cît şi Topirceanu asociază maşina de scris cu micii funcţionari.

La scurtă vreme, firma „Seidel & Naumann” deschide pe strada Academiei nr. 3 „Compania maşinilor de scris IDEAL” (telefon 1/83).

„Dacă cunoaşteţi valoarea banului, trebuie să cunoaşteţi că cea mai bună maşină de scris a fost este şi va fi : IDEAL. Unica maşină care scrie în 2 culori, având scrierea vizibilă, uşoară, elegantă şi rapidă. Cereţi catalogul ilustrat dela Compania Maşinilor de scris IDEAL”.

Tot aici se putea găsi însă şi maşina de scris marca ERIKA, beneficiind exact de acelaşi text de reclamă ! Care o fi fost deci „unica” maşină care scrie în 2 culori ?

ITINERARI LA MIRCEA GESTICONE

Nu sînt puţini scriitorii români care, cu intenţie sau fără, au contribuit nu numai la istoria literaturii, ci şi la istoria oraşului Bucureşti, consemnînd în paginile romanelor lor înfăţişarea Bucureştiului la vremea cînd şi-au plasat acţiunea.

Nelinistitul Vlad Robescu (Relu), eroul romanului lui Mircea Gesticone, **Războiul micului Tristan** (1937), se plimbă întruna prin Bucureştiul din zilele premergătoare ocupaţiei germane din timpul primului război mondial, ca şi în timpul acestei triste perioade (23 noiembrie / 6 decembrie 1916 – 24 aprilie / 7 mai 1918), plasînd astfel cartea care-i cuprinde aventura pe un loc special printre romanele care au capitala ca fundal. Paginile cărţii sînt literalmente înţesate de itinerarii, foarte interesante, unele din ele furnizînd informaţii pe care nu le mai putem găsi în altă parte.

Relu locuia prin preajma Cîşmigiului, foarte aproape de Liceul „Gheorghe Lazăr” la care învăţa. De la începutul acţiunii, el e pe drum... Se urcă, împreună cu fratele său Niky, într-un tramvai cu cai „care-i ducea spre Şosea” şi coboară amîndoi „la Bufet”, de unde se vor îndrepta către hipodrom „pe poteca prăfuită de-a lungul aleei călăreţilor”.

Tramvaiul e mai-tirziu „20” care venea prin Piaţa Victoriei pe Bulevardul Filantropia (actualmente 1 Mai) pînă la Bufet (actualul restaurant „Doina” din clădirea construită de Ion Mincu), unde avea chiar capătul pînă prin anii '60. „Şoseaua” era desigur Şoseaua Kiseleff, singurul drum către hipodromul aflat pe actualul loc al Pavilionului expoziţional din Piaţa Scînteii, căci Bulevardul Măraşti s-a tăiat mult mai tirziu, iar „aleea călăreţilor” a dăinuit şi ea multă vreme pe dreapta actualului bulevard, pînă a fost asfaltată, prin anii '50. O „alea a călăreţilor” exista şi pe Bulevardul Aviatorilor, de la Piaţa Victoriei pînă la restaurantul „Bordei”, pe partea stingă.

La întoarcere, fraţii iau tramvaiul de la Bufet, venind pe scara vagonului din cauza

aglomerației (nimic nou sub soare !), pină la stația „Marghiloman” (casa Marghiloman se găsea pe actualul loc al blocului „Patria”), dar coboară la biserica Boteanu, adică la intersecția Bulevardului Magheru cu str. C.A. Rosetti, de unde o iau pe Calea Victoriei și, în sfârșit, spre casă. Cu prilejul acestui itinerar, Gesticone ne introduce în agitația zilelor lui august 1916, după declararea mobilizării generale.

Un nou prilej de a desluși un itinerar bucureștean al începutului de secol îl avem cu ocazia urmăririi unui soldat român care, conform ordinului dat armatei în derută, caută să se refugieze spre Urziceni. Din Cișmigiu – unde-l văzuse Relu – soldatul ajunge „în Bulevard” (actualul Bulevard Gheorghe Gheorghiu-Dej) unde se va urca în căruța unui brutar pe care tinărul neastîmpărat o va urmări de pe scara din fața a tramvaiului 14. La „Carpați” (unde blocul de astăzi păstrează denumirea locului) căruța o cotește pe strada Doamnei, care începea din intersecția Căii Victoriei cu bulevardul, cam pe unde este acum magazinul de pescărie. Se oprește apoi în fața Bursei (actuala clădire a Bibliotecii Centrale de Stat) și, mergînd mai departe pe „Doamnei”, ajunge la capătul „tramvaiului cu cai de pe linia Teilor”, pe

care Relu va reuși să-l prindă „abia în dreptul Spitalului Colțea”, pe lângă care și trecea, cotînd spre Piața Rosetti. Taxatorul îi indică drumul în continuare : „– Din Lizeanu, dați în Maica Domnului, ieșiți din Tei și o tuliți pă Colintina cit v-o ținea picerele”. Care să fi fost acest tramvai ? Era ulteriorul „16”, iar drumul recomandat era pe strada Lizeanu, apoi pe actuala stradă Grigore Moisil și, cum Bulevardul Lacul Tei nu fusese încă tăiat, putem bănuî că soldatul trebuia s-o apuce pe lângă palatul Ghica spre Plumbuita, apoi mai departe, de-a lungul actualei șosele, spre Constanța.

La 5 septembrie, Relu participase la un concert în sala „Comedia”, pe lângă care avea să se plimbe citeva luni mai tîrziu. Depășind pasajul – pe care toată lumea îl știe și astăzi – trecu prin fața cinematografului „Select” (unde se află acum Teatrul Tîndărică) și a celebrei cofetării „Riegler” din Piața Teatrului, vizavi de viitorul Palat al Telefoanelor. De altfel, Calea Victoriei este pentru Gesticone, ca și pentru alți scriitori, o adevărată coloană vertebrală a capitalei țării.

Și iată un itinerar, descris ca atare de însuși Gesticone, care păstrează o informație istorică foarte interesantă : „Alegînd drumul

După spectacol...

cel mai scurt spre locul Liceului Țepeș Vodă, situat la capătul străzii Știrbei Vodă, Relu avea de parcurs mai întâi Bulevardul, pînă în preajma vastelor locuri virane, destinate problematicei viitoare Gări Centrale, după care trebuia să traverseze un drum improvizat, printre epavele de uluci devastate ale unor foste terenuri de tenis, cărora cele citeva luni de război și ocupație dușmană le imprimaseră un aspect sui-generis, jumătate maidan, jumătate uliță rurală, cu nenumărate gropi, hîrtopuri și pirleazuri.

Unde trebuia să fie această „problematică viitoare Gară Centrală”? Chiar fără documentație nu este greu de înțeles că ar fi urmat să fie ridicată pe teritoriul actualei Facultăți de Științe Juridice (unde se află și Rectoratul Universității din București) și al Operei Române. Discuțiile au durat pînă prin anii '30 și se pare că numeroasele dificultăți tehnice relevate de proiect, la timpul acela de netrecut, au dus la ridicarea Facultății de Drept în 1935, după planurile arhitectului Petre Antonescu.

Pentru un locuitor contemporan al Bucureștiului, o succesiune de cinematografe sugerează imediat bulevardul în pantă, începînd din dreptul Casei Centrale a Armatei pînă la intersecția cu strada Brezoianu. Nouă ni se pare că acum este așa pentru că însăși ideea de „cinematograf” se leagă de secolul nostru, cam de prin deceniul al treilea încoace. De cite ori nu trecem pe bulevard și privim numai parterele clădirilor, intrările cinematografelor? Ar fi suficient să ridicăm ochii pentru a ne da seama că aceste clădiri vădesc stilul începutului de secol și deci, probabil, cinematografele sînt acolo de multă vreme. Că așa este ne-o spune Gesticone punîndu-l pe Relu să renunțe la un spectacol de operă în favoarea unui film în care juca iubita viselor sale, „ajuns în dreptul cinematografelor de pe Bulevard”... Atenție, „cinematograf” este la plural, iar acțiunea se petrecea în 1916! Se vede că bucureștenii au fost cinefili încă de la începuturile acestei arte...

La o analiză îndreptată numai în acest scop, Războiul micului Tristan de Mircea Gesticone ar mai putea da la iveală o sumedenie de informații istorice interesante privind Capitala. Aflăm, de exemplu, că pavarea străzilor cu granit era încă destul de rară, dar Calea Griviței, căreia mulți îi mai spuneau încă „Podul de pămînt”, era pavată, că Terasa Oteteleșanu funcționa din plin, că la librăria „Sfetea” de pe Calea Victoriei se găseau ediții bibliofile...

...Lăsăm însă cititorului plăcerea de a descoperi Bucureștiul începutului de secol în acest roman.

ADA ȘI CEZAR TABARCEA

Orașul ca un fosfor tăcut

Sint zile
în care orașul
lunecă pe lingă mine – lent
ca măruntaiele unei tăceri

miini
cu memoria lor chimică
veșnicia
în cămașa ei de piatră
încheiată la git
roșii crăpături
în peretele de sfială al zilei
domni cu vîrsta matură
ca niște pești – amintind
amețitoarea viteză a nepăsării
în spinarea corailor
melancolia unei străzi
pe care o pisică
o înșfacă din zbor
intocmai ca pe o vrabie
cite un cuvînt de neclintit
pe lingă care risul țîșnește
spre gheara tăcut-a menhirilor
cite un gang ațipit
în care
întunericul pilește minere de uși
somnia ca o răsplată
îndărătul unor perdele
aducînd vorba
despre craniul pleșuv al paradisului

din ghiozdanul unui școlar
rostogolindu-se pe asfalt
cifra obeză :
doi

EUGEN SUCIU

Poem

Lingă parcul facultății
Șoaptele strivesc depărtarea și
Pe miini se-adună restul întrebărilor
Să repete ceva
Citind o pagină neiscălită.
Trebuie să-mi amintesc
Numărul ideal
Să te caut la vechea adresă
Să mă salvez de privirile exotice.
Învățat cu absența
Mai trec pe acolo
Să-mi incendiez neliniștea
Lingă povești frînte
Cu pași șterși din memorie.

ION VĂDUVA

Ulyse de Marcillac

PICTORII ROMÂNI

Amatorii de pictură ar face bine, după o vizită la muzeu, să meargă să vadă atelierelor citorva pictori distinși pe care-i are Bucureștiul. I-am sfătui, în mod deosebit, să bată la ușa d-lor Aman, Grigorescu, Stăncescu, Tattarescu, Lecca ; vor găsi o primire excelentă și se vor putea bucura în liniște de vederea multor lucruri foarte frumoase.

D-l Theodor Aman este cu adevărat un artist. Ceea ce ne place la el este că nu crede în nici un maestru și că, nerecunoscind altă școală decît cea a naturii, îl încearcă înainte de toate, să fie adevărat. Dacă ar trebui totuși să-l raportăm la o școală, asta doar pentru a-i preciza mai bine maniera, ni se pare că provine cel mai direct din Decamps.

Dușmanul exagerărilor sistematice, D-l Aman nu cade în banal. Este original în felul său și maniera sa constă în a-și lua subiectele din istoria și obiceiurile țării sale. Nu veți găsi la el pe acei burghezi înfiorători care dezonoarează atelierelor atitor pictori, și nici acele reproduceri eterne de tablouri cunoscute, care sfîrșesc prin a vă agasa privirea, cam tot așa cum melodiile cele mai dragi ne devin plicticoase, tot ascultîndu-le repetate de fleșnete.

Ceea ce vedem la D-l Aman, n-am văzut în nici o altă parte ; și, totuși, este plin de viață, de adevăr și prin urmare de farmec și armonie.

Întă o plimbare, seara, pe Bosfor. Soarele tocmai coboară sub orizont. Cerul este de un albastru palid ; o lumină blindă și uniformă coboară pe toată această scenă, calmă și meditativă ca o rugăciune. O barcă aluneacă încet pe apele curate și liniștite. Șase tinere femei se grupează aici în atitudini diferite, dar visarea pare să le domine sufletul. Pictorul s-a așezat el însuși la cîrmă, într-o atitudine plină de forță și de grație. Costumul lui, ca și cel al doamnelor care se plimbă, este de un gust original și bogat. Se vede bine că ne aflăm în Orient, pămîntul soarelui, unde toate lucrurile par învăluite într-o atmosferă

de splendoare. Stofele din care aceste tinere femei și-au făcut turbanele, hainele lor brodate, caftanele elegante și pină și covorul care atîrnă în apă sînt materiale bogate în culori și superbe la aspect.

Aceste figuri, de o frumusețe variată, dar fermecătoare toate, sînt niște portrete. Nu vreau să spun că d-l Aman a luat cele mai frumoase șase femei din București. Oh, nu ! Pe lîngă ele, vom găsi altele care nu sînt cu nimic mai prejos ; dar în această alegere de fețe dulci, cu contururi grațioase și pure, există o mare armonie care l-a sedus pe artist. Femeile pe care le-a reprezentat d-l Aman sînt D-nele Tataranu, Alexandrina Salmen, Eliza Marghiloman, Cecilia Blaramberg, Constanța Filipescu și Zoe Costescu.

Aceste doamne sînt nu se ofenseze dacă, după ce am vorbit despre ele, trec fără tranziție la un tablou vecin, care este de asemenea o reproducere de tipuri feminine, dar sub forme mai complete. Artă purifică totul și pictorul are dreptul să despoaie creatura umană de podoaba nefirească pentru a o reprezenta acoperită doar de grație și frumusețe. — Ne aflăm în baia turcească. O zi albăstrie, printre gratiile unei ferestre deschise în mijlocul unei bolți. O căldură blindă învăluie formele fermecătoare ale unei mulțimi de femei tinere care au venit, după moda orientală, să petreacă cîteva ceasuri de tihnă în deliciile băii. Ele se află acolo, nepăsătoare la privirile trecătorilor, și foarte ocupate de toaleta lor. Pozează cu complezență în fața fiecăruia și par să spună tuturor : Puteți citi cu toții pe indelete poemul frumuseții mele. — O, Suzane fermecătoare, este un pericol de moarte să fiți văzute foarte de aproape !

Întă, încă, întinsă leneș pe un covor care-i scoate în evidență albul pielii și eleganța formelor, o curtizană căreia pictorul, abuzînd puțin de dreptul său, i-a dat un extaz de voluptate. Totul este proaspăt, suplu, palpitant. Dar este moleșitor ; și trebuie să ne smulgem din aceste contemplări periculoase, pentru a trece la alte tablouri. Acesta reprezintă o bătație. În planul ultim vedem, pierzîndu-se într-o perspectivă infinită, aleile sinuoase ale unei păduri bătrîne de cînd lumea. În planul din față, bătația este angajată. Printr-o viclenie de război atroce, Moldovenii au răsturnat copaci mari pe dușmani. Aceștia, zdrobiți, se răsucesc în convulsii oribile ; sîngele curge prin hainele lor sfîșiate și pe obrazul lor strivit. O lumină tristă se așterne peste această scenă de moarte. Există o forță uimitoare în această operă magistrală, al cărei loc firesc este la muzeul național.

Vom spune același lucru despre un alt tablou reprezentîndu-l pe prințul Valahiei, Vlad Țepeș, înfigînd turbanele pe capul ambasadiorilor turci care au uitat să-l salute. Atitu-

dinea dată tiranului, expresia feței sale sînt un amestec ciudat de curiozitate crudă și zeflema insultătoare.

Într-un alt tablou am remarcat un efect de lumină exterem de curios; este reflectarea unui mare incendiu pe zăpada care acoperă cîmpurile. Subiectul tabloului este răpirea femeilor turce, la Rusciuc, de către soldații lui Mihai Viteazul. Contrastul frumuseții înspăimîntate și al șireteniei soldățești, femeii pe jumătate goale, smulse din harem și tirite pe zăpadă, soldați desfigurați de voluptate și de răzbunare, era mai mult decît necesar pentru a tenta un pictor. Și sîntem foarte fericiți că d-l Aman a cedat unei inspirații care ne-a dotat cu o capodoperă.

D-l Aman este pictorul obișnuit al frumuseților orientale; ni le-a oferit de mai multe ori, îmbrăcate cînd cu originalitatea bogată care convine vieții tihnite a sultanilor, cînd doar cu splendoarea formelor opulente și planturoase. Astăzi, el ne face să asistăm la o scenă comună în haremurii. O vinzătoare de bijuterii a venit să ofere acestor frumoase adormite găтели destinate a mări strălucirea frumuseții lor. Una dintre ele, novice fără îndoială, mîngîie, cu un sentiment de bucurie juvenilă, colierele de perle, brățările masive care se desfășoară în cascade de aur și de pietre prețioase dintr-o casetă bogată. Celelalte, indiferente, sau

Theodor Aman, autoportret

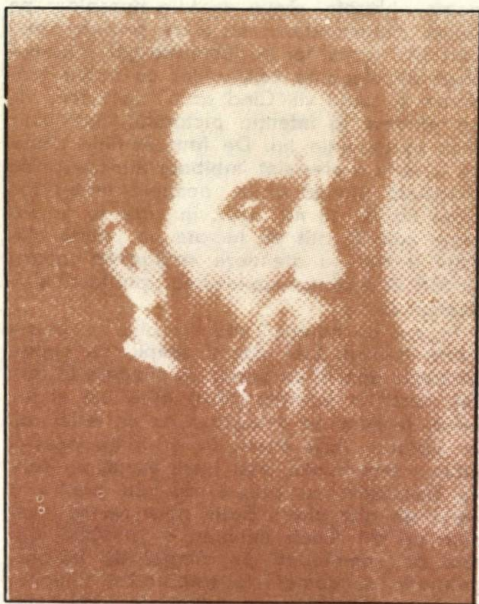
poate blazate, rămin așezate nonșalant pe perne, mulțumindu-se să ofere privirilor trecătorului corpul lor pe jumătate gol, înfrumusețat de eleganța costumelor cu forme grațioase și culori vii. Cînd spun: în culori vii, mă gîndesc la intenția pictorului, mai mult decît la execuția lui. De fapt, tentele calde pe care le-a ales sînt îmbibate într-un soi de atmosferă blondă care acoperă întreg tabloul ca de un nor ușor, în care se topecsc toate culorile atît de lucrute pe paletă. Artistul a vrut să atenueze strălucirea tonurilor tari, el a căutat moliciunea; poate că și-a depășit scopul.

Alături de haremul său, se află un peisaj foarte delicat. Este pur și simplu un copac pe malul apei și un pescar în picioare la rîu; dar există în această pinză atîta aer și lumină, peisajul se detașează cu un relief atît de natural, încît avem, în prezența acestui tablou, sentimentul unui lucru văzut, de care ne despărțim cu părere de rău pentru a parcurge alte pinze. Eram obișnuiți să-l vedem pe d-l Aman minuiind cu dibăcie masele de combatanți pe cîmpul de bătălie, grupurile de oameni la sărbătorile oficiale; nu îi cunoșteam acest talent de peisagist, fin, delicat și poetic, pe care ni l-a dezvăluit într-o manieră cu adevărat fermecătoare.

Ceea ce frapează mai întîi cînd intri în atelierul lui Tattarescu este cantitatea de pictură împrumutată de la Școala Italiană. Dacă n-am ști, am ghici repede că d-l Tattarescu și-a făcut educația artistică în Italia. Atelierul său este în întregime luminat de aceste culori vesele și de aceste lumini de azur și de aur pe care paletul lui Dumnezeu le-a dăruit cu atîta generozitate patriei lui Rafael și Tițian.

Majoritatea tablourilor d-lui Tattarescu sînt studii de fete tinere. Nu îl blamăm pentru asta. Dimpotrivă. Ce este mai minunat decît această poezie a zilelor dintîi, inspiratoare, fermecătoare și dulce care ne arată cu degetul tot ceea ce există ca reflectare divină asupra operei creației? Virstă fericită cînd nu ai altă grijă pe suflet decît să iubești frumosul și să-l reproduci !!

Iată o colecție de portrete de femei, alese printre frumoasele **contadine** (tărănci) de la Albano, Frescati și Sorrento. Priviți, vă rog, cit este de pur singele, cit este de proaspătă carnația, cit sînt de limpezi ochii și cit de larg deschiși. Iată, desigur, creaturi frumoase și puternice, care știu să iubească și să se bucură; da, sînt tocmai fetele eroinelor vechilor timpuri pe care le-au cîntat Horațiu și Ovidiu și care le-au născut pe acelea care aveau să devină suveranele universului. Un șuvoi de viață a trecut peste aceste chipuri; totul este viu și palpitant ca o inimă de optsprezece ani

Gh. Tattarescu : „Autoportret”

care bate ascultînd melodiile serii în împrejurimile Romei /.../. Oare nu simțiți parful portocalului ?

Opriți-vă, acum, pentru a vedea o copie redusă a operei principale a d-lui Tattarescu : „Trezirea României”. Ne place mai mult totuși prima sa încercare, cea pe care de mult o are muzeul de la București.

Ideea este poetică. România, avînd fața unei femei tinere și frumoase, se trezește ; este pe jumătate înghenunchiată ; la picioarele ei, vedem lanțuri și o spadă ruptă ; lângă ea, un înger în picioare ; cu o mîină el îi înlătură vîlul care-i acoperă fruntea, cu cealaltă îi arată în cer știința și religia. În ultimul plan, vedem Dunărea plimbîndu-și apele liniștite pe marginea cîmpiilor române. Într-un colț, o așezare de țărani. Ar fi mai multe detalii de criticat. Profilul îngerului nu este bine proporționat. Partea de sus este prea mult scoasă în afară. Nu ne dăm bine seama de anumite degradări ale tonurilor, de exemplu pe îmbrăcămintea îngerului. În pofida acestor defecte pe care le-am putea ușor corecta, „Trezirea României” este un tablou care-l onorează foarte mult pe d-l Tattarescu atît ca concepție, cit și ca execuție.

Îi mai datorăm d-lui Tattarescu un tablou reprezentînd-o pe Agar pierdută în deșert. D-lui Tattarescu îi plac, am spus deja, culorile strălucitoare care sînt o sărbătoare pentru ochi. Paleta sa nu cunoaște tonurile gri, pensula sa are oroare de obscur. El își scaldă

personajele în plină lumină. Pentru el norii nu există. El a primit darul de a nu vedea decît azurul, carminul tonurile de ambră și verdelile strălucitor. Agar este pe jumătate culcată pe nisipul arzător al deșertului ; fiul ei, Ismail, este căzut lângă ea, doborît și așteptîndu-și moartea. Un înger complet alb apare în mijlocul splendorilor acestei zile pline de soare. Cu o mîină o ridică pe Agar, cu cealaltă îi arată un izvor. Fața slavei, gonită împreună cu fiul său din casa părintească, este răvășită de suferință, minie și disperare ; ochii sînt larg deschiși și exprimă mai curînd spaimă decît orice alt sentiment. Nu știm dacă ea înțelege bine promisiunile îngerului. În orice caz ea n-a scăpat încă de teroarea morții.

În portretul D-nei Șeicar, aceeași căutare a culorilor vii ; rochia este mov, evantaiul alb, pelerina albă și ea. D-l Tattarescu a redat cu o mare fidelitate expresia seducătoare a modelului său. Este viu și de o asemănare perfectă.

D-l Grigorescu nu trebuie să mai arate ce poate. În toată lumea și în fața oricărui public el ar fi apreciat și încă foarte mult. D-l Grigorescu muncește foarte ușor și are producția promptă, ca majoritatea adevăraților artiști de rasă. Buffon pretindea că geniul înseamnă o lungă răbdare ; sîntem foarte tentați să credem exact contrariul. Acolo unde nu există sponta-

N. Grigorescu : „Țărancă tinăra”

neitate, acolo unde producția artistică sau literară nu izbucnește sub lovitura piciorului lui Pegas, ne e greu să credem că există un adevărat temperament de artist sau de poet. Avem îndrăzneala să nu apreciem prea mult versurile ușoare făcute greu.

D-I Grigorescu abia încheie. Am spune că-i place să arunce pe pinză o schiță îndrăznească, lăsându-i spectatorului datoria s-o termine cu gândul. De asemenea, tablourile sale, cu puține excepții, nu pot fi privite de foarte aproape: trebuie privite la distanță; dar cind ne aflăm în punctul dorit este minunat. Aici nu există zgomot, nu există mari cheltuieli de compoziție: un bărbat așezat pe vine, o bătrână stînd pe o scară prăbușită, o fetiță sprijinită de zid, asta-i tot; și acest tot este incintător.

Vedeți, de pildă, această tină ră țărancă care se joacă cu pisica; ea lasă să-i scape fusul pînă la nasul motanului; acesta vrea să-l prindă în ghearele sale, dar tină ră fată il prinde repede, și pictorul scrie în partea de jos a tabloului: „Acest joc îi amuză pe amîndoi”. Această mică bijuterie aparține d-lui D. Filitis.

Iată o altă fată tină ră, așezată printre flori. Ținuta este imposibilă și în orice caz aranjată straniu; rochia ei lungă pare să nu conțină nimic și despre ea nu am putea spune:

*Este teaca unei perle fine
Rochia lui Mimi Pinson.*

Dar ce cap delicat! Aici puteți privi de-a-proape, deoarece pictorul a terminat pinza cu o grijă de îndrăgostit. Nu putem visa la ceva mai grațios decît această gură mică, adevărat cuib de săruturi, nici ceva mai fermecător decît acești ochi atît de puri incît par că dezvăluie inocența, și atît de încărcati de seducție incît am zice că sînt obișnuiți cu jocul dragostei. Fericitul deținător al acestui cap incintător este d-l Germani.

D-I Alexandru Lahovary a achiziționat o altă pinză foarte frumoasă, reprezentînd pur și simplu o lăptăreasă sprijinită de un zid. Ea este în picioare, aproape în aceeași ținută cu a fetei cu ulciorul spart, dar cu o figură mai puțin mirată și mai puțin revelatoare. Ulciorul ei cu lapte este la picioare. Toate aceste, vedeți, nu înseamnă mare lucru. Dar opriți-vă, studiați firescul acestei ținute, farmecul acestei fețe tinere care nu are nimic vulgar, chiar dacă este chipul unei copile din popor, priviți această îmbrăcămintă, această pieptănătură, atît de bine redată, și spuneți dacă nu există acolo toate calitățile care se cer unui pictor de acest gen.

Îmi place, de asemenea, foarte mult această torcătoare, care aparține d-lui Kogălniceanu; acest vinzător de lămii care îmi amintește vag de mizerabilul lui Murillo și care

Nicolae Grigorescu, în tinerețe

aparține d-lui V. A. Urechia, dar mai ales această bătrînă peticind nu știu ce trențe sub o ghirlandă de zdrențe care se usucă la soare pe o sfoară.

Într-un gen pe care nu l-aș considera cu siguranță mai elevat, căci apreciez tot atît de mult momiile lui Téniers, cit și portretele mărețe ale lui Rigaud, dar într-un alt gen, D-I Grigorescu a făcut un portret de mărime naturală al bătrînului ban Constantin Năsturel Herescu, mort în 1753. Acest tablou, care a fost cumpărat de eforia spitalelor civile, este pur și simplu o operă de prim ordin care nu ar sta rău în nici o galerie mare, și nu exagerăm spunînd acest lucru, căci avem de partea noastră opinia publicului care vede și judecă. Toți sînt de acord că d-I Grigorescu n-a făcut altceva mai bun. Să mai semnalăm un delicios buchet de flori de cîmp, aparținînd A.S. Principesa Domnitoare, și care prezintă talentul d-lui Grigorescu sub un aspect nou. Aceste flori, care sînt puse într-un simplu vas de pămînt, sînt incintătoare și foarte vii; le respirăm, le admirăm și-i cerem pictorului să completeze și să mărească aceste lucrări pe care le face atît de bine.

D-I Grigorescu a mai făcut multe tablouri, ar dura prea mult să le trecem în revistă. De altfel, nu scriem o monografie a picturii în România. Scopul nostru n-a fost altul decît de a rezuma în cîteva cuvinte mișcarea artistică din acești ultimi ani.

**Traducere de
DORA SCARLAT**

Din *Guide du Voyageur à Bucarest* (1877)

CU CARAGIALE PRIN BUCUREȘTI

MOTTO :

„E cu atât mai actual Caragiale, cu cât influența lui, depășind mahalaua, urbea, fruntariile, începe să caragializeze planeta. Alături de Caragiale al nostru și al satirei, acționează un Caragiale universal”.

T. ARGHEZI, *Caragialismul*, 1943.

Într-una din zilele iernii trecute, într-o dimineață cind mercurul termometrelor înregistra în Capitală una dintre cele mai scăzute temperaturi pomenite vreodată, mă afluam pe un drum periculos, pe asfaltul acoperit de polei, în căutarea străzii Negustori, unde aveam o anume treabă ce nu putea fi aminată în nici un chip. Cum mă grăbeam și, în același timp, aveam interesul să mă angajez pe drumul cel mai scurt, în împrejurarea că, pe ghețușul acela, orice pas în plus m-ar fi putut duce la un accident, m-am hotărât să întreb pe cineva unde e acea stradă în raport cu locul unde mă afluam : după socotelile mele, Strada Negustori trebuia să fie chiar după colț, sau foarte aproape, dar nu voiam să risc nici cea mai mică eroare ce m-ar fi întors din drum.

Sigur că am să aflu răspunsul așteptat, m-am adresat unui bărbat în vîrstă care încerca să riciie cu o cazma și un tirnăcop gheața de pe trotuarul din fața casei sale. După salutul de rigoare, l-am întrebat :

– Locuiți în zonă ?

– Nu, mi-a răspuns amabil, dar cu regret, stau aici...

Și mi-a arătat zidul casei de la doi metri de el, de care-și sprijinise una din scule.

După o mică pauză de surprindere, satisfăcut totuși că dacă nu o nimerisem cu întrebarea, nu greșisem adresantul, am revenit.

– Foarte bine... Atunci știți unde vine Strada Negustori ?

– Sigur că știu... E pe aici...

– Unde adică ?

– Aici...

– Cum, aici ? m-am mirat eu, care știam că ne afluam pe altă stradă.

– Păi, e pe aici... Aăă... O știu eu...

O nimerisem bine cu interlocutorul meu, începusem să mă lămuresc, dar am stăruit să mă adresez lui pentru că la ora aceea

matinală, în afară de el nu se mai afla nimeni prin apropiere.

– E pe aici Strada Negustori... Știu eu... Cum să vă spun ?...

Nu mai era nevoie să-mi spună nimic, l-am lăsat pe omul meu baltă și m-am hotărât să traversez, deoarece dintr-o curte de vis-à-vis văzusem un bărbat mult mai tânăr care ieșise în stradă și încerca să-și deblocheze mașina parcată în fața casei. Inteligența lui, ca să zic așa, de altă vîrstă, nu-mi putea inspira decît încredere.

După un nou salut, i-am pus aceeași întrebare, fiind aproape sigur de un răspuns util.

– Strada Negustori ? făcu el nedumerit, nu știu... îmi pare rău. Și, adăugă plin de amabilitate :

– Știți, eu am venit aseară...

Ce legătură era între întrebarea mea și scuza interlocutorului meu pentru ignoranța sa n-aș fi putut descoperi prea repede dacă, după cîteva replici de același gen, nu mi-aș fi aruncat o privire asupra numărului mașinii în jurul căreia se învîrtea. Avea număr de Constanța !

Raționamentul era simplu, dar nu la el l-a dus capul pe cel cu care vorbeam. Nu era mai simplu să-mi spună că nu știe pentru că nu e din București ?

– Am venit la o mătușă, continuă el cu precizările de care nu aveam nevoie, plec miine, dacă s-o debloca șoseaua... Aud că e suspendată circulația... (și urmează niște lungi et caetera.)

Am mai făcut, cu toată prudența, cîteva pași, tîrșindu-mi tălpile pe oglinda de gheață, în direcția în care mă angajasem, fiind aproape sigur că, oricum, strada căutată de mine trebuie să fie după colț. În drum însă, am dat peste un om care tocmai venea cu lapte, piini, virite într-o sacoșă și dădea să descurie poarta metalică din fața unei curți. După aceeași introducere sumară, pe care n-o mai repet spre plictisirea cititorului, i-am repetat și lui întrebarea :

– Da, răspunse el sigur de sine, e aici...

– E înainte ? am întrebat eu într-o doară.

– Mi se pare că da, făcu interlocutorul meu ; în tot cazul, e aici...

Și, după o clipă de îndoială și de reflecție, adăugă :

– Stați puțin, parcă e acolo. Uite, domnule, că nu mai știu...

Și-mi arătă cu un gest al miinii direcția exact contrarie.

– Acolo nu e sigur... l-am contrazis eu. Am fost acolo... Vin de la capătul străzii.

– A ! exclamă fericit omul meu. Va să zică ați găsit-o ?

– N-am găsit-o... Nu e în partea aia ; de aceea am luat-o încoace...

– E aici, mă consolă el, absent la logică, e aproape.

M-am despărțit și de cel de al treilea interlocutor, la fel de nelămurit, cu speranța că soluția nu putea fi totuși decît în fața mea. Dar în clipa cînd cel pe care-l întrebam a deschis poarta, am zărit la grilaj o bătrînă care ne urmărise convorbirea, fără să rețină probabil toate cuvintele.

— Ce voia ? se informă ea curioasă.

Am avut o clipă ispita de a o întreba pe ea de strada căutată, dar bărbatul i-a răspuns ceva cu glas prea scăzut pentru auzul ei defectuos.

— Era de la electrică ? insistă, nelămurită, bătrîna.

— Nu, răcni bărbatul, căuta o stradă !

Am ajuns în minutele următoare pe Strada Negustori, dar schimbul de replici, discordanța dintre întrebări și răspunsuri m-au amuzat în oarecare măsură, cu toată relativa contrarietate. Cel puțin bieții oameni nu mă induseseră în eroare !..

Cititorul se va întreba, însă, ce legătură au toate acestea cu Caragiale ? Anotimpul povestirilor sale e vara ; atmosfera de tensiune care le turmentează la cap pe unele personaje ale sale e căldura mare, „turburările” lor sînt redevabile exacerbării ; climatul propriu pare a fi refugiu la umbră, la o bere ; dialogul lui presupune o altă „temperatură”, iar gerul și poleiul nu apar aproape deloc în universul caragialian. Și totuși, decît toate acestea, este ceva mai specific literaturii lui nenea lăncu : raportul scriitorului cu lumea pe care o înfățișează, dialogul pe care-l întreține, o anumită poziție acceptată față de ele, care nu e totdeauna de superioritate. Ba chiar, dimpotrivă. Ceea ce se petrece în lumea lui nu-i e totdeauna favorabil ; uneori totul se petrece chiar pe seama lui, a inteligenței lui.

Prin anii '50 o serie de critici vedeau în Caragiale un observator încruntat și scîrbit, detașat categoric de plămămirile sale : poetul „satiric” trebuia neapărat să facă un proces mediului înconjurător în care naratorul reprezenta, de bună seamă, partea adversă.

Caragiale și eroii săi. Desen de Iser

(E o interpretare forțată și parțială, deși ea primise în trecut girul unor critici de altă factură ca G. Ibrăileanu și E. Lovinescu.) Dincolo de atitudinea „fermă” ce i se atribua sub raport moral, în sensul unei desolidarizări categorice, distanțarea aceasta presupune o diferență fundamentală de inteligență între cele două părți.

Desigur, în principiu, inteligența unui scriitor se presupune a fi pe deasupra nivelului cel mai înalt al creației sale ; numai că în cazul lui Caragiale se instituie niște relații mult mai complexe cu aceasta : de atracție și respingere, de participare și inaderență, de simpatie și repulsie, care au putut justifica deopotrivă interpretarea că el își iubea plămămirile sau, dimpotrivă, că și le detesta. Participarea „celui care spune eu” în opera caragialiană duce la momente de perplexitate față de ceea ce se întîmplă și mai ales **i se întîmplă** ; uneori el trebuie să accepte și situația de a suporta superioritatea unor spirite ce-i sînt net inferioare. (Să ne gîndim doar la cazul lui Dandanache, poate cel mai imbecil erou caragialian, care izbutește în cel mai înalt grad ceea ce părintele său însuși a rivnit fără succes.)

Evident, ironia din schițele povestitorului creează o atmosferă ambiguă, dar fundamentală rămîne situația de inferioritate în care el este pus. La un anumit nivel, e vorba desigur de o ignoranță pură și simplă sau de una provenită din juvenilitatea naratorului-erou (cazul tînărului din **Hanul lui Minjoală**). Alteori, el are de suferit unele neplăceri datorită delicateții sau slăbiciunii în raport cu sexul frumos (**Vizită**, dar mai ales **Lațul slăbiciunilor**). În sfîrșit, uneori accentul ridicol cade pe situația povestitorului prostit datorită simplei erori de impresie (**Atmosfera încercată**). Dar mai presus de toate acestea, semnificativ mi se pare inferioritatea recunoscută de povestitor pe chiar terenul său intelectual : cînd se lasă „tradus” nu doar din amabilitate (**Diplomație**), ci pur și simplu pentru că adversarul său e cel puțin mai șiret sau mai prevăzător față de escroci (armeanul Sarchiz din **Baioneta inteligentă**). În sfîrșit, cînd propriul său subaltern, reporterul Caracudi, îi dă o lecție de abilitate profesională : „directorul” acceptă cu toată promptitudinea și umilința procedeele acestuia ce i se revelaseră cu stupeoare (**Reportaj**).

Am mai avut ocazia să discut într-un eseu publicat acum vreo zece ani (**Era Caragiale inteligent ?**) problema aceasta din punctul de vedere al formației intelectuale a scriitorului ; aici vreau să pun în valoare doar raportul său cu personajele. Scriitorul adoptă de cele mai multe ori poziția și mentalitatea omului comun față de tot ceea ce se întîmplă. „Eu stau într-un local ieftin la consu-

mațione, într-o berărie și mă gindesc : eu nu sunt un cine, nu sunt un ce ; în masa omenirii, eu sunt un număr trecut în statistica populației, și poate chiar acolo trecut cu vederea, fiindcă, la ultimul recensămint al populației capitalei, mai ales la toți din mahalaua noastră au mers agenții cu catastifele, la mine n-au venit. Nu sunt vreun ambițios ; dar gândul acesta mă mihnește... Să te vezi, să te înțelegi așa de mic, așa de neînsemnat !" (*Amicul X*). Sau se adresează cititorului astfel : „Are frumos caracter amicul Verigopolu (...) și mărturisesc drept că nu-l pot admira îndestul pentru aceasta. Dumeata, bunioară, ori eu, sau altul n-am fi în stare să...” (*Mici economii*) „Eu mă uit iar ca un imbecil...” (*idem*) „Atunci, dă-mi voie să-ți spun, adicăte, că ești o mangafă...” definește personajul progubernamental din *Atmosferă încărcată* poziția naratorului retras „discret într-un colț”, într-o berărie.

Desigur, va putea replica oricine, această „modestie” e simulată pentru a se putea potența efectul comic și a ascunde ironia ; dar numai pînă la un punct, căci aici e vorba, cred, și de o metodă de atragere a cititorului și de o inserție a lui în ficțiune. Și e de observat că poziția de inferioritate a naratorului se precizează tirziu în prozele lui Caragiale, abia după 1900, în momentul cînd cota lui scriitoricească sporise mult ; inteligența lui își îngăduia acest joc pe seama sa însuși, iar efectul artistic fără el ar fi aproape de neconceput. E vorba de a-l atrage și introduce pe cititor într-un sistem de gîndire care generează „situațiile”, nu li se supune lor, numai astfel realizîndu-se acea participare deopotrivă intelectuală și afectivă, în care nu e suficientă nararea întîmplărilor la persoana întîii. Ideea unui Caragiale privind cu încruntare totul, strivindu-și sau biciindu-și eroii sau doar fixîndu-i la stîlpul infamiei este în afara adevărului. (Pe baza ei și-a construit totuși Cămil Petrescu „personajul” în înjghebarea dramatică *Caragiale și vremea sa* și de aceeași eroare de interpretare se resimte toată seria de studii din 1952 din *Caragiale – Studii cu ocazia centenarului*.)

Universul caragialian se constituie nu prin delimitări drastice ale naratorului, ci prin aderențe în care cititorul este invitat să participe printr-un joc abil de ambiguități, autorul sacrificîndu-și „superioritatea” inteligenței pentru realizarea creației efective. Cine nu e capabil să simtă umorul rezultat din propria sa situație de „mangafă” nu-l gustă cu adevărat pe Caragiale și nici nu ajunge să-l iubească. Cu alte cuvinte, el trebuie să accepte să fie luat măcar o dată ca fiind de la... electrică. De abia atunci adevăratul dialog, cu toate farmecele și

ineptiile lui, se constituie în forma cea mai caracteristică, care presupune nu înțelegere și schimb de idei, ci un fond de complicitate, după care abia urmează... concluziile.

Or, mi se pare că aici este semnul sigur al vocației creatoare în acest tip de artă. Pentru a accede la condiția demiurgului, scriitorul trebuie să-și asume **condiția umană**, care presupune aceste aparente „coborîri”.

Cînd vezi pe un scriitor că imaginează situația unui erou al său, închipuit cadru universitar, care mută falcile mesenilor săi la o petrecere, își culcă nevasta la pămînt cu o singură lovitură de pumn, omoară doi oameni în luptă corp-la-corp, pe unul aruncîndu-l dintr-un teleferic (!?!), îți dai imediat seama că omul trebuie să fi fost tare pîrpiriu, iar scriitorul din el trebuie să fi stat foarte prost cu realul.

– Mare neghiob mai ești ! își îngăduie Caragiale să spună despre personajul pe care și-l dă într-o schiță drept propriul său purtător de cuvînt. Asta înseamnă mult mai mult decît a admite despre tine să se creadă că ești de la electrică și dovedește că acel care o admite își dă seama că superioritatea autorului nu derivă dintr-o (ah, cit de facilă !) înălțare sau distanțare.

ALEXANDRU GEORGE

P. S. Încheiasem aceste rînduri, după cum se vede, destul de categoric (măcar în concluzii) cînd, o întîmplare tot aproximativ ca în Caragiale m-a făcut să ezit puțin în pragul deciziei de a publica așa. Anume, suindu-mă într-un troleibuz, am prins finalul unei scene în care o femeie, trăgînd după ea un copil de cîteva anișori, îl admonesta nervoasă pentru cele ce-i făcuse în timpul drumului :

– Ți-am spus de o mie de ori să fii cuminte atunci cînd mergem cu mijloace !

Și a coborît trăgîndu-l după ea cu zmuțeli pe modernul dar și eternul Domn Goe...

– Nu ! mi-am spus – și în mine s-a trezit dintr-o dată acel Caragiale fioros, sarcastic, biciuitor din anii '50. Nu, e peste poate, monșer ! Mă înțelegeți ! Te apucă groaza !

Acest CU MIJLOACE mi s-a părut de ne-tolerat, inadmisibil, dar în același timp ceva uluitor, piramidal.

– E chestie mare ! Nu se mai poate ! mi-a venit să strig. Sărîți, cetățeni !

Apoi, firește că m-am mai liniștit. Căci caragialismele nu sunt doar subiecte de revoltă. Mai sunt și de amuzament. Iar Caragiale, trebuie să admitem, e etern, e pre-tutindeni, nu numai pe vremea lui Argezi.

Iată, chiar în troleibuzul care mă ducea la redacția unde aveam să depun manuscrisul, am putut auzi un fragment de conversație în care doi bravi cetățeni (care poate că nu mai aveau nume caragialești) evocau un episod istoric mai vechi decît în discuțiile eroilor lui nenea Iancu. Și unul, nedumerit, s-a întors asemenea „naratorului” din *Amicul X* (cel care nu știa despre care Costică e vorba și cerea lămuriri : – Care Costică ? Costică Ollănescu sau Costică Arion ?) și a întrebat :

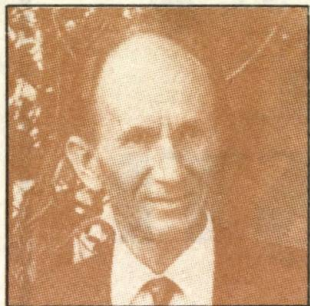
– Care Mihai ? Aia de la Universitate ?

SCRITORII DESPRE BUCUREȘTI

TRAIAN COȘOVEI

„Coșovei – mi-a spus, într-o seară, la telefon, marile meu prieten, Mahatma, Coșovei, mult te-a chinuit și nu te-a primit pe tine acest București – mult te-a chinuit!” Nu mă gândisem niciodată la așa ceva! Ca și cum mărețul București ar fi legănat vreodată pe cineva, ar fi mîngiat pe creștet pe cineva! Pe acei pe care i-a legănat – vîntul i-a suflat!... „Da, Mahatma, am spus – Bucureștiul m-a cam neglijat sau m-a refuzat – dar pe cine a primit, vreodată, mărețul București – cînd zeci și zeci de ani îi trebuie să afle cine a mai venit, nou și necunoscut, în el! Nu sînt supărat, în consecință, Mahatma. Nu m-a chinuit Bucureștiul – eu l-am chinuit pe el, pentru că nu am venit aici să cuceresc Bucureștiul – ci am venit să cuceresc lumea. Nu sînt supărat pe București, că nu m-a primit – cum nici el nu va fi supărat pe mine, că nu am venit cu gîndul să-l cuceresc, ci doar să-mi fac din el baza, de unde să pornesc să cuceresc lumea! Pentru aceasta – voi iubi, cu pietate Bucureștiul!”...

Nu i-am spus chiar atîtea vorbe, la telefon, – pentru că era Mahatma – și unele mi le-am spus în gînd. Și tot în gînd, în continuare – dragostea mea pentru Bucu-

rești, este uriașă – pentru cît am umblat pe drumurile lui – cu tot ce am agonisit să cuceresc lumea – să renunț la lume – și să dăruiesc Bucureștiului – pentru cît nu m-a știut, pentru cît, fără vreau nu m-a aflat – pentru uriașele forțe, pe care mi le-a dat – cu care aș putea cucerii lumea. Pentru că nu pot să spun că Bucureștiul a fost mai rău cu mine decît cu alții – sau m-a chinuit mai mult decît pe alții. Mi se povestise, chiar de la Somova: Vezi, ai grijă, în București este atîta omenie, că oamenii merg pe străzi ținîndu-se de miini, să nu se rătăcească, să nu se piardă. Mă cam înfiorasem: eu plecam singur, eu cu cine o să mă țin de miini, să nu mă rătăcesc, să nu mă pierd!?... Dar eu am intrat în București, ca un împărat; am călcat cu dreptul, cum se spune. Coborîsem dintr-un tren neghiob, de noapte, cu aceeași lădiță a mea, de la Mănăstirea Cocoș, în Bucureștiul care se ținea de miini cînd umbla, să nu se piardă. Abia se deslușeau zorii, pe străzi nu era nimeni de care să mă țin de mînă și m-am ținut cu amîndouă miinile de mine.

Deci, cum coboram eu cu lădița, în somnul celui oraș îndepărtat, singur pe stradă, ținîndu-mă de miini, ținîndu-mă de mine, să nu mă rătăcesc, să nu mă pierd – în lumina zorilor marelui oraș – au răsărit, din față, ca o împărăție de fuste colorate și cu baistruci în brațe, baistruci și în jurul lor: „Norocul matală, Boierule! la brățile, ia aurul ăsta, inelele, verighetele, pentru doamna, pentru logodnica, pentru iubita Dumneavoastră, Boierule! Ți-l dăm pe degeaba, boierașule – pentru că altfel, ni-l confiscă –!” Am scos toți banii, restul am să vi-l dau mine! Călcasem fericit și îndrăgostit – și cu

dreptul, în București! Pentru ce să se fi supărat Bucureștiul pe mine!! Am stat în pod, la verișoara mea, coafeză în București, doamna sau țața Mița – și prima, hotărîtoarea mea bază de aterizare în București. Într-un fel – și înaintea tuturor Bucureștilor – aș putea spune că ea a fost pentru mine, primul meu București – da, Mița, coafeza – păcat că nu mai trăiește – Ea, prima treaptă a rachetei din mine.

Avea un pod plin cu posmagi – acolo dormeam, cu capul pe posmagi, sîntă Doamna Mița! Venea istovită și totuși frumoasă – și cu mine îngăduitoare. Va trebui, odată, pentru ea un poem – uriașă viață a acestei frumoase, enigmatice, ireversibile femei. Și uriașă însemnătate a ei pentru mine.

Din podul cu pesmeți, la Țața Mița – m-am întîlnit, apoi, cu Dimbovița. Eu, marile pescar, față în față cu Dimbovița! Știam că am călcat cu dreptul la București. Trimisul Fluviului, trimisul Somovei, chematul lumii – și întîlnindu-mă cu Dimbovița, cu acel cîntec, care străbate Bucureștiul – iar eu, dacă aș fi fost mai hotărît, aș fi luat această nefericită Dimboviță în brațe, ca pe o fecioară oropsită – și m-aș fi întors cu ea în brațe, – suprema mea operă – în secetele de unde venisem. Făt Frumos din secetă! În loc să săvîrșesc această vitejie, să smulg această apă curgătoare, mireasă, din burtă balaurului – m-am oprit prosteste lingă instalația unui astronom bătrîn, înecat în plete albe – astronom, ghicisem din prima clipă! – Dumnezeu mi-l scosese în cale – și care, acolo, pe malul Dimboviței, înconjurat de cițiva, un fel de gură-cască, tot potrivea în fel și chip, agitîndu-se din tot trupul, țeava lunetei. Tocmai mă întorceam de la anticariat, vindusem cîteva cărți

bune, cumpărate în liceu – dar acum intram în examenele de admitere iar posmagii se terminaseră. Mi-am făcut loc, gură-cască mi-au făcut loc, am plătit taxa astronomului, astronomul m-a fixat în fața aparatului și am început să caut, înghesuit din toate părțile. Nu-mi plăcea mie să mă laud recitind „Cred în cerul înstelat și în legea morală din mine”?! Nu vă mai îmbulziți, am strigat – că din cauza voastră nu... „La lumina zilei este mai greu, nu ești familiarizat” – a spus astronomul, luându-mi țeava, semn că ședința se terminase. Nu eram familiarizat, pletoșul, sălbatecul, scheleticul, șarlatanul! Văzuse el, prin luneta lui ruginită – o țeavă oarecare, un burlan ruginit, cerul, așa cum îl văzusem eu, în mii de nopți, pe dealurile, în stepe Dobrogei, pe Fluviu și în largul mării?! Deci eu eram nefamiliarizat. Am plecat nepăsător și aproape disprețuitor – a doua zi aveam primul examen! – „Cred în cerul înstelat...” – și cu miinile în buzunare, am început să-mi zornăi banii de la anticariat, pe cărțile mele cele mai dragi. Nu văzusem stelele – nu era nimic – le aveam în mine – nu era nimic. Dar în buzunare nu mai zornăia nimic. M-am oprit, m-am percheziționat: era clar că în timpul binoclării, fusesem buzunărit. Bine că apucasem să plătesc taxele la examene! A fost primul lucru la care m-am gândit.

Și tocmai când am început examenele: „Uite ce: Țara arde și baba se piaptănă, vorba românului – mi-a spus, puțin tulburată și totuși atentă la nuanțe, tanti Mița. E un război în toată lumea – și tocmai acum – tu, de la Somova! – te-ai gândit să te apuci de studii! Unde vrei să ajungi, în răstăcirea ta!? I-am luat mina, i-am luat miinile subțiate, uscate de materialele, cu care lucra – i-am privit și

fața, i-am sărutat miinile, i-am privit fața. „Nu te mai uita la mine, așa! De miine – să nu te mai gădesc în coșmelia mea. Cît au făcut tatăl și mama ta pentru mine – oricum, măcar pe jumătate, am făcut și eu pentru tine. Ai golit un pod de posmagi – am să te anunț eu cînd podul se va mai umple cu posmagi. Nu te supăra, dragă – dar examenele pot să ție o viață întreagă – și eu nu am atîția posmagi! I-am sărutat miinile, podul – avea dreptate și pînă seara, cu încă un coleg de viitoare facultate, ne-am instalat, sub un arbore uriaș, pe două bănci alăturate, în Grădina Botanică – o nouă, mare întîlnire cu Bucureștiul. Cu capul pe bancă, sub uriașa pădure, am ascultat uriașa simfonie a Bucureștiului – nu veniseră bombardamentele.

Din Grădina Botanică – oricît am iubit-o și ne-a ocrotit – au început examenele, la Școala de ofițeri activi de infanterie. Aveam un păr lung și blond, toată comisia de generali striga, văzîndu-mă strălucînd prin fața sa „Sus, poete! Sus, poete, sus, poetul!” Astfel am ajuns, după un examen, care mi-a luat aproape toată vara, în gradul cel mai înalt, cînd m-a primit în Școala ei Armata. Școala de ofițeri, strada Izvor, deasupra Arenelor Romane – cea mai mare cucerire a mea! Să mă fi văzut cineva – să mă fi văzut măcar tata și mama, cum arătam în acel costum de împărat, cînd am fost scos la raportul comandantului, să-i raportez că îl rog să-mi aprobe să părăsesc școala, pe motivul că nu am aptitudini pentru cariera militară – și, în consecință, nu voi deveni un bun ofițer, un general, de exemplu! Am vorbit ca o statuie, cu palma perfect întinsă, atingînd abia frumosul chipiu. Nu știa că Școala de ofițeri mă adunase de pe drumuri – poate

deducea cite ceva după lădița mea, de la Mănăstirea Cocoș. „Să știi că eu am studiat toate examenele, tezele, testele tale, inclusiv cele psihologice – și nu degeaba ți-au dat drumul în Școala asta. Ți-am studiat și caietele din lădiță (nu știa că era lădița de la Cocos) – și, să știi – nu ești un filozof, un poet mare. Și ofițer fiind poți să scrii poezie, filozofie – nu te oprește nimeni. Și – fii atent – dacă te lăsăm să pleci din școala noastră, cum ieși pe poartă – te înhață școala de ofițeri de rezervă, unde nu-i domnia asta, și care, după citeva luni, te și expediază pe front, poate chiar în linia întâi. Școala de ofițeri de rezervă – oricum nu iartă – și, uite ce condiții ai aici. Eram în fruntea mesei. „Vă rog să-mi dați drumul, să prind examenele de la Facultăți, voi da examen la toate Facultățile militarizate și nu o să mă înhațe școala de ofițeri de rezervă – numai ajutați-mă să prind examenele...”

Atunci detună pe tot plătoul și prin Areenle Romane vocea calmă, caldă și convingătoare a Comandantului: „Elev, vrei într-o lună să fii și ofițer și general! Înarmuriseră și castanii. Nu ai știut că nu ai virtuți militare – atunci ce ai căutat aici? Am eliminat la examene peste două mii de candidați, ca să te primesc pe tine și acum tu vrei să-mi descompletezi Școala! Două mii plîng după locul tău! – Băgați-l în carceră! Cum nu ai virtuți militare?! – Nu-ți dai seama că ofensezi competențele, statutele, comisiile noastre – adică noi ne-am înșelat! – Imediat la închisoare! La carceră, la închisoare! Să nu-l mai văd pînă la avansare!” Tremurau castanii, cădeau castanele, ca niște lacrimi, de jalea mea, de vocea caldă, calmă, pătrunzătoare a Comandantului. Nu știa că mă adunase de pe drumuri, din podul

cu posmagi al țatei Mița, de sub podul peste zina mea Dimbovița și din Grădina Botanică și zeci de nopți dormite în Arenele Romane! Închisoarea era, ca pentru o Școală de ofițeri activi — și carcera, de asemeni. Eram singur în închisoare, doi subofițeri stăteau cu mine, nu aveau probleme cu mine — masa era la înălțime — și liniștea, îmi revedeam cărțile pentru examenele la facultate, la facultăți. Dar într-o dimineață — la cinci sau la patru: Echiparea, elev! Echiparea! Plecăm în aplicații! Repede — că ne așteaptă coloana! Până să mă trezesc, până să mă echipez, să întreb ce coloană, ce aplicații — m-am și văzut în virful unui camion cu echipamente, cu armamente și repede și cu injurături (pentru mine), să prindem din urmă coloana — și n-am văzut când am ieșit din București — și atunci am spus: s-au dus dracului toate examenele, toate facultățile mele! Am ajuns coloana, am ajuns într-o pădure — totul era calculat! — Era clar că totul era pierdut pentru mine! Până seara am avut timp să ne instalăm corturile. Știam că totul este pierdut — examenele, facultățile — dar am făcut un cort, ca o colibă a mea, la Somova, și i-am mai pus ceva stăjeriș, în față și deasupra. Și m-am ascuns în ea și am început să plîng. Pădurea-i tot pădure — și viața în ea e alta. Am început programul, la o săptămână a venit Comandantul. A inspectat tabăra, mulțumit. „Dar — al cui este cortul, coliba aia!?”. „A lui Coșovei, să trăiți!”. „Aduceți-l la mine!” Era un cort mare, o masă lungă, înconjurată de oțetere strălucitoare, și în fruntea mesei, El, Comandantul — și în capătul dinspre ușă, în ușa cortului, în poziție de drept, în uniformă de aplicații, eu, sub toate privirile întrebătoare, nimicitoare, dar calde. „Tot nu

te-ai hotărît să rămii la noi?” „Nu, să trăiți! Vă rog să mă ajutați să prind sesiunea de examene. Să mă lăsați să plec”. „Dacă pleci de la noi, te așteaptă școala de ofițeri de rezervă. Aici, la noi, cel puțin doi ani erai ocrotit — și ieșeai ofițer”. „Vă rog să mă ajutați să plec, să prind sesiunea de examene!” — am raportat. „Noi îți dorim succes” — , a spus, ridicind discret, paharul spre toată lumea — și l-am simțit puțin enervat, puțin contrariat. „Ai grijă la examene!”. A chemat un subaltern: ai grijă — până de seară să fie în București. Să-mi raportezi. Și în dimineața următoare, în uriașul amfiteatru, la examen. Cu amindouă miinile, în cite două amfiteatre, pe zi, la examene. Se terminase cu posmagii, se terminase cu mine; dormeam în Grădina Botanică, sau sub un pod, pe Dimbovița — și dirind de frig, cu noaptea în cap, primul în amfiteatru, din amfiteatru în amfiteatru, din facultate în facultate — decis să le cuceresc pe toate.

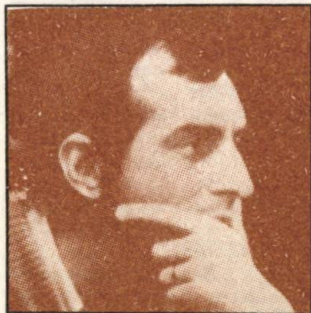
Astfel mi-am petrecut vara și toamna 1943 — intrarea mea în București. Mi-am luat lădița de la Mănăstirea Coș, pe costumul meu, de licean, mi-am prins toate insignele facultăților, la care reușisem: Medicină, Medicină veterinară, Farmacie, Științele naturii, Filozofie, Filologie, Drept. Se vorbea că unele dintre aceste Facultăți vor fi militarizate — iar eu, pescar de mare, m-am aruncat în toate. Și în hăinuțele mele de licean, împletășat, ca un general, cu toate insignele Facultăților, la care reușisem — torța, bufnița, balanța, albina, crucea cu șarpe, crucea, crucile mai nu știu cum... Dacă aș fi apărut în acea uniformă de paradă, în care numai eu m-am văzut! Dar acum, în hăinuțele mele din liceu, cu lădița mea, de la Mănăstirea Co-

ș — lădița pe care o purtase în armată și fratele meu — și eu, acum, cu micile tinichele ale Universității înșirate pe partea stingă a hăinuței mele din liceu. Deci — cum plecasem așa venisem. Și tatăl meu a tăcut. Și, o clipă, și mie mi-a părut rău că nu m-a văzut, strălucitor, în acea strălucitoare uniformă de ofițer, cit arătam de frumos. Și că nici nu avea să afle nimic din uriașa mea aventură. El, Generalul bălților, al Deltei — nu cred să nu fi înțeles că și eu eram totuși un pascor norocos.

Astfel s-a încheiat intrarea mea în București. Cine a spus că m-a chinuit Bucureștiul!? M-a iubit Bucureștiul — dar și eu!...

Martie-aprilie, 1988
BUCUREȘTI

NICOLAE PRELIPCEANU

Parafrazind o vorbă despre altceva a unui cunoscut și important poet, aș spune că prima mea impresie din București sint zece. Sau chiar mai multe.

Admit că povestea, pe care am auzit-o de la părinții mei, încă din a doua copilărie, cu băiatul de vreo patru ani în Cișmigiu și exclamația sa „aici să aducem vaca noastră”, căci el trăia undeva prin Dobrogea, unde ierburile nu sint atit de verzi și de grase

ca-n Cișmigiul iubit, e numai o poveste despre altul, pentru că nimeni nu poate demonstra prea exact ce legătură, alta decât cea epică, ar fi între un bărbat de 45-46 de ani și un băiat de 4-5 ani purtând același nume și trăind exact cu 40-41 de ani mai devreme. Deci acea impresie a lui nu e a mea. După cum, dacă o luăm așa, nici celelalte nu sînt, pentru că de la fiecare a trecut un număr, mai mult sau mai puțin însemnat de ani. Dar :

Urișăa frescă din restaurantul Gării de Nord mi-o amintesc, aceeași, de prin anii cincizeci, străjuind însă o mare sală de așteptare, plină de oameni obosiți, așezați, mulți dintre ei, de-a dreptul pe geamantane sau boccele, sala strivindu-mă prin gigantism, încît acum, dacă stau să mă gîndesc mai bine și la dimensiunile sălii și la acelea, estetice și nu prea, ale frescei, mă cred mai degrabă la Casa Scînteii, o gară-terminus și ea, unde vin și de unde pleacă vorbele noastre prefăcute în articole entuziaste, uneori la fel de mari ca și fresca din Gara de Nord, cu același suflu suflînd asupra lucrurilor și faptelor spre a le însufleși.

În februarie 1955 am petrecut acolo, la picioarele frescei din Gara de Nord, au pied du mur, ceea ce s-ar putea numi o noapte de șofer, adică de pe la zece-unsprezece și pînă pe la trei-patru, între un tren ce sosea de la Oradea și unul ce pleca înspre Pitești. Din păcate orice impresie e tot atît de neînsemnată pe cît o copcă într-o banchiză și mai tirziu, acum deci, ea se topește în regretul că n-ai văzut, că nu știi ce era dincolo de fresca aceea, de gara aceea, din care pe-atunci nici nu cred că știam cum se iese.

Să fie numai o boală a mea faptul că - invitat să-mi povestesc o impresie, ori, hai, fie, mai multe - mă trezesc povestindu-mi viața, chiar

dacă mai rupt, mai cinematografic decât într-o autobiografie ? Sau e doar consecința similitudinii între impresie și biografie...

Așadar, regretul că, din imensitatea pe care aș fi putut s-o cuprind pentru a o da aici înapoi, atunci, în februarie 1955, nu mi-a rămas, n-am putut să păstrez decât mult micșorată în timp uriașă frescă din actualul restaurant al Gării de Nord. Pe-atunci nu erau restaurante prin gări ?

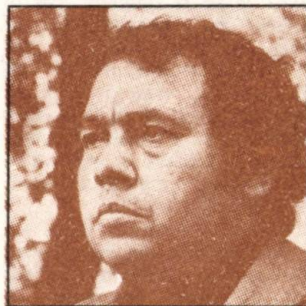
Pe urmă ar veni o zi de mai, în internatul Liceului „Matei Basarab”, cinci ani mai tirziu, străzile acelea pietruite, pustii, Călărășilor, Ha-la Traian, pe care din cînd în cînd luneca zgomotos un tramvai aproape gol. Melancolia unei zile nu prea frumoase de duminică, după o simbătă ploioasă cînd umblasem prin anticariate și rezultatul erau cîteva partituri Edition Peters aproape noi, Schubert, sau Schumann, sau Mozart, nici nu mai țin minte. Străzi liniștite, patriarhale - aproape că m-aș fi simțit la Curtea de Argeș - curate, vii în verdeața lor, după războaie și cutremure (căci în mintea mea, pe atunci, mai dăinuia ideea fixă că la București cutremurele se țin lanț). Sigur că impresia cea mai puternică a zilei a fost, mai spre ora zece cred, provocată de apariția, într-o sală a liceului fost Sf. Sava, a lui Tudor Vianu. Un domn nu prea bătrîn, luminos în ciuda tenului puțin măsliniu, ca un semnal din altă lume decât aceea de dimineață, a străzii, din lumea unde cărțile, ideile, ele, înfruntă războaie, cutremure, păci mai mult sau mai puțin romane. În nimbul său luminos erau topite, pierdute și tramvaiele de pe Magheru, pitice pe lingă buildingurile „Patriei” sau fostei „Case a Magistrăților” unde, cică, aș fi dormit cîteva nopți sub forma băiatului de la începutul acestei povestiri, sub cealaltă înfăți-

șare deci, a celui din Cișmigiul, și chiar anticariatele cu lumea lor de hirtie foșnitoare, mirositoare (nu ca banii) totuși a ceva comun cu marele profesor spre care ochii mei se îndreptau uimiți ca de fiecare dată cînd mi se întredeschide o fereastră către o altă lume, către altceva.

Apoi, în același an, toamnă devreme, animația orei două-două și ceva, în plină lumină, pe bulevardele Magheru, Bălcescu, 1848, les Grands Boulevards, nu ?, stația de tramvai din fața cinematografului „Luceafărul”, spre gară, ca să fiu dimineață acasă, la Curtea de Argeș, peste vreo patru ore, poate cu același tren din iarna lui '55. Dar de data asta fără să mai văd fresca, trecînd dincolo, în spatele ei, unde atunci, prima oară, nu am avut acces. Aceeași impresie în doi timpi.

Pînă la zece ar mai fi. Pînă la multe altele care sînt prima impresie din București. Dar sub dărimăturile memoriei, parcă văd, se stinge încet prima impresie. Pe urmă a doua, a treia, toate zece. Rămîne doar ceea ce este.

GHEORGHE PITUȚ

Casa Copilăriei mele avea prisma orientată spre răsărit ; la fel erau construite aproape toate celelalte case. Numai niște oameni destul de „curioși” își orientaseră

adăposturile altfel. Orice copil, de cum făcea pași cunoștea astfel unde este răsăritul soarelui. De la virsta de cinci ani, cind era trezit foarte devreme să ducă vitele sau oile la păscut, copilul știa să se orienteze fără teama că se va rătăci. Și chiar dacă uneori greșea cărările, importantă era siguranța de sine a copilului, faptul că va ieși la liman.

☆

Acum nu mai știu exact ce fac elevii și cei tineri din satul meu, dar cind eram eu acolo colindam împreună cu alții (de seama mea sau mai în virstă) doi kilometri și jumătate de vale pe care se aflau singurele trei fîntîni din sat care secau în fiecare vară. După ce ne convinseam în care fîntînă este apă mai multă ne umpleam vasele și plecam acasă. Locuiau în casa cea mai din spre munte, unde se termina de altfel și drumul. În capătul acela de sat, era doar un pîlc de locuințe despărțite de cele ce urmau mergînd spre oraș printr-un număr destul de mare de grădini fără construcții. Din cauza relativei izolări a acestor gospodării, cind mă despărțeam de prieteni, ori ziua ori seara, le spuneam (cu umorul pe care îl au și ardelenii) că eu plec la București. De atunci pînă și oamenii mai în virstă au început să numească acel capăt de sat București. Ironia nimirii de București a vreo 5-7 case era evidentă avînd în vedere izolarea și apropierea imediată a pădurii și a muntelui precum și modestia construcțiilor.

☆

Bucureștii i-am văzut abia în vara lui 1959 cind am sosit în Gara de Nord în drum spre Bărăgan. Inginerul de azi, Vulpeanu Viorel, a propus atunci să luăm un tramvai sau autobuz pentru a ajunge în centru. I-am cerut să mergem pe jos ca să cunoaștem mai bine străzile pe unde vom trece. La

ieșirea din clădirea gării am întrebat un om dacă este bucureștean și mi-a spus că da, apoi l-am rugat să-mi spună de unde răsare soarele în București, adică în locul acela. Omul avea în jur de cincizeci de ani. Mi-a răspuns nedumerit: ce-ți veni omule, asta nu întrebă nimeni. Nu știa de unde răsare soarele în București. M-a întristat. Să nu știi unde e răsăritul și unde apusul, nordul și sudul mi s-a părut un fapt mult mai grav decît dacă n-ai ști algebră sau trigonometrie.

Am ajuns cu Vulpeanu Viorel în dreptul Universității după ce venisem pe Griviței și apoi pe Calea Victoriei, care cu excepția cîtorva blocuri impunătoare, a Ateului și Palatului nu mi s-a părut pe măsura celebrității pe care i-o făcuse trecutul. Clădirea Universității (în care nu bănuiam că voi ajunge student) m-a impresionat cel mai mult împreună cu cele trei statui. Piața întregă a Universității era atît de aglomerată cum nu mai pomenisem decît la mișturile populare de la noi, la Sighet și Baia Mare, în zilele de 1 Mai și de 23 August, sau a multîmilor de muncitori de la Uzinele Metrom și Astra din Brașov, unde tata și mama, care lucrau acolo, mă duceau și pe mine în timpul războiului neavînd în seama cui să mă lase.

Peste vreo patru ani, cind m-am transferat de la filologia din Cluj la Universitatea București, de pe porțiunea rondului de deasupra stației metroului de azi mi-am întipărit cele patru direcții ale orașului. Astfel, în mai puțin de două luni am colindat prin Băneasa, Bucureștii Noi, Grozăvești, Militari, Drumul Taberei, Rahovă, Viilor, Cimitirul Bellu, Giurgiului, Berceni, Vitan, Balta Albă, 23 August, Pantelimon, Floreasca, Pipera etc.

Biblioteca Filologiei m-a fermecat nu numai prin bibliografia „obligatorie”, ci și prin posibilitatea împrumutării unor cărți pe care le rivneam de mult. Citisem la Cluj Istoria literaturii române a genialului critic, dîndu-mi impresia copleșitoare că a elaborat-o în cel puțin o mie de ani, ajutat de 333 generații care i-au pus la dispoziție fișele; cind l-am văzut prima oară în amfiteatrul Odobescu, pentru că nu i auzisem vocea niciodată, George Călinescu mi s-a părut că joacă teatru și numai după vreo 10-15 minute mi-am dat seama că vocea sa, într-o sacadată ascensiune, sublinia prin aceasta idei, interpretări și metafore, își proiecta destructorii dincolo de pîscul unde cădea perpetuu bolovanul lui Sisif. Nasul său vulturesc și ridicarea sprincenelor pînă la îngustarea

Poet de București

pași de poezie m-aduc în fața blocului de poezie după ce-am coborît din tramvaiul de poezie.
cind pădurile creșteau din degetele mele
cind ploile urcau la cer prin degetele mele
cind fulgerul cobora în sine prin degetele mele

sună telefonul

și un robot
imi dă ora exactă
întorc ceasul de poezie
afară o noapte de poezie își plouă.

CORNEL BRAHAS

frunții participau în felul lor actoricesc la retorica discursului. Regret o viață că nu i-am fost elev.

☆

La Cluj, în primii doi ani de studenție făcusem parte din trupa de teatru a Facultății de filologie și reușisem să fiu apreciat de cei ce ne îndrumau ca regizori. Timpul liber din anul III și IV mi l-am cheltuit îndeosebi în frecventarea spectacolelor de la Bulandra și Nottara și (cînd se putea) a competițiilor care mi se păreau mai interesante decît chiar premiile. În sine-mi îi admiram pe regizori ca pe celebrii comandanți de oști care nu se văd decît din cer pe cîmpul de bătăie.

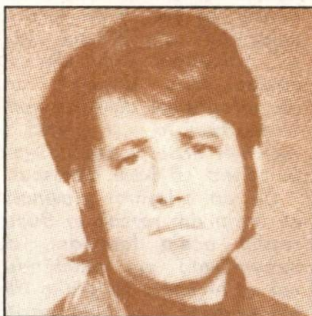
☆

Unul din punctele cele mai atractive, la contactul cu Bucureștii a fost «cenaclul Nicolae Labiș condus de Eugen Barbu. Sala mare a Casei Scriitorilor era neîncăpătoare, combatanții — redutabili, între ei cel mai temut era Adrian Păunescu; am citit și eu la propunerea lui și-am fost primit omenește, cu opțiuni pro și contra, departe de unanimitate. Nu pot ocoli faptul că Păunescu a ajutat foarte mulți colegi, printre care și pe mine.

☆

De la sosirea mea în București, cu toate că aveam atîtea de făcut, ca fiecare, am fost întotdeauna neliniștit într-o privință: de unde răsare soarele? Am întrebat nenumărați oameni născuți în București: de unde răsare soarele? Nu știa nici unul. Știau însă mulți țărani din Piețele Obor, Amzei, Matache etc. Regret că trebuie să închei pe această notă, însă nepăsarea și ignoranța (față de fenomenul cel mai vital din lumea noastră) mi s-au părut de o apatie casnică. Măcar de-acum înainte să-i învățăm (pe cei ce se vor naște) de unde răsare soarele.

VASILE PETRE FATI

Probabil că, la șaisprezece ani, e ceva să te urci într-un tren care merge spre București cu peste optzeci de kilometri pe oră, însoțit, nu numai din întâmplare, de o doamnă de toată frumusețea, cu gîndul, vag, de a participa ca invitat la o Conferință națională a scriitorilor sau așa ceva.

Ca să pot scăpa de chinu-toarele ore de matematică și chiar de sălile austere ale celebrului liceu din Constanța „Mircea cel Bătrîn”, aflat chiar pe malul mării, aș fi fost în stare să inventez orice, numai că, de data asta, nu mai era nevoie. Șansa îmi surise pe neașteptate.

Exact ca într-un roman de Truman Capote, mi-am umplut, încă de cu seară, buzunarele cu bomboane de ciocolată învelite în staniol, furate pur și simplu din pomul de Crăciun al casei, pentru a avea pe drum. Costumul de licean era destul de sărăcăcios, așa încît a trebuit să fie, de urgență, recuperat. Ceea ce s-a și întîmplat. M-am tuns în toată regula, și asta nu e un lucru tocmai ușor, la șaisprezece ani, cînd parcă n-ai vrea să te mai tunzi niciodată.

Cît privește pantofii, declar că de aceștia nu știu absolut nimic; presupun că arătau jalnic, dar ce importanță mai avea asta, din moment ce

scăpasem, printr-o minune, cu motivarea absențelor, de toți profesorii.

Un coleg, azi balerin, mi-a dăruit un briceag, să am pe drum. Pe vremea aceea un briceag era cam tot ce-și poate dori un adolescent care se respectă. Cîștigasem, deci, simpatia tuturor. În plus, plin de importanță, mi-am cumpărat tot felul de carnețele, să-mi notez toate gîndurile, lucru complet inutil, pentru că, odată ajuns în compartimentul de clasa I, înghețat tun, am uitat definitiv de minunatele mele carnețele.

Mă interesa doar doamna aceea și pot să spun că aveam destule motive în privința asta! Cu aerul cel mai natural cu putință am scos bomboanele furate cu atîta greutate și am servit-o, nepriecînd nimic din ridicolul situației. Care ridicol? întreb și acum. Totuși, îmi imaginez cu cîtă dezarmare putea să mă privească o femeie cu adevărat frumoasă și cite reproșuri trebuie să-și fi făcut în clipa aceea.

Trenul era pe jumătate gol: tot ce se întîmpla părea un adevărat miracol; puteam să fumez în voie, să-i vorbesc despre tot ce mi-ar fi trecut prin cap și să-mi închipui că vor veni zile și mai bune. Totul semăna cu o fugă de acasă!

Habar n-am ce a putut fi în mintea controlorului care s-a uitat, mai tirziu la foile noastre de drum, oricum, mă interesa atît de puțin; poate o fi fost un om de treabă și și-a văzut de drum sau, poate, o fi băgat de seamă ceva suspect la elevul acela.

Abia ajuns în București mi s-a părut că toată fericirea mea din acea dimineață frîguroasă nu mai avea nici o importanță; cum să te strecoři prin furnicarul acela de oameni? Pînă și doamna care mă însoțea nu mai era aceeași. De ce?

Suit și coborît prin tot felul de mașini, uimit de spa-

fiul uriaș al bulevardelor, am ajuns în fosta clădire a Uniunii de pe Kisseleff, pentru formalități; vederea acestei clădiri m-a înghețat de spaimă. Bagajele noastre de provinciali, uitate într-un colț, nu mai păstrau nimic din căldura de acasă; aș fi preferat, de o mie de ori, să mă întorc în clădirea liceului „Mircea cel Bătrîn”, unde tot s-ar fi găsit cineva să mă întrebe ce mai fac, decât să fiu aici, în sala imensă, plină de oglinzi, unde nimeni nu-mi arunca nici o privire.

Funcționarii treceau în mare grabă pe lângă liceanul acela nimerit acolo, poate dintr-o întâmplare, tăcuți, eleganți, privindu-mă de sus, cele câteva ochete aruncate, când și când, însoțitoarei mele au fost suficiente pentru a evalua exact situația; sala oglinzilor aproape că nu mai exista.

O compensație tot am avut; cu banii primiți de la Uniune mi-am făcut pe loc, tot felul de planuri, așa că a doua zi, în timp ce lucrările Conferinței se desfășurau din plin, puteam fi văzut prin Cișmigiu, pe Calea Victoriei și chiar la cofetăria „Nestor”, preumblindu-mă de unul singur, încântat de tot ce vedeam. Cred că făcusem cea mai bună alegere, cu atât mai mult cu cât doamna aceea teribil de frumoasă nu scăpa nici o discuție literară.

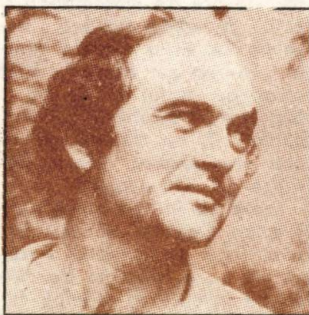
În fine, a doua zi, ajuns în sala conferinței, am adormit, în timp ce, tuns scurt, cu matricola cusută pe mineca hainei, am băgat de seamă în jurul meu o sală plină de scriitori adevărați. O simplă ochire și am văzut că eram urmărit cu destulă curiozitate; am fost salvat, în ultimă clipă, de sosirea triumfală a lui Tudor Arghezi și a doamnei Paraschiva, când atenția tuturor a fost atrasă de acel moment unic pentru toți cei prezenți acolo.

Pretutindeni se vorbea de un poet care abia publicase prima sa carte, Nichita Stănescu. Când l-am cunoscut

am bravat fără nici o teamă de ridicol. Pesemne că umbra lui Truman Capote era cit se poate de aproape, pentru că am vrut să-i dăruiesc, pe loc, după lectura volumului său „Sensul iubirii”, briceagul primit de la colegul meu, singurul lucru de valoare pe care-l aveam. N-am făcut-o nici atunci și nici mai târziu, consolidându-mă cu ideea că l-am cunoscut.

Ca un adevărat provincial ce eram am revenit în Bucureștiul acela fascinant, de nenumărate ori, plimbându-mă cu bicicleta pictorului Mihai Bandac – o rablă găsită pe balcon – promițându-mi să nu-l mai părăsesc, așa cum făcusem ultima dată. Nu mai eram însoțit, ca altădată, iar controlorul nu m-a mai privit ca pe un suspect. Acum nimic nu mai semăna cu o fugă de acasă și, bucuros, am întins biletul la control.

IOAN GROȘAN

Orice ardelean care vine la București cu gândul de a rămâne are, cred, ceva din impetuozitatea psihică a unui erou balzacian pornit să cucerească Parisul. Și sper că nu voi supăra pe prea mulți dacă voi spune că pentru o bună parte din ardelenii care pun mina pe condei cu gândul de a deveni scriitori, soarele literaturii de la București răsare. Exemple ilustre verifică această afirmație: Slavici, Coșbuc, Goga, Rebreanu și numeroși

alții, toți trecând munții – cu motivații diferite, desigur – spre capitala noastră culturală.

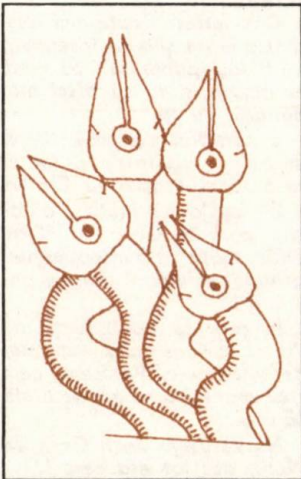
Dincolo de fenomenele frecvente de respingere a modului de viață bucureștean, resimțite în special de provincialii în trecere și determinate de lucruri specifice unei mari metropole (aglomerație, zgomot, trafic intens, de toate felurile, ritm trepidant al existenței), există totuși, recunoscută sau nu, o atracție continuă pe care Bucureștiul o exercită asupra omului sosit în Gara de Nord cu două valize, cinci manuscrise și-o privire prudentă. Oricât de mari ar fi sau ar deveni, localitățile transilvane, chiar și Brașovul, chiar și Sibiu, chiar și Clujul, rămân totuși niște urbe, cu un Corso unde poți saluta și poți fi salutat din zece-n zece metri, cu perimetre fixe în care se mișcă aceeași prietenie, aceleași cunoștințe, cu acel invizibil și persistent control pe care ochii unei comunități știute îl au asupra ta și asupra tuturor. Posibilitatea de a saluta și a fi salutat în București nu din zece-n zece metri, ci din o sută-n o sută este intimă, practic exclusă. Capitala oferă alte posibilități și cel sosit cu două valize, cinci manuscrise și o privire prudentă crede, mai ales dacă e tânăr, că le are pe toate; oricum, mult mai multe decât le avea în „urbea X”.

Deocamdată, ieșit în fața Gării de Nord, nu te știe nimeni (sau, oricum, puțină lume). Nu te controlează nimeni, părinții, bunicii, mătușile, geloasa prietenă au rămas departe. Și ce minunății te-așteaptă înainte! „Bulandra”, „Patria”, revistele, editurile, „ceaiurile” selecte stîrșite licențios, Arcadia unei garsoniere cu dormeză și cărți etc., etc. Și mai ales al timp, timp liber, timp anonim, nesupravegheat. Eugen Suciu, alt poet transilvan migrat spre acest Babilon al speranțelor, detinea cu o

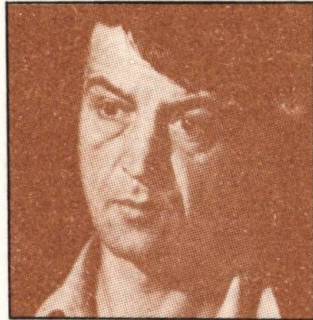

sintagmă exactă respectiva stare (e și titlul volumului său de debut): „Bucuri anonimatului”. Sigur, va trebui să ținești odată din acest anonim (nu de asta ai venit, să rămii anonim), dar ce fericire e să-l trăiești o vreme! Totul ți se pare fermecător: oamenii care trec grăbiți pe lângă tine și nici pomeneală să te bage în seamă, imbulzeala miticistă și gălăgioasă din autobuze („silentium-ul din autobuzele de-acasă pare dintr-odată desuet, mic-burghez), terasele cu mici și bere la halbă unde iei loc să contempli fără să te salute și să converseze cu tine o duzină de cunoștințe plicticoase, distanțele nesfârșite dintre cartiere, ațișele, fețele cu picioare emancipate, îmbrăcate în ceea ce tu socoți a fi „ultimul răcnet”, primii noi prieteni, primele nouă-zece prietene. Bucureștiul te ia și te ascunde perfect și poți, între „Intercontinental” și „Nottara”, să te joci zile în șir, mergând schiopătat, căci nimeni nu te va opri, ca acasă, să te nătrebe cu o ipocrită mirare alarmată: „Da’ ce-ai pățit la picior?”

Ce se-ntîmplă mai apoi, după ce te „bucureștenizezi” nițel, e o poveste pentru alt almanah...

ION DRĂGĂNOIU

Prima dată cred că nici nu există.

Născut la Brașov și crescut prin orașe ardelenne, nu cred că am văzut Bucureștiul prima oară. Cred că l-am văzut de-a dreptul a doua oară.

O oară să fi fost amici...

Lucruri care țin toată viața. Au dispărut. Ceasul lui Eminescu, ceasul lui Nichita, ceasuri, lungile noastre periurări nocturne prin Bucureștiul anilor '70, cînd n-aveam timp să privim împrejur, porniți să ne recităm versuri pînă dimineața tîrziu, cînd se deschidea bufetul „Cireșica”.

Balcoanele și frontoanele le descoperisem demult, din anii studenției, aceste două cuvinte italienești (balcone i frontone) mi-au colorat adolescența, varietatea lor pentru ochiul ardeleanului din mine a fost nesfîrșită. Obșnuit cu severa fațadă gotică, deprins cu săseștile cuburi de locuit ale copilăriei, am nimerit în exuberanța fierului forjat și a structurilor din Bucureștiul anilor '60, perioadă în care linia dreaptă se instaura timid încă, deși încercările cubiste dintre cele două războaie puteau fi văzute cu ușurință.

Țin minte o observație pe care mi-a mărturisit-o Henri Coandă în zilele cînd fonda Institutul pentru inteligență

românească. Datorăm vitezei automobilului și avionului liniile drepte ale arhitecturii și muzicii secolului nostru. Și poate tot ce se întîmplă și în celelalte arte nu e străin de această viteză, care și-a pus amprenta pe felul nostru de a gîndi și de a simți. N-am dat pe loc importanță cuvintelor. Peste ani ele reverberază însă, balcoanele și frontoanele dispar în ceața adolescenței deprinsă să meurgă pe jos.

Tocmai de la neputința de a merge pe jos într-un mare oraș pleacă prima mea amintire bucureșteană. Locuiam pe vremea aceea la Sibiu, terminasem clasa a doua și eram cu tata în drum spre mare. Țin minte și azi compartimentele de clasa a doua, cu pluș albastru, clasa I avea pluș roșu, iar a III-a, lemn. Clasa medie era, se pare, pentru buzunarul nostru de vacanță... Drumul spre mare trecea prin București, prin nenumărate case de mătuiși, verișoare, pupături, provizie pentru un an.

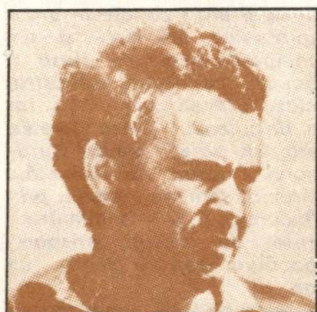
Tramvaiul 19, care trecea pe Lebedei, nu părăsise atunci bulevardul Magheru în favoarea metroului. Rupindu-mă de ombilicala mînă paternă, am sărit în el și ușile s-au închis după mine, pneumatic. Tramvaiele din Sibiu erau din secolul trecut, ușile erau manipulabile și vara, de cele mai multe ori, deschise. Primul meu impact cu această altă civilizație a fost dezastruos. Tata rămăsese în stație, tramvaiul pleca, eu urlam: „Tatăl meu, tatăl meu, a rămas jos tatăl meu!” lăuna rîdea amuzată, se rîdea mult pe atunci, eram disperat... Un „nene” m-a bătut pe umăr: „Uite-l pe taică-tu!” Clasa a doua a acelor tramvaie nu era, din fericire, pneumatică. Fericire. Coborim la prima și luăm tramvaiul în sens opus, fiindcă greșisem și sensul...

Frontoanele și balcoanele „Credutului minier” de pe Magheru mi-au rămas în

mente de atunci. Bănuiesc, nu sunt sigur, dar se poate verifica, liniile drepte le-au înlocuit. Balcoanele de azi au imprimate pe ele simboluri dicotiledonate, brâncușiene. Nu că n-ar fi frumoase, dar din cînd în cînd simt nevoia să o iau pe una din puținele străduțe care mai păstrează ceva din parfumul secolului trecut, din mirosul de liliac sau de tei, din volutele și arabescurile cu care am copilărit.

NICOLAE IOANA

Primele călătorii la București le-am făcut în '56. Una, vara, pe o căldură toridă, cu un singur pol în buzunar, împreună cu un prieten, și soldată cu multe peripecii. Alta, iarna, confortabilă, însoțit tot de un prieten, pictorul Calotă din Pitești, cu masă și bere la vagonul restaurant, timpul, pe un traseu scurt Pitești-București, parcurs atunci ca și acum în multe ore, trecînd foarte repede.

Azi, după un număr considerabil de ani, nu mai știu cu exactitate care dintre ele a fost prima. Eu înclin s-o socotesc totuși pe aceea clandestină, cu un singur pol în buzunar. Pol obținut pe un tablou făcut de mine întruchipînd un cioban sprijinit în bită. Îmi amintesc că omul care l-a cumpărat, un vecin de-al meu, înainte de a-mi da banii mi-a cerut să-i pic-

tez și un ciine tolănit la picioarele ciobanului. Unul negru, că așa îi plăcea lui. Eu am strigat ciinele meu și sub ochii omului uimit de mica mea îndeminare l-am făcut din cîteva pete de culoare. „Așa da!” a zis el și mi-a pus două hirtii de cîte zece lei pe masă.

Prietenul meu era și el la rîndul lui uimit de cît de ușor luasem banii. Atunci, pe loc, am hotărît să plecăm la București. Dar polul obținut pe tablou nu ne ajungea nici măcar să ne plătim călătoria. Și iarăși, tot pe loc, am hotărît să mergem fără bilet. Ce e drept, aveam o oarecare experiență dar pe trasee scurte!

Așa am procedat de la Clucereasa la Golești, luînd un tren aglomerat unde ni s-a pierdut urma. Probabil tot atît de bine ar fi ieșit, dacă mărfarul în care ne-am urcat de la Golești n-ar fi fost oprit între Conțești și Bîldana de un frînar răutăcios căruia, în Titu, am refuzat să-i dăm și lui ceva din polul nostru. Dar eram prea veseli și prea neprevăzători, iar întreprinderea noastră prea importantă ca totul să iasă bine pînă la capăt.

Și iată-l pe prietenul meu alergat de patru cefești pe cîmp, dar fără sorți de izbîndă! Niciodată nu mi-a înșelat așteptările băișul ăsta bun și iute de picior, și pe motologul de mine, captiv după o scurtă busculadă în porumbiștea din partea cealaltă a trenului, tot cu patru cu care m-am descurcat de minune, căci, ce e drept, picioare iuți n-aveam, dar

pumni da! Cînd însă a apărut mecanicul, un tip în maieu și cu chipul murdar de cărbune, lat în spate și mai mare decît mine cu un cap, a trebuit să mă declar pe loc învins! Argumentul fusese palma lui și ea murdară de cărbune! Palmă care m-a lovit, dar m-a și apărat, cînd cei patru încurajați de izbînda „șefului” au năvălit spre mine.

Și iată-mă din fericit, nefe-ricit, din liber, neliber, escortat ca hoții sau răufăcătorii și pus sub paza strașnică a peste cinsprezece cefești, în singurul vagon de persoane atașat la acest mărfar, imediat după locomotivă, urmînd să fiu predat în triaj pentru tot ce făcusem, dar mai ales pentru ceea ce nu făcusem! Uitasem de naivul meu tablou, îmi pierise chiar pofta de necunoscut. Iar cînd trenul s-a pus din nou în mișcare și l-am zărit pe prietenul meu pe fereastră, parcă special mă așezaseră pe partea aceea unde el se afla, mi-a venit să strig și chiar am strigat să oprească!

În clipa aceea un cefeșter mătăhălos a întrebat pe un alt cefeșter din apropiere: „Ce vrea ăsta, mă?!” și ceilalți au început să rîdă!

Pe urmă m-a întrebat pe mine: „Ce vrei, mă?!” și ceilalți au început din nou să rîdă!

I-am iertat! Poate nici unul dintre ei nu știa ce înseamnă să-ți lași prietenul pe cîmp în amurg, și tu să pleci mai departe cu trenul!

E adevărat că unul din ei mi-a luat apărarea și tot el m-a făcut scăpat în Chitila.

De acolo am luat un autobuz pînă în Gara de Nord, unde toată noaptea mi-am așteptat prietenul dar de po-mână!

În zori, cu banii luați pe tablou mi-am cumpărat bilet de întoarcere. Venisem, cum s-ar spune, ca să am de unde să plec.

Nu văzusem decît Gara de Nord, dar tot era ceva!

SECVENTE DE ODINIOARA

SERBĂRILE GALANTE

Nimic nu este mai concludent pentru anii care au urmat războiului de Independență decît motivația pe care o făcea **Max** (Dimitrie R. Rosetti) noii rubrici **Cronica** în paginile ziarului **Românul** al lui C.A. Rosetti, în 1881. Jurnalistul cancanier, ca și Claymoor și D. Teleor, imagina o vizită ad-hoc la locuința veteranului „ocul-tei” liberale:

- Acasă este D. C.A. Rosetti ?
- Nu este acasă !

Mă așteptam la acest răspuns; Rosetti nu stă niciodată acasă... decît pentru acei care știu să-l caute și să-l găsească.

Mă apropii de ușa cea mică. Toc ! Toc ! Nici un răspuns ! O dată, de două ori, de trei ori. Pronunț atunci un cuvînt magic, un fel de „sésame ouvre-toi” și ușa se deschide.

- Bună ziua !
- Bună ziua !

— Am venit să-ți spun că toate ziarele au început să mă plictisească, și **Românul** mai mult decît toate.

- Nu le mai citi !

— Vreau să le citesc și să nu mă plictisesc. Sînt oameni cărora nu le face plăcere politica și eu fac parte dintre aceia. Cînd deschid **Românul**, ce văd ? Pagina întîi politică, pagina a doua, a treia politică ! Din cînd în cînd găsesc cite o distracție citind invitațiile la înmormîntare, distracție cam funebă, pe care aș dori s-o schimb cu alta mai veselă.

- Nu te-nțeleg. Ce vrei să-ți fac eu ?

— Să introduci în **Românul** o rubrică pentru informațiuni și fapte diverse în toate zilele. O dată pe săptămînă să găsesc o cronică, un articol de fantezie. Să ridic cu discreție un colț al perdelei care ascunde viața Bucureștiului, să vorbești într-un cuvînt de orice se poate vorbi.

- În **Românul** ?

— Da, în **Românul** !” (Max, **Cronica. Românul**, an. XXV, 1 ian. 1881, p. 2). Lumea vrea destindere, petrecere, aventură; Bucureștiul de a doua zi după victorie, trezit dintr-un coșmar istoric de secole, îmbătat cu iluziile și himerele noii situații, se lansează într-o euforie a amuzamentului și a ludicului de stradă și de cafenea, de piață și de Curte.

Cronica petrecerii bucureștene concurează pe aceea a politicii. Lumea se dă în vînt să se distreze. Noutatea nu mai este o exclusivitate a vieții politice. De aceea, marile cotidene, precum **Românul**, **Timpul**, **Binele public**, **Presa**, **l'Indépendance Roumaine**, **România liberă**, **Universul** își reorganizează paginația, vinînd faptul cotidian, știrea senzațională, romanul foileton. Lumea bucureșteană descoperea plăcerea distracțiilor publice și a amuzamentului din orice. Cafenele, terase, grădini-chantanuri, plimbările cu sania, ori cu trăsura (după anotimp) la Șosea, week-endurile cu trenurile de plăcere la Sinaia, cu care călătorea însuși Caragiale, balurile mascate în cișlegi, în saloanele boierești și la Palat. Dar berăriile, restaurantele ! În primul rînd, berăriile, o adevărată fascinație pentru bucureșteanul de rînd, pentru ampioiat ca și pentru negustor. Apariția berăriei la București a însemnat cit revelația cafenelei Procope și restului de citeva duzini în Parisul secolului precedent. Fără berărie, Bucureștiul de atunci n-ar mai fi fost el. Berăria este petecul de pămînt bucureștean pe care se trăiește tot ce se petrece în lume, — o cafenea adaptată pentru Lache și Mache, templul de contemplație a lui Mitică. Acest mic imperiu bucureștean al berăriilor și birturilor este dominat de gigantul **Colosseum-Oppler**, imensa berărie, cu varieteu și delicatese de tot felul. Ce vremuri cînd la Obor se vindea o grădină, cu casă, grajd, șopron, camere pentru slugi și, în plus, „8 pogoane vie, 12 pogoane, școli (sic!) de pomi roditori și de lux și un mic parc cu vedere foarte frumoasă”, (ofertă în **Românul**, martie 1881), de parcă se vindea undeva la țară și nu la o goană de cal de centru ! O proprietate mai mare chiar decît aceea a lui Eliade, de prin apropierea acestuia.

De la Palat pînă la Cîșmigiu, petrecerea se ținea lanț. Căci dacă a fost un loc mai iubit și mai căutat al Bucureștiului secolului trecut, acesta a fost Cîșmigiu. A folosit la de toate : adunări politice de Hyde-Park bucureștean, loc de întîlnire și de spionare a lumii „bune”, cum apoi va fi Șoseaua, și cel mai mult, loc de divertisment. Cîșmigiu a fost o adevărată grădină-cafenea imensă a Capitalei. Aici aveau loc cele mai năstrușnice inițiative care să atragă și să incite lumea bucureșteană. Iată, de pildă, în mai 1880, petreceri, jocuri, la care sînt angajate „damele” din înalta societate în scopuri caritabile. Se profită de orice eveniment (inundații, molime etc.) pentru a se organiza petreceri cu profit caritabil. Vara, chioșcuri, iluminatii, o operetă a filantropismului, cînd se afișează extravagante vestimentare și idile bucureștene, — iarna, altă petrecere. Transformarea lacului în patinoar făcuse ca parcul să semene cu un mic colț montan al ca-

pitalei. Caracudi nu mergea degeaba în Cișmigiu, pentru a căuta subiect cronicii sale cu termen presant. Parcul îi oferea din plin această materie. Cișmigiu! a fost unul dintre cele mai iubite locuri ale mitologiei bucureștene. Unul dintre drumurile cetățeanului trecea obligatoriu prin Cișmigiu! Acum, după război, patinajul era marea noutate și atracție, snobism și divertisment de high-life, un spectacol al excentricității publice. Copiii lui C.A. Rosetti, veniți de la Paris, erau de pomină încă cu ani înainte de război, mergând la patinaj, sau fiica, Bișeta, mergând vara la ștrandul amenajat pe Dimbovița, pe la podul Izvor, ceea ce scandalizase orașul. Acum însă nu se mai scandaliza nimeni. Însuși Eminescu, ca ziarist, mergea în Cișmigiu, pentru a asista la patinaj, întocmai cum frecventa balurile și spectacolele, obținând subiecte pentru **Cronica Bucureștilor** din ziarul **Timpul**, în ianuarie-martie 1882. Acolo, seara, în lumina lampionelor, pe luciul gheții, se vedea o parte din petrecerea cotidiană a Bucureștilor: „Cișmigiu! a devenit estimp” punctul de atracție, întrecind chiar și sălile de spectacole. Atita vogă a trezit patinajul în lumea bucureșteană, încît în 1884 vedem deschizindu-se un nou patinoar, un fel de club-privé, pe proprietatea principelui Brâncoveanu, cu intrarea pe cheul Dimboviței (**Războiul**, an. VIII, 18 nov. 1884, p. 3). O ședință de patinaj valora cit o seară de bal. Petre-

I.D. Ionescu, celebrul cupletist

cerea era însă și mai gustată, fiind mai în libertate decît într-o sală, cu asistența părinților pe margine! E de închipuit, Claymoor, cronicarul high-life-ului de la cotidianul conservator **L'Indépendance Roumaine**, Pantazi Ghica de la **România liberă**, Caragiale și Eminescu, urmărind Adonișii și Nimfele bucureștene în giubșlucurile lor grotești pe gheață, jucindu-se ca niște copii întirziați. Marele artist și antreprenor I. D. Ionescu nu se lăsase mai prejos și, prinzînd psihologia acestei societăți petrecărețe, improvizează și inventează ce nu-ți trece prin cap ca program al teatrului său. La 28 februarie 1881, anunța la Bossel un spectacol unic cu „toți artiștii noi în unire cu celebrul teatru de cîini și maimuțe din Paris” (cronică detaliată în **Pressa**, XIV, nr. 43, 25 febr., p. 3). În 1882 figurase niște spectacole „pentru copii”, cu cîini, maimuțe și „patru draci” (sic!). În anul următor, un alt „teatru de maimuțe” se afla la intrarea în Cișmigiu, oferind publicului „distracția plăcută și demnă de a fi văzută” (**Românul**, an. XXVI, 29 dec. 1882, p. 1033). O serbare a presei organizată în folosul victimelor incendiului de la circul Krembsen și al românilor săraci, din 21 ianuarie 1882, cuprîndea o tombolă: „prăvălia bărbaților. Faliment la 3 Costici”, unde se jucau de-a vinzătorii: Costică Izvoranu, Costică Manu și Costică Văcărescu. Tutungeria era asigurată de Zoe Bengescu, doamna Caracostea, doamna Sofia Cerchez, doamna Darvari, doamna N.P. Grădișteanu și Sofia L. Rosetti. Firește, o zbenguială de domni și doamne!

Peste doi ani, Claymoor descriînd unul dintre zecile de baluri din saloanele bucureștene, din care nu uita nici o toaletă din zecile și sutele prezentate, nu putea, cu tot snobismul, să nu se amuze și el de acest vertij al gustului și al grotescului. La 9 decembrie 1884, avea loc un mare bal țărănesc, sub patronaj regal. Toată asistența feminină excela în costume de țărânci: una de la Sinaia, alta de la Bolintin, după reședința moșilor! Soția trimisului extraordinar al Angliei la București, doamna White, era costumată „în țărâncă de munte”, iar domnișoara White în „o idilă de Grigorescu”. Această Curte mascată în țărânci dansa cadriluri și valsuri. Circul trebuie să fi fost îngrozitor. Și totuși, nimeni nu observă prostul scenariu și caragialismul situației. Balul se termina la trei și jumătate „printr-un galop vertiginos. Ca după obicei, multă lume s-a dus să supeze în față la Hugues, unde gîngășele țărânce n-au mîncat mămăligă” (Claymoor, **Din lume**. *Idem*, an. XXVII, 9 dec. 1884, p. 1098-99). Vara, delirul ia alte forme. Bucureștii petrece pe călduri caniculare, cum petrecea și pe viscoalele năpraznice. Petrecea la grădinile care mai de care mai

sofisticate și cu programele cele mai bizare: „La Rașca se petreceau ceasuri plăcute, de cînd cu introducerea gazului”. Trupa era ea mediocră, dar avea pe Anestin și Hagiescu care o țineau în picioare. **Grădina Stavri?** „Ce decadentă! Quantum matamur ab illo! Și ca local și ca trupă!”

Dar Bucureștiul nu se termina la Stavri! „Concerturile din **grădina Otetelesianu**. Aci mîncîci și bei cu muzică. Orchestra e mult mai bună decît consumațiunile. D. Schiepeck are un talent foarte plăcut și ceilalți muzicanți pe care îi conduce sunt de primă calitate. Dar cuhnia e așa de rea încît cu toată bunavoința de a mîncă la aer și cu armonie, te îmbolnăvești. Berea e singura consumație potabilă. În toate serile e atîta lume încît cu greu poți găsi scaune” (...) Și nici aici nu se termina Bucureștiul estival. „**Grădina Suvenir**. Bere, fum și muzică... Luminăție și consumatori puțin” ... „**Gagel**. Grădină patriotică. Nemții își aduc aminte de patrie între un pahar cu bere și un corn, la acordul marșului lui Radesky”... „**Patzac**. Mare consumație de cîrnați, de bere, sub nori de fum. Unguri și lăutari”. (...) „**La Idee**. Intr-o curte unde aerul e viciat, un public exotic mîncîncă ascultînd o bandă de lăutari, bucate poreclite de pildă un patrician (un cîmat), un foc central (salată de ardei)” etc... După aceste grădini vin cafenelele șantante. Cu ploile din urmă le-a mers cam rău. Aceste concerturi sunt acum în toiul lor. La ușile lor sunt fel de fel de lămpi cu afișe de toate culorile. Glasul sirenelor te atrage de departe. Tinerii cari nu dorm, bătrînii cari nu pot dormi și doamnele cu camellii formează un public numeros.

La **Eden**, domnișoarele vopsite, cu măști, decoltate pînă la talie, jucînd din evantaliu și din ochi, zbiară romanțe franceze, românești și românești și vin pe urmă cu talerul la pomană. Divinități de ocazie poleite de sus pînă jos se coboară după piedestaluri pentru cinci bani. Ce **Olymp** și ce zeități! La **Cosma**, vestita domnișoară Lilli cîntă acompaniată de tot publicul: **Il ya-un oeil qui dit sau nu mai am umbrelă**, cu gesturi de a scandaliza un regiment de pompieri. Dar glasul și persoana sunt așa de plăcute încît publicul o aplaudă ș-o face să repete de trei și patru ori, cu toate că la urmă tot cinci bani cade la taler. (...).

La **Casino** și la **Stadt-Pest „bis in idem**, cum zice latinul” (Claymoor, **Din lume**. *Idem*, an. XXVIII, 30 iunie 1884, p. 582).

Și petrecerile nu se terminau nici aici. Paralel cu spectacolele teatrale la sala Dacia, la Bossel, în august același an, era anunțată o reprezentație în șapte acte „a adevăratului teatru mecanic universal al d-lui Fridolin Herman” (în **Voința națională**, an. I, 1884, 23 august 1884, nr. 36, p. 36).

Ce putea fi „teatru mecanic universal”, e greu de închipuit, dar publicul se înghesoaie la tot ce are o doză de senzațional. În 1886, la Rașca, figura în program „**Familia engleză Charltons**, care va executa **Bucătăria muzicală**”, iar „d. Kremo, renumitul echilibrist american, va executa cele mai grele și miraculoase producțiuni noi pe sîrmă subțire de telegraf” (*Idem*, an III, 1886, nr. 565, 25 iun./8 iul., p.3). Amănunte, cîteva zile mai tîrziu: **Bucătăria engleză** era interpretată de doi bărbați și o femeie, familia Charltons executînd „o mare pantomimă” pe diferite unelte de bucătărie. Dacă nu plăcea nici acest gen de distracție, bucureșteanul mergea să-l vadă pe „celebru profesor de biliard, A. Peyraud-Rudolphe, cu concursul trupei d-lui I. D. Ionescu. Pe lingă loviturile noi și artistice ce va executa d-nu Rudolphe, va avea loc și o mare partidă de carambolagiu cu un premiu de 2000 franci între d. Rudolphe și unul dintre cei mai buni jucători de biliard din București” (*Idem*, nr. 501,1/13 apr. 1886, p. 3). Dar cîte distracții mai așteptau la rînd în același an. Chiar la începutul lui 1886, în sala **Orfeu**, se reprezenta în premieră, „un jurnal viu”, „**Revista anului 1885**”, iar Teatrul mecanic pregătise spectacolul **Lupta francezilor cu chinezii în lanchin, și Venus în Olimp** (*Idem*, nr. 429, 3/15 ian. 1886, p. 3). În martie, altă noutate: reprezentații de „prestigitură și antispiritism” ale profesorului Roberth (*Idem*, nr. 475, 28 febr./12 mart. 1886, p. 3). Palatul nu rămînea nici el mai prejos, cu tot **beau-monde-ul** bucureștean. Căci trebuia să suplinească într-un fel sau altul serile petrecute de bucureștenii de obște! La Teatrul Național, sub august patronaj, avu loc o serbare pentru Ateneu, compusă din patru „tablouri vii”. Într-unul va figura în acești ani și tinăra Ecaterina Burelly. Vara, apăru delirul Loteriei, tragedia norocului, altă nebunie a epocii, căreia îi cade victimă și personajul lui Caragiale. Tocmai se trăgea lozul pentru Universitate și Ateneu. La un moment dat nebunia era gata să explodeze, zvonindu-se că lozul cel mare, „corespunzător lotului de 75 000 lei”, se afla printre biletele rămase nevindute. Ancheta atrase și presa (*Idem*, nr. 548, 5/17 iunie 1886, p. 3).

Pentru amatorii de exotism, toamna, gimnastul-coregraf Moceanu, împreună cu Vellescu și cu eternul și veșnicul creator de nou. I. D. Ionescu, dădea o reprezentație extraordinară, cu programul turneului efectuat în India (*Idem*, nr. 653, 10/22 oct. 1886, p. 3).

Tot la „Ionescu”, în martie următor, un alt eveniment senzațional. În sala Băilor Eforiei, un anume dr. Klug, „membru a mai multe societăți științifice din Europa, a fost

angajat pentru a face mai multe experiențe cu microscopul electronic, prin ajutorul căruia lumea nevăzută devine vizibilă ochiului nearmat" (*Idem*, an. IV, nr. 775, 15/27 mart. 1887, p. 3). Experiențele publice fură luate ca inventar al șarlataniei!!! La 7 aprilie, spectacolul **Roza magică** era o „mare feerie în 14 tablouri și 44 transformațiuni”, — tot o montare impresionantă pe baza unor trucuri tehnice (*Idem*, nr. 972, 5/17 apr. 1887, p. 3). În primăvară, distracția de la berării și grădini se împărțea cu aceea de la cursele de cai, unde era arbitru „la sosiri” viitorul prim-ministru, generalul Manu. Al. Marghiloman, „nababul” de la Buzău, posesorul unei herghelii celebre, era „comisar al urmei”, iar I. Lahovari, comisar „pentru cîntărirea jockeyilor” (*Idem*, nr. 825, 19/31 mai 1887, p. 1). Mușterii berăriilor puteau să-și potolească setea la **grădina de bere Elisium** a firmei E. Luther. Aici nu erau „artiste” care să distreze publicul, ci muzica militară a regimentului 6 Dorobanți. Ceva legat de Independență!

Și în plus, o serbare „populară”. Unde?! Unde putea fi, decît în Cîsmigiu. Dar ce serbare ciudată! „**Tirul** condus de doamna Săvescu. **Audițiunile telefonice** de doamna Lina Budișteanu, doamna Mihăilescu Ștefan, directorul colonel Budișteanu” (*Idem*, nr. 841, 9/21 iunie 1887, p. 3). Și peste toate, o excentricitate care le întrecuse pe celelalte. Anume, în vara lui 1887, generalul I. Em. Florescu, venerabilul pașoptist, ministru în atîtea cabinete și pe vremea lui Cuza și a lui Carol, aventurindu-se într-o cursă pe velociped la Bolintin („călare pe acest instrument”), prefigurînd cursa secolului, pe care o va întreprinde Macedonski pe ruta București-Sînaia, sau a lui Cantilli pînă la Paris, generalul avusese ghinionul ca la intrarea în sat să se desprindă „un șurub de la velociped și d. general a rămas pe jos” (**Felurimi**, *Idem*, nr. 880, 28 iul./9 aug. 1887, p. 3). Anul începuse cu un semn de doliu peste lumea amuzamentului. Murise Ghiță Berbecu, se zicea de apoplexie, din cauza beției și fumatului. Nu, nu era de ris. C. Bacalbașa știa un roman despre acest berbec morstros de inteligent și de umanizat umblind pe la Cameră și Senat ca în turma

lui de odinioară. Culmea, se făcură glume că însuși Bacalbașa și Panu purtau căptușala din blana bogată a berbecului Ghiță (Nemo, **Cum a murit Ghiță Berbecul**, *Idem*, nr. 726, 14/26 ian. 1887, p. 2).

O noutate de ultimă oră: apariția „muzicii Maniv'el'le” care executa cîntece naționale și străine, opere și dansuri. În plus se ofereau și „muzicele Clarinophone”. Nu va trece mult, și un nou tip de amuzament se instala în București. În saloanele hotelului Manu, se expunea, în 1889, fonograful Edison, așa cum s-ar expune astăzi capsula spațială NASA. Fuse, întîi, expus în palatul nou al Ateneului, dar trebuise să-l mute din cauza frigului. De la 1 martie, tabloul **Phyrinea la Eleusis** era luminat „cu lumină incandescentă, sistem Auer. Vizitele era cu plată”.

Lumea era prea solicitată și de aceea trebuia scoasă din preocupările grave. Vărul lui Caragiale, Niculae-Costache, pregătise o conferință pentru cercul literar de la Turnu Măgurele, cu tema **Porumbelul și porumbița (Românul)**, an. XXXIII, 19 febr. 1889, p. 263). Greu de ghicit despre ce va fi vorbit! Păcat că nu a conferențiat și la Ateneu! În capitală, lumea nu se distra la Teatrul Național, unde era director însuși Caragiale. Acolo sala era de multe ori goală. Lumea era ahtiată de distracție și de amuzament. De aceea ea prefera grădina Rașca cu „reprezentăția antișpiritistă și fantastică, dată de profesorul Beker, grădina Stavri, unde juca trupa lui Ionescu, sala Orfeu unde era montat un „Mare teatru mecanic”, avînd în program: **Furtuna maritimă și Marele canal Veneția, Marele incendiu din Moscova, Golful Neapole, Căderea Plevnei și prinderea lui Sinan Pașa**. Montaje panoramice! Și încă nu fusese totul. I. D. Ionescu era un vrăjitor al publicului bucureștean: la el debutaseră cîntărețele de șansonete, surorile Laura și Amalia și Gisela Neuman, debutase „cantatricea americană, escentrică de șansonete și danțuri, Miss Esmeralda”, „neîntrecutul omșarpe original, d. Leo Mephisto; Hypomokilonofosidos, specialitate comică-escentrică-instrumentală și continentolă, executată de domnul Pastor; laureatul atlet de salon d. Leopold Staller” (**Voința națională**, an. IX, nr. 786, 29 martie./10 aprilie 1887, p. 3).

Dar trenurile de plăcere, dar concertele divelor și divilor europeni, dar banchetele, serbările onomastice și oficiale..., dar spectacolele de la Cameră care întreceau pe cele de la teatru.

Era vremea de petrecut, de ris, ca după o convalescență istorică. Lumea se amuza ca la o comedie, fără a observa că en însăși era personajul acestei comedii.

Terasa Oteteleșanu, terasa artiștilor

CHIC-ul BUCUREȘTEAN

Viața „înălței societăți” românești — și, în special **high-life**-ul bucureștean de la sfârșitul secolului trecut — este (incă) unul din capitoarele prea puțin cercetate ale istoriei noastre moderne. Fără îndoială, umbra Chiriței lui Alecsandri, strivitorul eșafodaj al ironiei caragialiene și acuzațiile vehement pronunțate în numele tezei „formelor fără fond” sînt virfurile ascuțite ale unui trident ucigător pentru o societate văzută, după imaginea lui Hobbes, în postură de Leviathan. Dar, dacă vom considera ironia drept cel mai sigur indiciu (test) pentru maturitatea și forța unui fenomen, a unei mentalități în speță, va trebui să descifrăm în comicul caragialian nu numai corozivul, ci și... adevizul. Nu numai caricatura, dar și portretul legitim al unei lumi în formare și al unei personalități în afirmare. Un organism social sănătos nu se sfiește deloc de ironie, ba, dimpotrivă, o secretă cu voluptate, risul și acuza autopersiflantă figurind ca element esențial în sistemul de „anticorpi”. Astfel încît, o lectură în oglindă a operei lui Caragiale și a lumii lui Claymoor (pentru care am mai pledat) s-ar impune, în ciuda deosebirilor flagrante, ca și a finalităților antinomice (eternă cea dintîi, efemeră cealaltă). Dar pînă atunci, citeva probe în plus la dosarul **high-life**-ului nu credem că strică.

De bună seamă, **chic**-ul, **bon ton**-ul, **fashion**-ul, „bunele uzanțe” ș.a.m.d. sînt categorii psihosociale cu caracter de „lege”. Pentru „omul de lume” de la 1900, „literele de evanghelie” ale codului manierelor erau incredibil de multe: asidua frecventare a balurilor, a sălilor de scrimă, a cluburilor de „gentlemen”, a turfului și a teatrelor; calitatea de membru în „comiții și comitete”, în societăți filantropice; voiajurile anuale în străinătate sau estivala retragere „la moșie”; moda, cancanurile, flirturile, **five o'clock**-urile, lecturile „au jour”, patinajul în Cîșmigiu, „tîre aux pigeons” și actele de caritate, politice, whistul, mecenatul, nunți-botezuri-înarmorintări, vernisaje, dîneuri, premiere, provocări la duel, „aur, mîrire, amor”, echitație, procese, bătaii cu flori și plimbări la Șosea, ședințe de spiritism, gastronomie, chiromanție, oniromanție, fi-

ziognomonie, arhondologie, regulile **cotillon**-ului, valsuri, mazurci, cărți de vizită aurite, abonamente la Național, heraldică etc., etc. Totul în numele Convenției sociale și toate într-o „criză teribilă, monșer”, cu pasiuni magnetizante sau cu un veșnic plictis, pentru că „așa se poartă”.

Situat în centrul scenei, de-a lungul a trei decenii, Mișu Văcărescu-Claymoor, cro-nicarul (temut, ironizat, adulat, oracol și marionetă) al acestui **high-life**, este deopotrivă determinat și determinant; gravitează în jurul a toate și totul gravitează în jurul lui. Rubricile sale din **L'Indépendance Roumaine** („Carnet du high-life”, „Chronique mondaine”, „Calepin du voyage”, „Echos mondains” etc.), semnate zilnic de prin 1879 pînă în iunie 1903 (cînd, spune legenda, a murit chiar pe treptele redacției situate în blocul ce găzduiește astăzi teatrul „Tîndărică”), dețineau în ochii aristocrației — cu precădere feminine — o valoare absolută. Ele compun nu doar, cum se spune, un „tablou de epocă” și fizionomia unei categorii sociale ferm circumscrise, dar ilustrează evoluția unei mentalități colective, cu sincronismul și sincopele ei.

Din ce se compunea **Le chic bucarestois** la finele secolului XIX? Sub acest titlu, Claymoor publică în **L'Indépendance Roumaine**, nr. 6902/11/23 sept. 1899, p. 2, o adevărată „tablă de legi”, conturînd un portret-robot pentru ceea ce se numea pe atunci: „un homme du monde accompli” mai mult sau mai puțin atins de dandysm. Este vorba, desigur, de un rezumat, condițiile/cerințele fiind cu mult mai multe. Trebuia, prin urmare, ca, dimineața, să ai pe masă, la ceai, **L'Indépendance Roumaine** și **Figaro**, lîngă un buchet de flori proaspete. Trebuia să joci tenis, să părăsești Bucureștiul la 15 iunie, pentru a-l regăsi în septembrie, să deschizi **garden party**-urile, să știi să citești ziarele printre rînduri, să mergi duminica la biserică, dar și să practici ciclismul. Să fii la curent cu toate cancanurile zilei, să-ți asortezi ținuta conform oricărei ocazii, să te interesezi de alegeri, să ai un ministru ca amic, să te prefaci mort după politică și să nu-ți scape nici unul din balurile importante. Apoi: să faci cu ochiul ziaristilor, spre a le putea cere, la nevoie, un mic serviciu; să iei masa numai la marile restaurante, să ai un ciine de rasă foarte scump, un model propriu de pălărie, inel pe deget și pantaloni largi, dar „**retroussés**”, ceas de buzunar fără lanț și opinii despre orice. Să fii ras proaspăt, dar să arăți totdeauna puțin obosit; să fii la curent cu moda, să arăți că știi tot și să nu refuzi pe nimeni, lăsînd, însă, numai speranțe de rezolvare. Să nu fii niciodată la fix la întîlnire, să eviți polemismul luînd ușor viața

în glumă. Să ai un vin favorit, să nu-ți arăți vîrsta („On n'a pas d'âge à Bucarest !”), să eviți expansiunile sentimentale („măsura !”), să nu-ți dezvălui afacerile decît celor care te pot, eventual, ajuta, să citești revistele, să-i știi pe poeții simbolisți, să te plîngi mereu că n-ai timp, avînd aerul că te cunoști pînă la familiaritate cu toate mărimile zilei. Să ai, în fine, o deviză, un prieten-doi, o culoare preferată și, bineînțeles, o amantă, dichisul „triumghiului conjugal” fiind „à l'ordre du jour”. (Un articol semnat de Paul Hervieu, dedicat acestui din urmă subiect, inserează Claymoor în *Almanach du High-life*, 1889).

Și fiindcă tot a venit vorba de almanahul editat de *L'Indépendance Roumaine*, al cărui redactor era, firește, același „copil răsfățat al saloanelor bucureștene”, trebuie să-i remarcăm virtuțile documentare. Aici apar „nomenclatorul” protipendadei, componența ș.a.m.d.

Foarte instructiv este, în aceeași linie a *chic-ului* bucureștean, un articol apărut în *Almanach du High-life* pe anul 1896, intitulat : *Le bien-être chez soi*, unde se stabilesc „arta primirii” (oaspeților), arta mobilării apartamentului și diverse reguli de protocol, inclusiv pictura ca „loisir”.

„C'est une douce jouissance d'améliorer

chaque jour son bien-être à la maison, en achetant peu à peu les objets qui vous plaisent... achetez peu et achetez bon”, postulează articolul. Nu aglomerăți antîcamera și, mai ales, n-o decorați cu trofee de vîntătoare, coarne de cerb și celelalte : e o dovadă de prost gust. Puneți în hol o mîsuță de scris („selon la formule des vaudevilles”), pentru mesaje. Cînd stăpînii nu sînt acasă, „feciorul” nu introduce vizitatorii decît în hol, unde se depun cărțile de vizită, prevăzute sau nu cu citeva rînduri. Și tot în hol, „se poartă acum” vasele mari, japoneze, pentru umbrele. Cîteva flori, faianță ornamentală pe pereți, lambriuri înalte de un metru și tapetul roșu închis — completează prima impresie asupra alurii sociale a gazdelor.

Urmează salonul, urmaș al exedrulei grec, absidă circulară, menită discuțiilor elevate. Aici domină velurul, stafele groase, mătasea. O lustră din bronz ori cristal. Nu exagerați cu albul și aurul, care solicită un mobilier somptuos. Multe glaste cu flori, arbuști ornamentalî prin colțuri, multe și variate mîsuțe, gheridoane pentru gustări, dar, în general, „évitiez toujours ce qui brille trop, ce qui choque, fuyez le mauvais goût et les étoffes disparates”. Din salon, dăm în „salonăș”, unde Doamna primește zilnic. Aici este la locul ei orgia de mobiluțe, console, mese volante, secrétaire-ul, etajere cu bibelouri, lemn sculptat, comode, pianul (acoperit cu „vieille étoffe”), o acuarulă pe șevalet, schițe dispuse pe pereți într-o aparentă neorînduială. Multe flori „et une demi-obscrité favorable aux douces causeries et au délicieux farniente”.

Dormitorul să fie cît mai spațios și cît mai bine aerisit, fără stofe vechi (mai ales verzi ! sună porunca), fără tapete, plușuri și lineturi, care atrag praful, microbii. Mai degrabă mătăsuri și blănuri. Fără bibelouri greu de șters, iar patul să fie neapărat în mijlocul camerei. Direcția somnului : de la răsărit la apus, conform — notează autorul — lui Xavier de Maistre, în *Voyage autour de ma chambre*. Aici se recomandă dulapul cu oglindă, șifonierele, comoda, șezlongul, fotoliile largi, veioze la colțuri, noptiere etc. Sărim peste „cabinetul de toaletă”, peste sala de biliard și bibliotecă (aceasta din urmă se recomandă a se lucra „la comandă”, negăsind nicăieri în comerț ceea ce-ți convine) și ajungem în sufragerie. Ea trebuie, evident, să fie largă, veselă, luminoasă, cu candelabre scumpe și „comme tentures, l'idéal serait une tenture des Gobelins ou d'Aubusson, représentant des scènes de chasse ou de pêche”. Nici pivnița cu vinuri, nici oficiul pentru spălarea porțelanurilor și a argintăriei nu ne (mai) interesează acum, ci, mai degrabă „viața socială”.

Dineurile încep la șapte și un sfert seara. A nu se întârzia mai mult de zece minute și, în nici un caz, a nu (se) veni mai devreme, nici măcar cu un minut. E și nepoliticos, și riscant. Să nu inviți oameni de condiție superioară ție, decît dacă-i cunoști bine. Invitația la masă se face cu opt zile înainte, verbal sau prin cartea de vizită (dacă-i ceva mai oficial, domnul și doamna... au **onoarea**; dacă-i o masă intimă... avem **plăcere**). Dacă invitația s-a făcut verbal, atunci gradul de familiaritate este asigurat, bărbatul va veni în redingotă, cravată neagră sau smoking, iar femeia în rochie „claire ou foncée et montante”. Dacă ai fost invitat prin carte de vizită, vei alege obligatoriu cravată albă, iar doamna va fi în semidecolteu! În sfîrșit, la masă: gazdele preiau în stînga și dreapta bărbații și, respectiv, femeile cele mai importante ale serii, fie după vîrstă, fie după rang. Ordinea merge, apoi, bineînțeles descrescător. Pe fața de masa pusă se așază fața de masă propriu-zisă. Regulile de așezare a tacimurilor sînt cele valabile și astăzi, dar merită notată cerința ca, la fața de masă, colțurile să atîrne pînă la 35 cm de podea! A se lăsa 30–40 cm între farfurii (între meseni). Dacă mînu-urile erau, practic, infinite, alegerea vinurilor era ca-și-obligatorie: după supă, Madera și Xêres, ori un Bordeaux vechi. La pește: vin de Rin, Grave, Chablis, Sauterne. La felul întii, vinuri de Bourgogne (Volney, Pomard, Clos-Vouper) iar la felul doi: cele de Bordeaux (Chateau Latour, St. Julien, Chateau Lafitte).

Iar sfaturile continuă în trombă: nu te înfunda în scaun și, de regulă, stai la o palmă de masă. Nu-ți lega șervetul de git, nu sufla în ciorba fierbinte, nu tăia de la început toată carnea, nu te apleca prea mult asupra farfuriei, dar nu sta nici prea sus, riscînd să-ți pice bucățica și să-i stropești pe comeseeni. La urmă, se vor aduce boluri de cristal cu apă caldută și un strop de lămiie, pentru curățirea degetelor. Primirea oaspetilor să fie „demonă și cordială” („pas de grande toilette, pas de diamants”). E de-a dreptul deplorabil să pleci „à l'anglaise”, pe furis, fără a saluta asistenta. Și eviți cu orice preț florile artificiale! În sfîrșit, după o săptămînă de la dineul cu pricina, te duci frumos acasă la soția gazdei, pentru mulțumiri. Dar și această vizită protocolară se face după un dichis. Ea nu trebuie să depășească zece minute. Îți lași în hol bastonul și haina, dar intri cu pălăria în mînă, semn că nu stai decît puțin. „La bonne maîtresse de la maison” nu se ridică nicio dată în picioare să te primească. Doar doamnele bătrîne vor fi conduse pînă la ușă. În cele zece minute de firtiseli, se servește un ceai, acompaniat de fursecuri și fondante.

Încă un amănunt, extras din același „cod” și care semnifică, o dată mai mult, aliajul de plăcere și afaceric al epocii. O adevărată doamnă nu numai că nu trebuie să disprețuiască, în gospodărie, contabilitatea, dar, mai mult, trebuie să fie oarecum expertă în minuirea credit/debitului. Ea va avea o agendă (de format mic) pentru cheltuielile zilnice și „un petit grand-livre” pentru cheltuielile majore (plata servitorilor, întreținerea copiilor ș.a.m.d.), plus un caiet pentru cifrele moșiei de la țară. Care va să zică, viață complicată!

Cit despre „opera principală” a lui Claymoor — inventarul toaletelor purtate de zecile de „grandes dames” — nu ne putem reține plăcerea de a oferi cîteva eșantioane stilistice, spre a înțelege mai bine cum se prezenta societatea dineurilor despre care am vorbit mai sus. Extragem din volumul lui Claymoor, **La vie à Bucarest, 1882–1883** (apărut la editura Thiel & Weiss), pe domnișoara Eufrosina Grădișteanu („un épi de blé encadré dans une étoffe roumaine brodée d'or et de soie bleue couronnée de feuilles de lierre et de petites grappes de raisins d'or”), pe principesa Bibescu („en satin gris argent, garni de grèbe, où l'on remarque le fameux solitaire donné à Mme. de Pelaprat par Napoléon I-er”), pe doamna Grigore Ghica („en toilette vaporeuse de satin d'un blanc rêveur drapant de côté de perles; diadème de brillants sur la tête; aucun bijou en-

core"), pe doamna P. Grădișteanu („splendide dorée comme un missel antique, traîne impériale en drap d'or, ouvrant sur une jupe en borangic tissée d'or, vertugadins de satin blanc couverts de feuilles dorées, grande châtelaine moyen âge en or avec feuillage, sa belle tête blonde couronnée comme celle d'une déesse de feuilles de chène dorées") și pe doamna Jacques Lahovary („belle comme une nymphe, en grande toilette de satin blanc, traine royale brodée d'arabesque et de jais à feuillage d'argent, paniers fleuris de grandes roses, toute une flore de diamants dans les cheveux"...)

De-a dreptul amețitoare, ménu-urile marilor baluri ne apar astăzi la fel de inaccesibile precum formulele alchimistilor. E lesne de închipuit ce se consuma la sindrofiile importante, dacă numai la un picnic de tot „modest", oferit la Mamaia în septembrie 1901, Claymoor notează: „Ecrevisses du Lac/Oeufs brouillés le Canara/Salade de boeuf de Murfatlar/Petits pois de Cara-Omer, croûtons en société/Veau et côtelettes de pré-salé/Salade de Piments de Mamaia/Fruits de Constantinople/Glace Moka/Vin: Omer pasha et de la Commanderie" plus nelipsita șampanie! Iar jocul pasiunilor, flirtul (cuvânt a cărui etimologie engleză o deplunge Claymoor, aproape o indecență față de țara flirtului, Franța) – beneficia, firește, la toate aceste petreceri de un rol aparte. Reguli existau și aici, în cel puțin trei ipostaze: „le flirtage équestre", în partidele de echitație de la Băneasa; „flirtage au gaz", adică la flacăra luminărilor, seara, la Capșa; și „le flirtage habituel", axat pe limbajul... mânușilor. Dacă partenera era de acord cu jocul, lăsa mânușa dreaptă să-i cadă în palma stângă. Dacă răspunsul era „nu", atunci erau luate ambele mânuși la un loc. Un indemn amoros de genul „vino în grădină!" sau „să trecem în camera de alături" se codifica astfel: „frappez votre bras gauche de vos gants, comme si vous en ôtez la poussière", iar dacă femeia este nervoasă, indispusă ori indiferentă, mânușile trebuiau așezate pe masă una peste alta, în formă de cruce.

Să ne oprim, deocamdată, aici. Oricum, peste lumea lui Claymoor, definitiv întipărită în cronicile din *L'Indépendance*, dar (și) definitiv dispărută, plutește, parcă, sonoritatea ultimei strofe din poezia Elenei Văcărescu, *A la mémoire de Claymoor*, scrisă la moartea năbădăiosului publicist: „Nous te retrouvons, ô Présence abondante / Dans la grâce des jours et des soirs fastueux, / Tandis que sur ton sein la lune qui serpente / Danse sa tarentelle et ses menusets bleus".

DAN C. MIHĂILESCU

MIHANEUA LUI CARAGEA

Prin luna iunie 1815, crainicii și vătăfii dădeau în vileag la răspintiile celor patru ulițe domnești din București vestea prin care se anunța tuturor meșterilor lăcătuși curățirea Dimboviței: „este a se face o mihani", adică o mașină, care să sape și să curețe matca girlei.

– Meșter lăcătuș! Meșter lăcătuș!, striga a doua zi după publicațiune, în poarta Curtei domnești, Ion Sgură, unul din meșterii Brîncoveanului.

Stăruința cu care acesta striga mereu atrase atenția lui Vodă Caragea, care privea de la fereastra dinspre podul Mogoșoaiei. Domnitorul porunci să i se înfățișeze meșterul. Într-o clipă a fost adus și întrebă:

– Nu cumva știi tu face „mihaneua" de curățat Dimbovița?

– Și mai și – Măria Ta stăpîne, săruta-ți-aș tălpile! Facem sape, hirlațe, răzătorii călite în oțel... să mai poțtească Dimbovița să dea năvală peste cocioabele noastre...

Vodă Caragea, el însuși, știa prea puțin ce este o **dragă** și atunci trimise pe meșter la egumenul Grecul de la minăstirea Radu Vodă, care văzuse așa ceva la Constantinopol.

– Dar tu, meștere, întrebă egumenul minăstirii, văzut-ai vreodată dragă, după cum spun franțuzii?

– Aoleo! cinstite părințele, dar cine pe lume n-a avut o dragă?

Călugărul pufni în ris și-i explică meșterului cum se construiește o dragă.

A doua zi toți lăcătușii din București se întruniră în sfat, la Radu Vodă. Mare ciarvăială, foale, baroa-se... dar draga nu s-a înfăptuit și Dimbovița a continuat a se împotmoli încă un secol și mai bine de jumătate.

ION NEAGU

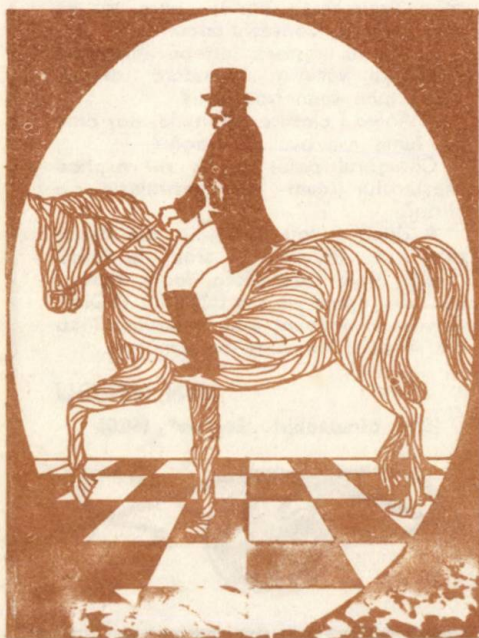
(Din almanahul „Tempo", 1920)

ELEGANȚA LITERAȚILOR

Timpul deja a instituit opinia eronată în privința creatorilor de orice fel, slujitori ai muzelor, că, boemi prin însăși structura lor interioară, trebuiau neapărat să fie neglijenți cu ținuta lor, să-răcăcios îmbrăcați, nu totdeauna curați, manifestându-și prin aceasta fronda față de convențiile prestabilite ale unei lumi care nu-i aprecia sau nu-i înțelegea. Este drept că unii dintre ei, destul de mulți, îndreptățeau această părere punind prea puțin preț pe vestimentație. Dar, în același timp, au existat printre ei și eleganți de notorietate care au infirmat această preconcepție prin rafinamentul sau, dimpotrivă, stridența cu care se îmbrăcau. O prezentare exhaustivă ar fi dificilă datorită multitudinii de orientări și de stiluri personale astfel că rîndurile de față se doresc doar o punctare a acestui fapt ce evidențiază preocuparea unora dintre creatori pentru felul cum se prezentau în fața admiratorilor, compunându-și o anumită figură și un anumit tip prin care voiau să fie păstrați în memoria acestora și a posterității.

Este știut că Johann Wolfgang von Goethe, în semn de respect pentru activitatea sa, se așeza la masa de scris în costumul său de consilier intim, în ținută de gală, cu perucă și spadă. La fel îi plăcea să se arate și la recepțiile sau seriile literare pe care le dădea în casa lui de la Weimar. Așa l-a văzut într-o primă întâlnire pe care a avut-o cu marele poet, Franz Grillparzer: îmbrăcat în negru, cu o mare placă de decorație pe piept și extrem de rigid, luînd o alură de monarh, distant și rece. Ulterior, dramaturgul austriac are prilejul să-l revadă pe Goethe mult mai neconvențional, comunicativ și blind, dar și girbovit: ținuta sa excesiv de dreaptă era dată de un corset cu care încerca să-și ascundă discopatia față de străini. Dar cum Grillparzer fusese îndrăgît pentru tinerețea și talentul său, era considerat deja un prieten vechi așa că, la o întrevedere de dimineață, Goethe s-a prezentat într-un halat lung și cu o caschetă mică pe capu-i albit. Tot atunci i s-a făcut vizitatorului și portretul în cărbune (de către un pictor angajat special), menit să fie agățat în camera de primire, la mare cinste, așa cum se proceda cu toți oaspeții de vază ai lui Goethe.

VESTIMENTAȚIA ROMANTICA

Scriitorii romantici au făcut chiar paradă de elementul vestimentar. George Gordon Byron a lansat o anumită cravată și un fel special de a-i lega nodul care a intrat în istoria costumului purtîndu-i numele. Și aceasta într-o Anglie unde existau atîtea stiluri de a se face nodul încît celebrul dandy George Brummell, poreclit „regele modei”, ezitînd între unul sau altul dintre modelele încercate, multe greșite sau neconforme cu gustul său, își permitea să arunce la gunoi un maldăr de cravate!

În Franța se nașteau mode de la o zi la alta. Pletele și bărbile purtate de Victor Hugo sau Théophile Gautier au făcut epocă. Vesta roșie a celui din urmă era celebră în tot Parisul. Tot romantismul a adus literatura și arta pe străzi. Tinerii își imitau eroii romanelor preferate. Se instituise o modă Werther atît în îmbrăcăminte cît și în.. sinucideri. Succesul repurtat de „Notre Dame de Paris” a impus pălăriile uriașe pe care erau pictate fie celebra catedrală, fie portretele arhidiaconului Claude Frollo, al Esmeraldei cu căpșă, al lui Quasimodo sau al lui Jupin Jehan Frollo. Forma și nodul panglicii pălăriei deosebeau un poet de un burghez oarecare. Alphonse de Lamartine era cîtat drept unul dintre cei mai elanți bărbați ai

vremii sale. Cel mai bine îi stătea în costum de călărie : redingotă neagră, jiletcă oliv, pantaloni cafenii, jambiere ocru și pălărie gri. Charles Baudelaire era cunoscut ca un excentric al Parisului. Observat de contemporani în diverse etape ale vieții, el era totdeauna altul : la 19-20 de ani (1840-41) - foarte sobru, tot timpul îmbrăcat în negru, indiferent de ora zilei sau de sezon ; poartă jiletcă foarte lungă, închisă pînă la gît, pantofi de un luciu ireproșabil, baston cu măciulie de aur și barbă scurtă. La 22 de ani (1843) - aceleași haine negre, destul de largi, cu poale foarte lungi, lenjerie strălucitor de albă, cravată de culoarea singelui de bou, mănuși roz pal ; își ținea pălăria în mînă fiind inutilă din cauza pleterelor bogate, foarte negre, care-i cădeau pe umeri. La 23-24 de ani (1844-45) avea părul tuns foarte scurt și-și lăsase mustață ; purta palton negru, pantaloni bej, ciorapi albi și pantofi bine lustruiți. La 27 de ani (1848) era destul de neglijent, cu unghiile murdare, capul aproape ras și un palton larg, fără talie. La 31 de ani (1852) avea același palton ca un sac, iar pe dedesubt un costum de postav gros și cămașă de pînă aspră. La 36 de ani (1857) pare deja diferent față de aspectul său, umblă fără cravată și cu gulerul cămășii desfăcut, iar hainele par largi pe trupul său stafidit ; iar peste zece ani (1867, anul morții sale) poartă tot timpul gulerul paltonului ridicat de parcă i-ar fi frig. Un alt excentric era Paul Verlaine care își vopsea părul verde.

Mai tirziu, la cumpăna dintre veacuri. Marcel Proust era un răsfățat al saloanelor unde își găsea modelele pentru monumntalul său roman „În căutarea timpului pierdut”. Deși în intimitate era neglijent și hirsut, în societate avea o apariție ireproșabilă, proaspăt ras și pomădat, cu o mustăcioară mică și cochetă, guler tare și floare la butoniera redingotei sale impecabile.

IMBRĂCAMINTEA ESTETICĂ ENGLEZEASCĂ

Pe la 1870 apare în Anglia un curent de înnoire a vestimentației în conformitate cu mișcarea estetică. Se tindea spre o tăietură sport, spre ușurarea formelor și eliminarea accesoriilor inutile. Se fac primele încercări de excludere a perniciosului corset din garderoba feminină. Sint preferate croielile largi, plisate și abundența de broderie folosită pînă și la pantofi. De unde pînă atunci părul roșu la femei era considerat o calamitate acum devine foarte șic. Sint la modă nuanțe puțin uzitate pînă atunci, ținînd mai mult de pictură decît de croitorie :

verde în diverse tonalități (deoarece era o culoare liniștitoare), roșu venețian, roz persan, ocru galben, oliv, albastru prusia. Ca ornament fitomorf era la mare cinste floarea soarelui - care se purta fie în mînă, fie la butonieră - dar și crinii, calele, stînjeneii și nuferii, toate folosite ca modele pentru diverse texturi, de la imprimeuri pentru rochii, la draperii și tapete. Oscar Wilde era unul dintre promotorii mișcării estetiste, făcînd turnee de conferințe în care dezbătea acest subiect. Ca apanaj al aparițiilor sale pe scenă erau costumul de catifea cu pantaloni scurți pînă la genunchi (precum „chiloții” nobililor din secolul al XVIII-lea), ciorapii de mătase neagră, pantofii de bal cu catarame sau funde, cămașa cu guler larg, răsfrînt, și o uriașă lavalieră ce concursa în dimensiune floarea soarelui prînsă la butonieră.

SCRIITORII ROMANI ȘI PROBLEMELE VESTIMENTARE

Nici literatura noastră nu a fost lipsită de anumiți „dandy”. Pașoptiștii - majoritatea literați de talent - au fost primii care au adoptat cu fermitate straiile europene deși le cunoscuseră și purtaseră și pe cele orientale în copilărie sau tinerete (așa cum relatea Mihail Kogălniceanu despre perioada primului său amor și primei deziluzii. cauzată de acesta, cînd încă mai umbla în antereu și cu briu de șal indian, ca toți învățăceii din acea vreme). O litografie de la începutul secolului al XIX-lea ni-l prezintă pe poetul lancu Văcărescu învăluit într-o amplă pelerină de carbonar deși de sub ea se văd încă broderiile de fir auriu ale bogatului său cepchen. Această imagine dă măsura nehotărîrii în a adopta vestimentația occidentală sau a o păstra pe cea orientală, care stăpînea momentul respectiv. De obicei se recurgea la un compromis ca în cazul de față. Se creau uneori combinații insolite ce, nu de puține ori, frizau ridicolul. Un pas decisiv înainte îl constituia și faptul că poetul pozase descoperit și nu cu یشlicul, gugiumanul sau cealmău pe cap, așa cum se obișnuia pînă atunci după moda fanariotă. Conform spiritualității romantice ajunsă și pe aceste meleaguri, erau unii - poate mai puțin literați pe cît erau de eleganti - care se ocupau cu precădere de vestimentația la modă. Poetul și traducătorul Alexandru Hrisoverghi, în scurta sa viață, s-a înconjurat de această aură a romantismului luxos. La un bal o doamnă i-a făcut complimentul că „este frumos ca un soare”. Existau extravagante și la polul opus : dramaturgul Dimitrie Scarlat Miclescu, fost elev al lui Daniil Scavinschi

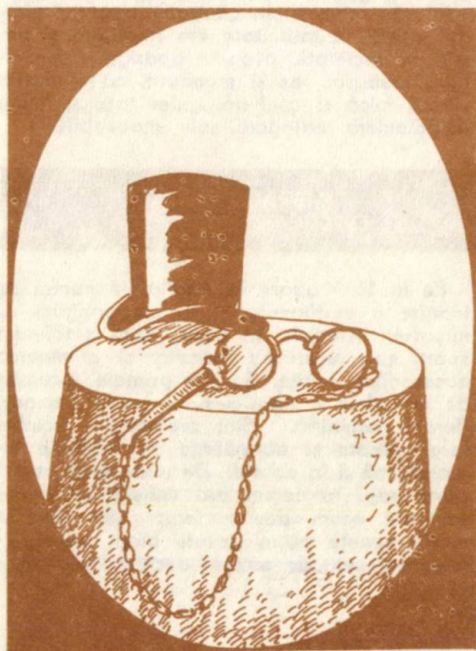
(cel care atita își iubea marile-i mustăți de husar, caracterizat drept „trist și mic” în poemul lui Eminescu), cuprins de un frenetic entuziasm la semnarea legii rurale a lui Cuza, începe să se îmbrace țărănește și, renunțând la numele de familie, semnează doar Dumitru din Scarlat.

În atenția acordată de Alecu Russo marilor schimbări pe care le suferise vestimentația în Principatele Române în primele decade ale secolului al XIX-lea, sesizăm interesul causticului scriitor pentru acest aspect al vieții cotidiene atât de opulent în teme satirice. Numai un rafinat purtător al noului costum de tăietură occidentală ar fi putut observa modificările de fond pe care le aduceau după ele cele formale, ale îmbrăcăminții. Doar astfel au fost posibile judecățile de valoare, formulate cu greutate de definiție, pe care le-a emis marele ironist moldovean și care sintetizau în ele întregul adevăr al innoirilor în salturi ce aveau loc în acel moment: „Precuvintarea istoriei moderne a țărilor române este neapărat schimbul hainelor vechi, ideea nouă a năvălir în țară odată cu pantalonii și mai strașnici decât năvălirile tătarăști ; încit ai scăpăra ou pirjolit șacșiri, șlicuri, mestii, giubele și toată garderoba strămoșească (...) Ideea și progresul au ieșit din coada fracului și din buzunarul jilecii”. Obstația cu care a urmărit și abordat factorul vestimentar în majoritatea scrierilor sale ne relevă constanta sa preocupare pentru descoperirea surselor de umor în modele de tranziție ale contemporanilor. Ideea a fost preluată și dusă mai departe de prietenul său Vasile Alecsandri care, în chipul personajului său Coana Chirița, a concentrat tot ridicolul pe care îl aducea apariția „boieroaicei ținutașe” cu fumurile ei de mărire. Ca o curiozitate trebuie spus că Vasile Alecsandri suferea de frig, se ferea de curent și detesta iarna — deși a cîntat-o atât de frumos în versuri ; de aceea avea garderoba garnisită cu o adevărată colecție de pardesie, paltoane și cojoace de diverse grosimi și dimensiuni, folosite în concordantă cu temperatura.

Dimitrie Ralet, și el înclinat spre caricaturizarea perioadei de mari mutații ce afectaseră toate sferile vieții în acel început de ev, nota : „...pălăriile ușoare au înlocuit îșlichele globoase ; capetele s-au ușurat prea mult de acele învăluri orientale care, înădușind fluturărilor gindului, încai da un aer de statornicie și de gravitate ; botinele de Paris țin minunat locul mestiiilor și al papucilor care, spre a nu cădea din picioare, te sileau a-ți face mersul mai cumpănit ; (...) că nu se mai vede nime fără lornete ; că nu mai poate nime trăi (...) fără multe lucrșoare, scumpe dar de modă. prisosnice dar aduse de departe ș.a., în scurt că sintem civilizați.” Totuși, societatea românească a acelei vremi, total debușolată de confruntarea cu noile

matrice culturale și de civilizație, se mărginea doar la o asimilare superficială a acestor forme proaspete sosite din Apus, așa cum constata, nu fără o notă de amară tristețe, Mihail Kogălniceanu, pînind în gura unui conservator boier provincial (cu îndirjire cramponat de obiceiurile și straiile strămoșești) panseuri pline de justețe : „Ce aduceți, în adevăr, din țări străine voi europenii cei noi ? Straie de Paris, lornete în nas, datorii în pungă, și în adevărate cunoștințe și în folositoare aflări, tufă !” ; autorul se simte dator să intervină aici cu un amplu comentariu : „Au luat luxul, corupția și formele exterioare a Europei, dar nu și ideile de dreptate și deopotrivă îndrituire, bunăstarea materială și descoperirile genului, care astăzi fac fala secolului. Ce am isprăvit că avem, cum am zis, litera, iar nu spiritul ? (...) civilizația noastră se mărginește în lux, în mărfurile Europei, care ne exportează toată bogăția, în caritele și juvaerele femeilor noastre și în cunoștința superficială a unei sau două limbi streine, care ne dau înlesnire de a înțelega romanele doamnei Sand și vovedile domnului Scribe.”

Toate imaginile care au păstrat chipul acestor fini literați ni-i prezintă purtînd cu sobră eleganță redingota sau fracul strîmt, jiletca albă sau colorată, gulerul înalt și legătura de mătase rulată de mai multe ori în jurul grumazului. Ei nu erau „dandy”, vîind să-și epateze generația, ci se înscriu în acele norme de rigorism vestimentar care le impunea poziția lor de intelectual și oameni politici, atenți cu îmbrăcămintea ce trebuia să fie congruentă diverselor ocazii și situații cu

care erau confrunțați. Abia mai tirziu apar cei care se preocupau de crearea unui stil vestimentar propriu, inconfundabil.

STILIȘTI ȘI PEDANȚI

Junimistul Iancu Cerkez spune că Alexandru Odobescu „era un bărbat de o înfățișare prea frumoasă și simpatică, dotat de soartă cu toate darurile, spirit elegant și distins”, impresionind prin vastitatea culturii și prin conversația aleasă cu care își purta interlocutorul prin cele mai variate subiecte. Fiind mentor al lui G. I. Ionescu-Gion a reușit să-i însușească discipolului aceeași dragoste de frumos pe care o cultiva în egală măsură atât în temele abordate pentru studii și conferințe, cât și în viață, în maniere și îmbrăcăminte. Pendulind între istorie și literatură, studiind-o pe cea dintîi prin prisma celei de-a doua datorită memorialiștilor și cronicarilor cu al lor condei plin de har, el însuși redactîndu-și scrierile cu talent de prozator, Ionescu-Gion era unul dintre cei mai arătoși și cocheti bărbați ai Bucureștiului de la cumpăna de veac: înalt, blond, cu părul tuns perie și mustață în furculiță, cu redingota cabrată pe talie și cravată legată cu artă, iar în ureche cu cercei de aur. Pentru veselie, exuberanță, locvacitatea, stilul colorat de a exprima și glasul de orator, frumos modulat, era idolul elevilor săi de la Liceul Matei Basarab care, la subita sa dispariție, au purtat o brasardă de doliu timp de 3 luni.

Pedant și rece datorită funcțiilor sale diplomatice, Duiliu Zamfirescu arbora o sobrietate vestimentară conformă alurii pe care și-o luase.

Alexandru Macedonski, hrănit încă din copilărie cu iluzia descendenței sale aristocratice (adevărată doar parțial, pe linie maternă trăgîndu-se dintr-o veche spiță de boieri olteni) pe care tatăl său, general și ministru de război, o cultiva atât printr-o viață epantant de luxoasă, cât și prin compunerea unui arbore genealogic fantezist, a suferit toată viața din cauza imposibilității corelării realității cu marele vis pe care și-l confecționase. Voia să apară ca un senior al poeziei și totdeauna era atent la veșminte. Îl caracteriza gulerul tare, foarte alb și înalt, și pălăria cu boruri largi – din acel moment devenită apanajul literaților (mai tirziu o vor purta și N. Iorga, Sadoveanu, Gala Galaction și alții). Chipul lui nu putea fi despărțit de mustățile în furculiță, cu virfuri foarte subțiri, măiestrit ridicate în vînt, ce-i dădeau un aer agresiv, și de pînceanzele cu rame delicate. Tot ca atribut vestimentar inconfundabil era și monoculul lui Cincinat Pavelescu,

concurîndu-și sclipirile sale sticloase cu luciul respectabilei chelii a epigramistului.

În tinerețe, Ionel Teodoreanu prefera rușca pentru comoditatea și nota dezinvoltă pe care i-o conferea.

Ca și pălăria largă și moale, lăvălia avea să devină cravata preferată a creatorilor, fiind purtată pînă tirziu, după mijlocul secolului nostru. Ni-i mai amintim pe venerabilii Sadoveanu și Argezi purtînd-o ca pe o marcă a unei epoci apuse ai cărei ultimi reprezentanți erau.

Mateiu I. Caragiale, încercînd să se confunde cu personajele sale atât de stranii și speciale, venite din altă lume, coborînd din secolele al XVIII–XIX-lea prin preocupări, limbaj și obiceiuri, rămîne un retardat în portul gulerelor tari și a redingotei în deceniile 3 și 4 ale secolului XX cînd acestea erau demult anacronice. Și el, ca și Macedonski, își crease propria-i lume cu iz revolut prin studii genealogice și adjudecarea unor antecesorii iluștri, ireali.

Generos tărîm de investigație și reverie, eleganța și capriciile vestimentare ale literaților ne furnizează multe informații despre ei sub altă lumină decît cea aură de excepție a creatorilor, aducîndu-i în sfera tangibilă a existenței lor reale, umane, apropiîndu-ni-i și făcîndu-ne să le înțelegem opera și prin perspectiva „vieții care se viețuiește”.

ADRIAN-SILVAN IONESCU

Tablou cu cai

Desenez arcade fosforescente
indemnă să scurtez timpul
fac gheme multicolore
surîzînd ca în toate nopțile mecanic
alături de noi atât de calzi
ninsoarea este tot mai vorbitoare
în veșminte de solzi. Ne apărăm.
ziarele vorbesc despre mingi colorate
ușor plumbuite și urite,
bătrîna mea macedoneancă
schimbă apa la porumbei
– în Cîșmigiul de altădată –
deși drumurile ei s-au scurtat;
fetița mea a crescut
și eu nu mai știu ce să-i răspund
la întrebările ei cumplite,
roșul buzelor mele a pălit,
nu mai pornesc albă,
nu mai strig pisica vecinului,
doar uneori mi se pare
că ar arăta altfel tabloul cu cai
așezat în același loc
de mai bine de treizeci de ani.

ELLA JINGA

CARAGIALE ȘI ATENEUL

Două interviuri necunoscute

Autorul **Scrisorii pierdute** nu s-a ferit niciodată de contactul direct cu publicul; dimpotrivă, el a arătat întotdeauna o predilecție deosebită pentru participarea la conferințe sau șezători literare, frecvente în vremea sa, cu care prilej își etala cu nonșalanță calitățile de „causeur” fermecător și inteligent, de interpret neîntrecut al textelor sale, calități apreciate îndeosebi de tineret, care alerga să-l asculte, cu neascunsă emoție, la Ateneul Român, la Clubul muncitorilor din București sau în săli de spectacole, mai mult sau mai puțin improvizate, din provincie. La Ateneul Român, instituție fondată la 28 ianuarie/9 februarie 1865, din inițiativa unor cărturari patrioți, precum Constantin Esarcu, dr. Nicolae Kretzulescu, Vasile Alexandrescu-Urechia, și care-și propunea programatic să contribuie la răspindirea în cercuri cât mai largi a științei și culturii, I. L. Caragiale a început să conferențieze probabil după inaugurarea clădirii noi, eveniment care avusese loc acum o sută de ani, duminică 14/25 februarie 1888, când Al. Odobescu va susține prima conferință în noul local, a cărui construcție – existentă și astăzi și devenită reprezentativă pentru capitala noastră – încă nu se încheiase. Caragiale a prezentat aici – după cum aflăm din cărțile lui Șerban Cioculescu – la 9/21 mai 1892 conferința **Gaște și giște literare**, care a provocat, cum se știe, iritarea societății „Junimea” și a lui Titu Maiorescu, dar marele succes de public l-a obținut îndeosebi către sfârșitul secolului trecut, de prin 1898 și la începutul secolului nostru, când interpretează la Ateneu, cu verva-i recunoscută, unele dintre „momentele” sale, încredințate publicității mai ales în cotidianul **Universul** (în care-și inaugurează seria de „notițe critice” la 27 septembrie/9 octombrie 1899). Întimplarea a făcut să aflăm la Biblioteca Academiei un volum cuprinzând statutele din 1899 ale societății Ateneul Român (recunoscută ca persoană juridică la 31 martie/12 aprilie 1886) precum și alte materiale legate de activi-

tatea acestei generoase instituții de cultură, cu mare rezonanță în epocă, condusă atunci de doctorul Nicolae Kretzulescu, în calitate de președinte și de vicepreședinții „activi” P. S. Aurelian și V. A. Urechia, personalități științifice și politice de incontestabilă autoritate. Printre membrii fondatori ai societății erau înregistrați, în afară de cei citați mai sus: Th. Aman, I. C. Brătianu, P. P. Carp, B. P. Hasdeu, M. Kogălniceanu, Al. Odobescu ș.a., printre membrii „activi”: Take Ionescu, Gh. Dem. Theodorescu, Gr. Tocilescu, Delavrancea, Al. Vlahuță, Gh. Panu, A. D. Xenopol, Victor Babeș, Nicolae Grigorescu, I. Mincu, I. L. Caragiale, Duiliu Zamfirescu (acesta din urmă, la jubileul de douăzeci de ani al Ateneului, din 1885, recitase, în încheiere, câteva versuri menite să pună în valoare rolul cultural de durată al acestuia: „Cînd iarna din boboci apar / Rozele albe, parfumate, / Numai atunci are dreptate / Bietul florar // Cînd după ani întregi de trudă / leșim cu bine din nevoi, / Numai atunci simțim și noi / Că munca nu-i atît de crudă // Atenieni, acest pahar / Să-l ridicăm pentru florar!”). În articolul II al noului statut, votat la 25 noiembrie/7 decembrie 1899, erau precizate cu claritate frumosașele țeluri culturale ale nobilei instituții: „Ateneul are ca scop cultura sub toate formele și răspindirea ei prin toate mijloacele, în special prin disertațiuni și cursuri, prin publicări periodice, prin cărți, prin încurajarea asociațiunilor și întreprinderilor culturale”. Una dintre principalele forme de activitate ale Ateneului Român

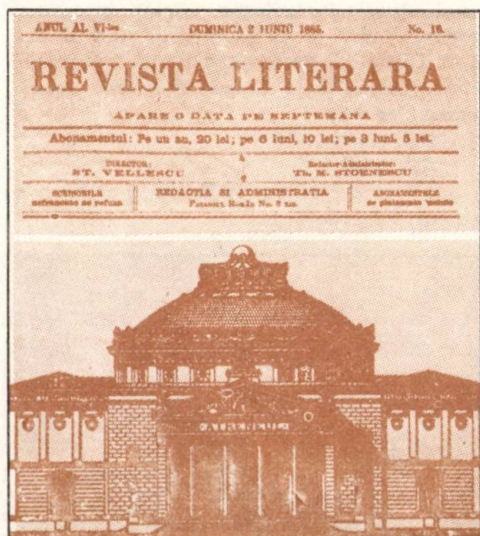
C. Esarcu, un nume cu eco în timp

erau, așadar (alături de concerte și expoziții), conferințele științifico-culturale care aveau loc, de regulă, joia și duminica seara, în general în lunile de iarnă, din noiembrie până prin martie-aprilie. Programul anunțat din vreme pentru iarna 1899–1900, care marca sfârșitul unui secol și începutul altuia, prevedea o serie de expuneri de un interes deosebit, dintre care, însă, nu toate s-au realizat (printre conferențieri erau menționați V. A. Urechia, dr. Victor Babeș: **Despre pesta bubonică**; Al. Vlahuță; dr. Gh. Marinescu: **Celula nervoasă. Involuțiuni și evoluțiuni**; compozitorul D. G. Kiriac: **Cintecul popoare românesec însoțit de demonstrațiuni practice** ș.a.); I. L. Caragiale era programat ca „lecturi literare” la 9/21 ianuarie 1900, lecturi care au avut loc la data anunțată (presa bucureșteană înregistra cu entuziasm evenimentul cultural al zilei: „Miine duminică 9 ianuarie la orele 8 și jum. seara d. I. L. Caragiale va ține conferința sa cu lecturi literare alese. Intrarea liberă. O conferință a eminentului nostru prozator e un adevărat și fericit eveniment literar. Deci, ocupați-vă locuri din vreme în sală” – **Dreptatea**, an. V, 9 ianuarie 1900, p. 3); seara de lecturi literare oferită de maestrul prozei românești a fost repetată – probabil la cererea publicului – trei săptămâni mai târziu (duminică 30 ianuarie/12 februarie 1900), după cum ne informează un alt jurnal bucureștean. („Intrarea liberă. Pentru locuri rezervate în loji se plătește un leu de persoană” – **Drapelul**, an. III, 28 ianuarie 1900, p. 2). În aceeași iarnă de început de secol

– cu multă zăpadă, încît și tramvaiul electric încetase a mai circula cîteva zile la începutul lunii martie – „ateneiști” au inițiat și o serie de „șezători literare, științifice și muzicale”, despre care va relata mai pe larg I. L. Caragiale într-un interviu puțin sau deloc cunoscut astăzi, acordat jurnalului **Dreptatea**, organ de presă al dizidenței liberale, condusă de Nicolae Fleva, fondat la 1/13 februarie 1896, cu concursul unui ziarist de excepție, Anton Bacalbașa, decedat, din păcate, cu mult înainte de vreme, în 1899; în martie 1900, în condițiile în care calitatea publicistică a jurnalului nu mai corespundea exigențelor moderne, se încearcă o reorganizare a acestuia, în sensul lărgirii sectorului de informații, inclusiv al celei culturale; primul număr în noua formulă – difuzîndu-se cu 5 bani în loc de 10, prețul obișnuit al majorității gazetelor de atunci – a apărut la 16/29 martie 1900, fiind, potrivit uzanțelor vremii, postdatat (17 martie). Modernizarea a adus cu ea și un interes mai mare pentru interviu, modalitate publicistică practică mai de mult de presa americană, unde era preferat pentru aspectele senzaționale pe care putea să le abordeze, și, mai de curînd, de presa europeană occidentală, precum și – cu oarecare timiditate și stingăcie – de presa română. Emil D. Fagure, pe atunci secretar general de redacție al cotidianului democrat **Adevărul**, ziarist talentat, format în presa socialistă, și-a luat sarcina de a realiza un interviu cu I. L. Caragiale, care a și apărut în primul număr al jurnalului reorganizat. Tîndrul gazetar (era născut în 1873; va deceda în 1948) l-a abordat pe ilustrul scriitor imediat după ce avusese loc, marți 14/27 martie 1900, prima „șezătoare artistică” organizată la Ateneul Român și anunțată cu insistență în presă. („Diseară va avea loc la Ateneu prima șezătoare ateneistă literară, științifică și muzicală. D-nii I. L. Caragiale și Al. Vlahuță vor face literatură, G. Diamandy, știință, iar d-nii Ștefănescu și Kiriac, muzică” – **Dreptatea**, an. V, miercuri 15 martie 1900, p. 3).

Al doilea interviu pe care îl reproducem tot integral, publicat de același jurnal a cărui evoluție o vom prezenta într-o carte mai cuprinzătoare de istorie a presei, a apărut sub semnătura lui Tică Ghimpe (pseudonimul poetului și prozatorului umorist Al. Cazaban, care își încerca acum norocul în ziaristică), fiind, probabil, apocrif; într-adevăr, dacă în primul, printre rînduri, răzbate ceva din farmecul inexplicabil al acestui geniu al cuvîntului (scris și vorbit) care a fost Caragiale, al doilea interviu, referitor, de astă dată, la o întîmplare nesemnificativă, face apel la unele jocuri de cuvinte naive, care s-ar putea să-i aparțină în

Ateneul, văzut cu anticipație, la 1885

exclusivitate lui Al. Cazaban. Indignarea lui Caragiale — dacă e reală, și probabil că era, „interviul” pornind de la o explozie de minie a acestuia — fusese provocată de unele afirmații ale lui Alexandru I. Șonțu (avocat, profesor și publicist, director-fondator în 1882–1883 al **Revistei Societății „Tinerimea română”**), din cuprinsul unei conferințe despre „viața și activitatea poetului Grigore Granda” susținută la Ateneul Român la 16/29 martie 1900. Nu am putut afla în ce a constat „atacul” împotriva lui Caragiale; în textul conferinței, publicat doi ani mai târziu, nu există nici o mențiune clară a autorul **Șcrisorii pierdute**, deși unele aluzii la desele schimbări ale simpatțiilor politice ale unor literați ar fi putut să-l sensibilizeze pe Caragiale („Trebuie să se condamne însă acela care-și schimbă

vederile pentru interes, pentru căpătuială”), mai ales că acesta, dacă trecuse de la liberali la junimiști-conservatori, de la aceștia la radicalii lui Panu și apoi la conservatorii-democrați ai lui Take Ionescu, o făcuse fără a se înregimenta vreodată efectiv într-un partid, aflându-se permanent în căutarea grupărilor pe care le frecventase.

Credem că publicarea celor două interviuri — mostre încă naive ale începuturilor acestui gen publicistic la noi — alcătuite cu mijloacele primitive ale vremii (probabil numai cu ajutorul memoriei) — ar putea să-l intereseze totuși pe cititorul de azi, admirator al operei acestui scriitor nepereche al literaturii române, cititor dornic totodată să cunoască aspecte mai puțin cunoscute din trecutul cultural al capitalei noastre.

TIBERIU AVRAMESCU

„Șezătoare” Interviu cu Caragiale

Văzusem anunțat prin ziare pentru marți seara o primă „șezătoare artistico-literară” la Ateneu.

Parcurgeam bulevardul cu electricul¹ — în gând cu regretul de a nu fi putut asista la acea primă „șezătoare” — când iată silueta lui Caragiale: zimbetul blind și plin de duh sub nasul pe care **pince-nez-ul** corijează, doar fizicește, cea mai justă și mai profundă optică intelectuală...

O săritură, o strângere de mână și imediat întrebarea:

— Ce e cu „șezătoarea”?

— Apoi stai, să-ți spun... Hai, mergi să luăm o țuică?

Cum să rezisti?

Și așa, mai **stante pede**², mai luînd-o **per pedes**³, conversăm despre „șezătoare”.

— Uite-așa, ne adunăm în sala de jos, la Ateneu, 60–70 de ateneiști, la un pahar cu

bere. Mai contribuim cu cîte 2–3 lei de cap, plătim un violonist, un pianist, îi punem să ne cînte o sonată, ceva Bach, Haydn, Mozart etc., mai ceva muzică veche italiană. Scarlatti, Cimarosa etc. Noi cîtim ale noastre, ne aducem și nevestele, mai facem puțină curte cucoanelor că, de, e „femeie română” și dacă nu-i faci curte femeii române nu-ți rămîne decît să recurgi la... **femeie străină !!!**

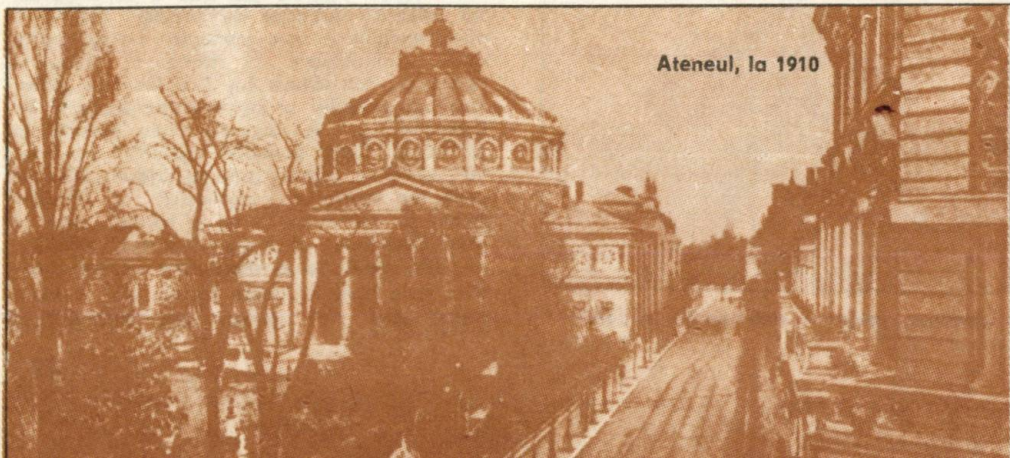
— Așadar, muzică, literatură, schimb de vederi, conversații în cerc mai restrîns?

— Uite-așa! — și deschizînd ușa la secția „Consumului” maestrul comandă: „Două țuici!” Aseară am citit și eu două dintr-ale mele, Vlahuță de ale lui, Kiriac a cîntat cu corul elevilor în teologie cîntări bisericești orientale, elevi ai lui Ștefănescu s-au produs și ei, Diamandy ne-a vorbit despre cercetările sale arheologice la Cucuteni⁴ și iacă „șezătoarea” noastră.

— Mai continuați?

— Așa cred⁵.

— Am cetit c-ai fost la Brăila și ai făcut o lectură brăilenilor⁶.

Ateneul, la 1910

– Au ris, mă, mai cu chef ca la cea mai bufonă comedie.

– Cred.

– Dar și eu eram dispus...

– Atunci, înțeleg și mai bine.

...Dar deodată zimbetul dispare de pe buzele maestrului, o mișcare nervoasă face să-i sară **pince-nez**-ul din nas, ochii lui Caragiale devin mici și pe frunte citești adevărata grijă.

Caragiale își trece mina peste frunte și-mi zice oftând :

– Mă, stăm prost cu starea financiară a țării... Trebuie să băgăm bine de seamă... Sindicatele de bancheri...⁷

Maestrul e vizibil afectat. Așa e. Viața nu e o continuă „șezătoare” !

Emil D. Fagure

(Dreptatea, an. V, nr. 1334, vineri 17 martie 1900, p. 1).

Apostrofa lui Caragiale

Un eveniment de o gravitate destul de excepțională s-a petrecut joi seara la Ateneu : ilustrul autor al „Noptii furtunoase”, într-un moment de furtună sufletească, a apostrofat pe conferențiarul Șonțu, care-ntr-alele, a pus pe seama maestrului niște grave declarațiuni.

Lucrul prezintă partea lui de gravitate, mai ales că-n joc e persoana lui Iancu Luca Caragiale, simpaticul registrator de la Regia Monopolului Tutunurilor⁸.

Am procedat imediat la o anchetă în această privință ; pentru acest scop am trimes, ieri dimineață, pe unul dintre reporterii noștri, acasă la d. Caragiale pentru a-l intervieva. D-sa tocmai era gata să iasă de acasă.

– Bonjour, d-le Caragiale !

– Bonjour **musu** !

– Am auzit c-ați făcut o apostrofă aseară la Ateneu.

– Ba s-avem pardon, **musu** ; eu am ce am cu strofele, dar cu apa n-am nici în clin, nici în... tureată.

– Ei zău ! Să lăsăm gluma la o parte, maestre, și spune-mi ce avuși cu Șonțu ?

– Să vezi, monșer ! Știi că eu nu prea dau pe la Ateneu decît cînd și cînd de citesc cite o schiță d-alea ce scriu la **Universul** !... Aseară însă n-aveam ce face și crezînd că e „șezătoare” cu dulceață, bere și alte delicatessuri, mă duc la Ateneu. Cînd colo, ce să vezi : Șonțu ținea o conferință de-șonț-ată și m-a atacat și pe mine...

– Și d-ta l-ai apostrofat ?...

– Cum știi.

– Și-ați putea să-mi dați în *extenso* conținutul apostrofii ?

– Uite-l : „la-n ascultă, bre, Șonțule, cin'te pune să vorbești de mine ? N-ai ce face ? la să-ți cauți de treabă, că te ia mama dracului ! Uliu ! nene Ureche⁹, îmi făcuși pozna cu Șonțu !”

În urmă nea Iancu își așeză ochelarii pe nas și porni cu reporterul nostru de braț pînă în dreptul lui Delateșani.

– Să vină două țuici !...

Tică Ghimpe (Al. Cazaban)

(Drapelul, an. V, nr. 1336, duminică 19 martie 1900, p. 1).

¹ Linia de tramvai electric, una dintre primele din Europa, care străbătea vechiul bulevard al Capitalei, de la Căroceni la Obor, inaugurată în decembrie 1894.

² Stînd în picioare (lat.).

³ Mergînd pe jos (lat.).

⁴ Compozitorul **Dumitru Georgescu-Kiriac** (1866–1928) ; compozitorul **George Ștephănescu** (1843–1925), care era, în anii aceia, profesor de canto la Conservatorul din București ; **George Diamandy** (1867–1917), om politic (socialist în tinerețe) și dramaturg, arheolog amator, autorul unor comunicări despre cercetările sale privind vestigiile de cultură de la Cucuteni (jud. Iași), din mileniul IV–III î.e.n.

⁵ A doua șezătoare literar-artistică – și probabil ultima din acest sezon – a avut loc la Ateneul Român vineri 31 martie / 13 aprilie 1900, cu participarea lui I.L. Caragiale, Al. Vlahuță, Haralamb G. Lecca, Nestor Urechia, G. Ștephănescu, Dimitrie Dinicu, D.G. Kiriac, George Enescu („genialul artist” – cum îl numea **Dreptatea** – pe atunci în vîrstă de numai 19 ani).

⁶ I.L. Caragiale se produsese cu „lecturi literare umoristice” la Brăila, la 2/15 martie 1900, în „sala Raly”, printre prozele „interpretate” fiind : **Moftangul și Moftangoaica** (din **Moftul român**, februarie 1893), **La hanul Minjoloaiei** (**La hanul lui Minjoloai**) și **C.F.R.** „La ieșire – preciza ziarul din care am preluat informația – tinerimea studioasă precum și publicul i-au făcut ovațiuni entuziaste” (**Dreptatea**, an. V, 16 martie 1900, p. 2).

⁷ Criza economică mondială din anii 1899–1900 afectase puternic și țara noastră, creîndu-i dificultăți grave, mai ales de ordin financiar. În noiembrie 1899 România contractase cu un sindicat de bancheri, în frunte cu banca berlineză Disconto Gesellschaft, în condiții oneroase, un împrumut de 175 milioane lei, rambursabil într-un termen foarte scurt ; în primăvara anului 1900 aveau loc alte tratative cu băncile occidentale, în vederea contractării unor noi împrumuturi (v. Ion Bulei, **Lumea românească la 1900**, Ed. Eminescu, București, 1984, p. 169 și 244–247). Ca și în alte ocazii, I.L. Caragiale se dovedea, așadar, foarte sensibil la marile probleme care se puneau în fața țării, teoria indiferenței sale și a lipsei simțului patriotic dovedindu-se, încă o dată, o legendă.

⁸ I.L. Caragiale a funcționat ca registrator clasa I în administrația centrală a Regiei Monopolurilor Statului (R.M.S.), de la 8/20 ianuarie 1899 pînă la 1/14 aprilie 1901, cînd va fi pus în disponibilitate, ca urmare a măsurilor de economii bugetare întreprinse de guvernul liberal al lui D.A. Sturdza.

⁹ **Vasile Alexandrescu-Urechia** (1834–1901), care, în calitate sa de vicepreședinte al Ateneului (Român, îi facilitase lui Al. I. Șonțu susținerea conferinței despre Gr. H. Grindea, conferință puerilă, dar nu lipsită totuși de unele prețioase date biografice referitoare la poetul decedat cu trei ani în urmă.

TĂNASE LA CĂRĂBUȘ

La 2 iulie anul acesta se împlinesc șaptezeci de ani de la întemeierea, în București, a companiei teatrale „Cărbuș”, care timp de un sfert de veac, între cele două războaie mondiale, a reprezentat piscul cel mai înalt al teatrului de revistă românesc. S-a jucat atunci în grădina de pe strada Academiei – aflată pe terenul dintre Biblioteca Centrală Universitară și hotelul Negoiul de azi – revista „Pisică pe orez”, de Constantin Solomonescu și Mircea Rădulescu. În fruntea distribuției, un actor prea puțin cunoscut bucureștenilor, care avea să devină, în scurtă vreme, unul dintre cei mai populari slujitori ai scenei din prima jumătate a secolului și, fără îndoială, cel mai iubit de marele public din întreaga țară : Constantin Tănase.

Talent autentic, născut și nu făcut („ăsta are în el un comic natural : vorbește doar, și rizi !” – spusese despre el marele C. I. Nottara, în toamna anului 1902, la examenul de admitere în Conservatorul de muzică și artă dramatică), Tănase a avut privilegiul să-și facă ucenicia actricească laolaltă cu un grup de tinere și tineri deosebit de înzestrați, ca Maria Filotti, Marioara Voiculescu, Tony Bulandra, G. Storin, Ion Manolescu, V. Maximilian (care apoi au contribuit deopotrivă la strălucirea teatrului nostru din epoca respectivă) și să deprindă meșteșugul rostirii firești a cuvintului pe scenă, jucând din tinerețe alături de actori fără pereche, cum au fost : C. I. Nottara, Iancu Brezeanu, Petre Liciu, Ion Petrescu, N. Soreanu, Ion Livescu, Aristide Demetriade, Ion Moțun etc. Interpretând cu egală naturalețe roluri de comedie și de dramă, de operetă și de operă comică, el ar fi putut să-și dobândească un loc de prestigiu între actorii teatrului de proză sau al teatrului liric, dacă ar fi mers pe drumurile bătute de atîția alți valoroși înaintași, așa cum și-au dobîndit mulți dintre colegii lui de Conservator. Dar el s-a voit deschizător de cărări noi și cititor.

Feciorul modestului Ion Tănase (țaran gonit din vatra satului de lipsuri și necazuri, statornicit într-o mahala săracă a Vasluiului și ajuns „laborant” de spițerie – treaptă socială abia săltată peste „om de servici”) nu

putea fi mulțumit de teatrul vremii sale, care se adresa unui număr restrîns de adevărați sau numai preținși intelectuali. El visa un altfel de teatru : un teatru popular, cu ample rezonanțe în mulțime ; pe actor îl voia ieșit din umilitoarea stare de „măscărici” sau „paiată” și înălțat la demnitatea de artist-cetățean, capabil să exprime nemulțumirile și aspirațiile oamenilor simpli, dragostea lor de viață, optimismul și umorul lor sănătos. Năzuia să atragă spre mirajul scenei păturile ignorate de instituțiile de cultură ale vremii și să furnizeze teatrelor cu repertoriu pretențios noi contingente de spectatori.

S-a îndreptat, deci, spre „revistă”, gen de teatru socotit pe nedrept „ușor”, dar cu incontestabile virtuți satirice și cu puternice tradiții în viața noastră teatrală, unde fusese slujit de-a lungul deceniilor de actori iluștri ca Matei Millo, Mihail Pascaly, Aristizza Romanescu, Grigore Mărculescu, de cupletisti valoroși ca I. D. Ionescu (imortalizat de Caragiale în „O noapte furtunoasă”) sau de cîntăreți cu mare faimă ca Grigore Gabrielescu. Cea dintîi revistă jucată pe o scenă românească fusese „Cer cuvîntul”, de Petre Grădișteanu, N. Țincu, M. Zamphirescu, Ciru Oeconomu etc., inspirată din evenimentele zilei și reprezentată în decembrie 1874 la Teatrul cel Mare (Național) din București, cu Matei Millo și Frîșa Sarandi în rolurile principale. Și cum concurența înflorea pe vremea aceea și în teatru, Mihail Pascaly a prezentat, cîteva luni mai tîrziu, la Circul Suhr (aflat pe locul unde se află acum Muzeul de istorie al Republicii Socialiste România), revista „Ai cuvîntul” de Pantazi Ghica, avînd în distribuție pe celebrul I. D. Ionescu. De-a lungul unei jumătăți de secol mai fuseseră prezentate pe scene bucureștene și alte asemenea spectacole, fără însă ca genul să-și contureze o ținută și o personalitate, textele respectivelor reviste cantonîndu-se în banalitate și vulgarități.

Tănase are meritul de a fi scuturat scena (scheciul de azi) și cupletul (odărlit din vechiul „cîntecel comic” al lui Alecsandri) de păienjenșișul platitudinilor și de mușgaiul trivialității și (cu sprijinul colegului său mai tînăr Casimir Belcot, comic de excepție, stea incandescentă dar de durată meteorică pe firmamentul primei noastre scene în anii premergători războiului din 1916) le-a sporit ascuțitul satiric, îndreptîndu-l cu precădere împotriva năravurilor epocii, pentru a face din ele substanța spectacolului de revistă și a-i da acestuia o funcție socială precisă. Satirizînd cu vervă moravurile, biciuînd fără teamă abuzurile, întepînd drept în virf – cînd mai profund, cînd mai superficial – furunculele și abcesele unei societăți inechitabile, cutezînd întotdeauna și reușind adeseori să rostească, printre opreliștile cenzurii, „oful

cetățeanului", Constantin Tănase a făcut din compania „Cărăbuș” o adevărată tribună civică. Această companie a constituit, în perioada interbelică, gloria neegalată a teatrului de revistă românesc, iar popularitatea dobândită de Tănase n-a mai fost depășită și nici măcar atinsă, ulterior. Arta lui interpretativă, de o spontaneitate și o sinceritate captivante, purta sigiliul nobil al unui patriotism funciar, al unei conștiințe cetățenești incorruptibile și al unei permanente responsabilități profesionale.

Cînd Tănase satiriza povara impozitelor ori a taxelor comunale, stoarse uneori din sărăcia contribuabililor de bubulit tobei agenților-fiscali de execuție, nu o dată se întimpla ca în stal să se afle ministrul de finanțe al țării (într-o vreme, însuși severul Vintilă Brătianu) sau primul general al Capitalei, ale căror aplauze se contopeau cu entuziasmul sutelor de spectatori, care își auzeau rostită propria obidă în cupletul sarcastic al marelui actor. Cînd erau ridiculizate abuzurile polițiștilor (de neuitat au rămas sergenții de stradă intruchipați de Dan Demetrescu I), săgețile ironiei urcid adesea pînă la maimarele lor, nu era de mirare ca aplauzele cele mai puternice să plece de la însuși prefectul poliției Capitalei, generalul Nicoleanu. Prin scheciurile rostite și prin cupletele cîntate pe scena „Cărăbuș”-ului, glasul opiniei publice, nealterat de adeziuni ori adversități partinice, își făcea drum direct spre auzul diriguitorilor, izbutind cîte o dată să stăvi-

lească lunecarea vreunei nuliități investite cu autoritate către abuzuri și incurie. Căci dacă o critică severă poate uneori înversuna înșingfarea pigmeului cocoțat pe soclul demnității publice, în schimb, ridiculizarea o dezumflă ca pe o bășică întepată de virful acului, reducînd-o la proporțiile unei zdrențe fleșcăite.

Pe cît era artistul de necruțător în munca sa, în primul rînd cu sine și apoi cu toți cei care își îndeplineau îndatoririle fără rivă și fără vibrație, pe atît omul era de o bunătate aproape copilăroasă și de o generozitate uimitoare. Cunoscuse în anii tineri atîtea lipsuri, atîtea nedreptăți și umilințe, încît toată viața a fost parcă torturat de teama de a nu umili și el pe altul, de a nu-l nedreptăți, de a nu-l lipsi de ce i se cuvine Tudor Arghezi, care nu prea și-a răsfățat contemporanii cu elogi, dar care îl cunoscuse îndeaproape („cariera lui Tănase a fost făcută întreagă în casa mea”), avea să-mi spună, după două decenii de la moartea marelui actor, și să și scrie apoi într-un „bilet de papagal” pe care mi l-a încredințat, în martie 1967, spre publicare: „Tănase nu și-a economisit nici o dată eforturile oboseitoare de a face din scena lui cel mai aplaudat și mai popular teatru din București. Conduita lui față de toți citii i-au trecut prin mîină a fost întotdeauna plină de înțelegere și dărnicie.” Iar Al. O. Teodoreanu — spiritualul Păstorel — scrisese odată despre el: „Expresia lui Tănase denunță o bunătate fără margini. E vesel și bun. E vesel pentru că e bun.” Afirmațiile celor doi scriitori au fost și continuă să fie confirmate și întregite de oricine l-a cunoscut pe C. Tănase. Mărturii asemănătoare am putut aduce și eu, căci popularul artist s-a numărat între personalitățile remarcabile de care am avut privilegiul să mă apropiez, în tinerețea mea, și să le stau o vreme în preajmă: doi ani și jumătate i-am fost, în zilele grele ale războiului, colaborator subaltern.

Tănase, pe drumul popularității

RAȘUL

ODA LUI TĂNASE

O, zeilor, mi-ai dat în glumă, un nas așa de prelungit
Ca spîntecă văzduhu'n două și se protește 'n infinit.
Cînd joc pe scenă și spre stele lui înălț bicisnica trompetă
Observatoarele anunță că'n România-i o cometă.
Nemfonițele dela Alhambra uimite tipă: Gott sei Dank,
Căci nasul meu pivrit din față, îți dă iluzia de tank;
Eroii cărnii ai Capitalei, cari-au luptat pe meterezi,
Pretind guvernului ca jertfă de nas: să mă exproprieze;
Iar inva izii cu tarabe, cer să le facă chilipir
Din nara-mi dreaptă o regie, iar din cea stîngă un cuartir.

Cu toate criticele aspre, incontestabil ai rămas
Printre talente cel mai mare — o respectabil meu nas!
Ai prefera mai bine moartea, sau să mă calci chiar tramvaiul
Decît cu ploile de acume, să des în tine guraul,
Ar fi curată catastrofă, de mine s'ar alege praful.
Să fiu constrîns pe-așa scumpe, să-mi fac batista cît ceapaful.
O nas, tu singura-mi podoabă, a treia parte-a mea din trup,
Iavor de pozne și de glume — întoarce vîrfuri să te pup.

Amici, cînd voi muri, deasupra nu vreau nici piatră funerară,
Nu vreau nici salcii apiccate — lăsați mi nasul meu alară,
Să-mi fie loc de ornamente și de cavou și de statui
Și liniștiți să odihnească tot cîmîritu 'n umbra lui!

E. TODIE

Cu ani în urmă am istorisit cum în toamna 1941, la recomandarea lui Vasile Vasilache — pe care-l prețuiam pentru multiplele lui talente (autor și interpret de reviste și comedii muzicale, compozitor, pianist) și care mă cinstea cu prietenia lui — am devenit angajatul companiei „Cărăbuș”, avînd de îndeplinit funcția ce se cheamă astăzi „secretar literar”, dar se numea atunci, fără emfaz, doar „șef de presă” și avea ca principală îndatorire de a populariza, prin ziare, spectacolele respectivelui teatru. Nu se cuvine să repet — „non bis in idem”! — cele spuse altădată. Dar cred că sînt dator să amintesc, pentru noua generație de cititori, o întîmplare — hazlie și emoționantă în același timp — care ilustrează înțelegerea caldă pe care o dovedea

totdeauna față de nevoile oricăruia dintre salariații săi, de la „vedete” pînă la cabinieri și plasatori, precum și „stratagemele” folosite uneori ca să le vină în ajutor. Căci Constantin Tănase a fost un incorrigibil boem — și așa a rămas pînă la timpuria lui plecare dintre noi (29 august 1945) : se putea crede că nu cunoștea valoarea banului. Generozitatea lui structurală, nedrămuță și nelimitată, ar fi periclitat de multe ori situația financiară a „Cărăbuș”-ului, dacă n-ar fi vegheat permanent asupra-i luciditatea practică și spiritul gospodăresc al doamnei Virginica, soția sa. Cu tact și delicatețe, ea știa să armonizeze nevoia temperamentală a lui Tănase de a dăruia fără măsură și implacabilele rînduiri ale administrării unei companii teatrale, ai cărei salariați tindeau să ajungă la două sute. (În anii cînd am lucrat și eu la teatrul lui Tănase, activau acolo două ansambluri distincte : unul de revistă, dintre componenții căruia îmi amintesc pe Mia Apostolescu, Liana Mihăilescu, Zizi Șerban, G. Trestian, Dan Demetrescu, Tiți Botez — ce voce caldă ! —, Colea Răutu, Ion Antonescu-Cărăbuș, Radu Zaharescu, Dan Preotescu, cu o orchestră numeroasă, condusă de Gherase Dendrino, avînd ca pianist pe tînărul Sile Dînicu, viitorul reputat dirijor de muzică ușoară, și un corp de balet omogen, strunit de S. Siomin și Oleg Danovschi ; altul de comedie muzicală, alcătuit din Vasile Vasilache, Aurel Athanasescu — neuitat interpret al lui Chiriac din „O noapte furtunoasă”, pe scena Teatrului Național —, N. Roman, Veve Cigalia, Elena Burmaz, Tanți Căpățînă, Bombonica Roman, Dinu Gherasim și dintr-o orchestră mai restrînsă, sub bagheta lui N. Patrichi ; se adăugau atelierele de croitorie, unde se confecționau costumele desenate de Mia Steriade, de tîmplărie, pictură, butaforie etc.). I-am pricinuit și eu doamnei Virginica asemenea osteneli și abia peste treizeci și șapte de ani am găsit prilejul să i-o mărturisesc.

Din ziua cînd am intrat și eu în marea familie a „Cărăbuș”-ului (fiindcă angajații teatrului lui Tănase constituiau o adevărată familie) am găsit acolo statornicit obiceiul de a se acorda celor care aveau nevoie avansuri asupra salariului, în intervalul dintre un soroc de plată și altul. Procedeu era extrem de simplu și nu erau puțini cei care-l foloseau, nici aceia care abuzau de el. Se scria pe un petic de hîrtie : „Bon. Lei... (atît)... am primit de la Teatrul „Cărăbuș”, în contul salariului. Cutare.” Se obținea, fără dificultăți, rezoluția directorului, care nota, oblic, pe colțul din stînga al hîrtiei : „Se aprobă. Dir. C. Tănase” — „dir.” însemnînd, evident, „director” ! Astfel investit, bonul era „onorat” la casa de bilete a teatrului, de Coana Linica. Ca să nu stric „obiceiul

casei”, mă înfățișam și eu, la cite două-trei zile, cu „bonul” meu, caligrafiat citeț și în rînduri bine aliniate, dobîndeam apostila directorială oriunde îl întîlneam pe Tănase, încasam banii solicitați (nu întotdeauna pentru vreo neapărată trebuință) și... îi cheltuiam grabnic, cu aceeași ușurință cu care îi obținusem. Au mers treburile așa o bună bucată de vreme. Nu-mi contabilizam încasările (cine o face la douăzeci și trei de ani ?) și nu știam cit primisem, fiindcă în zilele de plată a salariilor tot mai luam cite ceva. (Tănase rînduise ca „avansurile” care depășeau salariul convenit să nu fie reținute în întregime în luna respectivă, ci o parte să fie transferate în contul lunii viitoare). Pînă într-o seară de iarnă, cînd m-am prezentat iarăși în cabina lui, cu obișnuitul „bon” în mînă. L-a luat, l-a citit îndelung de parcă nu l-ar fi priceput și, pentru întîia oară, s-a încruntat. După ce s-a scărpinat, stînjinit, în creștetul capului, mi-a spus cu o voce care se voia autoritară :

— Ce-i facem, mă Mitică ? (Așa spunea Tănase aproape oricui : „Mitică” !...) Unde-o s-ajungem ținînd-o mereu cu „bonuri” și cu „avansuri” ? Că ai luat leafa pe vreo jum'ate de an înainte...

— Nu se poate, don' director ! am biiguit eu, fisticit.

— Ba se poate, Mitică : mi-a spus Virginica, și ea știe să țină socotelile.

S-a mai scărpinat o dată în cap, a rupt „bonul” meu și l-a aruncat în coșul de hîrtii. Apoi a desprins o foaie din blocnotesul pe

Maria Tănase, pe scenă la... „Tănase”

care-l avea întotdeauna la îndemină, și-a scos stiloul și a scris : „Bon”. Lei... (cit solicitasem eu)... am primit de la Teatrul Cărbuș. C. Tănase.” Și, sucind puțin hirtia, în virtutea obișnuinței, a însemnat pe colțul din stînga : „Se aprobă. Dir. C. Tănase”. Mîi l-a întins :

— Mă Mitică, tu nu te supăra că te cam luai la rost. Ia „bonul” ăsta, să nu te mai treacă Virginica la catastif. O să-i spun că mi-au trebuit mie...

Cînd am cerut la casa de bilete banii („ca să-i duc domnului director”), Coana Linica mi i-a numărat, cu un zîmbet parcă de complicitate. Și cum știam că este rudă apropiată cu doamna Virginica, m-a fulgerat gîndul că soția cunoștea nevinovatele strategeme ale lui Tănase.

Vreo lună de zile m-am dus — e drept, ceva mai rar ca înainte — cu „bonul” pregătit : de fiecare dată, Tănase mi-l rupea, scria el altul care nu mă îndatora la restituire și mi-l dădea, cu bucurie de copil căruia îi reușește o șotie !

— Așa, mă Mitică, să nu se supere Virginica !

După o vreme, cînd i-am întins „bonul”, i-am spus :

— Vă rog, don' director, pe-ăsta să nu-l mai rupeți, că o să intre la bănuiele doamna Virginica dacă o să vadă că de-atîtea săptămîni n-am mai luat nici un avans.

— S-ar putea ? m-a întrebat Tănase, simulînd îngrijorarea.

— S-ar...

— Pe din două, don' director : un „bon” de-al meu, alt „bon” de-al dumneavoastră.

— Adică nici prea-prea, nici foarte-foarte, a tălmăcit el propunerea mea. Bravo, Mitică, bravo ție ! Că altfel, nu știu — zău ! — pe unde-am scoate amîndoi cămașa, dacă ne descoperă Madam Tănase matrapazlicul...

O spunea cu atîta ingenuitate, încît nu mi-am putut stăvilii exclamația :

— Dar e un matrapazlic frumos, don' director !

— Și ce dacă e frumos ? Crezi tu că Virginica o să mă laude cînd m-o prinde că umblu cu șoalda ?

Atunci n-am știut ce să-l răspund. Astăzi, însă, am deplină încredințare că și doamna Virginica și toți cîți l-au cunoscut îndeaproape l-au prețuit și l-au iubit, nu numai pentru multiplele sale calități de artist și de om, ci și pentru asemenea nevinovății copilărești, prin care își găsea împlinire imensă lui generozitate. Fiindcă la Constantin Tănase această nevoie, niciodată istovită, de a dăruii semenilor măcar o fărîmă de bucurie, a reprezentat, de-a lungul întregii vieți, una dintre manifestările cele mai pure ale omeniei românești.

AL. CERNA-RĂDULESCU

RIDENDO

Anton Bacalbașa a publicat în ziarul „EPOCA” o scrisoare deschisă adresată lui Caragiale. În final, a adăugat următorul „post scriptum” : „Vino de-seară să mîncăm împreună, tot ca ieri, la „Andrei”. Cu o singură condiție : nu mai vreau să fii păcălit. Plătesc eu mîncarea și tu, băutura”.

■ ■ ■

Într-una din zile, Pușkin a fost invitatul unei nobile case din Rusia.

O frumoasă parteneră de petrecere, cu vădită dorință de a rămîne cu o amintire, ffe și neplăcută, îi adresă următoarea întrebare :

— Alexandr Sergheievici, dumneavoastră care vă pricepeți la astronomie, ce tangentă este între mine și soare ?

Răspunsul veni fără întîrziere.

— Nici la dumneavoastră nici la soare omul nu poate privi fără să se încrunte !

■ ■ ■

Mark Twain, aflîndu-se într-o dispoziție deosebită, în timp ce conducea o doamnă la masă i-a zis :

— Ce frumoasă sinteți !

Mai puțin amabilă, doamna i-a răspuns :

— Regret că nu vă pot întoarce acest compliment !

— O, a ris Mark Twain, de ce nu procedați la fel ca mine, scumpă doamnă !

— Cum ? — dacă nu sint prea indiscretă !

— Mințiți !

■ ■ ■

Scriitorul Edgar Wallace a fost copil găsit. În vremea cînd mergea la școală, un coleg îi spune odată :

— Știi, Edgar, tu nu valorezi așa de mult ca mine. Tu n-ai părinți. Pe tine te-au adoptat niște oameni străini și te numesc copilul lor.

— Dimpotrivă, răspunde micul Sherlock Holmes, e un semn că sint un copil valoros și cumințe, de vreme ce părinții mei adoptivi m-au luat la ei. Părinții tăi însă n-au putut alege, ci au fost siliți să ia ceea ce au căpătat.

BUCUREȘTI DE ALALTĂIERI

Cînd mă întrebam ce înseamnă, în scrieri sau în evocări orale „BUCUREȘTI DE ALTĂDATĂ”, mi se părea că trebuie să mă duc cu gîndul, dacă nu la originile orașului, măcar la vremea lui Anton Pann și Nicolae Filimon, sau cel puțin a lui Eminescu și Caragiale. Cînd mi s-a propus să abordez eu însumi un asemenea subiect, și după ce mi-am reînviat amintirile, mi-am dat seama că Bucureștii dintre cele două războaie și din vremea copilăriei, adolescenței și tinereții mele a rămas și el într-un trecut care se îndepărtează întruna, devenind de ieri, de alaltăieri, pînă ce va fi cu totul „de altădată”. Nu scap din vedere că martorii acelor vremuri au dispărut aproape cu totul, iar puținii cîți vor fi rămas nu au puțină să-și împărtășească amintirile decît familiei, nepoților și strănepoților, dacă sînt interesați să-i asculte.

Am datorită de contemporan să spun tot ce mai țin mînte din trecutul orașului, dar nu cu ambiția să fac o monografie; voi înșira impresii și amintiri răzlețe, despre cele văzute și trăite de mine însumi. Acestea poate vor folosi în viitor cui va scrie istoria; pînă atunci vor stîrni mirarea celor tineri, iar celor din generația mea sau de mai înainte le vor trezi nostalgia. Oricum, chiar dacă nu știu și nu pot arăta totul, sînt ceea ce înseamnă „un martor în viață”, căruia i se poate arăta credit mai ales că n-am de ce denatura adevărul ca să-mi apăr vreo cauză.

Prima oară am venit la București, în drum spre Constanța, cînd aveam unsprezece ani, curînd după primul război mondial care adusesese întregirea țării, ceea ce mă umplea de satisfacție și mîndrie, deși nu aveam nici un merit, și-mi oferea o reparație postumă pentru nedreapta soartă a lui Mihai Viteazul a cărui moarte, reprezentată într-o cromolitografie prinsă pe un perete în sala de clasă din școala primară, mă făcuse să string pumnii sub bancă, de furie, și să lăcrimez de mîhnire. Suferințele copiilor pot avea cauze nevăzute.

Lăsînd în urmă Gara de Nord, a cărei înfățișare meschină n-o sesizasem în imbulzeală, prima impresie, frapantă, mi-a făcut-o tramvaiul. Era tramvaiul electric, apărut nu de mult și încă neexistînd în tot orașul. Pe

strada Izvor, de la Podul Mihai Vodă, pînă sus în Calea 13 Septembrie, mergea tramvaiul cu cai, pe care în anii următori l-am folosit eu însumi. Era un singur vagon, mic pe lingă cele electrice, mici și ele pe lingă cele de astăzi. Avea numai acoperiș, pus pe stilpi, fără pereți și ferestre, în locul cărora atîrnau niște perdele de pinză groasă, pentru timp de ploaie sau vreme urîtă. Iarna n-am mers cu el, nu știu cum îndurau oamenii gerul, mai ales că mergea încet, la trapul cailor, și drumul, deși nu prea lung, dura mult de la un capăt pînă la altul. Avea numărul 8, țin mînte, dar mai existau și altele, le-am văzut, numai că am uitat pe ce stradă; și chiar dacă aș ști și aș spune, ar fi degeaba, multe din acele străzi nu mai există astăzi. Vatmanul stătea pe platforma din față, ținea hăturile și îndemna caili, folosind biciul ca la trăsură. Erau doi cai slăbănogi care-ți tirau picioarele de pavajul de piatră cubică; la poalele dealului, căci strada Izvor urca de la un loc înainte cum urcă și astăzi, un om de la tramvaie aștepta cu alți doi și-i inhăma în fața celorlalți. Caili aceștia erau luați în deridere, geambașii care cumpărau la Obor și vroiau să scadă prețul spuneau: „Asta-i cal de tramvai, nu mai e bun pentru altceva!”

Primul tramvai electric a fost cel cu numărul 13, care mergea pe bulevardele numite atunci Pache, Academiei și Elisabeta, unul în prelungirea altuia, pînă în Cotroceni, unde făcea o buclă, să întoarcă. Și numărul, și traseul s-au păstrat pînă după războiul al doilea. Am mai apucat și eu vremea cînd acestor tramvaie li se spunea „electricul”, cu un amestec paradoxal de dispreț și mîndrie.

De la Gară am luat tramvaiul 17, care avea, ca toate celelalte, două felinare sus, la partea din față. Pe cel din dreapta scria cifra, pe celălalt era un semn distinctiv, ca să le poată recunoaște și neștiutorii de carte. Tramvaiul 17 era marcat cu două diagonale încrucișate, roșii pe fond alb, parcă așa țin mînte. Mergea puțin pe Calea Griviței, apoi cotea pe Polizu, traversa strada Buzești... n-o să descriu tot traseul, ajungea, peste Calea Victoriei, în Bulevardul Lascăr Catargiu, om politic de la începutul secolului, care-și avea statuia în Piața Romană de astăzi. Pe acolo mergea tramvaiul în continuare, cotînd la dreapta pe bulevardul numit astăzi Magheru, mai înainte, Tache Ionescu. Ajuns la casa lui Marghiloman o lua la stînga, spre Grădina Icoanei și Școala Centrală de fete, ca după alte cotituri să ajungă în strada Viitor, unde coboram, așa că, nefolosindu-l, nu știu pe unde mergea mai departe.

Casa lui Marghiloman am apucat-o și eu, la colțul de stradă unde este astăzi cinema-

tograful Patria, la început Aro. Cinema-graful s-a construit în 1934, am văzut pe trotuar formele metalice ale acoperișului, gata niteuite, enorme, aduse de la Reșița, căci în București asemenea piese nu se făceau încă.

Pe partea cealaltă a bulevardului, în locul blocului O.N.T. de astăzi, era muzeul Simu, iar în fața acestuia, numai puțin mai departe, casa lui Titu Maiorescu, unde vremelnic a locuit și Eminescu. Înainte de a fi demolată, adăpostea o reprezentanță de becuri electrice, poate Tungfram.

În strada Viitor, la numărul 101, mergeam la niște vechi și statornici prieteni de familie. Locuiau într-un fund de curte, într-o casă modestă, cu hazna și cișmea alături. Casa e astăzi neschimbată, și în ea continuă să trăiască prietenii familiei noastre, ajunși la a treia generație.

Strada Viitor mi-a rămas neuitată din multe motive, unul din ele este că pe acolo trecea și tramvaiul 16, al cărui semn de recunoaștere l-am uitat, nici n-aveam nevoie de el, decît că-l recunoșteam de la distanță mai mare, înainte de a desluși cifra. Era un tramvai minunat pentru vîrsta mea de atunci, făcea ocolul orașului, cu un singur bilet, și mă lăsa în locul de unde plecasem.

Reluam cit se putea de des această călătorie, mă așezam pe un scaun tapițat de împletitură de paie, căutînd întotdeauna locul de lîngă fereastră și priveam afară, strada și oamenii, fără să mă satur. Nu pot să-mi amintesc tot traseul lui, știu că mergînd pe linia lui 17 trecea din nou pe la casa lui Marghiloman de unde, înfundîndu-se pe străzi sucite, azi dispărute, ajungea în Piața palatului regal, apoi pe Academiei,

pe Lipscani, și după multe stații acum uitate, dădea în Obor, iar de acolo, luînd-o pe la Lizeanu revenea în strada Viitor, sfîrșitul periplului. Aș fi putut să cobor la strada Toamnei, însă mi se părea că rămîn în pagubă și mai mergeam o stație, pînă la strada Romană, acum Eminescu; era dreptul meu, căci de acolo îmi începeam călătoria. Apoi mă întorceam la numărul 101 și așteptam ocazia să fac din nou ocolul orașului.

Sînt locuri pe care le recunosc și astăzi, deși unele sînt cu totul schimbate. Piața Palatului, bunăoară, nu mai seamănă deloc cu ce a fost altădată, însă nu-mi iese din minte. Cel mai surprinzător, ceva care uneori mi se pare de necrezut mie însumi, este că tramvaiul trecea la o aruncătură de piatră de palatul regelui. Cred că dinăuntru putea să se audă clopotul bătut de vatman cu piciorul, și scrișnetul roților în curbe. Iată ceva ce azi nu se mai vede, șinele în curbe erau unse cu vaselină sau uleiuri minerale, altfel fierul frecat pe fier scotea gemete și țipete ascuțite. Pe atunci curbele erau mult mai strînse, străzile fiind uneori foarte înguste, iar tramvaiele la rîndul lor trebuiau să fie mai scurte, neavînd boghiuri, ci osii fixe, prinse de șasiul vagonului; așa că roțile din față și din spate, rigide între ele, la orice acuire a șinei, silite să calce puțin oblic pe aceasta, era firesc să ducă la frecări țipătoare.

Palatul regal, reconstruit și extins în epocă, avea mult mai puțin spațiu în față. Biblioteca Universitară, pe atunci Fundația regelui Carol întii, aflată la o distanță destul de aerisită, era încadrată de două clădiri monumentale, în stilul vremii, care se arcuiau formînd toate trei un segment de cerc și îngustînd la extremități Calea Victoriei. La parterul celei dinspre Ateneu se afla o cafenea vestită, **Corso**, cu mese pe trotuar vara, unde se adunau, în concurență cu restaurantul și cafeneaua Capșa, artiștii: actori cu renume, scriitori, pictori, apoi ziariști și oameni politici. Alături a funcționat o vreme un teatru numit Teatrul Mic, uitat probabil de toată lumea. În clădirea din dreapta fundației, cam peste drum de aripa stîngă a palatului, ține minte că exista vestita băcănie „Ciobanu”, în a cărei ușă stătea de pază un uriaș ciine Saint Bernard, alb cu pete galbene, care nu făcea rău nimănui. Însă într-un timp și mai vechi (știu din auzite, de aceea nu garantez cele ce urmează), băcănia, aflată atunci mai în față, într-o clădire veche, dărimată spre a se lărgi cit de cit piața, era tot atît de vestită. Dovadă că regelui i s-ar fi trimis o scrisoare, din partea unui reclamant sau poate prea supus cetățean al regatului, cu adresa: „Calea Victoriei, vis-à-vis de băcănia Ciobanu”.

Băcănia Ciobanu...

Cele două clădiri au fost dărmate nu cu mult timp înaintea războiului, dându-se pieței forma de astăzi. Spațiul mi se părea atât de mare că-l aseuiam cu un aerodrom, și într-adevăr un pilot îndeminatec ar fi putut să aterizeze pe el, de la Athénée Palace la vale, cu un avion din vremea aceea, dacă la mijloc n-ar fi fost statuia ecvestră a regelui Carol întâi, operă impunătoare a sculptorului sîrb Mestrovici. Astăzi statuia n-ar mai fi o piedică, fiind luată de acolo, dar și avioanele și-au mărit viteza, ca să aterizeze le trebuie mult mai mult spațiu.

Fiindcă am pornit de la tramvaie și încă mai sînt cu gîndul la ele, trebuie să amintesc că în copilăria mea erau singurele mijloace de „transport în comun”, cum se spune astăzi. La cîțiva ani după primul război au apărut niște autobuze, însă au avut o istorie scurtă. Aparțineau unei societăți „Sardat”, numită așa nu știu de unde pînă unde, mi-e imposibil să găsesc înțelesul cuvîntului, atîta știu că rîmind cu un cuvînt urît din limba românească, prilejuia odată revistei de umor *Furnica* să publice un catren batjocoritor, pe seama Brătienilor, proprietarii sau acționarii principali ai acelei întreprinderi, care se plîngeau că autobuzele merg în pagubă. Brătienii nu au fost numai o familie de oameni politici, ci o adevărată instituție, întreprinzătoare și productivă. Cu autobuzele însă treaba nu a mers bine, nu produceau, zice-se, nici cît costa vopsitul lor, periodic, de unde pornea gluma din *Furnica*, prea trivială ca să o pot scrie. Le-am văzut, dar îmi amintesc vag de ele, cenușii și greoaie. Au dispărut repede, în schimb au rămas tramvaiele, care aparțineau tot Brătienilor, după cum spunea lumea, cum am crezut și eu, pînă ce am înțeles ce înseamnă o societate anonimă; aceasta se constituia prin subscripție publică, prin cumpărare de acțiuni, cumpărătorul devenind pârtaș la ciștigiuri. E adevărat că majoritatea acțiunilor aparțineau familiei Brătianu, cu numeroasele ei rubedenii. Ceilalți acționari, o citime, erau oameni care își băgau cinci sute de lei sau cinci mii în afaceri, dar cu atît nu aveau dreptul să-și spună cuvîntul în Consiliul de Administrație. Am cunoscut și eu un acționar la S.T.B. (Societatea de Tramvaie București). În această calitate primea un abonament permanent și gratuit pe toate liniile, ceea ce între cunoscuți trecea drept un fel de blazon, un motiv de fudulie. Și eu am visat să am abonament gratuit, cînd eram mic, la cofetar, mai tîrziu la tren, apoi la stațiile de benzină, la pachetoturi transatlantice și la liniile aeriene intercontinentale. Cît despre tramvai, nu m-a ispitit decît cel cu numărul 16, care făcea ocolul Bucureștilor.

Cîțiva ani mai tîrziu, au apărut un fel de maxi-taxi-uri, care nici ele nu au avut o

viață prea lungă. Există o singură linie, pe Calea Victoriei, aveau o caroserie elegantă, deschisă, ca o cabrioletă, pentru vreo cincisprezece oameni, care stăteau în aer liber, pe scaune tapițate cu pluș vișiniu, foarte frumoase și confortabile. Bănuiesc că nu lipsea coviltirul pentru caz de ploaie, dar nu mi-l amintesc, le-am văzut numai pe vreme frumoasă. Existența lor mi se pare atît de neverosimilă, încît, scriind acestea, m-am întrebat dacă nu cumva le-am scos din închipuire, sau dacă nu fac o confuzie. Astfel că lăsînd jos stiloul am pus mina pe telefon și am consultat un prieten de o vîrstă cu mine, care a fost interesat de istoria Bucureștilor și de multe alte istorii. El a confirmat spusesele mele, adăugînd că o stație a acestor vehicule era în fața Cercului Militar, azi Casa Centrală a Armatei. Atunci mi-am amintit că tocmai acolo m-am oprit într-o zi și am studiat mașina, în timp ce tocmai cobora, cu mișcări grațioase, o doamnă frumoasă și elegantă; cu acel prilej am văzut ce elegant era și scaunul tapițat cu pluș vișiniu, de pe care se ridicase doamna. În locul claxonului, aceste vehicule sui-generis foloseau o sonerie electrică, penetrantă dar nu stridentă; sunetul ei nu mă supăra, dimpotrivă, îmi făcea plăcere, ca zurgălăii de la gîtul cailor.

Fiindcă a venit vorba de cai, mi s-a dus gîndul la trăsuri, mult mai numeroase decît automobilele, care, ce-i drept, se înmulțeau repede, ca după un număr de ani să devină stăpîne pe stradă. Prin mahalale or fi fost briști și birje mai ponosite, așa mi le închipui, căci amintirea lor e prea vagă. În schimb, țin minte prea bine trăsurile din centru, și mai ales pe cele care staționau în fața Teatrului Național, una mai frumoasă ca alta, toate negre și lustruite, cu spițele roților vopsite în alb sau roșu, cu tapiserie de catifea, predominant cea albastră, cu covoraș la picioare. Felinarele puse de-a stînga și de-a dreapta caprei unde trona vizitiul aveau ferestrele de cristal cu fațete, care, privite dintr-un anumit unghi, răsfrîngeau lumina în culorile spectrului, ca niște mici curcubee, înfrumusețînd noaptea și viața. Bineînțeles, spre deosebire de birjele vechi, în locul sînei de fier aveau profile de cauciuc, așa că în mers nu făceau nici un zgomot, păreau că plutesc pe o adiere de aer, nu se auzea decît tropotul cailor, atît de muzical și azi atît de nostalgic.

Cei mai vestiți vizitii erau muscalii, o sectă ciudată, veniți din vechea Rusie, care se supuneau de bună voie unei operații mutilante și pierdeau darul procreării; n-am nici o dovadă despre această practică, dar așa știa toată lumea – și apoi, în mod neîndoios aveau o față efeminată, ca eunucii. Dragostea lor rămîneau caili, îngrijiți, ferche-

Un muscal dintre atîția alții...

zuiți și hrăniți cum n-am văzut alții.

Nu înțeleg de ce nu mai țin minte ce purtau în cap muscalii, iarna presupun că nu se putea fără căciulă, vara poate aveau o șapcă rusească. În schimb, am vie în ochi îmbrăcămintea lor, caracteristică, un caftan de catifea albastră sau neagră, lung pînă la glezne și încins cu un șnur sau cu o curea la culoare. Ei au fost o particularitate a Bucureștilor, lipsa lor astăzi mi se pare că mi-a sărăcit puțin sufletul. S-au rărit încetul cu încetul, au dispărut pe nesimțite; înainte de a începe războiul al doilea cred că nu mai rămăsese nici unul, iar de-o fi altfel, înseamnă că mi-au fost ochii în altă parte, căci aveam de văzut multe, se schimba lumea.

Am mai apucat și vechile cupee, trăsuri închise, ca limuzinele, dar micuțe pe lângă acestea. Deși confortabile pentru vremea lor, oamenii le ocoleau, parcă le era frică de ele, sau li se păreau prea luxoase. Apoi, în cupeu stătea bine să porți joben, ca Titu Maiorescu, nu pălărie. Iar în vremea de care vorbesc, tineretul începuse să meargă în capul gol, cum astăzi merge mai toată lumea, ceea ce, atunci, pentru oamenii așezați era o necuviință.

Va părea de necrezut că pînă în deceniul al patrulea, prin '933-34, poate chiar

cîțiva ani mai tîrziu, în București iarna circulau săniile. Despre cele din centru mă feresc să fac o afirmație precisă; ele sînt o amintire indirectă, extrasă dintr-o amintire mai veche; îmi amintesc a-mi aminti că odată, cînd cădea o ninsoare deasă, am văzut o sanie pe Calea Victoriei. Sigur că a fost așa, o văd însă estompată, ca într-o poză veche, ștearsă de vreme. Tot așa îmi amintesc întîmplări mult mai îndepărtate, de cînd aveam doi ani, numai că o asemenea memorie fiind imposibilă, înseamnă că mi-am improspătat-o periodic, cum ai transvaza apa dintr-o găleată, într-un șir de recipiente puse unele lângă altele, zece, o sută sau o infinitate. Se înțelege că la fiecare operație o cîțime de apă se pierde, ca la infinit să nu mai rămînă decît o picătură — ultima licărire a memoriei noastre; după ea vine neantul.

Am însă vii în amintire, aflate la prima lor înregistrare, încă neuzată, ca nouă, săniile de la Piața Victoriei, atunci cînd nu puteau veni mai aproape de centru, străzile apucînd să fie curățate de zăpadă. Stăteau în șir cam prin fața clădirii atunci neexistente unde este astăzi Ministerul de Externe. Orășenii doritori să se plimbe cu sania, ceea ce este o plăcere nu doar a copiilor, ajungeau acolo pe jos, sau cu tramvaiul. Pe șoseaua Kiseleff și mai departe, zăpada acoperea pavajul o bună bucată de vreme, pînă venea dezghețul.

Săniile erau cam primitive, nu se puteau compara cu trăsurile, nu merita să se bage prea mulți bani în ele, fiindcă se foloseau doar o lună sau două pe iarnă, și cu intermitențe, după voia ninsorii. Încăpeau în ele doi sau trei oameni, cam înghesuiți, din cauza șubelor sau paltoanelor. După ce se instalau, pe bancheta îmbrăcată în mușama, vizitiul le pune o pătură pe genunchi, iar el se urca în spatele lor, pe o treaptă de scîndură, de unde mina calii, stînd în picioare. Plimbarea ținea de obicei pînă la vila Minovici, unde este astăzi Muzeul de artă populară, o vilă în stil românesc, în față cu fîntina „Miorița” și aproape de podul pentru calea ferată.

Podul s-a făcut mai tîrziu, pînă atunci trenul traversa șoseaua închisă cu barieră. E ușor de închipuit ce învălmășeală și ce chin ar fi fost cu circulația de astăzi: odată barierele închise, automobilele s-ar fi înșirat pînă la Piața Victoriei într-o parte, iar în alta, pînă la pădurea Băneasa.

În tinerețea mea Vila Minovici era un loc de atracție și un reper, punctul cel mai îndepărtat unde ajungeau citadinii în plimbările lor pedestre. Acolo se opreau să asculte clopoțelii suspendați sub arcadele cuiei, care în bătaia vîntului se legănau scoțînd sunete muzicale, o „melodie continuă”.

Azi clopoștii sînt la locul lor și continuă, cred, să scoată sunete împletite, cînd adie zefirul, dar nu le mai aud, nu le mai aude nimeni, trecem pe acolo în goana mașinii. Iar pe cei care ar sta să le asculte, îi asurzeste vuietul cauciucurilor.

Șoseaua Kiseleff avea, cum au rămas și astăzi, trei ronduri care puneau trei accente semnificative în viața orașului, erau puncte unde își dădeau întâlnire oamenii ieșiți să se plimbe duminică, sau în orele libere din alte zile : „Ne vedem la rondul întii”... sau la al doilea...

În primul s-au succedat mai multe statui monumentale, de bronz și de piatră. Al doilea, traversat de strada Arhitect Mincu, avea în mijloc o statuie micuță, într-un havuz de fontă, lucrare destul de meschină ; nici nu mai știu ce reprezenta, parcă o femeie pe peplum, cu o amforă sau așa ceva, din care se scurgea un firicel de apă. Deși nu prea veche, este o amintire aproape pierdută, fiindcă n-am avut de ce să mi-o împăpătez ca în alte cazuri, explicate mai înainte. N-am uitat însă că în acea podoabă citadină pusă drept în axul șoselei, și-au pierdut viața mai mulți oameni, cheflii venind noaptea cu automobilul de la restaurante și localuri de petrecere, și intrînd în ea cu cincizeci de kilometri pe oră, vitează mare în vremea aceea. Pe atunci polițiștii nu prea se legau de bețivii de la volan, riscău s-o pățească, nu puteau ști cu cine aveau de-a face, automobil nu-și îngăduiau să țină decît anumiți oameni, și apoi exista formula arogantă și amenințătoare : „Știi cine sînt eu ?” care îl făcea pe reprezentantul legii să ducă mina la chipiu, salutînd cu timiditate.

La același rond exista faimosul „Bufet”, alt loc de întîlnire al bucureștenilor, unde după preambularea oamenilor veneau să-și bea țapul sau halba de bere, iar alții rămîneau la chef pînă seara, sau pînă noaptea, cînd se auzea un automobil bușind în havuzul de fontă. Astăzi „Bufetul” a devenit restaurantul „Doina”, fără faima de altădată, dar clădirea a rămas aceeași, o foarte frumoasă construcție în stil românesc, poate nu prea bine expusă, datorată arhitectului care poartă numele străzii, după cum îl poartă și Școala de Arhitectură de lingă Universitate. Acum strada arhitect Mincu este locul de întîlnire a automobileștilor la o stație de benzină din partea locului.

În sfîrșit, la rondul al treilea exista, de la primul război încoace, Arcul de Triumf, ridicat spre comemorarea victoriei. Vorbesc la trecut, fiindcă arcul de triumf de astăzi, lucrat în piatră, nu exista, se făcuse în pripă unul de poiantă, cu statui, basoreliefuri și ornamente de ghips, care n-au putut să reziste. Era și grabă, și lipsă de fonduri, în

buget nu se prevăzuse această lucrare, deși războiul se terminase cu cîțiva ani înainte. Arcul de Triumf trebuia să se ridice la iu-teală, în ultima clipă, în vederea încoronării regelui Ferdinand și reginei Maria. Cel de astăzi, care rezistă, după cum se vede, a fost construit prin contribuție publică, după ce primul se ruinase.

Dincolo de el, de-a lungul șoselei Kiseleff, pe dreapta, exista o alee de nisip, pentru uzul călăreților. În vremea mea aceștia se răriseră, rar mai vedeai cîte unul, dar știu că nu cu mult timp înainte aleea era plină de cavaleri și amazoane, pe cai pur singe, cu echipamente costisitoare și, bineînțeles, în costumația consacrată, cum mai poate fi văzută și astăzi, în filme de epocă, sau la concursuri hipice televizate.

Acum aleea este asfaltată, cîrulă pe ea autocare, aducînd turiști la Muzeul Satului, unde au ce să vadă și unde ar trebui să se ducă toți bucureștenii, și nu doar ei, se înțelege. Muzeul Satului făcut din inițiativa și prin osteneala sociologului Dimitrie Gusti, prin anii 1934–1936, spun din memorie, cuprinde, într-o aliniere firească și armonioasă, case autentice și gospodării rurale, cele mai caracteristice, adunate din mai toate regiunile țării. Pentru cine nu are timp sau mijloace să se ducă prin locurile de unde au fost luate, izbutește să vadă aici, într-o preumblare de cîteva ceasuri, tot ce înseamnă gospodăria țărănească din România, de la cîmpie și baltă, pînă la deal și munte. O călătorie în jurul țării ar fi desigur mai fructuoasă, dacă ai putea să-i consacrî ani de zile, ca să străbați toate regiunile și toate satele.

Nu l-am cunoscut pe profesorul Gusti, deși numele lui îmi venea adesea la ureche, dar așa, fără să-l știu, îi păstrez deplina mea recunoștință și venerație, pentru că într-un parc de cîteva hectare a izbutit să concentreze cu competență și pasiune tot peisajul rural al țării noastre. Mărturisesc că la Muzeul Satului am învățat mult mai multe decît în drumurile pe care le-am făcut, din Banat pînă în Bucovina, din Dobrogea pînă în Maramureș.

Cred că nu a lui a fost ideea ca la inaugurare să fie adusă și figurație. Familii de țărani luați de la vetrele lor au fost puși să dea spectacol în fața orașenilor, și nu o singură seară, ci toată „Luna Bucureștilor”, cînd se sărbătorea orașul. Am fost odată seara, la vremea de cină, și am văzut peste ulucă femeia mestecînd mămăliga lîngă vatră, bărbatul descheindu-și nojițele pe prispă, fetița punînd strachina și lingurile de lemn pe masa scundă, țărănească... Și tot așa seară de seară. Aș fi vrut să-i trimit acasă, ori de nu, să izgonesc de la gard pe toți orașenii.

Astăzi, satul gol doarme în tăcere, aar îl văd viu și e minunat că există. Și ce bine ar fi să-l vadă toată lumea, iar în primul rînd, și cit mai repede, școlarii de orice vîrstă.

Dincolo de sat se întinde lacul Herăstrău, premers de lacul Băneasa și urmat la vale de Floreasca, de Tei, de Pantelimon și Cernica. Imi inchipui că le știe toată lumea măcar fiindcă a fost la ștranduri, s-a plimbat cu vaporușul, ori de pe terasa restaurantului „Pescăruș” a privit apa cu paharul de vin în față. Puțini însă au rămas din cei care în locurile acelea au apucat doar o gîrlă, Colentina, uneori mocirloasă și populată de rațe domestice.

La începutul anilor '30 gîrla a fost asanată, s-au făcut stăvilare din loc în loc, nivelul apei a crescut cu cinci, opt, zece metri; un exemplu la îndemina oricui este cel din fața restaurantului „Bordei”: o gîrlă de cițiva metri a dat naștere, prin acumularea apei, întinselor lacuri de astăzi, care fac din nordul pînă în sud-estul orașului o centură de apă, mai mult decît un decor, o îmbogățire a naturii altminteri sărace. Lucrarea, anevoioasă, făcută fără mijloacele de astăzi, dragline, camioane basculante de cinci, zece sau douăzeci de tone, betoniere imense, a fost concepută și condusă de inginerul Nicolae Caranfil, om de ispravă al cărui nume ar trebui să nu se uite. Inchipuiți-vă ce-ar fi Bucureștii cu o gîrlă șerpuită, cu smircuri la terenuri umede pe acolo pe unde sînt lacurile de astăzi, care mi se par un plămîm al orașului.

Calea Victoriei, se știe, s-a numit într-o vreme Podul Mogoșoaii; fiindcă era podită cu dulapi groși de lemn, ca trăsurile să poată circula cînd ploile transformau strada în mocirlă. Mă mir că nu s-a folosit de la început piatra, ca la vestitele șosele romane, ale lui Augustus, care s-au întins pînă în Spania, la Cadiz, sau ale lui Traian, numite „valuri”, ale căror urme există și astăzi în țara noastră, pe atunci Dacia Felix. Odată m-am mirat că înaintea erei de piatră nu există în preistorie o eră a lemnului sau

una, mai veche, a lutului; din amîndouă s-au făcut nu doar unelte și amfore, ci case și ziduri de cetate. Folosirea lemnului în locul pietrei, cînd de mult s-au depășit chiar erele bronzului și fierului, mi se pare ciudată. Cineva poate are explicații, aș avea și eu una, că vestiții codri ai Vlăsiei erau aproape, dar cu atît nu sînt satisfăcut, se găsea și piatră, pe prundul riurilor, nu doar la munte.

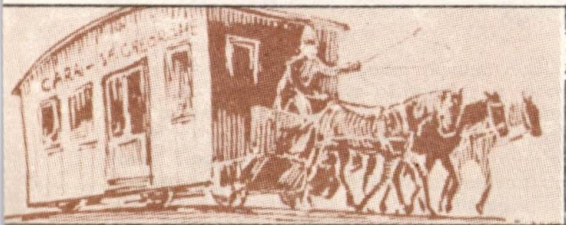
Pînă de curînd a existat în București un fragment de stradă, între străzile Mihai Eminescu și Aurel Vlaicu, pavată cu calupuri din lemn tare, puse cu fibra în sus ca să țină mai mult, și au ținut, dovadă că le-am văzut cu ochii, le-am pipăit cu mina și am mers pe ele cu piciorul. Bine implantate în nisip, nu se mișcau, să nu fi văzut cercurile concentrice ale arborelui din care erau tăiate le-ai fi crezut granit cubic. Acum strada e asfaltată de cițiva ani, dar cred că lemnul nu a fost scos, asfaltul s-a turnat deasupra.

Descoperind această ciudățenie mi-am inchipuit că la fel fusese pavată pe vremuri Calea Victoriei; ca procedeu în secolul al optsprezecelea și al nouăsprezecelea mi se părea minimum acceptabil. Abia deunăzi, citînd o năvelă de G. Călinescu, am înțeles din descrierea lui, pe care îl socotesc mai documentat decît mine, că nu, nici vorbă de calupuri ca granitul: pe stradă era pusă de-a latul scindură sub care bineînțeles se infiltra apa pe timp de ploaie. Scindura se arcură la trecerea trăsurilor, e firesc, și fleoșcăraia de dedesubt împoșca trecătorii de pe trotuar.

Dacă treceai peste gîrlă, denumire păstrată poate din vremea cînd nu se săpase albia Dimboviței și apa curgea la nivel cu strada, ajungeai într-un cartier dispărut astăzi aproape cu totul, străzile Apolodor, Bateriei, Sfinții Apostoli și alte, secundare. Acolo, nu mai demult decît în anii 1933, '34, în plină epocă modernă a Bucureștilor, casele, oricît de răsărite ar fi fost, chiar cele boierești, se iluminau cu gaz-aerian, așa-i spunea lumea, ardea în lămpi sau în candelabre luxoase, învîrtea robinetul și le aprindeai cu chibrit sau cu luminare, cînd erau mai multe becuri, că nu știu cum să le numesc altfel: o țevușcă avînd în cap o duză, calibrată după trebuință; flacăra putea fi mărită sau micșorată din robinet, ca la aragaz sau la gazul metan din sobă. Gazul venea pe o conductă subțire, pusă pe stîlpi, de aceea i se spunea „aerian”, și provenea dintr-o prelucrare a cocsului, care se făcea într-o uzină de pe strada 11 Iunie. În curte se vedea gazometrul, impropriu numit așa, al cărui principiu de funcționare n-oi sta să-l descriu, cînd nu mai există, deși are întrebări în alte locuri; era un

Tramcarul, de la Gară spre centru

rezervor uriaș, cit cele de la rafinăriile de petrol, și printr-un sistem foarte simplu se vedea în orice clipă cit gaz cuprinde. În unele cartiere, felinarele de pe stradă ardeau tot cu gaz aerian, chiar după ce apăruseră cele cu bec electric, și fuseseră depășite cele cu arc voltaic din prima mea copilărie. Pe cele cu petrol și cu atât mai puțin pe cele cu luminare nu le-am apucat. Mi-e destul că am văzut lampagii primăriei colindând străzile cu o feștilă în mină, cu o scară pe umăr, rezemind-o de stîlp și urcîndu-se să aprindă gazul; iar dimineața să-l stingă. Acești oameni rămîn pentru mine o amintire pierdută în fum, ca și oltenii cu cobilița, care veneau la ușă cu legume proaspete, cu pește și cu iaurt în castroane de pămînt ars, cit roata căruței.

Despre circulația automobilelor în trecut aud că va scrie cineva chiar în cuprinsul acestei culegeri. Deci nu mă amestec în treaba altuia, să spun, de pildă, cînd și de ce s-a făcut sens unic pe Calea Victoriei și pe strada Academiei. De ce s-a făcut înțelege oricine, automobilele se înmulțeau, și amîndouă aceste artere erau înguste. Dar poate nu se va aminti ce nedumerire a fost atunci în public; oamenii nu înțelegeau și n-au înțeles multă vreme, li se părea o încălcare a drepturilor cetățenești și o aberație. Astăzi sensurile unice sînt puzderie, se instituie unde nu te gîndești, ca să fie anulate și inversate peste o săptămînă. În alte părți ale lumii semnele de interdicție nu se pun fără o prevenire, un timp poartă un semn distinctiv, ca să se știe că sînt deocamdată un avertisment, să se dezmeticească toți cetățenii. Nu spun că e nevoie chiar de atât, un automobilist atent poate să se descurse în orice împrejurare, chiar dacă o clipă rămîne cu gura căscată. Mai greu de înțeles sînt semnele lipsite de logică evidentă, sau care anulează brusc o tradiție veche. Cînd mi-am luat eu carnetul de conducere, existau numai cele două sensuri unice, amintite mai înainte; trebuia să le știi pe dinafară, era o condiție de trecere la examen; astăzi mi se pare o glumă.

Mărginindu-mă la atât în ceea ce privește automobilele, nu pot trece mai departe fără să amintesc că în acele vremuri, agenții de circulație postați în intersecțiile aglomerate dirijau automobilele cu mîna, ceea ce uneori se mai face și astăzi. Mai tirziu a apărut un semafor mecanic, la cîteva intersecții, un stîlp de fier portativ, cu o săgeată albă în vîrf, putînd fi rotită cu mîna, într-o direcție sau în alta. Pe urmă s-au pus ici și colo semafoare electrice, suspendate deasupra străzii; atunci, la început, aveau și o sonerie, spre a preveni

schimbarea culorii, fiindcă lumina galbenă, de avertizare, nu se imaginase încă. E ușor de înțeles că în huruitul motoarelor soneria n-o puteau auzi automobilistii, ci numai pietonii aflați aproape.

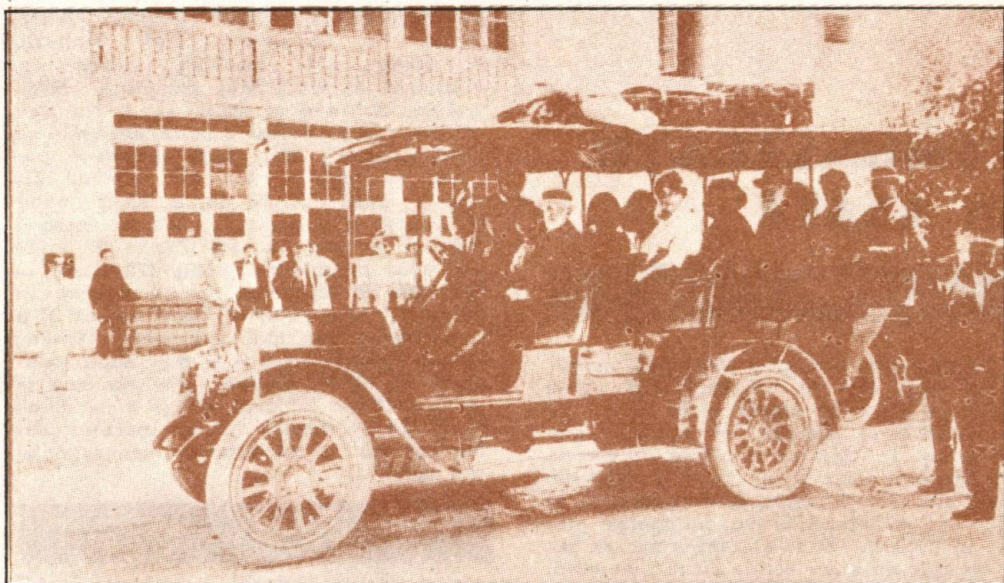
Foarte demult am văzut la Hamburg un semafor ingenios, ceva asemănător cu un ceasornic, cu cîte un cadran de un metru în toate cele patru direcții și suspendat atât de sus, ca să poată fi văzut de la distanță. Cadranul avea un sector vopsit în verde, altul în roșu, neegale, în raport cu fluxul circulației pe o arteră și pe alta. Deasupra se rotea un indicator în formă de săgeată, vizibil de la mare distanță, cum erau vizibile și culorile. Un automobilist oprit în față știa dinainte clipă cu clipă, limpede, cit mai avea pînă să capete cale liberă, iar altul care venea pe cealaltă direcție, putea să-și dea seama dacă avea timp să treacă și atunci marea viteză, dacă nu, puneă frîna din vreme. Nu înțeleg de ce acest sistem, în loc să se generalizeze n-a avut răspîndire și a dispărut cu totul; în drumurile mele prin lume, nu l-am mai întîlnit nicăieri.

De tot hazul și inedită cred că este istoria unui agent de circulație fără darul vorbirii, adică mut, care după ce-l întîlnisem în mai multe puncte ale Bucureștilor a dirijat cîteva ani circulația la intersecția Căii Victoriei cu bulevardul Elisabeta, cea mai aglomerată și mai dificilă dintre toate. Era pitoresc dar mai ales deosebit de util, deoarece neputînd vorbi, n-avea cum să intre în conflict cu automobilistii și pietonii.

Tot pe atunci, la Podul Băneasa, un agent de circulație nota numerele automobilelor care îi treceau prin față. Așa putea fi găsit mai ușor autorul unui accident, în cazul că fugea de răspundere. Locul și ora erau un indiciu, se puteau stabili măcar cu aproximație posibili vinovați, spre a se face investigații; nu era nevoie să fie interogați toți automobilistii. Pe acei agenți i-am văzut cu carnetelul în mîna, treaba lor nu putea să fie istovitoare, fiindcă mașinile nu circulau pe mai multe șiruri și nu erau numeroase. Între ei însă, am văzut pe unul fără carnet și am auzit despre el că avea capacitatea de-a memora toate numerele care îi treceau într-o zi prin față. Azi n-ar mai fi nevoie de el, imi închipui că înregistrarea se face electronic, dacă trebuie să se facă.

După sensuri unice pentru automobile, înțelese și acceptate pînă la urmă de toată lumea, mi-a fost dat să văd pentru un timp, pe Calea Victoriei, sens unic impus pietonilor. Este adevărat că pietonii invadeau partea carosabilă a străzii, mai ales în porțiunea dintre palat și bulevardul Elisabeta, loc predilect de promenadă. Chestorul po-

Primul omnibuz. El făcea cursa București – Predeal, în 1911

liției, mai mare peste circulație, venea cu mașina din urmă, conducând singur, și se străduia să-i dea la o parte, ca plugurile de zăpadă; mergea la pas, cîrîind cu claxonul, dar oamenii, recalcitranți, își vedeau de drum sau proferau ofense, care în atîta invălmășeală nu puteau fi dovedite drept ultragiu în timpul funcțiunii; și-apoi funcțiunea chestorului nu era să disciplineze pietonii, făcea un exces de zel naiv și fără succes. Bine ar fi fost să se lărgască strada și trotuarele, dar cum, cînd o mărgineau clădiri nedemolabile, și tocmai atunci se ridicase în partea ei cea mai gîtită, imensul palat al telefoanelor, zgîrie-norul nostru? Cineva a găsit altă soluție, s-au pus lanțuri pe marginea trotuarelor. Au urmat comentarii indignate, lanțurile simbolizau închisoarea, de-aceia au și dispărut destul de repede. Azi au fost înlocuite cu grilaje de fier și le recunosc partea utilă, mai ales dacă sînt respectate. Dar pe vremea lanțurilor s-a mai întîmplat o dandana, țara era guvernată de militari și aceștia au găsit o soluție soldățească pentru a evita îmbulzeala de pe trotuare, au decretat sens unic pentru pietoni: pe o parte a străzii unii mergeau la deal, pe alta, la vale. Dacă un om își vedea soția pe partea cealaltă a străzii, trebuia să strige și să-i dea întîlnire acasă. Pietonii se salutau, dar nu aveau cum să comunice decît la telefon sau prin corespondență. Din fericire, pro-

cedeul, poate unic pe lume, a căzut repede în desuetudine.

Primele marcaje pentru pietoni le-am văzut la Iași, ceea ce înseamnă că Bucureștii erau în urmă; așa s-a întîmplat, să fie acolo în vremea aceea. S-au făcut pe strada Lăpușneanu, foarte aglomerată spre seară, cînd tot orașul ieșea la plimbare. Un polițai stătea să le păzească și dirija circulația pietonilor, care mai docili decît bucureștenii așteptau cu răbdare să li se îngăduie traversarea; dar nu trecea nici o mașină.

În București, telefoanele au început să se automatizeze abia în deceniul al patrulea. Pînă atunci ridikai receptorul, e drept că nu mai trebuia să învîrtești manivela, așteptai să răspundă centralista, căreia îi comunicai numărul dorit, și ea făcea legătura; adesea greșită. Unei persoane atît de solicitate, cît ne închipuim că era o telefonistă, i se iartă.

Prima oară am vorbit la un telefon automat în anul 1933, vara. A fost, cum spun eu, cam alaltăieri.

Aici mă opresc, deși n-am spus totul; aș mai avea de spus multe, dacă paginile n-ar fi limitate. Voi spune poate cu alt prilej, vor spune alții, nu mă tem că în istoria orașului vor rămîne goluri; istoria totdeauna se completează, oricît ar fi ea „de altădată”.

RADU TUDORAN

DEMONSTRAȚIE ÎN ASALT

1. EXORDIUM

Temperatura normală a individului în stare de liniște este de 36,6. După efort ea se ridică la 37. După efortul zilnic, un scriitor se relaxează în felul său. De cele mai multe ori el caută singurătatea alături de cineva. De cele mai multe ori el devine sociabil din două motive: a) pentru a construi fraze și b) pentru a observa lumea din spatele precar al acestora. El este atent, nimic de zis, la tot ceea ce spune cel de dincolo de masă, dar este preocupat mai adânc de duhul celui de dincolo de masă. Fiind și temător de singurătate dar practicînd-o, îi place să se vadă din dosul perdelelor grele de pluș. Pentru aceasta el înființează o altă masă de scris într-un local de utilitate publică. Dacă acest local se întîmplă să se numească și „Capșa”, cu atât mai bine.

2. NARRATIO

Cine nu cunoaște cafeneaua de pe Calea Victoriei, vis-à-vis de Casă Centrală a Armatei și de hotelul Capitol? Cine nu cunoaște rostul ei în literatura română? Cine nu cunoaște că din 1812 pînă cînd a fost ridicată casa Popovici, la 1838, locul/localul cu pricina a fost frecventat de așa-zisa cremă a Bucureștilor? Cine nu leagă Capșa de Mișu Văcărescu (Claymoor), Radu Văcărescu, Alexandru Florescu, Constantin Bălăceanu, Iancu Cretzeanu, Alexandru Ghica, Cincinat Pavelescu, Ion Barbu, Tudor Arghezi sau Marele Nenea Iancu? Toți știu. Mult mai puțin se cunoaște polemica susținută în paginile revistei ieșene „Lumea” în primele luni ale anului 1925. „Lumea” — bazar săptămînal” (Redacția și administrația: Iași, str. Ștefan cel Mare, nr. 6), avînd ca redactori permanenți pe Mihail Sadoveanu, Topîrceanu, Mihail Sevastos, A. Hefter, Otilia Cazimir, anunță în numărul 16 din 22 februarie 1925 încă pe prima pagină cu litere de-o șchioapă: „Capșa”. Întorcînd fila dai de un sumar în care întîlnești următoarele semnături: XY (cel ce semnează atacul, căci așa ceva va fi, la adresa cafene-

lei bucureștene), Otilia Cazimir, Albert Ghica, M. Sadoveanu, B.M. Negruzzi, A. Hefter, M. Sevastos, precum și o reclamă la Vital Syrup (sănătate, forță, vigoare, vioiciune se obține cu...). Nu cred că revista își propusese o dezbatere avînd ca temă „Capșa”, dar după răspunsul publicat în paginile 4-5 din numărul 21, apărut duminică, 29 martie '25, și intitulat „Capșa și capșismul”, **Lumea** ieșeană răspunde în patru numere (23, 25, 27 și 28) prin două articole nesemnate (25 și 27), — constituite în tot atîtea violente atacuri la adresa lui Victor Eftimiu, Tudor Arghezi și a președintelui Societății Scriitorilor Români, Corneliu Moldoveanu — și prin două intervenții ale lui M. Sevastos (23), cel care se va fi aflat sub inițialele XY, și a lui Alfred Hefter (28). Concluzia acestor atacuri: „cafeaua are ca rol lansarea mediocrităților și a nulităților.”

3. PROPOSITIO

Ce este cafeneaua (chiar și literară) pentru XY? O școală de ipocrizie, răutate, necunoaștere care binecuvîntă cu cite un biscuit de șampanie pe te miri cine. Ea hotărăște atît tăcerea asupra unei opere, a unui scriitor sau a unei reviste cît și dirijarea atacurilor asupra acestora. Acolo nu se știe nici limba română, nefăcînd impresie un articol smuls din suflet, c' un vers sonor, o floare de stil. Deci, „adevărații noștri scriitori, în afară de rare excepții, nu fac parte din societatea cafenelei”.

4. PROBATIO

„Epistolarul” este deschis de Tudor Arghezi în numărul mai sus amintit. Nu cred că este necesar decît să punem semnele citării. Așadar: „Un confrate provincial sub modesta semnătură XY a publicat un articol menit să discrediteze în ochii Moldovei cafeneaua din București. După autorul ieșean, Capșa ar fi pentru Capitală ceea ce își inchipuie cuviosul Meftodie din schitul Văgăunoasa că este ladul față de Paradis. (...) Capșistii sînt inteligenți, capșismul e tolerant. El nu reprezintă nici o morală și nici un fanatism. Capșistul fumează, soarbe cafea și discută. (...) Capșa e un parlament universal. Capșistul e un individ primejdios și inteligent. Dacă ești prost la Capșa este imposibil să fii inteligent altundeva, măcar în scris. Apoi inteligența nu-i incompatibilă cu cafeneaua, ca să rămîie atașată exclusiv secăricii și pîrjoalelor moldovenești”.

În subsolul articolului „Capșa și capșismul”, redacția indică lectura reportajului dir

aceiași număr „Cafeneaua și halele”, semnat de A. Hefter. Referindu-se la Parisul de după 1900, articolul califică astfel cafeaua: „o instituție”; „bursa liberă a geniului”, pentru ca în încheiere să spună: „cafeaua transformată în curte imperială realizează un număr important din spectacolul artistic și literar atât de atrăgător al celebrelor cenecluri”.

5. REFUTATIO

În articolul „Veritabila Capșă — răspuns domnului Arghezi”, M. Sevastos declară că, de fapt, Capșa nu este altceva decît „cartierul general al cabotinilor”. Își ia apoi distanța necesară: „nu vorbim de localul Capșa decît din nevoie de a fixa în spațiu cabotinajul literar”. Autorul încearcă să se disculpe arătînd că secretul capșismului este în vîzul tuturor: „la Capșa triumfă cabotinelul”. După toată această definire de termeni, M. Sevastos atacă din nou — „D. Arghezi nu este chemat să aperse capșismul care numai rău i-a adus”. Punct.

6. PERORATIO

În numărul 28, din 24 mai 1925, în paginile 16—17 întîlnim un domol articol semnat de A. Hefter și intitulat „Între provincie și capitală”. Nu este ca și „Zgomotul liniștei”, cuvînt rostit în sala Teatrului Comunal din Brăila, luni, 15 martie 1948, în care G. Călinescu observă lipsa opoziției dintre provincie și capitală, ambele noțiuni fiind relative în raport cu un referent, dar ceva din aceste idei transpare, plus un anumit sociologism, dar nu de cafea. „Scriitorii din capitală, din jurul marilor cafenele, bulevarde, ministere și bănci, au impresia vieții mai accentuate, mai diverse. Literatura lor este acidulată, caustică, nervoasă. Scriitorii din provincie sînt mai delicați, contemplativi și vișători.”

Tot G. Călinescu va găsi sintagma cuvenită pentru cele citate mai sus: *rarefierea evenimentelor*.

Și acum, pentru a reveni la temperatura de 36 cu 6, să vedem următoarele: începînd cu numărul 54, anul II, de duminică 23 mai 1926, redacția revistei ieșene „Lumea — bazar săptămînal” se mută la București, unde credeți? Pe Calea Victoriei, nr. 33, la etajul II! La cîteva pași de numărul 36, adică de... Capșa!

NICOLAE ILIESCU

Străzile orașului

Străzile orașului le-am iubit. Acolo
un om
aleargă printre blocuri
cu fața udă.
Prietenii mei de drumuri umblă
noaptea
unul cu un lemn în spate.
Și lemnul înflorește într-o grindă.
Stau aici peste cîteva blocuri.
Răsună în noapte

glasul femeii
și afară e moină, dar glasul
ei se aude înăbușit.
Stau aici, peste cîteva case,
părul ei curge pe geam
și peștii
în noapte
fulgeră!

NICOLAE IOANA

Rondel

la hanul lui Manuc

Mult a mai umblat Manuc
Locul bun să și-l găsească,
Să facă mai mult ciubuc
Chiar lingă Curtea domnească.

Și sub tagma boierească
Făcu Hanul cu bucluc
Mult a mai umblat Manuc
Locul bun să și-l găsească.

Veni-n București năuc,
Cu gînd să se-mbogățească
Și pe turci să-i omenească
Nu să-i bage-n balamuc.

Mult a mai umblat Manuc.

GHEORGHE GROSU

VATRA LUMINOASĂ

Este numele, de sorginte foarte curioasă, al unui frumos cartier rezidențial din sud-estul Capitalei, cuprins între Bulevardul Muncii, Șoseaua Mihai Bravu, Șoseaua Iancului, Bulevardul Marelui Stadion și stadionul propriu-zis. Pe străzile în mare majoritate scurte, în dosul arborilor uneori impozanți, al straturilor de flori și al revărsărilor de verdeață cățărătoare, se aliniază case, vile, construcții tip duplex în față cu mărunte curți vestibulare, sau, în alte părți, blocuri de apartamente, căsuțe patriarhale, citeva mici întreprinderi, parcuri cit palma, răsărind surprinzător printre locuințe, pe urmă un cimitir, o biserică, mai multe școli, cel mai mare stadion al țării, cu vastul său parc, un lac de buzunar și totul sub ochiul turnului de parașutism, alături de patinoarul, cu velodromul, cu bicicletele tandem mult mai numeroase aici decât în alte zone, așa cum mai numeroși sint și motanii negri.

Străzile eternizează numele unor eroi din Marele Război de Întregire a Neamului, ale unor renumiți cîntăreți de operă, arhitecți etc., sau coboară de la numărați identități lor parcă de-a dreptul din vorbirea lui Anton Pann: strada Rușchița..., Corăbeasca...

Principală arteră este, desigur, Vatra Luminoasă care însă nu stă la originea numelui cartierului, ci lasă începutul poveștii pe seama clădirii de la numărul 108. Construcția are aerul că se află într-o permanentă defensivă cu ușa ei încadrată în zid, cu poartă metalică, apoi cu gangul ce trece pe sub aripa de nord și se desface într-o curte dreptunghiulară, închisă de ziduri, cu laturile lungi situate la est și la vest unde se înalță corpi de două niveluri, cu bazele mici alcătuite din corpi pe trei niveluri completînd incinta în nord și în sud. Se remarcă îndată, la etajul întâi, pe laturile lungi ale edificiului, logiile deschise spre curte, cu grilaje și stâlpi de lemn traforați în partea de sus. Contorsionat sub coaja ușor detașabilă, tremurătoare, trunchiul unei iedere vechi atinge înălțimea logiei. Verde este și-n această primăvară iluzia de viață a citorva cîrcei care îmbrățișează grilajul în impulsul lor ascensional. Vițele altor anotimpuri atîrnă secătuite de pe acoperișul de țiglă roșie.

Pereții stau, în tonuri bej, la ferestre cu chenare albe. În mijlocul curții asfaltate, reproducînd profilul acesteia, dreptunghiuri de verdeață încadrează cîțiva brazi nu prea înalți, iar în zona centrală o salcie, al cărei glob tinde parcă să umple spațiul. Trei felinare defăectate punctează la intervale egale geometria grădinii. În planul îndepărtat, sudic, pe un soclu, un bust îl reprezintă pe Louis Braille (1809-1852), creatorul alfabetului universal pentru orbi. Corpurile de est și de vest cuprind, cinci la număr, așa-numitele „săli”, cu patru încăperi la parter și patru la etaj, cele două niveluri comunicînd printr-o scară cu balustradă de piatră. Pe această rampă călăuzitoare lunecau miinile orbilor descriși de Marin Preda în **Viața ca o pradă...**

Căci în clădirea descrisă și în anexele sale funcționează și astăzi Centrul Școlar nr. 1 — pentru deficienții de vedere, incluzînd un liceu sanitar profilat pe masaj și o școală profesională, ambele rezervate nevăzătorilor, o altă secție profesională și un liceu horticol pentru școlarizarea ambliopilor, handicapați ai unor deficiențe vizuale mai ușoare.

Încă de la începutul secolului, această zonă a fost destinată amenajării unui spațiu unde să fie organizată și facilitată integrarea orbilor într-o viață socială normală. Astfel, în 1901, autoritățile cumpără de la proprietăreașă Mărcuța Matache o suprafață de 12 hectare ce urma a fi dată integral în folosul unui așezămînt pentru orbi. În același an, în cadrul orfelinatuului pentru surdo-muți din Focșani, profesorul nevăzător Ioan Vasile Tassu deschide, pentru prima oară în țara noastră, cursurile unei clase cuprinzînd elevi cu deficiență totală de vedere. Abia în 1906, cunoscute personalități ale timpului întemeiază Societatea Vatra Luminoasă, cu intenția declarată de a edifica un așezămînt, o **vatră** unde să li se creeze orbilor condiții pentru a ajunge la **lumina** învățăturii și a muncii.

Ziua de 18 octombrie din acel an comemnează debutul operațiunilor de ridicare a clădirii pe terenul achiziționat în 1901, mai precis, la numărul 20 al străzii Mărcuța între Vii. Încheiată în 1912, prima fază a construcției dă la iveală o copie a Institutului German pentru Orbi din Neuwied. Funcționează deja la Vatra Luminoasă cursurile unei școli primare și un azil pentru nevăzători

adulți de ambe sexe. Aceștia din urmă studiau și practicau tricotașul, țesutul covoarelor, repararea și acordarea pianelor, muzica instrumentală și vocală, arta împletirii rafiei, răchitei și trestiei de mare, având ca rezultat obiecte artizanale, de menaj, piese de mobilier etc. Existau comercianți care, prin magazinele lor, desfăceau toate aceste produse. Meseriilor începutului li s-au adăugat altele de o diversitate mult mai mare decât s-a crezut în primii ani ai secolului, când a fost plantată o bogată livadă de duzi în intenția de a-i deprinde pe nevătători cu creșterea viermilor de mătase, cu tratarea și prelucrarea mătăsii.

Cu timpul, parcele din terenul de 12 hectare sînt închiriate unor cetățeni care amenajează aici grădini de legume și flori. În 1920, numele străzii Mărcuța între Vii este schimbat în Vatra Luminoasă. Era însă o margine de București cu noroai prodigioase, cu duzii sădiți și lăsați apoi să crească în legea lor, s-o ia adică înspre pădure, cu străduțe labirintice, vag legate între ele de superstiția cîte unei poteci. Mai mult, în partea dinspre oraș, în zona străzilor Orzari, Secerători, Mătăsari, Agricultori, prosperase cîndva Delea Veche, mahalaua grinarilor, a cărei decădere încă din ultimele decenii ale secolului trecut, datorată apariției drumului de fier, fusese atît de percutant descrisă de pana lui Delavrancea. La cealaltă extremitate, de răsărit, a Vetrei Luminoase, un teren mlăștinos își desfășura bălțile în care se bălăceau cu voluptate bivoli localnicilor. Lache, om de al locului, își mai ciștiga leul luîndu-i de la Mihai Bravu în trăsura sa pe profesorii și maiștrii așezămîntului pentru orbi și, ca vizitiu încercat ce era, hurducîndu-i profesional pînă la destinație, peste pietre și noroai. Tot el îi transporta pe bolnavii institutului la spitale și retur, îi aștepta pe inspectori în puncte prestabilite, încărca pe cele patru roți ale sale mai un bidon de lapte, mai un balot de hirtie groasă pentru scrierea braille, mă rog, era el, Lache, un fir de legătură al Vetrei Luminoase cu restul lumii.

Căci abia în 1953, odată cu construirea Stadionului 23 August și a bazei sale sportive, a venit și asfaltul. Cartierul a început să se geometrizeze. Mlăștinile și gropile au dispărut, vegetația a căpătat, încetul cu încetul, accente de măreție. Mărcuța între Vii se pierdea printre reprezentările fostei sale priveriști, iar noul cartier, cu numele său izvorît dintr-o metaforă a sentimentului filantropic (Vatra Luminoasă) continua și continuă pînă astăzi să mărturisească asupra unui eveniment istoric, asupra stării de spirit a unei epoci.

RADU SERGIU RUBA

MAXIME... COMENTATE

● „Timp înseamnă bani”... dar cu banii nu poți cumpăra niciodată timpul.

● „Fiecare cu steaua lui”... numai că unii norocoși în viață dispun chiar de o întreagă constelație.

● „Zarurile au fost aruncate”... însă în bezna nopții.

● „Ochii care nu se văd se uită”... în altă parte decât la tine.

● „Grăbește-te încet”... sfătui melcul pe o musculiță ce se îndrepta vertiginos spre pinza unui... păianjen.

● „Singele apă nu se face”... spuse, cu multă convingere, un bețiv notoriu.

● „Cine ride la urmă, ride mai bine”... dacă se mai poate însă opri din... plîns.

● „Somnul rațiunii... naște monștri”... iar excesul rațiunii sofisticate ucide sentimentele pure.

● „După mine, potopul”... propăvădui, în zadar, un rătăcit în deșert.

● „Cînd n-ai cap, vai de picioare”... gîndi un pește plin de înțelepciune.

● „După război mulți viteji se arată”... îi reproșă cocoșul unei găini care se fălea cu oul său.

● „Decît să trăiești o viață întregă vrăbie, mai bine să fii o zi vultur”... se autoconsolă libelula privind la o albină ce trudea din floare în floare să-și strîngă polenul.

● „Dumnezeu nu bate cu bita”... mai ales de cînd s-a inventat laserul...

● „Căutați femeia”... deși uneori ești mai ciștigat să nu o mai găsești.

● „A fi sau a nu fi”... este întrebarea la care nu a putut răspunde nici chiar marele... W. Shakespeare.

TITEL CANACHE

LA CINEMATOGRAF

■ **INCEPUT DE VEAC.** În 1900, bucu-reștenii făcuseră de patru ani cunoștință cu minunata invenție a lui Lumière denumită „Cinematograf” (contestată simultan de Edison în America și Skladanowski în Germania în ce privește paternitatea și prioritatea ca spectacol public). În 1896, la 27 mai, avuseserăm, așadar, și noi plăcere de a admira în sala de la „L'Indépendance Roumaine” primul program de filme Lumière — Méliès, prezent la Paris doar cu un an înainte în memorabila seară de la „Grand Café” de pe Boulevard des Capucines, iar un an mai târziu, primele reportaje filmate la noi în țară de eminentul operator francez Paul Menu. Doi ani după aceea a domnit o liniște deplină. După agitația stîrnită și satisfăcerea insașiabilei curiozități a publicului captivat de noua invenție a urmat o scurtă perioadă de tăcere, de lipsă de interes (sau de filme?). Odată cu primul an al veacului, mai precis la 30 septembrie 1900, își redeschid porțile pentru public sala de la „L'Indépendance Roumaine” și noul „Teatru cinematografic Eden” sau „Théâtre du Boulevard” în sala băilor Eforia, sub firma sugestivă de „Au Palais des Illusions”, oferind primele reprezentații cu filmele companiei americane „Biograph”, precum și primele reportaje de pe fronturi: **Lupta dintre buri și engleji în Transvaal** (1899) și **Cîmpul de război din China sau Atacul unei misiuni chineze** (1900). În 1901 arena Circului Sidoli oferă și ea spectacole cinematografice proiectînd filmele companiei americane „Biograph”. După un an de relache (1902), o scurtă revenire în 1903 la Eforia și un alt an de pauză (1904), cinematograful reapare în 1905 la două săli: Teatrul Edison, unde se foloseau aparate de proiecție „Edisongraphe”, apoi „Projectographe” și „Fizographe”, care ofereau „vederi interesante și senzaționale ca și vederi comice”, și Circul Sidoli, unde spectacolele de cinema erau, pe drept cuvînt, denumite „Teatru fantastic”.

■ **IMAGINILE ÎNCEP SĂ GRĂIASCĂ.** Senzație au stîrnit pe atunci primele demonstrații cu „cinematograful vorbitor”.

în care puteau fi văzute și **auzite**: scene de operă, recitări, tablouri picante, humoristice și senzaționale etc. A doua mare minune părea înfăptuită: redarea vieții pe ecran „în sunet și imagini”. Primii ani ai veacului au constituit o epocă de „curiozități” savurate cu plăcere de un public mereu amator de noutăți tehnice. Ce putea fi mai atractiv, mai palpitant decît reportajele filmate despre diversele conflicte armate de pe glob, despre primele întreceri sportive internaționale (ca de pildă, luptele de jiu-jitsu) ce puteau fi văzute (pe ecran) la circul Sidoli, acompaniate de muzica militară a regimentului 3 Roșiori. În 1906 se puteau admira „proiecții cinematografice după baluri mascate și concerte” la sala Edison și reportaje realizate de „Cinématographe-automobile du Petit Journal” (Paris) la Teatrul Boulevard. Cabaretele (bucurestene) „Moulin-Rouge” și „Casino de Paris” ofereau și ele proiecții cinematografice cu numere de atracție, cu „spectacole picante” după orele 22. În 1908 o nouă sală își deschide porțile: Teatrul Liric, proiectînd mai ales scurt-metraje muzicale cu arii de operă interpretate de mai toate celebritățile epocii (Tita Ruffo, Galli-Curci ș. a.).

■ **ISTORIE ȘI MELODRAMĂ.** Săli noi în Capitală. De-a dreptul pasionante încep să devină primele filme cu subiect al căror metraj sporește considerabil. Domină filmele istorice și melodramele: **Asasina-reaua ducelui de Guise, Arleziana, Afacerea Steinheil, Omul cu mănuși albe** etc. Franța și Italia își dispută deocamdată înfrîntarea pe piața noastră. Teatrul Edison continuă să prezinte pe lîngă filme, în cadrul proiecțiilor „Pathé-Frères” diverse „vederi din natură” (nici un colțisor de pe glob nu rămîne nescotocit!) și „scene de varieteu” (pariziene!). În 1909 în sala Dacia e inaugurat Teatrul-Cinema

Experimente pariziene...

I. Kuperman (ulterior cinema Lux), iar Teatrul Boulevard-Eforia devine cinema Pathé-Frères. În anii care urmează Capitala se îmbogățește cu alte câteva cinematografe, denotînd interesul din ce în ce mai mare al publicului pentru film. Apar astfel, în al doilea deceniu al veacului: Cinema Pathé-Phone vorbitor Kuperman, la Grădina Oteteșeanu (profilat exclusiv pe film vorbitor), Cinema Volta-Doamnei, lângă Grădina Blanduziei, Cinema Oeser (fost Pathé-Frères), Cinegrafo-Cinégraphie American (la Grădina Blanduziei), Cinematograful Pathé-Frères, la Grădina Rașca, Cinematograful Bottez, Hotel de France, Cinema Gaumont (Circul Sidoli), mai tirziu „Marele Teatrogrof”, Cinema Blériot (Sărindar), Cinema Café de France, Cinema Parizian (sala „Castelul de flori”-Șelari), Cinema Volta-Bristol, Cinema Apollo (Doamnei), Cinema Maxim-Bio, Cinema Clasic. Sînt săli care consumă anual sute de filme. Bucureștenii devin cinefili pasionați. Inaugurarea (în 1912) a unui nou local de cinema prilejuia apariția în presa vremii a unui anunț umoristic ca acesta: „Noi, primul președinte al înaltului tribunal al opiniei publice bucureștene, hotărîm ca: În ziua inaugurării localului „Cinema Clasic” să nu mai circule nici o birje, automobil sau tramvai electric, pe porțiunea de Bulevard din fața acestui minunat nou local de distracție, considerînd și avînd în vedere că, în caz contrariu, s-ar întîmpla nenorociri din pricina marei aglomerații a publicului.” Tot felul de poezi ocazionali colaborau la acest fel de reclame demne de revista „Veselia” sau „Furnica”. Spectatorii mai modești, nu cei care frecventau teatrele și expozițiile, au ocazia, la cinematograful, să se mai pună la punct cu literatura, să descopere existența lui Shakespeare, Homer, Hugo și Dumas, să-și mai completeze unele lacune de istorie, geografie și arte frumoase.

■ **INTER ARMA... ȘI TOTUȘI CINEMATOGRAFUL MERGE ÎNAINTE.** Anii trec și pe la jumătatea celui de-al doilea deceniu izbucnește marea conflagrație mondială (1914—1918) în care va fi tirată și țara noastră, cu tot ce implică un război purtat pe teritoriul propriu: ocupație, lipsuri, foamete, boli, moarte, mii de vieți secerate pe fronturile de luptă. Cine ar fi crezut că, în ciuda acestor grozăvii, cinematograful va rezista, că el va cuceri adeviziunea unui public din ce în ce mai numeros. Familiarizați deja cu serialele (Judex, Vampirii, Rocambole, Ultus, Nick Winter, Sherlock Holmes), cu marile genuri populare: filmele biblico-istorice, melodrame, filmul de aventuri, publicul bucureștean a devenit exigent. Cinematograful i-a deschis o poartă magică spre întreg universul. În schimbul unei sume modice (cinematograful a fost întotdeauna la noi cea mai ieftină distracție!), el poate vedea orice vrea. O artă eminamente populară ca filmul e făcută să împace toate gusturile, să se adreseze tuturor straturilor sociale. La începutul anilor '20, publicul nostru făcuse cunoștință cu marile vedete internaționale: Sarah Bernhardt, Gabrielle Robinne și René Alexandre, René Navarre și Musidora (din Franța), cu marile dive italiene: Francesca Bertini, Lyda Borelli, Hesperia, Maria Carmi, Pina Menichelli, cu rușii Ivan Mosjugin și Natalia Lisenko, cu stelele din Berlin: Henry Porten, Paul Wegener, cu cele daneze: Asta Nielsen și Waldemar Psilander, cu americanii William Farnum, Pearl White, Lillian Gish, William Hart, Sesue Hayakawa, Mary Pickford. Îi văzuse chiar și pe marii noștri actori de teatru: Marioara Voiculescu, Ion Manolescu, Gh. Storin, C. Radovici, Iancu Petrescu, Aristide Demetriade ș. a. în primele noastre filme. Publicul bucureștean văzuse filmele lui Griffith și Thomas Ince, melodramele lui Capellani, Cabiria, Quo vadis? și Julius

Caesar, Mizerabilii și Za La Mort, Golem și Sclavele albe. Văzuse și filmele românești, de la Amor fatal și Războiul Independenței la Oșelul răzbună, Spionul și Joffre la Mizil. Și găsisse că nu sînt chiar atît de rele pe cît s-a așteptat.

■ **PRIN SĂLILE ANILOR '20.** La începutul anilor '20 funcționau în Capitală (de necrezut, dar perfect adevărat!) nu mai puțin de 13 săli de premieră: Apollo, Bristol, Cercul Militar (mai tirziu Marioara Voiculescu), Clasic, Gloria, Lux, Palace, Regal, Select, Terra, Venus, Vlaicu, Zaharia (devenit Pathé-Palace). În timpul verii începuseră să apară grădinile: Colos (prima din București amenajată pentru proiecții cinematografice) și Edison. Dintr-un articol din „Dimineața” (24 decembrie 1920) aflăm că: „În București, pe vremurile acestea de scumpete, funcționează vre-o sută de cinematografe”. Odată cu dezvoltarea rețelor, sălile de premieră din mai toate metropolele s-au grupat pe marile bulevarde sau pe arterele centrale, așa cum sînt la Paris pe Champs-Élysées, la Londra pe Piccadilly, la Berlin pe Kurfürstendamm, la New York pe Broadway etc. Strada cinematografelor noastre centrale era pe atunci Bulevardul Elisabeta (actualul Bulevard Gh. Gheorghiu-Dej) și porțiunea sa de încrucișare cu Calea Victoriei. Aci erau (și mai sînt și azi) majoritatea sălilor de premieră, lipite chiar unele de altele, de la Cismigiu la Cercul Militar, continuînd pe Victoriei între Capșa și Telefoane (de azi). Broadway-ul bucureștean alinia o serie de clădiri (existente și azi), într-un stil baroc, cu fațade impozante, străjuite de cariatide și grupuri statuare ce patronau solemn de pe frontoane aceste lăcașuri de artă. Pa-

Greta Garbo și John Gilbert – cuplul anilor '20

Anna Karenina, la „Trianon”

nouri uriașe cu cîte un portret în mărime naturală al unei dive (uneori cît fațada cinematografului) atrăgeau privirile trecătorilor de la distanță, iar vitrinele sau panourile de la fațadă erau încărcate cu fotografii mari în sepia sau în culori, chenăruite cu ghirlande și amorași, în stilul vremii. Erau etalate apoi afișe uriașe originale (azi prețioase piese de muzeu ale Arhivei), însoțite de anunțuri scrise de mină, atrăgînd atenția asupra calităților filmului și diverselor „atracțiuni” oferite în supliment. Ușile de la intrare erau prevăzute cu soneri care contribuiau la vacarmul din holurile ticsite de cei ce-si făceau loc către casa de bilete, grăbindu-se apoi să intre în sală sau așteptînd pe cei ce ieșeau pe parcurs (spectacolul n-avea ore fixe), privind și comentînd în fața pereților tapetați cu fotografii și afișe originale ale filmelor ce urmau să intre pe ecran. Decorarea holurilor era lăsată la fantezia și gustul proaspeților patroni de sală, proveniți în mare parte din zonele mai prozaice ale comerțului. În colțuri erau expuse inevitabilele „plante exotice” (ficus, leandri, palmieri) în lăzi mari de lemn, servind mai ales ca scrumiere și cutii de gunoi. Anunțuri scrise de mină atrăgeau atenția spectatorilor nărași să

nu consume semințe în hol (în zonele periferice ele erau mai categorice, de tipul: „Murdăria oprită subț bătaie“.) Săliile de spectacol, relativ încăpătoare, sufereau în general de o mare racilă: lipsa de aerisire, remediată tot după fantezia patronilor, uneori printr-o imensă elice plantată în plafon, care nu făcea decât să vînture fumul (în săli se fuma!) și praful ce se ridica de pe jos (podelele erau în majoritatea lor de lemn, linoleumul era un lux, inaccesibil încă!). Unica soluție erau ușile larg deschise, ca și azi, înspre... Sărin-dar. Dacă vara ele erau adevărate cup-toare, iarna în schimb se transformau în veritabile frigorigere. Așa încît cel mai seducător argument din reclame nu mai era pe atunci calitatea filmului, ci faptul că sala avea asigurată încălzirea.

Mai cunoșteau săliile de prin anii '20 un mare necaz: frecvențele pene de curent care întrerupeau proiecția tocmai cînd drama era mai palpitantă, scaldînd sala într-un întuneric total, fapt care dădea naștere la tot soiul de incidente (mai degrabă comice) ducînd la disperare pe directorii de localuri, dintre care cei mai întreprinzători își amenajaseră mici uzine pentru procurarea energiei electrice. Erău curente în iernile primilor ani '20, anun-

turi de felul celui publicat de sala Zaharia, care în reclama (din 24 ianuarie 1920) a filmului **Cercul roșu** menționa în caractere mai mari că: „**sala posedă o uzină electrică proprie și calorifer.**“ Vara, personalul de serviciu stropoa cu zel trotuarul din fața sălii spre a îndepărta praful, alungînd pe negustorii ambulanți de semințe (strict interzise, dar alcătuiind un veșnic covor în săli) și pe cei de zaharicale, necăjiți de concurența neloială ce le-o făceau cei admiși înăuntru, care-și desfăceau marfa în pauzele dintre acte, oferind, după sezon, tradiționalul „rahat cu apă rece“ sau „calde castane“ în cornete.

■ PROGRAMELE. VOX POPULI: TRUPELE DE REVISTĂ.

În anii '20, programele sălilor de premieră (și reluare) erau alcătuite în mod obișnuit dintr-un jurnal de actualități sau „vederi“, dintr-o comedie (menționată ca „foarte hazlie“) și cîteva scene din filmele viitoare sau vreun fragment de serial din cele interminabile. Program destul de copios pentru modestele prețuri ale biletelor: aproximativ 10 lei pentru parter, 12—15 lei pentru balcon și 5 lei galeria (acolo unde exista). La anumite săli specializate (Terra, Doamnei, Palace etc.), programele erau completate cu spectacole de revistă cu „comici“ recrutați din fostele trupe de comendianți din cafenele și berării. Fiindcă cinematograful ucisese vodevilul, bieții actori de cartier, cu repertoriul lor, s-au mutat în săliile de film, unde se produceau în pauze cu reviste scurte, de actualitate, cu teme la ordinea zilei, cu personaje tip (gen „commedia dell'arte“) eminemamente populare, care făceau deliciul unui public fără pretenții, dornic doar să se distreze, amator de glume piperate, de cuplete politice cu poantă. Eternii cai de bătaie erau: guvernul, criza, fiscul, șomajul, soacrele, feministele etc. Scenetele reprezentau conflicte conjugale între soțul bețivan și soata gilcevitoare, care se desfășurau cu participarea întregii săli: îndemnuri, comentarii hazlii, fluierături, injurii, aplauze, huiduieli, după toanele spectatorilor, amintind de spectacolele pariziene din veacul trecut de pe Boulevardul Crimei, de la Funambuli. „Regii“ revistelor de cartier erau comicii: Bolyn, D'Ayol, Iorgu Tomescu, Conu Iancu, Iulian și Costin. Spectacolele lor purtau titluri provocatoare, de un umor fără perdea, în argoul bucureștean al timpului. Iulian în special își crease un personaj popular (în travesti): Coana Manda, mahalagioaica cu limbă ascuțită, atacînd la scenă deschisă toate problemele zilelor de după război (Manda refugiată; Manda

Un document rarissim, datat 1914

SÂMBATA 6 SEPTEMBRIE 1914
ORA 3
DESCHIDEREA
• STAGIUNEI •
TEATRULUI „EFORIA“
CONCESIONAR COMM. A. BONETTI
SPIONUL
FILM ROMANESC SUBIECT PATRIOTIC

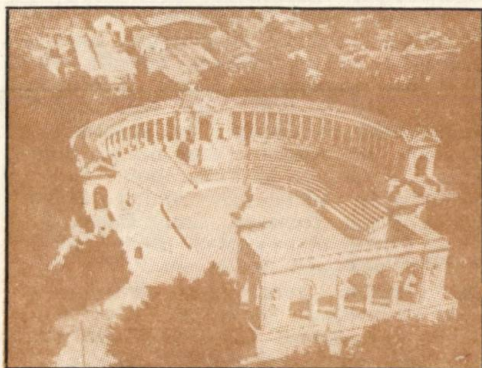
IN ROLUL PRINCIPAL
MARIOARA VOICULESCU

se mută la Sf. Dumitru ; M. la oficiul de închirieri ; M. votează ; M. joacă foxtrot ; Ne-am invîrtit ! ; Vai de punga noastră ! ; S-au luat măsuri ! etc.). Săliile mai respectabile din centru ofereau în locul revistelor recitaluri ale vreunor artiști de operă pensionați, ale vreunor scamatori sau iluzioniști „în pană”, sau — ceva mai „distins” — ale vreunui cupletist străin, în special francez, foarte gustate de publicul „select”. Jurnalele de actualități erau tot franceze : Pathé și Gaumont. Pe lângă marile evenimente ca : alegerea Președintelui Franței, funeraliile unui rege sau reportaje de pe vreun front oarecare, puteai admira vreun meci de box, vreo paradă a modei sau a invalizilor de război. Jurnalele noastre (căci aveam și noi echipe de reporteri cinematografici), mai modeste, se mulțumeau cu diversele ieșiri în public ale familiei regale, cu cursele de cai de la Băneasa, cu serbările de 24 ianuarie și 10 mai și, din cînd în cînd, cu o ciocnire de trenuri, inundații sau incendii. Comediile de cite o bobină-două din anii '20 aveau ca protagoniști pe : Chaplin (Charlot), Lui sau El (Harold Lloyd), Prince (Rigadin), Rizo (Camillo de Riso), Toto, Freddy, Max Linder și o mulțime de necuvîntătoare ca : maimuța Jack, calul Rex, ciinele Strongheart și diverse alte onorabile reprezentante ale regnului animal. Mult mai interesante și cu acoperire culturală erau filmele documentare și „vederile” care ofereau subiecte variate și imagini din cele mai îndepărtate colțuri ale lumii.

■ **PROBLEME REPERTORIALE. FILME ȘI STELE MUTE.** Eterna preocupare a sălilor noastre era pe atunci să urmeze întotdeauna gustul publicului, adică elementul cel mai imprevizibil. Obsedați de acest imperativ, directorii de săli și cei ai

caselor de filme căutau să-i ghicească preferințele, să le preîntîmpine cu acele pelicule ideale, apte să devină mari succese de casă. După foarte puțin timp, previziunile lor erau înșelate și toate calculele dădeau greș. Marile „bombe” achiziționate cu sume mari și lansate cu surle și trompete cădeau uneori brusc, în mod inexplicabil, în fața unui public devenit dintr-o dată indiferent și ostil, fiind scoase fără milă de pe afiș, numai după două-trei zile de rulare. Așa au pierit îngropate prin ingratitudea publicului atîtea opere de valoare. Chiar numele unor stele faimoase nu mai constituiau o garanție împotriva unor eșecuri. Totuși, cu timpul, gustul publicului nu va mai fi atît de imprevizibil. Învățat să fie prudent față de gongorismul și șarlatania reclamelor și cronicilor (unicul critic cu adevărat competent și original al epocii a fost D. I. Suchianu), spectatorul își formează gustul la școala capodoperelor lui : Griffith, Lubitsch, Lang, Murnau, Vidor, De Mille, Stiller, Sjöström, Gance. Publicul devine treptat mai subtil, mai exigent, învață singur să deosebească opera de artă de marfa de duzină. Regii ecranului se cheamă : Garbo, Jannings, Barrymore, Conrad Veidt, Mosjakin, Brigitte Helm. Marii favoriți pe tărîmul comediei rămîn mereu : Chaplin, Keaton (Malec), Harold Lloyd, Stan Laurel, Oliver Hardy (Stan și Bran). Marele public își are preferații lui în dramele sentimentale ale cuplurilor : Greta Garbo — John Gilbert, Ronald Colman — Vilma Banky, Janet Gaynor — Charles Farrell, în cele interpretate de Rudolph Valentino și Ramon Novarro, la care spectatoarele suspinau galeș în timp ce publicul masculin se consola cu farmecul divelor : Pola Negri, Gloria Swanson, Norma Shearer, Lil Dagover, Joan Crawford, Dolores Del Rio. Bucureștencele moderne copiau ținuta și pieptănătura „à la garçonne” a „flappers”-urilor zilei : Clara Bow, Louise Brooks, Bebe Daniels. Publicul larg mai căuta zonele vesele ale acelor operete vieneze (fără voci) cu arhiduci și fete din popor, în care trona cuplul Lya Mara-Harry Liedtke, și, ceva mai tîrziu, Lillian Harvey-Willy Fritsch. Figurile lor sînt familiare și azi celor mai vîrstnici. Ele au luminat o întregă epocă prin prezența lor magică. Chipurile lor atrăgeau din vitrinele sălilor pe trecătorul pornit să flaneze la ora spectacolelor pe Broadwayul bucureștean. Ultimii ani '20 au îngropat și la noi, odată cu o epocă, o artă din cele mai profunde : marea artă a cinematografului mut.

Arenele Romane, în 1926

CONSTANTIN POPESCU

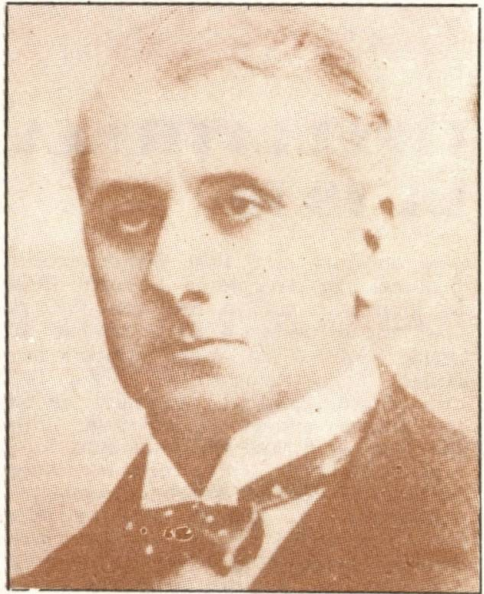
LOCUL ȘI METEORITUL

Le maïs est moins fameux que nous ne le sommes imaginé, heureusement je l'ai cependant bien vendu. La quantité laisse aussi à désirer. Au revoir : M"

Așa se încheie ultima scrisoare trimisă de Mateiu I. Caragiale soției sale, Marica, de la conacul lor de la Fundulea. Mesajul este scris cu cerneală neagră pe o carte poștală imprimată (Domniei sale Doamnei Marica M. Caragiale, 9a Robert de Flers București III. Stampila : București, 10 Mai 935 cursa I) și e datat „Sionu, 9 mai”. Se află în arhiva de documente a Muzeului Literaturii Române înregistrat la numărul 3180. După mai puțin de nouă luni de la redactarea acestui text anost, la 17 ianuarie 1936, autorul **Craior** avea să se stingă din viață. Locul, acest „Sionu”, deși n-a figurat niciodată pe vreo hartă, continuă să existe și păstrează mereu aceeași alură de glorie secretă și paragină progresivă.

La vreo 500 de metri spre est de satul Fundulea, pe drumul național 3, în satul care se numea Cringu și nu mai poartă acum nici un nume pentru că a fost înglobat în Fundulea, lângă un izlaz care este folosit și ca teren de fotbal, lângă câteva case noi, fațada conacului modest, cu un etaj, este acum pe jumătate ascunsă de o clădire modernă care adăpostește laboratoarele Institutului de Cercetări pentru Plante Medicinale și Aromatice. În apropiere se mai află și o biserică mică al cărei hram nu-l cunosc. În dreapta și în spatele conacului cimpul coboară în pantă ușoară spre apa Mostiștei. Nu departe, un petec de pădure despre care nu știu dacă a aparținut sau nu moșiei. În copilărie mă jucam adesea prin aceste locuri și ele mi se păreau, nu știu de ce, mai ciudate decât altele. Am aflat că aici ar fi locuit Mateiu abia prin anul I de liceu și de atunci am mai trecut prin zonă de sute de ori. Un fel de torpoare a gândului, o stare de calm se instalează în cel ce privește locul din autobuz sau din Dacia. Clădirea, pare-se, este într-o stare care n-ar mai justifica o eventuală cheltuială de restaurare.

Mi-l închipui pe Mateiu în iernile alea lungi în care stătea acolo și se ocupa de băutul porumbului, cînd nota „gerrozele au degenerat — mixandrele rezistă, salcimii — frunza prăjită, cartofi dezgrop” și percep în

Mateiu Caragiale, artist al prozei

aer urmele lăsate de misterioasa-i existență „de passage” prin acel loc. Un institut de studierea plantelor aromatice ar fi putut exista oriunde în țară, dar eu cred într-o și mai misterioasă legătură între decizia administrativă de acum cîțiva ani și trecerea meteoritului Mateiu pe la Sionu. Parcele cultivate cu lavandă, anghinare, mătrăgună și maci înconjoară conacul și-l scaldă în parfumi pe care numai cel ce se ocupa (în același loc) cu băutul porumbului în urmă cu cincizeci de ani ar fi știut să le descrie. „E ceva fin.” E cel mai subtil omagiu adus scriitorului.

MIRCEA NEDELCIU

CIRCULAȚIUNEA LA 1930

București, anul 1930. Strada exprimă cel mai bine starea de spirit. Peisaj pitoresc, colorat. Se simte încă puternic, peste tot, aerul otoman. Pătrunde însă tot mai mult influența occidentală. Autoturisme avînd forma unor cutii dreptunghiulare, mergînd la pas, scot mereu sunete caraghioase. Chiar dacă vrei să te grăbești, n-ai cum, nu se poate să străbați decît cu dificultate imensul furnicar. Mașini, biciclete, căruțe, birje ponosite sau trăsuri elegante, olteni purtînd pe umeri coșurile ca niște imense platouri încărcate cu legume și zarzavaturi, femei cu coșnițe, tărani cu saci în spinare, domnișoare plimbîndu-se la braț cu mamele lor, îmbrăcate în rochii lungi, mulate pe corp, pe care predomină dantelele, broderiile, franjurile, apărîndu-se de soare cu nelipsitele lor umbreluțe, cete de copii gălăgioși, cu pantaloni treisferturi, venind sau ducîndu-se la școală. Totul formează un amalgam de nepătruns. Din cînd în cînd, tramvaiul cu cai reduce viteza încadrîndu-se în ritmul lent al tuturor celor ce folosesc partea carosabilă. Cei ce doresc să respire aer curat au urcat sus, pe imperială. Nimeni nu se grăbește, nimeni nu se impacientează, nimeni nu se simte deranjat de traiectoriile urmate de ceilalți, care adesea sînt atît de surprinzătoare. Deși a plouat doar de o oră, două, soarele puternic transformă noroiul într-un praf fin. Norii de colb stîrnit de furnicarul de lume se ridică mai sus decît înălțimea caselor, cel mai adesea cu un singur cat. Chiar dacă regulamentul din 1929, precizează la capitolul II referitor la pietoni și... animale: „În orasele cu circulație **multă**, trecerea drumului nu este îngăduită pieziș, ci numai **de-a dreptul**“, pietonii traversează fiecare în legea lui.

Deși același regulament interzice cirezilor, turmelor și hergheliilor popasul pe cuprinsul căilor publice și pe taluzul lor, tabloul înfățișat mai sus este deseori completat de animale de tot felul care, deloc impacientate de ceilalți parteneri de drum, se odihnesc în mijlocul suvoiuului de vehicule și pietoni.

Reglementările de atunci ni se par nu numai desuete. Ele provoacă mirarea și chiar hazul. De pildă, unul dintre articole cere ca sunetul aparatului de claxon să fie **grav**, iar altul pretinde ca aparatul de luminat să fie astfel construit încît lumină să poată fi micșorată în caz de nevoie (în termenii de azi ar însemna trecerea de la faza de drum la cea de întîlnire). Se cerea ca proiectorul de lumină să poată fi comandat de la postul de pilotaj, de așa natură încît lumina să fie îndreptată spre pămînt la trecerea prin comune și aglomerațiuni sau cînd mașina se încrucia cu alte vehicule în mers. Grijă pentru evitarea orbirii se manifesta deci încă de pe atunci.

În timpul mersului prin oraș, vehiculele, automobilele încărcate cu mărfuri nu puteau depăși „formidabila“ viteză de 12 km pe oră. De altfel, un capitol întreg este dedicat vitezei. „Iuteala cu care orice vehicul este îngăduit să meargă în trecurile prin comunele urbane, rurale și cătune, nu poate fi mai mare de 25 km pe oră“. În nici un caz, se spune mai departe, ea nu trebuie să constituie un pericol public. Legiuitorul atrage atenția tuturor conducătorilor de vehicule (inclusiv celor care conduc trăsuri sau birje) că viteza trebuie micșorată ori de cîte ori trec pe lîngă școli, cînd depășesc sau încruciează pe drum grupuri de oameni pe jos, călări sau cicliști, cirezi sau turme, atunci cînd drumul nu este cu desăvîrșire liber, dacă vizibilitatea nu este bună, cum și chiar la drum drept atunci cînd locul este mocirlos, noroios sau acoperit cu apă. Suficiente măsuri de precauție pentru anii aceia cînd căile rutiere erau populate în-deosebi cu căruțe, turme și cirezi, iar asfaltul era o rară avarie.

Regulamentul interzicea cu strășnicie mersul înapoi „fără a fi pus cea mai mare grijă de a vesti și a asigura că cei din urma lor își dau seama de această manevră“. Strict interzise erau și întrecerile între orice fel de vehicule, ca și conducerea vehiculelor cu tracțiune animală **în galop**. Jocul sau **sfada** copiilor și adulților erau, de asemenea, nepermise atît pe trotuare, cît și pe partea carosabilă. Cu alte cuvinte, dacă vrei să te certî, fă bine și intră în casă sau în curte. Nici biciclistii nu erau uitați. Pe trotuare sau pe alte alei nedestinate lor, cicliștii nu puteau circula decît dacă erau **descălecați**.

Nu lipsea din lege un capitol privind **Atacarea vehiculelor în mers**. Pe cei care i-ar fi dus capul „să arunce înaintea sau asupra vehiculelor în mers pietre, lemne, cuie, sticlă, apă sau alte lucruri suscepti-

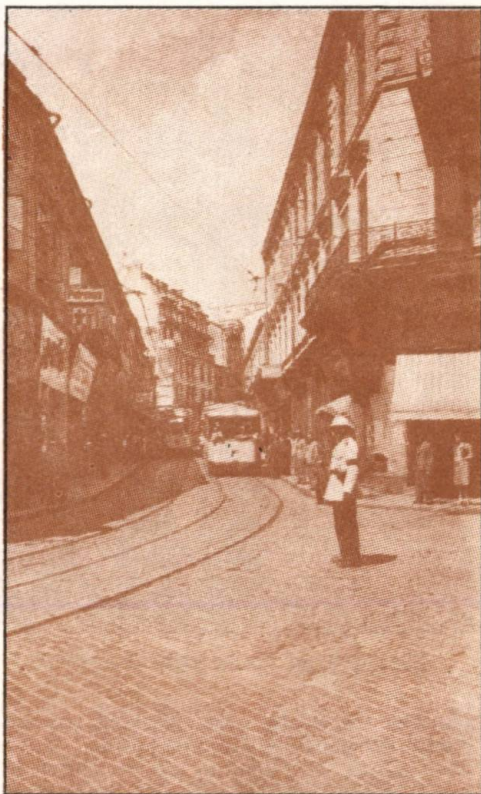
bile de a le aduce vreo vătămare, îi aştepta o amendă între 2000 şi 4000 de lei şi 15 zile de închisoare, plus plata despăgubirilor pentru pagubele produse. Legea nu-i uită nici pe pasagerii, cărora le dedică capitolul „Complicitatea pasagerilor”. Citind cu atenţie ne lămurim că şi pasagerii puteau fi sancţionaţi atunci când se dovedea că ei l-au incitat pe şofer la comiterea vreunei infracţiuni ori contravenţiei de circulaţie. Să nu uităm că chiar şi prin anii '30 erau maşini care „fugeau” cu peste 100 la oră, ca să nu mai vorbim despre lucruri mai grave care puteau pune în pericol circulaţia.

Frinele trebuiau să fie în număr de două, aşezate cât mai la îndemina pilotului, cu acţionare separată. Condiţia lor de bază, parametrii, să zicem aşa, în limbajul de azi, la care trebuiau să răspundă, nu erau indicaţi în coeficienţi ori alte date sofisticate. Simplu, se cerea ca ele să fie atât de puternice încât să imobilizeze vehiculul la **scoborişuri repezi**. Regulamentul de circulaţie cerea agenţilor calificaţi să comunice serviciului de circulaţie de care depind vehiculele cu frine defec-tuoase.

Cînd acum, în anii noştri, vezi cu cită dezinvoltură se lipsesc unii dintre confrăţii noştri în ale volanului de oglinda retrovizoare, gîndul te duce la legea care cu aproape 60 de ani în urmă cerea şoferilor să-şi monteze cite o oglindă **retro-vizuală** de aşa natură, încît să poată vedea oricînd vehiculele care vin înapoia sa, sau care ar voi să întrecă vehiculul pe care îl conduc.

În cazul că picai la examenul de conducere, sistemul de a te pune să „toceşti” în continuare era extrem de simplu. După primul eşec trebuia să treacă o lună pentru a putea da un nou examen. Duoa a doua respingere era necesar să curgă un termen de două luni pentru repetarea examenului, iar după al treilea eşec trebuia să mai aştepţi nici mai mult, nici mai puţin decît o jumătate de an. Deşi pericolele erau mai puţine, legiuitorul nu se grăbea să împartă permise în stînga şi-n dreapta. Încă ceva, deloc lipsit de importanţă. Puteai să spui că într-adevăr, ai carnet numai după 6 luni de la data primirii lui. În acest termen de încercare trebuia, cum se zice, să circuli ca pe ouă, întrucît la „definitivare” ți se cereau acte de bună purtare în societate şi care să ateste o comportare ireproşabilă în circulaţie.

Autobuzele aparţinînd pe atunci unor societăţi particulare trebuiau să îndeplinească o mulţime de condiţii. Printre altele, „să aibă un personal (conducător şi taxator) care să fie îmbrăcat în anume

Şi ieri, ca şi astăzi, agentul de circulaţie

uniformă, curată, să fie **cuvincioşi în vorba lor** cu toată lumea, să nu fumeze sau să mănince cît sînt în exerciţiul serviciului lor şi să nu stea de vorbă cu pasagerii vehiculului ce conduc sau cu trecătorii din drumul lor.”

Personalului amintit îi era, de asemenea, strict interzis de a anunţa **prin viu grai direcţiunile de mers, chemînd astfel trecătorii în vehiculele lor**. Cu alte cuvinte, dacă e vorba de concurenţă, ea să fie făcută civilizat nu aşa „Hai, neamule, că te duc ieftin şi bine, exact unde vrei dumneata”. Nu era admisă primirea în autobuze a celor ce purtau lucruri de natură a-i incomoda pe ceilalţi pasageri ori a celor care prin **starea lor de minte, de beţie sau prin necurăţirea lor** ar putea cauza aceleaşi neajunsuri.

Tramvaielor le era îngăduită semnalarea prin clopot de picior. Tramvaielor cu aburi (!?) circulînd prin oraşe, le era însă interzis să folosească **fluierul cu aburi**.

Ca să nu existe vorbe, în timpul cam-

Sens unic pe Calea Victoriei – 1928

paniilor electorale era interzisă suspendarea permiselor de conducere. Vorba aia : „Dacă nu votezi cu noi, te lăsăm neîmbrăcat”. Să faci propagandă electorală pe jos, nu cu mașina.”

Impozitul pentru mașini era fixat în funcție de greutatea lor. Autovehiculele cîntărind pînă la 1 000 kg erau taxate cu 5 000 lei. Dacă mașina cîntărea 2 000 kg plăteai 12 000 lei. Pentru autoturismul de lux se putea percepe în plus de către comune o suprataxă de 3 000 lei. Cei ale căror vehicule aveau roți cu **bandaje** pline erau supuși la îndoitul impozitului categoriei lor. De ! Obrazul subțire cu parale se ține.

Deși claxonatul nu era formal interzis, totuși se cerea moderație în folosirea semnalizării sonore. Mai cu seamă noaptea, ea trebuia să fie redusă numai la nevoia de **prevestire**. Putea fi utilizată numai **trompeta** cu pară de cauciuc. Întrebuințarea **sirenelor**, **fluierelor**, **soneriei** sau clopotului era **cu totul interzisă**. Aparatele cu mai multe sunete erau rezervate exclusiv membrilor familiei regale și princiare. Clopotul era rezervat tramvaielor și carelor corpului de pompieri. Pe stradă era mai mult praf decît fum, mașinile fiind puține. Totuși, „**Lăsarea fumului pe căile supuse circulației publice**” era strict interzisă.

Bachus putea acționa fără să fie deranjat. Nici șoferii, nici motocicliștii, pietonii ori bicicliștii nu erau opriți să guste din vreo licoare înainte de a se sui la volan, la ghidon sau a pleca la plimbare. E adevărat că, în 1871, un ordin strașnic al Prefecturii Poliției Capitalei, supărată foc pe birjari, le fixează niște reguli draconice. În primul rînd, le cere să **posede** un act semnat de notabilii suburbiei și de starostele respectiv, cum că respectivul are probitatea cerută și este capabil de a conduce cu știința trebuincioasă pentru siguranța circulației. Apoi le fixează modul cum să fie îmbrăcați : „curat, cu uniformă, șapcă cu două trese, surtuc lung pînă din jos de gheunchi cu două rînduri de **nasture galbin**”. Cei ce nu împliniseră 21 de ani n-aveau ce să caute pe capră. N-aveau voie să fumeze, să meargă mai iute decît trapul cailor, să transporte bagaje după ora 9 seara (că poate ar fi furate). Aveau obligația de a merge numai pe dreapta străzilor... „iar de vor fi găsiți beți sus pe capră, îndată vor fi arestați.”

Depășirea, azi atît de dătătoare de dureri de cap, nu se bucura de prea multă atenție în legile și regulamentele de circulație. Vorba aia, puteai rula mult și bine pînă să fii nevoit să depășești... o căruță sau bicicletă. Totuși, în 1929 se preciza că circulațiunea pe drumurile publice din tot cuprinsul țării se face pe dreapta drumului, iar depășirea numai pe la stînga vehiculului înaintea căruia treci. Se mai cerea conducătorilor oricărui vehicul să **abată** pe dreapta cînd un vehicul îl ajunge din urmă.

Au trecut de-atunci 58 de ani. Cîte s-au schimbat ! Bulevarde largi, mașini multe, rapide, metrou, tramvaie silențioase, adevărate trenuri încăpătoare. Asfaltul a pătruns peste tot. Locul caselor cu un cat l-au luat modernele blocuri, edificiile impunătoare. Cînd mai vîd citeodată prin filmele documentare imagini ale vechiului București, cei mici, dar nu numai ei, chiar și adulții, se amuză. Pelicula tocmai aduce în prim-plan un tramvai cu cai. Omul cu pălărie de pai a făcut un semn cu bastonul și vatmanul a oprit. Mai departe, o doamnă ridică umbreluța și vagonul oprește din nou. Regula opririi tramvaiului numai în anumite stații a apărut mult mai tîrziu. Vizionarea unor asemenea filme e utilă, instructivă, pentru a ne da seama de imensul drum ce l-am parcurs, țara și noi, în doar 60 de ani.

VICTOR BEDA

Fr. Damé

TRĂSURI, SĂNII ȘI TRAMVAIE CU... CAI

Boierii Bucureștiului au avut dintotdeauna cai superbi, bogat împodobiți și calești frumoase (*calești* și *butci*). Era concurență pentru cei mai frumoși cai și cele mai bogate trăsură. [...]

Vizitii lor purtau un fel de livrea, compusă dintr-o tunică lungă (*dulamă*), plisată și strinsă în talie cu un briu lat de mătase. Pe cap aveau o pălărie înaltă din postav negru, cu cocardă de mătase albă, pe care iarna o înlocuiau cu o căciulă de miel, cu cocardă de mătase roșie. Toți purtau la briu un cuțit lung, cu miner de argint.

Boierii ieșeau la plimbare cam la aceeași oră. Trăsurile porneau la trap pe Podul Mogoșoaiei, iar după ce treceau de barieră, o luau la galop spre Băneasa sau Herăstrău.

Pînă în 1823, numai clasa nobilă avea dreptul să se plimbe în caleașcă. Negustorii, oricîtă avere ar fi avut, trebuiau să se urce într-o trăboanță oarecare, pentru că nu existau trăsură pe piață. Ele au apărut de-abia în 1828. [...]

Mult timp, această industrie a fost în mâinile rușilor (lipoveni) care-și aveau cartierul și biserica în jurul străzii Romană. Trăsurile pe care le puneau în circulație erau foarte frumoase și trase de cai minunați. Vizitii purtau tunici lungi, de catifea neagră sau albăstru închis, încinse cu un briu de mătase. [...]

Bacșișul nu este obligatoriu la București așa cum este la Paris. Dacă îi dai, vizitiul îți mulțumește, dacă nu, nu spune nimic.

În general, vizitii bucureșteni nu prea cunosc străzile în afara celor din centru; de aceea, dacă nu mergi într-un loc foarte cunoscut, la teatru sau la Șosea, nu te mai ostenești să-i spui vizitiului unde să te ducă. Te urci în trăsură și ea pornește. Cînd vrei s-o iei la dreapta, atingi cu vârful bastonului brațul drept al vizitiului, cînd vrei s-o iei la stînga, îi atingi brațul stîng, iar dacă vrei să se oprească, îi înfingi ușor bastonul în mijlocul spatelui. Un prieten de-al meu care a călătorit mult, mi-a spus că la fel se face în China și în Japonia. [...]

Iarna, bucureștenii erau obișnuiți să iasă cu săniile. Peste tot și mai ales la Șosea, vedeai trecînd ca o vijelie: sănii de piață și

sănii particulare, acestea din urmă împodobite cu blănuri călduroase și cu o plasă aruncată deasupra cailor ca să-i apere pe cei din trasură de zăpada pe care caii o zvirlau în spatele lor, în iureșul întrecerii. Ieșirile cu sa-nia în frig, uneori pe o ninsoare care te or-bea, în clinchetul clopoștelor agățați de gîtul cailor, erau una dintre plăcerile preferate ale româncelor.

Astăzi, tramvaiele, care trec prin toate cartierele, topec zăpada proaspăt căzută, răs-pîndind sare pe traseu, iar Primăria consideră de datoria ei să curețe cit mai repede zăpada de pe principalele străzi ale Bucureștiului. [...]

Odinioară, existau în București citeva tramvaie cu cai. Își mai amintește cineva de cele care în 1873 legau centrul capitalei de apele minerale de la Văcărești? Prea veche amintire! Ape date uitării!... Se descoperise un izvor de ape sulfuroase și feruginoase pe proprietatea care aparținea, dacă nu ne înșelăm, domnului Petre Grădișteanu, lingă uzina Lemaitre. Aproape de izvor s-a construit degrabă un fel de boltă, iar în fiecare dimineață, între 6 și 9, bucureștenii veneau aici să bea din apa dătătoare de sănătate și să se plimbe pe sub boltă. Făceau o cură de ape vorbind despre toalete. Lumea bună venea cu trasura, iar poporul, în tramvaiul galben cu cai, ce pleca din piața Sfîntul Gheorghe și o lua pe Calea Văcărești. Erai bine de tot hurducat din pricina pavajului prost al străzii. Tramvaiul, zgîlțit la dreapta și la stînga, se opintea în pietroaie, iar geamurile, în cadrul lor mobil, vibrau, gata să se spargă. N-aveai cum să schimbi două vorbe și te dădeai jos cu o durere de cap cumplită.

Popularitatea apelor de la Văcărești n-a durat mult. Mîlo a compus un spectacol de revistă, *Apele de la Văcărești*, care a fost reprezentat în sala Bossel și în care marele actor juca rolul principal. Cînta aici unul din cupletele care a făcut pe atunci înconjurul României. Refrenul era:

Dâmboviță, apă dulce

Apă rea

Cine bea nu se mai duce

Să mai bea.

**Traducere de
MICHAELA GULEA**

(Bucarest en 1906 — Socac Editeurs, 1907)

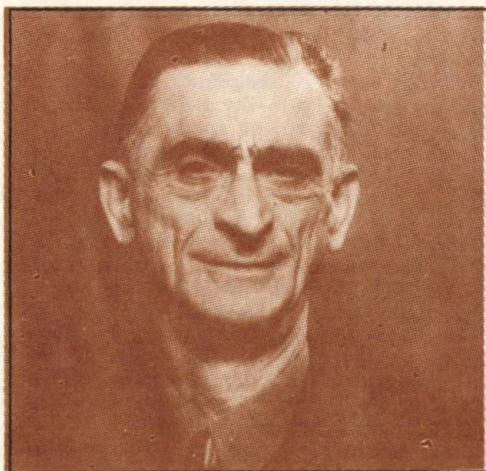

ARTA FUGII LA FOTBAL

Fără să fi ajuns la impertinența de a începe o carte sau un articol (încă nu văd diferența substanțială dintre ele) despre copilăria și pubertatea mea cu celebrele cuvinte: „Ani de-a rindul, m-am culcat devreme”, pot scrie cu fior că devreme, la 9 ani, l-am văzut pe Tommy Lawton, în 1939, dus de tata – cu tot protocolul obișnuit și în plecărire la cinematinee cu Stan și Bran: promisiuni, amenințări, împăcări, angajamente de cumințenie – la meciul România – Anglia, primul meci internațional de fotbal din viața mea. Se fac, acum, în 1989, 50 de ani. Malraux spunea că unui om îi trebuie 60 ca să devină om și să constate, simultan, că e gata... Nici eu nu mai am mult până la 60. Totuși, nu mă simt gata, dacă număr cu încăpăținare cei 50 de ani de cînd în cultura sufletului meu – poate că nu într-un tot identificabilă cu aceea a minții mele – a intrat ca o componentă esențială nenorocirea asta ludică, fotbalul, păcătoșenia asta a cărei neseriozitate nu vrea să mă despartă de bucurii și dureri, de stările grandioase ale triumfului și eșecului, oricît aș vrea să ascult drasticul avertisment al lui Paul Georgescu, mare adversar și el – ca și N. Iorga – al acestui joc (dar și ai lui Stan și Bran): „Nimic nu se poate gîndi cu picioarele...” Dar ce pot să fac? Sînt în preajma celor 60 de ani de cruce și răscruce, continui să-l iubesc pe Paul Georgescu ca pe un erou al timpului meu interior și nu-l uit pe Tommy Lawton, centrul înaintaș al Angliei, un Maradona al acelei Europe care atunci, în mai 1939, nici ea nu mai avea mult pînă să cunoască războiul mondial. (S-a observat că războaiele sînt mondiale numai dacă au loc în Europa?) Mai pot da și azi echipa României din meciul cu Anglia: Pavlovici în poartă, Sfera și Bürger, fundași, Orza și Dobai, extreme, centru half, Iuhasz, Vintilă Demetrovici, halfi, Ploieșteanu și Bodola, interii, Reuter – în centrul liniei de atac. Țin minte că în minutul 10 Bürger s-a accidentat și nu se permitea, chiar într-un meci amical, înlocuirea vreunui jucător; a fost 2-0 pentru Anglia, dar din Uranus pînă-n alea mea, a Popa Nanului, am mers pentru prima oară într-o stare care mult, mult mai tirziu, aveam să aflu că se numește de ebrietate, după

cum și mai tirziu urma să învăț, la capătul acelei Glosse, că „dacă n-ai cu cine vorbi, se scrie”. Trebuie să spun ca Melville, regizorul mărețului „Samurai” al lui Delon, după ce la 13 ani văzuse „Scarface”: „Nu am vrut să mă fac gangster, ci regizor”. După acel meci, n-am vrut să devin Tommy Lawton, și nici Bürger, martirul, și nici „pantera neagră” ca Pavlovici, ci om care să descriu cum se vine, cum se trăiește și cum se pleacă de la un meci de fotbal. Sentimentul nu avea această expresie clară, doar acea obscuritate creatoare, încilcită și presantă care-i asigură durată. În alea mea, cu atîtea geamuri și căsuțe liniștite, nu puteam bate mingea, însă nimic nu-mi interzicea să alerg din Mecet pînă la Hala Traian să caut „Gazeta Sporturilor”, unde scria acel rival al lui D’Amicis și Jules Verne în cultura mea – Petre Gațu. (Eram încă în faza provincială și puerilă a opoziției dintre literatură și gazetărie.) După aceea, peste un an, a intrat – cum se cuvine în formarea unui simțămînt – oralitatea. Radu Vasilescu. Acesta era crainicul meciurilor de fotbal și practica o metodă pe care, de altfel, n-am mai întîlnit-o: ginerele lui Rebreanu (să citești „Jurnalul” și să descoperi că după prima spaimă a morții, nemișcînd nimic la „Gorila”, demiurgul aleargă dimineața, la Radio, să-l apere pe Radu, asta am aflat-o abia anul trecut și e bibliografie la alt „meci...” împărțea terenul în 6 zone, mi se pare, ca să-ți dea o imagine cît mai fidelă despre joc. Era o idee la fel de incîntătoare ca jocul degetelor lui Stan și Bran în „Fra Diavolo”, la fel de..., la fel de..., da’ ce mai știu eu cu ce s-o compar dintre toate cîte mă făceau să zbîrni la 10 ani? Am „văzut”, astfel, meciul de la Roma, Italia – România, 2-1, în

Petre Gațu, un cronicar de neuitat

Mircea David, „Il Dio”, un portar de mare clasă

care m-am întâlnit, pentru prima oară în viață, cu cuvântul „Il Dio”. Mircea David, portarul României, apăruse — cum scrie în presa italiană — ca un Il Dio, în fața lui Piola. Să nu mă bată necazurile mai mult decît pot ele bate, dar sînt silit să recunosc că aceasta a fost prima intruchipare a sacru-lui, venită, sărmana, tot prin fotbal. Asta e, cine poate ghici de unde sare iepurele ?, vorba unui defunct toreador, și uite așa m-am sfîșiat, nopți întregi, dacă să devin Radu Vasilescu sau Petre Gațu, deși mama m-ar fi vrut pianist, patefonul — Furtwängler, nimeni și nimic din casă negîndindu-se la Tolstoi, cum aș vrea, în mare pianissimo, azi.

Veni vremea să văd „Război și pace” — o, titlurile acestea rușești pe care nu le înțelegi decît în preajma celor 60 de ani, două cuvinte grele ca pietrele de moară legate printr-un modest „și”: „Război și pace”, „Crimă și pedeapsă”, „Părinți și copii”, „Viață și destin”, de nu mai ai loc de joacă, de naturalul nostru „Ce, ești copil?”, totuși ce-i de făcut — altă întrebare de-ți vine să-ți iei lumea în cap — ce-i de făcut dacă războiul, în ferocitatea lui, găsește „bună-tatea” să-ți ocrotească fărîma de copilărie cu care vei muri probabil precum alții, pe la 90 de ani, cu o schiță rămasă în cap din '917? Fiecare atrocitate are perversitatea de a-ți face un hatir de bine, altfel de unde supraviețuirea? „Românizați” — persecuția rasială nu se ferește de o terminologie hilară exersată asupra unor oameni care de cînd au venit pe lume au vorbit în limba lui Eminescu și Caragiale și și-au îngropat morții la Iași, Bacău și București — ne-am trezit din

Popa Nan în Cuza Vodă. Binele era un maidan de pe Poterași, stradă care se făcea prima la dreapta, de-o luai, de la noi, în sus, spre Linăriei. Maidanul acela mi-a asigurat singura bucurie pe timpul războiului: bătutul mingei de fotbal; pe două laturi ale lui se întindea un gard de grădină, pe o altă aveam geamurile unui bloc înalt care puteau fi lesne ferite dacă nu jucam pe extreme și încercam pătrunderi pe centru, protocroni, astfel, într-un viciu postbelic al fotbalului românesc. Vreo 10 băieți am bătut timp de 4 ani bășica, după-amieze întregi, fără idoli, fără complexe (complexul „Ripensia”, de pildă, nu l-am putut avea) căci nu exista campionat decît „de război”, un erzaț. Am lăsat din veleitățile de cronicar sportiv pentru practica driblingului și șutului. Nu mi-a stricat; nu eram cel mai bun, dar făceam față chiar cu ochelari pe nas. Oricum, am învățat să fug de acasă pentru ca să pot trăi bucuria unui șut imparabil, a unei pase luminoase; am deprins arta fugii, rasolind exersatul ecosezelor și bagatelelor beethoveniene. Fără această artă a fugii de acasă după mirajul unui balon rotund nimic din muzica vieții de mai apoi nu-ți devine drag și important. Pînă n-au sunat alarmele bombardamentelor — aprilie '44, ca să utilizez tehnica din „La storia” — am cunoscut și voluptatea turneelor: de pe Poterași, la doi pași de casă, plecam 500 de metri, mai sus, pe ulița Rădăuților, pînă în capătul ei, la rondul așa-zisei Găzării (azi restaurantul Budapesta), unde aveam de făcut față altei suprafețe de joc; pavaul, care cere o altă tehnică, alți pantofi, altă artă a căderii, a jului și a minciunii spuse acasă. Dar la Găzărie mi-am îmbogățit activitatea internațională, am cunoscut un jucător de o înaltă valoare, Titi Arieșeanu, de vîrsta noastră, însă capabil să ne driblez pe toți și să marcheze cu mare finețe, suflet bun care nu se lăsa mult rugat să vină în reprezentatie și la noi, pe Poterași, unde toți ne îngrămădeam — lași duioși — să jucăm în echipa lui, nu împotriva. După cum trebuie să am tăria de a mărturisi că la Găzărie mi s-a inoculat un sentiment peste care aș vrea să trec cît mai repede, dar fidelitatea față de acest creion mi-o cere să-l enunț măcar: un soi de cruzime pe care caracterul puber nu-l poate amăgi, cruzime îi zice, amestec de egoism, indiferență și voluptate a plăcerii de-a te juca în fața unor maturi care stau la rînd ore în șir după un strop de gaz. Mi-au fost necesari ani de U.T.C., ca să-l pot nu stîrpi ci atenua. A fost prima revelație — minimă, slab conștientă — a fotbalului ca „imoralitate” într-o lume care suferă: de nenumărate ori mingea ne cădea printre bidoane și canistre și noi ne repezeam s-o culegem de

acolo, speriați să nu ne-o spargă cite-un indignat de insolența noastră, să nu ne-o conștate, fericiți când scăpăm doar cu o înjurătură de mamă, euforici când vreo băbuță ne lua apărarea și spunea îndreptățiților moralști: „dați-le mingea că nu știu ce fac, sint copii!” Fotbalul – ca atâtea și atâtea frumuseți – emană o morală dubioasă pentru care nici azi nu știu cum să fiu pregătit ca s-o suport, să nu o tragedizez, să n-o politizez și totodată s-o integrez, liniștit, în politica sufletească. Astfel, nu-mi voi putea explica toată viața cum, cu un doliu în casă, la 15 ani, în decembrie '45, am alergat la primul meci internațional pe care-l vedeam în condiții de pace? Dinamo Tbilisi – Juventus. Scorul e de neuitat: 10–5. Iar meciul, nici el nu poate muri în mine: era, la Juventus, în primul rind Flamaropol, half longilin, cu o precizie a pasei și a deschiderii demne de Gerson-ul brazilian, era un bombardier de forță lui Genu lordache, era aripa Oană-Fătu, un half centru numai vină, Gică Petrescu. Au luat 10 goluri de la o echipă care avea să inebunească Anglia, dar au dat 5 – meci mai deschis, mai generos, în plină iarnă, cu grămezi de zăpadă adunate pe marginea stadionului, vestind ca nimic altceva: „pace noilor veniți în arenă!”, n-am mai apucat și, probabil, nici nu voi mai vedea. Dar cum de m-am putut duce, sfidind familia și hotărârile convenții ale unui plins? Nu știu. E de priticat – cum ar zice, gingaș, Bedros Horasangian cind ne incurcăm într-o problemă mai delicată chiar decît arta lui Holban. Și pe urmă – continuîndu-mi ineputabilele culpabilizări trase, doar o parte, din fotbalul ăsta ce te bagă în cremenele ambiguității și situațiuni ridicole – cu cine am ținut eu, imediat după ce a venit pacea, ca să mă exprim simplu, cu o minte de inter rătăcitor? Deși imi căzuse deja în mină Gherea, eu m-am legat de echipa fabricantului Mociornița – „Carmen”. „Urit, foarte urit” – s-ar zice în „Troilus și Cresida”, dar ce fotbal se juca la „Carmen”? Acolo mi-am găsit primul idol – și aveam, domnule dragă, 16 ani, eram „măgar bătrîn” – numit Bazil Marian; trăgea doar cu dreptul, dar șut ca al lui – cum se comenta în tribună – nu se mai văzuse de la Dobai, iar ce-i punea lui Fabian, extremei, era „ca pe tavă”. În apărare juca o minune, Costică Marinescu, pe urmă, în poartă a apărut un apucat (ca să nu-i spun chiar cum i se zicea), Valentin Stănescu, a cărui nebulie nu-și găsea echilibru decît în înțelepciunea unui half de strălucirea liniștită a lui Șiclovian. A dat Il Dio și în '46 a început campionatul României, cu 14 echipe, 4 bucureștene (Carmen, C.F.R., Juventus, Ciocanul, toate avînd „lipiciul” lor) și 10 provinciale, dintre care una, din Arad, m-a

„topit” cît eram de bucureștean de-al lui Marian, Flamaropol, nea Fane Filotti de la C.F.R., Lăzăreanu, portarul „Ciocanului”, o frumusețe de bărbat, o încintare de plonjoane și reflexe: I.T.A. A venit vremea și a unei alte mărturisiri penibile: am dus întotdeauna fair-play-ul prea departe, uneori pînă în pinzele albe. N-am ajuns încă să spun c-am făcut rău, totuși nu am siguranța binelui din această plăcere – a-ți admira și respecta, cind merită, adversarii – venită din nenorocirea de a nu putea uri. Încît țineam cu Carmen și mă fascina I.T.A. din Arad. „Muream” după Marian, dar imi apăruse în fața ochilor Petchowski. Era cel mai bun jucător de fotbal pe care-l văzusem în scurta mea viață; chiar și azi îl pun lingă Pele, Maradona, Gerson, Gento și Ceacovschi; acoperea tot terenul, juca orice, pasa și marca, avea șut senzațional și dribling desăvîrșit; era, cîcă, inter, dar așa cum „rătăcea”, din „16” în „16”, ce putea imagina, crea, „gîndi” într-o fază, ținea de miracol. Meciurile I.T.A. – Carmen au fost pentru mine sfîșietoare: vroiam să învingă Marian și ai lui, iar „Petchi” să nu piardă; a existat un celebru 5–1 pentru Carmen, cu primul gol înscris în secunda 40, un meci genial – vorbă care l-ar scoate din sărite și pe Paul, dar și pe Musil care nu admitea nici el să folosești această expresie pentru asemenea manifestări ale energiei umane – întunecat însă pentru totdeauna, fiindcă la un moment dat, ca să-și ironizeze adversarii, Marian al meu s-a așezat, în plină fază, pe mingea, aplaudat de toți proștii care nu pot fi alungați nici de pe un stadion. I.T.A. a cîștigat primele campionate, Carmen a venit a doua, în mine creștea însă fenomenul pe care nu-l

Roma, 1940: Italia – România 2–1, Mircea David respinge încă un atac al italienilor conduși de Silvio Piola

Ozonel, fahirul din Obor

pot caracteriza decît de pașoptist ; alergam la fotbal, aveam încă ochi pentru a înțelege un clasament, entuziasm pentru detenta lui Mari – centrul half al C.F.R.-ului, un chiștoc de om care ciștiga dueluri aeriene chiar cu Banihady, golgeterul campionatului, un buldozer impunător, capabil să dea 49 de goluri într-un sezon – mai puteam sări în sus la o cursă a lui nea Fane Filotti, extrema stîngă a Giuleștiului, omul cu cea mai lungă carieră internațională (13 ani), mai puteam vibra voios (în '47) la un Juve – U.T.A. (2–2), meci caracterizat și azi în „Enciclopedia fotbalului de la A la Z” ca „de o rară frumusețe”, mai aveam energia să alerg pînă la „Unirea Tricolor”, în Obor, unde, zicea toată lumea, că nea Fane Cirjan, cea mai crudă autoritate dintre antrenorii noștri, lansase pe centru un talent „cum nu vor fi două”, ca rafinament, șmecherie și farmec, unu', Ozon, mai aveam capacitatea de a zbirni la auzul victoriei noastre asupra Iugoslaviei (2–1) la prima Balcaniadă postbelică și să îndur înfrîngerea, tot acolo, în ultimul meci, cel mai ușor, cu Albania, învățînd astfel prima lecție despre fotbalul nostru capabil de orice, dar simultan liberul arbitru – cum să-i spun altfel acestei persoane? – se îndrepta spre centrul meu, consultîndu-și ceasul (să fi fost al istoriei?) și întrebîndu-mă cit o mai țin așa între artele fugii la fotbal și de pian, între Utemeu și liceu, între recenzii la „Revista elevilor” și conspectele la „Salar, preț, profit”. Asupra fotbalului se exercitară primele presiuni ale seriozității

evenimentelor. Prin fotbal, veni prima somație la principalitate. De la sacru, tot prin fotbal, ajungeam la laicitatea sistematic contestată. Stingismul meu vedea în pian arta pentru artă, în fotbal – ludic imatur ideologic, în ambele diversțiuni, devierii de la misiunea mesianică a tineretului „cu torțe-n miini, plete-n vînt, dați avînt, țelu-i sfînt !”, cum îl vedea poetul „atomist”. Un instinct mă făcu să cedez pianul și să păstrez jocul ; nu puteam renunța la el și-am conceput o medie : mă fac gazetar – și anume sportiv. În '48, m-am prezentat la un concurs cu vreo 150 de candidați, la redacția „Sportului popular”, aflată peste drum de actualul Teatru Mic ; ni s-a dat să comentăm un meci de coșmar : România – Albania, 0–1, pe Giulești, un gol pe contraatac dat de oaspeți, după care s-au masat toți 11 pe linia porții și nimeni nu le-a putut introduce mingea în plasă... Am intrat printre cei 10 aleși pentru examenul oral, dar același liber arbitru mi-a dictat să nu mă prezint acolo, ci să devin redactor la „Revista elevilor” care nu se preocupa decît de sportul desfășurat în școli. Nu discut niciodată deciziile arbitruului, oricît de liber ar fi el sau eu. Am intrat în ceea ce captivăta minimă morală a lui Pleșu ar numi un „interval” : am renunțat la gazetăria sportivă, rămînînd nebun după fotbal. Țin minte și azi că am fugit, fără umbră de jenă, de la o Ședință de redacție ca să văd, tot în Giulești, România – Cehoslovacia, în campionatul balcanic, unde am trăit una din minunile lumii mele neserioase întru totul asumate : un gol în minutul 90, din lovitură de la 18 metri. Era 1–1, ultima acțiune, Bartha, săracul, extrema dreaptă, și-a potrivit mingea, „ușor lateral dreapta”, cum zic urmașii lui Radu Vasilescu, gol peste zid, întreaga potcoavă a Giuleștiului, unde mă găseam, nu știu cum de nu s-a prăvălit de entuziasm. Am jurat atunci că orice mi s-ar întîmpla, de orice aș fi acuzat, la fotbal nu renunț, oricît aș deveni de matur ideologic. Sint 40 de ani (Bartha a murit) de la acel gol. Am seriozitatea întreagă să-l aniversiez ca pe o bucurie inalterabilă, dintre acelea, foarte puține, care țin și rezistă mai mult decît atîtea și atîtea nenorociri pe care nu o singură dată le-am tratat fără remușcări, cu un meci, cu un plonjon al lui Voinescu, cu o pasă a lui Constantin, cu „un cap” al lui Apolzan, cu un rateu incredibil al lui Florică Voinea, cu o cursă a Pircălabului, cu o fentă a lui Ozonel, căci, dragă Domnule, devenisem și eu om care mergea spre 30, tot mai echilibrat, vorbă să fie, între ludic și lucid. Există, probabil, n-o admit ușor, un sfîrșit al copilăriei. Niciodată, pentru mine, unul al adolescenței.

RADU COSAȘU

PALLADIUM, VENUS, GIULEȘTI

Prima mea amintire despre box este circuitul Palladium. Se afla vis-à-vis de facultatea de Drept, pe locul unde se găsește acum un mare magazin alimentar. La Palladium mergeam cu tatăl meu ca recompensă pentru unele merite școlare. Atmosfera de acolo mi-a plăcut din primul moment: ringul, sub cupola circuitului, hălatele frumos colorate ale boxerilor, anunțurile puțin teatrale ale unui speaker mereu răgușit (parcă se numea Gruia), gesturile secunzilor, mimica spectatorilor. Deci, mi-am zis, așa arată o mare gală de box. Un singur lucru mi-a plăcut: fumul. Se fuma mult la Palladium și mă întrebam cum de mai pot respira boxerii. E drept că galele durau foarte mult. Erau în program mai multe întâlniri de câte 10, 12 sau 15 reprize x 3 minute.

Mai tîrziu, pasiunea documentării m-a făcut să mă întorc la presa vremii pentru a retrăi ceea ce văzusem atunci cu ochi de copil. Mi-am amintit astfel de celebrele meciuri dintre Ion Popa și Petre Brătescu, de un adversar dificil al „marelui cocoș” Ion Chiriac, care se numea Gheorghe Bidrinschi, de tenacele Benjamin Adania, de campionul „greilor” Petre Pop, de rapidul Nicolae Rădan și de multe alte vedete ale ringului pe care, iertare, poate nu le-am enumerat în ordinea cronologică exactă a strălucirii lor din „careul magic”.

Acesta a fost Palladium-ul, respectînd porțiunile, un fel de Madison Square Garden al boxului bucureștean.

Au urmat marile reuniuni pugilistice de pe arena „Venus”. Ringul era instalat în apropierea tribunei principale. Ca suporter de fotbal eram „venusist” și cunoșteam toate găurile din gardul stadionului. Cîte scînduri am desprins de la locurile lor... „Operațiunea” o făceam noaptea și a doua zi mă duceam la fix. Cînd nu reușeam din cauza unui paznic aflat tocmai atunci în „zona găurită”, adoptam tactica lui „ia-mă nene și pe mine!”. Pe vremea aceea, „cerberii” de pe la porți admiteau intrarea gratuită a copiilor care erau însoțiți de adulți.

(Acum admit intrarea celor mici pe bază de... mici atenții.)

Un meci senzațional, pe „Venus”, a fost cel dintre „greii” Gheorghe Lungu și Gheorghe Axioti, acesta din urmă cîntărind vreo 10-12 kilograme mai puțin decît adversarul său. Axioti a fost la podea de mai multe ori, dar de fiecare dată s-a ridicat cînd nimeni nu mai credea că o poate face. Plictisit probabil să-l tot tăvălească pe Axioti și enervat de rezistența ieșită din comun a acestuia, Lungu s-a oprit la un moment dat în mijlocul ringului, a lăsat garda jos, a întins capul înainte (avea o bărbie „de fier”) și a strigat: „Dă, mă, și tu!” N-am să uit niciodată vocea guturală cu care a „azvilit” această provocare adversarului său, aflat în acel moment în netă inferioritate la puncte. Ei bine, atunci s-a produs incredibilul. Axioti și-a strîns toată puterea rămasă într-un singur pumn și în loc să lovească în bărbia care i se oferise, a lovit în stomacul uriașului din fața sa. Lungu s-a încovoiat și a căzut, cutremunînd tot ringul, de credeam că se va prăbuși podeaua. Nu s-a mai ridicat pînă la 10! Pe „Venus”, delir. Axioti a fost ovationat și purtat pe brațe pînă la cabine.

Ceva asemănător s-a petrecut în 1953 pe ringul instalat în „potcoava” de la Giulești, unde s-au disputat finalele turneului organizat cu prilejul Festivalului Mondial al Tineretului și Studenților. La categoria grea, „proaspătul” deținător al titlului european, sovieticul Alghirdes Soțikas, o adevărată forță a naturii, l-a întîlnit în finală pe Dumitru Ciobotaru, care părea un junior pe lîngă adversarul său. Publicul îl compătimea pe Ciobotaru, gîndindu-se ce-l așteaptă. Dar, în primele secunde ale întîlnirii, Ciobotaru atacă vijelios, îl surprinde pe marele favorit, reușind să-i plaseze un puternic cross de dreapta, dublat de o stîngă la bărbie și Soțikas s-a prăbușit ca secerat, fără a mai putea schița vreun gest. Era K.O. în cea de-a treizecea secundă a meciului! Am sărit atunci, pentru ultima oară în viață, gardul de sîrmă care despărțea tribunele de teren (eram deja un adolescent) și pînă nu am pus mîna, în semn de admirație, pe Ciobotaru nu m-am lăsat. Mi se părea un erou!

Boxul bucureștean este o sursă inepuizabilă de povestiri care de care mai palpitan-te. Spațiul tipografic mă obligă însă a opri depănarea firului amintirilor. Nu însă înainte de a aminti cuvintele lui Tristan Bernard: „Ce răspuns mai frumos se poate da de tractorilor boxului, decît povestirea faptelor unor eroi ai ringului!”

CRISTIAN ȚOPESCU

SCRITORI DESPRE BUCUREȘTI

GEORGE NESTOR

Am coborît în Gara de Nord pe la ora nouă dimineața, veneam de la Birlad și mersesem cu personalul toată noaptea. Bagaje nu aveam decît o servietă cu acte și cărți. O valiză mare, din lozie albă, împletită, îmi dispăruse în tren. Călătoream pe culoar cu valiza alături, era însă un frecuș de oameni neîncetat și cu timpul fusesem împins într-un compartiment. Probabil că mai tîrziu ațipisem, oricum, dimineața, cînd se luminase de ziua, valiza nu mai era. Aveam în ea o cămașă de schimb și alte cîteva obiecte, încolo era plină cu colaci. Colaci copti de mama direct pe vatra cup-torului sau în tigăi mari, unse cu untură. Eram omărit, dispariția cufărului cu colaci nu putea fi decît un semn rău și eu plecasem de acasă să dau examen de admitere la medicină. Era în toamna anului 1942 și veneam la București pentru prima oară.

Trebuia să ajung undeva în Cotroceni unde își avea gazda un băiat din satul nostru, Mitică Popa, intrat la facultate cu un an înainte. Mergeam pe peron cu ochii în jos, împins de mulțime, cînd, la un moment dat, am băgat de seamă că șirul de oameni se destrăma în mai multe direcții. Am mers înainte și am ieșit la lumină fără să văd copertina uria-

șă și spațiile largi ale gării. Ceea ce m-a reținut și m-a făcut să uit de pagubă a fost apariția bruscă a Palatului C.F.R. Căutam în jur dezorientat.

— Cum ajung la Cotroceni? am întrebat pe cineva.
— Cu 24 și cu 14.

De la Gara de Nord, tramvaiul 24 mergea la Cișmigi, acolo cotea la stînga, pe bulevard, urca spre Universitate și își urma calea înainte. Nu mai mersesem cu tramvaiul, însă m-am descurcat. Mi-am luat bilet și am rămas afară, pe platformă, unde se aflau fumătorii. Cineva mi-a spus că trebuia să iau o „corespondență”, adică un bilet valabil și pentru tramvaiul 24 și pentru 14. Am coborît la Liceul „Lazăr” de unde puteam merge pe jos, era aproape, economiseam și banii pe un bilet. Am făcut la dreapta pe bulevard, pe lîngă statuia lui Kogălniceanu și Facultatea de Drept.

Mitică Popa stătea în gazdă la o bătrînă, într-o casă micuță, pe str. Sfîntu Elefterie, dincolo de biserică, pe stînga. L-am găsit acasă, avea și un coleg de cameră, un băiat scund, roșcovan, îl chema Fluture. M-au întîmpinat bucuroși și ne-am îmbrățișat. Nu ajunsesem la colțul casei, cînd Mitică m-a întrebat cu mirare.

— Dar bagaj n-ai?

În vocea lui se putea ghici presimțirea unei nenorociri și avea dreptate. M-am oprit locului și m-am străduit să le arăt o figură cit mai chinuită.

— Am avut un cufăr cu colaci, am zis. Mi l-au furat în tren.

Cîteva clipe a stăruit o liniște rea, ca o apăsare, ca o durere. Căutam la ei pe sub sprîncene, vinovat, Mitică mă privea cu un dispreț ucigător. Chipul lui mai exprima revoltă, dorința de a mă lovi într-un fel, cu vorba, cu pumnul. Era, însă, de felul lui un om pașnic, cumsecade și blind. Cu toate a-

cestea a vorbit cu satisfacție:

— Știi că înscrierile la medicină s-au încheiat de ieri?

Nici nu se putea să mă lovească mai rău. M-am albit la chip, mi s-a tulburat vîzul. Pe urmă l-am auzit pe Fluture.

— Se mai poate înscrie la Veterinară. Azi e ultima zi.

Mitică m-a apucat de umeri și m-a scuturat cu vioiciune. Se schimbaseră într-o clipă, avea o privire de foc, bucuroasă, de parcă vestea cea bună era pentru el.

— Ai toate actele?

— Le am.

— Haidem repede.

Am plecat în tăcere toți trei. Facultatea de Medicină Veterinară se afla aproape, pe Cheiul Dimboviței. M-am înscris printre ultimii.

A treia zi mă aflam cu Mitică și cu Fluture în ușa sălii unde urma să înceapă prima probă scrisă, la anatomie. Candidații așteptau în bănci. Nu îndrăzneam să intru, îmi era teamă, deși materia cerută era aceeași ca și la medicina umană. Stăteam cu un toc și cu o călîmară în mînă fără să intru. Cineva a dat să închidă ușa și în clipa aceea Fluture m-a izbit înăuntru. În zilele următoare am mers la toate probele, apoi am început să aștept rezultatul. Între timp, prietenii mei îmi arătau Bucureștiul, dar cit puteau să-mi arate? De la Cotroceni la „Rosetti”, de la „Nestor” la Palatul Poștelor pe Calea Victoriei. Nu eram în stare să înregistrez frumusețile orașului, noutatea lui, inima îmi era strînsă din pricina așteptării. Era război, trebuia să cunoaștem unde se aflau adăposturi antiaeriene, seara orașul se tupila sub apăsarea camuflajului. În fiecare zi treceam pe la facultate de mai multe ori.

Într-o după amiază, Fluture, care plecase singur în oraș, s-a ivit pe poartă cu o figură radioasă, cu părul lui roșu învîrtej în soare, ca un

învăgător. A scos din buzunar o insignă și mi-a prins-o la rever.

— Poart-o sănătos, a zis. Acum ești student.

Era adevărat sau făcea o glumă? Insigna avea forma unui triunghi isoscel, cu virful în jos, era verde ca iarba câmpului și avea pe ea șarpele lui Esculap. Va să zică reușisem, eram student la medicina veterinară.

Doi ani după aceea, după ce studiasem toate oasele calului cu profesorul Gheție și după ce, într-o zi, leșinasem în laboratorul de fiziologie, am înțeles că nu eram cel mai potrivit să port insigna aceea. Că era mai nimerit să o schimb cu alta ovală și albă, avînd pe ea o tortă roșie.

M-am îndreptat de curînd spre Cotroceni, mergînd ca și atunci, de la Liceul „Lazăr” spre statuia lui Kogălniceanu și Facultatea de Drept. M-am oprit un minut pe Podul Elefterie care atunci nu exista, după cum nu exista nici statuia lui George Enescu, nici Opera Română, nici Spitalul Municipal și nici Dîmbovița de azi, limpezită și încorsetată

de betoane. Pe Strada Elefterie, cinstită azi cu numele Operei, vilele Cotrocenilor arătau aproape la fel. Doar căsuța unde poposisem prima oară în București era părăsită. Poarta de fier, deși nu avea lacăt, era legată cu un lanț și cu sîrmă. Se vedea limpede că nu mai puteam intra acolo, după cum nu mă mai puteam întoarce în trecut să aștept rezultatul unui concurs și să colind pe străzi cu Mitică și cu Fluture.

IOANA IERONIM

Venirea la București (stabilirea în acest oraș) a coincis pentru mine cu sfîrșitul

copilăriei. Copilărie ce s-a întîmplat, fericită totuși, în anii '50. Puținele vizite anterioare în marele oraș îmi lăsaseră impresia de zgomot și viteză, haos și culoare (tulburî erau mai ales nopțile dormite la rudele de pe Șoseaua Colentinei, cu tramvaie și camioane trecînd pe sub fereastră, cu somnul subîțiat, plin de vise absurde, neliniștite). Puținele senzații de plăcere bucureșteană în stare pură se legau, cred, mai ales de varietatea și abundența fructelor și zarzavaturilor, de splendoarea lor — în comparație cu acelea ce se găseau (ori mai degrabă nu) în zona mea de munte. N-aveam nici o dorință să părăsesc Țara Bîrsel, cum nu doream să plec din copilărie, n-aveam deloc impresia că Bucureștiul e tocmai locul de care aș avea nevoie (părinții spuneau că pentru noi, copiii, s-au gîndit să plecăm în Capitală). În ochii mei, viața la București avea un aer neverosimil — exterior, scenic, incert... Astfel că la 12 ani, cînd limba germană îmi era mai la îndemînă decît cea română, veneam aici cu suflul blindat într-o invizibilă cochilie compusă din ecouri infinite modulate a ceea ce lăsasem în urmă: casa înaltă, delimitată de restul lumii după moda germană, liliacul violet și liliacul alb din curte (ritualul anual al înfloririi și iutea rugină), Strada podurilor — șirul ordonat de gospodării săsești. Cetatea cu fîntîna ei în care aruncam cîte o piatră, ascultînd răspunsul din adîncurile pămîntului, întînderea generoasă — dar nu fără-de-limită, nu sălbatică — a câmpului, cercul munților misterios, protector (... cîrînd n-aveau să mai fie nici podurile, nici vechile interioare cu miroso de prăjituri de vanilie, nici oameni dintre cei mai apropiați). La spațiul acela, devenit imaginar odată cu părăsirea lui, am raportat mult timp ceea ce întîmpinam în noul spa-

DESPRE BALTA ICOANEI

Cum era Bucureștii odinioară ? (...)

— Eu eram așa, băiețuș, pe vremea Zaverei, zicea într-un rînd moș Silvestru. Ce era prin mahalalele noastre !... Cînd pornea vînt de primăvară și se topeau nămeții, trebuia să punem armăsarii la telegi ca să răzbatem prin noroaie. Dar era bine, că aveam telegari... Parcă pe poduri era mai bine ? Se grămădea pe sub scînduri apa, și cînd treceau butcile boierești, fîșnea noroiul în toate părțile ca din tulumbe. Leșeam de mare nevoie, ori minau pe oamenii noștri cazacii, ca să iasă cu carăle pentru împărăție. Iai cînd era liniște, puneau toți lacăt la porți, ridicau sara obloanele la ferestre, puneau pe dinăuntru drugi groși la uși, și numai zăvozii rămîneau pe afară, ca să păzească averea... Ici-colo cîte un străjer răcnea. Pe urmă tăceau toți. Lătrau numai ciinii. Și nu cutezau decît crăișorii să umble pe furis pe sub uluci, prin întineric. Despre felinare și alte înlesniri, nici pomîni !

MIHAIL SADOVEANU

țiu. O vreme am avut sentimentul prefăcutului, derizoriului, ilarului chiar, descoperind, printre altele, „imitația după natură” a orașului. În locul munților găseam stinca lipită din bolovanii, cu trepte amenajate cuminte, la Cișmigiu; în locul pădurilor magice ale Carpaților, „surogatul” de la Herăstrău. Priveam cu un romantic complex de superioritate la cei ce puteau să caute cu adevărată plăcere și satisfacție asemenea compensații (desigur, plăcerea plimbării nu se naște prea devreme). În privința oamenilor, regăseam deseori același „prefăcut”: la cei mari începeam să descopăr mărunte jocuri de interes-invidie-bîrfă. Colegii de la „Zoia” (Liceul Central), de aceeași vîrstă cu mine, nu mai erau tocmai niște copii (nici eu n-aveam să mai fiu): nu dădeau bătalii „de-a turcii și tătarii”, nu fugeau cu toții în pădure cînd era prima zi de primăvară, nici nu se bucurau cineștie-ce de prima zăpadă; nu aveau cultul modestiei și al perfecteii loialități colegiale, care domneau în școala germană unde învățasem primii 4 ani. Noii mei colegi erau niște domnișori și domnișoare, fetele se sărutau grațios pe obraji cînd veneau la școală, purtau jupoane sub uniformă, povesteau în ce toalete au fost ultima oară la Operă. Nu aveam nici o dorință cu ei să mă asemăn. Altfel, în ambianța precumpănitor germană în care crescusem pînă atunci, primisem o diversitate de sugestii culturale care mă făceau să nu fiu mai săracă decît micii bucureșteni „de elită”, discipolii unei școli cu o serioasă tradiție. Făceam parte din ultimul val de români germanizați din Ardeal.

Cu toate nostalgiile, deschiderea n-a putut să nu se producă: or fi fost ei de multe ori „prefăcuți” colegii mei, dar interesante „vești”

aveau curînd să se transmită între noi, cu tot mai multă febrilitate — cărți, concerte, discuri, idei, prima expoziție de artă non-figurativă, prima seară cu neon în București, pe străzi primii turiști americani, credincioasa Cronică a optimistului, numerele din Secolul și Gazeta literară, care deveneau, tot mai mult, o sărbătoare. Cine-o fi fost primul cititor al simboliztilor (francezi, români) printre noi nu știu, dar ne-am împărtășit de timpuriu din această taină extra-școlară.

Un simbol al intelectualului bucureștean la acea vreme a fost pentru mine vîrstnica noastră profesoară de fizică. Această femeie inteligentă, neafectată, iubitoare de călătorii și ascensiuni montane, rafinată melomană, admiratoare ferventă și avizată a tehnicii tradiționale românești, formată de altfel la Paris, în preajma familiei Curie, a generat probabil un cîmp de sugestii echilibrant pentru lumile mele scindate. Și noi evoluam.

Ne împrumutam cărți, citeam în bibliotecile de cartier, am intrat cu dispensă de vîrstă la Biblioteca de limbi străine (lingă Muzeul Literaturii), unde te simțai dincolo de vremi și geografii: mozaicul aurit în capîtul elegantei săli de lectură, ramurile de conifere la fereastră, scara mărginită de o balustradă cioplită în piatră. Unii dintre noi începeau să colecționeze antichități, să caute piese Biedermeier rătăcite prin misterioase poduri, încercau să recupereze obiecte de pe la bunici. Apoi au fost plimbările sentimentale pe străzi mari, pe induioșătoare străduțe, descoperirea de vechi minuni, înverzite arhitecturi și ascunzișuri, uliți neașteptate, case ce-au adăpostit evenimente și oameni de seamă, biserița Bucur pe malul Dimboviței, înalt, Grădina botanică, locuința de pe Rahova a lui Ion Pillat, deschizîndu-se im-

previzibil din spațiul limpede al străzii, precum în proza lui Mircea Eliade; Mărtisorul, Zambaccian, Storck, Nottara, casa cu lei a lui Enescu, Bd. Dacia și Ana Ipătescu, Șoseaua, magnoliile înflorite, ruine mărginașe, respirări de veacuri peste veacuri: oare cine străbate orașul cu mai multă curiozitate și simpatie decît îndrăgostiții, cînd ochii lor se dezleagă pentru necunoscutul din jur, ca și din ei înșiși... Prin ferestre norocos luminate vedeai tavane mirifice, globuri pămîntești brune de timp, lung și ruri de cărți aurii-roșcate.

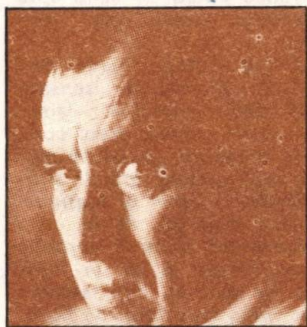
În aceeași măsură se risipea amenințarea difuză de după război, pe care o simțisem, fără comentarii, din prima copilărie.

În plină adolescență, ne-am mutat din preajma străzii Eminescu, într-un bloc nou, de unde aveam o vastă perspectivă a orașului crenelat în zare, o minune mereu, cu parfumuri vegetale învingînd primăvara izul mașinilor, aerul tot; apusuri incendiau liniile ferate, zorii pătrundeau aburul visător de peste oraș. Calea Grîviței, vocarmul străzii supraaglomerate nu-mi mai păreau fără sens. Mașini grele purtau viață, trenurile aveau un ritm stenic (Whitman, Sandburg), porțile orașului se deschideau. În hinterland, pe strada Zilot Românul, pietruita, ieșeau copii cu cercuri de prin case umbroase, apropiate de pămînt, legate între ele de aripile verzi ale vîței ori caprifoiului. Ici-colo, o casă cu arcade gînditoare, orgolioasă, păstrată pe lingă meterezul vreunui bloc.

Cît de prezentă îmi e din nou acum nălucirea aceluia blindaj al sufletului, întinderea generoasă înconjurată de munți, compatibilă peste ani, îngemănată cu imaginea adolescentă a orașului crenelat fantezist, a orașului vital, deschis cu mirare, încredere și speranță.

ION COJA

Voi povesti, pentru prietenul meu Radu și ai săi – Radu Ruba, se înțelege – cam cum arată Calea Victoriei, de este aceasta nu numai cea mai vestită stradă din București, deci din România, dar este, cred eu, și cea mai... mai românească dintre toate!

Îmi vine în minte întâmplarea petrecută cu alt prieten, ce locuise cindva pe această... dar nu-mi mai vine să-i spun stradă!, și primise o scrisoare de la celălalt capăt al Europei, al cărei expeditor, distrat, scrisese pe plic numele amicului și, mai departe, numai atât: Calea Victoriei nr. 194... Nici tu oraș, nici tu țară! Iar scrisoarea ajunsese l...

Ce va fi fost în spatele acestei întâmplări mi-e greu să spun! Poate vreo semnificație, privind faima europeană a acestei „artere de circulație”, cum ar scrie la ziar, numind-o astfel din neputința de a găsi cuvântul potrivit. Sau o altă întâmplare, o coincidență rarisimă, care a făcut să cadă acea scrisoare, acolo, în Scandinavia, în mîna unei funcționare de la poștă ce avu-se vreodată, în viața ei oareșicare, prilejul neuitat de a-și potrivești ținuta și pasul privindu-se în vitrinele de pe Calea Victoriei, îngrijorată și minunindu-se de puderia de femei frumoase și elegante care se vîntură ca

purtate de vînt pe Calea Victoriei!

Bănuiesc, dragă Radule, cu stringere de inimă, că n-ai apucat, pe cînd erai copil, s-o vezi! Cu siguranță, de auzit ai auzit despre ea mai mult ca despre orice altă... Ei bine, hai să-ți spun mai întîi și întîi de ce nu-mi vine să repet greșeala făcută în prima frază, cînd am zis despre Calea Victoriei că ar fi o stradă! Nici pome-neală!

Strada este ceva care, într-un oraș, te ajută să străbați mai repede distanța dintre două puncte, cele aflate la extremitățile numitei astfel străzi! Nu?!... Ai vreo definiție mai bună?... Dacă pornim de la această definiție ori din piața Operetei, ușor băgăm de seamă că nu se potrivește nicidecum Căii Victoriei noastre! Nici definiția, nici să ajungem astfel în piața Victoriei, în celălalt capăt, la care poți ajunge

pe oriunde ai lua-o, numai pe Calea Victoriei nu! Nu insist. E treaba celor ce au bălțat orașul cu fel de fel de semne de circulație, inclusiv cele ce-ți interzic să circuli! Pe Calea Victoriei!... Deh! Avantajele modernizării! Nu despre asta e vorba!...

Dar hai să pornim și din piața Victoriei! Ajungi oare mai repede la Operetă, în piața fostei Operete, decît dacă ai lua-o pe la gară ori pe la piața Unirii?... Nici vorbă!

De ce?

La prima vedere, adică a cuiva care în viața sa n-a călcat cu piciorul pe Calea Victoriei și s-ar uita la noi din avion ori din satelit, încercînd să aleagă drumul cel mai scurt între cele două puncte mai sus numite, s-ar părea că traseului sinuos, șerpuit, al Căii Victoriei i-ar fi de preferat fermitatea liniilor drepte din care, pornind pe Ana Ipătescu, și-ar

Elegie pentru oraș

Oraș adormit sub o batistă de eter –
fără lumini, fără amăgiri, fără vise,
cu acoperișuri trase pe sfoară și poate înșelate
în așteptări și speranțe.
Oraș care vrea la circ și apoi la cofetărie și mai vrea
să-i fac cunoștință cu prietena prietenei mele.

Pentru ferestrele tale
nu sînt decît un interviu cu flacăra brichetei tale
cu gaz.

O convorbire cu pasărea kivi.
Pentru clipa de-acum sînt un leu care tocmai
și-a devorat cușca. Așteptîndu-te și fumînd nervos
toate bancurile, tot
ce se adăpostește în castelul de nisip al clipei de-acum.

Oraș adormit sub batista de eter a despărțirii –
fără lumini, fără amăgiri, fără vise,
unde doar melancolia rostogolește mulajele de ghips
ale cuvintelor mele...
Și tu te prefaci că le ascuți. Și tu te prefaci că le crezi
și atunci, la adăpostul nopții
sub un nume de împrumut
mă mut în alt suflet.

TRAIAN T. COȘOVEI

Cîsmigiul

Lui M. SADOVEANU

Penultimele frunze s-au scuturat pe-alee
Și salcia cochetă cu plete elegiace,
Ce se privea în apă cu drag ca o femeie,
A pleșuit cu totul... prind fulgi de-omăt să joace.

Platanii, uriașii grădinii, se despoaie
De coaja lor trumoasă ca după scarlatină...
S-a ramolit acum și talnica gherghină
Zvirlindu-și, ca în Lenau, pe vînt pâlita foaie.

Ca un calic ce-ar cere la trecători pomană
Un tei la o răscruce întinde-un ram schilod
Și vîntul miloghește o tinguire vană
Dosind, ca bani de aur, al frunzelor norod.

O foaie de catalpă pe-o bancă solitară
Cum stă uitată-ți pare un pergament pierdut
Al cine știe cărui poet necunoscut,
Ce a dormit pe-acolo în nopțile de vară...

Un carpen își așteaptă să-i vie spînzuratul,
Cu legănări de pendul să-și miște umbra-n lună...
Acuaticile lebezi au îndrăgit uscatul
Ca niște simple giște...

Fanfare nu mai sună.

S-au dus și doiți și bone și mîndri vistavoi...
Cu florile în seră închis stă grădinarul...
Și trist e Cîsmigiul precum e calendarul,
Din care-o mină rupe cele din urmă foi...

A. MIREA

alege celălalt traseu, prin
piața Unirii, de pildă.

Dar eu, firește, nu pentru
asemenea priviri îmi mărtu-
risesc aici bucuria cu care,
de cînd mă știu, umblu pe
Calea Victoriei, am, n-am
treabă, pe orice vreme din
an, la orice oră mi s-ar ivi
ocazia unui pretext de a hoi-
nări prin București. Adică pe
Calea Victoriei!

Ci pentru cel care, pă-
șind prima oară pe Calea
Victoriei și dorind să mintuie
cît mai iute drumul pînă la
celălalt capăt, ar descoperi
că nu poate, nu poate iuți
pasul nicicum peste cadența
de tanguu – pas de tanguu,
tangou II – unul înainte, doi
înapoi, în care se merge pe
Calea Victoriei, unde n-ai să
vezi niciodată pe cineva
grăbindu-se năuc și nepă-
șător la cîte se mai petrec
în jurul său, lungă petrece-

re, și pe-o parte, și pe alta,
pînă la oricare din capetele
căii... Căii Victoriei noastre...

Deci, hai să facem la pas
drumul din piața Victoriei, la
vale, pînă pe cheiul gîrlei,
care, gata!, nu mai e gîrlă,
ci pinză de apă limpede și
cristalină, cum au scris tot
ziarele, toate, dar cred eu
că orice bucureștean care se
respectă îi va zice mai de-
parte gîrlă, semn că, totuși,
n-o iubește din pricina asta
mai puțin.

Așadar, mai întii că nu e
dreaptă Calea Victoriei. Ci
șerpuieste ca o altă Dimbo-
viță, mai adevărată decît ti-
tulara, adică mai cotită, cu
meandre, coturi, ostroave și
lunci, cum stă bine unui riu.

Și cred că prima oară
cînd mi-a venit în minte s-o
compar cu ceva, asta a fost
comparația: o apă curgă-
toare... Unduirile străzii, cînd

inghesuită între maluri, cînd
revărsîndu-se în spații largi,
te duce parcă de mină spre
revelația acestui gen pro-
xim.

Calea Victoriei curge deci
domol, în ambele sensuri,
impunînd vislașilor legea
apelor de cîmpie, drept care,
cum spuneam, niciodată n-ai
să vezi oameni grăbiți stră-
bătînd-o! Chiar și mașinile
circulă mult mai agale, cu o
mină afară atîrnată aproape
ștângărește și cu un înce-
put de fluierat, de melodie
sau după vreo fată, pe buze-
le șoferilor, pe care îi poți
auzi injurînd pe orice altă
stradă din București, căci
străzi sînt toate, în afară de
Calea Victoriei noastre!

Malurile acestei ape
curgătoare pe loc sînt impo-
dobite cu tot ce a adunat
arhitectura și urbanismul
pentru toate gusturile și din
toate epocile spre a da stră-
lucire și haz unui oraș:
case, parcuri, curți, grădini,
vile, castele, palate, blocuri,
piețe, pasaje, teatre, libră-
rii, biblioteci, biserici, muzee,
academii, anticariate, frize-
rii, bănci, institute și institu-
ții, ministere, departamente,
oficii, comitete, consilii, aso-
ciații, uniuni, magazine, pră-
vălii, cinematografe, hote-
luri, restaurante, cofetării,
ceainări, cafenele, braserii,
baruri, bodegi, circiumi și
chiar și bufete. Cantine?
Sînt și cantine! Orice!

Pe Calea Victoriei dai pes-
te cele mai multe din emble-
mele posibile ale Bucureș-
tiului, cele mai multe fiind și
ale țării, începînd cu pala-
tul CEC-ului, de unde nu e
nevoie să ieși cu buzunare-
le bușite de bani spre a
avea cu ce onora plimbarea
noastră, și sfîrșind plimba-
rea, cheltuiala și lista de
embleme la Mărul de aur,
să zicem. La barieră... Între
ele, Palatul Poștei, Victoria,
Casa Modeli, a Armatei,
Capșa, Majesticul, Telefoa-
nele, Continentalul, Roma-
ta, Biblioteca Universității,
Ateneul, Colecțiile, Aca-de-
mia și o puzderie de pala-

te. Cite poțesteți!

Iar printre ele — casa țărânească în care este găzduit Institutul de istorie a artei, la intersecția cu Lemnea, care cade cum nu se poate mai bine pentru a ne spune ce poate să fie Calea Victoriei noastre dacă stradă nu e cu nici un chip! Da, Calea Victoriei este o uliță, o uliță pe care, ca-n poveste, peste noapte — adică în vreo o sută de ani și ceva, nici două, au răsarit, de-o parte și de alta, felurite palate și clădiri după o regulă a fiecăreia, uitind de orice aliniere, ci cătind numai să se simtă fiecare mai în largul său, mai bine cuibărită printre celelalte.

Revenind în avionul din care cineva ar privi de sus și mai de departe Calea Victoriei, acum, că am intrat puțin și-n poveste, pot spune că va fi părăind Calea Victoriei, de-acolo de sus, ca și cind cineva, un uriaș meșter de țiguri, ar fi apucat în pumnul său cite a putut cuprinde case și palate, parcuri și statui, biserici și atenee, cu care, jucându-se, a presărat, de sus, drumul, drumul cuiva de întoarcere acasă, toate cele prefirare printre degetele năzdrăvanului răznindu-se una de alta, dar închipuind totuși, pină la urmă, umbra nesigură a unei linii, a unei poteci: Calea Victoriei noastre! Care mai poate fi privită și dedesubt în sus, ca și cind tot ce e aici, de-o parte și de alta a privirii și a pașilor noștri doiniți, ar fi răsărit din niște semințe aduse de vint în neorînduiala firească a viului, precum au și răsărit mai apoi, răsărite, iar nu clădite, pe două șiruri cind bezmetice, cind poznaș aliniate, niciodată două în linie chiar dreaptă, căci linia dreaptă, se știe, nu-i a firii, nu-i nici a Domnului.

Da, Calea Victoriei este Ulița Mare a Bucureștilor, a Țării!

Dacă compari această u-

liță cu o stradă, oricare ar fi ea și oricît de bulevard s-ar numi aceasta, îți vine în minte, prin analogie, să mai faci și alte comparații, alte distincții, la fel de necesare și unele, și altele, bunăoară între crîng și parc... Și într-adevăr, cîndva Podul Mogoșoaiei — cum i s-a spus pină la Victoria din răzbelul de Neatîrnare — sfîrșea, la marginea orașului, la Șosea, într-un crîng, care încă și azi mai rezistă strădanilor primăriei de a-l transforma în parc.

Dacă nu mă înșel, interbelic, Bucureștiul chiar fusese considerat un mare sat...

Calea Victoriei o simt uliță mai ales atunci cînd străbătînd-o mă întîlnesc cu cineva cunoscut și mai schimb o vorbă ori numai un salut, un zîmbet de pe celălalt trotuar. Căci, spre deosebire de altele, cum s-or fi numind, pe Calea Victoriei ușor de tot te saluți cu cineva de pe cealaltă parte a drumului. De pe celălalt trotuar, dar nici cuvîntul trotuar nu se potrivește, deși există așa ceva, dar lumea, pe Calea Victoriei, preferă să pășească pe unde-i vine mai la-ndepicior, încetinind astfel și mișcarea automobilelor, obligate să participe și ele la această tihnă manifestare de umanitate, la această clacă nesfîrșită care este străbaterea Căii Victoriei noastre.

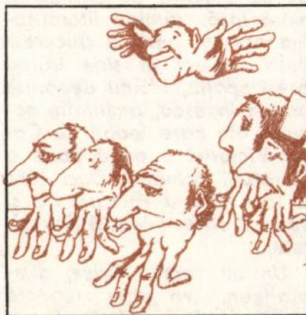
După aproape treizeci de ani de cînd mă vîntur și eu pe aici, nu mi se mai poate întîmpla să petrec pe Calea

Victoriei, de obicei din ulicioara Frumoasă pină la Capșa, fără să mă întîlnesc cu cineva cunoscut. Deseori, oprindu-ne să mai schimbăm citeva noutăți, din doi ne facem trei, patru sau cinci, ceea ce, pină mai de curînd, ne obliga să intrăm la o bere. Două, trei, patru, cinci...

Pe mulți bucureșteni îi știu numai din vedere. De pe Calea Victoriei!... Mai ales bucureștene...

Bucureștenii nu-s oameni gălăgioși, dar anumite lucruri, care se potrivesc, și le spun cu voce tare, răsunătoare, să le audă și alții, alți trecători, cu care apoi, peste umăr, schimbă priviri amuzate, complice. Drept care cel mai mult îmi place, umblind pe Calea Victoriei, să intru în vorbă cu oameni necunoscuți, atunci cînd se ivește ocazia unui scurt și cuprinzător comentariu pe seama unei întîmplări sau situații răsărite în calea noastră și a Victoriei, și care suportă o proiecție în absolut, tărîm atît de familiar oricărui bucureștean, om de principii și de confruntări teoretice la nesfîrșit purtate în grădina Ateneului ori peste drum, la Cîna...

Spu-i o vorbă, îți răspunde cu alte trei, mai adaugi două și, după ce v-ai privit în ochi cu drag, dragul de aproapele tău de pe Calea Victoriei, schițezi un salut și pleci mai departe, fiecare în ale lui. De nenumărate ori mi s-a întîmplat! Precum și altora cu mine. Tuturor, acum, același salut!... Aceeași privire... Și un gînd, de neuitare și pomenire, pentru acel brav bucureștean, mai bucureștean decît noi toți la un loc, și care, cîndva, și-a petrecut întreg concediul la Cîna, dormind tot acolo, sub love, iar dimineața luînd-o iar de la capăt, haiducește, căci va fi fiind un vis neștiut al fiecăruia dintre noi de-a-și face măcar vacanța, dacă nu veacul, pe Calea Victoriei.

Dar noaptea?... Tirziu după miezul nopții, cînd se golește de începători?... Cum arată Calea Victoriei, Calea Victoriei by night?...

O asemenea preumblare, voit să fie de la un capăt la altul, venind de la Șosea și năzuind spre o mansardă postuniversitară, undeva pe Cazarmii, cu cîți ani în urmă?... la ora cînd marile adevăruri se dezvăluie celor norocoși să fie deștepți la acel ceas, ca o răsplată a nesomnului, a nedormitării și a neadormirii cu care sintem datori, la ora cînd altora, prin păduri, li se arată focuri nălucațoare deasupra comorilor îngropate de alți singuratici în clipe de mare primejdie și cumpănă, eu, într-o clipă de senină trăire a spațiului străbătut de la un capăt la celălalt am priceput, dintr-odată, de ce este Calea Victoriei atît de nepereche în lumea asta mare!

M-am oprit, cu gîndul, ezitant, de-a n-o lua spre Carul cu Bere, aflat la doi pași, nehotărît să-i fac, să nu-i fac?, și m-am uitat roată în jur, la lungul drum străbătut, din care nu vedeam decît o bucățică, un fragment, pînă-n Doamnei, și cealaltă, care mă aștepta, pînă jos, pe Splai, o ultimă parte, finală! La ora aceea, ici-colo ferestre luminate! Scrie lumea, scrie și citește!, mi-am zis, duminindu-mă că și mie îmi mai rămîne la fel, să scriu și să citesc ultimele pagini, finale, ale Căii Victoriei, cite îmi mai rămăseseră pînă jos, la Operetă... Le-am lăsat pentru mai tirziu, pour la bonne bouche, și am intrat pentru alta, citeva, penultime, de bere, la Carul cu pricina și cu cei mai grozavi mititei, ca să mă dumiresc mai bine cum vine asta, căci vine bine, al naibii de bine, mă luminau tot mai mult, cu fiecare halbă pînă cînd s-a luminat de ziua și am mai cercetat o dată Calea Victoriei și la

lumina aceea de început în zori, cînd totul pare că se oprește suspendat în aer pentru o scurtă eternitate, a neuitării.

Calea Victoriei cînd o iei spre casă în zorii zilei!...

Da, văzusem bine cu citeva ceasuri mai înainte! Așa e!... Secretul Căii Victoriei!... Îl prinsesem!... Se îndurase de mine...

Dragă Radule, Calea Victoriei, cînd o gîndești integral, după ce de nenumărate ori ai străbătut-o la fel, îți dai seama, într-o norocoasă clipă de iluminare, că seamănă cel mai mult, cel mai adînc, cu o carte. Cu o carte bună! Nu o carte cu poze, un album, un album cum încă nu s-a găsit ochiul demn și în stare să-l facă, cu penelul, în creion sau măcar cu aparatul de fotografiat ori filmat, ci o carte propriu-zisă, de literatură, un roman. Căci, da! Negreșit Calea Victoriei are o structură literară, predominant epică, cu unele accente lirice și momente dramatice. Cu așa ceva rimează cel mai bine dacă vrei s-o compari, dar e mai mult decît o comparație, este o identificare!... O pot dovedi bîgînd de seamă că te alegi cu alt gust al vieții dacă o străbați de la un capăt la altul spre piața Victoriei, și altul e cel pe care ți-l dă cînd faci din piața Operetei ultima pagină...

Deci e vorba de două romane, de două structuri epice!... Fiecare cu variantele ei, după cum și unde treci de pe o parte pe alta!... În mare însă, rămîne literaritatea acestei părți a Bucureștiului. Deci în sine trăind acest spațiu, lăsînd deoparte partea livrescă, amintirile nenumărate care leagă de Calea Victoriei o bună parte a literaturii române. Deci fără a face istorie literară zic și spun și afirm această literaritate...

Un alt James Joyce, dimbovițean, va scrie vreodată textul a cărui noimă să n-o

poți pătrunde decît dacă cunoști bine cum se insinuează și răsar în cale, pe Calea Victoriei, clădirile, piețele, palatele, răscrucele și cite mai sînt, ritmînd inegal, neuniform, așa cum șade bine unui mare prozator, derularea vieții și a orașului, a lumii, în această ipostază, în acest moment norocos de înzidire a frumuseții lor care se cheamă Calea curat a Victoriei!

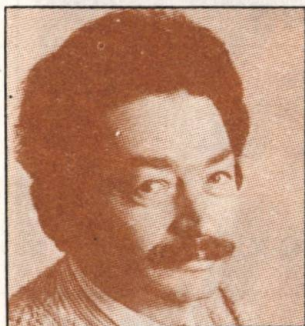
Citeodată, supus nevoilor cum este oricare dintre noi, nu-ți poți îngădui să mergi de la un capăt la celălalt, așa cum, cu drag, o faci în răstimpul de răgaz cu care, din cînd în cînd, singur te răsplătești! Ci faci numai un colț, două, să zicem din Griviței pînă în Nefurilor, și cînd ai părăsit Calea ca s-o iei spre Sfîntul Iosif te simți ca după o năvală bună!... Căci fragmentar Calea Victoriei nu este un capitol de roman, din propriul roman, ci are ceva din deplinătatea unei proze scurte! Cineva mai priceput istoric ne-ar putea dezvălui că momentele și schițele lui Caragiale sînt, stilistic, proiecția literară a felului în care a fost receptat Bucureștiul, și în primul rînd Calea Victoriei, de către Caragiale... Prin vitrina unei berării, bunăoară. A unei cafenele... Privirea străbătînd stîlca geamului cînd dintr-o parte, cînd din cealaltă...

Și ajungi astfel să te dumirești că dacă e să semene cu ceva, mai mult decît cu orice altă stradă din București și din lumea asta mare, Calea Victoriei noastre seamănă, ba mai mult, este, este o bibliotecă! O bibliotecă pentru toate gusturile și pentru toate nevoile cititorilor și vizitorilor...

Cu această satisfacție o străbat, fără să mă satur de ea și fără să am sentimentul că am citit-o ori am visat-o toată! Calea Victoriei noastre...

HORIA GANE

— Și ce faci la București ?
te întreabă copiii.

— Cum, ce fac ? răspunzi
întrebării cu-o întrebare ca
să-ți dai răgaz de gândire.
Copiii mici li se cuvin gin-
duri mari, iar oamenilor mari,
puțină copilărie. Dar copiii
nu prea au răbdare la gin-
duri. Lor le e de-ajuns inima.
Gândirea ocolește, iar inima
dă de-a dreptul.

— În București se construieș-
te tot timpul ! te-ajută tata.
Și ziua și noaptea, și ieri și
miine...

— Tăticule, te-ai tras cu
metroul ? Te-ai dat cu barca
pe Dimbovița ? e nerăbdător

să afle băiatul. Iar tu te
bucuri, îi preocupă Bucureș-
tiul. Ce dovadă mai limpede
îți trebuie că se vor cu tine ?

— Și se fac orașele unul
lingă altul, unul lingă altul,
nu-i așa ?

— Așa e, copii. Eu am însă
de bățut și altfel de străzi,
vechi-străvechi, străbunici și
străbunice pe unde și-au
purta pașii voievozi și poeți,
străduțe care își țin în poală
casele ca pe niște ghele
de lână și împletesc amintiri
cu andrele de lemn.

— Și cum recunoști pașii lui
Eminescu ?

— Miroase a tei.

— Și ai voievozilor ?

— După libertate.

— Și tu umbli numai așa...,
voievod de tei ?

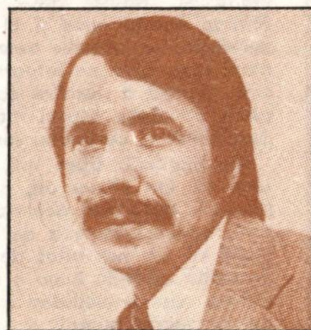
— Orice tătic care-și meri-
tă numele acesta nu se află
în București fără o treabă
anume. Firește, trecind
străzi care se numesc : „Cri-
nul de pădure”, „Plopii fără
soț”, „Umbră cu rouă”, tăti-
cul vostru își mai și zimbește
gîndurilor sale. Și atunci cînd
un om își zimbește gîndurilor
sale seamănă a piersic. Dar
el este însoțit peste tot de o
servietă mare și grea care-l
ține cînd de-o mină, cînd de

alta. Intră în casele acelor
bătrîni bolnavi și nespun de
singuri și le aduce speranță.
Nu există oraș în lume cu
mai multă speranță ca Bucu-
reștiul.

— Și ce mai faci tu, tăticu-
le, la București ?

— Mi-e dor.

GEORGE ALBOIU

Cînd am descălecat în
București, acum un sfert de
secol, am văzut un țăran care
semăna leit cu nea Marin
Ilie, zis Tențu. Așa mi s-a
părut, după ce a trecut de
mine, nu mai era el. „Vezi
că la București umblă ciinii
cu covrigi în coadă, aici la
noi n-ai să vezi așa ceva !”
Eram mic cînd nea Marin Ilie,
zis Tențu, vecinul nostru hitru,
înalt și buzat, s-a exprimat
așa. Își făcea veacul, la bă-
trînețe, pe o canapea, lingă
poartă, trăgînd din țigară și
intrînd în vorbă cu copiii.
Într-o după amiază, s-a sco-
tocit în buzunar după cițiva
bănuți și ne-a rugat, cu o
voce serioasă, pe mine și pe
vărul meu de aceeași vîrstă,
să dăm o fugă pînă la libră-
rie și să cumpărăm, pentru
el, „ia-mă dă păr” și „sămin-
ță dă sticlă dă lampă”.
Vinzătoarea, ieșită acum la
pensie, atunci domnișoară, a
izbucnit în ris, s-a aplecat cu
fruntea spre teighea ca să se
potolească. Mai erau cițiva
înși înăuntru care s-au ținut
cu mina de burtă. Am ieșit
rușinați, mai mult alergînd —
fusesem păcăliți.

GH. LEAHU : „Bulevardul Lacul Tei”

MIRCEA SCARLAT, O ZI DIN VIAȚA UNEI AMINTIRI

Ca și oamenii, amintirile au viața lor. Cînd un om devine pură și imaterială amintire, silueta abstractizată a existenței sale lasă umbre pe zidul în care memoria își zidește zilele, anii, virstele. Mircea Scarlat este și el prins în zidăria sensibilă a acestui perete de singe și nervi spre care ne întoarcem, din cînd în cînd, pentru a descifra cu miopia noastră plină de viață scrisul mărunț, uneori indescifrabil al destinului său.

Am împărțit, cîțiva ani, biroul aceleiași redacții. De cîteva ori, aceeași masă cu prieteni, autocarul acelorași călătorii prin țară, aceeași cameră de hotel. Omul era blind ca un nor uitat deasupra cimpului de vîntul amiezii. Avea o înțelepciune calmă pe care o închidea în fiecare gest ca pe un secret numai al lui. Mi s-a părut întotdeauna că gestul lui de a scoate punga de tutun, de a îndesa firele aurii în craterul pipei era un semn al aminării. Ce fel de aminare? Asta e însă întrebarea pe care Mircea Scarlat ne-a lăsat-o cu zîmbetul lui uitat în colțul gurii ca pe o pipă stinsă de mult.

Am scris cîndva că, prin cărțile lui (cele virtuale, cele pe care el le ținea deocamdată închise în blocul de piatră al proiectelor de viitor), poezia tină și-ar fi cîștigat dreptul la primul tom de istorie literară. Intr-adevăr, în cîțiva ani, ISTORIA POEZIEI ROMÂNEȘTI ar fi înaintat răbdător spre cei mai tineri dintre poeții de astăzi. Oricum, cu ce a publicat pînă în momentul dispariției sale, Mircea Scarlat își inscrie nu numai numele, dar și personalitatea, individualitatea stilistică, formate, cristalizate. Oricare cititor de acum și de mai tîrziu va realiza că întreprinderea lui în domeniul istoriei poeziei este dintre cele mai temerare și originale și, totodată, surprinzătoare la o vîrstă la care criticul și istoricul literar își ascut încă uneltele receptării fenomenului literar.

Pe balanța cu talgere sensibile a literaturii, Mircea Scarlat a așezat așchia de metal pur, de aur curat, a vocației și a speranței. El este viu pentru că a dat viață cărților sale. Iar cărțile lui trăiesc,

Intr-un dialog cu academicianul Alexandru Rosetti

respiră în mijlocul nostru. Sint și vor rămîne prezente.

2 iunie 1988

TRAIAN T. COȘOVEI

FOTOGRAFII CU PIPĂ ȘI FĂRĂ

Cu Mircea Scarlat s-a pierdut un mare critic, dar eu, personal, am pierdut un prieten desăvîrșit. Cînd spun „desăvîrșit” nu exagerez cituși de puțin, știind precis cîtă încărcătură are un asemenea cuvînt, mai ales printre literați.

Oriunde ar fi apărut, și Mircea Scarlat apărea în locurile cele mai neașteptate, era clar că acolo exista un om cu o judecată temeinică, cu o ironie scintilietoare, de o camaraderie fără echivoc,

cu o discreție și un bun simț natural, adică mai toate darurile la care putea rivaliza un om, încă destul de tânăr. Se întâmpla atunci, la Casa scriitorilor sau în altă parte, să-i arunc cite o privire de la distanță, să mă incredintez că e acolo, că n-a plecat și că, deci, totul e în regulă. Va să zică, noi ceilalți, nu eram singuri din moment ce Mircea era acolo, surizând, veșnic surizând, aruncându-ne la rindul lui ocheade, așa ca-ntr-o clandestină și niciodată dusă pînă la capăt prietenie literară.

Asta nu însemna nici o concesie! Nici măcar un fel de a fi mai tandru, mai naiv, mai plin de toate delicatețele nu i-ar fi convenit, orice s-ar spune. Începusem să cred că șansa unei amicitii îmi surise cu adevărat – de la o anumită vîrstă, se știe, nu se mai fac amicitii, cu atât mai mult cu un critic, fapt nu prea îmbucurător pentru mine, incurcat în atâtea prejudecăți – cînd, parcă dintr-o greșală grosolană, pe care n-am înțeles-o nici astăzi, a trebuit să-l vizitez la spital!

Era o glumă, așa că m-am dus fără prea mari emoții, asigurat că la vîrsta lui așa ceva nu e posibil. Acum pot să spun că da, este posibil să ai treizeci și șase de ani, să stai într-un pat de spital fără prea mari speranțe și să aștepti. Ce? Ceva care, la vîrsta lui, nici un om n-ar fi putut să înțeleagă vreodată.

Asta e tot. Într-o anumită zi, destul de nefericită, plină de tot felul de oaspeți simandicoși, i-am zărit două fotografii, cu pipă și fără, cu acel suris de adolescent, deloc teribil ci numai înțelept și puțin visător, cu ochii scăpărători, vii, de neuitat.

Și atunci, ca altădată la Casa scriitorilor, i-am aruncat o privire clandestină, să mă asigur că, printre atîția oaspeți zgomotoși, el era acolo, și, deci, nu mi se putea întâmpla nimic, totul era în regulă, pentru totdeauna.

VASILE PETRE FATI

„PÎNĂ LA CAPĂT“

Era cel mai harnic dintre noi. Prin hărnicie înțeleg, inclusiv în cazul de față (precizarea mi se pare, cel puțin aici, necesară), munca „îndirjită”, efortul continuu orientate însă cu necesitate de in-

teligență, avînd mereu în fața ochilor „himera” ținiei. Mircea Scarlat era omul marilor proiecte, gîndite firesc, fără trufia vîrstei, fără inconștiența iuventuții, numai în puține cazuri agreabile. Era cel mai laborios, deci, dintre noi toți, „activ” într-un sens pe care-l vreau înțeles dincolo de orice astuțiozitate. Dispărut la vîrsta la care alții poate de-abia debutează „în presă” sau își văd cu emoție tipărită prima carte, el a lăsat o OPERĂ. Ce cuprinde aceasta se știe. Mai important mi se pare să ne reamintim CÎT cuprinde. Și e bine să ținem cont de faptul că ea a încercat să cuprindă toată literatura română, într-un proiect de zile mari, la care nu știu, sincer să fiu, cîți dintre noi ar avea curajul să se „înhamă”, cum se spune. Mircea Scarlat s-a „înhamat”, de bună-voie și nesilit de nimeni. Urmărit de la început de fantasma totalității, el și-a demarcat începutul cu încetul domeniul, unul care, de asemenea treptat, ne-a apărut ca fiind întreaga literatură română. Deși nu-l aproba întru totul, Constantin Noica îl aprecia exact pentru această vocație a „totalității”, pentru curajul mizelor mari care întotdeauna implică studiu sistematic, „la surse”, fie ele numai „literare”. Începînd cu o INTRODUCERE ÎN OPERA LUI MIRON COSTIN și sfîrșind cu o carte despre Bacovia (ultima antumă, la data apariției acestor rînduri fiind poate de mult în librării tomul al patrulea, vai, postum, din ISTORIA POEZIEI ROMÂNEȘTI), publicînd volume despre Ion Barbu și Cezar Bolliac, prefațînd o antologie Marin Sorescu și postfațînd una Alexandru Grigore, scriînd curent despre „actualitatea literară”, făcînd toate acestea, deci, ținînd, în plus, o vreme, cronica traducerilor în Amfiteatru, Mircea rămîne pentru noi un MODEL. Nu găsesc altă formulare în afara acesteia, care poate părea destul de circumstanțială, și renunț să mai caut pentru că mi se pare că ea totuși conține, în cazul de față, un înțeles profund ce o salvează de la convenționalitate: Mircea era tipul tînărului intelectual (critic și istoric literar, în speță) care și-a ales de la bun început drumul cel mai dificil, cel mai angajant, cel mai lung și la capătul căruia nu se află întotdeauna recunoașterea deschisă a meritelor. Nu mă îndoiesc că l-ar fi străbătut pînă la ultimul kilometru.

CRISTIAN MORARU

TÎNĂR ȘI ÎNȚELEPT

E foarte greu să găsești cuvinte care să traducă oarecum exact toată tristețea generată încă, mult timp după ce nenorocirea s-a consumat, de moartea unui om tânăr, a unui scriitor dotat, a unui prieten. De fapt nenorocirea continuă să se consume cît timp tu, celălalt, te mai gindești la cel dispărut, cît timp adică mai ești în viață.

Iată, au trecut luni de zile de la acel 18 decembrie (1987) cînd Mircea Scarlat a încetat din viață și cărțile lui, figura lui de copil puțin naiv, puțin zeflemist, nu încetebază să ne revină în minte.

Mircea Scarlat a scris mult, a citit și mai mult ca să o poată face; drumul nostru era comun, de cele mai multe ori, doar pînă în poarta clădirii de pe Calea Victoriei 115, pentru că el se ducea mai departe, la biblioteca din parcul Academiei unde, știu sigur, îl așteptau pe masă cărțile celor mai vechi și mai înțelepți decît noi.

Deși a încetat el însuși să se mai poată duce la bibliotecă, la redacție, la „Casă”, cărțile lucrate de el continuă să apară. CLIMAT POETIC SIMBOLIST este prima ce la ieșit de sub tipar în absența lui, prima-i carte postumă, o antologie a simbolistilor minori, de fundal, alcătuită cu acribia care ne este bine cunoscută. Va mai urma volumul patru al importanței ISTORII A POEZIEI ROMÂNEȘTI și poate altele, continuînd să zugrăvească portretul unui critic tînăr și înțelept, al unui cărturar pe care soarta l-a oprit să-și desăvîrșească lucrarea în această lume.

N. PRELIPCEANU

PRIVIRE ÎN PEISAJ

Un an de zile a semnat cronică literară în revista „Viața Românească” și textele sale stau mărturie pentru rigoarea și echilibrul judecăților sale, pentru lipsa de prejudecăți și onestitatea cu care își realiza el actul critic, la urma urmelor misiunea lui printre noi.

De obicei, criticii din generațiile tinere la un moment dat sînt partizani inflăcărați ai generației lor sau ai alteia, mai puternice, și abia timpul le răcorește timplele, învățîndu-i, ca și pe cei dinaintea lor și pe cei de și mai înainte, că litera-

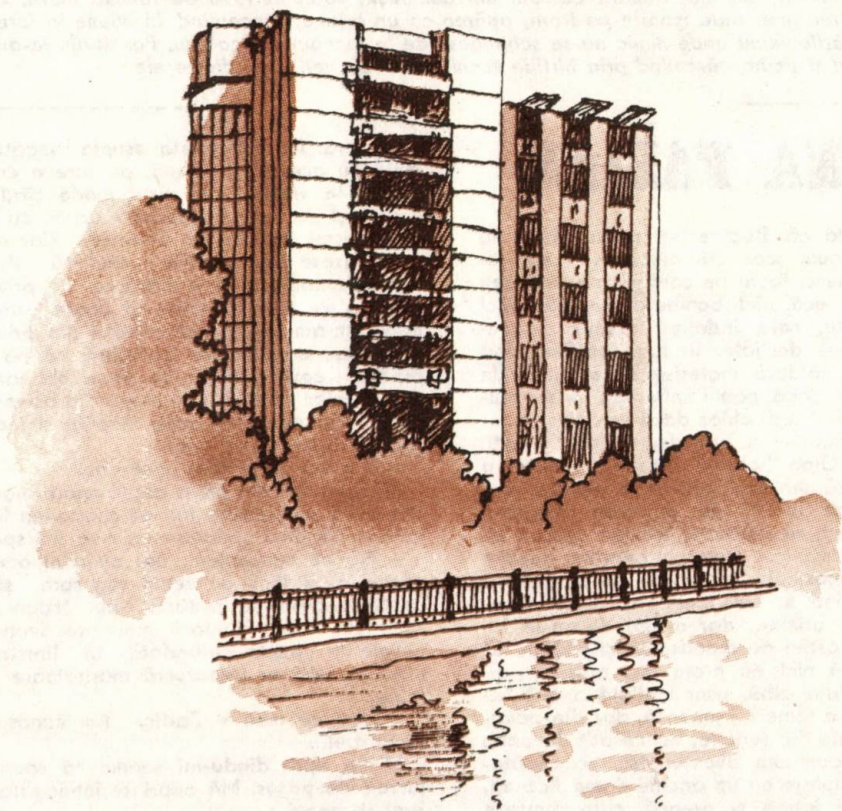
Așa cum a rămas în amintirea noastră...

tura nu se împarte în generații, promoții, grupuri decît din rațiuni statistice sau mnemotehnice. Deși tînăr, deși încă din generația celor infierbîntați, Mircea Scarlat era un critic deja înțelept, ne spune asta și faptul că, în loc să-și ridice în slăvi prietenii sau vecinii, el s-a apucat să scrie ISTORIA POEZIEI ROMÂNEȘTI, de la cei mai vechi, care nu aveau ce să-i dea, cum să-l sprijine/propulseze și pînă – dacă ar fi apucat – la cei de azi. Să începi, la mai puțin de treizeci de ani, cu Nicolaus Olahus, cu Iancu Văcărescu și Barbu Paris Mumuleanu e un curaj în zilele noastre cînd de regulă critica îl uită în 2-3 săptămîni și pe un poet nu lipsit de valoare dar mort la 42 de ani. Acest curaj, ca și pe acela de a trăi printre cărți și printre ceea ce ele îți pot da mai trainic decît schimbările zilei, Mircea Scarlat l-a avut cu prisosință. Nu s-ar putea cu toate acestea spune că în ceasurile libere, în ieșirile la Șimeu, sau Budești-Maramureș, sau Focșani, sau Brăila, sau Craiova nu era și el un om ca toți oamenii, că nu gusta o lungă și inutilă (dar cît de plăcută!) oră de tacla, însă a știut să-și dozeze și orele pierdute cum și pe cele cîștigate. Căci el a fost un cîștigător. Cursa lui contra cronometru Mircea Scarlat nu a pierdut-o. Cărțile lui continuă să apară, el însuși continuă să fie printre noi. Viu, mai viu decît mulți dintre morții care „cu toate acestea se mai plimbă cu nerușinare pe stradă”, cum spunea cineva, mai demult.

Dar tristețea noastră că l-am pierdut e și ea mereu prezentă în noi, mereu, în fiecare zi, vie.

DINU FLĂMÂND

ORĂȘUL ÎN OGLINZI

„PRIMA POVESTIRE”

În vara anului 1966, nerenunțând total la poezie, într-o după-amiază fierbinte și tăcută, pe foaia albă pe care o aveam în față am scris un titlu, apoi am umplut-o cu cuvinte și ele s-au făcut o povestire pe care până atunci n-o avusesem în cap. Mi-a plăcut și am ieșit în stradă, dar Calea Moșilor era pustie și încinsă, în depărtare, cam prin dreptul străzii Ardeleni, se zărea un tramvai vălurit de căldură și plutind tăcut înspre mine.

Am scris aproape o lună din vara aia și la sfârșit aveam un mic volum cu un titlu ciudat : Domni și Domnișoare și mai toate povestirile se întâmplau în cartierul în care mă născusem și copilărisem, aflat la stînga și la dreapta Căii Moșilor. Era un cartier cu neamuri amestecate și, dacă-mi amintesc bine, pe strada Vaselor locuiau trei dintre colegii mei de școală primară : la începutul ei, înspre Moșilor, Vasilescu Vasile, cam pe la mijloc, unul Bostanian, care avea capul chiar așa, apoi, în cealaltă parte, Berenstein Dan. Am băgat în povestirile mele tot ce știam despre cartier, iar castanul de pe Călușei, unul din cei mai frumoși castani din București, sădit în 1916 de familia Mera, în amintirea unei rude moarte pe front, apărea ca un laitmotiv încercînd să adune în jurul lui străzile vechi unde nimic nu se schimbase de la începutul secolului. Povestirile le-am pierdut și acum, răscolind prin hîrtiile vechi, am descoperit una dintre ele :

GINA FABIAN

Si iată că Bucureștiul anului 1943 fu oarecum scos din amorțeala ce-l cuprinsese, lucru pe care nu mai reușeau să-l facă nici bombardamentele, nici veștile triste, care îndoliau casele și umpleau inimile de jale. În luna aprilie, cînd un val de căldură moleșise orice urmă de viață, chiar dacă pomii înfloreau și se scuturau prinzînd rod, chiar dacă verdele lor invadasese grădinile și străzile, vestea morții doamnei Gina Fabian, artistă de mîna a doua, adusă din provincie și întreținută (lucru declarat public) de un mare negustor, nu făcu decît să aștearnă uitarea asupra ei. Obligat să trăiesc o vreme în preajma acestei femei, o cunoșteam destul de bine și iată-mă acum asistînd la înmormîntare, lucru dezo-lant pentru oricine, dar orașul devenise insensibil la astfel de manifestări și trebuie să recunosc că nici eu n-am fost prea impresionat de fața albă, ușor umflată a defunctei. Fusesse o femeie frumoasă, dar din păcate, sau poate din ferice, numai atît. În urma unei vieți oarecum aventuroase, se căsătorise la întîmplare cu un anume domn Fabian, profesor de latină și greacă, care avusese prezența de spirit să moară la puțină vreme după căsătorie, și iată că proaspăta doamnă Fabian se văzuse în posesia unei case, e drept la marginea orașului, și a unei pensii nu prea mari. Se făcu artistă și după trei ani un negustor de cafea, în trecere prin oraș, se îndrăgosti subit de ea și o scoase din fundul de provincie unde o îngropase soarta

și cariera. Nu voi insista asupra legăturilor mele cu această doamnă, pe care o cunoscusem în vremea de tristă glorie cînd era artistă și pe care o revedeam acum, cu ocazia acestei împrejurări solemne. Capela în care fusese depusă era învăluită într-un semiîntuneric plăcut și după ce o privisem cuprins de gânduri triste și poate un pic naive, m-am îndepărtat căutînd din priviri o rudă, sau o persoană apropiată căreia să-i prezint condoleanțe. Nu eram obligat s-o fac și chiar cred că renunțasem la asemenea gînd, cînd un domn gras, îndoliat și îndurerat, s-a apropiat de mine :

— E o mare pierdere pentru noi.

Nedumerit l-am privit atent, poate mai curios decît se cuvenea într-un asemenea loc și ocazie. Bănuind nedumerirea mea, îmi spuse :

— Nu ne cunoaștem, dar amîndoi am cunoscut-o, și făcu un semn vag spre sicriul așezat undeva mai în fund. l-am răspuns, dar cuvintele mele răsunară mai tare decît era nevoie în capela cufundată în liniște și cîteva priviri se întoarseră mustrătoare spre mine.

— Numele meu e Zadic. Am cunoscut-o acum trei...

M-am oprit dîndu-mi seama că spuneam lucruri de prisos. Mă cuprinsese înțelegător de braț și repetă :

— E o mare pierdere pentru noi.

Așa l-am cunoscut pe omul care o iubise și întreținuse pe artista de mîna a doua, doamna Gina Fabian. Mă invită prietenos să-i fac o vizită și cu toate că în momentul acela îi promisem cuvintele ca pe o simplă politețe, după o vreme l-am vizitat. Cuprins de scrupule, faptul că profitam de bună-

voința unui om acordată într-un moment de grea cumpănă pentru el, în drum spre adresa indicată pe cartea de vizită, îmi motivam în o mie de feluri nesăbuita încercare. Îmi spuneam că deoarece nu mai am pe nimeni în acest oraș și peste câteva zile aveam să plec pe front sint îndreptățit oarecum, la această vizită. Mi-am aprins o țigară cu gust amărui și a trebuit să-mi recunosc, da, asta e cuvântul, să-mi recunosc, că poate și frumoșii ochi ai unei domnișoare pe care o zărisem în treacă în biserică și pe care o bănuiam fiica celui spre casa căruia mă îndreptam, m-au făcut să iau nesăbuita hotărâre. Era primăvară, dar o zi cenușie îmi făcea oarecum sumbre și ridicole gândurile. Mergeam pe Moșilor și de acolo trecui printr-o ulicioară numită Cenușăresei și câteva babe armeneste mă priviră cu ură. Fără să le dau atenție am ajuns pe Aliman și teii se scuturară în capul meu neghiob. Intrarea Palmierului se căscă în fața mea și, buimac, privii castanul înflorit care plutea ca un balon umplut cu aer cald spre cerul acelei zile. Ca un somnambul mă oprii la ușa în spatele căreia, indemnând poate numai de diavol, credeam că îmi voi găsi fericirea și am sunat. Îmi deschise un servitor și îmi spuse că domnul mă așteaptă. O clipă am crezut că e vorba de o confuzie, dar gazda mă primi căduros, de parcă numai eu rămăsesem pe lumea asta, îmi făcu cunoștință cu fata lui, era într-adevăr aceea care îmi plăcuse atât de mult. O chema Maria și peste trei zile eram logodit cu ea și mă instalai în una din multele camere goale ale casei. Viitorul

meu socru reuși, datorită numelui său și poate și banilor săi, o aminare de o lună a plecării mele pe front, timp necesar pentru pregătirile de căsătorie și căsătorie. Era un noroc chior, sau poate unul din cele mai crunte ghinioane pe care îl avusesem vreodată în viață. În orice caz îmi petreceam toată ziua alături de Maria și a fost o perioadă fericită. Seara veneau musafirii și în salon se bea ceai și se discutau ultimele evenimente politice. Nu mă amestecam în discuție și singurul meu rol se rezuma la a o sorbi din ochi pe frumoasa Maria și a aștepta să rămânem iar singuri. În orice caz toată lumea era fericită. După ce conducea ultimul musafir, viitorul meu socru se retrăgea în camera lui și noi rămâneam mai departe în salonul plin de fum și făceam planuri de viitor și poate ne sărutam.

Și iată că într-una din aceste seri o doamnă corpolentă propuse să facem o ședință de spiritism și cum nimeni nu se opuse, Maria fu aleasă ca medium, se stinse lumina și ea plecă pe lumea cealaltă în căutarea faimosului personaj, căruia voiam să-l punem câteva întrebări în legătură cu soarta ce ne așteaptă. Eram destul de neliniștit și-mi blestemam zilele că nu m-am opus la îndeplinirea acestei practici periculoase, sau la alegerea Mariei ca medium. Știam cât e de sensibilă și plăpindă. Și iată că acum tocmai ea fusese aleasă să facă îngrozitorul drum prin țara morților. Trecuse citva timp și Maria nu dădea nici un semn că s-ar fi întors de acolo de unde fusese trimisă. După un timp a fost aprinsă lumina, dar trupul sărmanei fete nu dădea nici un semn de viață. Am fost îngroziți și după trei zile avea loc înmormintarea. Stăteam năucit lângă sicriu și spre nefericirea mea, fața albă și puțin umflată a defunctei nu-mi spunea nimic. După un timp m-am retras și am căutat din priviri vreo rudă, sau pe cineva apropiat căruia să-i prezint condoleanțe, dar nu cunoșteam pe nimeni. S-a apropiat de mine un domn gras îmbrăcat în negru și mi-a spus:

— E o mare pierdere pentru noi.

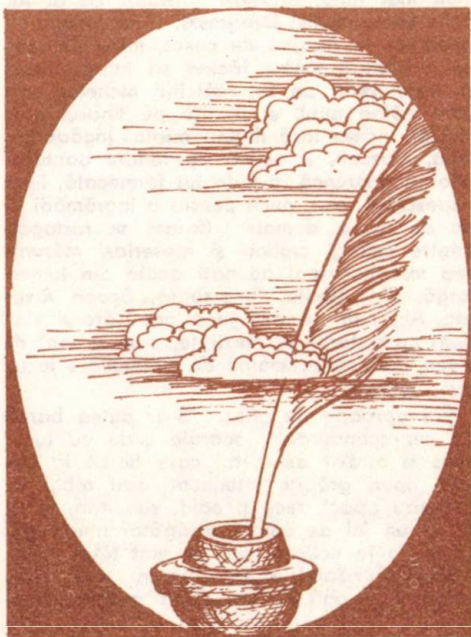
L-am privit nedumerit și s-a grăbit să adauge:

— Da, Gina Fabian a fost o mare artistă.

Consternat m-am apropiat de crucea reze-mată de sicriu și am citit: — Gina Fabian, născută 1906, moartă 1943.

Părăsit, domnul în negru se cufundase într-o rugăciune. Am trecut pe lângă el, cu capul în pământ și am ieșit. Am dat să pornesc pe strada principală, era plină de pomi înverziți și de plimbăreții de la ora patru, dar deodată mi-am adus aminte cine sint, și am pornit pe o stradă lăturalnică, fără nume.

ȘTEFAN AGOPIAN

SEMN

(Fragment din Romanul
unui student rătăcitor)

Într-o zi din primăvara anului 1954, spre sfârșitul Zodiei Berbecului, un tânăr provincial, student abia de câteva luni, venit la București, se opri în capătul străzii Maior Ene, înainte de a se hotărî dacă să coboare pe Uranus sau să se întoarcă la sala de scrimă din vechea clădire ANEF. Demodate, scunde, solide, ospitaliere încăperi la fel de pline de suflet și vedenii ca și ființele vii și inteligente: sala miniaturală de gimnastică, laboratorul de anatomie, sauna cu abur, de piatră, și trepte curate de lemn alb și moale unde și regele Ferdinand se îmbăiașe... Aproape de bordura trotuarului îngust trecu în trombă o motocicletă Triumph lustruită și ochioasă ca trompeta lui Louis Armstrong. Era un decaționist pe drojdie, un fost campion care își adusese scula de la Roma unde reușise să nu se remarce prin nimic la niște internaționale din anul trecut și va obține aceeași performanță la Melbourne, la viitoarea olimpiadă. Virajul brusc, luat aproape la orizontală pe strada pavată cu piatră cubică tăiată de cele patru linii de tramvai, era într-adevăr spectaculos, avea clasă, dar domnul Rafael îl privi adînc, muștrător pe tânărul student oprit în dorul lelii la colțul străzii. Motociclistul dispăru de mult. Tânărul continuă să caște naiba știe la ce gura. În sfârșit, porni leneș pe Uranus în jos. Domnul Rafael, fără să-l fi scăpat o clipă din ochi, continua să privească furios, dezaprobator în urma lui. Ridică burlanul cotit așezat deasupra mangelului aprins în fierul de călcat, scos pe trotuar. Înteți jarul cu o bucată de carton jupuit, altădată ilustrat în culori vii, se mai putea citi **...co...ata Zamfirescu**, fără îndoială, capacul unei foarte vechi cutii cu bomboane de ciocolată. Flutura energic și dezordonat bucata de carton deasupra fierului cu capacul dat peste cap și sprijinit în mineral de lemn, arcul care de obicei îl ține pieziș sărise de mulți ani de la locul lui. Scurte flăcări albastre se ridicau ca de pe comoară. Domnul Rafael așeză la loc cotul de burlan. Un croitor. Cei mai săraci și staționici dintre clienții lui erau studenți, mărunte, interminabile reparații, manșete, bazoane, cotiere, mereu ceva nou din ceva vechi, moda, moda, dar și cite un pantalon nou de gabardină, un sacou de fres-

co. De mult nu i se mai comandase un costum. Încruntat, mișcînd buzele fără să scoată un cuvînt, el intră în croitoria sa, o ușă, la stradă și o vitrină cu două manechine: pe unul se încălzește o haină bărbătească în dungii, la două rînduri, cum se purta înainte de război, pe celălalt, mai subțire și mai țanțoș, da să-și iasă din nasturi o tunică femeiască de culoarea vișinei putrede mult ajustată pe talie, guler înalt la spate și ușor desfăcut în față, colțurile răsfirate ca o lălea care se veștejește. Domnul Rafael se așeză la mașina de cusut, miștrul îngust de mușama ca o cravată deznodată peste vesta prinsă numai la doi nasturi, minicile lungi ale cămășii sumecate pe încheieturi atîta cît îngăduiau manșetele strînse în butoni de sîdef, sugrumate deasupra coatelor (atîrnau din umeri, moi, crețe ca pantalonii scurți și bufanți ai lui Henric al VIII-lea, golii însă de aer, pezevenghiule student rătăcitor, Fluieră-Vînt, nepăsătorule cititor-de-cărți-de-povești, începătorule în ale vieții și nesătul de prîvelști, neisprăvitule, Stîcloanță!...) minicile susținute așadar de niște mici jartiere făcute din guma scoasă de la o pereche de chiloți ai răposatei doamne Rafael, fiindcă acum fleacurile astea, elastic, fermoare, nasturi mai de doamne-ajută nu găsești să dai cu tunul. Ei da, domnule Singer, spuse domnul Rafael, fiecare cu **capitalul** lui, imda, ajunge, să mergem la treabă! Se tot foia pe scaunul cu spătar curb, își potrivea sub fundul uscat pernița înfățată în stambă înflorată. obrazul supt, fața îngustă, cap pentru un trup cu mult mai lung, ochelari rotunzi ca ai lui Felix Edmundovici Dzerjinski. Cînd începu să pedaleze la mașina de cusut, mîna dreaptă ca o gheară moale făcînd să lungească încet și sigur stofa pe sub călcîiul nichelat prin care bătea acul, el îl uită pe tânărul provincial. Acela însă îl ținu minte. Îngăduitor, milă, cruzime, îl apucă de fundul pantalonilor și îl aruncă în lada lui fermecată, încă nedeschisă, oho, decît pentru a îngîmădi în ea de toate, domnul Rafael se rostogoli printre ceilalți croitori și meseriași mărunți sau mai bîrsoși adunați acolo din lumea largă, din Albala, Petersburg, Spoon River etc. Ah, cum se mai juca nepăsătorul student cu puterile lui neștiute, cum le mai risipea fără să se teamă de primejdiile jocului ascuns...

Era aproape de prînz. S-ar putea bănuia un cer scandinav: soarele arde cu luciul stîns și otrăvit de metal care fierbe în cazan, nouri grăbiți, întunecați sau albi, irizați sau opaci, rece și cald, simultan, lumină și un fel de umbră atrăgător amenințătoare ca în eclipsă, sub un vînt tăios neîntrerupt. Fundalul e un albastru naiv, convingător și patetic. Era după marele viscol

din februarie. Bucureștiul a fost atunci acoperit de zăpadă. Furnicile mișunau tăcut în mușuroiul alb. Săpau galerii de la o casă la alta, de la ușă la ușă. Scobeau punți, arcuiau poduri de la un balcon la o mansardă. Cite întâmplări nepovestite. Cite nu se știu, cite s-au uitat, cite umblă încă vii prin lume. Verbele își rățesc modul și timpul. Altădată... Acum, trecut de mijlocul lui aprilie, zăpada încă zace prin curți, pe străzi, în Cișmigiu, pe bulevarde, ca niște metereze dărimate, resturi din zidurile unei cetăți pustiite. Zăpadă pietrificată, maluri înalte sau scunde, șerpuite, sparte din loc în loc. Culori leșioase dar nu lipsite de viață, umed, colcăială, forfotă, gălbui, cafeniu, albastru apos sau verde noroios, oxizi precipitați în lichide tulburi înghețate în aceeași clipă, dezghețate lent, geruite o noapte întreagă și iarăși brusc înghețate dimineața, metamorfoză, ceva căzut moale din cer și incremenit în forme curioase pe pământ. Stincă tăioasă îndelung bătută de vânturi, bolovani imenși de sare linși de tăcute nesfârșite turme de rumegătoare. Iar în spatele citei unei magazii, un mal înalt pînă la acoperiș, alb imaculat, neatins nici măcar de fumul care iese pe coșul căsei și pe care vîntul îl împinge mereu în partea opusă, orbitor în lumina dimineții, refuzînd să se topească. Col-

țul ierbii a dat de mult. Au înflorit vișinii, s-a scuturat floarea de zarzăr. Lăutarul a tras cu urechea și a suspinat o romanță. Frunza în arborii bătrîni crește încet. Buruiana a năvălit de-a dreptul din zăpadă. **Verde crud, verde crud, mugur alb și roz și pur...** Asfaltul e uscat, prăfuit. Dar mai încolo, bălțește apa. Iar de-a lungul trotuarului, meterezul de zăpadă mineralizată, dărîmat mai ales în dreptul porților. În fostul Parc Carol mai este iarnă, dar în Cișmigiu primăvara o dă pe dezmăt. Bătrînu cu plete albe și-a instalat luna pe aleea care se deschide spre Palatul de Justiție. El apare în amurg, rămîne acolo cîteva ceasuri, iar cînd e senin și lună plină, pînă după miezul nopții. Pentru un sfîrșiac și trei copeici, el te ajută să pătrunzi cu ochiul tău profan în misterele cerului instelat...

Tînărul student coboară pe Uranus. Pasul leneș, ochiul însă foarte treaz dar de tot nepăsător. Nu se grăbește. Are vreo țintă? Prin mijlocul străzii, tramvaiele, roșu cu alb, unul urcă, altul coboară, remorcile dau din coadă. Sunt aproape goale. Te poți urca și coborî în voie, ușile sunt deschise. Așa și face micul derbedeu cu bască decolorată căzută ca un aluat moale pe urechi : se dă jos, cițiva pași pe lingă vagonul care urcă panta greoi, zăngănitor, gata să se desfacă din încheieturi, cu o mină băiatul se ține de bara de alamă coclită, urcă apoi pe scară, sare iar jos, trei pași, saltă din nou pe scară. În virful pantei, în dreptul fostei cazărmi a pompierilor, tramvaiul reușește să accelereze. Altădată, jos, la Izvor, tramvaistul oprea hardughia galbenă plină de inscripții și reclame. Dădea cite un cub de zahăr cailor și inhăma încă o pereche sau două ca să poată urca panta. Pe Chei și pe tot bărăganul Bucureștiului, caii purtau cu mult avînt pe șine lucitoare tramcarul încărcat, lume multă, domni și doamne, negustori și samsari, fițe de tot felul, lucrători și tineri sau mai vîrstnici ampoliați, să luăm chiar acum din raft cartea lui nenea lancu Luca Caragiale și să o deschidem, onorată adunătură, la împlinire. Universul cu ale sale minunții și mizerii nu e în stare să ocupe la iarmarocul nostru de la București nici măcar un loc mai în față, să poată fi văzut și ținut minte cel puțin de Zița și Veta și atît cît să aibă timp junele Venturiano să-și facă o însemnare ca să o dea la gazetă. Nu. Nici măcar atîtita. Așa de fudul și plin de sine, domnul Univers s-ar pierde în mulțime, nici dracu nu i-ar da de urmă. Mitică dixit. Și el știe ce spune. Tocmai cere să i se aducă încă o halbă și pînă vine chelnerul, își aranjează mustața privindu-se cam dintr-o parte în luciul bombeului de la gheata stingă. Așa că tramvaistul trebuie să mituiască și caii nou inhămați, palma întin-

MOTIVE ARHITECTURALE

să, cubulețul de zahăr. Căii scutură coamele, unul nechează. Tramvaistul răsuflă capul pieziș în sus. Se simte oare ploaia? Geaba visezi, îi spune calului, iapa-i murgă, nu-i bălțată. Dar domnul Mache are timp să coboare și să cumpere un covrig cu susan și ronțâind cu buzele strînse pungă să-și ocupe fără grabă locul de lângă geam, iar coana Luxița găsește cind să-l măsoare din creștet pînă în tălpi pe tînărul filifizon cu gazeta franțuzească la subțioară, de altfel oarecum frumuseț, ba chiar poți ca să spui elegant, dacă te gîndești, numai că ce-o fi făcînd acum el pe pod, umblă brambura după fuste, vinătoraș de zestre, ia te uită gherocul ce fistichiu, numai că na, iacă na, de data asta pușca nu-i ia foc, păsărica-i cu noroc, să se-nvețe și el minte odată, iar tramcarul a și pornit la deal, abia de i-au dat drumul că tramcaristul a și pocnit din bici și a scuturat în așa fel hamurile că ți se face și frică să nu se răstoarne bizdigania cu crăci-n sus, roșești dar fii liniștită că nimeni nu-ți poate auzi gîndurile, domnișoară de la Fălticeni abia de trei săptămîni venită la București și numai la insistențele necurmă ale unchiului lor, lasă-ți căpșorul să-și închipuie ce-o vrea, căii și-au luat avînt, flușuratecul june poate trimite ocheade cit de dulci, noi am și ajuns în capul Dealului, și aici avem ce vedea, poate că iese de sub bolta cazărmei domnul sublocotenent Vizanti, oh, tunica lui roșie și pamponul de la chipiu...

Case vechi, copaci bătrîni. Un ciine albicios ridică piciorul din spate și stropes-te-malul de zăpadă în dreptul trunchiului gros al teiului. Urina se scurge ca uleiul pe zăpada înghețată, nu pătrunde. Și chiar acum soarele iese din nori, arde. Tencuiala coșcovită, zidul traianic. Garduri de fier forjat, curți înguste, umbrindu-se între ele. În spatele lor se pot ghici din stradă grădini adînci năpădite de iarbă, floare și bu-ruiană, acum, în capul studentului nostru e vară, păduri de nalbe țigănești, soc, liliac, volbura prădînd totul cu lăcomie, măghiran, dalie, cerceuș, mușcată, zambilă, dar și tufele înalte de roze imperiale, crinul regal și arborele de magnolia trăind ca într-o ceață verde între pinii toscani peste tot răspîndiți. Licărul havuzului de marmură parcă spart cu ciocanul, secătuit. Colo un cerdac de mahala curată, nespurcată de țigănice, cu stîlpi subțiri pe care urcă glicina și caprifoiul, dincolo, zidul unui palat acoperit cu iederă sumbră, o perdea uriașă, greoaie și abia mișcîndu-se la vînturile ori-cît de aspre și unde în amurg se retrage pentru noapte păsăretul mic, guraliv și bîrfitor. Iată, studentul ageamii coborînd pe Uranus pare gînditor, preocupat. Da, și cite un cireș amar, un piersic pitic, ba,

de-a lungul zidului din fund, atît de de-parte încît acolo zgomotul străzii se aude ca și cum ai sta în adîncul apei și ar pă-trunde pînă la tine bătaia vislei luntrașului, acolo, un șir de salcimi și sălcii. Și tot acolo iarba se rărește uneori și în locul ei bintuie o romaniță cu floare mică și tulpină lemnoasă, sau se ridică ruguri de zmeură și Rosa canina. Uneori se aude țipătul urît al păunului sau lătratul unui ciine care te face să te gîndești la acele animale aproape uriașe, nu știi sigur dacă de pradă sau de apărare, văzute uneori în preajma stînilor singuratice sau prin curțile boierești. Sau într-o carte. Lumea e plină de povești și un tinerel fără treabă umblă printre ele. Pe o frînghie bine întinsă filfiie o ruță ușoară, pe sirma din curtea vecină atîrnă nemișcat un covor oltenesc. Dintr-un buran se scurge pe trotuar un fir de apă ruginie. Apare și un om. Lo-cuiește dintotdeauna în casa asta? A ve-nit de curînd? Are de gînd să rămînă? Naivul student construiește ipoteze. Pariază pe unele. Elimină altele. Uită lucruri im-portante. Dar nu putem pătrunde în gin-dul lui.

Pe podul Izvor o țigancă vindea ghiociei cetină de brad. Făptura ei greoaie fără vîrstă ieșea dintr-un maldăr de boarfe co-lorate, crețe, înfoiate. Mirosea a fum de baligă uscată arsă, a scrumbie sărată și a vanilie. Cîrîia ca o papagalită uriașă. Gîrla curgea pe sub pod plină de mil, crescută, clocită, brăzdată de spume vineții. Seva gemea în sălcii și arini dar și aici zăpada înțeșta cu întunecimea ei minerală malurile înalte și pline de gunoaie. La bode-ga din capul podului se frigeau mititei și fleici în singe. Fum, fum albastru de țigară, un cîntecel antebelic, usturoi, ardei, cimbru, halba mult pînteocoasă, țapul ceva mai subțire, și cinzeaca de-a dreptul sfrijită dar unitatea clasică, celula de bază, sfînta circumștii, cinzeaca mamă, bing-bang-ul vie-ții circumărești de pe malul Dimboviței, cu ea începe gloria circumarului și cariera li-terară a lui Mitică, mucalitul fanfaron, fiul lui nenea lăncu și bunicul lui Pește Sărat proprietar peste mulți ani de videocasetofon, cu o sută de lei pe noapte vezi patru filme și bei un nechezol făcut din drojdia zilei de ieri.

Lume multă. Viermuială. Haine de iarnă. Groase, țepene. Patent universal: **Iodenul**. Prea lung, prea larg. Otova. Ține de cald. Bocanci cu blacheuri, ținte la tocure. Pan-tofi cu talpă groasă din pneuri de camion. Unde te aștepți mai puțin, acolo s-a și ivit un meșter care înlocuiește tălpile rupte, căpu-ta să ție cit de cit, cu altele de caucuc, foarte groase și foarte rezistente. O afacere care merge și la cooperativă dar mai ales

pe cont propriu. Un cuțit cu lama curbă, o sulă de oțel, sfoară, ace mari de cizmărie, o bucată de stearină. Faci un mic capital, cumperi pe sub mână și un polizor mic, fețuiești marginile. Lucrezi cu doi, trei oameni. Cît ține. Ungi pe unde trebuie. Toată lumea poartă șalupele astea în picioare, chiar și artiștii de la teatru, profesorii universitari (mai tineri), campionii sportivi, se spune că însuși Marele Mahăr, deși își comandă pantofi în Austria și Elveția, se amuză cu astfel de încălțări. Bineînțeles, numai prin casă și în grădină. Darcine e asta? Nimeni nu știe. Îți cumperi un loden cu sau fără gaică, gri, verzui sau cafeniu la magazinul de stat. Aduni cîte perechi de șcrabe vechi ai în casă și pe un preț de nimic îți faci tot atîtea perechi de pantofi noi. Există și **pufoaice**, scurte de doc duble, umplute cu vată, un fel de mici plăpumi cu care în loc să te învelești, te îmbraci. Se găsesc căciuli cu urechi, din blană de oaie sau vinilin căptușit cu molton, precum și șepci, băști, berete cu sau fără țumburuc. Albastru închis, cafeniu, negru sau cenușiu. Sunt și **balonzaide** dintr-o țesătură mătăsoasă, firește, **material de balon**, dar astea nu pot fi procurate decît din **pachet** și la un

preț de să auzi ciinii în Giurgiu. Haina trebuie să fie largă în umeri și îngustă pe talie, nu prea lungă, nu răscoită, ci **tronică**. Pantaloni e îngust, cade țeapăn pe bombeu. Ciorapul, mai ales, dacă nu obligatoriu, alb. Ești elegant. Dacă **te descurci**, îți poți face rost de un sacou în carouri sau de altul, mai scump, mai greu de găsit, din catifea reiată. Cravate de mătase chinezească se găsesc din belșug. Dar e mai bine să nu pui cravată. De ce? Așa... Scoți gulerul cămășii peste reverul hainei, ca în **Răsună vlea**. Dar pînă la vară mai este, oho, multă vreme.

Încotro să se îndrepte tinărul student?

Are de ales între o călătorie cu gîndul și alta cu piciorul, aripioarele de argint de la glezne, deocamdată, bine strînse, adunse cu grijă. Pe Chei, spre Operetă? Zidurile gălbui obosite ale vechilor Arhive îi aminteau aiuritului provincial, fără să știe cum și de ce, Regulamentul Organic! După cum cazarma și monumentul din Dealul Spirei îl duceau cu gîndul la gazeta de perete pe care o desenase pentru concursul orășenesc în clasa a doua de liceu. Era centenarul Revoluției de la 1848. Cîștigase concursul. Fusesse îndelung lăudat pentru figura expresivă și plină de eroism a căpitanului Zăgănescu și de asemenea pentru felul în care, copilărește și profund totodată, spusese șeful comisiei, reușise să redea chipul lui Fuad Pașa și ale sceleratilor ieniceri în cînt celui ce privește tabloul, adică gazeta de perete, nemernicii cotropitori, reprezentanți odioși ai feudalismului turc întîrziat, să-i inspire scîrbă și mai ales ură, ură, tu pictor să te faci, băiete, încheiase acela, și să te inspire și din realitățile noastre noi, cînd vei fi tu mare vei avea din belșug ce să zugrăvești în tablourile tale, dar atenție, influența cosmopolită n-are scrupule, fiindcă și la gazeta asta făcută de tine ar mai fi destule de îndreptat, o lipsă constă în aceea că pompierii deși se vede că ocupă cum și este obligatoriu necesar primul plan, par umbriți de coiful ofițerului iar masa țărănilor la Islaz prea e uniformă și prea sub nasul nostru potcapul lui Popa Șapcă, vezi bine, masele fac istoria, noi însă cînd te-am premiat am văzut lucrurile în perspectivă, ai grijă, noi avem nevoie de talentul tău, numai că dușmanul stă la pîndă...

Sau să o ia pieziș spre Piața Kogălniceanu și mai departe, pe bulevard spre Elefterie? Pe trotuarul opus Facultății de Drept să intre în cofetăria cît o cutie de chibrituri, dar de sticlă, așezată în picioare, între două obloane rulante de tablă ondulată, un ceasornicar și un bijutier, primul mai lucra **singur**, bătrîn și miop, lupa neagră înfipțată în arcadă, degetele tremurînde

MOTIVE ARHITECTURALE

reușind să apuce cu penseta lungă de oțel piesele aproape microscopice puse la degresat în benzină într-un capac de ceas de buzunar, celălalt, bijuteriul, mai tânăr, grăsun, era acum membru al cooperației meșteșugărești, scria pe firma mică de la intrare, lucra cu un tânăr care repara stilouri sau le transforma în pixuri cu pastă, iarăși ceva nou care avea mare căutare, parterul acelei nu foarte vechi clădiri masive, magazine, ganguri, vitrine, imagini mișcătoare, nesigure din care ochiul alege și fixează mai ales cofetăria. Cîteva mese mici pe picioare înalte, subțiri, răsucite la capătul de jos ca niște circei de vie, vopsite în alb. Cataif, Mareșal, Diplomat, Crant, Albă ca Zăpada, Tosca, așa se numeau prăjiturile uriașe, creme ușoare aproape volatile, amestecuri crocante, mai parfumate, frișcă în cerul gurii, ciocolată pe vârful limbii, deasupra ușii de la intrare era un balcon strimt iar cofetăreasa purta un șorț ciclamen tivit cu o dantelă ca spuma de câpșune și o bonetă la fel...

Deocamdată însă, tânărul student nu se mișcă de lângă parapetul masiv de piatră. Loden cenușiu, lung pînă la glezne, e drept, dar și larg. Mai încape unul aici? Poate, dar ceva mai slăbuț. E mai bun așa, te îmbracă mai bine spusese tatăl, cînd îl cumpărase, vara trecută, după ce se dăduseră rezultatele la examenul de admitere. Minecile sunt totuși prea lungi. N-are importanță, îți miinile în buzunar. Nici nu se cunoaște... Capul descoperit. Se spune: cu capul gol. Profesorul de română, privind pe fereastră, ninge cu fulgi mari, apoși: limba asta a noastră are o mie de înțelesuri, fiți atenți cum vă exprimați, de pildă, un pahar de apă sau cu apă, him?, ia spune-mi tu mie, Lăzărescule, de ce-ai scris răzbu-nare cu si în loc de zi?... Studentul care acum taie frunză la ciini pe Podul Izvor poartă creastă de cocoș: părul ceva mai lung pe tîmple bine întins cu pieptănul pe după urechi și potrivit apoi cu palmele umezite, scurt în creștet, zburliu cu dichis, pe ceafă lăsat cît mai jos. Resturi ale modei ceva mai vechi: malagamba. Cel mai cunoscut baterist, oacheș, buzat, sprîncenat, plin de cearcăne și melancolie, elegant în draci, numai fulare albe de mătase și pantofi de lac (cu toate că șalupe cu tălpi de cauciuc poartă și el, dar nu la concert) se numește Sergiu Malagamba. Moda pe Dimbovița se schimbă mai încet decît aiurea și se preia totdeauna creator, spune între altele, ca o completare la o conferință a sa despre unele probleme ale frumosului în artă și literatură, profesorul Maximilian Curelaru. Una din sălile A.R.L.U.S., nu prea mari, scaune de cinematograf, dușumea de scindură dată cu petrosin, o scenă impro-

vizată din panouri de placaj și cortină roșie dintr-o țesătură asemănătoare celor din care se fac veșmintele bisericești obișnuite. O masă la mijlocul scenei, acoperită cu pînză roșie, un scaun, conferențiarul. Mai îți minte cuvintele tranziție, ideologie, cristalizat, acum cînd privești apa tulbure pe care, iată, săltată de curenți, răsucită de cîteva ori pe loc înainte de a dispăre sub pod, parcă suptă cu lăcomie de un gol neașteptat, plutește o lingură de lemn cu coada mult curbată. Înfășurată sub scobitura adîncă și ridicată pe o creastă de spumă murdară, o zdreanță lungă de mătase aurie. O babornită călare pe mătură, eșarfa ei lungă în bătaia vîntului. Isadora Duncan la volan. Automobil. Roțile cu spițe. Plîngerile lui Serghei Esenin. Chiar ai ascultat conferința aceea stupidă?, va întreba peste mulți ani fostul profesor Max Curelaru. Trecut de șaptezeci, sănătos tun, retras din afaceri la șaizeci și opt (pregătirea mea de bază este de fapt economie, politică, iar înainte de război, fotograf, te asigur nu chiar rătăcit prin grădina publică, ha, ha, n-am găsit însă, acolo, nimic în branșă, în fine, am căpătat pînă la urmă reprezentanța unei firme japoneze pentru o parte din Commonwealth, bun și asta la nevoie, în definitiv, ce era să fac?), locuind la Lisabona, singur, soția, profesoară de probleme est-europene, deși medic de profesie (un dentist eminent), la Universitatea din Toronto (vezi, ea nici dincolo n-a practicat dentistica, deși era în tradiția familiei ei, și-a urmat vocația, a fost o femeie extraordinară), copiii, băiatul, electronist, și fata, designer, legați mai ales sentimental de Vancouver n-au vrut să se mai trambaleze la Toronto cu toate că li se oferiseră, ambilor, condiții net superioare din multe puncte de vedere, din păcate, după pierderea Liei, cît am stat la București ea a fost multă vreme în conducerea unei edituri importante, chiar și după ce mă scosese de la ministerul artelor, după care mi s-a dat cu chiu cu vai catedra aia de marxism, ce să mai vorbim, Lia însă a știut să îndure totul cu un stoicism pe care eu nu-l am dar, vrei nu vrei, așa stau lucrurile, acolo la ei, și șomaj, alienare, cite și mai cite, din păcate am fost nevoit să mă stabilesc pentru tot restul vieții, cred, la Lisabona, e mai conformă cu venitul meu, în Portugalia viața e mai ieftină decît la Londra unde... Dar de ce e stupidă? va întreba la rîndul lui fostul student. Tot la București, domnul Max Curelaru, turist, venit să-și vadă nepotul student medicinist, la lași ar fi vrut fiu-meu, Igor, că e un mediu mai studios dar eu aici am susținut să învețe el, îți amintești cîntecul, iiii Bu-cu-reș-tiul iuuubiiiit, azi neeeeguuuura s-a riisiipiilit, că... dar ce întrebare a fost asta a dumitale, nu

cumva mi-ai fost și student? Nu. V-am citit doar cartea despre răscoala țăranilor din 1907. Mă tem că nu înțelegi nimic, domnule, sau poate găsești că țăranii nu aveau motive să se răscoale la 1907? Studiul meu despre Ionescu, Eugen, Eugen, bineînțeles, l-ai citit? Excelent, va spune fostul cronofag de pe Podul Izvor. Atunci pot să-ți spun tot, va șopti fostul profesor de marxism, cu aerul copilului Goe când toarnă dulceată în galoșii mușafirului: am venit de fapt să dau o raită pe la Otopeni, hm, la fabrica de tinerețe, n-am de gând să mă-nsoar dar eu sunt bucureștean sadea, domnule, încerc marea cu degetul...

Da, se gîndi tinărul în loden, ai să măninci totuși la cantina din pasaj. Acolo, la subsol, era o încăpere lungă cu multe mese, cite patru taburete cu picioare crăcănate vopsite în verde în jurul fiecăreia, mușamale cu romburi albe și portocalii, peste tot crestate cu cuțitul și parcă roase de șoareci pe margini. Printr-o fereastră lungă și îngustă ca o ambrazură de cazemată, pe o tavă de tablă unsuroasă cu smălțul parcă impușcat cu alice, îți luai, de obicei fără să stai la coadă, porția de mîncare. Doi lei prinzu pentru flotanți: o ciobică, o tocăniță, un cornuleț cu marmeladă, numai alintătură... Farfuriile de aluminiu, tacimurile la fel, iar în coșurile de sîrmă împletite din mijlocul camerei, la discreție, felii groase, ovale de piine neagră. Apă în carafe de sticlă ca niște oale de noapte, făcute în batjocură cu gît îngust și lung, paharele: ventuze verzui, groase și grele.

Lodenul, tăpile de cauciuc, creasta de cocoș. Un panou de două ori cit un stat de om, într-o ramă de lemn, litere gigantice, roșii, albastre, negre, premieră la Teatrul Armatei: **Eroica**, de Laurențiu Fulga. Dar pe **bulevard** se dă un film neobișnuit. Alte afișe: între **Amiralul Nahimov**, **Tinăra gardă**,

Cavalerul Stelei de Aur, **Stenca Razin**, un nou film istoric: **Hamlet**, cu un actor englez, Lawrence Olivier. Parcă l-ai văzut într-o veche revistă **Cinema**, apărută înainte de război, bunica Alexandra avea colecția pe 1937 sau 38. Și acum îți amintești **exact**. Acest L.O. o ținea în brațe pe Vivien Leigh, o poezie din vremea reginei Elisabeta. Iar Shakespeare a trăit și el, parcă, tot în vremea acestei regine în stare să transforme un pirat într-un amiral, dacă asta era în folosul expansiunii colonialiste... Iar despre Vivien Leigh, bunica Alexandra spunea: nimeni n-o să joace mai bine pe fata asta care moștenește plantația, niciodată... Era vorba, desigur, despre Scarlett O'Hara. Dar și **Hamlet** poate că ar trebui văzut... Și un alt afiș, format mult mai mic: un ciclu de conferințe la **Ateneu**: Nicolae Moraru despre, despre ce, despre, iată, tinărul student clipește repede, poalele uriașului loden se umflă în jurul gleznelor, vîntul din Bărăgan din nou a îngîmădit norii deasupra Podului Izvor și, ca în mijlocul verii, într-o primăvară încă în gura lupului, începe să plouă cu fulgere și tunete. Sutele de lodene, băști, șepci, căciuli cu clapele legate în creștet cu șireturi țepene se împrăstie, dar repede se adună din nou, soarele iarăși biruie nepăsător deasupra orașului. Tramvaiul gîfii, tremură, biția din tot ce are, domnul Parkinson la capătul pantei spre Uranus. Acum se vede între lodenuri și pufoaice, o haină scurtă de dimie neagră și o căciulă tot neagră, țiguită: un țăran, iar în brațe duce un miel alb. O **Volgă** de culoarea cafelei cu lapte (dar cu multă cicoare), geamurile în afară de parbriz și cele de la ușile din față sunt acoperite cu perdele încrețite din **marchezet**. Liliachii. La volan, un subofiter cu rubașcă neagră de tanchist și țeasta rasă sub chipiul înalt, cozorocul coborît cam nereglementar mult pe frunte. O căruță cu coviltir trasă de doi cai voinici, și un bărbat gras într-un trening albastru, boneta de lînă trasă pe urechi și ceafă, un moț de păr cîrlionțat cade între sprincene, călare pe o bicicletă cu ghidonul ruginit își fac loc prin mulțimea care viermuiește pe pod.

Tinerelul nostru student își scoase minile din buzunare și cu o mișcare destul de îndeminatecă încît nimeni să nu aibă timp să observe, vai, cit de lungi sunt mînele hainei lui, își trecu degetele prin părul ud, ploaia scurtă dar deasă îl pătrunsese bine. Cîinele cînd intră murat în șură și se scutură, miroase la fel? N-ai crede, dar cum știe lunatecul student să rinjească atunci cînd Dale-Pasăre-Mare își scoate capul somnoroș de sub aripa ei uriașă și își ia zborul sub bolta frunții lui... Să te apuci să numeri băștile cu țîmburuc, șepcile de vinilin, rubăștile de

MOTIVE ARHITECTURALE

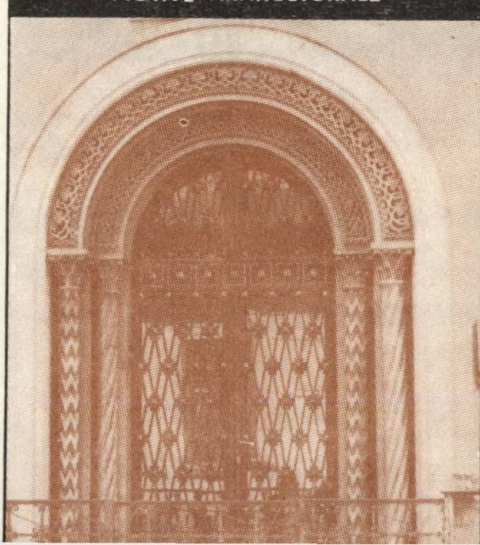
mușama? E surprinzător, totuși, cit de puțini în dimineața asta sînt încălțați cu șalupele de cauciuc. Ai putea minca o halviță, de obicei, la ora asta, unul cu chică roșcată și șorț lung de mușama își desface la doi pași de aici, la intrarea de la Liceul Lazăr, taraba lui, o scindură lată de brad subțire și frumos geluită, așezată pe o capră de tăiat lemne. El poartă în spate și un fierăstrău cu arc, iar la brîu o pilă înfiptă cu meșteșug în mînerul unui pumnal ofițeresc cu cap de vultur și încrustații de sîdef și email, lama scoasă și dosită în fundul unui sertar, la el acasă. Cînd nu vinde halviță, tale lemne, cu ora sau cu ziua, prin curțile oamenilor. Îl cheamă Marin dar toată lumea îi spune Cucu.

Soare cu dinți, lup singuratec, iarna studenției noastre. Turma lui Bucur paște liniștită. Un animal ciudat apare deodată. Oho, dacă ai fi în altă parte, s-ar zice că e un ghepard. Și în același timp propria lui parodie?... Un domn în vîrstă. Înalt, Subțire. Ușor de spus. Fiindcă este și nu este așa. Foarte drept, aproape țeapăn. Pălărie moale. Fața îngustă. Ochii nu se văd, o ceață, un abur, pictorul s-a jucat sau a obosit sau a uitat ce are de făcut. Ras la singe ca un colonel din gardă, dar parcă joacă sub gura tăioasă o bărbuță, un cioc, o umbră întunecată. Armură, lance, mîrtoaga în urma lui? Ce-ți trece prin cap tinere? Nu, boiernașul scăpătat din La Mancha e încă pe drum. Încă nu a ajuns, mai are de mers și noi de așteptat... Ai capul plin de găgăuni, domnule student. Un sacou de tweed destul de vechi dar așa fel păstrat încît, fără să pară nou (așa ceva nu este permis, o haină **nouă** e ceva caraghios, te face de ris, iar una veche o dai valetului, o poartă el sau, dacă ești la ananghie, o vinde și îți aduce bani) așadar, fără a fi chiar ce părea să fie, haina încheiată la un nasture era **cum** trebuie. Nici mai mult, nici mai puțin. Pantaloni: nici călcat proaspăt, nici cumva boțit, cînd stai pe loc dunga e după firul cu plumb dar nu lemnoasă, cînd mergi se mulează după pas, curge odată cu el. Despre pantofi, da, se poate spune că, acolo, sărăcia a lovit fără milă în bătrînul domn. Sărăcia. Dar cum reușea el să-i poarte, o făcea cu totul de rușine. Era o performanță. Curățat cu mare grijă, bine masat cu cremă, abia lustruit încît pielea prețioasă cîndva, aproape scorojită acum, să pară încă destul de elastică. Tălpile subțiri, peticite fără indolia de nenumărate ori, nu se desprindeau la fiecare pas numai fiindcă stăpînul lor știa să calce. O cămașă ieftină, dintre cele de **zefir**, cum se coseau în sutele de mici ateliere din oraș, de pe Lipskani, pînă în gropile de la periferie, odăi scunde, strîmte,

în care abia încăpeau mașina de cusut și femeia care o manevrează, **lenjereasa**, iar la stradă, o vitrină cit un ochi de colibă în care stau expuse aceste cămași **bej** sau **crem** sau **bleu**, ba chiar și albe alături de altele, la mare preț, oricine ai fi, carouri de toate mărimile și culorile, gulere late (prevăzute cu **plic** pentru **balene**) în unghi drept. Cele albe se apretează bine și se păstrează așa cam două ore după ce le îmbraci, și dacă miști numai cu mare grijă gîtul, după care se feștelesc rău de tot. Cum reușea necunoscutul apărut din senin în ziua aceea frumoasă de primăvară pe Podul Izvor să dea pinzei ieftine și impracticabile, de fapt, luciul stins și adîncimea de nepătruns, lenea ademenitoare pe care numai mătăsurile prețioase le au? Iar sub Mărul lui Adam putea fi văzută o umbră jucăușă, schimbătoare dar avînd totuși un punct fix, reperul discret dar ferm care te face să iei jocul în serios, un fluture dintre cei pe care numai un ochi experimentat reușește să-i separe între petalele pline de poftă și ispite ale florilor din Paradis, în fine, un papion demodat de mătase, ce mai calea-valea...

Al dracului pezevenghi, spuse atunci, gura înșurubată pe loc în urechea tînărului provincial, un bătrîn scund, cu o haină strîmtă croită dintr-o manta militară și căciulă jerpelită de lutru așezată ca un coif mic pe o sprînceană, ie-te la el, domnule, cum iese nițel soarele dă aprilie, ba și-n martie da n-a fost anu ăsta cazu, ha, ha, poate să fie cît dă rece o fi, să-nghete... Dar cine este?, îl întrerupse studentul, ie-te și la el, rise bătrînul (avea pe degetul mic de la mîna dreaptă un inel subțire de aur cu piatră verde), întrebași de parcă-ți dai sufletu..., îți plăcu, hai?!... Îl cunoașteți?

MOTIVE ARHITECTURALE

știți cine e? imi puteți spune?... Studentul vorbea repede, îi tremurau miinile, pierdute în minciunile lui ale lodenului. Cercetă cu atenție, o încordare aproape dureroasă, chipul batjocoritor al celui din fața lui, în timp ce capul, fără voie, i se răsucea în urma necunoscutului. Nehotărît o clipă, după ce se mișcase lent, oarecum obosit prin mulțime, acela o luase pe cheiul Dimboviței, spre Operetă. Grăbise pe neașteptate pasul?... Il cunosc pă dracu, dă unde să-l cunosc, spuse bătrinelul. Mîna cu inel se repezi aruncată din umăr după cel care se depărta. Nu mai părea deloc amuzat, bine dispus, batjocura lui amicală se oțetise, era înclădat într-un fel, dar fără ură, nu lipsit de simpatie. L-ai văzut? Scos din cutie. Pă frigu asta și lui nici nu-i pasă. Și pă unde calcă el dă nu se stropește dă-loc?! Ci-n să fie!? Nimeni, domnule, cine vrei să fie! Asta-i bucureșteanu, domnule. Afurisitu dă bucureștean. Cum dă nițel soarele, fie și a mai a dracu iară, el uită tot și iese pă bulevard în talie. Cine ce să-i facă lui, stimabile?! Nu poate!... Asta-i el. N-are moarte. Nimeni...

Dar studentul Fluieră-Vint nu-l mai asculta, Pornise pe urmele neamuitului pentru el personaj. Ceva tainic se arăta, de neînțeles, caraghios, dar întrutotul minunat, un semn că în sfîrșit acest oraș străin și din toate părțile interzis lui, există și poate fi atins cu mîna. Dar de fapt ce se întimplase? Putea povesti toate astea? Putea scoate o notă suavă din urletul grozav care izbucnise în el și îl înspăimînta în aceeași măsură ca și bucuria năvălind din afară? Blestematele, naivule fiu al provinciei, nă-tărăule biciuit de emoții și abia atins de un gînd, ce vrei tu, și unde ai fost pînă acum?... Începu să alege. Necunoscutul abia mai putea fi văzut. Mulțimea creștea în jurul lui, îl întuneca. Pumnii, coatele, capul, o ghiulea: studentul își face loc, străbate mulțimea. Cheiul murdar, zidurile vechi, undeva, sus, în dreapta este o cantină studentească, ți s-a făcut foame, sete, ți-a trecut, alergi acum în voie, mulțimea s-a rărit, dar bătrînul, necunoscut, ciudatul animal din alte timpuri a dispărut, cu toate că, o clipă mai înainte, îl zăriseși în dreptul Operetei. Elegantul șarlatan de altădată, scamatorul, fantele ramolit... E totuși frig, nu te lași copilărește ispitit de vișinul în floare, nu ieși aiurea în hăinuța de vară și cămașă de zefir pe vremea asta, craidonule...

Strandul Tir ca o cutie goală de conserve lingă Opereta de zahăr candel și turtă dulce. Din arborii fără vîrstă, care abia spușiți de frunză umbreau turla scundă a bisericii, zbură o pasăre furie.

GEORGE BĂLĂIȚA

CALEIDOSCOP

HRISOV. Potrivit brisovului din 1775, care cuprindea un plan de organizare a învățămîntului, Alexandru Ipsilanti a emis altul, în 1776, socotit cel mai important în dezvoltarea școlilor în secolul al XVIII. În acest document apăreau cuvintele pedagog și pedagogie și se prevedeau burse de studii pentru 75 de studenți ai Academiei din București.

METEOROLOGIE. În aripa nordică a fostei școli de agricultură de la Herăstrău a funcționat, începînd din 1884, institutul meteorologic, mutat ulterior în dealul Filaretului, unde se afla la un nivel mai înalt deasupra solului. Tot acolo a funcționat și Observatorul astronomic, mutat apoi pe strada Cuștilor de Argint. Se cercetau, în special, petele solare!

STRADA BATISTEI era considerată în secolul trecut ca una din cele mai occidentale străzi ale Bucureștilor, după opinia lui Ulysse de Marcillac, deoarece, în acel perimetru, toate celelalte străzi apropiate păreau drepte și extrem de curate iar casele erau străjuite de grilaje de fier. Comparația cu cartierul parizian Saint-Germain nu era deloc deplasată.

CISMIGIU. Parcul Cismigiu exista deja în 1864. În 1850 el a fost sistematizat, plantîndu-se mici pomi din pădurile ce înconjurau Bucureștiul dar și 150 de nucii din județul Dimbovița. Peste 200 de castani au fost aduși din județul Gorj, în același scop. Prin decret, semnat de Alexandru Ioan Cuza în 1860, fusese înființat, alături de Cismigiu, Liceul Gheorghe Lazăr.

TRANSPORT. Căruța cu patru roți, cu marginile înălțate formînd o boltă mare, acoperită cu o impletitură făcută din papură, era, cel puțin așa ne asigură călătorii străini nimeriți pe aceste meleaguri, singurul mijloc de transport dintr-o localitate în alta. Cei zece-cincisprezece cai înhămați porneau ca din pușcă la strigătul vizitiului și, fi-rește, odată porniți, întreg acest atelaj se clătina de-a binelea.

DIN MISTERELE BUCUREȘTIILOR

Nu sînt bun pentru tema acestui almanah. Simțul meu de orientare în spațiu prezintă deseori curioase absențe, mi se întîmplă să dau indicații greșite, cînd cineva mă întreabă pe unde să o ia, ca să ajungă la Hotelul Dorobanți, să zicem, apoi realizez eroarea, dar e prea tîrziu, trecătorul a plecat și curînd o să înjure furios persoanele care mai bine și-ar ține gura decît să încurce lumea. Asta după ce, în anii războiului, am făcut zeci de ridicări topometrice.

Acum vreo douăzeci de ani, Costi Țoiu m-a invitat într-o seară la el. Îi călcam pentru întîia oară pragul, notasem adresa pentru mai multă siguranță, Theodor Aman, numărul 15, etajul II, apartamentul 6. În dreptul Catedralei Sfîntul Iosif mi-am adus deodată aminte că locuisem chiar pe strada aceea, prin '45-'46 și, culmea, uitasem cum se chema.

Căutam să regăsesc casa, dar memoria nu mă ajută. La numărul 15, intrarea parcă arăta cam ca și aceea a blocului unde se afla camera noastră. Există și aici o curte îngustă, iar în fundul ei cineva ținea o bicicletă, legată cu un lanț de fierul ultimului burlan al fațadei interioare. Dar mai toate clădirile vecine erau croite la fel și biciclete, bineînțeles, dispăruse. Am urcat apoi două etaje, Țoiu mi-a deschis. Karin, mai *en beauté* ca oricînd, m-a introdus într-o cameră mare, unde se aflau și alți invitați. Discuția era în toi, am luat loc și a început îndoparea mea cu bunătați. Eram dator o explicație, spuseseam întrînd, „mi se pare că nu e prima oară cînd sun la ușa aceasta”. Am pornit, deci, să le istorisesc gazdelor cum ajunsesem să locuiesc într-o cameră de pe Theodor Aman, cînd eram student.

Ne-o oferise gratuit, mie și colegului meu de an, un inginer cu care el lucrase la C.F.R., în timpul războiului. Gestul nu izvora dintr-o pură generozitate. Binefăcătorul nostru (camera era mare, luminoasă, cu încălzire centrală, făceam pînă la Politehnică zece minute, pe jos, avea instalate două planșete grozave și în plus adăpostea o mașină de calcul, obiect care stîrnea invidia tuturor amicilor) ne pusese să semnăm

cîte un contract fictiv pentru două apartamente ale blocului. Proprietarul lui, respectiv inginerul mîrinimos putea astfel să le subînchirieze cui voia și la ce preț avea chef, în anii aceia de inflație. Norocul, care dăduse peste noi avea și reversul său. Trebuia să dormim amîndoi în același pat de fier, singurul din cameră, pe o saltea ruptă bine. Hainele ni le atînam pe unde se putea, păstram cămășile, eu într-o valiză, colegul meu folosind pentru aceasta un coș, de care făcuse rost. În afară de încă două scaune, camera nu mai cuprindea nici o altă mobilă. Ca să ajungem la baie, eram nevoiți să trecem prin dormitorul principalilor locatari, niște bătrîni amărîți, care nu puteau plăti nici chiria foarte redusă de titulari ai unui contract vechi și acceptaseră acest aranjament cu proprietarul. Neplăcut desigur, dar fiind noi tineri și vezica noastră pe atunci, rezistentă, reușeam să-i lăsăm în pace, măcar cît dormeau.

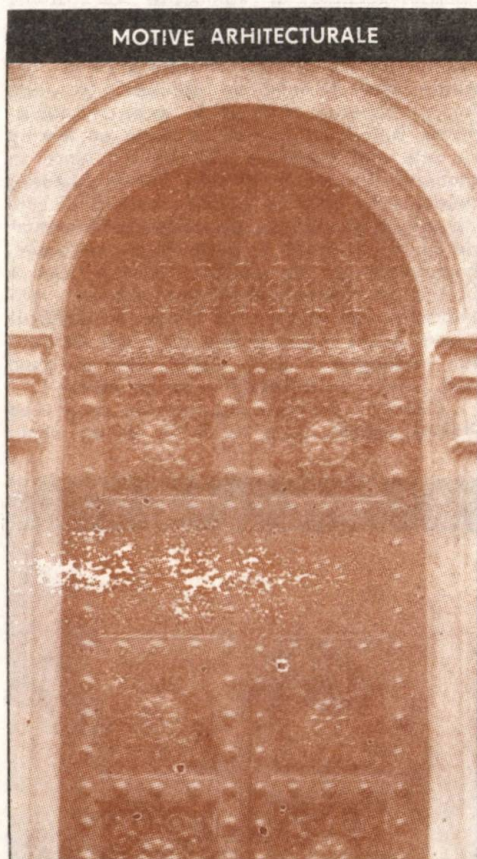
Din locul unde ședeam acum și mîncam ceva delicios, inspectam cu privirea încăperea. Avea o fereastră în stînga și alta care dădea într-un balcon îndărătul meu, exact ca odaia noastră de altădată. Cum lumea se amuzase de povestea mea, am lansat ipoteza hazardată: „Poate camera era chiar în blocul acesta, deasupra noastră, la unul din etajele superioare. Au urmat tat felul de întrebări: „Unde duce ușa din dreapta? Pe unde se ajunge de aici la baie?” Țoiu m-a chemat să văd și restul apartamentului; după încă o serie de lămuriri, n-am mai avut nici o îndoială. Ne aflam chiar în fosta noastră cameră de studenți, transformată acum într-un salon cochet. Coincidența, odată constatată, m-a înfiorat prin aburul de ciudățenie al spațiilor în care, după decenii, ne trezim iar, sub alte înfățișări.

Nu-mi venea în minte întîmplarea aceasta, dacă nu mă gîndeam la un București misterios și încercam să văd pe cîți dintre prozatorii noștri i-a atras el. Descopăr că sînt puțini. Mateiu Caragiale, firește, Mircea Eliade apoi, mai ales în povestirile sale fantastice din ultima parte a vieții, poate și Gib Mihăescu, pînă la un punct. C. Țoiu se numără printre ei. Recentul și frumosul său roman, *Căderea în lume*, ne dă prilejul să vedem mai bine ce rol însemnat joacă un anume București secret, chiar ca stimul narativ pentru autor. El începe prin a-l pune pe povestitorul cărții să cutreiere o zonă a orașului, preferînd străzile mici, cotite, puțin umblate, căroră parcă numai dînsul le cunoaște existența: *Virful cu dor, Bunătatea samariteană, Hatmanul Arbore, Axinte Uricariu, Popasului, Cronicarilor, Radu Popescu*. Ele stau ascunse,

unde, îndărătul marilor artere, **Dorobanți, Floreasca**, și îngăduie dispariția bruscă din spațiul acestora, la vedere, ca și ivirea neașteptată într-însul. Noaptea le sporește aerul straniu și, dacă mai e și ger, sub suflarea viforului răscolind zăpada, orice prezență omenească în decorul glacial și pustiu e de natură să intrige spiritul. Naratorul din **Căderea în lume** își descoperă un interlocutor datorită simplului fapt că și altcineva urmează ca el aceleași itinerarii curioase printr-un București straniu și așa se declanșează povestirea.

Obligado, începea tot cu o lungă plimbare. Infatigabilul J. T. îl trăgea după el pe eroul cărții, oprindu-se invariabil acolo unde culisele vieții politice și mondene din Capitală, cu ani în urmă, își avuseseră cindva sediul. Ridică astfel iarăși un pic vălul de pe același București, secret, în care ne îngăduie să aruncăm o rapidă privire. De plimbări dese prin regiuni enigmatice ale Capitalei e plină și **Galeria cu viță sălbatică**. Aici, un

MOTIVE ARHITECTURALE

general „statmajorist” traversează grav, în bătaia lunii, Piața Sfintu Gheorghe, pustie. Fantoma înaltului militar apare alteori la șosea, pășind tot atât de imperturbabil prin rafalele vântului, sub teii desfrunziți. Pe o bancă numai de el știută, în Cișmigiu, Barto are întâlnire cu Clara, soția lui decedată, și poartă împreună nesfârșite discuții. Asemenea lucruri le-am considerat la Țoiu dovezi de realism, căci mi s-au întâmplat și mie, când umblam pînă noaptea tirziu cu Cavadia, pierduți în interminabile convorbiri. El venea la mine și lua o grămadă de cărți, pe care le grămădea într-o servietă ponosită. Apoi plecam împreună să batem străzile din jurul Halei Traian mai ales. Odată, tocmai cînd vorbeam de Leo, dotat, după credința lui, cu puteri diavolești, ne-am oprit înlemniți. Acesta străbătea șonticiind un spațiu deschis, viu luminat, între Vulturilor și Turturelelor, cred.

Țoiu n-are nevoie numaidecît de asemenea întâlniri bizare pentru a ne da senzația Bucureștiului său secret. Ni-l sugerează în primul rînd printr-o profunzime tenebroasă, care i se lasă bănuită peisagiului urban. Către ea conduc ganguri obscure. Dintr-unul, în **Galeria cu viță sălbatică**, se aud gemete infundate. „Porcii!” — exclamă Brummer, după ce stă și ascultă cîteva secunde. Curți adînci țin ascunse în pîntecele lor un număr incredibil de maghernițe, teatru al faptelor celor mai abominabile. Dintr-o asemenea curte țîșnește o fată în cămașă de noapte și-l cheamă pe Chiril Merișor: „Acolo... în fund, la noi (...) Haideti cu mine. A omorît-o pe mama. Zace într-un lac de sînge...”

Chiar interiorul locuințelor e adesea labirintic. La Leo (**Căderea în lume**) se ajunge printr-un dedal de scări și coridoare. Vin pe urmă terenurile, unde cadrul citadin se sălbățește brusc. Prin astfel de locuri nimerește nu o dată Chiril, rătăcind pe Cheiul Dimboviței.

Dar de cele mai multe ori, Bucureștiul tainic al lui Țoiu prinde ființă din nenumăratele istorii dezbătute în legătură cu cîte o clădire, stradă sau cartier. J. T. (**Obligado**) este principalul ofițier al unui astfel de pelerinaj inițiat, iar cînd magistrul lipsește îi țin locul Brummer (**Galeria cu viță sălbatică**) sau Negotei (**Căderea în lume**). Sentimentul este că universul întreg atîrnă de o neconținută invenție narativă și, ca într-o nouă **Halima**, J. T. preia sarcina Șeherezadei. Totul trezește o impresie de efemeritate, pare amenințat să piară cum ar înceta magia cuvintelor care i-au dăruit viață și devine prin chiar condiția aceasta criptic, misterios.

OVID. S. CROHMĂLNICEANU

VEACUL AL NOUĂSPREZECELEA

Pe sfântul Sacrament ! exclamă Valter, nemaiputînd să-și stăpînească entuziasmul. O mie de cercuri și o mie de diavoli roșcați, ce minune !

În atelierul de oculist al lui Valter intra-se femeia cu cele mai frumoase picioare din București. Purta un pardesiu de catifea roz, o umbreluță de soare — roz, desigur ; de altfel și soarele, pierdut în admirație, devenise tot roz — și se așeză în fotoliul din fața lui Valter, picior peste picior. Ciorapi negri, gleznele lungi, nesfîrșit de lungi, iar călătoria de-a lungul lor era atît de înceată și de leneșă, încît nu mai ajungeai niciodată la capăt. Nimeni nu ar fi putut spune dacă femeia cu cele mai frumoase picioare din lume purta sau nu fustă. În nici un caz n-ar fi putut s-o spună ea însăși. Era atît de mioapă, încît nu-și văzuse picioarele niciodată, iar pantofii, dacă totuși existau, se aflau pentru ea la celălalt capăt al lumii, pierduți în cine știe ce pădure sau uitați pe pragul ros al raiului.

— Pe sfântul Sacrament ! exclamă a doua oară Valter. Saprîsti ! adăugă, încîntat că a găsit cuvintele cele mai potrivite. Și întrebă, mirîndu-se singur de ceea ce spunea : Unde e, conte, pomada noastră pentru mustăți ?

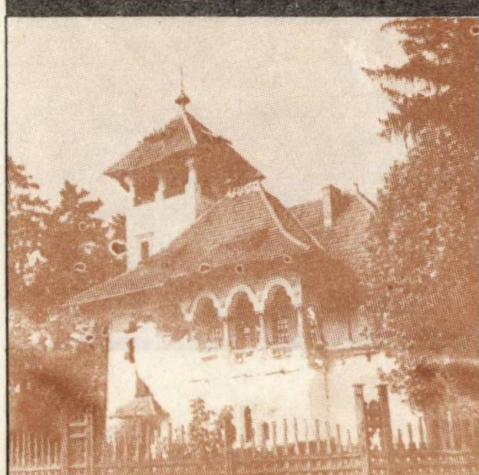
(Nu avea mustăți. Barba rade.)

Femeia cu cele mai frumoase picioare din lume îl asculta surîzînd depărtat și se uita la el cu privirea ei care nu distîngea nimic. În spatele lui Valter era un perete. L-ar fi dărîmat repede, dar ar fi ajuns cu siguranță, după cîțiva metri, la alt perete de dărîmat și mai departe altul. Valter le-ar fi dat cu plăcere de-o parte, lăsînd să plutească liberă în lume privirea splendidă a femeii care nu zărea distinct decît ceea ce se afla la un maximum centimetru de ea. Dar trebuia găsită o soluție. Cu cîteva gesturi aferate, o ajută să se așeze altfel ; bun ; acum, femeia avea în fața ei vitrina. Ii spuse : stați cu fața la vitrină. Valter se uită și el. Strada se umpluse de florării, iar trăsura care o aștepta la intrare avea, drept birjar, un conte, un conte adevărat, care fusese cîndva supus austro-ungar sau sanmarinez și-și zburase creierii de șapte ori de dragul femeii cu cele mai frumoase picioare din lume, murdărînd trotuarele po-

dite ale Bucureștilor. Stătea în soarele roz, cu pistolul roz în mina stîngă (în dreapta ținea friele), gata să repete operația în care devenise, după atîta exercițiu, un mare specialist. Respectuosul conte — care neîndrăznînd să vină prea aproape nu fusese văzut niciodată de prea mioapa doamnă — nu era singur, în veghea lui răbdătoare și disperată. Un domn distins și cu monoclu aștepta s-o ajute pe femeia cu cele mai frumoase picioare din lume să urce treapta trăsurii. Peste drum, șapte fanți foarte tineri, toți cu mustățile subțiri și verzi de iarbă stăteau drepti unul lingă altul și priveau spre vitrina lui Valter cît puteau ei de sfidători. Cei patru cai albi cu coamele umflate, cai de șampanie, sforăiau nerăbdători. Ce căuta în biata lui coșmelie doamna cu cele mai frumoase picioare din lume ? Ea, nobila doamnă ai cărei strămoși aruncau probabil pe masa de ruletă contravaloarea a trei județe — și masa nici măcar nu scrișia — magnifica făptură ce se născuse în vîrstă de nouăsprezece ani în cea de-a nouăsprezecea zi a acelui secol al nouăsprezecelea și rămăsese de atunci neschimbată, regina neincoronată a localurilor de noapte, la masa căreia dubioase batalioane de principii veneau purtînd cu grație zeci de butelii de șampanie (și soțiile lor, principesele, fără să le pese de anacronisme, butelii de aragaz), ce căuta ea, femeia cu cele mai frumoase picioare din lume, în atelierul lui, ea, în cinstea căreia fuseseră aruncate în obrazuri nobile peste două sute de perechi de mînuși (își dădea seama acum de ce aveau fanții de peste drum, cei șapte, buzunarele atît de umflate ; purtau cîte o duzină de perechi la ei, pentru orice eventualitate), ea, în onoarea căreia se desfășuraseră peste o mie și una de nopți de deluri prelungite — și el, Valter, care nu avea nici măcar o cicatrice ! — de ce venise ?

„Dacă nu principe sau logofăt, se gîndea Valter, măcar dacă aș fi și eu un domn

MOTIVE ARHITECTURALE

bătrîn cu purtări alese ! Sau barem dacă aş purta pantofi de lac şi joben ! În cazul cel mai rău, să am un bunic husar sau, în buzunar, câteva bonuri de la muntele de pietate...”

Cele câteva sute de perechi de ochelari din atelier căscaseră ochii uluiţi şi răsfrişgerile lor perverse alunecau în sus pe mă-tasea neagră a ciorapilor, cu o îndrăzneală mergînd pînă la nesăbuiinţă, de care Valter nu i-ar fi crezut în stare. Cîţiva ochelari mai bătrîni se holbaseră în asemenea hal, încît lui Valter îi era teamă să nu pocnească. Trebuia să facă ceva, pînă nu avea să fie prea tirziu. Oricum, de ajutat n-avea cum s-o ajute : i-ar fi trebuit lentile cu o mie nouă sute de dioptrii. O îndemnă pe femeia cu cele mai frumoase picioare să se ridice şi ieşiră împreună în prag. Se auziră din stradă strigătele de admiraţie ale bărbaţilor, încîntaţi de ochelarii cu superbe rame roz, pe care i-i oferise Valter. Femeia privi amabilă în direcţia celor şapte fanţi care-şi mîngiau satisfăcuţi mustăţile verzi de iarbă de puşcă, aruncă o floare — o luase din aer — spre bătrînul domn cu monoclu care, neînspirat sau nebun de fericire, o prinse în gură, avu, în sfîrşit, o plecăciune a capului şi pentru contele vizitiu care, disperat de întîrziere, apropiase pistolul de timplă şi închisese ochii, hotărît să-şi zboare creierii pentru a opta oară. Şi, vai !, întrucît închisese cu o clipă prea devreme ochii, nu mai văzu semnul femeii şi făcu pistolul să pocnească. Femeia cu cele mai frumoase picioare din lume (căreia Valter îi povestea tot) zimbi încîntată : acesta da, era un semn de admiraţie pe care-l aprecia, era chiar un eveniment şi anume evenimentul aşteptat pentru ca vizita ei la Valter să nu poată fi trecută cu vederea de lumea modernă. „N-am să mă mai despart niciodată de aceşti ochelari”, îi spuse mulţumită, lui Valter, femeia obișnuită să privească lucrurile de foarte departe ca pe nişte imagini şterse, femeia care săruta o superbă viziune a amorului, pe un veşnic corso cu felinare aprinse şi mînuşi de mătase ningînd, în amurg, ca o zăpadă a paradisului, femeia căreia îi trebuiau numai nişte ochelari frumoşi şi căreia ochelari frumoşi i se dăruiseră — cu lentile din sticlă de geam — pentru ca în nici un caz lucrurile să nu se apropie brusc de făptura pînă atunci ferită, umplînd-o de amare dezamăgiri. Şi numai aşa cele mai frumoase picioare din lume aveau să fie privite veşnic de la depărtarea cuvenită, şi numai aşa aveau să urce mereu, în acel Bucureşti misterios şi intransigibil, treptele de marmură şi numai de marmură ale unui secol nouăsprezece etern.

FLORIN MUGUR

CALEIDOSCOP

TURNUL COLŢEA a fost ridicat la 1714 de către Radu Colţea, cel care a mai fundat şi un spital. Turnul, care se credea că e opera soldaţilor suedezi, era înalt de 48 de metri, avînd patru colţuri, după stilul nemţesc. La cutremurul din 1802 a fost serios avariat, apoi în 1887 a fost demolat.

PUBLICAŢII cu numele de Bucuresci : cea apărută între 14 aprilie — 20 octombrie 1882 ; Bucurescii noi — apărută la 12 decembrie 1850 ; Bucurescii printre veacuri, apărută în 1899... într-un singur exemplar.

STRĂZI. Denumirea multor străzi bucureştene ţine, evident, de vechile meserii şi ateliere existente chiar pe acele străzi. Aşa se întîmplă cu celebrele străzi bucureştene Şelari (atelierele celor ce confecţionau şei frumoase impodobite), Tăbăcari (fără explicaţii...), Cavafi (vinzătorii de încălţăminte), Scaune, Lipscani (vinzătorii de mărfuri aduse din Leipzig). Acelaşi Ulysse de Marciillac ne asigură că multe din aceste străzi erau canalizate şi pavate cu piatră cubică.

HANURI. Pe lângă cele trei hanuri — Şerban-Vodă, Constantin-Vodă şi Sfîntu Gheorghe — existente în Bucureşti din vremea fanarioşilor — de-a lungul veacului al XVIII-lea s-au construit multe altele. În 1787, în timpul războiului ruso-turc, Nicolae Mavrogheni a transformat hanurile în forturi. De altfel, la hanul Manuc, avînd pe atunci aspectul unui mare centru comercial, s-au purtat negocierile pentru încheierea păcii din 1812.

TRĂSURA era nu numai singurul mod de a circula, de către cei avuţi, în Bucureşti, ci şi singura modalitate de a te apăra de noroaiile, praful şi mizeria din jur, ne asigură Saint-Marc Girardin, în călătoria sa pe care o face de la Bucureşti la Iaşi. Cei mai înstăriţi aveau trăsuri de vară şi trăsuri de iarnă şi, tot aşa, trăsuri de oraş şi trăsuri de ţară. Girardin susţine, la 1836, că se schimbau trăsurile ca... cizmele !

CORSO ȘI CORSOLETO

(fragmente)

Foarte înalt, din cale afară de slab, cu fălcile supte, văduvite de dinți, domnul Aloisius primește personalul cafenelei. E opt fără cinci minute, ora deschiderii. Bucătari, chelneri, picoli îl salută cu sfială. Aș spune chiar cu teamă. Deși nimenea nu l-a văzut pe domnul Aloisius ridicind tonul. Se mulțumește doar să-l fixeze pe vinovat cu nasul. Are un nas lung, iscoditor și... trist. Cu el te pironeste, te sfredelește. Bineînțeles, există oameni care se uită la tine astfel. Dar, la Aloisius, ochii sînt niște nasturi mici puși acolo nu se știe de cine și de ce. Totuși, cu acești nasturi domnul Aloisius mai măsoară o dată Calea Victoriei. Peste drum, la Palat, se schimbă garda. Privește obosit, fără iluzii. Și, mă rog, ce iluzie mai poate avea un om cînd a trecut de optzeci și cînd amintirea nu-l iartă?

„Asta e schimb?” își spune bătrînul. La Hofburg (Palatul imperial din Viena) să fi văzut! Ce muzică! Ce trîmbețe de argint! Ce uniforme albe... Uneori apărea împăratul... Ce bătrîn... Saluta de la balcon. Atunci fanfara intona: Salut împăratului. Viena cunoștea acest imn de 150 de ani... Era imnul compus de Haydn, iar Aloisius s-a născut odată cu el... Dar cînd au fost toate astea? Ieri? Acu douăzeci de ani? Poate treizeci? Greu de spus. În mîntea bătrînilor negura vremurilor e ca o piclă deasă, întunecată. Cu greu bătrînul vinează mai păstrează cîteva repere. Unul mai trainic e împușcarea arhiducelui (Franz-Ferdinand, moștenitorul tronului, ucis în 1914). Totul se împarte în două. Înainte sau după. Înainte era muzică, veselie, belșug... Ofițeri cu Lina de aur la gît îi spuneau pe nume. Lui Aloisius, care pe atunci era „oberkelner”, în acea splendidă cafenea de pe Ring. „După” a venit cafeaua din ghindă, șnițelul din gloabă, iar chiflele, mindria Vienei, chiflele de care se minuna și Napoleon, din rumeguș. Din mica istorie: gustînd chiflele vieneze, Napoleon a dispus trimiterea la Paris a unor brutari vienezi. De atunci a rămas Parisul cu cea mai bună piine din lume.

Așa e la război!... Explicau unii. Dar vine pacea... A fugit Karl — împăratul cel nou și ce să vezi!... Aloisius a văzut. Pe străzi, stive de morți. Gripa spaniolă! Ceva mai rău decît holera! Din ganguri ieșeau ofițeri cu galoanele rupte. Cerșeau. Dar n-aveau de la cine. Toată Viena era cufundată în beznă și frig...

Și tocmai în acele timpuri norocul i-a zîmbit lui Aloisius. Vindea cărți poștale pe Graben cînd a simțit o privire care îl apăsa. Un domn serios, cu haine scumpe, bine călcate, îl studia prin niște ochelari cu lentilele prea groase. Purta pantofi americani cu virf pătrat. Aloisius învățase să judece clienții după pantofi...

Altceva n-ai găsit? Necunoscutul îl întreba cu un ton de patron, iar după accent se vedea că era evreu. Aloisius simți cum îl străbate speranța. Dintr-o lungă experiență știa că evreii sînt patroni buni.

Fără să aștepte vreun răspuns, necunoscutul continuă: Dumneata n-ai fost ober la acea cafenea de pe Ring?.. Știam și cum te cheamă. „Aloisius”, îi răspunse bătrînul. „Aloisius, repetă necunoscutul... Cîți ani ai?” Întrebarea era pusă cu o seriozitate, grea de urmări. Șaptezeci! răspunse vienezul fără să clipească. Se întinerise cu zece ani! Cam mult! Au urmat cîteva clipe decisive pentru bătrîn. Totuși, ar fi ceva... dacă. Dacă? repeta vienezul nebul de anxietate. „Dacă poți veni la București... La București? Da! La București... Sînt proprietarul cafenelei „Corso”... Mă cheamă Finkelstein. Aș avea nevoie de dumneata... să-mi ridici cafeaua la treapta celei de pe Ring... Dacă merge, vei fi „ober” peste toată cafeaua. Dacă nu, îți plătesc bilețul de întoarcere plus o despăgubire”...

Dar observînd furtuna stîrnită în sufletul bătrînului, evreul continuă cu glas de adîncă omenie. „Pînă ce ieși o decizie hai să gustăm ceva bun!...”

Finkelstein n-a trebuit să plătească bileț de întoarcere. Aloisius a murit la București. De inimă rea! Atunci cînd bandele cuziste au devastat localul. Dar asta s-a petrecut cu ani mai tîrziu. Între timp Corso devenise cea mai elegantă cafenea nu numai de la noi, dar chiar din această parte a Europei! Cîndva, la Capșa, Mateiu Caragiale, cu degetul înfipt în fața de masă imaculată, declara: „Aici se oprește Occidentul!”

La Corso, Finkelstein mutase ceva din Viena. Ajutat de Aloisius, realizase minuni greu de crezut. Acum chelnerii nu se mai topeau prin culise, lăsînd clientul să aștepte la infinit. Aici se servea repede și politicos, chiar fără bacșiș. „Cînd va fi ceva mai bun, tot aici veți găsi!” Așa scria pe listă. Finkelstein — poreclit baronul — avea simțul rafinamentului. Șunca era numai de la Bur-

dujeni, batogul de morun, numai cel afumat la Vilcovoii, iar brinzeturile franceze numai de la Fröh et Meruce!

Tot din spirit de rafinament, „baronul” înființase „Corsoleto”. Un bar ultra, inspirat de la Ciro's *) din Occident. Un lanț de baruri instalate în locuri de mare răsfăț... Monte Carlo, Biarritz, Cannes etc. Din Franklin intra într-un fel de vagon-restaurant de mare lux. Să zicem al Orient-Expresului. De la barul din dreapta te saluta – sau se făcea că nu te vede – Lopez. Rivalul lui Aurică de la Athénée Palace. Și el avea cai de curse. Să ținem seama că la vremea la care mă refer, adică prin 1935, Bucureștiul trecea drept capitala cu cele mai frumoase femei din Europa. Și, într-adevăr, cind pe la 11 seara intra la Corsoleto, buchetul de dudui îți tăia răsuflarea, te amețea. Era, cum spunea un american de la Moreni, tot ce dolarul poate obține mai bun. De la miezul nopții barul mai pierdea din forfotă. Incepea viața de noapte. După un Baccardi „scuturat” de Lopez, unii treceau la volan. Pe cauciucuri cu burta neapărat albă, lunea-mărci astăzi uitate. Duesenberg, Nash, Stütz. Ce rezonanță mai au aceste nume? Dar în 1935–1936 auzai: „lată-l pe Zaharia (arhitectul). E la volanul unui Ford alb, decapotabil... Ce frumoasă e Anișoara.”

O firmă binecunoscută bucureștenilor, și nu numai lor...

Blondă, cu un profil de statuie, Anișoara completa mașina care, la rîndul ei, desăvîrșea pe proprietar. Pe Zucker-Bubi, arhitectul Alecu Zaharia, protejatul Duduiei.

Rastignac (vezi Balzac) se întreba: „Ce trebuie să fac pentru a mă urca în echipajul lui Ajuda Pinto – al marchizului?”

La București erau mulți ambițioși care se visau la volanul unui Ford cu trei inimi pe radiator. Ca să ajungi pînă acolo, trebuia să te bată norocul... Se mai cereau și altele. La început arhitectul Zûsman n-avea nimic. Nici măcar un nume! Atunci și-a comandat la Mutzner, gravate pe placă de aramă, niște cărți de vizită: **Alexandre Zaharia – arhitecte diplômé**. Zûsman, adică om dulce. Alexandre venea de la Saul. Oricum, cu această carte de vizită, omul s-a prezentat la întreprinderea de construcții **Inginer A. Ioanovici**, a tatălui meu vitreg. Ioanovici era și profesor la Politehnică. Om integru, fără acea „șmechereală” care îi ajută pe unii afaceriști.

„Nu vrei să construiești casa Primului Ministru Tătărescu?” a întrebat Zaharia. „De ce să nu vreau?” a răspuns Ioanovici plin de candoare. Atîta i-a trebuit arhitectului. Cu un tupeu bine dirijat, Zaharia a ajuns la primul ministru. La Guță Tătărescu. „Excelență, vin din partea profesorului Ioanovici, știți... e unul din cei mai serioși constructori. Domnia sa vă roagă să-i încredințați construcția casei din Polonă. E o onoare pentru care profesorul acceptă orice condiții...” Cam așa, prezentat schematic, Zaharia a obținut prima comandă serioasă... După care, din „berbecie” au urmat vreo șase miniștri. Iar prin filiera Lupescu, Zaharia a obținut construcția vilei de la Băneasa. A Duduiei. Atunci a căpătat o decorație modestă, dar însoțită de o stringere de mînă, a lui Carol II. Acest moment de glorie, fotografiat, mărit, se afla pe masa de lucru a lui Zaharia, masă pe care Zaharia nu lucra niciodată. N-avea timp. Acum niște ciini (arhitecți fără noroc) se opinteau pentru el. Jos, într-o hruță boltită, zisă „Birou de proiecte”. Desigur, mulți ambițioși ar fi vrut să-i prindă secretul, cheia reușitei. Secretul nu e simplu. Și nu e numai reclama. Talleyrand spunea: Il y a le savoir et il y a le... savoir faire... Una e să știi din ce e alcătuit sosul și alta e să știi cum îl legi. Zaharia avea maniera. Cînd la prînz Zaharia cobora din „Ford” în fața lui Beckman (magazin de lux), lumea avea de ce să se adune. Nimenea în țară nu văzuse asemenea mașină și foarte puțini aveau prilejul să admire zîna nordică, care îl aștepta. Anișoara Loască era un accident. O sămîntă

*) În localitățile de mare răsfăț, cum erau Monte Carlo, Deauville, Cannes, exista cite un bar CROIS.

rămasă de la un oștean al lui Mackensen. Sămînța încălțată aici sus, în mahalaua Arsenalului... Printr-un joc de cuvinte unii îi spuneau Anișoara Flească. Dar am văzut-o la ștrand. Avea un corp de piatră și mult mai multe decît ar fi sperat invidioasele. Stătea în dreptul lui Zaharia ca un fetiș, pe care alții îl plimbă pe bușonul radiatorului.

Ieșind de la Beckman cu un pachetel conținînd ultimul parfum al lui Guerlain, Zaharia auzea: „E Zaharia, arhitectul Dudaiei”...

Fără aroganță, degajat, îmbrăcat la Knije (Viena), Zaharia trecea în volan. Lin ca pe catifea pornea „Ford”-ul, în timp ce mulțimea rămînea căscată de admirație. Era tocmai ce visase arhitectul. Acum orice îmbogățit nu se simțea ajuns decît avînd o vilă iscălită Zaharia. Cu mult „fer forgé”, cu chemine-uri, coloane și firdo. Bineînțeles, s-au găsit imitatori, rivali. Un George Cantacuzino, un Galin și cîți alții. Nici unul nu s-a ridicat la acel prost-gust - somptuos care să mîngie vanitatea lui Burtă Verde. „Stilul Zaharia” rămîne legat de era carlistă. Eră care avea să apună la 10 mai ora 5 dimineața... Atunci a bătut ceasul, nu numai lui Carol II. A fost și ora fixată de astrologul lui Hitler ca fiind cea mai potrivită pentru a ataca Franța și a răsturna rînduiala stabilită în 1919 la Saint Germain... Același astrolog a fixat și conjunctura de planete cea mai prielnică pentru Operația Barbarossa (atacul Uniunii Sovietice). Cu rezultatele care le știm...

Naratorul s-a mai întilnit cu „Ford”-ul decapotabil în noiembrie 1940... În plin delir. Tamponat, jefuit, decapotabilul zăcea în locul viran, aflat în Cometa, peste drum de pompieri. A stat acolo mult timp, dar nimeni nu înțelegea că decapotabilul materializa sfîrșitul unei epoci...

Ce bine era, acolo, la Corso, dar nu-mi dădeam seama! La drept vorbind, numai în memoriile lui Casanova am întilnit această frază: „Eram fericit și știam că sînt fericit!... Aveam toți dinții, punga plină cu ducați și o sănătate de fier”.

Dimineața, la opt și cinci, îmi făceam intrarea în Cafenea. Mă instalam într-o lojă cu vederea spre grădina Atheneului. Iosca, omul meu de încredere, îmi aducea toate revistele din Europa, după care aștepta comanda. Un Wiener-frühstück (un mic dejun ca la Viena), ceream eu, „cu cornuri de la Theodorescu”. Plutea un parfum de Mocca, de rom și de brînzeturi fine - toate veneau numai de la Fruchet Meurice. Ajutat de Aloisius, Finkelstein mutase o insulă din Viena de altădată... Dar tocmai fiindcă

„insula” era atît de apreciată de unii, era detestată de alții...

Peste drum, în Palatul Regal, Finkelstein avea un dușman teribil. Carol Rex care se pierdea în preocupări mărunte. Cum făcea ochi, buhăit de somn, dar și de prea mult Chateau Pollot (marca lui de coniac) i se adresa lui Urdăreanu: „Dă-i drumul Ernest!”

Ernest, cel mai important om politic din țară - făcînd abstracție de Carol II, începea cu gura cafenelei. Pe urmă veneau inscripțiile de pe pereți, iar la urmă de tot, gazetele... Cu Cafeneaua Capșa se găsește o soluție. A fost extins restaurantul care a înghițit cafeneaua. „Acum jayrele” - așa le spunea regele, - s-au mutat la Corso... Înțeleg să-i plătesc, spunea Carol lui Cezar Petrescu, dar pentru ce aud, nu pentru ce scornesc ei”.

A fost o vreme cînd Carol se întîlnea des cu Cezar Petrescu. Îl invita și la dejunuri, în doi! Mare favoare de care s-au alarmat atît Urdăreanu, cit și Duduia. Aveau de ce! În conversație - nu în scris - Cezar Petrescu era fascinant, fermecător. Ca „un Șeherezad” în pantalon, Cezar Petrescu era mereu altul. Nu se repeta niciodată! Și... nu da sfaturi! Iar Carol detesta sfaturile... „Am toate sfaturile lumii, plus ale mele!” îi spunea regele lui Cezar Petrescu; vorbind de istorie. Altădată, regele îl întreba: „Ce mai face prietenul dumneavoastră... Ion Vinea? ...Tot atît de misterios, de singuratic?” ...Era intrigat de Bebe, așa i se spunea lui Vinea. Ar fi vrut să-l atragă la ziarul „România”... „O absurditate, continuă Cezar Petrescu. Totuși l-am tatonat. Vinea m-a privit ironic și indulgent”... „E o mare cinste de-a rămîne în banca mea”... La „Facla” („Facla” - binecunoscutul ziar de stînga din București)... La București se știe. Cine merge la Corso, e de stînga. Am încercat să invit un coleg de birou, un arhitect cu familie în Ferentari. „Și de aur să fie (șnițelul vienez) și tot nu intru în „havra” (adică la Corso).

Pentru mine „havra” era raiul pe pămînt. Aici găseam ce mă interesa mai mult. Șahul, lectura revistelor, femeile și „oamenii interesați”. Prin șah l-am cunoscut pe Ion Vinea, de care am pomenit, ziarist, poet, romancier și, mai presus de toate, „interesant”. Cu el nu puteai să te plictisești. Era mereu altul.

După ce luam prînzul, jos, la Cafenea, mă urcam la etaj și ceream un șah pe care îl așezam cu piesele negre spre mine. Era un fel de poliție față de eventualul adversar. Totodată ceream un „filtru”. De obicei partenerul se prezenta imediat, dar există momente cînd totul se desfășoară după o regie a hazardului. Nu era nimeni în sala de șah și nici la biliard. Destul de mirat

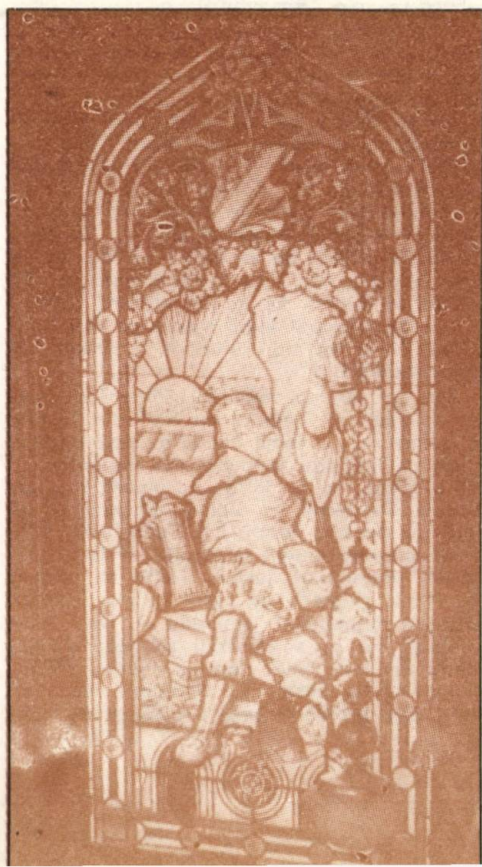
priveam scara, cind a apărut Vinea. Nu-l văzusem pînă atunci. Cind prin sat se rătăcește un ciine străin, toți ciinii locali îl latră, îl recunosc ca nefiind de-al lor. Nu se știe după care semne. Nici eu n-aș fi putut spune după care semne Vinea se deosebea de tot restul. Mimica, gesticulația, rezerva? A intrat în sala de șah și, văzindu-mă numai pe mine, era gata să se retragă. I-am făcut semn să ocupe scaunul din fața mea. I-am făcut semn fără să-i zîmbesc. Vinea detesta zîmbetele „automate”. Asta, după cum mi-a spus el mai tîrziu, l-a determinat să ocupe scaunul. Deși, mi-a mărturisit el, mă luase drept „un misit” cam obraznic. Cind am început jocul, l-am întrebat dacă nu dorește o cafea.

„Da, mi-a răspuns el rece, dar o pot comanda și singur!”... Avea un ton de stăpîn...

„Să vină Aloisius!”, s-a adresat el unui piccolo care trecea.

Peste puțin Aloisius s-a oprit la masa mea. L-a întrebat foarte ceremonios pe Vinea dacă dorește ceva. Mie, Aloisius mi-a acordat atenția cuvenită unui curent de aer! Vinea, după mutra mea, a simțit că mersese prea departe. Cu amabilitate de o rară distincție, m-a întrebat :

Un vitraliu adecvat...

— Dacă n-aveți nimic de obiectat, aș cere un filtru pentru doi...

Am acceptat...

„Să aveți grijă... I-a recomandat lui Aloisius „să fie din melanjul special al baronului”. Pentru clienții de excepție exista un amestec de cafea Marang-agib (cu bob uriaș) și Ceylon. Numai la Cairo sau la Monte Carlo am mai gustat ceva asemănător... Evident, după vizita lui Aloisius am vrut să știu cine e partenerul meu de șah. Cu o friptură „bine plasată”, mi-am zis eu — poți afla multe... Multe minciuni!... „E un agent bine camuflat!” mi-a declarat un trepăduș de gazetă... „Altfel — și «păduchele de lemn» (porecla trepădușului) lua un aer de condescendență care cerșea toate palmele pămîntului — tipul are talent, se prezintă bine, dar rîia grecească e greu de stăpînit”. De ce grecească? am întrebat cu atît mai surprins cu cît Vinea se înfățișa cu o sobrietate, o eleganță cu totul occidentale.

Nu știi?... E fiul lui Iovanachis din Sulina... Bătrînul a murit... Iar „Bebe” are grijă de mama lui... Locuiesc undeva lîngă Izvor... Parcă pe Bate-riei... Sulina? 1897?... Era tocmai cind bunicul sosise acolo... Mutat de la Erzerum (Turcia). Aici, la gurile Dunării, în Europa, bunicul a crezut că a apucat pe Dumnezeu de picior! Eram atît de fericit, povestea bunica, că am scăpat de acolo (de la Erzerum) încît uneori ne luam de mînă și ne învîrteam prin odaie, într-un dans improvizat... O scoțiană bătrînă — Miss Cuns, profesoară de engleză — m-a învățat să inot. Dimineața, la răsăritul soarelui, intram în mare. Cîtă bucurie zace în om, constata bunica, cind omul e tînăr, sănătos și nu ține socoteală de prostia lumii. Că era să uit... Persoanele serioase din Sulina erau scandalizate. Soția consulului rus, care intră în mare înnoată, și încă goală! Acum, lungită pe o sofa, bunica se lupta cu o teribilă boală. Dar asta s-a întîmplat prin 1938. Prin 1937, sau poate '31, am întrebat-o în cursul unei conversații: „Iovanachis îți spune ceva?” „Iovanachis! a exclamat ea — da, belle Iovanachis!” De emoție, bunica s-a ridicat de pe sofa... „Cum să nu-mi spună! Pentru ea s-a sinucis Victor Adreici (??). Și bine a făcut! Sifilisul de atunci nu ierta... Și Petia (diminutivul lui Petru pe rusește), bunicul tău, se învîrtea pe acolo. Tot degeaba. Grecoica era îndrăgostită de Dundas, consulul Marii Britanii... Bărbat bine, din familie ilustră... Strămoșii lui erau regi ai Scoției, dar s-a născut fără avere”. Née sans fortune, în limba veacului trecut avea altă rezonanță. Bunica rostia vorbele

ca și cum ar fi spus că s-a născut ciung și fără un ochi. „Avea o trăsurică trasă de un ponei, toc, toc – toc, toc auzeau grecii de la cafe-nea. Se ducea englezul la Evantia. Parcă așa o chema... Până la urmă s-a născut un băiat... Blond, frumuseț, îl chema Gion. Mă întreb dacă mai trăiește...”

Vinea locuia în strada Braziliei, la viitoarea și atât de distinsa lui soție, doamna Oghină. Deci foarte aproape de locuința mea. Dar să mă întorc, cum spunea Vinea, la Arcadia Felix... Izolat în loja lui, servit de Aloisius, Vinea lucra până simțea nevoia de a se deconecta. Atunci urca la Academie (de șah) și juca cu oricine. La nimereală. Și eu rămâneam printre partenerii anonimi, dacă nu intervenea șunca de Westfalia. Cu șahul pregătit, gustam din șuncă, când m-am pomenit cu Vinea, care s-a așezat în fața mea. Mutam piesele și comentam... E de un roz serafic șunca, virgină, șuncă cum n-am mai văzut de la Sulina! „Sulina?” Magia cuvintului. Vinea repeta ca în vis... „Ai fost acolo?” Mă întrebă pe un alt ton. Mai apropiat. Se topise rezerva britanică, severitatea prea politicoasă.

– Mi-am petrecut copilăria... Purtam șapcă englezească adusă de la Malta. L-am mai prins pe Vanghele.

– Pe Vanghele, pe piratul?

– Da... cred că aveam nouă ani când lui Vanghele i-a crescut o măsă de minte...

– 83, m-a corectat Vinea. Dar ce căutai acolo?

– Sunt nepotul lui Kartanyschew, delegatul Rusiei la Comisiunea Europeană a Dunării!

– Nu se poate, a sărit deodată Vinea. Asemenea coincidență, – Vinea s-a oprit o clipă, – apoi a adăugat. Asemenea coincidențe, a repetat el, se văd numai în romanele ieftine!

– Dar viața, am obiectat, nu știe nici de ieftin și nici de sublim. Ea calcă literatura în picioare și...

– Oho! m-a oprit Vinea, cu o ironie ce abia începeam s-o cunosc. Mă duci în sfere prea abstracte... Mai bine jucăm șah.

După două partide și înainte de a cobori mi-a explicat coincidența: „Și eu am copilărit acolo, în acea insulă fermecată... Între noi se ridica gardul verde, gardul care delimita zona internațională. Locuiai în Palatul Comisiunii? Nu-i așa?”

– Da, dar cred că asta mai târziu... i-am răspuns.

– Bineînțeles! Pe consul l-am văzut, l-am cunoscut când nu existai. Venea pe la noi. În vizită.

– Atunci ai cunoscut-o și pe bunica? am intervenit, călcând în străchini.

Vinea s-a oprit o clipă. Căuta un răspuns diplomatic.

– Da, dar mai puțin. Se spunea că e tare

frumoasă. Am întâlnit-o, în apus de soare, pe digul din dreapta. Ieșea lumea la plimbare, era fără pălărie. Mare îndrăzneală! Pe vremea aceea! Iar părul ei ca arama îi făcea o cunună de foc. Purta o rochie albă toată din dantelă. Ne-am salutat. La Sulina numai doi nu se salutau. Cofetarul Zambeli și cafegiul Rehman. Erau certați. Din tată-n fiu. Ea mi-a zîmbit. Parcă mie în special. Aveam numai unsprezece ani, dar m-am simțit tare fericit, măgulit.

– Mult se va bucura bunica când va auzi ce mi-ai povestit acum. Pentru ea, Sulina e tinerețe, veselie, cîntec. Îți mai aduci aminte? Gheorghiki, Gheorghiki, nu? Ce frumos cîntau grecii în cor!

– S-a dus și luna și cîntecul și unda care strălucea, îmi răspunse Vinea prin Arghezi... Ne-au rămas doar repere.

– Repere? întrebam eu nedumerit.

– Eh, sunt cuie bătute în timp... Cu care fixăm amintiri comune. Așa ne apropie Cometa Haley, unde ai văzut-o?

La Galați, din Curtea Consulatului. Mie mi-a arătat-o părintele Wilkinson. Era un părinte anglican. „Îi vezi coada?” mă întreba cu o voce aspră, convingătoare. „O văd!” îi răspundeam intimidat. „Ei bine, tinere, află că atunci când vom intra în coada ei, va pieri lumea! Arsă cu toate păcatele ei!” Și părintele încheia cu glas fioros: „Facă-se voia Domnului!”

Inspăimîntat, am fugit la mama. M-a liniștit. „Nu uita drăguțele, mi-a spus ea, că aici e raiul bețivilor! Whiskiul costă un sfert din cît plătește englezul la el acasă.”

Iar Wilkinson, om de treabă mai ales dimineata, o ia razna spre seară. Când ți-a arătat cometa cred că a văzut-o prin fundul unei butelii de Mc. Calum (marca de whisky răspîndită prin porturile noastre). Dumnezeu nu e chiar atât de supărat” etc., etc. De fapt, părintele primea de la rudele lui din Anglia un modest ajutor. Cu o singură condiție... Să rămîie la Sulina. Să nu se întoarcă acasă!

– L-au îngropat lângă morile de vînt, continua Vinea tot mai cufundat în evocări. Ai prins morile?

Da, dar nu mai măcinau. Morarii au plecat. Ruinați de „moara cu foc” din Tulcea, a bulgarului. În locul morarilor s-au pripășit niște chinezi sau japonezi. Nu se putea ști că n-aveau nici un fel de document, sau pașaport. De altfel, la Sulina nimenea nu se interesa de așa ceva... Era Porto-franc. Chinezii vindeau lucruri minunate. Halate, mă-tăsuri, porțelanuri, jucării. Toate la prețuri de nimic, și grecii au căzut la idei. „Ne-au năpădit maimuțele”, spuneau ei. Dar „măimutele” nu se sinchiseau, zîmbeau și vindeau. Zîmbeau chiar cînd nu vindeau. Noaptea prindeau pește. Nu cheltuiau nimic. Iar felul cum prindeau pești i-a năucit pe lipo-

veni. Nu înțelegeau cum. Unul din pescarii mai bătrâni pretindea că acei oameni farmecă pești. Sigur este că nu se duceau la biserică. Vineau rîdea, **et pour cause**. Nu se duceau nici la biserica pravoslavnică, nici la cea catolică, nici la Templu (anglican) și nici la geamie. De ce? Explicația este firească, simplă. Fiindcă „erau vinuți Satanei”. Da-Da! La cafeneaua lui Camberis erau greci bătrâni, **mi molusque, mi philosophe**, pe jumătate moluscă, pe jumătate filozofi, care au văzut cum noaptea unul din chinezi a încălecat o știucă mare și a zburat spre Stambul.

— A zburat sau a intrat în mare? s-a interesat un armean mai tânăr și mai sceptic.

— A zburat, domnule! a strigat grecul enervat. S-a dus după marfă!!! Cu ultimele cuvinte înțuca gura la toți... S-a făcut tăcere. O tăcere încărcată de gânduri, de bănueli, fiindcă, încheia Vineau, oricît s-au căznit, urmașii lui Ulysse n-au reușit să afle cînd și cum își procurau chinezii bunurile.

Am lipsit din București vreo două săptămîni. Cînd m-am întors, am văzut că Vineau mă aștepta cu nerăbdare. „Stirnești omul și pe urmă dispari. Sulina! cuvîntul Sulina a fost o cheie... O cheie ruginită, uitată și deodată regăsită. **Cheia paradisului pierdut!** Numai că..., Vineau îmi zîmbește în doi peri, mai toate raiurile încercate de mine au un neajuns comun... Le descoperi cînd le pierzi!” Apoi, sîrînd la un subiect mai concret: „Ai jucat Krimla!?”

Cu zmeul înălțat, trebuia, prin manevre savante, să doborî zmeul advers. Fiind ageamiu, am pierdut atîtea zmeie încît ai mei mi-au interzis jocul. Dar mai era un considerent, important pe atunci. Lupta se desfășura peste gardul verde, care delimita zona

interzisă a CED-ului. Deci mă frecam de cine știe ce copii de golani, care nu erau din lumea mea. Așa ceva, cu mentalitatea de dinainte de Potop, adică de 1914, nu se putea admite... Totuși, îi explicam lui Vineau, aveam spirit sportiv. Așa s-a întîmplat cu zmeul meu doborît și care a căzut în zona interzisă. Adică a CED-ului. Puteam să-l recuperez, dar a venit învingătorul. Era un copil de turc, cu ochii albaștri.

— Da! aprobă Vineau, și eu am văzut la Sulina turci cu ochii albaștri.

Cu multă sfială mi-a cerut prada.

I-am adus zmeul și fiindcă turcul mi-a fost simpatic i-am oferit și tot ghemul de sfoară. Sfoară englezească, albă.

— La Sulina, observă Vineau, pînă și chibriturile erau engleze.

— Și ce crezi că a făcut turcul? am continuat. Copleșit de atîta magnificență, mi-a apucat mina prin zăbrelele gardului și mi-a pupat-o.

Vineau începe să rîdă. Cam astea erau relațiile... de atunci. Se pupau prea multe mîini!

Cu cite un „filtru mitocosit” privim Calea Victoriei care se desfășoară sub ochii noștri. Ocupăm loja de lângă colțul cu strada Franklin. E locul preferat de Vineau.

La Corso, în fiecare zi la prînz, apărea loșca, ajutorul lui Aloisius, împingînd celebrul căruț. Acest căruț răspîndea arome delectabile, visurile gastronomului cel mai rafinat. Ficați de gîscă în sos de vin, batog de morun, sitari în aspic, cinci feluri de icre, tot felul de ciuperci, sparanghel etc. Era departe de a fi o pomană, dar căruțul avea o altă latură... interesantă. Plata se făcea la urmă. La un chelner denumit domnul Zahln. Acesta venea cu nota îndoită, neapărat, pe care clientul o plătea sau nu o plătea. În cazul negativ, nota era trecută pe un castif, iar la a treia notă loșca nu-l mai vedea pe client. De mult nu se mai oprea loșca la gazetarilor de la zăbrelele pistol. Și nici la masa lui Cocea.

În multe privințe, îl admir...

Într-o dimineață, tot aici, Cocea m-a văzut chinuînd stiloul în timp ce hîrtia rămînea albă.

— E greu, e tare greu, măi loane, a zis Cocea. De la impulsia minții și pînă la virful condeiului e o distanță mai mare decît de la lună pînă la oglinda mării.

L-am cunoscut bine. La lași, prin 1919, eram împreună într-un comitet revoluționar republican... Pe urmă comitetul s-a topit, s-a împrăștiat. De la Cocea țin această amară constatare: e ușor să-ți vinzi conștiința, dar e foarte greu să găsești un bun cumpărător...

**GHEORGHE JURGEA-
NEGRILEȘTI**

Dintr-o casetă zidită în perete, precum în *Poveștile Șeherezadei*, la „Caru cu Bere” restauratorii au scos la iveală cîteva obiecte ce poartă patina timpului

APARTAMENTUL

Apartamentul se predă „la cheie”. După preluarea cheilor, s-au mutat de la părinții ei la părinții lui. Din capătul Pantelimonului, în Militari. Tramvaiul 13, linia asta e singura legătură comună. Am un frate vatman pe linia asta.

După ce s-a mutat din casa socrului în casa tatălui său, Ge are pentru prima oară ideea de a-și lăsa serviciul său de psiholog în industrie și a se face agricultor. Nu se înțelegea cu socrii. Socrul său fusese până în urmă cu puțini ani strungar la „23 August”. S-a făcut agricultor, are o „Dacia 1100”, o casă în Pantelimon, o casă mare cu încălzire proprie, calorifere și boiler în baie. În curtea lui se mai află o clădire cu câteva camere pe care le închiriază. Pipe-rat. Ge plănuise să scrie un studiu asupra personalității umane, un studiu marxist, era prins de ideile lui Scève, nevasta și fratele își băteau joc de el. Nici mie nu-mi plăcea cartea lui Lucien Scève, bombastică, plină de miturile profunzimii. Eu încerc să scriu o carte de senzație „Sexul ca suprafață”. Totuși venisem să scriem împreună cartea pe care și-o plănuise. A zis că așteaptă să se mute în apartamentul lui, să aibă, să avem condiții bune de lucru. Proiectul cărții e în așteptare. Și uite ce face el după ce i se predă la cheie apartamentul proprietate personală. Plătește apa, lumina, întreținerea, ce e de plătit. Se mută în martie, putea s-o facă în noiembrie, de data asta categoric. Ge este categoric. El este așa.

Să scrii despre oameni vii, nu în numele vreunei instituții, este un lucru care nu poate fi bine pus la punct.

Na a venit și a spălat geamurile, a măturat pentru început. Apoi veneau împreună, soții, lucrau ce lucrau, discutau, se așezau să discute. Mima, puneau draperiile să vadă cum vor veni, cunoașteți expresia. Sau bideul, lungi discuții despre bideu. Au demontat vecele instalat de constructori, au cumpărat altul. Cu ăla vechi voia el într-o zi să se ducă la una. Să o răsplătească.

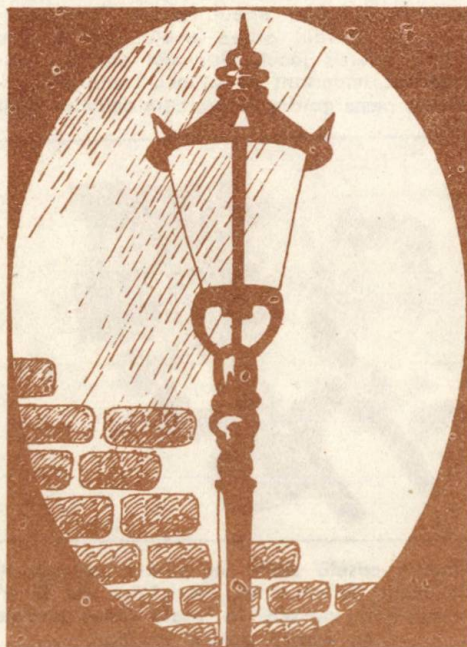
Asta trebuie să vină așa. Trebuie schimbat, tăiat, îngustat, lipit, micșorat, cu atenție, cu mîgală.

Și dacă ea nu e de acord, apar explicații, timpul explicațiilor, să lucrezi explicînd, să stai să explici, așa nu mai merge, bărbatul se impune. Un timp atît de lung să lucrezi la apartamentul conjugal, gîndind

că ai să trăiești în casa ta, lucrul în doi reglementează viitoarele noi raporturi clare între soți.

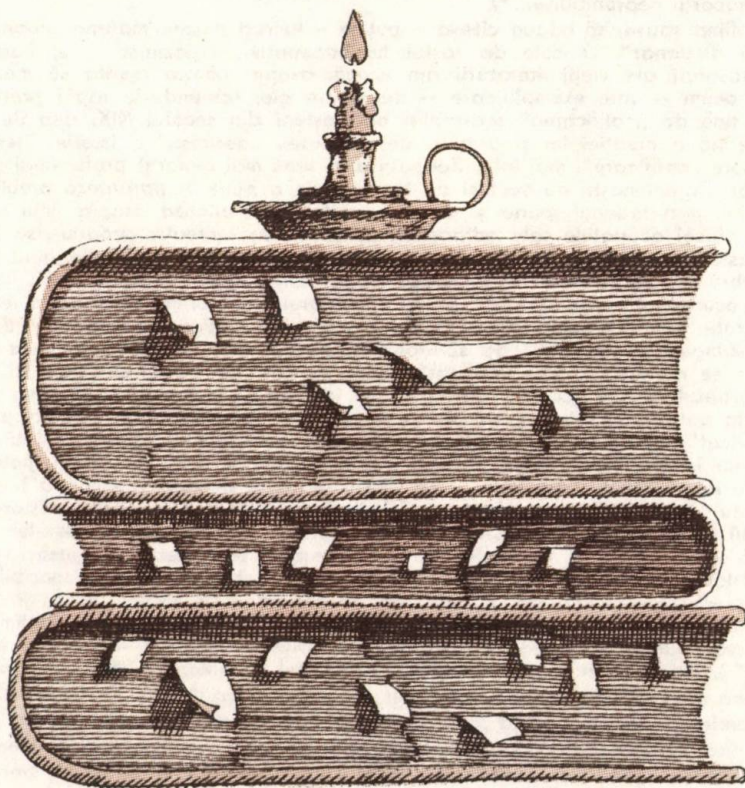
Baia în primul rînd. Și bideul ca element principal. Face o expunere scurtă. E o concepție, spun. Concepi confort. Concepi confort. Lucru complex : la puțin timp după ce i-am făcut unuia cunoștință cu Ge, ăla zice : Cum l-am văzut, mi-am dat seama ce e cu el, îi cunosc pe ăștia. Omul e cunoscător. Prin definiție. Sînt prin natura lor proprie cunoscători, oamenii. Ge a suferit o interesantă operație, în toamnă. Operație anală, de anale, eh ! Un chist, o pungă cu de toate : păr, smalt dentar, din naștere. În focul creației, cum a fost el conceput. Ingredientele astea au devenit maligne la vîrsta de 27 de ani. Apoi, sînt mulți tineri care au revelația sau convingerea, după caz, așa se punctează, că fenomenul ăsta : homo în sus, sum, homo în jos, et nihil ; unii au chiar viziunea unui canal de promovare, zi-i căpătuire sau zi-i așa, că se înfundă sau se blochează canale cu deschiderea altor canale, adică tu te miri că nu ești bun și descoperi, acum : cu mirare, că eșaloanele sînt recrutate individual, puah ! pe apucate. Ge susține că igiena acestei părți a trupului este fundamentală, o știți și pe asta. Așadar, lucrurile se pot opri aici.

GHEORGHE IOVA

DICȚIONAR DE SCRIITORI BUCUREȘTENI

SECOLUL AL XIX-LEA...

...SAU DESPRE CUM SE TRĂIA ALTĂDATĂ FALA DE A REPREZENTA CAPITALA

Înainte de a porni lucrul la „micul dicționar” de față (în legătură cu a cărui întocmire am un „merit” mai degrabă compilatoriu), nu bănuiam — dulce naivitate ! — la ce urmează să mă înham. „Scriitori bucureșteni” ? Nimic mai simplu, mi-am zis ; pentru ca foarte curînd să constat că „materialul” e enorm și practic imposibil de cuprins în cîteva pagini de Almanah. Dumirit, mi-am dat seama că, pentru a o scoate la capăt, trebuie să limitez „frontul de lucru”. În consecință, m-am hotărît să rămîn doar la secolul trecut, înjumătățind perioada de cînd Bucureștiul concentrează o parte însemnată din activitatea culturală a țării. Fără să devină automat simplă, sarcina s-a redus la proporții neprohibitivă... *)

Acestea fiind spuse, să adaug cîteva — puține — lucruri despre materia propriu-zisă a „micului dicționar”. Dincolo de rostul lui informativ-„magazinistic”, el ilustrează anumite trăsături ale vieții literaturii din epocă, asupra cărora merită să medităm. Voi alege acum — spre exemplificare — trei dintre ele, schițîndu-le rapid problematica. Una ține de „calificarea” scriitorilor bucureșteni din secolul XIX, alta de tipologia generală a creației lor și a treia de varietatea „ascunsă” a istoriei literaturii.

Despre „calificare”, mai întîi, deopotrivă în sens mai general profesional și mai strict literar. Criticii noștri au avut și au tendința de a pune în paranteză problemele de acest fel, prin reducții scurte și drastice, astfel încît analiza asupra unui scriitor ignoră de obicei ocupațiile sale adiacente, decupînd doar creația propriu-zisă, iar în cadrul acesteia se fixează asupra unei anumite zone, centrale, celelalte fiind lăsate mai în umbră. Cu justificarea că se ocupă de scriitori tocmai pentru a le studia literatura, nu ocupațiunile „colaterale”, și că în interiorul ei e normal să existe o ierarhie valorică, grație căreia anumite producții ies în prim-plan, critica procedează — de fapt — la o restrîngere a „noțiunii” de scriitor, limitîndu-se mai degrabă la ceea ce în naratologie se numește „autor implicat”, adică la instanța auctorială care își emite textele. Portretul atașat acesteia din urmă va include și elemente exterioare, ținînd de existența autorului real, dar ele vor fi selectate și integrate doar din perspectiva celui „implicat”, încît biografia e silită să furnizeze o imagine parțială, dirijată, „deformată”. Iar în interiorul operei, fixarea asupra reușitelor celor mai mari, petrecute în principiu într-un singur gen, aduce cu sine o reducere similară („izomorfă”), îngustînd portretul „autorului implicat”, parțializîndu-l, dirijîndu-l, deformîndu-l. Istoricii literari caută să corecteze situația, restituindu-le scriitorilor biografia și operelor varietatea, însă o fac (dacă ne mărginim pentru moment la imaginea — ea însăși restrictivă — a istoriei literare ca factologie simplă, cumulativă) fără să aibă posibilitățile sintetice ale criticii, stivînd mai curînd decît construind, încît portretele cîștigă în extensie și nu în complexitatea a ceea ce le dă conturul emblematic. Că gîndim prea puțin la aceste lucruri e într-un fel explicabil (nu spun „scuzabil” ! — și în nici un caz „profitabil” !) dacă ținem cont de faptul că literatul autohton al acestui secol și-a restrîns zona de activitate socială, mai ales în perioada postbelică, în contextul unor mutații sociale de mult mai largă rază, asupra cărora vor merita purtate cîndva discuții amănunțite. Pînă una-alta, această sumară (și — iarăși — „reducționistă” !) schemă a procustianismului criticii îmi permite să indic cultura română a secolului trecut ca

*) Al doilea criteriu de selecție pe care mi l-am stabilit a fost următorul : am acceptat ca „scriitor bucureștean” pe oricare literator stabilit pentru o perioadă semnificativă în urbe și implicat în viața ei culturală. Să fi rămas doar la cei născuți aici or fi fost prea puțin, în sensul că în dicționar ar fi intrat mai nimic din forfota literară a Bucureștilor vremii. Sursele pe care le-am folosit au fost dicționarele în circulație, în special *Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900* întocmit de un colectiv al Institutului de lingvistică, istorie literară și folclor al Universității „A.I. Cuza” din Iași (Editura Academiei, 1979).

ilustrare optimă a necesității de cuprindere mai amplă a imaginii literatorului, mai complexă, mai „vie”. Studiile de istorie literară, tratatele și dicționarele nu uită să înregistreze că scriitorii epocii au făcut la timpul lor de toate: literatură și istorie, filozofie și politică, gazetărie și revoluție, ba chiar și... sport (vezi pionieratul lui Constantin Cantilli, consemnat în „micul dicționar” care urmează). Just. „Calificarea” lor (pentru că așa am numit-o) era de bună-seamă o „policalificare”. Dar cum se însușește toate acestea într-un plan mai profund, dincolo de stricta enumerare? Ce consecințe în ordinea mentalității auctoriale au putut avea atari disponibilități, cum au văzut faptul literar și cultural niște oameni care astăzi înființau o societate secretă, miine participau la revoluție, poi miine erau în exil, și după aceea, reveniți în țară, schimbau ministerele sau ocupau direcția principalelor instituții artistice și științifice ale epocii? Cum înțelegeau ei activitatea creatoare dacă tocmai încheiaseră o năvală romantică, lucrau la o traducere, notau niște versuri clasice și plăsmuiau un roman? Nu cumva aveau ei, naivii noștri predecesori, trăitori într-o prelungită adolescență culturală, o mai cuprinzătoare viziune asupra literaturii, asupra semnificațiilor cuvîntului scris? Nu-mi propun să caut aici răspunsuri la asemenea întrebări, ci doar să semnalizez problema gravă și angajantă pe care orice (mic) dicționar de scriitori din trecut o pune fără să vrea (de nu cumva cu intenție!) — și anume: problema însușii statutului social al scriitorului, a raporturilor sale cu lumea. Mulțimea de bărbați cu bărbi, favuride și țilindre care ne privesc din pozele secolului XIX s-ar putea să aibă a ne spune cite ceva — nu puțin și nu neglijabil — într-astă privință...

A doua caracteristică pe care vreau să o semnalizez este capacitatea de absorbție a marilor modele de altă-dată. Poate și din pricina timpului scurs de atunci, care a filtrat ce a fost de filtrat și a mai șters din nuanțe, apoi certamente din cauza stării de început, de tatonare a posibilităților literare ale limbii și de pionierat într-ale stabilizării de teme, formule, structuri stilistice și așa mai departe, marea majoritate a literatorilor secolului populează înfrățiti o cuprinzătoare zonă a minoratului entuziast, față de care scriitorii cu adevărat mari au avut de luat o distanță egală cu un gest radical. Și chiar această distanță, avînd la capete nivele de presiune opuse, a funcționat impecabil ca „pompă de absorbție” (dacă mi se permite licența), deprindîndu-i pe cei mulți de individualitatea expresiei și concentrînd asupra celor puțini valorile de originalitate. Rezultatul este o teribilă împărțire a autorilor epocii în — pe de o parte — pre- sau post-eminescieni și — pe de alta — pre- sau post-caragialieni. Puține porțiuni din producția scrisă de atunci rămîn în afara celor două mari modele de limbaj literar. Chestiune — iarăși — de discutat pe larg, în alte ocazii.

În sfîrșit, a treia caracteristică ține de privirea globală asupra lumii scriitoricești din secolul XIX. Cum e și normal să fie, istoriile literaturii selectează pe criterii estetice un număr de autori și îi lasă pe ceilalți în anonimatul lui „și alții”. În schimb dicționarele (inclusiv cele „mici”) vin cu argumentul mai „democratic” al alfabetului și restituie fiecăruia drepturile sale onomastice. Consecințele nu se reduc la simpla sporire de efectiv a plutoanelor de scriitori autohtoni. Dat fiind că cei mărînteii re-apar în pagină nu atît grație operei lor, cît prezenței în epocă, în publicistică, în viața culturală, epoca însăși iese în cîștig, populîndu-se, colorîndu-se, „umanizîndu-se”. În locul unui număr de „monștri sacri”, imobilizați în rama standardizată a prestigiului de autori de manual, secolul ne oferă un peisaj agitat, „autentic”, „ viu”, cu indivizi care-și caută febril locul într-o societate în rapidă modernizare, cu tineri inventivi, oricînd dispuși să se lanseze în politică sau să înființeze o școală, un teatru, o gazetă, ticluind o întreagă reconstrucție culturală, dar și capabili de naive gesturi spontane, bucurîndu-se ori vituperînd, plîngînd și mai ales rîzînd, caragializînd (era să scriu „caragiarizînd” !!!) cu neostenită vervă, simpatii și plini de elanuri — o lume bogată, foșgăitoare și funciarmente veselă, tonică, posesoare a unui tonus ridicat, de o molipsitoare „sănătate” tinerească. E ca în filmele în care după un stop-cadru de epocă, asemănător cu o fotografie veche, îngălbenită, prăfuită, imaginea se animă, siluetele încep să miște, domnii își ridică pălăriile și le salută pe doamne, ele trec mai departe infoind-și rochiile infoiate, trăsurile se leagănă, vardiștii fluieră, copilandrii aleargă de colo-colo și ritmul crește încetul cu încetul, culorile redevin proaspete, pînă cînd colcăirea străzii te covîrșește cu vitalitatea ei esențială; ca și cînd pozele de pe pereti, cu domnii sobri, ba chiar cam triști, pe care sigun că ți-i închipui autori de elegii și romante lacrimogene, prind a da din cap, a-și răsuci mustețile, a tuși, a zîmbi pișicher și, la urmă, a rîde în hohote de toate cele de-ale vieții.

...Așa se face că, după o vreme, simți nevoia să „vezi” nu doar operele, ci și pe autori; și nu doar pe autori, ci și lumea în care se mișcau, adică – în cazul nostru – urbea aceea fabuloasă, care trimite către noi semne tainice, cvasi-mitologice. Drept pentru care scoți din raft vreo carte despre ea, despre urbe, mai veche ori mai nouă, pe Ionescu-Gion sau pe Frédéric Damé, pe Iorga, Crutzesco sau C. Bacalbașa, pe – mai aproape de noi – istoricii Giurescu sau Potra și încerci să faci legături între viața literaturii și viața orașului. Descoperi atunci (și voi exemplifica numai cu pasaje din *Istoria Bucureștilor* a lui Constantin C. Giurescu, Editura pentru literatură, 1966) că scriitorii născuți către începutul secolului, de pildă Costache Bălăcescu sau Constantin Aristia, apucă în tinerețe Bucureștiul anului 1821, în care, după ce Eteria fusese trădată, ocupanții turci fac ravagii, ucigând în dreapta și-n stînga (într-o zi „au tăiat 12 creștini pînă la toate răspîntiile tirgului”, într-alta „au mai tăiat șapte apostoli pînă la răspîntii”, apoi „au mai tăiat 4 creștini, pînă de un ciocoi” și tot așa, cum zice cronica lui Ioan Dobrescu – apud p. 119), orașul fiind păgubit serios: „Fabrica de bere a lui Johann Timpel fu arsă de panduri; pe aceea de testemele de la Mărcuța o distruseră turcii; se desființară cele de țesături fine – ghermersut, șal de Stambul –, de hirtie, de farfurii. Tipografia de la Ciușmea își încetă activitatea; cu literele ei se jucau copiii pe uliță.” (Ibid., cu vorbele istoricului). Sau afli că Bucureștiul anilor imediat următori fu „bîntuit de incendii” dar și pornit spre reconstrucție (se repară „podurile” de lemn pe străzi și apare prima stradă pietruită: „podul de piatră al Tirgului de Afară”, se îmbunătățește iluminarea de noapte a orașului), pe cînd Heliade ajungea profesor la școala lui Gheorghe Lazăr, Dinicu Golescu înființa **Societatea literală românească** și Eufrosin Poteca își afirma **Proiectul de reforme** (p. 120). Mai încolo, pe la 1830, cînd **Curierul românesc** și **Albina românească** intră în al doilea an de apariție, cînd Vaillant își deschide cursul de limbă și literatură franceză și Domnul „I. Eliad” își publică în volum primele versuri originale, istoria ne arată cum comisia înființată de Kiseleff pentru „înfrumusețarea orașului” stabilește un regulament, prin a cărui aplicare se petrece o „schimbare la față” a locului: „se delimitează orașul (...) și se instituie zece bariere, păzite de străji – bariere prin care se face, în mod exclusiv, intrarea și ieșirea din oraș. Se dau nume proprii ulițelor sau străzilor – multe dintre ele n-aveau, fiind determinate prin vecinătatea unei biserici sau instituții; se numerotează apoi casele străzilor. Se continuă pavarea ulițelor din centru cu piatră de rîu (bolovani) (...). Incepe, de asemenea, secarea «baltacurilor» și a mocirlelor”, precum și – după regulament – „înstituirea de piețe, de oboare, de locuri de plimbare, de cimitire, (...) a unui serviciu de arhitectură cu un arhitect și a unui serviciu sanitar cu «cinci doctori». Se preconiza, de asemenea, că «rădicîndu-se planul orașului, să se deschiză prin mahalale drumuri largi și puse pe linie»; pe aceste drumuri «s-ar putea sădi în toată lungimea lor pe amîndouă părțile copaci care să închipuiească aleiuri; aceste ulițe atunci, arătînd o priveală frumoasă și mulțumitoare, va îndemna pe mulți a-și face lăcuința acolo, cu mult mai bine decît pe ulițele cele strîmte și strîmbe, care acum se numesc ulițe mari, și așa, după o curgere de vreme, orașul să va afla mutat în acele mahalale și soarta Bucureștilor se va asemăna cu soarta tuturor orașelor Europei, unde cetatea ce să zice veche este cea mai urîtă vedere, în vreme ce cetatea cea nouă arată o frumusețe deosebită, un aer folositor, mulțumire și sănătate celor ce lăcuiesc într-însa.” (p. 123). Apoi, pînă spre 1848, în Bucureștiul lui Bolintineanu și Alexandrescu, al lui Bălăcescu și al lui Ion Ghica, se înlocuiesc multe case din birne sau „impletitură murită” cu case de cărămidă, se înființează cîmele și „fîntinile cu jocuri de apă de la Șoseaua Kiseleff”, se amenajează grădina Cișmigiu, în jurul lacului care „avea pește, iar pe fața lui poposeau rațe sălbatiche” (p. 127–8), se tot ridică numeroase clădiri, case frumoase, orașul se occidentalizează („în fiecare zi, capitala Valahiei se dezbracă de caracterul său oriental pentru a lua aspectul orașelor din Occident”, nota un călător italian – apud p. 130)... Și-apoi Bucureștiul pașoptist !... Și cel unionist !... Și așa mai departe...

Dară nu tabloul, nu scena, nu decorurile în sine, ci oamenii, personajele, adică „autorii” fac obiectul declarat al „micului dicționar”. Ele, scena, decorurile, contura-se vor în fundal, ca un spațiu abia ghicit, însă fără al cărui „aer”, fără a căruia atmosferă scriitoriceștile persoane și-ar pierde zîmbetul de pe buze, istețimea din priviri, elanul de pe chip. Nu și le pierd, din fericire. Ceea ce – între altele – poate constitui pentru noi o lecție.

ION BOGDAN LEFTER

ALECSANDRESCU, VASILE (19 X 1862 — 31 XII 1920, București). Tatăl lui Sică Alexandrescu. Bucureștean cu studii „la fața locului” (n-a mai ajuns la Viana sau Paris). Actor, a jucat în 1884 la Național în *O serisoare pierdută*, căreia fiul lui avea să-i croiască mai târziu etalonul clasic al spectacologiei caragialiene. A compus teatru (mai ales „localizări”), a tradus, a scos reviste, a scris articole, proză, versuri, de toate. Titlul uneia din gazetele sale, *Curierul veseliei*, onorează urbea...

ALEXANDRESCU, GRIGORE (22 I 1810, Tirgoviste — 25 XI 1885, București). Șeful genealogic al bucureștenei „Școli de la Tirgoviste” de astăzi. Descinde în capitală la 17 ani, adaptându-se rapid și definitiv. Face gazetărie, începe să-și publice cărțile și ocupă funcții oficiale, precum acelea de șef la masa a doua a jalelor (la Postelnicie), serdar, paharnic, clucer și apoi director la Eforia spitalelor, director al Departamentului Cultelor și Instrucțiunii Publice ș.a.m.d. Datorită fie privirii incisive de scriitor, fie celei de slujbaş care are acces direct la culisele societății, a sesizat și el aspectul de „bestiar” al lumii din jur, îmbogățind capitala cu o imagine fabulistă...

ALEXANDRESCU-DORNA, AUREL (29 VI 1870, București — 29 X 1912, București). Gazetar profesionist, autor de articole diverse, proză, poezie, traduceri (mai ales de teatru). Între altele, a condus — cinstite lui! — ziarul *Farul tinereții*.

ARICESCU, CONSTANTIN D. (18 III 1823, Cimpulung — 18 II 1886, București). Pașoptist de rang doi, poet, prozator și dramaturg, are meritul de a fi condus în capitală un ziar *Românul* și de a fi scris despre *Procesul și exilul meu la Snagov* (faptele se petrecuseră în 1849—50, după revoluție), ceea ce bucureșteanului de azi îi cam sună (vezi Snagovul) a... călătorie de agrement! ARICESCU, IULIA (1832, București — 28 IX 1910, București). Soața celui dinainte. Publicistă și studintă în filologie, arheologie, logică. Mai longevivă decât tovarășii de viață (mai avusese pentru scurt timp unul...), a apucat să treacă în secolul următor.

ARISTIA, CONSTANTIN (1800, București — 18 IV 1880, București). Grec de origine, peregrinând pe la Paris, în Austria, la Roma, în Corfu, trăitor o vreme la Atena, mai apoi arestat de turci, emigrat iarăși la Paris, la un pas de a primi cetățenie franceză, rămîne — totuși — de fiecare dată al Bucureștilor, declamându-și cu foc, pe scena teatrului ori pe scena literaturii, sentimentele de bun român. Poet, publicist, traducător. ASLAN, EDGAR TEODOR (3 II 1863, Iași — 2 XII 1908, București). Prozator și traducător. Jurist la bază, își obținuse licența cu o teză despre *Adopțiunea în dreptul roman și român*.

BACALBAȘA, ANTON (21 II 1865, Brăila — 1 X 1899, București). Gazetar, prozator și poet, inventator al celebrului personaj Moș Teacă. Stins din viață prea devreme pentru a se bucureșteniza definitiv, causticul „Tony” trebuie reținut în scriptele urbei, de-ar fi numai meritul — împărțit cu Caragiale —

de a fi ticluit (în 1893) un monument național: *Moftul român*.

BACALBAȘA, IANCU (ION C.) (24 VII 1863, Brăila — 10 VI 1918, București). Gazetar, dramaturg, cronicar teatral și frate al lui Tony și al lui Const. C. Bacalbașa. Bucureștenizat din adolescență, și-a legat și el numele de Caragiale, care i-a ironizat piesa *Frații Assan* (scrisă în colaborare cu Mircea Demetriade).

BARONZI, GEORGE (20 X 1828, Brăila — 28 V 1896, București). Gazetar, poet, prozator, dramaturg, de o splendidă, implacabilă prolificitate, autor — între altele — al memorabilelor *Mistere ale Bucureștilor* (trei volume, 1862—1864), nici până astăzi neelucidate pe deplin (dovadă — luind un singur exemplu mai recent — apele de subsol din *Pe strada Mintuleasa...* a lui Mircea Eliade). BALĂCESCU, COSTACIE (20 I 1800, București — 29 II 1880, București). Poet, epigramist și dramaturg, apreciat de Eminescu. Împreună cu aceea a lui C. Aristia, biografia sa pledează pentru ideea că cine se naște în București la 1800 va trăi până în 1880!... BALCESCU, NICOLAE (29 VI 1819, București — 29 XI 1852, Palermo). Bucureștean cu destin picaresc, simbolic pentru o anumită vocație pan-geografică a oamenilor locului. Revoluționar pașoptist, istoric, scriitor, capitala i-a părut prea strimță pentru idealurile sale, aceleasi sentiment trăindu-l — prin simetrie — și mai târziu, în exilul sicilian.

BENGESCU-DABIJA, GHEORGHE (30 VI 1844, București — 13 I 1916, București). Dramaturg. Unchi al Hortensiei Papadat Bengescu (frate al tatălui prozatoarei). Militar de carieră — pe de o parte —, întemeietor — pe de alta — al operetei românești, a întruchipat elocvent unitatea contrariilor (dacă e să alegem o interpretare blindă a datelor respective).

BIBICESCU, IOAN G. (8 XI 1848, Cerneți, Mehedinți — 2 V 1924, București). Publicist și traducător, combatant o vreme la *Românul* lui C. A. Rosetti, apoi absorbit de funcțiile publice, inclusiv director și guvernator al Băncii Naționale. A cules poezii populare — folclorist, deci...

BILCIURESCU, VICTOR (1 III 1865, București — 23 II 1945, București). Gazetar, poet și prozator. În pragul virstei de optzeci de ani, cu ultimele puteri, a intrat în istoria capitalei publicind *București și bucureșteni de ieri și de azi* (1945).

BLARAMBERG, NICOLAE (24 XII 1837, București — 25 I 1896, București). Ziarist și prozator. S-a lansat din București cînd spre Petersburg, cînd spre Odessa, cînd spre Paris, purtat de *Un vis pe Carpați* (românul său din 1857).

BOERESCU, SCARLAT CONSTANTIN (prima jumătate a secolului XIX). BOERESCU, VASILE (1 I 1830, București — 30 XI 1883, Paris) și BOERESCU COSTACHE (1836, București — 23 X 1908, București). Frații Boerescu (cel dintîi — mort tînr, la dată necunoscută). De pe urma lor, mină de la mină, Bucureștiul literar s-a ales cu niscaiva traduceri, o serie de *Discursuri politice* (ale

lui Vasile) și un roman (**Aldo și Aminta sau Bândiții** — al lui Costache). **BOLINTINEANU, DIMITRIE** (1819 sau 1825, Bolintin-Vale — 20 VIII 1872, București). Mare poet, vrednic și celebru fiu al capitalei, pe care a reprezentat-o în călătorii prin locuri îndepărtate. Opera sa are subtile rădăcini bucureștene, vizibile peste tot, inclusiv — să zicem — în „balcanismul” **Florilor Bosforului** ori în amestecul de grandoare istorică și ironie eufonică din **Mihnea și baba...**

BOLLIAC, CEZAR (25 III 1813, București — 25 II 1881, București). Poet cunoscut, gazetar și teoretician al poeziei, e printre primii care au demonstrat că pe malurile Dimbovitei arta poate fi privită și din perspectiva conceptelor. A fost și prin asta (sic!) un pașoptist. Alte repere biografice cu tilc bucureștenist: scoate în 1836 publicația **Curiosul** și în 1865 **Trompeta Carpaților**.

BOLEANU, GHEORGHE (1837, București — 23 I 1902, București). Colonel și scriitor (poet, prozator). Una dintre cărțile sale: **Suvenire și impresii ale unui copil al României** (1864). Obscur, dar bucureștean! **BREZOIANU, IOAN** (1817, București — 10 VIII 1883, București). Gazetar și traducător. Coleg de colegiu cu Bălcescu (la „Sf. Sava”) și colaborator al lui Cuza. Îl onorează titlul **Reforme românilor** (colecție de legi).

BUJOREANU, IOAN M. (3 VII 1834, București — 1 VIII 1899, București). Meritos dramaturg pre-caragialian și autor al romanului **Mistere din București**, care l-a înscris între cetățenii de onoare ai orașului.

CANDIANO-POPESCU, ALEXANDRU (27 I 1841, București — 25 VI 1901, Tirgoviște). Poet diletant și memorialist al războiului din 1877. Ramificații familiale semnificative. „Era fiul Zincăi Urziceanu, căsătorită cu Dumitru Popescu, care este trimis polițai la Ploiești. În 1847, după moartea lui Dumitru Popescu, mama se recăsătorește cu Nicolae Candiano, și el polițai” (**Dicționarul...**, p. 140). În chip firesc, fiul va ajunge prefect al poliției, aghiotant regal, general de cavalerie, undeva în paleta extrem de largă a bucureștenismului.

CANTACUZINO, GRIGORE C. (27 I 1829, București — 24 II 1903, București). Traducător. E de amintit că, pe cînd era director al Teatrului Național, a lansat **O scrisoare pierdută** și a premiat **D'ale carnavalului...**

CANTILLI, ARISTIDE (sf. sec XIX) și **CANTILLI, CONSTANTIN** (20 VI 1875, Otopeni — 2 VIII 1949, București). Frați, poeți minori, atrași de „Literatură” lui Macedonski, căruia îi rămîn emuli. Întiul dirijează reviste bine-numite, precum **Vieța nouă** și **Tribuna liberă**, în timp ce al doilea participă la faima sportivă a capitalei, dedicîndu-se „velocipedului” și activînd în „Unirea velocipedică română”.

CARAGIALE, ION LUCA (30 I sau 1 II 1852, Haimanale — 22 VI 1912, Berlin). Nici născut, nici răposat în București. Își leagă totuși numele de capitala Principatelor (dacă nu cumva... viceversa !): urmează la Conservatorul de aici mimica și declamația (la clasa unchiului Costache), revine la lumea

teatrală bucureșteană ca „sufler al doilea și copist” la Teatrul Național (în stagiunea 1871—1872), publică în **Ghimpele** (1873), e girant responsabil la **Alegătorul liber** (1875—1876), corector la **Unirea democratică** (1876—1877), colaborează la **Albina Carpaților** (1877) și scoate **Claponul** (1877) și **Calendarul Claponului** (1878), slujește (tot în 1877) în „garda civică” (avînd șef pe vreun Dumitrache și sergent pe vreun Chiriac), intră (în 1878) în redacția **Timpului**, iar pe care, împreună cu colegul de slujbă Eminescu, îl ridică deasupra timpului, mai publică la **Telegraful** și **Bobirnacul** (1879), e funcționar la Regia Monopolurilor Statului, predă (în 1886 și 1890) la liceul „Sf. Gheorghe”, devine director general al teatrelor (în 1888—1889), conferențiază (anti-maioreșcian) la Ateneu și la Clubul muncitorilor, lansează **Moftul român** (în 1893, împreună cu Tony Bacalbașa), e redactor la **Gazeta poporului** (1895), conduce **Epoca literară** (1896) și colaborează cu alte câteva zeci de comilete și comiții redacționale (între care la **Voința națională**, **Asmodeu**, **Gazeta săteanului**), deschide Berăria Academică Bene Bibenti, e numit registrator în administrația centrală a Regiei Monopolurilor Statului, reprezintă Primăria Bucureștiului în comitetul Teatrului Național, deschide Berăria cooperativă și Berăria Gambrianus, apoi rezistă strălucitei justiții bucureștene (în chestiune caionistă) și învingător, se va stabili în Berlinul sfîrșitului. De-a lungul acestui întreg traseu al recalificării și policalificării, Caragiale se împrietenește (vorba vine !) cu Smotocea și Cotocea, cu Mache și Lache, întilnește sumedenie de publicisti și studînti în drept (Venturiano & comp.), cochetează cu Zițe, Vete și madame Piscușescu. Protopopescu et caetera, mîngîie pe crescut pe cite un Ionel, cunoaște pe un Agamiță Dandache, liberal, fericit și bilbiit găsitor al unei scrisori rătăcite (și care va afla — culmea ! — că o alta s-a pierdut și s-a găsit pe undeva, prin provincie), — bref, se presumblă în sus și-n jos prin fauna Bucureștilor, după care, grea misie, o trece în cuvinte, glorificînd-o, nemurînd-o. Grație lui, poate fi văzută și astăzi, foind cu vicioșie în carte, ediție după ediție, **Le merge bine ! CARAGIALI, COSTACHE** (29 III 1815, București — 13 II 1877, București). Dramaturg, unchi al precedentului, pe care — cum am văzut — l-a și scoliț la Conservatorul de artă dramatică. A condus între 1852 și 1855 Teatrul cel Mare (viitorul Național). A și jucat. Între creațiile sale : **O soare la mahlala...**

CARAGIALI, IORGU (c. 1826 — 9 II 1894, București). Dramaturg, frate al precedentului și — deci — tot unchi celuilalt, Actor, în primul rînd. În turneu prin țară îl va angaja la un moment dat în trupa sa pe un oarecare Eminescu. Joacă pe multe scene, inclusiv la Teatrul Național. A scris, printre altele, **Clopoțelul fermecat** sau **O căsătorie la otelu Patria din București**.

CATINA, IOAN (1828, București — 29 VII 1851, București). Poet, pașoptist, genialoid, mort tînr de tuberculoză. S-a opinat (de către Al. Pelimon în romanul **Un funcționar**

sinucigaș) că „avea forma capului unui filozof englez”.

CERCHEZ, I. P. (1847, București — 5 XI 1921, București). Consilier la curtea de casație și autor a trei piese de teatru (ocupații — zice-s-ar — fără legătură directă între ele).

CIOCĂRDIA-MATILA, DIMITRIE (10 I 1798, Săcuieni-Dimbovița — 1 I 1860, București). Autor cu câteva texte publicate și câteva manuscrise, notabile fiind cele în notă satirică sau pamfletară (antimonarhică). Mai mult n-a produs, căci activitățile creatoare i-au fost covârșite de cele politicești: fu vistiernic, praporgic în miliția națională, aghiotant domnesc, apoi se trezi exilat în justiție și tot așa mai departe...

CIUPAGEA, ANA (29 X 1865, București — 26 II 1908, București). Scriitoare și actriță, autoare de poezii și — unind cele două ocupații ale sale — piese de teatru. A fost soția lui Ionescu-Gion.

CIRLOVA, CONSTANTIN C. (22 VIII 1849, București — 10 martie 1905, București). Poet, nepot de frate (vitreg) al lui V. Cîrlova și cumnat cu Caragiale (erau căsătoriti cu două surori Burelly). A lăsat „versuri fără de talent” (citat din altcineva)...

CLAYMOOR (adică Mihai Văcărescu, 1843, București — 11 VI 1903, București). Fiul lui Iancu Văcărescu și unchi al Elenei, dar mai ales emblemă vie a unui anumit București, pe care l-a imortalizat în celebrele-i rubrici mondene. A fost un fel de Ion Neculce al vremii sale. Fără el, ar fi greu de imaginat cum arăta **La vie à Bucarest...**

CONSTANTINESCU, BARBU (1839, Ploiești — 30 XI 1891, București). Profesor de vocație, autor de manuale, a publicat și o culegere de **Probe de limba și literatura țiganilor din România**. Folclorist, asadar...

CONSTANTINESCU-STANSĂ, I. (? — 26 XII 1904, București). Poet și publicist, mort tânăr, la ospiciu. Principalul său merit cultural e prietenia apropiată cu St. O. Iosif. CORNELIA DIN MOLDOVA (KERNBACH, CORNELIA căsătorită TATUȘESCU, 9 VI 1866 Botoșani — 12 IV 1933, București). Doctoriță bucareșteancă și autoare de versuri sentimentale.

CRĂCIUNESCU, IOAN (1845, Căcaleți, Dolj — 28 VI 1909, București). Primul român doctor în litere la Sorbona. Teza în limba franceză, **Le Peuple Roumain d'après ses chants nationaux** (publicată la Hachette), se oprește asupra textelor populare culese de Alecsandri, interpretându-le din unghi etnopsihologic. A fost, prin urmare, tot un fel de folclorist...

CRETEANU, GEORGE (3 X 1829, București — 6 VIII 1887, Constanța). Publicist și student în drept la Paris, apoi poet, magistrat și om politic. Un pre-eminescian.

DAMÉ, FRÉDÉRIC (29 III 1849, Tonnerre, Franța — 30 IV 1907, București). Publicist și scriitor, figură inedită (dar nu și neave-nită) de bucareștean frantuz. S-a lansat în-ții în Franța (era prieten cu Lautréamont), apoi în spațiul carpato-dunăreano-pontic, unde a ajuns figură de prim plan claymooristic. Între producțiile sale, probind pa-triotismul său dimbovițean: **Clucerul Mitică**,

Moravuri bucareștene (început de roman) și **Bucarest en 1906**.

DELAVRANCEA, BARBU (ȘTEFĂNESCU) (11 IV 1858, București — 29 IV 1918, Iași). Prozator și dramaturg. Figură „vie” a epocii, gazetar, avocat și orator, cu vocația „evenimentului”, lansat binisor în politică, linie pe care, între diverse opțiuni și ministere, ajunge în ultimul an al secolului XIX (1899 — dacă nu cumva o fi penultimul, cum zic vechile polemici) tocmai primar al Bucu-reștiului. Rămâne înții de toate prin al său **Hagi Tudose**. După ce la sfârșitul primului deceniu din secolul nou scrisese trilogia dramatică moldovenească, s-a întâmplat — ironie a soartei — să moară tocmai la Iași, în refugiu.

DEMETRESCU, MIHAIL (26 X 1857, Brăila — 15 VI 1926, București). Prozator și func-tionar cultural bucareștean, traducător și modest plagiator (după un A. Theuriet). DEMETRIADE, MIRCEA (2 IX 1861, Ocnele Mari — 11 IX 1914, București). Poet proli-fic, dramaturg, ilustrând „literatorismul” macedonskian. Stîlp al boemei de cafeena literară din epocă, într-o tradiție bucareștea-nă care ascunde încă surprize și tilcuri.

DEMETRIESCU, ANGHEL (5 X 1847, Ale-xandria — 18 VII 1903, Karlsbad). Profesor și demnitar cultural mult pretuit în lumea intelectuală a capitalei, autor de manuale, traducător (din latină și engleză), autor de studii de teorie și critică literară pe teme diverse. Va fi murit — ne putem imagina — la tratament, la băi...

DIMITRIADE, CONSTANTIN (1831, Bucu-rești — 10 III 1885, București). Tatăl sus-nu-mitului Mircea Demetriade și al actriței Aristizza Romanescu. Actor, activist teatral, autor dramatic și traducător de piese fran-tuzești. Și-a încheiat cariera ca tapițer și a lichidat conturile cu cele lumesti prin pro-prie putere...

DISSESCU, CONSTANTIN G. (8 VIII 1854, Slatina — 10 VIII 1932). Eseist și memoria-list, cu carieră în aparatul de justiție al ca-pitalei (inclusiv din unghi pedagogic). Reti-nut de Lovinescu în **Antologia scriitorilor ocazionali** (1943).

DJUVARA, ALEXANDRU GEORGE (1858, București — 2 II 1913, București). Pictor notabil, poet minor, om politic, în mai mul-te rânduri ministru, autor al unor discursuri mult apreciate de Maiorescu (în **Oratori, re-tori și limburi**).

DUMITRESCU-MOVILEANU, ION (c. 1830 — 28 XII 1912, București). Dramaturg și ro-mancier. Actor, pașoptist, apoi unionist. Vă-dind mai ales calități comice, a avut oare-ce succes la vremea lui...

EMINESCU, MIHAI (15 I 1850, Botoșani — 15 VI 1889, București). Poet, prozator, dra-maturg, gazetar, sociolog și politolog, folclo-rist, traducător ș.a.m.d. Fiind cel mai mare al nației și rătăcitor pe întreg cuprinsul țării, și-a legat numele și de capitală, unde ajunge la 16—17 ani, înrolindu-se în tru-pele de teatru ale zilei, revine în 1868—69 ca sufleur al Teatrului Național, se va sta-bili aici abia în 1877, ca redactor la **Timpul**, va părăsi pentru ultima oară orașul din pri-cina bolii și, după aproape cinci ani (1883—

1888), se întoarce și moare în sanatoriul doctorului Șuflu. În vastitatea spiritului său, atmosfera Bucureștiului se adaugă și se sublimează, participând la „ficțiunea” unei existențe de geniu, așezate dincolo de distincțiile sat-orăș și capitală-provincie. Bucureștiul îi fu doar o treaptă.

FACA, CONSTANTIN (c. 1800, București — 7 III 1845, București). Dramaturg și fabulist, din cercurile lui Anton Pann și I. H. Rădulescu. Postelnic, paharnic, clucer, deputat în Obșteasca adunare, președinte al Tribunalului de comerț și procuror la Înalțul Divan. A scris piesa *Comodia vremii* (Franțuzitele), rîzind de manierele cosmopolite ale mahalalezilor bucureșteni de pe atunci.

FALCOIANU, SCARLAT (28 X 1828, București — 28 X 1876, București). Traducător și gazetar, jurist și demnitar de stat. Ginere al lui Iancu Văcărescu.

FILIMON, NICOLAE (6 IX 1819, București — 19 III 1865, București). Prozator, memorialist și critic muzical, specialist în ciocoi (vechi și noi). Autor — vasăzică — al primului nostru roman „clasic”. Jaloane ale biografiei sale de bun bucureștean: slujbaş-„cîntăreț” la Biserica Enei, cea din centrul capitalei, corist de operă, flautist, apoi funcționar cu diverse roluri la Departamentul Credinței. „Romanțul” său „original” (așa se subîntîlege *Ciocoi...*) ni-l arată — orice s-ar spune — nu tocmai slab de înțeles.

FILIPESCU, CONSTANTIN G. (1804 — 14 II 1848, București). Traducător, dar mai ales om de carieră publică (efor al școalelor, deputat etc.) și amic al lui Cezar Bolliac.

FILIPESCU, NICOLAE (5 XII 1862, București — 30 IX 1916, București). Primar al Bucureștiului (între 1893 și 1895), între alte ocupații politice. Și publicist, înclinat către eseul de doctrină ideologică, de sociologie (inclusiv a literaturii). Autor — de asemenea — de incisive „discursuri politice”.

FLECHTENMACHER MARIA (1838, București — 14 VIII 1888, București). Soția compozitorului. Poetă, prozatoare, publicistă, autoare de scrieri teatrale și traduceri. A fost o teribilă activistă feminină.

FLORESCU, BONFACIU (14 V 1848, Budapesta — 18 XII 1899, București). Carieră de profesor secundar de franceză, de unde și nevoia de a întocmi manuale, un dicționar, o antologie, la care se adaugă eseuri și articole prin reviste. A fost gazetar fervent, poet decent și traducător abundent. Ideile sale (antijunimiste în genere și anti-Maiorrescu, Eminescu, Slavici în speță) ilustrează un anumit tip de bucureștenism mai puțin inspirat.

FLORESCU, IOAN EMANOIL (7 VIII 1819, Rimnicu Vilcea — 10 V 1893, Paris), Militar de carieră, unionist, om de încredere al lui Cuza, mai târziu prim-ministru, încît literatura (versuri și traduceri) i-a rămas ocupație de tinerete.

FLORESCU, ION (JEAN) T. (2 XII 1871, Rimnicu Vilcea — 9 VI 1950, București). Om politic cu veleități artistice: colaborator la tot soiul de gazete și mai ales prozator. L-a imortalizat Caragiale în *Boris Sarafoff* !...

FLORIAN, ARON (21 I 1805, Rod-Sibiu — 12 VII 1887, București). Istoric și publicist.

Ardelean strămutat la București, unde a fost profesor de seamă al colegiului „Sf. Sava”. Unul dintre atît de multe cazuri doveditoare că urbea dimbovițeană i-a adoptat generoasă pe noii veniți...

FUNDESCU, ION C. (1836, Pitești — 22 I 1904, București). Poet și prozator tenace, mai interesant ca folclorist. A ajuns la un moment dat redactor șef al *Telegrafului*, fost *Telegraful de București*.

GASTER, MOSES (17 IX 1856, București — 5 III 1939, Abingdon, Anglia). Folclorist de renume mondial. Născut dintr-un tată consul al Olandei la București, a parcurs aici primele trepte de învățămînt, s-a întors pentru patru ani după absolvirea celorlalte și, expulzat în 1885, va reveni abia în 1921, într-o vizită cu conferințe. Studiile sale dovedesc că n-a uitat, niciodată de unde a plecat.

GÂRBEA, GEORGE O. (16 IV 1850, Cerneți, Mehedinți — 3 VI 1918, București). Poet și publicist. Autorul unui poem dramatic *Iov*. Profesor de gimnaziu.

GEORGESCU, NICOLAE (1835, București — 2 X 1866). Mic poet, remarcant de Bolintineanu și Maiorrescu.

GEORGESCU, PAUL M. (1821, Craiova — 26 I 1899, București). Poet și traducător, tot mic. Funcționar (translator) la Arhivele Statului.

GEORGIAN, GEORGE D. (1859, București — 23 III 1912, București). Publicist, poet și mai cu seamă dramaturg, autor al unor comedii bine-simțite despre mahalaua bucureșteană: *Fetele din Popa-Nan*, *Răpirea din Popa-Tatu...*

GEORGIAN, NICOLAE D. (1860 — 28 XII 1906, București). Publicist, prozator și mai cu seamă avocat.

GHICA, DIMITRIE ION (1848, București — 28 IX 1914, București). Traducător din greacă și engleză. A fost funcționar de stat și fiu al lui Ion Ghica (urmaș — așadar — al... urmașului său în linie dicționarească !).

GHICA, ION (12 VIII 1816, București — 22 IV 1897, Ghergani, Dimbovița). Călător de vocație, avînd în singe abilitatea politică internățională, s-a așezat întotdeauna — cînd s-a așezat — în orașul natal și al primelor învățături. Avea douăzeci și patru de ani cînd a publicat *Correspondance de Bucarest (în Le National)*, douăzeci și șapte la înființarea *Frăției*, treizeci și doi cînd a participat la revoluție, patruzeci și doi la prima numire ca prim-ministru — și tot așa, urmînd alte și alte demnități administrative... bucureștene, inclusiv directoratul general al teatrelor (1877). Din *Scrisorile către V. Alecsandri* se desprinde și un portret al urbei, întins deopotrivă pe orizontală epocii și pe verticală istoriei (mergînd pînă la ciuma lui Caragea), substanțial și pitoresc, fin și minuțios, dovedind un bucureștenism în care se unesc colorile balcanice și subțirimile occidentale.

GHICA, PANTAZI (15 III 1831, București — 17 VII, București). Frate al lui Ion, vestit la vremea lui pentru — pe de o parte —... cocoșa cu care-l hărăzise soarta și — pe de alta — ca „rege al boemei române”. Într-o carieră foarte agitată, a făcut mai de

toate în literatură, combătînd ca publicist de mare producție, critic și eseist, ca nuve-
list, autor de schițe, fiziologii și basme, ca
romancier și dramaturg. Adevărat fiu al ca-
pitalei, a susținut în **Românul** și în **Tele-
graful** un „Curier al Bucureștilor” și și-a
„disputat” post-mortem cu Radu Ionescu
paternitatea **Don Juanilor de București**.

GHICA, SCARLAT ION (26 III 1856, Vathy,
Grecia — 11 VI 1948, București). Fiu al lui
Ion Ghica. Magistrat, director general al
teatrelor, traducător din Shakespeare. A in-
trat în secolul XX bucureștean la patruzeci
și patru de ani și a rămas în el pînă la
nouăzeci și doi...

GOLESCU, IORDACHE (c. 1776, București
— 1848, Orșova). Frate mai mare al lui Di-
nicu, mai legat decît acela de destinul Bucu-
reștilor, unde a fost vreme îndelungată
demnitar în felurite posturi și posturi. A
întocmit o gramatică și un dicționar, a tra-
dus, a cules folclor, a scris caractere, pam-
flete și — mai ales — teatru.

GRĂDIȘTEANU, GRIGORE (14 IX 1816,
București — 28 II 1893, București). Traducă-
tor, din cercul lui Heliade Rădulescu. Pa-
șoptist, a fost numit în timpul revoluției di-
rector al „Ministerului din Năuntru”...

GRĂDIȘTEANU, PETRU (24 II 1839 — 28
IX 1921, București). Om politic, publicist și
polemist, dramaturg, bun orator, traducător...
GRIGORIU, CONSTANTIN (11 V 1866, Iași
— 15 II 1914, București). Muzician (tenor),
animator cultural, întemeietor al operetei la
noi. Publicist, prozator și dramaturg, autor
al comediei **Do'n Vagmistru**.

GUSTY, PAUL (4 III 1859, București —
16 X 1944, Făgăraș). Om de teatru, ajuns și
rămas regizor după ce făcuse mai de toate
în branșă. Autor al unor **Note de regie tea-
trală**, al unor articole în domeniu și al mul-
tor traduceri de scrieri dramatice.

HALEPLIU, CONSTANTIN (1816, Brăila —
29 XI 1873, București). Actor și dramaturg
mărunt. Un titlu: **Oglinda verității**...

HASDEU, BOGDAN PETRICEICU (26 II
1838, Cristinești, Hotin — 25 VIII 1907, Cim-
pina). Cărturarul de mare anvergură oferă
capitalei, după stabilirea lui aici, una din-
tre cele mai pasionate și mai pasionante
personalități ale sale: gazetar, temut ca po-
lemist, istoric, culegător de folclor, filolog,
poet și dramaturg, avînd mereu ceva de
adaugat la ordinea zilei. „Enciclopedist”, s-a
spus...

HASDEU, IULIA (2 XI 1869, București —
17 IX 1888, București). Fiica precedentului.
Moartă la nici nouăsprezece ani, a lăsat nu-
meroase manuscrise cu versuri, proze, tea-
tru, însemnări de tot felul, aproape în ex-
clusivitate în franțuzește. Le-a tipărit impu-
nătoru-i tată, care s-a arătat convins că se
afli în comunicare ocultă cu spiritul ei.

HELIADÉ-RĂDULESCU, ION (6 I 1802,
Tîrgoviște — 27 IV 1872, București). Stabilit
de tînr în capitală, a fost unul dintre marii
ei cetățeni, neocolind nimic din ce ai socoti
că a fost important în existența ei de-a lun-
gă unei jumătăți de secol, între 1820 și
1870. Profesor, întemeietor de școli, autor de
manuale, fondator de societăți literare și
social-politice, gazetar, pașoptist, demnitar.

poet, prozator, traducător, a fost un spirit
neliniștit și extrem de mobil, lansîndu-se
cînd înspre înălțimile filozofiei, cînd către
mărunțurile gramaticei, ba înspre punctele
politicești cele mai fierbînti, ba către cele
mai utopice proiecte abracadabrante. Așa e
și orașul, loc de conviețuire a tuturor: filo-
zofi și grămăticii (sic!), minți strălucite și
farseuri de toate spețele, spirite fine și Co-
coni Drăgani, poeți delicați și Domni Sar-
sailă, precum și alții, și alții, atîția alții...
HÉTRAT, JEAN BONIFACE (1851 — 23 X
1911, București). Profesor de franceză, sta-
bilit de tînr în România și mai apoi chiar
în capitală. Poet și traducător.

HUSSAR, IOSIF (1867, Cahul — 16 IV 1933,
București). Publicist și traducător. În pe-
rioda sa bucureșteană, a colaborat și la ga-
zeta — atît de tautologică — **Bucarest...**

IANCOVESCU, ION N. (27 XII 1858 — 9 V
1910, București). Poet din cercul lui Mace-
donski — și atît!

IARCU, DIMITRIE (1817, Slatina — 13 I
1879, București). Pașoptist de plan doi, gaze-
tar, alcătuitor al culegerii de anecdote din
mediu urban intitulată **Românul glumeț**
(1857). Un inspirat, deci, cum sugerează
titlul, cu priză la verva prezentului; ori
— într-un sens anume — un „vizionar”...

IGHEL-DELEANU, ILIE (8 VI 1870, Bucu-
rești — 29 III 1938, București). Avocat. S-a
lansat în publicistică lansînd revista me-
ritoriu intitulată **Farul tinereții**. A publicat
versuri, proză, piese de teatru și a sfîrșit
prin a se specializa în romane cu... bandiți
și haiduci!

IONESCU, DEMETRIU (TAKE) G. (13 X
1858, Ploiești — 21 V 1922, Roma). Mare om
politic, întemeietor al partidului conserva-
tor-democrat, ministru. Gazetar și poet, în-
tr-un timp conducător al ziarului **La liberté
roumaine**. Era ceva rudă cu Heliade.

IONESCU, RADU (1834, București — 24 XII
1872, București). Gazetar, poet, critic și teo-
retician literar, important mai ales în ipos-
taza din urmă, dată fiind incipiența branșei
la acea dată. Concurează și el (alături de
Pantazi Ghica, dar cu mai clare șanse!) la
atribuirea paternității în cazul **Don Juanilor
de București**.

IONESCU-CAION, CONSTANTIN AL. (25
III 1880 — 2 XI 1918, București). Prozator și
gazetar, dar mai ales acuzator al lui Cara-
giale în cunoscuta chestiune a plagiatului in-
ventat. Încît, megaloman fiind și farseur,
ticălos și odios, a reușit să rămînă ca o im-
agine a lipsei de scrupule, ca un fel de „ru-
șine (intelectuală!) a capitalei”. Pe care,
pînă una-alta, fie că ne place au ba, o re-
prezintă și el...

IONNESCU-GION, GEORGE I. (14 X 1857,
Pitești — 29 VI 1904, București). Publicist
cu foarte bogată activitate, poetician (a scris
un **Manual de poezie română**), istoric,
avînd la activ și nisaiva tentative drama-
turgice, a rămas prin cunoscuta sa **Istorie a
Bucureștilor** (1899), devenită reper de primă
mînă al „disciplinei” cu care „micul dic-
ționar” de față s-ar zice că are oarece tan-
gente.

ISPIRESCU, PETRE (1830, București — 21
XI 1887, București). Folclorist și mai ales

autor de „folclor” apocrif. Figură populară (!). Se nascuse într-un mediu (mahalaua bucureșteană) în care anonimatul cultural face regula, ceea ce ar putea explica orientarea sa ulterioară. Tipograf de meserie, a demonstrat că distanța dintre litera scrisă și cea tipărită se poate micșora binisor... LAHOVARI, ALEXANDRU N. (16 VIII 1840, București — 16 III 1897, Paris). Jurist cu carieră politică, de mai multe ori ministru, ajuns șef al diplomației române, a găsit timp și pentru publicistică. A fost un cunoscut orator, discursurile sale fiind editate și apreciate.

LAHOVARI, GEORGE I. (1 VI 1838, Rimnicu Vilcea — 13 VI 1909, București). Intemeietor al Societății geografice române, redactor al „Buletinului” ei, coautor al **Marelui dicționar geografic al României** (1898—1902). Era — totuși — inginer! A colaborat la **Convorbiri literare** cu proze și traduceri, deci a căutat a fi și scriitor...

LAURIAN, AUGUST TREBONIU (17 VII 1810, Fofeldea, Sibiu — 25 II 1881, București). Ardelenist în sensul Școlii ardelenene, celebru pentru excesele sale latiniste, a locuit în capitală între 1842 și 1848 și după 1858. Profesor, numit în tot felul de funcții publice, a fost timp de paisprezece ani primul decan al facultății de litere. A scris manuale de istorie, studii de specialitate, a editat texte vechi, a colaborat cu I.C. Massim la **Dicționarul limbii române** (1871—1876).

LAURIAN, DIMITRIE AUGUST (1846, București — 25 X 1906, București). Fiul precedentului. A fost profesor de filozofie, inspector, gazetar, deputat, senator. A scris numeroase articole, inclusiv de critică literară, și a tradus din latină.

LAZĂR, GHEORGHE (5 VI 1779 sau 9 I 1782, Avrig, Sibiu — 17 IX 1823, Avrig, Sibiu), Bucureștean din 1816, s-a dedicat întemeierii școlii românești. La „Sf. Gheorghe” și apoi la „Sf. Sava”, a obținut lărgirea programelor de studii, a atras tineri doritori să știe carte, a ținut prelegeri, a scris manuale. Un iluminist care a făcut figură luminoasă în istoria culturală a capitalei și a nației. LĂCUSTEANU, GRIGORE (1813 — 23 V 1883). Militar de carieră, ajuns polcovnic și senator. Vâr cu V. Cîrlova. Și-a scris în 1874 memoriile, tipărite abia după șase decenii, în 1935! L-a făcut celebru Camil Petrescu, pe care autenticitatea „absolută” a **Amintirilor** colonelului l-a entuziasmat într-atît încît l-a condus la eseu! știut...

LĂZĂRESCU, ALEXANDRU (30 XII 1830, București — 31 VII 1876, Kissingen, R. F. Germania). În junețe, secretar particular al unchiului Nifon, mitropolitul, apoi magistrat, avocat, deputat. A scris versuri, un roman și mult teatru minor. Versurile și romanul sînt așijderea. Mai valoroasă e activitatea lui sistematică de cronicar dramatic.

LECCA, CONSTANTIN (4 VIII 1807, Brașov — 14 X 1887, București). Pictor, cu bună școală și îndemînat ec p enel, s-a stabilit în capitală din 1851, decorînd mai multe biserici, făcînd portrete, pîredînd la Școala de arte frumoase a orașului. A tradus substanțial și fidel din literatura germană.

LEONESCUL, VASILE (1866, București —

11 III 1927, București). Actor, a scris ceva proză, a făcut ceva traduceri și — mai ales — a compus piese de teatru, devenînd un dramaturg notabil. Notabil e și titlul piesei sale antipoliticiste: **Oricum!** (cu tot cu semnul de exclamare)...

LERESCU, IOAN C. (c. 1830 — 18 XII 1895, Brăila). Avocat, gazetar, cu activitate remarcată la folle umoristice **Strechea** și **Vespea**, tentat de dramaturgie. În 1870 schimbă capitala pentru Brăila...

LIVESCU, IOAN I. (19 III 1873, Ismail — 7 II 1944, București). Actor proeminent al Teatrului Național, cu funcții ocupate în obștea teatrală, dascăl la Conservatorul de artă dramatică din București (a și tipărit un manual despre **Dicționea în școală**). Gazetar fervent, poet, dramaturg și traducător. Memorialistica sa despre „evoluția teatrului rominesc” e valoroasă.

LUPU-ANTONESCU, ANTON (15 IV 1859, Lunca Frumoasă, Buzău — 26 III 1937, București). Om de carieră didactică, profesor secundar și inspector, autor de manuale. Gazetar (a colaborat, între altele, la **Binele public...**), s-a încercat și-ntr-ale prozei.

MACEDONSKI, ALEXANDRU (14 III 1854, București — 24 IX 1920, București). Unul dintre cei mai turbulenți cetățeni ai capitalei, mereu pus pe hartă (intelectuală și politică), mereu în zgomotos contratimp cu opiniile zilei. Dar mare poet, plus prozator, teoretician al modernismului de clasă simbolistă, dramaturg, gazetar și îndrumător literar. În **Bucureștii trandafirilor și ai lălelelor** și în alte texte în proză se dovedește — totuși — un bun fiu al urbei, căreia i-a reflectat — la urma urmei — cu fidelitate contrariile...

MACEDONSKI, VLADIMIR (1 IX 1858, Craiova — 22 IX 1918, București). Frate cu sus-numitul. Avocat. A comis versuri și proze, puține și mărunte.

MACRI, PANAIT (1863, Gavanoasa, Cahul — 4 VII 1932, București). Abundent gazetar profesionist și tot atît de abundent veleitar literar, autor de poezii, piese de teatru și mai ales de romane aventuriste.

MAIORESCU, ANA (17 III 1854, București — 28 IV 1914, Heidelberg, R.F. Germania). A doua soție a lui Titu Maiorescu. Traducătoare.

MAIORESCU, IOAN (28 I 1811, Bucurcea Grinoasă, Alba — 2 VIII 1864, București). Tatăl lui Titu, figură culturală activă în epoca prepașoptistă, participând la revoluție și nedomolit nici după aceea. Profesor, inspector, gazetar, peregryn prin multe zone, se stabilește în capitală abia după unire, însă i-au ajuns cîțiva ani pentru a juca un rol în administrația învățămîntului bucureștean și pentru a colabora la alcătuirea statutului Academiei Române (Societatea Literară Română).

MAIORESCU, TITU (15 II 1840, Craiova — 18 VI 1917, București). Marele strateg al maturizării culturale a nației, străjuitor de-a pururi al binelui și adevărului, arătîndu-ne cu „degetul lui de lumină” încotro e drumul. Restul e factologie: data nasterii, studiile, activitatea de critic literar, estetician, traducător, profesor, animator al „Ju-

nimii", om politic de seamă, actor principal al epocii și totodată martor al ei (în **Insemnările zilnice**). În București s-a aflat în 1848 (în trecere, cu mama), apoi în 1861—1862, când a ținut prelegeri publice, și — în sfârșit — după 1874, devenind unul dintre cei mai de vază cetățeni ai urbei de ieri și din totdeauna.

MALLA, IOAN D. (16 III 1854, București — 13 V 1924, București). Licențiat în drept, se face cunoscut ca autor de piese de teatru, originale sau traduceri și localizări. Gazetar, a fost un bun cronicar dramatic. A ocupat funcții onorifice pe lângă instituții culturale bucureștene.

MANIU, VASILE (18 XII 1824, Lugoj — 10 III 1901, București). Locuitor în capitală în 1847—1848 și apoi după 1858. Avocat, deputat. Gazetar, scrind mai ales pe teme de istorie. Mic dramaturg.

MANOLESCU, GRIGORE (28 III 1857, București — 14 VII 1892, Paris). Unul dintre cei mai mari actori români, angajat în câteva etape la Teatrul Național. A tradus multe scrieri dramaturgice, pentru necesități profesionale, din franceză și italiană.

MANU, CONSTANTIN (12 X 1777 — c. 1831). Autor de versuri scrise în grecește, românește, italienește. Traducător. E atestat faptul că la 1831 era avocat în București, unde trăia și la 1807, când fusese implicat în anumite evenimente.

MARCOVICI, SIMEON (25 I 1802 — 1 VII 1877, București). Profesor, autor al unui **Curs de retorică**, numit și în funcții publice, între care aceea de primar al capitalei. A colaborat la gazete și a tradus mult din franceză și italiană.

MARIAN, GEORGE (1843—1900, București). Magistrat, a făcut publicistică și s-a încercat în proză și în teatru, fără rezultate...

MARINESCU-MARION, DUMITRU (27 V 1860, București — 1 V 1909, București). Gazetar profesionist. A scris foarte mult — articole, poezii, proze. Din textele sale se poate alcătui o variată cronică ziaristică a capitalei.

MEITANI, GEORGE G. (1840, București — 26 VII 1909, Sinaia). Avocat, deputat, senator. Autor de studii asupra conștiinței naționale, publicist și, vai!, poet...

MICHĂILESCU, ȘTEFAN C. (1846, București — 2 VI 1899, București). Profesor secundar, inspector, autor de manuale. A publicat articole și studii pe teme științifice și filozofice, a fost gazetar pasionat și luminat, ocupându-se — printre altele — și de arta plastică. L-a apărut pe Caragiale, când cu **D'ale carnavalului**.

MIHĂILEANU, ȘTEFAN (1821 — 15 VII 1909, București). Actor cu „ifose” (cum i se spunea), a compus piese de teatru în aceeași notă. A fost membru al trupei lui Costache Caragiali.

MIHĂILESCU, SIMEON (1820 — 30 I 1897, București). Om politic, numit la un moment dat prefect al poliției capitalei. A tradus mult teatru din franceză și a încercat să compună el însuși scrieri de gen.

MILLE, CONSTANTIN (20 XII 1861, Iași — 14 II 1927, București). Avocat, cu studii la Iași și Bruxelles, se stabilește în 1884 în

București. A compus versuri și proză, însă rămâne ca unul dintre marii noștri gazetari: a scris articole politice și culturale, a ținut cronică literară, a lucrat la mai multe publicații și — mai ales — a condus **Adevărul**...

MILLO, MATEI (25 XI 1814, Stolniceni-Prăjescu, Iași — 9 IX 1896, București). Unul dintre cei mai mari actori români. Angajat în 1852 în capitală, devine o figură activă a vieții culturale de aici, în teatru și înafara lui, ca profesor la Conservatorul de artă dramatică, apoi ca publicist și dramaturg, autor de localizări și traduceri de gen. Două titluri: **Prăpastiile Bucureștilor** și **Spoilele Bucureștilor**.

MINCU, IOAN (1852, Focșani — 6 XII 1912, București). Mare arhitect și profesor de arhitectură, inițiator al direcțiilor moderne în domeniu la noi. A fost unchiul lui Duliu Zamfirescu și a scris poezii. A trăit exact cît Caragiale.

MISSIR, PETRU TH. (8 X 1856, Roman — 10 VI 1929, București). Profesor la Universitatea din București (după ce predase întâi la cea din Iași) și om politic. A fost un gazetar prolific, mai ales pe teme politice, dar și de critică literară, de direcție maioreșciană.

MOISE, CILIBI (FROIM) (1812, Focșani — 31 I 1870, București). Faimos scriitor care n-a scris nimic! (situație pe care, dacă ar fi să ne luăm după unele semne, parcă s-ar mai găsi și alții să și-o dorească prin părțile noastre...). Năstitor de carte, împrișnatul își dicta aforismele și anecdotele, publicându-le sub semnătura „Cilibi Moise vestitul din Țara Românească” și încintind cu ele nu doar pe cetățenii de pe cineștie pe picior de plai, ci chiar pe înșiși bucureștenii de toate calitățile, de la cei săraci cu duhul și pînă la — să zicem — un admirator precum numitul Caragiale...

MOROIU, CONSTANTIN (22 XI 1800, București — 13 IV 1847, București). Licențiat în drept, profesor, popularizator al legilor, coeditor (alături de Heliade) la **Curierul românesc**. Traducător.

MOSHUNA, SEVER (c. 1870 — ?). Licențiat tot în drept, magistrat, publicist în zona cronicii dramatice. Și el, traducător (pentru Teatrul Național). Despre „fauna” bucureșteană, a publicat câteva schițe sub titlul **Tipuri de la cafenea**.

MUMULEANU, BARBU PARIS (1794, Slătina — 21 V 1836, București). Venit de mic în capitală, ajunge logofăt și publică versuri („poezii adevărate stihuri”), așezînd și el o cărmămidă pe undeva, pe la temeliile literaturii autohtone. Un alt poet i-a zis mai tirziu „glas cu durere”...

MYLLER, THEODOR A. (1848, Botoșani — 23 VI 1906, București). Funcționar, bucureștenizat în fragedă adolescență. A scris versuri, teatru caragialian și un roman cu care, în loc să sporească „misterele Bucureștilor”, a cedat nostalgiei singelui moldovenesc și s-a întors în Iași...

NĂDEJDE, IOAN (18 XII 1854, Tecuci — 29 XII 1928, București). Militant socialist, se stabilește în București abia în 1894, după

o deja bogată carieră politică și publicistică. Va mai conduce aici gazete (**Lumea nouă**, **Voința națională**), va continua să scrie articole și studii istorice, va face traduceri de lucrări de drept, va fi adică — pe scurt — activ, „contemporan” cu epoca...

NĂDEJDE, SOFIA (14 IX 1856, Botoșani — 11 VI 1946, București). Soția lui Ioan Nădejde și sora pictorului Octav Băncilă. Urmează traseul biografic al consortului, cu diferența că îi supraviețuiește mult și bine (el murise la șaptezeci și patru de ani, ea trăiește aproape nouăzeci!). A făcut și ea publicistică, a scris nuvele și schițe, romane, piese de teatru, a tradus. Tot „contemporană” cu epoca!

NECULUȚĂ, DUMITRU THEODOR (20 IX 1859, Tîrgu Frumos — 17 X 1904, București). Muncitor cizmar, a avut în timpul liber pasiunea versurilor, exprimându-se ca exponent social. Redescoperit brusc la cîteva decenii după dispariție, într-un „aer” pe care nu l-ar fi visat (deși l-a profetit!), s-a dovedit — totuși — prea mic pentru un război atât de mare...

NEGOESCU, CRISTU S. (26 VIII 1858, București — 5 IX 1923, București). Bucureștean plimbat și prin alte locuri din țară și din Belgia. A scris versuri, proză, articole diverse. A întemeiat împreună cu Frédéric Damé și I. G. Bibicescu ziarul **Renăscerea**. A publicat culegeri de folclor.

NEGRUZZI, IACOB (31 XII 1842, Iași — 6 I 1932, București). Fiu al lui Costache Negruzzi, cel cu „Capul lui Moțoc vrem!”, fondator al „Junimii” și redactor al **Convorbirilor literare**, asadar moldovean sadea, se mută la București în 1884 și intră în istoria capitalei ca profesor de Universitate, senator, deținător al unor funcții onorifice în Academie. A continuat să scoată **Convorbirile** pînă în 1895 și, bucureștean cu gîndul la dulce tirgul Ieșilor, a lucrat între 1899 și 1923 la **Amințirile din „Junimea”**.

NENOVICI, NICOLAE (1820 — 6 VIII 1863, București). Revoluționar pașoptist de fundal, scriitor cu veleități mici, traducător.

NICOLEANU, NICOLAE (NEAGOE TOMOȘOIU) (16 VI 1835, Săcele — 7 IV 1871, București). Stabilît în capitală în 1861, e gazetar, funcționar și după șase ani și ceva innebunește (în prima zi din 1868). Poet, a dat și cîteva articole și traduceri.

NOTTARA, CONSTANTIN I. (5 VI 1859, București — 16 X 1935, București). Mare actor, cu funcții în dirijarea Teatrului Național, profesor la Conservator. A scris numeroase articole, fie teoretizînd asupra artei actorului, fie portretizînd oameni de teatru. A tradus și a localizat dramaturgie pentru necesități de repertoriu.

OBEDENARU, ALEXANDRU (13 VII 1865, București — 13 I 1945, București). Ziarist (director la **Revista poporului**), apoi funcționar la Biblioteca Academiei. Poet apartinător de cerul lui Macedonski, figură boemă a vieții literare bucureștene. Simbolist „decadent”.

ODOBESCU, ALEXANDRU I. (23 VI 1834, București — 10 XI 1895, București). După perioada de studii la Paris, e funcționar în administrație, scrie nuvele istorice (1857-

1860), călătorește prin țară ca membru al Comisiei Documentale, tipărește **Revista română** (1861—1863), ajunge ministru, se pasionează de arheologie, devine academician, director al Teatrului Național, editează texte vechi, predă la Universitate și la alte școli, face gazetărie, alcătuiește manuale — și, pe lîngă atîtea și atîtea, găsește timp să fie și marele scriitor din **Pseudo-cynegeticos** și **Istoria arheologiei**. Toate cite le-a făcut indică un multilateral, însă nu unul ordonat, „nemțesc”, căci eseistul-arheolog era un boem rafinat și risipitor, atins de morbul vivacei dezordini bucureșteniste. Abandonîndu-se cu voluptate, i s-a și jertfit la propriu, fixîndu-se de unul singur finele existenței.

OECONOMO, CIRU (1848, Lungulețu, Dimbovița — 20 II 1910, București). Magistrat de mare carieră și scriitor. A încercat cu versuri, romane și traduceri.

OLLĂNESCU-ASCANIO, DUMITRU C. (21 III 1849, Focșani — 20 I 1908, București). Diplomat de carieră, trăitor mulți ani în străinătate, și-a dobîndit dreptul simbolic la cetățenia bucureșteană prin susținerea lui Caragiale, a **Scrisorii pierdute** și a **Momentelor**. A scris și versuri, proză, teatru, a făcut traduceri. Fundamental e studiul său despre **Teatrul la români** (1897—1898).

ORĂȘANU, NICOLAE T. (1833, Craiova — 7 VIII 1890, Negreni, Olt). Funcționar și gazetar, de mare vervă satirică. Gazetele sale: **Tîntarul**, **Spiridus**, **Nichipercea**, **Cicala**, **Opiniunea națională**, **Sarsailă**, **Ghimpele**, **Dara-cul**, **Urzicătorul**, **Asmodeu**, **Farfara**, **Cucu**. Apoi broșuri: **Coarnele lui Nichipercea**, **Coadă lui Nichipercea**, **Ochiul Dracului**, **Arta-gul Dracului**, **Codița Dracului**, **Ghearele Dracului**. Fantezie „nominalistă”, după cum se vede. Alte titluri ale unui așa vajnic bucureștean (care a mai dat versuri, proză, traduceri): **Misterele mahalalelor** și **Buletinul Cîsmegiului**.

ORĂȘANU, ȘTEFAN (7 I 1869, București — 12 XI 1903, București). Istoric, funcționar la Biblioteca Academiei, suplinitor la Universitate. A publicat mult în reviste, mai ales articole și studii de specialitate. Și a fost un cuminte poet simbolist.

PANN, ANTON (ANTONIE PANTOLEON [PANTALEON sau PANDOLEON] PETROVEANU) (1796, Sliven, Bulgaria — 2 XI 1854, București). Stabilît în București la 16 ani (în 1812), e cîntăreț de biserică și tipograf, apoi pleacă și se va reîntoarce ca profesor de muzică (bisericească), iarăși cîntăreț de biserică, iarăși tipograf, acum apropiat. A publicat culegeri de cîntece și versuri religioase și laice, versificări și prelucrări, alunecînd către o soluție originală de contopire a celor două surse principale — una ecleziastică și alta folclorică — într-un stil alert, mustos, evident că „bucureștean” în spirit!

PANU, GEORGE (9 III 1848, Iași — 6 XI 1910, București). Junimist ieșean, repetă în linii mari traseul lui Iacob Negruzzi: ajunge la București, face politică și sfîrșește prin a compune varianta sa de **Amințiri de la „Junimea” din Iași**. A făcut gazetărie,

mai tot timpul vehementă, și l-a apărat (împreună cu Delavrancea) pe Caragiale în procesul Caion.

PASCALY, MIHAIL (1830, București — 30 IX 1882, București). Actor proeminent, cu carieră paralelă în administrația branșei sale. A scris articole și a produs mult text (dar cu puțin merit!) pentru necesități repertoriale: piese de teatru originale, localizări, traduceri.

PĂCĂȚIAN, DIMITRIE V. (1856, Seliște, Arad — 30 XI 1900, București). Proprietarul unei drogherii bucureștene, s-a întors în scris cu gândul la meleagurile copilăriei, publicind volumul de proză evocatoare **De pe la noi**.

PAUCESCU, GRIGORE G. (5 II 1842, Roșiori de Vede — 4 V 1897, București). Carieră în magistratură și în politică. Gazetar (la **Dreptul**, **Epoca** și **Timpul**). Două traduceri.

PAUN, VASILE D. (9 II 1850, București — 1 III 1908, București). Poet. A mai scris ceva proză și a insistat în direcția criticii și teoriei literare, unde a obținut rezultate notabile. Carieră de profesor în învățământul bucureștean.

PAUN-PINCIO, ION (17 VIII 1868, Mihăileni, Botoșani — 30 XII 1894, București). Ajuns în capitală ca telegrafist, revenit apoi ca gazetar, a fost tot timpul poet, melancolic, subțire și bemolat, dar poet. A încercat și cu proză evocatoare a copilăriei rurale.

PENESCU, IOAN (1808 — 20 XI 1868, București). Profesor la Seminarul Mitropoliei, stabilit în București în 1844. A scris manuale diverse (de agricultură, de „economie casnică” etc.) și piese de teatru pentru trupele lui Iorgu Caragiali și Matei Millo.

PEȘACOV, GHEORGHE (GHEORGHIAN) (15 IV 1785 Vidin, Bulgaria — 1 IX 1854, București). Aromân, sosește în București în 1842. Compune versuri în greacă, bulgară și română și încearcă să traducă. Se integrase atmosferei orașului, din moment ce era prieten cu Văcăreștii, cu Anton Pann și Barbu Paris Mumuleanu. A simțit nevoia să-și românezeze numele și a devenit Pedestrășescu.

PETICĂ, ȘTEFAN (22 I 1877, Bucești, Galați — 17 X 1904, Bucești, Galați). Bunul simbolist, care avea să moară tânăr, a venit în capitală în 1899. Aici urmează filozofia și matematicile la Universitate, intră în cercul lui Macedonski și face gazetărie pentru a se întreține. A publicat articole, proză, teatru și mai ales versuri, cu care a și rămas. PETRAȘCU, NICOLAE (5 XII 1859, Tecuci — 24 V 1944, București). Licențiat în litere și drept, face mai întâi carieră de diplomat, apoi se stabilește în gazetărie, conducând revista **Literatură și artă română**. A publicat un roman, dar s-a făcut cunoscut prin articolele și monografiile sale de critică literară și de artă. Era prețuit de Maiorescu și a făcut o vreme parte din cercul juihism. Figură notabilă în (pre)istoria criticii românești.

PITIS, GEORGE I. (1 III 1858, Brașov — 11 XII 1920, București). Profesor de greacă și latină, cu studii la București și cu catedre la Craiova, Galați și înapoi în capitală. A

scris manuale, a tradus din Homer și Platon, a cules folclor și a întocmit studii de etnologie.

PLEȘOIANU, GRIGORE (30 I 1808, Cerneți, Mehedinți — 30 I 1857, București). Studiază la București cu Gh. Lazăr și cu Heliade și revine în oraș în 1836 ca inginer hotarnic, având destul și profitabil de lucru, căci procesul de modernizare a capitalei era în toi (după ce Kiseleff îl impulsionează puternic în anii precedenți). Dar a găsit timp și pentru compunerea de manuale (fusesse mai înainte profesor) și pentru traduceri din franceză.

POENARU, PETRACHE (10 I 1799, Bencești, Vilcea — 2 X 1875, București). Inginer cu studii la Viena și Paris, face în București carieră în sistemul de învățământ, dublată cu funcții administrative. Participă la înființarea Societății Filarmonice (1833), la organizarea învățământului, la înființarea unor școli specializate în anumite profesii, la întemeierea Grădinii Botanice. A făcut gazetărie, a compus manuale și un **Vocabular franțezo-românesc** (în colaborare), s-a încercat timid în proză.

POLIHRONIADE, ALEXANDRU G. (15 IV 1873, București — ?). Poet și traducător. Bucureștean, a avut lipsa de umor (deși nouă ni s-ar putea părea astăzi că dimpotrivă!) de a-și intitula unul din cele două volume de versuri **Ura! La Turda!** (sic!)... POLIZU-MICȘUNESTI, MIHAIL (1842, București — 2 VII 1916, București). După tentative de carieră militară și diplomatică, intră în conducerea Teatrului Național și devine dramaturg, apreciat de Maiorescu. A și pictat, a și compus muzică (rămânând).

POP, GHITĂ (29 XII 1864, Ludos, Sibiu — 22 II 1915, București). Germanist. Profesor și autor de manuale, dicționare, articole specializate. A compus o piesă în versuri, **Horia**.

POP, VASILE GHERMAN (13 X 1850, Crasna-Storoinet, Bucovina — 21 VI 1909, București). Profesor și funcționar în administrația învățământului, a scris versuri și proză, a cules folclor. Meritos este **Conspectul** său de istorie literară românească (1875—1876).

POPESCU, NICOLAE D. (9 VIII 1843, București — 8 VI 1921, București). Funcționar. Tipărește un mare număr de „calendare” (pe modelul epocii) și publică proză ferm „datată” (nuvele, schițe, romane haiducești).

POPESCU, VIRGILIU (10 X 1860, Lugoj — 22 VI 1928, București). Carieră de profesor. A tradus din franceză și germană, dind oarece dovezi (în **Convorbiri literare**, în 1896) de conștiință teoretică a actului transpunerii. POTECA, EUFROSIN (c. 1785, Nucșoara, Prahova — 10 XII 1858, Gura Motrului, Mehedinți). Profesor de filozofie, geografie și religie în capitală între 1816—1820 și 1825—1832, după care se retrage la minăstirea Motru (era preot). Colaborator al lui Gh. Lazăr, a fost o figură luminoasă a începuturilor învățământului românesc.

PREDESCU, NICOLAE (26 XI 1834, București — 26 IV 1906 București). Magistrat, iubitor de arte. Compuse în studenția pariziană un roman în franțuzește, dar se va

DICȚIONAR DE Scriitori BUCUREȘTENI

face cunoscut prin articole de critică literară și plastică, adunate în **Poeți și artiști** (1900).

QUINTESCU, NICOLAE CH. (21 II 1841, Craiova — 12 VIII 1913, București). Filolog, profesor la Universitatea din București din 1881. Academician, secretar al secției literare. Publicist pe teme filologice și literare, a scris studii despre Slavici, Delavrancea și alții. A tradus **Egmont** de Goethe.

RACOVITĂ, DIMITRIE D. (1862, Buzău — 8 VII 1891, București). Gazetar, critic literar și mai ales dramatic notabil. Cronicile sale au avut audiență și compun o „cronică” (la singular) a teatrului epocii. S-a voit și prozator (a scris schite, nuvele, fiziologii).

RACOVITĂ, NICOLAE D. (1820, București — 18 VI 1896, București). Funcționar, magistrat, ministru. A tradus din Voltaire și a adăugat și un strop de Eugène Sue...

RIUREANU, IOAN M. (1831, Râșnă, Vilcea — 25 VIII 1904, București). Inginer, face carieră în învățământ. Profesiunii îi subordonează și veleitatea scrisului, producând poezii „pedagogice”, de manual și „bibliotecă școlară”.

ROSET, ION (IANCU) (1800 București — 1866, București). Văr cu C.A. Rosetti. A îndeplinit funcții pe lângă domnie și în magistratură. A făcut traduceri din franceză.

ROSETTI, CONSTANTIN A. (2 VI 1816, București — 8 IV 1885, București). Carieră agitată, în ton cu firea sa capricioasă. Duce o viață mondenă, dar participă și la înființarea „Frăției”. Pașoptist de frunte, exilat după revoluție la Paris, va reveni în țară, va milita pentru unire și va ocupa funcții politice, sedus ba de o idee, ba de alta. A scris și a tradus versuri și teatru, a ținut un jurnal, a tipărit însemnări de călătorie, dar mai ales a fost un gazetar proeminent, conducând **Românul** și alte publicații mai mărunte, scriind articole de tot felul, într-un stil febril și retoric care-i ilustrează foarte bine psihologia de bucureștean fără astimpăr, iute și cam poseur, chiar dacă „băiat bun” și nu lipsit de gânduri și simțiri profunde...

ROSETTI, DIMITRIE R. (17 IV 1850, București — 12 X 1934, București). Scriitor din familia Rosetteștilor, cumnat cu T. Maiorescu și I. Negruzzi. Combatant prin gazete și cenacluri, spirit mobil și acid, autor de compuneri dramatice, localizări și prelucrări, a produs două cărți care se înscriu în bibliografia bucureștenismului: **Trotuarul Bucureștilor** (1896) și **Între Capșa și Palat... Impresiile unui trecător** (1904).

ROSETTI, MARIA (1820, Guernsey, Anglia — 13 II 1893, București). Născută dintr-un tată scoțian și o mamă frantuzoaică, ajunge soția lui C.A. Rosetti și prima ziaristă româncă. Marea ei realizare: educativul ziar **Mama și copilul**.

ROSETTI, MIRCEA C.A. (28 I 1850, Paris — 20 VI 1882, București). Fiul Mariei și al lui C.A. Rosetti, mort tânăr, căci îl atacă maldadia secolului (plămîni)... Gazetar și novelist.

ROSETTI, THEODOR G. (4 V 1837, Iași sau Solești, Vaslui — 17 VII 1923, București). Înțelept al „Junimii” ieșene, a ajuns om

politic bucureștean, ministru și prim-ministru. A scris și ceva articole.

ROSETTI, VINTILĂ C.A. (23 I 1853, Douet Franța — 10 IX 1916, București). Frate cu Mircea C.A., continuator al tatălui la **Românul**. Publicist.

ROȘCA, IULIU I. (10 X 1858, București — 15 XI 1940, București). Gazetar. Colaborator la mai multe publicații, trimitea la **Familia** informații despre **Viața la București**. Poet, dramaturg, prozator și traducător, articler, cronicar literar și muzical, a găsit timp (în 1887) și pentru slujba de șef de divizie la Prefectura poliției din oras...

RUSSE-ADMIRESCU, GEORGE (1873, București — 1 V 1899, București). Poet, prozator și publicist, din raza lui Macedonski. Măruntel...

RUSSU-ȘIRIANU, IOAN (22 VI 1864, Siria, Arad — 12 XII 1909, București). Nepot al lui Slavici, militant pentru drepturile ardelenilor, a petrecut în tinerețe citva timp în redacția bucureșteană a **Românului**, în perioada direcției lui Vintilă C.A. Rosetti. Apoi s-a reîntors la matca ardelenască și ardelenistă.

SAPHIR, DEMETRU NICOLAE (DEMETRESCU, NICOLAE) (1847, Craiova sau București — 1883, București). Tot poet și gazetar, tot din cercul lui Macedonski (autorul briliantului pseudonim!), apoi trecut spre zona socialistă a lui C. Mille. De asemenea, comerciant.

SĂVESCU, IULIU CEZAR (28 IX 1866, Brăila — 9 III 1903, București). Publicist și student în litere și drept, mort banal de o boală de piept... Bun poet simbolist de rang doi, atras și el de fascinația macedonskiană.

SCHWARZFELD, MOSES (1857, Iași — 11 X 1943, București). Publicist și folclorist, mutat de pe Bahlui pe Dimbovița după ce frecventase cursuri la litere pe primul curs de apă și trece la altele de medicină pe cel de-al doilea... Între altele, a editat opera lui Cilibi Moise, a condus ziarul **Egalitatea** și a colaborat la **Buciumul român**.

SCORTEANU, PAUL (21 V 1856, Brăila — 1916). Publicist de orientare socialistă și autor al unui roman istoric, intitulat **Înimi de femeie. Strănepotul lui Tepes** (splendidă nereușită).

SCROB, CAROL (21 VII 1856, Săbăoani, Neamț — 17 I 1913, București). Ofiter de infanterie, simbolist din cercul „Literaturului”, autor de romane de succes. Celebritatea (într-o originală formulă a cvasi-anonimatului) i-a asigurat-o textul la **Valurile Dunării**.

SCURTESCU, NICOLAE V. (1844, Valea Lungă, Dimbovița — 31 III 1879, București). Gazetar, poet și dramaturg pre-eminencian, membru foarte activ al unor societăți culturale bucureștene. Dar mort de tuberculoză.

SERRURIE, GRIGORE (25 I 1821, Giurgiu — 29 I 1893, București). Militar de carieră, participant la revoluție, apoi unionist, deputat, a ajuns la un moment dat director al Prefecturii de poliție din București, ajutor de primar al capitalei, comandant de legiune în Garda civică, Patriot național. Publicist, poet și traducător, șters...

SIHLEANU, ALEXANDRU Z. (6 I 1834, București — 14 III 1857, București). Notabil poet pre-eminescian, „liră de argint“ (cum avea să-l numească, generos, chiar Eminescu), mort la douăzeci și trei de ani.

SION, GHEORGHE (18 V 1822, Mamornița, Cernăuți — 1 X 1892, București). Elev în București, ajuns după aceea la Iași, peregrin după revoluție, unionist, se va stabili în capitală abia în 1861. Ocupă diverse funcții de stat, intră în Academie. A fost un gazetar prolific și a compus scrieri literare de tot soiul tot sperind, tot așteptind... Tatăl Maricăi Sion, pe al cărei blazon avea să mizeze Mateiu Caragiale, himericul bucureștean...

SLAVICI, IOAN (18 I 1848, Siria, Arad — 17 VIII 1925, Crucea de Jos, Vrancea). Marele autor al *Mareii* și al *Morii cu noroc*, ardelean ca proveniență, structură și convingeri militante, a devenit bucureștean între 1874 și 1884, apoi după 1890. A ocupat funcții publice, a fost redactor la *Timpu*, profesor, autor de manuale, a colaborat la multe gazete, a combătut în politică (filogermanizind, din păcate) — și a tot scris de-ale literaturii...

SMARA (GHEORGHIU, SMARANDA, născută ANDREESCU) (5 IX 1857, Tîrgoviște — 26 I 1944, București). Cu ceva studii în capitală, a revenit aici ca profesoară și membră în tot felul de comitete, comiții și societăți culturale. A combătut intens (și feminist) prin gazete și a produs în serie nuvele, romane, jurnale de călătorie, versuri teatru (egal de feministe)...

SPARTALI, IOAN S. (8 V 1855, București — 23 IV 1908, București). Gazetar de la nouăsprezece ani, a publicat articole și a făcut multe traduceri popularizatoare.

SPERANȚIA, THEODOR DIMITRIE (4 V 1856, Onești, Iași — 9 III 1929, București). Stabilit în capitală după 1886, a făcut carieră didactică. A compus schițe, nuvele, romane și mai ales numeroase anecdote pseudo-folclorice, care i-au adus celebritatea în epocă și au probat implicit adaptarea sa perfectă la un anumit bucureștenism...

STĂNCESCU, CONSTANTIN I. (20 X 1837, București — 8 VI 1909, București). Pictor și profesor de estetică și istoria artei. Atras și de teatru, a scris, a tradus și a localizat dramaturgie, ajungând pentru un timp și director al Teatrului Național.

STĂNCESCU, DUMITRU (20 XII 1866, București — 9 VII 1899, Axenfeld, Elveția). Nepot (de frate) al precedentului, autor de proză, dar mai ales culegător de folclor, foarte cunoscut în epocă. Are meritul de a fi înființat colecția „Biblioteca pentru toți“, pe care a citit-o tot bucureșteanul de ieri și o citește tot bucureșteanul de azi, nemai-vorbind de cesticălti !...

STERN, ADOLPH (ABNER) (14 XI 1848, București — 18 X 1931, București). Tenace traducător din Shakespeare, apreciat de Maiorescu. Către bătrînețe și-a scris memoriile: *Din viața unui evreu român* (1915) și *Însemnări din viața mea* (1921).

STOENESCU, THEODOR M. (23 IX 1860, Cotești, Vrancea — 17 III 1919, București). Lansat în cerul lui Macedonski, a făcut ga-

zetărie și a publicat de toate (poezie, proză, teatru, traduceri). A dovedit perseverență multă și înzestrare puțină.

STOICA, ȘTEFAN (1812, Lipova — 12 VII 1878, Urziceni). Militar de carieră, ajuns cîndva primar al capitalei, a avut hobby-ul traducerilor.

STRĂJANU, MIHAIL (2 X 1841, Tiur, Alba — 16 VII 1918, Rîmnicu Vilcea). Cu studii în București, mai târziu profesor aici timp de cîțiva ani și — în sfîrșit — stabilit în capitală către senectute. Autor de manuale școlare. Estetician.

ȘAINEANU, LAZĂR (23 IV 1859, Ploiești — 11 V 1934, Paris). Bucureștean începînd din anii de liceu, a făcut gazetărie și carieră didactică, a publicat manuale, dicționare, studii de folclor, între care marele *Dicționar universal al limbii române*.

ȘOIMESCU, IOAN N. (1826 — 15 II 1890, București). Licențiat în drept, cu carieră politică, a scris teatru de slabă valoare, a făcut traduceri și a compus scrieri de estetică și de istorie.

ȘOIMESCU, SAVA N. (14 XI 1837, Văleni, Dimbovița — 2 V 1899, București). Frate cu susnumitul. Ziarist și poet (fără șanse...). A mai scris o piesă de teatru (*Catilina*) și un roman nepublicat (*În țară*).

ȘONTU, ALEXANDRU I. (23 IV 1862, Focșani — 23 IX 1941, București). Profesor și avocat, publicist și poet (avînd la activ o serie de versuri antimonarhice). A avut meritul de a fi fost sprijinit de Delavrancea...

TELEOR, DIMITRIE (CONSTANTINESCU, DUMITRU [DEMETRU]) (10 V 1858, Atîrnați, Teleorman — 4 IV 1920, București). Funcționar și gazetar, colaborator la puzderie de publicații de după 1877. A scris multe și de toate, de la nuvelă la cronică dramatică, a dat rezultate notabile în poezie (făcea parte din cerul lui Macedonski), dar s-a afirmat în sfera bucureștenismului mai ales ca umorist, mereu prezent la *Ghimpele*, *Moftul român* și la alte gazete asemenea, autor al unei inspirate *Rubrici a lui Mitică*...

TEODORESCU, G. DEM. (25 VIII 1849, București — 20 VIII 1900, București). Cu studii universitare în două capitale (București și Paris), profesor (de latină), autor de manuale și monografii, gazetar (și sobru, și sprintar — a lucrat și la *Românul*, și la *Ghimpele* ori la *Sarsailă*), cronicar teatral și muzical, rămîne ca prominent folclorist, în primul rînd prin monumentală sa culegere de *Poezii populare române* (1885).

TEODORU, DIMITRIE A. (20 X 1866, Huși — 8 XII 1910). Profesor de istorie în București după 1902, ocupînd apoi funcții în administrația învățămîntului, a făcut gazetărie, propagînd ideile socialiste ale lui I. Nădejde și pe cele estetice ale lui Gherea (absolvise Universitatea din Iași, înainte de a studia la Paris). Gazetar, traducător, autor de versuri post-eminesciene.

TEULESCU, PETRE (1826 — 24 I 1885, București). Pașoptist, exilat după revoluție, revenit după cîțiva ani, gazetar, director la Arhivele Țării Românești. Traducător în primul rînd, apoi autor al unei istorii a re-

voluției franceze, a cochetat și cu muza satirică, producând schițe în proză, „urzice pămîntene“...

TOCILESCU, GRIGORE G. (26 X 1850, Fefeiei, Prahova — 18 IX 1909, București). Istoric și folclorist, cu studii la București, Praga și Viena. A făcut numeroase cercetări în străinătate, descoperind documente de mare interes pentru noi, a fost profesor la Universitate, demnitar cultural, academician. Autor de studii importante, editor de texte vechi, folclorist de școală hasdeiană.

TONCESCU, MIHAI I (sfîrșitul secolului XIX). Publicist și poet, continuator al lui Th. D. Speranția într-ale anecdotisticii.

ȚINCU, NICOLAE (17 IX 1846, Turnu Severin — 29 VIII 1927, București). Funcționar, trecut și pe la prefectură (ca subprefect și director). S-a încercat fără inspirațiune în toate genurile literare și publicistice. A tradus. Amic, și el, cu Macedonski.

URECHIA, ALCEU (11 X 1860, Iași — 21 V 1941, București). Medic bucureștean, fiu al lui V. A. Urechia și amic al lui Caragiale.

Publicist, biciclist și alpinist, s-a numărat printre umoriștii de frunte ai epocii.

URECHIA, VASILE A. (15 II 1834, Piatra

Neamț — 22 XI 1901, București). Bucu-

reștean din 1864, cu funcții publice, pro-

fesor la Universitate, fondator al Ateneului

Român și al Societății Literare Române

(Academia). A publicat o *Istorie a români-*

lor în paisprezece volume, alte studii de

specialitate, a făcut gazetărie, a scris ver-

suri, proză, critică literară, teatru (mai ales

prelucrări și localizări), memorialistică. Po-

ligraf, adicăteala. Fu client al lui Maiorescu

(în *Befia de cuvinte*), ceea ce nu înseam-

nă că nu și-a avut meritele sale culturale...

VALENTINEANU, IOAN G. (5 VII 1834, Pi-

tești — 23 XI 1898, București). Arestat ca

pașoptist la nici paisprezece ani (sic!), a fă-

cuit (după ce crescuse mare !) carieră gaze-

tărească de speță politică și traduceri.

VĂCĂRESCU, IANCU (1792, București —

3 III 1863, București). Nepot al lui Ienă-

chiță și fiu al lui Alecu. Poet și traducă-

tor, versurile sale au avut circulație și popu-

laritate. Prin tot ce a făcut, a fost o figură

luminoasă — și legendară la vremea lui —

de animator cultural prepașoptist.

VĂCĂRESCU, THEODOR (17 IV 1842, Bucu-

rești — 2 IV 1913). Fiu al Elenei Văcărescu,

militar de carieră, apoi om politic și diplo-

mat. Publicist, istoric, autor al unor *Me-*

morii.

VELLESCU, ȘTEFAN (26 XII 1838, Craiova

— 2 X 1899, București). Actor și profesor

de declamațiune, deținînd o serie de funcții

în administrația teatrală, a fost și gazetar,

a scris proză, versuri, dramaturgie, studii de

istorie a teatrului, a făcut traduceri. Titlul

unei schițe : *Bucureștenii la masă*.

VENTURA, GRIGORE (1840, Galați — 9 VII

1909, București). Gazetar și profesor de mu-

zică (la Conservator). Articlerie polemică în

parte, mondenă în partea cealaltă. Cronică dramatică și muzicală. Activitate concer-

tistică (pianist) și componistică. Piese de teatru proprii și traduceri. Tată al Mariei Ventura.

VERMONT, BERNARD VARNAVA (1849), Moinești — 26 III 1907, București). Cumnat al precedentului. Traducător din germană (în special) și din franceză.

VERUSSI, PETRU (17 VI 1847, Măruntșu, Dimbovița — 29 I 1886, București). Pictor și profesor de specialitate, cu ceva activitate publicistică.

VLAHUȚĂ, ALEXANDRU (5 IX 1858, Plesești, Vaslui — 19 XI 1919, București). Profesor (nu doar în capitală), funcționar și gazetar activ, autor împreună cu Coșbuc al unei cărți de citire. Ba pesimist de ton eminescian, ba militant sămănătorist, a scris mult, de la articole de tot felul la schițe,

nuvele, un roman și *România pitorească*, dar mai presus de orice versuri, care i-au adus o notorietate rămasă... notorie prin efemeritate...

VOINESCU I, IOAN (c. 1800 — c. 1870). Ofițer de carieră, cu importante funcții publice. A tradus din rusește și franțuzește, a scris versuri, pagini memorialistice și o dramă.

VOINESCU II, IOAN (1812, București — 31 XII 1855, Pau, Franța). Carieră în armată, apoi în magistratură, apoi în politică, apoi în diplomatie. Membru al „Frăției“, pașoptist de frunte, va rămîne după revoluție în exil. A făcut publicistică și traduceri, a scris însemnări de călătorie, s-a încercat vag în proză.

ZAMFIRESCU, DULIU (30 X 1858, Plăinești, Vrancea — 3 VI 1922, minăstirea Agapia, Neamț). Stabilît în București în 1881, face gazetărie și devine în 1888 diplomat. Va reveni în capitală în 1906, ocupînd funcții politice. Poet, novelist, dramaturg, cu o activitate publicistică importantă, rămîne în primul rînd prin marile sale romane, ca și prin acela „epistolar“ (scris „în colaborare“ cu Maiorescu). Discursul său de recepție la Academie. *Poporanismul în literatură*, este și astăzi rău înțeles...

ZAMFIRESCU, MIHAIL (1838 sau 1840, București — 15 VI 1878, București). Poet cu sunet incert, risipit în formule diverse, tenace, cunoscut mai ales pentru satira anti-junimistă *Muza de la Borta rece* (1873).

ZAMPHIROLU, G. AL. (? — 16 VII 1898, Cîmpulung). Profesor bucureștean de desen, și-a încercat șansa cu poezii...

ZANNE, ALEXANDRU (20 VII 1821, București — 7 XI 1880, București). Inginer și pașoptist, exilat, revenit după Unire și lansat în funcții administrative. Publicist, poet, traducător.

ZANNE, IULIU A. (11 VII 1855, Brusa, Turcia — 14 II 1924, București). Fiul preceden-

tului, născut în exilul post-pașoptist al ace-luia. Și el inginer, este autorul monumen-talei culegeri **Proverbele românilor** (zece volume, 1895 — 1903).
ZILOT ROMÂNUL (MORU [MORA], ȘTE-

FAN IOAN) (c. 1780 — 1851). Bucurestean de la cincisprezece ani, cu slujbe pe la curte, învărtindu-se în jurul Văcăreștilor, a scris interesante cronicile istorice și notabile versuri.

...Și încă două vorbe la final. Două citate, de fapt, în loc de epilog și în ideea din introducere, potrivit căreia se cuvine să tragem cu ochiul către orașul în care toți aceștia au trăit. Îl cunoaștem pe el, pe oraș? Îl știm — oare — bine? Cînd citim, spre-o pildă, că mulți dintre cei înșiruți în dicționar au jucat și au ilucrat la Teatrul Național, înțelegem cu adevărat despre ce e vorba? Știm să facem diferența dintre ce este acum și ce era atunci instituțiunea dramatică în cauză? Nu răspunz, las primul citat să vorbească : „teatrul căzuse în ruină ; de la 1852 și pînă la 1874, adică în timp de 22 de ani, nici un guvern nu se gîndise să-i facă clădirii nici o reparație : tencuiala căzuse, acoperișul se găurise, așa că pe alocurea ploua în tea-tru, tapetele de la loji se jupuiseră, scaunele le mîncase moliile, băncile în parter erau stricate, controlorii băteau cite un cui ca să mai poată ține, cuiul ieșea și pu-blicul își rupea pantalonii. [...] guvernul a luat hotărîrea să repare teatrul și a cerut Parlamentului creditele necesare. Însă la administrația teatrului, în vederea ăstui scop, trebuia pus un om cu pricepere de artă, care, dimpreună cu arhitecții, să dea sugestii în alcătuirea ansamblului estetic, asupra decorațiunilor cu, care să fie impo-dobită sala, precum și tapetarea lojilor, forma scaunelor și băncilor din parter. Afară de asta, în planurile arhitecților era prevăzută schimbarea «eclairajului» : se intro-duse **gazul aerian**, luminatul cu luminări și cu lămpi cu rapiță fiind abandonat. Apoi pentru tavanul sălii se hotărîse a se fixa pînze cu picturi alegorice despre teatru și care trebuiau comandate la pictori cu reputație din Franța. Pentru aducerea la înde-plinire a acestor înfrumusețări, cu care era să se împodobească teatrul(), a fost numit director Alexandru Odobescu, om de gust în astfel de alcătuiri. El a supravegheat în mod amănunțit întreaga reparație.” (din **Amintirile** lui Constantin Nottara despre Teatrul cel Mare, devenit în 1875 Teatrul Național, fragment antologat în **Bucureștii în literatură**, Texte alese și adnotate, cu un cuvînt înainte de Radu Albala, Editura pentru literatură, 1962, p. 210—211). Și iată și citatul al doilea, așa, ca sprijin nouă, în nobila încercare de a vedea Bucureștii ăluilalt secol cu ochii minții (din **Mozaiicul social**, articol al lui Cezar Bolliac, după același volum, p. 183) : „Vie cel mai imblat turist și arate un alt oraș în lume care să se asemene în ceva cu capitala români-lor, cu acest oraș orientalo-occidental ; civilizată în barbarismul său, barbar în civili-zarea sa ; cu acest București încîntat și încîntător, cu acest virtej perpetuu de plă-ceri în durere, de mulțumiri în necazuri, de frumuseți în oribil ; cu acest eden al mu-sulmanilor... ; unde schimnicul își uită parimanul și diplomatul își uită misia cu care a venit ; unde bărbatul de stat devine ținău, bătrînul se întoarce în copilărie și junele se usucă ; unde bașbugiucul se imblînzește și neamțul se poate sătura ; cu acest oraș de contrast, zic, sărac, dar care înavuțește pe oricine vine într-însul ; umple cu aur geamantanele trecătorilor, unora pentru că ne sînt amici, altora pen-tru că ne sînt inemici ; care are o visterie nesecabilă, de unde iei neconținut mili-oanele ca buchetele de flori din pălăria lui Bosca, din care curge aurul fără să vezi pe unde mai intră, precum curge lichidul din butelia încîntată a acestui geniu esca-mator.” Și așa mai departe..

MOTIVE ARHITECTURALE,
 fotografii de N. TRICULESCU

**Dicționar întocmit cu sirg,
 aicea, în tirg,
 de ION BOGDAN LEFTER**

Poveste

„Dimboviță, apă dulce,
Cin' te bea nu se mai duce”.
(zicală populară)

privește acest păstor-arhitect
și nu atinge aerul străpuns de

săgeată
altfel vei face să cadă din zbor un
vultur.

păstor scund și blond
părul lung înspicat ca iasomia
are trupul vinjos
brațe și piept de oțel
și poartă un fel de asprime pe chip
ca voievozii.

os din os domnesc
vorbește în limba lui Neacșu
în limba sturzului
dar și în cea a năvălitorilor.

a doua zi după descălecat
(să tot fi fost prin anul 272 după

Egira)

purtat de un fior subteran prin
întortocheate și lungi coridoare
se adapă din fintina secretă
ingenunche în fața obiectelor sfinte :
cupa de lut ars
din care beau doar intemeietorii
cheia plopilor
lancea pentru stins fulgere
odgoanele pentru praponit norii
foarfeca pentru decupat cerul
și un plai de Dimboviță (niciodată

pustiu)

pe care zidește o casă de piatră –
inceputul orașului

MARIN CODREANU

Străzile pe care trec

Străzile pe care trec
Sint afirmații ce se pierd
În mila subțire
A numerelor căzute la ferestre.
Acces interzis
În ochii deschiși
Rătăcind peste lucruri
Cu neputința dobinzii
De-a acoperi
Lumina din show-uri.
Străzile pe care trec
Trucate obiective
Lingă care fring liniștea
Vinzătorii de fericire,
Nepăsătoare florărese.
Și totul se repetă
Cu forța expresiei
Amputind timpul
În metafora
Telefonului fără ton
De pe colțul mesei.

ION VĂDUVA

Povestea unui oraș

Povestea orașului ca o uniformă veche
de liceu. Prin buzunare
mai sint încă destule resturi de fotografii –
tinerețea e încă departe, luminile ei
se aprind ca geamandurile, noaptea.
Gara de Nord se împrăștie printre vitrine,
valizele se umflă la cer, trenurile
se întorc încă o dată...

Cîndva voi spune că și eu am trăit în orașul acesta,
cîndva ne vom scrie scrisori
pe toate ferestrele acestui oraș. Pînă atunci,
încearcă să dormi și să visezi
pe spinarea aceasta de
eternitate.

DORIN MĂRAN

IEȘIREA PRIN SĂRINDAR

SĂRINDAR

A cum cincizeci de ani, în sălile cinematografelelor de pe fostul bulevard Elisabeta, când se aprindeau luminile la sfârșitul spectacolelor, se auzea strigătul: „Ieșirea prin Sărindar!” (Se mai aude uneori și astăzi). Spectatorii plecau din cinematografe prin ușa din spatele sălii, ieșind în strada Sărindar, ducându-se fiecare la ale lui.

În schimb, în presă, se intra prin Sărindar, strada ziarelor și a ziariștilor; o stradă în pantă, coborînd din Calea Victoriei și oprindu-se, cam după trei sute de metri, în strada Brezoianu; o stradă nu prea largă, cu case și mari, arătoase, și mici și roase de vreme; o stradă care încă acum o jumătate de veac nu se mai numea Sărindar, ci Constantin Mille; o stradă mică și neînsemnată, în aparență, dar faimoasă în București, în țară și, încumet să zic, și în afara țării. Sărindarul era centrul presei din România, așa cum Fleet Street-ul a fost și este centrul presei din Londra. Erau ziare și în clădiri de pe Calea Victoriei, erau și la vama Poștei, pe actuala stradă Dobrogeanu-Gherea, erau și pe strada Academiei și în Pasajul Victoriei, și pe fosta stradă Clémenceau (unde nu apăreau și dispăreau ziare în Bucureștii de altădată!) dar presa, Doamna Presa, era în Sărindar, pentru că și „Universul”, deși avea clădirea pe strada Brezoianu, tot din ambianța Sărindarului făcea parte.

Era o lume care iarna și vara, ziua și noaptea forfotea în Sărindar: directori de ziare, foști sau viitori miniștri, ori deputați, ziariști cu lungă experiență alături de reporteri începători, corectori, muncitori tipografi, șoferi, camionagii, funcționari administrativi și nelipsiții „ziariști”, adică vinzătorii ambulante de gazete, care așteptau nesfârșite ore la gura rotativelor să smulgă foile din mînile starostelor și să izbucnească pe Calea Victoriei, în dreptul Capșei, cu strigăte care făceau farmecul Capitalei: „Ediție specială! la, ziare! Ediție specială!” O lume în continuă goană, în continuă întrecere, în continuă agitație. O lume aparte, în mijlocul unui oraș setos de știri (radioul era la începuturile lui modeste, iar televiziunea nu exista), un oraș mușcat de microbul presei care „vedea totul, știa totul, spunea totul”, deși condeiele se exersau sub

vălul Anastasiei, ale cărei foarfeci cenzoriale tăiau uneori mai ascuțit, alteori mai puțin ascuțit, uneori pe spații mai largi, alteori mai restrinse.

Acolo, în lumea Sărindarului, se „făceau” și se „desfăceau” guverne, se lansau știri senzaționale, se publicau noutăți corespunzînd realității și se dădea drumul, dacă nu în paginile ziarelor, cel puțin în „cercurile gazetărești” unor informații false, „auzite” din „surse foarte sigure”, din „cercurile Palatului” sau din ale cutărui partid.

Circulația „știrilor senzaționale” era mai frecventă în lunile de vară, cînd viața politică intra în vacanță, cînd se golea orașul de cei ce „făceau” viața politică, cînd se instala sezonul sărac în știri. Dar, paginile ziarelor, flămînde de pagini ale ziarelor nu puteau să apară albe. Se cereau umplute cu știri. Și atunci, știrile... se inventau.

Vara anului 1937. Era „secetă” mare de știri politice. Reporterii alergau de la un club de partid la altul, de la ușa unui om politic la alta, treceau pe la cafenelele unde se adunau obișnuitele „surse autorizate” de informații politice, dădeau telefoane, se consultau între ei, indiferent de faptul că lucrau la ziare concurente, doar, doar vor putea aduna o brumă de știri care să umple spațiile destinate vieții politice din România. Îmi amintesc că „în disperare de cauză” reporterii politici au inventat o criză de guvern. Nimic mai simplu. S-au pus de acord și în marile cotidiane a apărut un scurt reportaj care suna cam așa: În cercurile politice din Capitală, se discută tot mai insistent despre demisia guvernului. Domnul ministru X, care girează conducerea treburilor publice în lipsa primului ministru aflat în vacanță, a avut aseară o scurtă consfătuire cu ministrul de finanțe și apoi a plecat precipitat la Sinaia unde s-a întîlnit imediat cu președintele Consiliului de miniștri. Din surse autorizate s-a aflat că discuția s-a purtat în jurul dificultăților bugetare. Tot din surse demne de încredere, a circulat știrea că primul ministru are pregătită o remaniere a guvernului, în timp ce Palatul ar vedea soluționarea crizei de o altă manieră.

Elementele de bază ale acestei știri nu erau departe de adevăr. Cercurile politice de opoziție discutau încontinuu despre demisia guvernului. Ministrul X conferise cu ministrul de finanțe și apoi plecase la Sinaia unde îl întîlnise pe primul ministru, fapte curente, obișnuite. Dar, pe marginea acestor realități, lucra fantezia reporterilor: remanierea guvernului, schimbarea totală a guvernului, o altă soluție a factorului de decizie etc.

În următoarele două zile s-au publicat știri brodate pe elemente reale și pe fantazie gazetărească, pentru ca în a patra zi să se scrie că „criza de guvern care a preocupat în ultimele trei zile cercurile politice și opinia publică a fost aminată până la toamnă”. De ce până la toamnă? Cine dădea atenție acestui amănunt? Important era că s-a aminat criza și că vreme de câteva zile cronicile politicii interne avuseseră cu ce hrăni curiozitatea cititorilor de ziare și dăduseră „materie primă” fabricii de zvonuri și comentarii fanteziste care era cafeneaua bucureștenă.

Să nu se creadă, însă, că asemenea întâmplări caracterizau presa de acum cincizeci de ani. În marile redacții — și nu numai în ele — lucrau ziaristi de prestigiu, scriitori cu renume în literatura noastră, gazetari bine pregătiți, cu un deosebit simț profesional, cu simț de răspundere față de opinia publică.

Am cunoscut mai bine redacția ziarelor **Adevărul** și **Dimineața**, unde lucrau, la cele zece publicații ale trustului de presă respectiv, peste o sută de gazetari. L-am avut director pe Constantin Graur, format la școala lui Constantin Mille și apoi devenit el însuși șef de școală ziaristică prin prestigiul său dovedit în scris — rareori îi tipsea articolul zilnic din paginile gazetelor — și prin modul de a conduce asemenea publicații.

L-am avut director pe Tudor Teodorescu-Brăniște, ziaristul curajos și demn care într-o perioadă de ascensiune a fascismului și-a pus condeii în slujba democrației.

L-am avut director pe Mihail Sadoveanu, ale cărui tăceri și liniști păreau sosite de pe alte tărîmuri în lumea frământată a Să-rîndarului, dar care au adus lumină și au dat încredere în viitor, în ciuda zguduirilor

dramatice ce se succedau din ce în ce mai des.

Am văzut în acea redacție pe Constantin Stere, pe G. Ibrăileanu, pe G. Călinescu (aceștia doi din urmă veneau la **Adevărul** literar), pe Cezar Petrescu; pe furtunosul N. D. Cocea care zăbovea în convorbiri cu tinerii ziaristi; pe Emil Isac, sosit de la Cluj, pe Demostene Botez, pe Felix Aderca, pe Ionel și Păstori Teodoreanu, pe Ion Minulescu, pe boemul Clarnet, purtînd ga-roafă la butonieră și un desuet aer parizian de început de secol, cînd petrecuse cîțiva ani în capitala Franței și unde învățase să povestească fermecător. De scris, scria rar.

Veneau aproape în fiecare zi activiști ai Partidului Comunist Român, membri ai conducerii. Veneau delegații de muncitori, aducîndu-și revendicările pentru a fi făcute cunoscute marelui public prin paginile ziarelor **Dimineața** și **Adevărul**. Așa i-am cunoscut pe Constantin David, căzut în ianuarie 1941 sub gloanțele legionarilor, și pe Ilie Pintilie, zdrobit în noiembrie 1940 sub zidurile prăbușite ale Doftanei.

În redacție lucrau ziaristi de prestigiu, experimentați, pregătiți. Comentariile de politică internă și externă ale lui B. Brănișteanu erau citite cu interes chiar și de către cei ce nu îi împărtășeau părerile. Nicolae Titulescu îl consulta deseori. Dragostea lui B. Brănișteanu pentru profesie era proverbială. La ora 1, cînd apărea **Adevărul**, Brănișteanu era în redacție. Într-o zi (am asistat la scenă), uitîndu-se la gazetă și văzînd în pagina întâi un articol al său consacrat unei chestiuni de politică internă, precum și un comentariu de politică externă aflat în ultima pagină, însoțit de câteva note, separate, redactate tot de el, Brănișteanu a exclamat: „Da, azi gazeta este bună”. Mi-a rămas în amintire această întâmplare petrecută acum mai bine de o jumătate de secol, dar mi-a rămas nu ca o manifestare orgolioasă a unui bătrîn gazetar, ci ca un gest spontan, de tinerețe, al unui slujitor al unei profesii ce trebuie să rămînă veșnic tînără.

Lucra în redacție F. Brunea-Fox, „prințul reporterilor”, cum i s-a spus mai tirziu. Peste ce regat dificil domnea acel prinț! Venise în gazetărie din literatura de avangardă și aducea cu el toate îndrăznelile și elanurile acelei literaturi. Nu exista colț al realității pe care Brunea să nu îl cerceteze cu acea curiozitate nestăpînită de nimeni și nimic. Știa să vadă și frumosul și uritul, și sublimul și sordidul, dar arta reporterului filtra totul și scotea la suprafață sensurile înalte ale vieții, ale umanismului, ale socialului.

În acea redacție și-a scris crezul său politic Alexandru Sahia, acolo au vibrat Eugen

Mircea Grigorescu, Al. Sahia și Horia Roman în redacția ziarului „Adevărul” — 1936

Jebeleanu, Gheorghe Dinu, George Mihail Zamfirescu care au înegrit, zi și noapte, pagini ce au rămas în istoria presei din România.

Acolo și-a dovedit talentul unul dintre cei mai străluciți ziariști: Mircea Grigorescu. Acolo s-a consemnat, ca și în alte publicații, multe scoase din inițiativa Partidului Comunist, o parte din istoria acestei țări din perioada dintre cele două războaie mondiale.

Cînd la sfîrșitul anului 1937 ziarele *Adevărul* și *Dimineața* au fost suprimate de guvernul Goga-Cuza, m-am plimbat, șomer fiind, pe strada Sărindar împreună cu alți ziariști, vreme de trei luni, tot așteptînd „minunea”, adică reparația gazetelor la care lucrasem.

Minunea nu s-a întimplat, dar s-a arătat sub aspectul angajării mele de către Zaharia Stancu la ziarul „Lumea Românească”. Rămîneam în Sărindar, în lumea Sărindarului care mă acceptase, mă adoptase, iar eu o respiram considerînd-o ca pe a doua natură a mea. Redacția era peste drum de palatul *Adevărului* și *Dimineții*, instalată în patru camere: una a directorului, una a administrației și două ale redacției. Casa există și acum, formînd colțul al doilea, coborînd dinspre Calea Victoriei, al străzii Sărindar cu fosta stradă Oteteleşanu. O privesc cu melancolie ori de cîte ori trec prin fața ei, cu melancolia amintirii unor ani zbuciumați, grei, dar frumoși pentru că erau ai dulcii tineretii pierite. Nu eram prea mulți în redacție. Geo Bogza urca zilnic treptele întunecate pînă la primul etaj, își aducea articolul, uneori rămînea cîva timp printre noi, dar nu întotdeauna, și apoi pleca tăcut, pentru a reveni, cu regularitate a doua zi.

Sandu Eliad, regizorul de mai tirziu, ne era secretar de redacție. Calm, dar extrem de exigent. Întîrzierea materialelor îl exaspera. Mai tehnic în ale meseriei, ni se părea a fi secretarul de noapte S. Albu, de la care am „furat” citeva taine profesionale.

Peste redacție, trona personalitatea lui Zaharia Stancu. Era, în vremea aceea, cel mai tinăr director din galeria conducătorilor de mari cotidiane. Cel mai tinăr și cel mai furtunos. Purtase o aprigă campanie împotriva ziarului *Universul* și a directorului acestuia, redacta și conducea o gazetă vie, interesantă, democratică și se lupta aprig cu greutățile financiare ale ziarului. Fac-tura tipografiei era achitată cu mari dificultăți, aceea a hîrtiei așîderea, salariile redactorilor erau amîinate, ciuntite, dar exista un spirit de solidaritate, de echipă, de luptă pentru a apăra una din ultimele poziții democratice în presa vremii. Ca întotdeauna, Zaharia Stancu s-a dovedit un vajnic

combatant, dar, pînă la urmă, a fost înfrînt și ziarul și-a suprimat apariția.

M-am plimbat, iarăși, o vreme pe strada Sărindar. Nu eram singur. De data aceasta, plimbarea a fost de mai lungă durată, pînă ce Tudor Teodorescu-Braniște a scos „Jurnalul”, o publicație ce păstra tradițiile și valorile *Adevărului*. Dar, șederea în redacție a fost de scurtă durată: ziarul a fost suprimat.

Izbucnirea războiului, în iunie 1941, m-a găsit în redacția ziarului „Timpul”, al cărui director, plecat în străinătate, era Grigore Gafencu, dar al cărui conducător efectiv era Mircea Grigorescu, înconjurat de o echipă de tineri gazetari: Miron Radu Paraschivescu, George Ivașcu, Geo Dumitrescu, Marin Sîrbulescu, Tiberiu Tretinescu și, ceva mai tirziu, Marin Preda.

Sărindarul își schimbase fața într-o oarecare măsură. Dispăruse generația vîrstnică de gazetari; măsuri discriminatorii, antise-mite, alungaseră din presă mulți ziariști; alții, forțați de împrejurări, își schimbaseră profesia; apăreau condeie noi, apăreau intruși care, simulînd meseria scrisului, invadaseră redacțiile, drept „ingeri păzitori” ai ordinii noi. Dar pe sub ochii lor și ai cenzurii s-au strecurat articolele și scurtele proze din pagina a doua a ziarului, în care numai punctul de vedere al dictaturii antonesciene nu era susținut; s-au strecurat cronicile militare și ale evenimentelor internaționale prin care cititorii au fost informați despre adevărata desfășurare a războiului și despre activitatea politică avută de puterile aliate în vederea înfrîngerii statelor fasciste și a organizării păcii viitoare. Gheorghe Dinu, abil secretar de redacție, avînd consimțămîntul tacit al redactorului șef, Mircea Grigorescu, trecea printre lamele foarfecelor cenzurii articole, reportaje, informații subversive pentru regimul antonescian.

Aceași atmosferă am întîlnit-o și în redacția ziarului „Ecoul” scos de Mircea Grigorescu în decembrie 1943. Acolo m-au găsit evenimentele din 23 August 1944.

Trec uneori, din ce în ce mai rar, pe strada Sărindar. A dispărut o lume. Au dispărut redacțiile de atunci, au dispărut și gazetarii de acum cincizeci de ani. Centrul presei din România s-a mutat în palatul Casei Scintei. Au apărut noi generații de ziariști. Gazetele, presa în întregimea ei, și-au schimbat fața. E o altă lume, o altă epocă. Dar, în istoria gazetăriei din această țară, strada Sărindar rămîne cu meritele ei, cu parfumul ei.

Intrarea în presă era... prin Sărindar.

GEORGE MACOVESCU

FAPTUL DIVERS

Paginile de scandal ale gazetelor din Bucureștiul dintre cele două războaie mondiale erau copios asigurate de mari scandaluri politice, de procese pe care reporterii le urmăreau cu suflul la gură – doar, doar vor putea strecura un material pe pagina întâi, de sparger, furturi, incendii și asasinate. Simpla trecere în revistă a faptului divers este edificatoare pentru vinătoarea de senzational pe care, zi de zi, o duceau, deopotrivă, reporterii și cititorii. Să încercăm o „mostră”

TUDOR STANCU

UN COMERCIANT OTRĂVIT ÎN ÎMPREJURĂRI MISTERIOASE. „Azi la ora 1 noaptea, a fost găsit otrăvit la locuința sa din str. Muzelor 13, negustorul de încălțăminte Gh. Manole.

A fost transportat imediat la spitalul Sf. Spiridon. Aci, după primele îngrijiri a declarat că a fost otrăvit de către soția lui, care i-a pus într-un pahar cu vin trei pastile de sublimat.

După cîteva minute a revenit asupra declarației spunînd că nu soția este autoarea crimei, ci o concubină a lui anume Maria, fără să indice și numele. Comerciantul a intrat apoi în agonie.

Politia urmează a aresta pe cele două femei acuzate”.

CONDAMNAREA LUI BRĂȚĂȘANU DE LA „MONITORUL OFICIAL”. „După mai multe zile de chibzuire, tribunalul Ilfov s. III în completul d-lor Ghinea Constantinescu, președinte și C. Duca, judecător a rostit ieri sentința în procesul lui Traian Brățășanu, autorul fraudelor comise atît în dauna Monitorului Oficial, unde avea înalta funcțiune de director administrativ, cit și în dauna Casei de credit și economie a personalului – pe care a putut-o frustra grație calității de mai sus care făcea să nu se pună la îndoială cererile de bani făcute sub diferite

motive mincinoase – adevărate manopere frauduloase.

Tribunalul a condamnat pe inculpatul arestat la trei ani închisoare (din care să se scadă prevenția pe care o execută de 7 luni) și l-a obligat să plătească cu titlul de despăgubiri civile: 549.000 lei către „Monitorul Oficial” și 576.000 lei către Cassa de credit și economie.”

DESCOPERIRI SENZAȚIONALE LA BURSA NEAGRA. „Centrul Capitalei a avut zilele trecute un aspect alarmant: grupuri mari de polițiști, conduse de comisari, apoi agenți secreți și jandarmi s-au ivit în același moment pe străzile Lipscani, Doamnei, Karageorgievici și Calea Victoriei. Au fost ocupate pasagiile Maca și al Băncii Naționale, pasagiul Blanduziei, stradela din dosul palatului Nifon etc.

La un moment dat, circulația a fost oprită, lumea intrigată neștiind despre ce este vorba. „Ce s-a întîmplat?” – se întreba unii și alții.

În cele din urmă, publicul a înțeles că este o razie, ce se făcea în cartierul băncilor din centru pentru a se descoperi pe cei ce fac parte din așa zisa „Bursă neagră”.

INCENDIUL DIN STR. POLONĂ. „Un incendiu a izbucnit ieri noapte în str. Polonă nr. 59, la locuința d-lui inginer Roiu.

Fiind anunțați pompierii, la fața locului a venit postul „Cometa” sub comanda d-lui căpitan Petoleanu – la sosirea lor pompierii găsiind în flăcări mansarda precum și un colț al imobilului care cuprinde două etaje.

Neputînd pătrunde în interior din cauza fumului gros, pompierii au intrat printr-o fereastră în camera incendiată de unde a fost salvată de către însuși d. căpitan Petoleanu servitoarea Lutzi Hilda, de 24 ani, din serviciul d-lui inginer Roiu, care căzuze în nesimțire, asfixiată de fum. Grație măsurilor luate la timp de pompieri, focul a putut fi stins definitiv după o muncă de două ore.

A ars complet camera de la mansardă unde locuia servitoarea Hilda, din cauza căreia a luat naștere focul, în lipsa ei de acasă aprinzîndu-se dușumeaua și apoi patul de la cărbunii aprinși căzuți jos din sobă. Cînd, înapoiindu-se acasă, și-a văzut camera cuprinsă de flăcări, a voit să pătrundă înăuntru spre a-și salva lucrurile, dar asfixiată de fumul gros, a căzut jos, în nesimțire, de unde, după cum am spus, a fost ridicată și transportată de „Salvare” la spitalul Colentina, unde a fost internată”.

„DIMINEAȚA”, noiembrie, 1933

O ZI ÎN REDACȚIILE ZIARELOR „ADEVĂRUL” ȘI „DIMINEAȚA”

În istoria gazetăriei, „Adevărul” (și, mai apoi, celelalte „ramificații” de o diversitate impresionantă) se poate considera în avangarda jurnalisticii prin concepția simplă, dar eficientă care l-a făcut atât de popular în epocă, printr-o diversificare a preocupărilor pe care au subliniat-o condeie de aur ale literaturii române, nume mai mult sau mai puțin frecvente în paginile ziarului și nu, în ultimul rind, printr-un spirit de pionierat tehnic: „Dimineața” a fost primul ziar tipărit în culori (este interesant și un incident amuzant legat de această inițiativă) și printre primele care au introdus sistemul de cules cu ajutorul linotipurilor (și acestea producând un val de neliniște care era cît pe aci să se soldeze cu un serios conflict de muncă). În rîndurile următoare, fără a intra în detalii ce pot atrage atenția doar istoricului literar aplecat asupra gazetăriei românești, ne vom mărgini să luăm simplul rol de reporter la sediul din Str. Sărindar nr. 5-7-9. De la istoricul (succint) apariției „Adevărului” și pînă la trecerea în revistă (desigur, sub forma unei selecții) a faptului divers, a publicității, a rubricii de mică publicitate vom găsi un bogat material din care, cu nostalgie și umor, vom putea reconstitui un crîmpei din istoria de altădată a Bucureștiului.

O rapidă trecere în revistă a istoricului ziarului „Adevărul” ne-o prilejuiește chiar o retrospectivă realizată de autorul unui articol intitulat „De la ADEVĂRUL DE DIMINEAȚĂ la DIMINEAȚA – câteva aspecte și precizări”. Reproducem, în continuare, câteva pasaje din articolul cu pricina.

„Adevărul” și-a început apariția la 15 aug. 1888. Caracterul lui nu a fost acela al unei gazete de pură informație; a fost și a rămas pînă astăzi o tribună liberă, democratică, deschisă discuțiilor și comentariilor în jurul tuturor problemelor – interne sau externe, politice sau sociale – aflate la ordinea zilei... După 26 de ani de la apariția lui și deodată cu creșterea populației știutoare de carte și doritoare de a fi la curent cu toate fenomenele sociale ale vremii, s-a simțit tot mai mult nevoia unui organ de informație și de reportaje, a unei gazete care să apară dimineața și care să înfățișeze cît mai exact și cît mai bogat manifestările zilnice ale vieții românești și universale.

În acest scop a pornit la drum, în dimineața zilei de 1 feb. 1904 noua gazetă „Adevărul de dimineață”. Pentru o gazetă așa cum am caracterizat-o mai sus, titlul era desigur cam nepotrivit; nepotrivit mai ales prin lungimea lui, astfel că, de la 16 nov. 1904, cu nr. 288, gazeta își schimba titlul în „Dimineața”, avînd ca subtitlu în dreapta: „Adevărul de dimineață”. Și a apărut așa, cu

ambele titluri, pentru a căpăta obișnuința cititorilor pînă la nr. 310 din 8 dec. 1904, cînd își păstrează numai titlul cel mai scurt și mai sugestiv : DIMINEAȚA.

Ca gazetă populară de informație, „Dimineața” a strălucit de la început prin felul cu totul modern al organizării (și armonizării) coloanelor sale. În fiecare zi, la fiecare număr, aceeași categorie de material, în același loc – condusă pe care, pentru buna educare a cititorului, au adoptat-o mai apoi toate gazetele românești.

În cele patru pagini ale „Dimineții” din 1904 materia era astfel aranjată ca să mulțumească pe toată lumea. În pag. I, mici articole conținînd discuția unei probleme, a unui fapt; nelipsitul clișeu „oglinda zilei”; un reportaj de oarecare dimensiune și citeva informații de senzație. Pagina a II-a aducea informațiile mărunte de tot felul, rubrica parlamentară, foarte săracă în acel timp, și iarăși nelipsită, în colțul stîng, sus, rubrica feminină semnată de unul și același nume : Maria Demetrian. Pagina a III-a : știri de presă din străinătate și reclame. Pagina a IV-a avea sus, după modelul vechilor gazete românești, un foileton; apoi mica publicitate, mersul trenurilor (plecau pe atunci din București 20 de trenuri pe zi: 10 personale, 8 accelerate și 2 exprese) și reclame diferite...”.

Un capitol aparte și, probabil, de mare însemnătate în innoirea stilului de muncă gazetăresc îl constituie apariția „Di-

mineții", emanație a ziarului „Adevărul”. Primul număr a apărut într-o duminică, el purtând, însă, data de luni, ceea ce înseamnă că pe frontispiciul jurnalului figura data de 2 feb. 1904, iar nu aceea de 1 feb. cum susține autorul articolului de mai sus. Fiind un ziar popular, trebuia să fie ieftin, dar rentabil. Prețul unui exemplar era de 5 bani, ceea ce constituia un risc important, un risc financiar de vreme ce un exemplar din „Adevărul” costa dublu. Izbucnirea, chiar în acele zile a războiului ruso-japonez avea să-i furnizeze materiale care să intereseze cititorii. De altminteri, primul număr conținea pe prima pagină nu mai puțin de trei coloane despre mișcările de trupe și despre operațiunile militare, în general. În orice caz, nu acel incident năstărit a făcut succesul jurnalului, ci marea lui mobilitate, organizarea deosebit de riguroasă și tonul care, prin moderația lui, atrăgea marea masă a cititorilor.

De o deosebită importanță a fost inițiativa lui Constantin Mille de a crea un serviciu de telegrame (cel mai important, ca sursă de informații, se afla la Viena), pînă atunci recurgîndu-se la tot felul de „improvisații” care țîn mai degrabă de anecdotic: multe jurnale trimeteau băieți mai isteți la o anumită oră la Poșta Centrală de unde aduceau în special ziarul „NEUE FREIE PRESSE” care apărea la Viena. Telegramele mai importante erau... decupate de aici și dateate ca fiind sosite direct din marile capitale ale lumii. Deși investiția era considerabilă, Constantin Mille a organizat un serviciu autentic de telegrafie și telefonie. Patru redactori veritabili au fost acreditați la Paris și la Sofia, la Belgrad și Viena. Totodată, stenografia era practică intens, iar ca o dovadă că Mille nu făcea nimic întimplător, chiar în concepția arhitectului care a realizat planurile noului sediu (de fapt un nou corp de clădire din Sărindari) a figurat o „sală a depeșilor”. Spirit mereu căutător de nou, Constantin Mille nu s-ar fi gîndit prea mult – dacă ar fi avut la îndemînă tehnologia zilelor noastre – să folosească... imaginile primite prin satelit și calculatorul electronic pentru nevoile redacționale.

Un incident neobișnuit s-a produs odată cu tipărirea primului număr în culori. Dar mai bine să dăm cuvîntul unui contemporan:

„În ziua de duminică, 19 aprilie 1912, toți cititorii bucureșteni erau minjiți pe mîini cu roșu, verde și albastru. Iată cum s-a întîmplat asta: după ce introduseseră desenele și clișeele fotografice, Const. Mille plănuia o nouă reformă: ziarul popular cu ilustrații colorate.

Spre acest scop s-a adus o mașină scumpă, anunțîndu-se și prin ziar că prima și ultima pagină vor fi colorate, **Dimineața** urmînd să apară în 6, 8, 10 și 12 pagini, într-un format nou, tipărită la noua rotativă a fabricilor Albert & Co. Frankenthal.

Era de fapt o inovație importantă și îndrăzneată. Cu apariția primului număr colorat se prevedea un mare succes pentru **Dimineața**. Totuși, ziua de 19 apr. 1912 care credeam că va fi pentru noi o sărbătoare, s-a transformat într-un eșec penibil. Mașina nu funcționa bine, apariția ziarului a fost întîrziată, s-au pierdut trenurile de provincie... Toată redacția era agitată... Ne-am dus cu toții la subsol... Și cînd, după multă caznă au început, în fine, să iasă ziarele, redactorii împreună cu însuși directorul am început, să cărăm sus foile la expediție, unde vinzătorii nerăbdători așteptau apariția **Dimineții**. După un sfert de oră, miinile, hainele și fețele tuturor redactorilor și vinzătorilor erau multicolore, căci cerneala nu avusese timpul să se usuce. Iar peste o oră, lumea de pe Calea Victoriei și de prin cele mai depărtate mahalale era deasemeni minjită de vopselele ce porneau de pe sulițele mașinei din Frankenthal, din subsolul **Dimineții**. – Nu se poate gazetă în culori, domnule director – susțineau supărați unii și alții de prin redacție și administrație. – Lasă, domnule... Lasă! răspundea hotărît directorul nedînd nici o importanță acelor pesimiști. Totuși, a admis ca ziarul să se tipărească a doua zi cu vechile rotative în mod provizoriu”...

Apoi au început încercările de colorare,

Străjuind Sărindarul

care au durat mai bine de o lună și au consumat vagoane întregi de hirtie. Nu se găseau specialiști pentru noua mașină. S-au perindat trei echipe de lucrători. Întii a venit o echipă nemțească însoțită de un inginer al fabricii din Frankenthal, chemată telegrafic. Apoi o echipă de lucrători români. La urmă și o echipă de italieni, care, în fine, au reușit să pună mașina la punct și să lucreze cum trebuie cu dinsa. Despre această uriașă străduință, publicul n-a aflat nimic.

Un alt episod legat de inovațiile lui Constantin Mille îl constituie introducerea linotipurilor, măsură care a stîrnit vii nemulțumiri, muncitorii tipografi temîndu-se de concedieri masive. Și în legătură cu acest incident sîm dăm cuvîntul unui martor la acele evenimente :

„Era un mare progres față de felul cum se culegeau literele cu „vingalacul” (de la **Winkelhacken**), adică colțarul de metal în cari se așezau acele litere vechi de plumb ce se toceau, ne mai fiind clare la citit, după oareșicare întrebuițare.

În toamna anului 1907, s-au adus primele două linotipuri, care au provocat o fierbere printre lucrători, căroră le era teamă că vor fi concediați. Ziarul **Dimineața** a trebuit să facă eforturi supraomenești ca să apară în timpul unei greve a lucrătorilor, fiind salvat de o echipă restrînsă, credincioasă, care muncea din răsputeri ziua și noaptea. Unii dintre lucrători veneau la lucru deghizați spre a nu atrage atenția colegilor greviști. În cele din urmă toți lucrătorii s-au convins că mașinismul constituie un progres tehnic căruia nimeni nu i se poate opune. (...) Exemplul dat de **Adevărul** a fost imitat și de alte tipografii, care au introdus și ele, în urmă, rotative și linotipuri”.

Au rămas în memoria celor ce au bătut coridoarele gazetei și citeva întîmplări de pomină, unele cu deznodămînt comic, altele cu un caracter pur anecdotic. Să-l lăsăm, într-un interviu imaginar cu paginile gazetei, pe A. Honigmann să ne povestească doar citeva dintre acestea.

REDACȚIA ZIARULUI ÎN PRIMEJDIE. „Mille se afla la băi. Era în iulie sau august. La guvern conservatorii. Mi se pare că guvernul general Manu. Cert e că generalul Manu era la interne. Kneazul Moruzzi, prefect al Capitalei.

Într-o duminică, la amiază, cînd lumea își făcea siesta, sosește la mine acasă bătrînul Negreanu, colaboratorul fidel al lui Mille și iscusit în ale administrației, și-mi spune că

sîntem în primejdie ca a doua zi **Adevărul** să treacă în alte mîini.

Ce se întîmplase? Un cămătar, un bancherăș, la care Mille contractase un împrumut pentru gazetă, profitînd de lipsa din țară a directorului și pus la cale de anumiți adversari ai lui Mille, a tocmit o bandă în cap cu Ilie Pușcăriu, vestit bătăuș și bețiv, ca să ocupe palatul, să instaleze redactori și să ia în posesie, pe această cale, întreaga instalație a **Adevărului**.

Banda a ocupat repede intrările, a pus stăpînire pe telefoane și redactorii cei noi așteptau ordinele.

Nu-mi venea să cred! Dar Negreanu, om calm și prevăzător, mi-a spus că nu-i de glumit, că dacă nu-i scoatem imediat din local, mine cînd vor... scoate ei gazeta, va trebui să ne ducem la judecată, să-i scoatem cu judecata pe ei, care au intrat banditește. M-am convins că deși situația e comică, totuși, e într-adevăr și tragică. Am alergat repede acasă la generalul Manu. Mă cunoștea. Cu citeva luni înainte mi-a dat primul și unicul interviu ce l-a obținut un gazetar de la acest bărbat politic... Generalul Manu m-a autorizat să mă duc la Kneazul Moruzzi, care locuia în apropiere și să-i spun că guvernul nu admite să se pună cineva în stăpînire, în astfel de condițiuni, pe averea altuia.

Moruzzi își făcea siesta și mi-a răspuns flegmatic: „du-te la gazetă și am să trec și eu pe acolo!”. Am plecat descurajat. Pe drum m-am gîndit că pînă ce Kneazul are să-și pună uniforma, are să se încingă, banda se va instala de-a binelea.

M-am întors acasă, am luat **browning-ul**, hotărît însă să nu trag decît dacă banda va uza de arme. Am sosit la **Adevărul** la timp. Am găsit intrările baricadate. Am pătruns însă cu revolverul întîns și somînd întii pe bătăușul Ilie Pușcăriu să iasă. Cu revolverul asupra pieptului lui, l-am scos în stradă. Gestul a avut efect. Ceilalți au început să părăsească... posturile. Iată că sosește și Kneazul Moruzzi, singur, fără comisar, fără gardist. Adresîndu-se acelui „bancher”, l-a întrebat: «Tu ai adus banda?»... «Să vă explic chestia», îngăimase cămătarul. Kneazul i-a dat un picior în... spate, plus tradiționala injurătură națională și astfel s-a isprăvit comica aventură!

Am rămas cu bătrînul Negreanu care, foarte emoționat, m-a îmbrățișat, spunîndu-mi că am scăpat gazeta și pe Mille de o mare dandana...”.

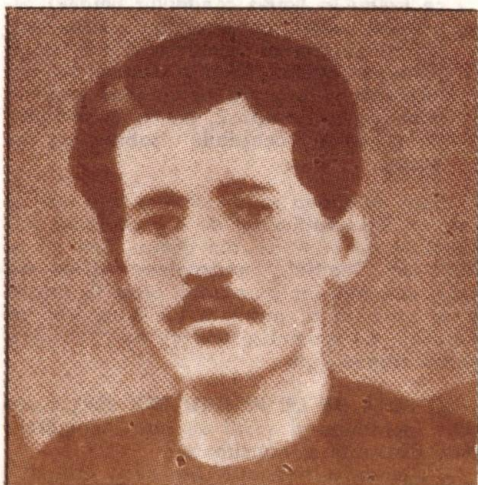
UN NUMĂR DIN „ADEVĂRUL” CONFISCAT. Despre un atare episod aflăm din gazeta „**L'Indépendance Roumaine**”: „Ieri, **Adevărul** publică un articol violent. Acest articol a făcut senzație în sferele guverna-

mentale și s-a putut vedea ieri, la Cameră d. Carp trecind **Adevărul** ministrului de justiție, care, după ce l-a cetit, l-a trecut la rindul său celorlalți colegi de pe banca ministerială. (În 22 feb. 1889, **Adevărul** publicase, sub semnătura lui Al. V. Beldiman, un articol intitulat „Un răspuns **Voinței Naționale**”, articol pe care guvernul junimist l-a considerat «periculos pentru ordinea publică». Reamintim că **Voința Națională** era organul de presă al partidului liberal. n.n.).

Seara, la ora cind se pun ziarele în vinzare, s-a aflat nu fără mirare, că vinzătorii au fost arestați la poliție și toate numerele din **Adevărul** confiscate. Pe de altă parte, s-au confiscat, de asemenea, toate numerele de pe la chioșcuri (...). Colonelul Agiu, care a lucrat din propria sa autoritate, fără a lua mai înainte cel puțin avizul procurorului general, a încercat să justifice zicînd că vinzătorii au fost arestați fiind bănuți că au furat un port-moneu unei cucoane bătrîne...”

De notat că o serie de jurnale au luat atitudine împotriva acestui act, printre ele numărîndu-se **Românul**, **Rezboiul Vechiu**, **Națiunea**, **România liberă** și altele. Ca un amănunt, nu lipsit de importanță pentru sforările din culise, merită să dăm și declarația... **Voinței Naționale**: „Se zice că sechestrarea ziarului **Adevărul** a fost făcută de prefectura poliției în urma unui aviz al Ministerului justiției. Dl. Vernescu a căutat ca prin această măsură să compromită pe colegii săi junimiști din cabinet”. Politică și... delicatețe, cum ar spune Caragiale. Mai amintim că incidentul s-a petrecut în februarie 1889.

Anton Bacalbașa, creatorul lui **Moș Teacă**.

Un capitol aparte a importanței gazetei pe scena politică ne-o prilejuiește un articol-bilanț legat de simpatiile nedisimulate ale **Adevărului** față de mișcarea socialistă din România, simpatie pentru care, nu o singură dată, redacția a suportat adversități și chiar represalii.

„**ADEVĂRUL**” ȘI SOCIALIȘTII. „Programul **Adevărului** fiind în multe puncte asemănător cu programul minim al socialiștilor, acțiunea paralelă și cîteodată chiar comună era foarte naturală. Fapt este însă că, de la început și în tot timpul, „**Adevărul**” a făcut pentru socialiști și pentru socialism mai mult decît se face de obicei pentru un tovarăș ocazional. Urmărind cu simpatie mișcarea socialistă, în dificila și înceata ei evoluție, „**Adevărul**” i-a servit adesea drept tribună, pentru a o pune în contact cu opinia publică și întotdeauna i-a fost cel mai aprig apărător. S-a văzut că, în 1888, „**Adevărul**” a protestat împotriva intenției de a se invalida aleșii socialiști ai colegiului III de la Iași și Roman. Mai tirziu, în ianuarie 1889, cind în cercurile guvernamentale se agită ideea unei legi contra socialiștilor, tot „**Adevărul**” este acela care se ridică cu energia obișnuită campaniilor lui împotriva unor asemenea tendințe. Pretextului că socialiștii au provocat răscoale țărănești, „**Adevărul**” îi opune constatarea că «răscoalele au izbucnit tocmai în părțile unde nu s-a făcut socialism și numai acolo». (...) În chestia grevelor muncitorești, „**Adevărul**” a avut o atitudine de înaintată democrație recunoscînd în grevă drept legal. Cind, în 1892, a avut loc în Capitală greva lucrătorilor tipografi, **Adevărul** a susținut-o și a făcut ca, în atelierele în care se imprima el, cererea să fie imediat satisfăcută.

La 1893, făcîndu-se o reinnoire a personalului de redacție al ziarului, **Adevărul** a căpătat un accentuat colorit socialist. Au intrat atunci: Anton Bacalbașa ca prim-redactor, Ioan Teodorescu, C.D. Anghel, Traian Demetrescu, Eugen Vaidan ca redactori permanenți. Dl. C. Stere colabora sub pseudonimul «Observator ipohondric».

Publicînd diferite articole ale lui C. Dobrogeanu-Gherea, **Adevărul** a contribuit într-o mare măsură la răspîndirea doctrinei socialiste în marea publică.

Față de celelalte partide, **Adevărul** a avut o atitudine de strictă independență, atacîndu-le cu o violență mai mare sau mai mică, atunci cind, fiind la putere, se pretau la ilegalități sau nu țineau seama de făgăduielile făcute în opoziție...”

REP.

REPORTER ÎN CAPITALĂ

Pe urmele unei legende care circula în epocă, scriitorul și reporterul F. Brunea-Fox s-a hotărât să imbrace costumul de scafandru (după un îndelungat antrenament prealabil la Constanța, antrenament nu lipsit de peripeții) și să plonjeze în apele lacului Snagov, în speranța dezlegării unei enigme și de a aduce la suprafață o nesperată comoară tănuțită de adâncurile lacului.

Chiar dacă temerara expediție s-a soldat cu un eșec, ne-au rămas în schimb neprețuitele pagini dintr-un jurnal de bord inedit.

„Ați auzit de legenda lacului Snagov? Cică acest străvechi heleșteu ar ascunde în adâncul lui tainic și alte curiozități decît crapii bătrîni dormind în mil, sau racii foind după hoițuri comestibile.

Spune-se despre o biserică de lemn furată cîndva, într-un veac de cutremure și prăbușiri terestre, de pe locul ei de baștină și mutată în întunericul iazului, într-un punct ce n-a fost reperat, la o adîncime aproximativ calculată. Știți că lacul are în unele părți 15 m ?

Se mai pomenește despre o ușă împărătească, migălos dăltuită, mîncată de umezeală, găsită plutind pe apă, într-o dimineață dintr-un an ce a precedat războiul mare. De asemenea, ca în altă legendă clasică, de dangătul clopotului scufundat, monologînd în răstimpuri, cînd duhul bronzului catadicește să-i dezlege limba bătrînă. Sau cînd peștii distrați se izbesc orbește de trupul lui sonor. Sau cînd vreun misterios curent pipăie cu degetul lui rece metalul muzical.

Lucurile astea ar dăinui nu numai în memoria oamenilor : ele ar fi consemnate în unele cronici ca o realitate ce n-a fost dezmințită de nici o cercetare ad-hoc.

Așa s-a născut și s-a cristallizat ideea expediției. Pentru realizarea ei m-am pregătit la Constanța. Pentru verificarea legendei, am repetat la Snagov într-un sfîrșit matinal de august jocul scafandrului... Nu fără înfiorare am cutezat coborîrea. La întimplare. După vagi indicații, în măsură să facă și mai vapoasă perspectiva descoperirii. Casca, pompa, bocancii de plumb... Iată, în zona somnurilor trîndavi, a știucii pornită la vînătoare... Apă, apă... Un trunchi de salcie... În-

tuneric... apoi... Minute pierdute... Deziluzie... Poarta de aur a legendei s-a deschis spre neant. Îndărățul ei doar beznă și pustiu.

Zadarnică osteneală ! Nimic din nădejdiile nimbind aventura. Vă amintiți expediția argonaută, lină de aur a iluziei ? Fragilă substanță amăgitoare ! Iată-mă afară, mai sărac cu o nălucă, asasinul unui mit ! Regretabil. Sau poate n-am știut descîntecul apei ? N-am învățat parola ce deschide porțile adîncului ? Sau poate bisericuța scufundată s-a risipit la apropierea noastră, ca acele construcții de cenușă ce se mistuie la o atingere. Sau poate, explorarea noastră n-a fost destul de ageră ?

...Legende sînt sortite să rămînă legende, noțiuni tabu, intangibile. Materialul lor eteric nu așteaptă decît umbra gestului ca să se risipească precum parfumul. Pînă ieri în fundul lacului Snagov se înălța hieratică bisericuța de lemn și tot ce imaginația era capabilă să mai adauge. Bisericuța a dispărut. Și legenda... Profitul nostru ? Nimic.

Cititori, nu explorați legende... Lăsați-le să continue, căci ele ca și semințele de trandafir găsite în sarcofagele faraonilor, după două mii de ani, mai pot fecunda poezia”.

F. BRUNEA-FOX

Reporterul acelor vremi îndepărtate nu frecventa numai coridoarele Parlamentului sau birourile secțiilor de poliție, de unde putea culege vreo informație prețioasă pentru ziarul său, ci se amesteca și în rumoarea și pitorescul bilciurilor ce dădeau farmec mahalalelor de altădată. Mai puțin interesat de materialul uman (cu toate că lumea aceasta a constituit prilejul pentru luări de poziție, în favoarea celor ce trăiau la limita condițiilor umane), reporterul „vîna” cu precădere scandalul, faptul senzațional, aventura. Chiar dacă pitorescul acelor locuri e demult stins, să încercăm o evocare parcurgînd paginile unor reviste de epocă, pentru care agitația tirgurilor constituia subiect de reportaj.

„Spre marginea nord-estică a Bucureștilor este un tîrg săptămînal de o importanță și o vioiciune pe care cei din centru nici nu le bănuiesc. Dealtfel, mahalalele noastre au toate culoarea lor specială și dacă le vizitezi îți se pare că ai intrat în alt oraș. Însă la tîrgul de pe drumul „Lacul cu teiu” iluzia e și mai stranie. (...)”.

„O SUTĂ DE LEI PENTRU DOI LEI”. Peste drum de trotoarul școlii de fete, strigătele erau disperate și năucitoare :

– Uite ce a cîștigat ! Uite ce a cîștigat !

– Aci, aci... Un leu numărul, un leu ! Mărgelile, oglinjoare...

F. Brunea-Fox văzut de Ross

– Uite ce a câștigat cu doi lei! zbigera primul acoperind pe toți ceilalți cu un glas de stentor.

Stătea în fața unei lăzi cu o grămadă de pachetele mici, înfășurate în hirtie de jurnal. Unii găseau o bomboană înăuntru, alții nimic... Alții citeva boabe de mărgelă.

Se dădea acum un fel de reprezentație pentru mine. Băgai de seamă că un „tovarăș” strecurase pe ladă un pachetel. Un complice din public s-a prefăcut că alege pachetelul, după ce a dat doi lei.

– Uite ce a câștigat! Vedeți, oameni buni, ce a câștigat! zbigera „negustorul” începând să desfășoare pachetelul învelit în vreo zece hirtioare mici.

Operația părea interminabilă.

– Nu-i nimic înăuntru! exclamă în hohote de ris unul dintre cei grămădiți în jur.

– Stai să vezi! răspunse negustorul, desfăcând cu înfrigurare hirtiile și aruncându-le una câte una.

– Uite ce a câștigat! O sută de lei! O sută de lei cu doi lei! O sută de lei!

„Câștigătorul” inhăță moneda cu grabă, prefăcându-se că i-ar fi teamă că nu i se mai dă și o tuli spre tirg.

În jurul lăzii cu pachetele de hirtie, lumea se îngrămădea mereu. Reclama fusese eficace.

RULETA. Alături, altul învîrtea un fel de ruletă: era un arătător cu o pană subțire în virf, care, după citeva ture, se oprea.

Pe cadran se vedeau douăsprezece numere, în dreptul a cinci culori roșii, cinci culori negre și două galbene.

Naivii pontau. Acela al cărui număr ieșea primea de șase ori suma depusă plus miza. Am observat că într-un rind, mai mulți pontatori au pus pe diferite numere ale cadranelor cite zece lei. „Bancherul” a încasat, deci, 120 lei, a plătit 70 lei câștigătorului și i-au rămas lui 50 de lei! În același timp, pe culori se pusese diferite sume, în total 180 de lei. A ieșit culoarea galbenă, unde erau numai 20 de lei. „Bancherul” a plătit miza dublă, adică 40 de lei și i-au rămas lui 140 de lei.

În mai puțin de un minut, șarlatanul jefuise lumea de lângă dinsul cu $50 + 140 = 190$ lei! Și jocul continua mereu.

În jurul ruletei primitive se îngrămădeau țărani, femei... Trecuseră și niște fete.

– Faceți loc și copilelor... Să se distreze și ele! spuse cu glas dulce unul dintre complici, care stătea în jurul tarabei.

– Vrei să pui și mata ceva? E un joc frumos... Fetele stăteau și se uitau, dar niciuna nu scotea gologanii.

– Ia cărați-vă de aici! Marș! Ce mai incurcați locul? se răsti furios cel ce le făcuse loc și smucind sălbatec pe una, de mină, îi făcu vînt pină în praful șoselei.

Tot la periferia orașului, dincolo de rumoarea și agitația tirgurilor, reporterul, dacă era destul de îndrăzneț să se aventureze prin acele locuri în ceasuri de noapte, descoperea fascinat o lume stranie, decupată parcă dintr-o peliculă expresionistă. Fragmentul pe care vi-l prezentăm în continuare, dincolo de grotescul situației, pune în lumină o lume ascunsă, a cărei viață începea numai după căderea întinericului.

BURSA DE SCHELETE. „Un bătrîn agent sanitar, ieșit acum la pensie, mă pilotează de jumătate de oră. Am oprit mașina departe, afară din București, în apropiere de Plumbuita. De acolo, am părăsit șoseaua și am luat-o pe cîmp, pe poteci invizibile, din cauza nopții opace.

– Dar dacă n-au să vină?

– În fiecare noapte vine cel puțin cite unul.

Omul acesta mi-a promis un spectacol original și mă conduce acum către un țel necunoscut. În dreptul unor copaci, ne oprim, iar agentul îmi spune:

– Să pîndim de aici! Trebuie să vină!...

– Unde sîntem aici?

– Cam în dosul Palatului Ghica.

Stăm așa poate vreo jumătate de oră;

pierdusem răbdarea și vroiam să mă întorc, cînd agentul șopti :

– Vine. Se aud copitele mîrtoagei...

Oare ce domn Quijote lugubru avea să apară !

Nu departe de noi matahala neagră s-a oprit. Ii auzim răsufarea gîfătoare. Deodată o lumină se aprinde. Scena se precizează : un om negru ține de dirlogi un cal scheletic. Omul potrive flacăra lanternei, astfel încît să lumineze animalul. La lumina aceasta foarte vagă, o clipă se produce o scîlpire ; dinții albi ai bărbatului strălucesc într-o rînjire scurtă, în timp ce din briu a scos un cuțit lung care scapără un reflex în noapte.

– Ce vrea să facă ?

Agentul mă strînge puternic de braț, ca să tac și-mi șoptește la ureche :

– Ce, vreți să ne spintece și pe noi ?

În acest timp brațul vinjos al bărbatului s-a ridicat și, în clipa următoare, s-a lăsat cu putere, înfigînd întreaga lamă a cuțitului, pînă în plăsele, în gîtul calului bătrîn. Fără nici un geamăt animalul s-a prăbușit la pămînt.

Îndată omul nostru a început o operație bizară. Cu cuțitul plin de sînge, a crestat la gît pielea calului, continuînd apoi ciudata autopsie, tăind ușor pielea pe burta animalului și, apoi, începînd cu o dexteritate extraordinară să-l jupoaie. În mai puțin de zece minute, calul a fost întors pe partea cealaltă și bărbatul i-a scos întreaga piele de pe el. Apoi, a făcut pielea sul, a pus-o la spinare și a plecat fluierînd, după ce și-a stins lanterna.

– În fiecare noapte, îmi spune agentul, vin unii cu mîrtoage cumpărate pe nimic, le înjunghie aici, le jupoaie și le iau pielea ca s-o vîndă în oraș. Ei lasă cadavrele pe cîmp, jupuite, și a doua zi, dimineața, vin să le ia oasele.

– Dar carnea de pe ele ?

Drept răspuns se aude din nou un zgomot ciudat, foșniri prin iarbă, mirieli ; zgomotul crește, se aude un urlet depărtat și sinistru ; s-ar părea că o haită de lupi se apropie...

– Vin cîinii ! Pînă mîine dimineață nu mai rămîne nici o bucățică de carne pe oasele calului înjunghiat. Iar mîine dimineață individul va veni ca să culeagă aceste oase, le va pune într-un sac și se va duce cu ele la depozit să le vîndă, la bursa de oase.

Am aflat astfel că există în Capitală depozitari de oase, care, după ce string o cantitate mai însemnată, le vînd fabricilor de zahăr, majoritatea expediindu-le la Mărășești".

REP.

REFLECȚII

Întîlnirile promoțiilor sînt pelerinaje la mormîntul adolescenței.

Pălăria cu boruri mari te face să nu vezi soarele decît la răsărit și la apus.

Coloana vertebrală a sufletului este iubirea.

Viața noastră normală e numai atunci cînd încap în ea viețile tuturor prietenilor noștri.

Educatorii ne dau cărămizile, dar de zidit ne zidim singuri.

Fiecare avem un ceas care va veni și un ceas care va trece...

Deși sîntem făcuți din lut, să nu ne lăsăm stropiți cu noroi !

Și primăverile pot fi tragice...

De ce toate greutățile noastre sufletești sînt imponderabile ?!

I. NICOLA

GÎNDURI SPUSE CU VOCE TARE

Cel ce se gindește la învățătură, acela-i îndrăgostit de ea, iar cine s-a îndrăgostit de învățătură învață mereu chiar dacă lasă impresia că nu face nimic.

Nu-i otravă tot ce-i rău la gust.

Nuca fără miez este ca și omul fără inimă.

Umbra copacului nu supără pe nimeni.

Marii escroci au o memorie fenomenală.

Frizerii învață meseria pe bărbile clienților.

ȘTEFAN TCACIUC

ETC.. ETC.. ETC..

PREMIUL NOBEL, MECENA ȘI CULISE

Ne-am putea pune întrebarea firească de ce Alfred Nobel s-a oprit doar la cinci obiective pentru premiere? De ce nu a crezut necesar să onoreze în mod egal și somitățile botanicii, zoologiei sau ale psihologiei? La drept vorbind, sint și alte domenii uitate: arhitectura, economia, artele... Rațiunea acestor omisiuni este simplă: Nobel dorea să recompenseze doar activitățile care-l interesau în cel mai înalt grad!

Un testament anterior omitea chiar și literatura, dar Nobel a acoperit această lacună: în ultimii ani ai vieții el a citit beletristică și chiar a scris! E un lucru despre care se știe mai puțin. Shelley era unul din autorii săi preferați. Singura carte pe care a publicat-o, o tragedie, „Nemesio”, era concepută pe o temă asemănătoare celei din „Cenci” de Shelley. După moartea lui Nobel, familia a ars toate exemplarele pe care le-a descoperit, moștenitorii găsind această operă nedemnă de un donator universal cunoscut. Doar trei exemplare din „Nemesio” au fost păstrate.

Testamentul lui Nobel a produs, în epocă, numeroase dificultăți. Mecena nu avea încredere în juriști, astfel că a redactat singur un testament de amator. Lăsa o avere, dar nu indica pe nimeni care să o împartă. Regele Suediei și-a asumat această sarcină. Dar Nobel avea familie, atît în Rusia, cit și în Suedia, iar ramura suedeză, contestind validitatea testamentului, s-a opus timp de cinci ani executării sale. Pînă la urmă, totul s-a aranjat și premiile au fost decernate pentru prima dată în 1901, la Academia de muzică, după șase ani de la incinerarea lui Nobel. Important este că cele patruzeci și cinci de milioane de franci lăsate moștenire, cu excepția unui milion plasat în valori americane de prim ordin, au fost investite în titluri suedeze solide și că veniturile acestei averi, reprezentînd întotdeauna o sumă considerabilă, sint împărțite laureaților.

SĂ VORBEȘTI ENGLEZA, FRANCEZA, GERMANA ȘI SPANIOLA

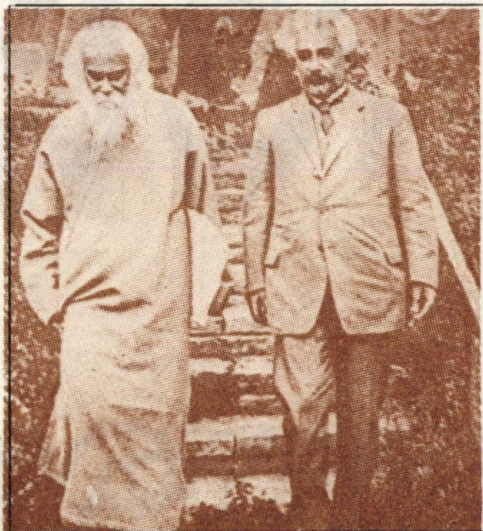
Oare ce fac laureații cu sumele care li se oferă? De fapt, nu există vreo modalitate, bună sau rea, de a dispune de mări-

mea sumei, nu există reguli morale în legătură cu folosirea unui asemenea venit. Fiecare laureat are propriile sale necesități și exigențe și nu trebuie luată în serios butada lansată de Bernard Shaw, cînd a primit Premiul Nobel, la vîrsta de șaizeci și nouă de ani: „Banii aceștia sint un colac de salvare aruncat unui înotător care a ajuns la țarm”.

Dacă un important număr de laureați au pus acești bani în serviciul unor cauze nobile, un număr tot atît de mare au preferat să-și folosească banii pentru ei. Albert Einstein nu și-a păstrat cecul: cu consimțămîntul celei de-a doua soții, Elsa, care-i era și verișoară, a oferit jumătate din sumă primei soții, Milena, pentru devotamentul dovedit în primii săi ani de luptă; cealaltă jumătate a donat-o în folosul unor opere de caritate din Berlin. Romain Rolland a oferit întreaga sumă unor organizații pacifiste. Rabindranath Tagore a dăruit toți banii școlii internaționale din India. În schimb, Selma Lagerlöf a răscumpărat casa strămoșească, iar Pierre și Marie Curie și-au instalat o nouă cameră de baie și au părăsit învățămîntul.

Dar să vedem cum sint aleși laureații și în ce constă mecanismul Fundației Nobel?

Depunerea candidaturilor la Premiul Nobel pentru literatură se închide în fiecare an la 1 februarie. Candidaturile sint supuse, în general, prin scris, Academiei suedeze. Laureații anteriori sint autorizați să propună candidați. Academiiile franceză și spaniolă, printre altele, se bucură de acest privilegiu, ca și profesorii de literatură ai ma-

Tagore și Einstein, laureați

rilor universităţi. Bineînţeles că şi Academia suedeză are dreptul să înainteze propuneri. La începutul anului 1950, pentru a da un exemplu, au fost peste o sută de propuneri de candidaţi sosite din întreaga lume. Multe din acestea veneau din America, dar nici una nu-l pomenea pe William Faulkner. Atunci, Academia suedeză l-a propus pe Faulkner şi a hotărât să i se atribuie premiul pe 1949, care nu fusese decernat.

Patru membri, din cei optsprezece care fac parte din Academia suedeză, formează un comitet care procedează la eliminări. Acestora li se oferă principalele opere ale candidaţilor oficiali. Multe din lucrări există deja traduse în suedeză şi sînt uşor de citit, altele n-au fost încă traduse, iar membrii comitetului trebuie să le citească în original. În afară de suedeză, aceşti academicieni citesc curent în engleză, franceză, germană şi spaniolă. În cazul unor opere scrise într-o limbă mai rară, cum ar fi hindusa sau chineza, sînt consultaţi lingvişti specializaţi. Niciodată limba în care sînt scrise operele nu constituie o barieră în obţinerea premiului, dacă acestea reprezintă o valoare literară. De exemplu, în 1913, poetul hindus Rabindranath Tagore a fost propus candidat. Nu-i apăruse, pe atunci, decît un singur volum, în engleză, iar acesta nu exista tradus în suedeză. Majoritatea producţiei sale literare era scrisă în bengali, limba sa maternă.

SAVANTI TINERI, DAR SCRITORI VIRSTNICI

Comisia celor patru, însărcinată cu trierea, a descoperit un profesor suedez, orientalist pasionat, care cunoştea bengali. Acesta a fost atît de încîntat de Tagore, încît şi-a băgat în cap să-i înveţe bengali pe membrii Academiei, ca să poată gusta poemele în original. Bineînţeles că aceştia au găsit sarcina prea dificilă şi au aşteptat traducerea profesorului. Şi traducerea a fost atît de frumoasă şi de precis făcută, încît i-a convins pe toţi că Tagore merita premiul.

Totuşi nu trebuie să înţelegem că soarta premiilor pentru literatură se află în miinile celor patru. În realitate, comitetul celor patru nu face decît o muncă pregătitoare: cele mai bune opere sînt oferite spre lectură membrilor Academiei, ca şi extrase traduse în suedeză ale altor opere. Cei optsprezece membri ai Academiei citesc fără întrerupere toată vara... Are loc o primă şedinţă oficială în septembrie, cînd se discută, sînt schimbate opinii, fiecare laudă operele favorite. În cursul ultimei şedinţe, din luna noiembrie, care se ţine cu uşile încuiate, preşedintele comitetului celor patru înaintează numele unui candidat principal şi al unui candidat de rezervă, apoi citeşte

criticile favorabile şi defavorabile ale operelor acestora şi biografiile lor. Urmează dezbateri şi votul final.

Uneori ajunge ca un singur academician, prin prestigiul, influenţa şi simpatia de care se bucură, să asigure Premiul Nobel pentru literatură unui alt scriitor. S-a întîmplat în mai multe reprize şi, în mod particular, în 1945, în momentul cînd Stockholmul se pregătea pentru atribuirea premiilor. În acel an erau o serie de favoriţi care au obţinut mai tîrziu premiul: André Gide, William Faulkner, Herman Hesse, ca şi Jules Romains şi Benedetto Croce. Se pune, de asemenea, problema să fie răsplătit pentru a doua oară Thomas Mann. În timpul dezbaterilor, un academician a declarat că-i plac enorm versurile Gabrielei Mistral, pe atunci o obscură profesoară din Chile. Ii fuseseră editate versurile în Mexic şi în America Latină, dar în Suedia era complet necunoscută. Deci şansele pentru a obţine Premiul Nobel erau nule. După ce suferise un refuz categoric din partea colegilor pe care încercase să-i influenţeze, academicianul nostru s-a hotărît cu obstinaţie să acţioneze de unul singur. El s-a apucat să traducă în suedeză cele mai frumoase versuri ale poetei şi să le publice. Operele editate au fost difuzate cu grijă: toţi membrii Academiei suedeze au primit exemplare. Traducerile, remarcabile, au schimbat opţiunile: Gabriela Mistral, o necunoscută pînă atunci, a cîştigat Premiul Nobel pentru literatură pe anul 1945.

În legătură cu vîrsta candidaţilor, cei care se consideră nedreptăţiţi desigur că-şi pun întrebarea de ce Fundaţia Nobel ono-

Alt prestigios laureat: Hemingway

rează atîta savanți destul de tineri și nu procedează cu scriitorii la fel. S-ar putea răspunde însă că Rudyard Kipling avea patruzeci și doi de ani, în 1907, cînd a venit la Stockholm să-și primească premiul, iar Albert Camus avea patruzeci și patru, în 1957, cînd a fost laureat, dar explicația se află în însăși natura recompenselor. Premiul pentru știință răsplătește o singură descoperire. Un om poate să facă această descoperire la treizeci de ani tot atît de bine ca și la cincizeci sau șazeci de ani. Premiul pentru literatură, însă, nu poate fi acordat doar pentru o singură lucrare literară, oricît de valoroasă ar fi ea; el răsplătește un ansamblu de opere. Trebuie mult timp pentru a scrie și a publica opere de valoare. Majoritatea scriitorilor ajung oameni vîrstnici cînd au editate un număr suficient de cărți care permit să fie luate în deliberare pentru premiu.

DE CE NICI ZOLA, NICI TOLSTOI, NICI STRINDBERG ?

Mulți cred că Alfred Nobel și-ar fi destinat banii pentru premiu numai ca să ajute tinerii autori plini de promisiuni și nu înțeleg de ce sînt dați acești bani unor autori vîrstnici, care de obicei au creată o situație confortabilă și adesea nu mai produc nimic. Nobel a spus odată : „Ca regulă generală, prefer să am grijă de stomacul celor vii, decît de gloria defuncților”. Și a adăugat : „Aș vrea să ajut visătorii, căci ei își croiesc cu greutate un drum în viață”. Asta nu a împiedicat ca primii șapte cîștigători ai premiului să aibă o vîrstă medie de șaptezeci de ani ! Iar Anatol France avea șaptezeci și șapte de ani cînd a venit la Stockholm să-și ia premiul ; André Gide avea șaptezeci și opt de ani și Winston Churchill, șaptezeci și nouă atunci cînd au fost distinși de Academie. Dar să nu uităm că Nobel nu a dat niciodată o definiție a premiului și nu a fost clarificat acest lucru nici după aceea. Din modestie sau din onestitate, unii laureați ai Premiului Nobel pentru literatură au declarat că se consideră mai puțin merituosi decît anumiți contemporani de-ai lor. În 1954, Ernest Hemingway a obiectat că meritau mai mult decît el premiul Carl Sandburg, Bernard Berenson și Isak Dinensen. Trei ani mai tîrziu, Albert Camus mărturisea : „Dacă aș fi făcut parte din juriu, aș fi votat pentru Malraux”.

În ce privește omisiunile, unele sînt surprinzătoare. De ce Zola și Tolstoi nu au obținut premiul în cursul primilor ani ? De ce nu au fost decernate niciodată lui Ibsen și Strindberg ? În acea epocă, membrii juriului erau oare incuți sau mărginiți ?

Sau poate a existat vreo problemă de orgoliu și de prejudecăți ? Este adevărat că a fost vorba uneori de prejudecăți, citeodată de orgoliu, altădată de politică sau de alte slăbiciuni. Emile Zola a trăit pînă în 1902 ; a fost deci eligibil în două rînduri. A și fost propus, în primul an, de către celebrul chimist Pierre Berthelot. Dar să nu uităm că Alfred Nobel detesta „Nana” și celelalte romane naturaliste ale lui Zola ; îl găsea prea prozaic și prea realist. Testamentul lui Nobel nu destina oare premiul literar „celei mai frumoase opere din punct de vedere ideal ?” De acord cu donatorul, Zola era totul, în afara unui idealist, și juriul, care o știa, a fost obligat să țină seama de gusturile literare ale lui Nobel, doar dispunea de averea sa !

În cazul lui Tolstoi, Ibsen și Strindberg au existat prejudecățile unui singur om, care a împiedicat alegerea celor trei. Este vorba de Carl David af Wirsén, în vîrstă de optzeci și cinci de ani, pe atunci președintele Academiei suedeze. Cum s-a întîmplat ? Nu este simplu de explicat. În primul an, Academia franceză propusese candidat un poet relativ puțin cunoscut pe atunci : Sully Prud'homme. Academia suedeză s-a lăsat influențată de omologul său francez, astfel că juriul a decernat premiul lui Sully Prud'homme. Lumea literară a fost scandalizată ; în Suedia, vreo cincizeci de scriitori și artiști au semnat o cerere în favoarea lui Tolstoi. În realitate, autorul romanului „Război și pace” nu putea fi ales în primul an, pentru că nimeni nu-l propusese oficial candidat. S-a reparat această omisiune în anul următor și astfel Tolstoi a fost propus în 1902. Juriul avea de ales între Mammsen, Spencer și Tolstoi. Dar în acel moment a intervenit Wirsén. El a recu-

Camus : „Aș fi votat pentru Malraux”

noscut că „Război și pace” este o capodoperă, dar a reproșat operelor anterioare că ar fi căutat senzaționalul, l-a acuzat pe marele scriitor că ar fi condamnat civilizația și ar fi apărât anarhia, că a avut tupeul să rescrie Noul Testament și, „crimă între crime”, că a criticat premiile de acest gen care se acordă scriitorilor, găsindu-le nocive. Această diatribă înflăcărată a lui Wirsén a hotărât votul: Tolstói a fost respins și, cu toate că a mai trăit destul ca să se îndrepte această eroare, timp de opt ani, candidatura lui nu a fost luată niciodată în serios.

„NU VOI ACCEPTA DECIT ANTI-NOBEL”

În ceea ce-i privește pe Ibsen și Strindberg, și în cazul lor veto-ul lui Wirsén a fost decisiv. Ibsen a fost propus în 1903. Wirsén a pretins că s-ar „onora un monument al trecutului” decernându-i-se premiul. El părea a susține că cele mai bune piese de teatru ale lui Ibsen ar data între 1867, cu „Peer Gynt”, și 1892, cu „Constructeurul Solness”, iar că în următorii unsprezece ani talentul i-ar fi fost în declin. De altfel, un compatriot al lui Ibsen, norvegianul Björnson, a scris că însuși Nobel l-a admirat pe Ibsen, dar la apogeul puterii sale de creație. Argumentul acesta a fost decisiv pentru vot: Ibsen a fost îndepărtat și Björnson ales. Opoziția manifestată împotriva lui Strindberg a fost tot atât de nefastă și mult mai amară. Wirsén a hotărât că piesele de teatru ale lui Strindberg sînt demodate. Această judecată a fost hotărîtoare. Pe de altă parte, se pare că însuși Strindberg ar fi fost propriul său inamic. De fapt, nu numai Wirsén, dar jumătate din Academie și însuși regele Suediei erau îngroziți de viața particulară a dramaturgului. Strindberg fusese eliminat din școală încă din primele clase. Se căsătorise și divorțase de trei ori. Fusese închis pentru blasfemie. Era petrecăreț, antisemit, adept al magiei negre. Și dacă vreodată ar fi existat o speranță pentru el, a năruit-o singur, acoperind Academia suedeză de ridicol în cărțile sale. „Premiul anti-Nobel este singurul pe care l-aș accepta”, scrisese el. Nimănui nu-i place să onoreze pe cineva care-l insultă tot timpul. Nici Wirsén, nici Academia n-au întâmpinat nici o greutate ca să împiedice premierea lui Strindberg.

În afara conduitei, ideile sau convingerile personale sînt susceptibile să influențeze votul. În 1916, comitetul Academiei l-a recomandat pe Zenito Perez Galos, un spaniol. Dar majoritatea Academiei era impresionată de pacifismul lui Romain Rolland și de opoziția sa la primul război mondial, atitudine după care au urmat exilul volun-

tar și plecarea din Franța beligerantă, în Suedia rămasă neutră. Poziția lui Romain Rolland i-a adus premiul. În 1928, arhiepiscopul Nathan Söderblom a susținut cu succes candidatura lui Henri Bergson, căruia îi venera convingerile filosofice. Și opiniile unui autor pot acționa împotriva lui. În 1934, italianul Benedetto Croce era favorit. Era epoca de tristă amintire în care Mussolini și cămășile negre dețineau puterea. Croce era antifascist convins și afișa deschis ura împotriva lui Mussolini. Să decernezi premiul lui Croce echivala cu a-l palmui pe duce... Probabil că Mussolini și-a pus în mișcare ambasadorul din Suedia, deoarece Croce nu a obținut sufragiile necesare. Premiul a fost oferit compatriotului său, relativ inofensivul Luigi Pirandello.

Pot să se exercite constrîngerii asupra Academiei, dar ele sînt minime și, în general, nu provin din exterior. Mai degrabă sînt intrigi de culise. În 1921, cei mai importanți candidați erau John Galsworthy și Anatole France. Comitetul l-a recomandat pe Galsworthy, judecînd că opera lui Anatole France este un produs de seră foarte delicat, dar majoritatea Academiei l-a favorizat pe Anatole France, pentru că insuflesea un nou romantism literaturii. Anatole France a fost ales. Au trecut unsprezece ani pînă cînd numele lui Galsworthy s-a revîntă pe listă. De data aceasta îi erau adversari poetul german Paul Ernst și H. G. Wells. Partizanii lui Ernst subliniau că acesta era foarte talentat și avea mai multă nevoie de bani decît Galsworthy. Totuși Galsworthy a obținut votul final.

NICI INFAILIBILI, NICI ORBI...

În cursul lunilor noiembrie și decembrie, în lumea întreagă sînt citite articole laudative despre laureații Premiului Nobel, pe care mulți îi cred ființe fabuloase. Cititorul trebuie să știe că juriul care distribuie, începînd cu 1901, premiile Nobel, este compus din simpli muritori. Sînt oameni înstuiți, vor să fie obiectivi și de o perfectă integritate, dar ei sînt... muritori. Au prejudecăți personale, simpatii și antipatii, uneori și vanități. Ei pot să influențeze și să se lase influențați. Pot să fie cosmopoliți sau îngust naționali, pot să fie erudiți într-o ramură și ignorați în alta. Dar, în afara acestor considerații, ei, în ansamblu, se străduiesc să depășească limitele subiectivismului și să îndeplinească voința lui Alfred Nobel, cît pot omenește mai bine.

**Adaptare și traducere
de TRAIAN STOICA**

(Din Le Figaro Littéraire)

ROBERT LOWELL

Poetul și eseistul american Stanley Kunitz a publicat O conversație cu Robert Lowell în „New York Times Book Review” din 4 octombrie 1964, incluzând-o apoi în cartea sa *A Kind of Order, A Kind of Folly* (Un tip de ordine, un tip de nebunie), „The Atlantic Monthly Press”, Boston, 1975). În 1964, lui Robert Lowell (1917–1977) îi apăruseră volumele de versuri: *Land of Unlike-*

ness (Tărîmul neasemurii, 1944), *Lord Weary's Castle* (Castelul lordului Weary, 1946, premiul Pulitzer), despre care Randall Jarrell scria: „Apariția acestui volum m-a făcut să mă simt mai puțin ca Adams și Leverrier, și mai mult ca omul care aduce ploaia, prorocind ploaie și trezindu-se cu un potop căruia nu-i rezistă nimeni. Unul sau două din aceste poeme vor fi citite cit

timp oamenii își vor aminti limba engleză”; *Life Studies* (Studii de viață, 1959, „National Book Award”), „autobiografia mea în versuri”, afirma Lowell, care-și propunea o poezie a mărturisirilor personale (*Confessional Poetry*), „scriind despre experiența directă și nu despre simboluri”; *For the Union Dead* (Celor morți pentru Uniune, 1964), publicat cu puțin înainte de apariția acestui interviu, volum care „mariază cele trei «contexte» ale imaginației lui Lowell: experiența personală, textura social-politică și contextul mai larg, istoric, literar și moral” (Christopher Ricks).

Stanley Kunitz

„Poet: un cuvînt puțin caraghios, dar fascinant”

O CONVERSAȚIE CU ROBERT LOWELL

Robert Lowell vorbește cu un aer de autoritate binevoitoare. Un amănunt surprinzător pentru cineva născut în Noua Anglie este ușorul accent sudic al vocii, care poate proveni din anii de formare a lui Lowell, cînd asupra lui au avut o mare influență sudicii Allen Tate și John Crowe Ransom. Soția sa, care-l influențează și ea în acest sens, este prozatoarea și criticul Elizabeth Hardwick, originară din Kentucky, unul din redactorii fondatori ai lui „New York Review of Books”. Din 1960, cînd familia Lowell a suportat șocul transplantării din Boston, amîndoi joacă un rol marcant în viața literară și intelectuală a New Yorkului. Și-au cumpărat un apartament duplex în mijlocul Manhattanului, dincolo de Central Park și locuiesc împreună cu fetița lor, Harriet, un copil exuberant de șapte ani, din ale cărei scripuri de imaginație și jocuri de cuvinte e știut că atât împrumută. Decorația livingului, în stil

victorian, dominată de „un Burne-Jones neautentificat” așezat deasupra șemineului, și proporțiile impunătoare ale rafturilor pline de cărți, ajungând pînă la tavanul de șase metri înălțime, amintesc de începutul secolului, cînd în această clădire fuseseră amenajate o serie de apartamente-atelier luxoase pentru pictorii bogați.

— Mutarea noastră de la Boston la New York mi-a dat un impuls extraordinar, spune Lowell. Tot Bostonul este numai istorie și amintire. New Yorkul se află mereu înaintea ta. Spiritele simpatetice sînt rare în alte părți. Aici există o întreagă comunitate a artelor, o participare stimulatorie la nesfîrșit... uneori chiar prea stimulatorie. Nimeni nu-i prea mare pentru New York și trebuie să recunosc că în asta e și ceva care te înspăimîntă.

L-am rugat să comenteze un pasaj din ceea ce a spus la Festivalul Artelor de la Boston din 1960, cînd a fost invitat de onoare.

— Scrisul nu e nici stare de grație și nici tehnică. Al meu datorează mult citorva din poeții noștri care au încercat să scrie sincer despre ce-i frămînta și, în același timp, să rămînă fideli a ceea ce ei numesc posibilitățile complicate, specializate, nepopulare ale unei bune iscusințe. Cînd am terminat *Studii de viață*, m-am trezit atîrnînd de un semn de întrebare. Și încă mai atîrn de el. Nu știu dacă e o funie a morții sau o ancoră de salvare. Din fericire, continuă el cu un zîmbet sugestiv, linia vieții * mele pare să fie cu mult mai lungă și mai puternică decît am crezut atunci.

Adaugă imediat că se simte într-o formă excelentă — fapt confirmat de figura lui bronzată —, după o vară petrecută la Castine, Maine, unde are o casă veche, din perioada colonială, primită în dar de la verișoara sa, Harriet Winslow. Greutatea lui Lowell este acum — în ciuda tendinței de îngrășare pe care o are — de 77 de kilograme, greutatea ideală pentru înălțimea lui de 1,83 metri.

— În *Studii de viață*, spune el mai departe, am vrut să văd cît din povestea mea personală și din amintirile mele poate deveni poezie. În mare măsură, a fost o problemă de tehnică, așa cum sînt majoritatea problemelor în poezie. Dar am avut și o altă motivație: să văd cît de încăpător poate fi poemul pentru a include, fără compromisuri, ceea ce știam și simteam. Apoi, n-am mai avut nevoie să repet această experiență. Noua mea carte, *Celor*

morți pentru Uniune, e mai amestecată, iar poemele din ea se constituie ca entități separate. Urmăresc mai mult invenția decît amintirea și aș vrea să ajung la o armonie muzicală, elegantă și strălucitoare, dar nu într-un sens programatic. Unele poeme se apropie de simbolism. Căci, la urma urmei, e plictisitor să așterni pe hirtie numai lucrurile pe care le știi.

În timp ce vorbește, stă prăbușit în scaun, sprijinindu-se, practic, numai pe spate: e atît de concentrat, încît se încruntă neîncetat și își rotește arătătorul de parcă ar amesteca într-o supă invizibilă. Ochii lui albaștri, cu privire tulbură, intensă și rătăcitoare, rar au un moment de odihnă în spațele lentilelor groase.

— Ca poet, am fost în mare măsură influențat de faptul că m-am format în zilele de glorie ale Noii Critici, avînd drept exemplu critic investigația magică făcută de Eliot asupra textului. De la început, am fost preocupat de tehnică, fascinat de trecut și atras de alte limbi. Îmi este aproape cu neputință să-mi imaginez că un poet nu este interesat de limbile clasice. Trebuie să obții ceva nou în vechile forme, chiar cu riscul de a le sparge.

În scrierea poemului, o mare parte din trudă constă în a ajunge la ceva esențial uman, găsirea tonului propriu pentru ce avem de spus. În viață, adesea vorbim cu voce falsă; uneori, dacă sîntem norocoși, găsim una adevărată în poemele noastre. Un poem are nevoie să conțină contradicțiile unui om. O parte din mine, de exemplu, ține de liberalul obișnuit, preocupat de cauze, agitîndu-se pentru pace, și dreptate, și egalitate, așa cum sînt mulți alții. Cealaltă parte din mine este profund conservatoare, vrînd să ajungă la rădăcina lucrurilor, vrînd să încetinească întregul proces modern de mecanizare și dezumanizare, căci ea știe că liberalismul poate fi și o formă a morții. În scrierea unui poem trebuie să între toate coerțitiile și predilecțiile noastre, astfel încît, la sfîrșit să nu mai știm de la ce am pornit.

Contradicțiile de care vorbește Lowell sînt vizibile în înfățișarea și purtarea lui. Are buzele arcuite și senzuale, dar bărbia prominentă și rotundă, nasul mic, cu nări largi, vorbește clar, e informat, are opinii ferme, dar gesturile sale sînt confuze și stingăcia lor îți trezește simpatia. Față de prieteni, manifestă un fel de dependență afectivă, care-l face să pară un veșnic copil, în ciuda celor 47 de ani, a părului albit și a ridurilor din colțurile gurii. Cunoaște faima și puterea, dar își cunoaște și propria slăbiciune. Ambiția și mîndria lui sînt tot atît de reale ca și modestia. E aproape de neima-

* *Life-line* — (fig.) ancoră de salvare; (chiromanție) linia vieții (engl.).

ginat ca un poet de talia lui să-i spună, cu sinceritate, celui care-l interviează: „Mai bine te-aș intervieua eu pe dumneata”, sau să-și prefăcească o carte de poeme cu un comentariu dezarmant de candid, ca acela din fruntea volumului său, **Celor morți pentru Uniune**.

Lowell are o mare vocație pentru prietenie. Nu există persoană mai generoasă ca el în recunoștința față de cineva care l-a ajutat în vreo situație dificilă sau în legătură cu vreun poem.

— Poeții care au avut o influență mare și nemijlocită asupra mea au fost Allen Tate, Elizabeth Bishop și William Carlos Williams. O combinație ciudată... poți să-ți dai seama că poezia lui Bishop este o punte de legătură între formalismul lui Tate și arta neformală a lui Williams. În devierea limbajului, Williams îi bate pe toți. Și cine se poate compara cu el în observația vie și penetrantă? Îl admir pe Pound, dar mi-e imposibil să-l imit. Nici pe Eliot sau Auden — vocile lor sînt atît de personale. Williams îți folosește, în parte fiindcă are ceva anonim în arta lui. Poemele sale sînt desăvîrșite, dar te fac să te gîndești la posibilitatea de a le scrie în moduri diferite — de exemplu, cu rimă.

Lowell n-are nici o altă meserie sau pasiune care să-l distragă de la literatură. Cînd se află la New York, în fiecare dimineață, la nouă și jumătate, se retrage în apartamentul lui de la etajul clădirii în care locuiește. Aici citește și scrie cel puțin cinci-șase ore pe zi. Acum citește numai trei-patru romane pe an, dar devoră periodicele literare, cărțile de poezie, critică și istorie apărute. Și-a făcut un principiu din a se întoarce mereu la clasici, „ca un fel de exercițiu pentru a-mi dezvolta mințile”. De curînd i-a recitat pe Iuvenal și pe Dante. O parte din activitatea lui constă în pregătirea cursurilor pentru universitatea Harvard, unde predă două zile pe săptămînă.

— Am avut marele avantaj, reflectează el, al unui venit independent, care m-a scutit de a munci pentru cîștigarea existenței. M-am hotărît să predau destul de tîrziu, căci în tinerețe credeam că nu sînt făcut să fiu profesor.

Lowell e obsedat de evaluări literare, de comparații și clasificări.

— Poemul modern de mari dimensiuni care mă interesează în cea mai mare măsură, remarcă el la iuteală, este **Cantos** al lui Pound, singurul poem lung din acest secol care se detașează, într-adevăr, cu tot excesul lui de cuvinte. Îmi solicită interesul pentru că mă intrigă în continuare. Din

multe puncte de vedere, Pound rămîne un pre-rafaelit, ținînd după cîntecul pur al trubadurilor și inocența pierdută a prerenascentiștilor. **Cantosurile** nu sînt la fel de bune ca Faulkner, dar sînt mai bune ca Hemingway și mai bune decît orice proză scrisă de la Joyce încoaace. O tragedie americană a lui Dreiser, care poate susține comparația, e, din punct de vedere uman, superioară **Cantosurilor**, dar inferioară din punct de vedere stilistic și tehnic.

Gustul lui Lowell în materie de proză e la fel de subtil ca în poezie.

— După cum a spus Pound, poezia trebuie să fie scrisă cel puțin la fel de bine ca proza. Mai mult, dacă ai suficient control al ritmului, poți spune în poezie tot ceea ce poți spune în proză. Principala diferență dintre proză și poezie e o problemă de tehnică: proza se scrie în paragrafe și poezia în versuri. Sînt fascinat de perfectul control al prozei asupra cuvintelor, care, într-un fel, permite muzicii să pătrundă în ea și atrage mărgeția nobilă a unei arte formale. Vocea lui Swinburne este moartă fiindcă e numai muzică, fără trăire. Hardy îi datorează enorm lui Swinburne, după cum știm din elegia lui, dar conectarea lui la realitate îl exclude din categoria lui Swinburne. Și Hardy și John Clare erau artizani slabi dar cinstiți care, uneori, scriau remarcabil de bine. Unele din strofele muzicale complicate ale lui Hardy au soliditatea unei case cioplite în piatră. Ieri am dat, într-o antologie, peste **Fregata** de Marianne Moore și am parcurs-o cu o senzație de destindere, de eliberare, nu pentru că n-ar fi fost bine făcută, ci pentru că era altfel, în afara stereotipiei poeziei tradiționale. Sînt încă tentat să folosesc rima și ritmul și mai și scriu astfel, uneori, dar sînt conștient că versul metric poate duce la un fel de paralizare. Uneori încep un poem în vers clasic și-l termin în vers alb; alteori invers.

Accelerîndu-și mișcarea degetului arătător în aer, Lowell încearcă să sintetizeze argumentul său despre relația dintre proză și poezie.

— În general, poeții ultimei generații au rezistat mai bine decît prozatorii. Ca exemplu, i-am putea lua pe William Carlos Williams și pe Thomas Wolfe. Și totuși poeții au nevoie de prozatori și au de învățat enorm de la ei. Stilul lui Flaubert sau al lui Faulkner afectează tradiția poeziei tot atît de mult ca tradiția prozei. Un limbaj poetic ideal e mai mult decît probabil să se asemene cu arta lui Cehov decît cu cea a lui Dylan Thomas. Poate limbajul lui Thomas e prea sonor ca să fie în centrul poeziei. Poeții adevărați au un respect enorm pentru proză. Cel mai însemnat roman al ultimilor

150 de ani este **Război și pace**, iar al ultimilor 50, **Ulyse**.

Conversația se îndreaptă către reputația poetului. Lowell este, fără îndoială, cel mai renumit poet de limbă engleză din generația sa. Chiar de la debut se pare că nu a dat greș. De ce? După ce încearcă două-trei explicații — abandonându-le imediat —, timp în care se tot încruntă de atâta concentrare, Lowell propune următorul răspuns:

— Nu-mi pot explica de ce mi s-a dat atenție. Privind înapoi și luând ca exemplu prima mea carte, pe care eu o consider a fi **Castelul lordului Weary**, observ că era în afara curentului poetic principal de atunci, o scriere destul de antipatică, excentrică, cu simbolistică religioasă. Poate că lumea mi-a luat în considerație poemele datorită lucrurilor nefaste din viața mea. Adică dificultatea de a duce o viață obișnuită, caracterul meu dificil, miopia. Să vezi mai puțin și mai greu decât ceilalți e un fapt extenuant peste măsură. Trebuie să înveți să trăiești cu propriile tale limitări. Nu-mi place să admit că talentul meu se manifestă în poemul de dimensiuni mai mici, dar mă simt mai bine s-o știu.

Criticul englez A. Alvarez l-a asociat pe Lowell cu John Berryman, amândoi definindu-se ca scriitori ai „unei poezii de o imensă măiestrie și inteligență, care înfruntă în mod deschis trăirea pînă în profunzime, trăire ce îi duce uneori pe marginea dezintegrării și epuizării nervoase. Dacă altădată Lowell încerca să ocolească propriile neliniști — din punct de vedere teologic prin catolicism și retoric prin manierisme ale limbajului și ritmului —, acum el încearcă să le înfrunte descoperit și fără eschivă”.

Lowell nu fuge de răspuns, deși e ditiel să comenteze afirmațiile lui Alvarez:

— Noi sintem mai conștienți de rănilor noastre decât poeții dinainte, dar asta nu înseamnă că sintem, în mod necesar, mai fragili. Stau Wallace Stevens ori Eliot ori Pound mai rău sufletește sau sint mai vulnerabili decât Keats ori Coleridge? Diferența poate consta în faptul că arta modernă încearcă deliberat să salveze ceea ce e de nesalvat dîndu-i expresie. Sint înclinat să argumentez că e mai bine să fii fericit și bun decât să fii poet. Adevărul e că nici un fel de viață nu pare să excludă poezia. Poezia poate apărea dintr-o viață plină de nenorociri și dezordine: ca în cazul lui Rimbaud sau al lui Hart Crane. Pentru a fi posibil poemul, o mare cantitate de sănătate trebuie să se transforme în suferință.

Lowell pornește la scrierea unui poem fie de la o temă, o imagine, o frază muzicală sau de la un pasaj dintr-o proză ori dintr-un poem, citit de preferință într-o limbă

străină. După prima formă a unui poem urmează multe altele. O singură dată a reușit să scrie un poem — fără modificări ulterioare — într-o zi. Acesta a fost **A zecea muză**, un poem despre trîndăvie! Lowell și-a făcut un obicei din a arăta prima formă prietenilor poeți, ale căror critici și sugestii le studiază cu interes. Pentru el, poemul nu se încheie cu un declic, de parcă ar fi o cutie — ca la Yeats. Devine numai mai puțin vag. Căci Lowell nu crede în perfectibilitate.

— Într-un fel, un poem nu e niciodată terminat. Ajunge la o formă care nu mai poate fi modificată, la care orice corectură ulterioară face mai mult rău decât bine. În toate cărțile mele există pasaje care mă supără, dar n-am cum să le schimb. Cel mai mare motiv de nemulțumire este limitarea inerentă naturii fiecărui poet, faptul că Wordsworth, de exemplu, nu poate să devină Falstaff. Și această limitare esențială e o problemă cu mult mai serioasă decât un număr de versuri proaste.

La ușă, unde îmi urează drum bun, Lowell stă un moment să-și privească panteonul de prieteni și eroi, ale căror fotografii ornează peretele din dreptul scării.

Acele figuri dragi lui Lowell, care au devenit chiar o parte din viața lui, erau — din cît îmi amintesc: T. S. Eliot, Ezra Pound, William Carlos Williams, Robert Frost, Boris Pasternak, John Crowe Ransom, Edmund Wilson, Caroline și Allen Tate, I. A. Richards, William Empson, Randall Jarrell, Flannery O'Connor și Elizabeth Bishop.

Obosit cum e, la două noaptea, după mai mult de cinci ore de conversație pătimașă, nici nu se gîndește să se lase să plece pînă nu s-a spus cuvîntul final, decisiv.

— Nu scrii poezie dacă nu simți că ar avea o șansă de a dăinui. Dar dacă ești prea interesat de posteritate, te paște pericolul de a deveni încrezut și necinstit. Poetul trebuie să revină la ceva imediat și viu, zglobiu și atrăgător, ne-olimpian. E pierdere de vreme să visezi la nemurire, dar e important să te străduiești pentru un poem care să continue să fie bun, chiar dacă îți dai seama că e un fel de bătaie de joc ca poemul să dureze mai mult decât tine.

Scrii poezie fără speranța de a atrage prea mult atenția și e o nebunie să crezi că vei avea o mare audiență, care nici nu există. Mulți oameni disprețuiesc poezia — e atît de ineficientă —, însă trebuie să fie și un fel de invidie în această reacție. Astăzi, poet e un cuvînt puțin caraghios, dar fascinant.

Prezentare și traducere:
DENISA COMĂNESCU

Ethel Greening Pantazzi

SCURTE PLIMBĂRI

În orașul București, la capătul drumului principal, șapte frați, frumoși ca zeii, înalți ca brazii, așteaptă cu o mulțime de prieteni sosirea cumnatului lor Mogoș, înalt funcționar, și a surorii lor. Stau așezați la umbră și se ospătează, cind deodată fratele cel mai în vîrstă îl vede pe Mogoș apropiindu-se, călare pe un cal murg.

«Ziua bună, frații mei cei șapte!»

«Ziua bună, cumnate, nu te așteptam atît de curînd, dar unde-i sora noastră? Poate ai uitat că ai promis s-o aduci să ne vadă, de nouă ori iarna cînd sînt multe sărbători, și de patru ori vara în timpul sezonului aglomerat?»

«Nu, frații mei, nu am uitat, dar cînd veneam eu cu ea, ne-am întîlnit cu turcii și tătarii și au furat-o!»

«Cum, au furat-o, și tu ai fugit? Atunci să mori ca un cîine, pentru că nu meriți să faci parte din familia noastră!»

Și trăgîndu-și cele șapte săbii l-au împuns în inimă. Tocmai cînd se pregăteau să părăsească locul, au văzut apropiindu-se o caleașcă frumos pictată, trasă de doisprezece bidivii cu coamele fluturînd, și așezată în ea, strălucitoare ca o floare, sora lor, Stanca.

«Bună ziua, dragii mei frați, spuse ea, unde este soțul meu?» «Cu șapte săbii în inimă, așa cum merită bărbatul care n-a fost demn de noi, și n-a putut să-și apere nevesta de păgîni!» «Vai!» a strigat ea. «N-ai înțeles că Mogoș glumea». Și aruncîndu-se peste cadavrul soțului ei, strîngîndu-l în brațe și sărutîndu-l, a murit sub ochii mulțimii de pe pod și de aceea locul a fost numit Podul Mogoșoacă.

Întorcîndu-ne de la legendă la realitate, vedem pe partea dreaptă Clădirea Poștei și în față Banca Națională de Depuneri unde sînt administrate Fondurile Trustului. Este considerată drept una din cele mai frumoase clădiri din București în stilul Renașterii franceze. Biserica de lingă Clădirea Poștei este modernă și mai ales foarte interesantă pentru credință deoarece conține relicvele Sf. Ciprian.

Mergem acum la colțul străzii Lipscani, pe care se află cele mai multe din principalele bănci, inclusiv Banca Națională care poate fi văzută din acest punct cu o frumoasă statuie a lui Eugen Carada, fondatorul, aflată într-un colț al curții. Pe strada Lipscani există de asemenea multe dughene cu mărunțișuri, de fapt ea este inima zonei comerciale. Cîndva, această stradă era în întregime ocupată de negustori evrei, grosul mărfii venind din Leipzig, de unde și numele. Continuînd, trecem pe la Prefectura Poliției, pe partea dreaptă, cu vechea Legație Rusă puțin mai departe, în timp ce pe stînga este intrarea cu arcadă în stilul celor văzute în orașele italiene. Cîțiva pași mai departe, exact lingă un magazin de bijuterii, un pasaj duce prin spatele unui mare magazin la Biserica Doamnei. Ca o doamnă aflată la ananghie, această bisericuță pare că se retrage delicat din fața grămezilor de lăzi plebeie și a baloturilor de bunuri stocate lingă ea.

Biserica Doamnei, Biserica Prințesei, construită în 1683 de către Șerban Cantacuzino, la cererea soției sale (de unde și numele), este plină de interes pentru observatorul atent, în pofida ravagiilor timpului. Lingă altar se află «Epitaful» reprezentînd Coborîrea în mormint a lui Cristos, brodat chiar de Prințesă. Mai jos, pe partea dreaptă, se află figurile ingenuunchiate ale donatorilor și cei doi copii, cu coroane pe cap. Frescele de pe pereți sînt înnegrite de fum, dar cîteva fragmente arătînd adaptări după modelele bizantine pot fi admirate. Mai tirziu, un cetățean ager a îngredit biserica cu un gard, și în scurt timp vor urma reparații la această interesantă amintire a Prințului care s-a remarcat printre apărătorii Vienei împotriva turcilor.

Ajungem acum pe Bulevardul Elisabeta, larg și modern, la fel de animat ca și Calea Victoriei. Privind în susul Bulevardului pe dreapta vedem monumentul impunător al lui Ion Brătianu, cu inscripția «Cu brațele

Clădirea Poștei, la 1900

noastre, cu mințile noastre!». Aceasta era deviza marelui conducător politic care a avut rolul principal în aducerea Regelui Carol în România, și care alături de luminatul Rege a ajutat România să devină puternică în toate domeniile năzuințelor umane.

La mică distanță mai departe, pe Bulevard se află statuia lui Carol Rossetti, contemporan cu Brătianu care, prin scrierile sale și prin elocința convingătoare a fost de mare ajutor în încercarea grea. Soția lui Rossetti a fost engleză, născută Mary Grant. Pe basorelieful pedestalului statuii ea este reprezentată ținându-și cu brațul fiul cel tinăr și ascultind un discurs ținut de soțul ei. Însoțitoare curajoasă și cea care a împărțit cu el ani de exil și suferințe, această femeie excepțională este amintită încă la București, o stradă purtând numele «Maria Rossetti».

Încă mai jos pe Bulevard se ridică o altă statuie în memoria lui Pake Protopopescu, iubitorul și binefăcătorul orașului căruia i-a fost mult timp primar.

Colțul în care ne aflăm acum poate fi pe bună dreptate numit centrul Bucureștiului. În vecinătate se află aproape toate cluburile importante, hoteluri, restaurante și cele mai bune magazine. (...)

La stînga, Cercul Militar (clubul ofițerilor), terminat în 1916, stabilit cu mult lux într-o clădire în întregime pentru el. La colțul străzii Edgar Quinet găsim cunoscutul Hotel și Restaurant Capșa, despre care vorbește fiecare scriitor care a vizitat urbea în ultimii șaiszeci de ani, printre care Edgar Saltus și Quiller-Couch. A devenit locul de întâlnire a categoriei de oameni numită «jeunesse dorée» a orașului, mai ales la ora aperitivului, dar de cînd automobilele sînt la modă, vechile obiceiuri au dispărut și frumusețile care trec nu mai întîlnesc diviziile de ochi admiratori care le așteptau cu zece ani în urmă.

Punctul următor de interes este Teatrul Național (pe partea stîngă), o instituție dragă inimilor bucureștenilor. Timp de nouă luni pe an se dau spectacole în fiecare seară, cu matinee frecvente. Piese clasice traduse din engleză, franceză sau germană alternează cu lucrări originale românești. În fiecare sezon se organizează concursuri cu premii pentru a încuraja pe tinerii dramaturgi, iar piesele premiate sînt puse în scenă. Shakespeare este foarte apreciat. În ultima stagiune, *Nevestele vesele din Windsor*, *Negutătorul din Venetia* și *Visul unei nopți de vară* au fost fiecare jucate de mai multe ori și au fost montate splendid. G. B. Shaw este, de asemenea, cunoscut publicului, piesa sa *Cezar și Cleopatra* bucurîndu-se de o mare audiență, iar Sf. Ioana a fost piesa de cel mai mare succes din timpul stagiunii, locurile fiind vîndute cu mult timp înainte.

Aceasta s-a datorat, în parte, faptului că rolul principal era interpretat de Maria Ventura.

Pentru străini, piesele istorice românești sînt atractive datorită reprezentării fidele a costumelor și accesoriilor.

La colțul următor găsim Ateneul, cu porticul său grecesc stînd cu spatele la o plăcută grădină care este aliniată pe cealaltă parte, cu busturi ale unor cetățeni iluștri, cei mai mulți din vechea generație.

Așa cum Fundația Carol a fost opera răposatului Rege, tot așa Ateneul se datorează în mare parte influenței Reginei Elisabeta. Terminat în 1888, a fost construit cu subscripții populare, chiar și cele mai mici sume fiind primite cu recunoștință. «Dați un leu pentru Ateneu» era o propoziție familiară timp de mulți ani. Ateneul conține o sală de concerte, unde o mie de oameni se pot bucura de muzică. Concertele simfonice se țin regulat o dată pe săptămînă în timpul stagiunii, ca și în alte numeroase ocazii, și mulți muzicieni de frunte din toate colțurile Europei au dat aici concerte cu sala arhiplină. Există, de asemenea, câteva galerii unde se țin expoziții de pictură personale, pe lîngă Salonul Oficial Anual. O colecție permanentă cu lucrările lui Grigorescu poate fi văzută în fiecare marți, joi și sîmbătă, de la 11 la 3, și multe statui de o înaltă valoare artistică sînt expuse în permanență în Rotondă. Deasupra intrării principale se află mozaicuri reprezentînd pe Neagoe Basarab, fondatorul Curții de Argeș, Alexandru cel Bun și alți protectori ai artei.

În colțul Căii Griviței (strada care duce la Gara de Nord), se află vechiul palat Știrbei, o casă foarte ospitalieră pentru generațiile trecute, apoi vin spațioasele încăperi ale Ministerului de Finanțe și nu departe de ele găsim o casă în stil vechi (acum magazin de broderii românești), cîndva casa familiei Moruzzi, despre care vizitatorii de acum o sută de ani aveau amintiri de conversație interesantă și mîncare abundentă și gustoasă. În imediata apropiere se află Academia Română, fondată în 1866, pe aceleași principii cu instituțiile similare din străinătate. În liniștea sălii de lectură se află mii de volume, în multe limbi, la dispoziția studenților. O minunată colecție de manuscrise, imprimate, ilustrații, cărți vechi, multe cu legături rare, pot fi consultate și în impresionanta sală de lectură se țin frecvent comunicări despre rezultatele cercetărilor în știință, arheologie, sau alte ramuri ale științei. Unul din recentii vorbitori a fost eminentul american, dr. Shotwell.

Atenția noastră este atrasă apoi de către Ministerul Comerțului și după aceea de uimitoarea reședință a familiei Cantacuzino, care a fost construită de răposatul G. Cantacuzene, cunoscut sub porecla familiară «Nababul» și presupus a fi cel mai bogat om din România zilelor sale. Pe partea opusă a străzii, ceva mai în sus, este casa Prințesei Alexandrina Cantacuzino, cunoscută pe plan internațional pentru activitățile sale filantropice și feministe. Ultima casă pe partea dreaptă conține o importantă librărie de cărți franțuzești și englezești, creată de D-ra Elena Văcărescu, poeta pe care România a delegat-o la Liga Națiunilor.

În fața noastră se află Ministerul Afacerilor Externe, plasat în impunătorul palat al răposatului prinț Dimitrie Sturza. Pe stînga este Șoseaua Kiseleff cu Muzeul de Istorie Naturală, comparabil în mod favorabil cu muzee similare din Occident, grație activității de erudit a Dr. Antipa, directorul Muzeului.

Ne aflăm acum în zona rezidențială, cea mai frumoasă a orașului. Bulevardele Lascăr Catargi, Filipescu și Parcul Bonaparte, ca și Șoseaua, sînt înșesate cu case frumoase, cele din Parc fiind majoritatea construite în 1918.

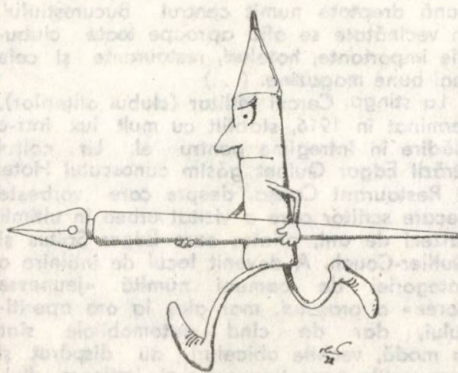
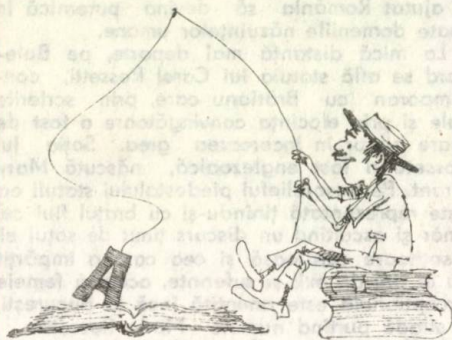
Așa vedem noi Calea Victoriei astăzi. Poate ar fi interesant să cunoaștem impresia pe care a făcut-o asupra D-lui Wilkinson, consulul englez la București în 1820 (primul consul britanic a fost numit la București în 1802). El ne spune că strada atunci numită Podul Mogoșoaia era pavată cu scînduri, și descrie scîrțitul căruțelor pe ea și frecvențele accidentări ale cailor, datorate găurilor neașteptate în scînduri, deoarece drumul avea nevoie mereu de reparații. Măreția semiorientală a marcat veșmintele boierilor și ale frumoaselor lor doamne, dar vizitii, minind trăsurile luxoase, purtau adesea livrele zdrențuite și uneori erau chiar desculți. Mulțimea veselă petrece multe ore zilnic plimbîndu-se pe străzile îndrăgite, schimbînd saluturi și ultimele birfe, salutînd cu adînc respect pe demnitarii curții în trecerile pe acolo, sau bînd vin și mîncînd prăjituri la localul la modă al zilei.

«Timpurile se schimbă și noi cu ele», dar de-ar putea să se reîntoarcă astăzi, d-l Wilkinson ar găsi pe Calea Victoriei, cu noul ei nume și cu împrejurimile mult schimbate, aceeași animație veselă, alte doamne, la fel de frumoase și elegante, și indefinibila atmosferă românească care, cu o sută de ani în urmă, l-a uimit și i-a inspirat pana.

Traducere de
DORA SCARLAT

(Din „Scurte plimbări prin vechi colțuri ale Bucureștiului”, 1927)

OLAC

EXISTĂ ȘI SÎNT...

Pierre Corneille, Jean Racine, Jean-Jacques Rousseau, Madame de Stael, Jean Cocteau, Albert Camus, Alexandre Dumas și alții există. Trimișii revistei Lire i-au găsit și au stat de vorbă cu ei. Relatăm câteva fragmente din convorbiri :

■ **Pierre Corneille** : tehnician în telecomunicații, are 39 de ani, trăiește în Caluire (Rhône). Mindru de înaintașul său, i-a citit operele. La școală i se spunea Cidul. N-a avut curajul să-și boteze fiica Chimène. Sediu din Lyon al băncii unde își ține banii este pe strada Pierre Corneille. „Numele meu se memorează ușor. Odată cineva s-a înșelat, spunându-mi Molière”.

■ **Jean Racine** s-a născut în Haiti, tatăl american, are 32 de ani, șef de atelier la uzina Bronze Industriel de la Bobigny. N-a știut nimic despre scriitor pînă în seara cînd a văzut la T.V. un documentar. „A fost un tip bine, sînt sigur că era un om de calitate”. Odată, la spital, infirmiera citindu-i numele pe fișă a spus : „Ești scriitor...”. Ar vrea să afle ascendența lui Racine. E placid, n-o să caute, ar fi prea mult. Și-a botezat fiul tot Jean. La el în atelier mai lucrează un Marx, un Michelet, iar atașata comercială Dominique Lapierre primește regulat corespondență în legătură cu romanul „La cité de la joie”, care nu îi aparține.

■ **Jean-Jacques Rousseau**, chirurg stomatolog în al 15-lea arondisment al Parisului, 52 de ani, are umor. La școală îi spuneau Jiji sau Larousse. Își amintește de o aventură din tinerețe : „Mi-a fost prezentat cineva Montesquieu. De obicei nu-mi spun numele întreg, evit comentariile. Atunci l-am spus. Montesquieu a crezut că îl iau peste picior, a vrut să mă pocnească drept în față”. Folosește un „comportament de evitare”. Pe cartea de vizită, pe firmă și pe rețete scrie J. Rousseau.

■ **Madame de Stael** a făcut studii de artă în Elveția și Franța. Se prezintă Laurence de Stael. Înlocuind prenumele cu Madame, „oamenii devin imediat admirativi. Vor să fiu foarte cultă. Este o haină prea grea și prea scumpă pentru mine. Păstrînd proporțiile, este aproape o lipsă de onestitate să continui a

purta acest nume. Mi-ar fi plăcut să mă numesc Madame de Gratte-Perdrix. Este numele păminturilor noastre din Drôme, aproape de satul Grignan unde se află castelul Doamnei de Sévigné. Prietenii care m-au căutat întîia oară la țară, s-au dus direct la castel. Li s-a părut normal să locuiesc acolo”. Laurence de Stael poate fi mîndră de ascendența sa : tatăl a fost un pictor bun al epocii, Nicolas de Stael, un pictor adevărat.

■ **Jean Cocteau**, 75 de ani, pictor decorator, antrepriza sa este cunoscută în regiune. Presa locală îl numea „poet al picturii”. A realizat decorarea, la Antibes, à Maison au colonial, a restaurantului universitar de la rîspintia Mabillon, la Paris. „La Noisy-le-Sec, făceam furori cu cele opt camioane albe. Numele meu era scris sus cu litere mari. „Celălalt” Cocteau, intrigat, a voit să-l vadă, i-a scris : „Aș vrea să am plăcerea de a călători cu unul din camioanele dumitale...” dar „N-am avut niciodată timp ca să-l văd”. Homonimia nu l-a necăjit. Dimpotrivă, într-o zi, în tinerețe, trecînd frontiera italiană la volanul mașinii sale Delahaye, vameșii au fost impresionați citindu-i pașaportul : „Sîntem foarte onorați să primim literele franceze în țara noastră”. Peste câteva zile, în gazete, se anunța prezența discretă a poetului Cocteau pe Riviera, fără a se preciza că era vorba de cel din Noisy-le-Sec nu de cel din Milly-la-Forêt.

■ **Albert Camus**, reprezentant în industria textilă la Notre-Dame-de-Bondeville (Seine Maritime), 40 de ani, pasionat de pescuit. „La școală mi se spunea „Cioma”. Am citit cartea”. Întrebat dacă este jenat de nume a răspuns : Nu mă supără. Nu este nimic nedemn. Și tatăl său se numea tot Albert. El s-a hotărît să oprească asemănarea, fiul său se numește Noël. Nu e nici un fel de rudă cu scriitorul. Și totuși... „Ați văzut fotografiile tatălui meu ? Seamănă, nu ? Sare în ochi ! De altfel, nu e imposibil, familia mea e foarte numeroasă”. Dar nu a citit nimic, dincolo de „Cioma”. Cînd nu lucrează, pescuiește.

■ **Alexandre Dumas**, inginer din Seine-Saint-Denis, la 84 de ani se amuză, numele, prenumele i se par prea grele. „Oamenii nu trebuie să zăpăcească ; aș fi preferat să mă numesc Gaston”. A citit operele „celuilalt”, i-au plăcut, nu s-a hotărît să continue opera înaintașului. „Care editor n-ar fi fost tentat să semneze un contract cu Alexandre Dumas. pentru «După șaiszeci de ani ?» Nu m-am băgat în așa ceva ; numele nu m-a ajutat, cu profesiunea pe care am avut-o, poate că ar fi putut să se întoarcă în rău. Mă gîndesc la un biet Vinci, care ar fi inginer, pe care părinții l-ar fi botezat Leonardo”.

Traducere de ANDRIANA FIANU

ETC., ETC., ETC.

PARODII LA CLASICI

George Călinescu

Ion Pillat

O, TIL

Cu gindul la Colesterol,
Aștept primăvăratecul Eol,

Cu sărutări mongole, de prințesă,
Sint ca un ciine dus în lesă.

Amici ! Să facem un cadril,
Intr-un salon aproape de Mizil.

În seara feudală și discretă
O voi plimba pe Til pe bicicletă.

Să pot să spun cu voce tare
Am fost și eu bărbatul care...

Tudor Arghezi

PSALM PENTRU CURA DE SLĂBIRE

Sint vinovat că am rivnit
La tot ce mi-a fost oprit,
Brinză topită, telemea,
Din toate am ales cite ceva.
Măsline, Doamne, chiar măsline,
N-au fost și nu sint pentru mine.
Chiar dacă am ținut puțin regim,
Piine prăjită, pentru-un timp,
Și piine fără sare,

Domnul mă-ncearcă ziua în amiaza mare !

Păcatul meu adevărat
E că m-am infruptat
Și-am încercat ca un țilhar
Să mă sui pe cîntar.

ÎN VIE

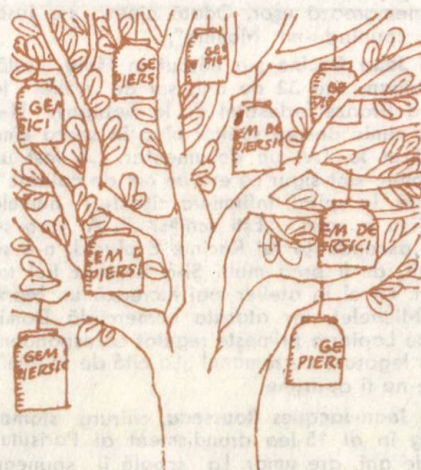
Tot mai miroase via a insecticid
Și piersici coapte nu mai sint.
Mai bine ai face un gem stupid
Ca să avem la iarnă, ca demult.

Mă prinde amintirea ca o cămară veche
Cu poliți goale, fără fruct.
Nici boabele de strugure, pereche.
Adio pepeni verzi. Sint la pămînt.

Mireasmă și răcoare. O bronhopneumoniei
La Miorcani nici riul nu mai curge.
Privesc cămara goală ca pe o

fiziognomie.

O, Francis James și V. Alecsandri,
Mi-ajunge !

Ion Barbu

TIMBRU FISCAL

Cimpoiul veșted luncii. Nimic altceva !
Și lunca veștedă, divizată în fum.
Dar piatra pe care calci în unghi ?
În capul cui va cade ? Cum ?

Ar trebui un cîntec încăpător precum
Un internat de fete, în oraș.
Sau o cazarmă goală, cînd de-afară,
Miroase a budincă și-a răntăș !

Adrian Maniu**FATA MORGANA**

Fata morgana are ochelarii Zeiss,
Ea vine seara, la opt fix.
Fata morgana nu se vede
Dar niciodată nu dă chix.

Țăranii o așteaptă la răscruce,
Clopotele bat monoton.
Pe bicicletă vine fata morgana,
Aproape în fiecare sezon.

Pe bicicleta „Diamant” călare,
Cu părul în vînt, panas.
Fata morgana o să dispară,
Într-o bună zi la oraș.

Nu pleca fată morgana, vreodată,
Cu muzica ta disco, cu tot.
Noi vrem ca fata morgana
Să vină diseară, la opt.

B. Fundoianu**IN TÎRG**

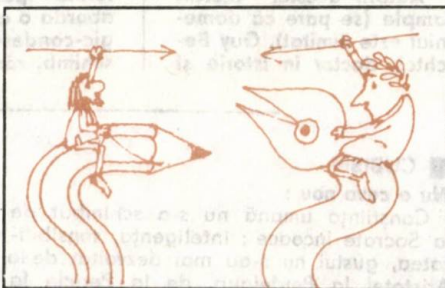
În tîrg cîntă o muzică tristă.
E toamnă. A mai sosit o artistă,
Cu rochii spălate cu detergent
Și cu scrisori de la un elev sergent.
Cărute trec prin ploaia străvezie.
E ziua de salariu, cum se știe.
Cu diligența dinspre Dorohoi
O să mai vină artiste și mai noi,
Cu jartiere roz și cu juupoane.
În tîrg miroase a gem de coarne.
Ziarele de azi n-au mai venit.
E patru fără zece. Mi-e urît.
Molii albastre și cochete
Visez în parcul cu regrete.
Și ca să treacă timpul cu folos.
B. Fundoianu, mă iscălesc mai jos.

Ion Minulescu**ROMANȚA ROMANȚELOR
ROMANȚATE**

Cu mirosul de cremă Niveea,
Cu pasta de dinți Creola,
Voi scrie romanța aceea
Ca pe o băutură adevărată : Coca-Cola !
Aceasta va fi romanța romanțelor

romanțate,

Tăcută,
Tristă,
Bizară,
Voi scrie romanța aceea,
Pentru mașina de cusut Singer,
Portabilă,
Practică,
Ușoară,
În douăsprezece rate, leger !
Voi scrie romanța aceea !

Camil Baltazar**VECINUL DE PAT**

Prin sanatorii albe, prin spitale,
Vecinul de pat, vecina de salon.
Sunt multe certificate medicale.
Tușesc. E un plîns monoton,

Ca un violoncel. Mai bine o amigdalită
Ușoară ca un inger orb.
Fă lampa de pat mai mică,
Să mă gîndesc la Jules Laforgue.

Vecinul de pat plînge la injecție,
Sora Ioana, eu nu plîng deloc.
Îmi voi îngriji amigdalita
Ca pe o iubită din vis. Asta e tot !

Parodii de V. PETRE

DE LA SUBLIM, LA RIDICOL

● Fișe dintr-un dicționar al erorilor ●

Într-un final de secol obsedat de statistici și evidențe „contabile” de orice natură, de inventarii riguroase și stocări de date meticolos adunate din orice domeniu, editura franceză Robert Laffont lansează pe piață și apoi reeditează febril un dicționar insolit, malițios și moralizator: „**DICTIONNAIRE DE LA BETISE ET DES ERREURS DE JUGEMENT**”.

Autorii acestei lucrări ample (se pare că domeniul este ilimitat), Guy Bechtel, doctor în istorie și

gazetar, și Jean-Claude Carrière, om de teatru și cinema, colaborator apropiat al lui Luis Buñuel și al lui Andrej Wajda, au adunat și sistematizat ceea ce, de-a lungul secolelor, geniul uman a produs cu semnul „minus”.

Iar dacă de o seamă de „naivități” ne putem detașa cu un zîmbet superior, dacă față de vechile teorii ale structurii materiei ori legate de forma pămîntului putem aborda o atitudine nostalgic-condescendentă, în schimb, răminem stupe-

fiați găsind în acest labirint al absurdității și al spiritului îngust, limitat, obtuz, semnături de mare prestigiu: Voltaire, Saint-Beuve, Jules Renard, Montesquieu, Dostoievski, Tolstoi, Bernardin de Saint-Pierre, Jean-Jacques Rousseau, Proudhon, Pierre Loti, Lombroso, Gaspard Lavater, Flaubert, Jules Michelet etc. — după cum vedeți, criteriul cronologic este abandonat; uimirea este suverană, perplexitatea domnește.

Orice comentariu devine de prisos, lecția acestui dicționar este reconfortantă prin risul care descătușează energiile nebănuite ale spiritului uman și, totodată, prin curajul acestui spirit de a-și privi în oglindă „ridurile” și de a le acoperi cu fardul ironiei (T. T. COȘOVEI).

■ CUBISM

Nu e ceva nou:

Conștiința umană nu s-a schimbat de la Socrate încoace; inteligența, sensibilitatea, gustul nu s-au mai dezvoltat de la Aristotel la Petdeloup, de la Pericle la Chausard, de la Fidias la cubiști.

(URBAIN GOHIER, *Pour être sages*, 1914.)

Asta nu-i pictură:

Demodatul bun simț s-a pus să colinde străzile cu capul în jos, cu picioarele în aer, nu ne miră că acest curent invoca sprijinul rezervat al lui Ingres adunînd la voia întîmplării, sub pretextul naturii moarte, portrete sau nuduri, piese imprăștiat dintr-un joc de puzzle și că stupidul Dadaism îl arunca pe Hugo în dizgrație în fraze lipsite de subiect, complement și verb.

(GEORGES COURTELINE, *La Philosophie de Courteline*, 1922.)

■ DAVID și GOLIAT

Despre arma crimei:

Domnul R. M. Johnson din Morristown este proprietarul pietrei cu care David l-a

răpus pe Goliat. Dl. Johnson i-a cerut lui Wilbur Nelson, geolog, s-o evalueze. El a mai adăugat că familia sa se află în posesia acestei pietre din timpuri imemorabile.

(LEO DURAN, *le Grand Guignol*, dec. 1926.)

■ DARWINISM

Citeva argumente împotriva:

Darwinismul care ne transformă în descendenți ai maimuței, înjosindu-ne pînă la dimensiunile brutei, nu denaturează numai originea noastră, falsifică în mod egal noțiunea îndatoririlor noastre pe această lume și destinele noastre pe cealaltă; este punctul în care triumful său echivalează cu o adevărată dizlocare socială... În ce mă privește, mă mulțumesc să înțeleg în mod diferit cultul familiei și, dacă este adevărat că bunicul nostru a fost o maimuță și bunica noastră tot un astfel de exemplar, le voi trimite aici tandrul omagiu al simpatiei mele și deplinul respect.

(CONSTANTIN JAMES, „Du darwinisme, ou l'homme-singe”, 1877.)

Alte argumente :

Napoleon, Alexandru, Cezar, Aristotel, Arhimede și Newton, Shakespeare, Zola și Danton, Demostene, Columb, Cicero nu sînt în fond decît falsuri suprapuse pe rictusul hidos al unei maimuțe !

(FILADELF GORILLA, „L'Homme, singe dé-généré, notes et impressions d'un singe”, 1893.)

FURT**Un proiect de recompensă :**

Cînd un cetățean a furat cu intenție vreun obiect, el va trebui să-l predea Trezoreriei publice. Directorul acestei instituții îi va lăsa jumătate din valoarea obiectului, cu condiția ca suma să nu fie mai mare de 100.000 franci. Proprietarul obiectului furat va reclama paguba Trezoreriei care, în schimbul obiectului, îi va reține, pe bună dreptate, suma pe care a avansat-o hoțului.

(J. PUTHOD, Code de la République, 1874.)

VIRTUOZITATE**Cum să devii un virtuoz :**

Dacă o femeie însărcinată exersează zilnic la pian, copilul ei va deveni un virtuoz.

(G.-J. NATHAN și H.-L. MENCKEN, The American credo, 1921.)

VIRGILIU**Ce i-a lipsit :**

S-a spus că Virgiliu avea un spirit greoi în conversație și că, pe deasupra, avea înfățișarea unui om de rînd și nici-

decum pe aceea a primului dintre poeții latini.

(CURIOSITES DE LA LITTERATURE, traduse din engleză de M.T.P. BERTIN, 1810.)

VIN**Un pariu imprudent :**

Spiritul uman este prin esență dușmanul oricăror constrîngerii, iar orice plăcere transformată în obligație încetează să-și manifeste atracția. Dacă îi vom prescrie vin unui băutor, ca medicament, acesta îl va respinge ca pe un drog amar și insipid.

(CHEVALIER de LAURENCE, Plus de maris ! Plus de pères ! le paradis des enfants de Dieu, 1838.)

TIFOS**Mai sînt speranțe :**

Bolnavii de tifos pot fi vindecați complet în zece zile, chiar dacă remediul este administrat în șase ore înaintea morții. (Publicitate).

(LE PETIT MARSEILLAIS, 16 mai 1911.)

TURCI**Ceea ce era de demonstrat :**

Trebuie să admitem, spre binele nostru, originea finică a rasei turce...

(COMTE de GOBINEAU, Essai sur l'inégalité des races humaines, 1853-55.)

TROMBON**Un mijloc în plus de seducție :**

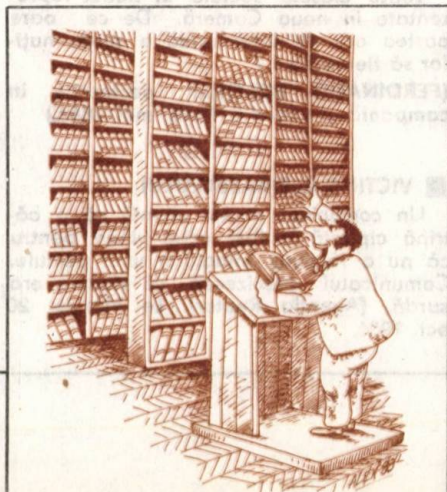
Di. Yvi Benson dirijează în Anglia o celebră orchestră feminină. El a constatat cu acest prilej că tinerele care cîntă la trombon au mai mult sex-appeal decît celelalte și a ajuns la concluzia că în trombon există ceva misterios care atrage bărbații.

(Citat din LE PÉLÉRIN, 1955.)

TRAP**Cînd la trap, cînd la galop :**

Robert închise portiera și în cîteva clipe trăsura porni în trapul celor doi cai lansați în galop.

(L'OMNIBUS, 5 ianuarie 1860.)

■ TRISTEȚE

Bonjour... :

Tristețea și-a făcut intrarea în lume odată cu parlamentarismul, berea germană și Schopenhauer.

(ÉDUARD DRUMONT, Au Quartier latin, 1895.)

■ TRADUCERI

O afacere între specialiști :

Prin 1840, cred, trebuia tradusă o inscripție cartagineză. Generalul Duvivier a oferit această versiune : „Aici se odihnește Amilcar, tatăl lui Hannibal, ca și el iubitor al patriei și neînduplecat cu dușmanii”. Dl. de S. susținea altă versiune : „Preoteasa zeiței Isis a înălțat acest monument în cinstea primăverii, a grației și a trandafirilor care farmecă și fertilizează lumea.” Dat fiind faptul că amindoi traducătorii se încăpăținau că versiunea lor e corectă, Academia a numit un al treilea expert a cărui traducere, iată-o : „Acest altar este destinat zeilor vântului și al furtunii ca să le liniștească minia.

(J. DENIZET, les Mensonges de la science, 1868.)

■ TURNUL EIFFEL

O voce dintre miile de adversari :

Turnul Eiffel, mărturie a imbecilității, a prostului gust, a prostiei arogante... Este monumentul-simbol al Franței industrializate. Are menirea să fie insolent și dobitoc ca și viața modernă și să strivească cu înălțimea lui stupidă tot ceea ce a fost Parisul părinților noștri, Parisul amintirilor noastre...

(ÉDOUARD DRUMONT, la Fin du monde, Paris, 1889.)

■ BROASCA ȚESTOASĂ

Își clocește ouăle cu privirea :

Se spune că broasca țestoasă își clocește ouăle privindu-le cu mare atenție.

(JEAN MOCQUET, Voyages en Afrique, Asie, Indes, 1617.)

■ TEMPERATURĂ

Să nu exagerăm :

Este o greșeală să evaluăm temperatura soarelui la milioane de grade. Ex-

periențele chimiștilor vin să demonstreze că există o limită de temperatură și că peste limita de 2.000 de grade nu poate fi înregistrat nici un corp din univers.

(HENRY DEVILLE, Compte rendu de l'Académie des Sciences, 1874.)

■ TUTUN

Tutunul nu provine din America ; tutunul, acest narcotic abrutizant de care guvernele constituționale se folosesc pentru a otrăvi populația și a o menține adormită sub jug ; tutunul care a dus la pierzanie Spania, Turcia și Franța, tutunul este una din creațiile diabolice ale planetei Leverrier.

(ALPHONSE TOUSSENET, l'Esprit des bêtes, zoologie passionnelle, 1847.)

■ SUD

Un naufragiu în nisip :

Vaporul grec Michaele-Embericos a transmis un mesaj telegrafiat anunțând că este pe cale de a se scufunda la 20 de mile în sudul Oranului.

(LE NOUVELLISTE DE LYON, 23 nov. 1931.)

■ ZAHĂR

Un mister de neexplicat :

Nu este oare un fapt singular că din sfeclă, care are culoarea roșie, se obține zahărul care este alb ?

(MARIE O'KENNEDY, Inventaire de ma chambre, 1887.)

■ SURDO-MUȚI

O revendicare :

Toate clasele sociale ar trebui reprezentate în noua Cameră. De ce oare partea atât de interesantă a surdo-muților să fie exclusă ?

(FERDINAND BERTHIER, declarație în campania electorală, Paris, mai 1848.)

■ VICTIME ALE RĂZBOIULUI

Un comunicat oficial anunță că o bătrână cipriotă a fost ucisă vineri pentru că nu a răspuns somațiilor unei patruli. Comunicatul precizează că victima era surdă. (Agenția Reuter). Le Monde, 20 oct. 1956.

Are o scuză :

(WARRINGTON DAWSON, le Nègre aux États-Unis. 1912).

li lipsește încă ceva :

(CHARLES TELLIER, *la Conquête pacifique de l'Afrique Occidentale par le soleil*, 1890.)

După examenul craniului :

Frenologii au studiat minuțios cra-

■ ■ ■

Niște indivizi periculoși :

(PIERRE NICOLE, *Visionnaires*, 1666.)

Dragi ascultători, fiți pe recepție :

(L'ÉCLAIREUR de l'Est, 24 oct. 1933.)

Sentinta lui Bossuet :

(BOSSUET, *Maximes et réflexions sur la comédie*, 1694.)

Reprosurile lui Rousseau :

(JEAN-JAQUES ROUSSEAU, *Lettre à d'Alembert sur les spectacles*, 1758.)

Dacă ne gândim bine, Molière vorbeşte prost ; se serveşte de frazele cele mai forţate şi cele mai puţin naturale. Terenţiu spunea în 4 cuvinte, cu cea mai mare simplitate, ceea ce acesta n-ar spune decît cu o multitudine de metafore, care sînt aproape de brambureală.

(FÉNELON, *Lettre sur les occupations de l'Académie*, 1714)

Ca tapiţer, Poquelin avea, probabil, oarecare merite, dar ca poet e un ticălos pe care l-am fi fluierat, dacă ar fi apărut în 1870.

(THEOPHILE GAUTIER, *le National*, 9 janv., 1887)

A propos de Don Juan

Cine poate suporta îndrăzneala unui farseur care ia în deridere religia, care face şcoală din libertinaj şi care încredinţează măreţia dumnezeiască unui stăpîn şi unui valet de teatru, unui ateu care îşi bate joc de toate şi unui valet mai neglegiuit chiar decît stăpînul său, prin aceea că-i face pe alţii să ridă ?

(B. A. de ROCHEMONT, *Observations sur une comédie de Molière intitulée „le Festin de Pierre”*, 1665.)

WILLIAM SHAKESPEARE

Eră cit pe ce să nu fie Shakespeare :

Dacă o zăpăceală a lui Shakespeare nu l-ar fi obligat să-şi părăsească comerţul cu lînă şi oraşul natal ; dacă nu s-ar fi angajat într-o companie de actori şi, dacă dezgustat de condiţia de comediant,

nu s-ar fi făcut autor, imprudentul negustor de lînă n-ar fi fost niciodată poetul care şi-a cîştigat o atît de mare celebritate.

(*Curiosités de la littérature*, traduse de M.T.P. Berlin, 1810.)

Cîţiva adversari :

Shakespeare este ininteligibil.

(John Dryden (1631-1700), citat de Victor Hugo, William Shakespeare)

Cu tot entuziasmul admiratorilor săi, el nu va impune niciodată grosolăniile sale barbare oamenilor de gust şi bun simţ.

(ABBÉ GOURIO, *Galerie littéraire*, 1837.)

Prima declaraţie : Nu-l înţeleg întotdeauna pe Shakespeare.

A doua declaraţie : Nu-l îndrăgesc întotdeauna pe Shakespeare.

A treia declaraţie : Shakespeare mă plictiseşte întotdeauna.

(JULES RENARD, *Journal*, 24 iulie, 1896.)

În fine, un timid apărător :

Shakespeare, el însuşi, aşa grosolan cum era, nu era lipsit de lecturi şi ceva cunoştinţe.

(JEAN-FRANÇOIS de la HARPE, *Introduction au cours de littérature*, 1799.)

Părerile lui Voltaire :

Pieseale lui sînt monştri ai tragediei. Sînt unele care rezistă mai mulţi ani ; se botează în primul act un erou care moare de bătrîneţe în al cincilea ; apar vrăjitori, ţărani, bufoni, gropari care sapă o groapă şi care fredonează cîntece de pahar jucîndu-se cu nişte cranii ; în fine, imaginaţi-vă ce puteţi mai monstruos şi mai absurd — pe toate le veţi găsi la Shakespeare.

(VOLTAIRE, *Essai sur la poésie épique*, 1728.)

Un saltimbanc care are şi salturi norocoase.

(*Lettre à l'Académie*, 1776.)

Traducere de
TRAIAN T. COŞOVEI

CARTEA RECORDURILOR

● Numărul total al vulcanilor activi cunoscuți pînă în prezent este de 455 la care se adaugă cifra estimativă de 80, care reprezintă vulcanii submarini. Cea mai mare concentrare o întîlnim în Indonezia, unde 77 din 167 de vulcani aflați aici s-au aflat în erupție de-a lungul istoriei.

● Cea mai puternică erupție a fost, probabil, aceea a vulcanului Tambora, din insulele Sumbawa, Indonezia, petrecută la 5-7 aprilie 1815. Materia expulzată atunci a fost estimată la peste 36 milioane de cubice. Energia declanșată a fost de $8,4 \times 10^{26}$ ergi. În urma acestei erupții s-a format un crater cu diametrul de 7 mile.

● Cea mai mare explozie a produs-o vulcanul Krakatoa, Indonezia, la 27 aug. 1883. 163 de sate au fost șterse de pe fața pămîntului și peste 36 000 de oameni uciși de valul seismic uriaș care s-a produs. Bucăți masive de stîncă au fost proiectate la 34 milioane de metri, iar cenușa nu a încetat să cadă la zece zile după explozie.

● Prima traversare a Atlanticului de Nord a fost realizată de A. C. Read împreună cu echipajul său, între 16 și 27 mai 1919, cu o viteză de 155 km/h. Întregul zbor, pe o distanță de 7 591 km, a durat 53 de ore și 58 de minute.

● Primul zbor transatlantic non-stop a fost efectuat de către piloții J. W. Alcock și A. W. Brown pe 14 iunie 1919, ei zburînd 3 154 km.

● Al 79-lea om care a traversat Atlanticul, zburînd singur de astă dată, a fost căpitanul C. A. Lindberg, pe 20 mai 1927. Zborul său a durat 33 de ore și 29,5 minute, timp în care pilotul a parcurs 5 810 km.

● Primul zbor non-stop deasupra Pacificului a fost efectuat de C. Pangbord și H. Herndon în octombrie 1931, în 41 de ore și 13 minute.

● Primul zbor non-stop în jurul lumii a avut loc în 1949 cu avionul Lucky Lady II, pilotat de căpitanul James Gallagher, în 94 de ore și 1 minut. Nava a fost de 4 ori alimentată cu combustibil în zborul pe o distanță de 37 742 km.

● Cel mai scurt zbor din lume este cel dintre localitățile Orknew Islands și Papa

Westray efectuat în 58 de secunde de către căpitanul A. D. Alsop.

● Cel mai scurt timp de zbor între centrul Parisului și centrul Londrei este de 38 de minute și 58 de secunde și a fost efectuat de D. Boyce pe 24 septembrie 1983, care a folosit motocicletă și elicopterul pînă la aeroportul Le Bourget, avionul cu reacție pînă în Kent și iarăși elicopterul pînă în centrul Londrei.

● Turbopropulsorul sovietic TU-114 este cel mai rapid avion cu elice, el putînd atinge viteza de 877,212 km/h.

● Columbia, naveta spațială lansată la Cape Canaveral în Florida, a doborît toate recordurile zborurilor spațiale atîngînd viteza de 26 715 km/h și cea mai mare viteză la aterizare, de 347 km/h, pe 14 aprilie 1981.

● Altitudinea cea mai înaltă atînsă vreodată de un avion este de 37 650 metri, performanță deținută de sovieticul A. Fedotov, de pe 31 august 1977.

● Cel mai mic avion cu reacție, Silver Bullet, atinge viteza de 450 km/h și cîntărește 196 kg.

● Avionul cu reacție cu cea mai mare capacitate este Boeing 747 care poate transporta pînă la 500 de pasageri, atîngînd viteza maximă de 969 km/h.

● Cea mai lungă distanță parcursă non-stop a fost realizată de un Boeing 747 SP în zborul săptămînal PAN-AM Sydney - San Francisco de 13 ore și 25 de minute. Cursa măsoară 12 030 km.

NICU PIRVULESCU

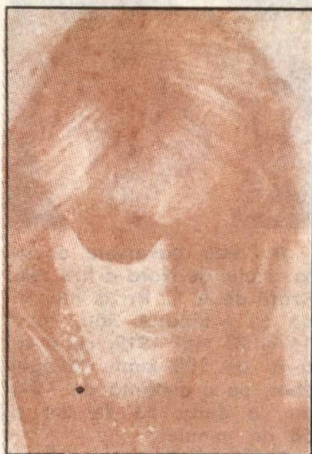
ETC., ETC., ETC.

DISCOGRAFIE CONTEMPORANĂ

■ **EURHYTHMICS**, duo britanic format în anul 1981. Se pare că după căsătoria lui Dave Stewart cu Siobhan Fahey (Bananarama) grupul apare din ce în ce mai rar în topuri. Dave este deja tată și are multe obligații de familie. Blonda Annie Lennox are toate motivele să se gândească la o carieră solo.

■ **CHRIS DE BURGH** — este născut la 15 oct. 1948 în Buenos Aires/Argentina, devenit apoi cetățean irlandez. Ultimul său succes de top: „The Simple Truth“

■ **SAMANTHA FOX** — prezintă și anul acesta în topuri cu discul „True Devotion“

■ **GEORGE MICHAEL** — este născut la 25 iun. 1963 la Londra. Numele său adevărat este Georgios Kyriacou Panayiotu, tatăl său fiind venit din îndepărtatul Cipru.

■ **BILLY IDOL** — rău, agresiv, ciudat, venit parădă din altă civilizație.

■ **CRISTI MINCULESCU**, solistul vocal al formației hard-rock IRIS. Este născut la 9 ian. 1959 în Pitești. Înălțime: 1,88 m; greutate: 76 kg. Brunet. Ochi negri. Necăsătorit. A debutat în 1979 cu trupa „Harap Alb“. Din 7 ian. 1980 cântă în formația „Iris“. Multe din piesele de rezistență din repertoriul trupei sînt compoziții ale sale, prezente și pe ultimul album, intitulat sugestiv „Nu te opri“. Printre marile sale pasiuni este și fotbalul, putînd fi văzut adesea participînd activ la antrenamentele echipei „Universitatea“ Craiova. Cea mai mare pasiune este însă muzica. „Este o parte din viața mea“ afirmă Cristi Minculescu.

■ **LOREDANA GROZA**, „copilul minune” al muzicii ușoare românești, s-a născut la 10 iunie 1970 în orașul Gh. Gheorghiu-Dej. A început să cînte „inteligibil” încă din primul an de grădiniță, perioadă cînd semnalăm prima ei apariție în public. Următoarele ieșiri la rampă le face în calitate de actriță, cîștigînd locul 1 la concursul de teatru pe școli, cu piesa „Problema problemei”. Era în clasa a II-a. Talent actoricesc avea, voce, de asemenea, problema problemei era, încotro? Sortii aveau să decidă: în clasa a VIII-a își face debutul oficial în calitate de solistă vocală de muzică ușoară, pe scena Casei de Cultură Gh. Gheorghiu-Dej. Cîștigă apoi concursul interjudetean „Retorta de cristal” iar în anul 1985, locul 1 la „Toamna culturală băcăuană” și Premiul I la „Cîntarea României”. Trece de prima etapă la „Steaua fără nume” și cîștigă Premiul pentru interpretare la concursul „MAMAIA — '86”. Etapa a II-a și a III-a (oct. 1987) ale concursului „Steaua fără nume” au fost trecute cu mult succes. La concursul „MAMAIA '87” și apoi la „Melodii '87”, Loredana este invitată pentru a da recitaluri. Voce de excepție, farmec, dezinvoltură, iată câteva din atuurile cu care ea cucerește asistența. Loredana Groza este ceea ce se cheamă o „vedetă”.

■ **MANDY** (Amanda Louise Smith) — o „baby-doll” à la Bardot care la 18 ani are două „meserii”, fotomodel și pop-star. S-a născut la Londra la 17 iul. 1970. Are 1,68 m și 55 kg. De curînd a fost chemată la Hollywood.

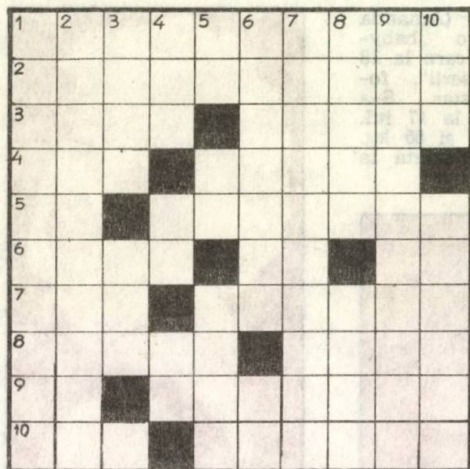

■ După muzică și film, **MADONNA** și-a încercat cu succes talentul și în teatru. Va fi oare definitivă trecerea de pe scena de concert, pe scena de teatru? Sperăm să fie un capriciu de moment. Oricum ar fi, imaginea supervedetei muzicii pop, **MADONNA**, nu va putea niciodată fi umbrită de imaginea actriței cu același nume.

Grupaj realizat de
MIRCEA ZANE

■ **Thomas Anders și Dieter Bohlen** de la **MODERN TALKING**. Vor mai cînta vreodată împreună?

DEFINIRE ANTON PANNESSĂ

ORIZONTAL: 1) Substanță sprijinitoare / Ce te ține pe picioare. 2) Tiran rău, mare, bogat, / Nu demult în lături dat. 3) Pe vremuri epidemie / Cine-a scărpinat-o știe. ● Nici nu intri bine-n casă / Că te și-mbie la masă. 4) În fiecare an / Scos din... răcan. ● A chema la oaste / Deși te cunoaște 5) Oricine o știe / Pusă pe teltie ● Metodă sau femeie, dar nu una oarecare / Ci cea mai radicală pentru marea curățare (pl.) 6) Deși

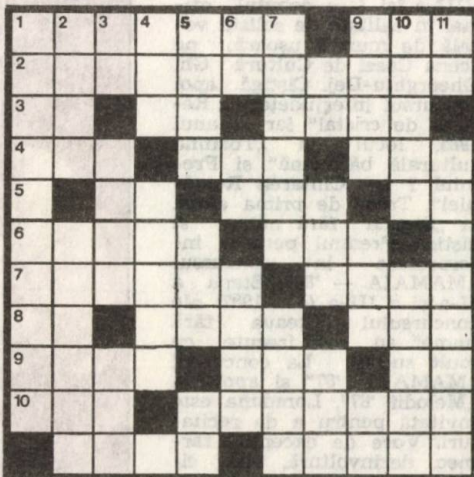
nu-i spus apriat / Iacă un dispreț... scuipat ! ● O vorbă legată / Scrie-o îndată ! ● După mari ploi / Pe tălpi la noi 7) Știe fiecare : / Penurie mare ● Vrei nu vrei încerci ; / Pa-gubă-n ciuperci / Sau un soi de rîie / Spusă pe domnie (pl.) 8) A ofta și plînge / Bez lacrimi de singe ● Nici în casă nu înghea-tă / Că taie coada la miță 9) De muieri ghi-cit / Pentru... vărui ! ● Toți cei ce se poartă bine / Sînt cînștiți cum se cuvine 10) O ! ce bun ar fi / De dus pe pustii (!!) ● Afară bine centrat / Înăuntru roată luat / (Tocma: cit ii măsurat / Să nu mai fie uzat !).

VERTICAL: 1) Mai după simț, ochi, pi-păit sau ureche / Este o (sau un ?) ghicitoare străveche. 2) O mină spartă ce o trage ața / Să-ți mince banii, zilele, viața. 3) Un fel de zis „zit“ / Cînd ți-e pînă-n git. ● Nu-i de-senat chiar bine / Dar arată lingă sine. 4) Cînd de apă a scăpat / Repede s-a îmbă-tat / (Oricum ni-i neam : / Noul Adam) ● E și vâietat / Și aur curat ! ● Ia o indo-ială / Cam... provincială ! 5) Micul spărgă-tor / Trece-l cîștigător. ● O carte vie ? / Vorbă să fie ! ● A fost demult odată / Plîne din cer picată / Acu' nu mai e nemică / Fără cît via o strică. 6) Telegari la șa sau tras / Se recunosc după pas. ● Are sau n-are ureche / Da-i de vin măsură veche. 7) Eu, ea, el, sau dumeata / Poa' să fie cine-o vrea / (Mai ales că n-are mare căutare !). 8) Și pe deget-mărunțit-incăpe / Da-nainte este un inel în ape (pl.). ● La mușcoale sau la at / Asta nu-i de întrebat / (Ci, cel mult, este de dat !). 9) Ne punem cu strămășii-n rînd / De facem un efort de gînd / (În tot ce la-tinul ne lasă : limbă, casă ; fem.). 10) Prac-tică și teorie : / Măsură de istorie. ● Așa-i de priceput, versat / Că poate ajunge... de-corat !

NICULAE CRIȘAN

PLASTICĂ

ORIZONTAL: 1) Pictor contemporan care s-a inspirat din peisajele bucurestene în pinzele intitulate „Peisaj la Pasărea“, „Lacul Tei“ și „Peisaj la Ciurel“ (Henri) — Locul specific Bucureștiului de altădată, imortalizat de penelul pictorului francez Michel Bouquet (...lui Manuc). 2) Periferiile Capitalei redată într-o pinză semnată de Ion Andreescu („...Bucureștilor“ ; sg.). 3) Uliță la periferie ! — Intrarea în Capitală ! — A surprins pe o remarcabilă pinză „Construcția Casei Scînteii“ (Corneliu). 4) Afluent al Pripetului — Statuie ridicată la Cotroceni în memoria eroilor genisti, operă a sculptorului Spiridon Georgescu (pl.) — Pisc în Alpi. 5) Literă grecească — Acid adenozin trifosforic (abr.) — Gară centrală ! 6) Artist care a fixat pe pinză „Terasa Oteteleşanu“ (Camil) — Întreprindere bucureșteană de aparatură optică (abr.). 7) Școală filozofică grecească — Aprig. 8) Nichel (simb.) — Ridicât (pop.) — Lac imortalizat pe pinză de maestrul Henri Catargi într-o suită de pei-

saje realizate la Pasărea sau Ciurel. 9) Clădire impozantă a Capitalei, care a constituit

Jucăria

(enigmă : 5 litere)

Se lasă seara. Trece pe cer o fluturare
De porumbei. Nimica, păstorule,

Mai mult ca jucăria ce buza mea
frământă
Și-ngină-ncet un murmur de papuri
și izvoare.

Să ne lungim la umbra de paltin.
E răcoare

Și iarba moale. Lasă și capra
ce se-avintă,

Să urce pe o stincă, să roadă-o
creangă frintă,

Fără s-audă iedul ce-i cere
de mincare.

Căci jucăria mea, cu șapte tulpine
de cucută

Lipite între ele cu ceară-i ne-ntrecută
Să plingă ori să geamă, să cinte,
să suspine.

Să vii. Te-oi învăța divina lui Silen
măiestrie,

Să suflî-n tuburi sacre, iar sunete
senine

Se vor-nălța în aer cu-o dulce
armonie.

Adaptare după Hérédia
de FLORENTIN TITUS VASILESCU

CINEMATOGRAFICA

(Monoverb cu incastu anagramat :
xxDxxx)

(Metagramă anagramată
xxxxxxxXxxx - xxxxxSxxxx)

subiect de inspirație pentru lucrările pictorilor Baba și Al. Ciucurencu („...Scînteii“) — Abreviație uzuală pentru București — Eu (arh.). 10) Îmbibate cu apă — Autorul acuarelei „București în 1831“, una din cele mai vechi vederi autentice din Capitală. 11) Bravi apărători ai patriei, cărora le este dedicat monumentul din fața Academiei Militare, opera sculptorilor Butunoiu, Băicoianu, Ionescu și Dămăceanu — Interval de timp în care este văzut Bucureștiul, de clasicul picturii noastre Ion Andreescu (pl.).

VERTICAL : 1) Pictor român, maestru emerit al artei, realizatorul pinzelor intitulate „Casa Scînteii“, „Teatrul de Operă și Balet în construcție“ și „Parcul Herăstrău“ (Alexandru). 2) Clasic al picturii românești, autorul lucrării „Iarna, la marginea orașului București“ (Theodor) — Animator al culturii românești a cărui statuie se află în piața din fața Universității, alături de cele care îi reprezintă pe Gh. Lazăr, Soiru Haret și Mihai Viteazul (Ion...-Rădulescu). 3) Tudor Popescu — Curtea..., denumire a Palatului domnesc, rener fixat într-o „vedere a Bucureștilor“ pe unul din tablourile executate

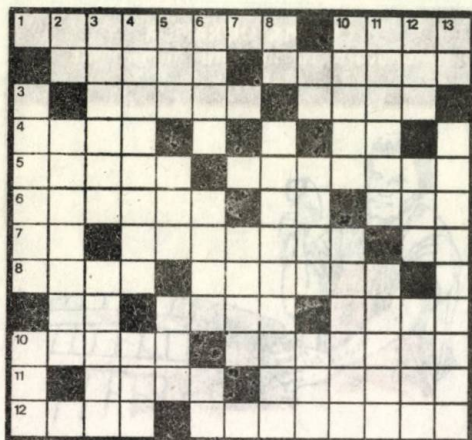
de pictorul francez Bouquet între 1840—1848 (pl.) — Partea lichidă a singelui. 4) Monument arhitectonic ridicat în memoria eroilor căzuți în primul război mondial, pe șoseaua Kiseleff — Cuvinte de laudă (sg.). 5) Adevărat — Dat în leagăn — Periferiile Bucureștiului ! 6) Grigore Jora — Dinsa — Imaculată. 7) Dragi — Construcție comună în peisajul bucurestean surprins pe pînză de Camil Ressu și într-o litografie de pictorul francez Charles Doussault (... Colței). 8) Rădăcină — Durat peste apa Dimboviței în București, a inspirat unul din tablourile lui Marius Bunescu — Pictor și desenator argentinian (1862—1918). 9) Defect — Cere monie — Barbu Paraschiv. 10) A fixa o navă la tîrm — Material în dungi. 11) Neon — Pictor italian care, în albumul său „București în 1869“, a grupat o serie de acuarele reprezentînd dealul Filaretului, tirgul Moșilor, Dimbovița și Colentina, așa cum se aflau la jumătatea secolului al XIX-lea.

Dictionar : CNA, ARP, ATP, CAO.

GEORGE MAGHERU

ETC., ETC., ETC.

PRIN CIȘMIGIU

ORIZONTAL : 1) General și diplomat rus (1788—1872), președinte plenipotentiar al divanurilor Moldovei și Țării Românești (1829—1834), din dispoziția căruia a început să fie amenajată grădina Cișmigiului, în anul 1830, prin asanarea unor mlaștini provenite din izvoarele de lângă actuala stradă Știrbei Vodă (Pavel Dmitrevici) — „...galbenă în Cișmigiul”, tablou de Micaela Eleutheriade. 2) Compozitorul român al cărui slagăr „S-a înnoptat în Cișmigiul” (1955) a rămas, peste ani, o melodie de neuitat (Elly) — Scriitor român (1902—1974), în al cărui roman „Jocul cu moartea”. Diplomatul, împreună cu fratele său Dick, antrenează întreaga familie într-o sinucidere colectivă, ei urmînd să se impuste în Cișmigiul, dar, în realitate, negîndu-se serios la acest act (Zaharia). 3) Actor și autor dramatic român (1814—1896), care a interpretat în 1865 cantoneta „Plăcîntarul de la poarta Cișmigiului” (Matei) — Instrument muzical format dintr-un sistem de tuburi sonore. 4) Localitate în Belgia — Theodor (abr.). 5) Tensiune neuropsihică — Eleva din piesa „Simple coincidente” de Paul Everac, care se întîlneste cu Mia, o vinzătoare, în dreptul cofetăriei „La Buturugă” din Cișmigiul. 6) „...din Cișmigiul”, tablou

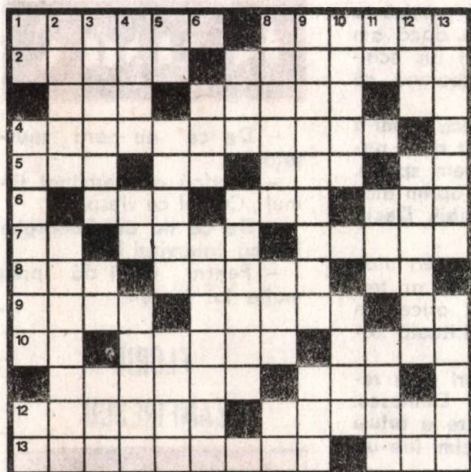
din creația pictorului Nicolae Dărăscu — Notă muzicală — Pisc în Elveția. 7) Rodica Rarău — Compozitor român, din a cărui creație desprindem piesa vocal-simfonică „Cișmigiul de toamnă” (Mircea) — Corina Oprea. 8) Insulă din arhipelagul Marchize — Poet român (1891—1945), inspirat de frumusețea unui „Cișmigiul de toamnă” (Ion). 9) Măsură de suprafață — Servesc la prăsit — După cinci. 10) A mări de o mie de ori — A auzi. 11) Clasic al picturii românești (1831—1891), care a transpus pe pînză un colț pitoresc al Cișmigiului în cunoscutul tablou „În parc” (Theodor) — Ion cu sarcină electrică pozitivă, care este atras de catod. 12) „...roman”, rotonda aflată în partea dinspre bulevardul Schitu Măgureanu a Cișmigiului, cu un diametru de circa 20 m (neart.) — Poet și pictor român, distins cu Marele Premiu al Uniunii Scriitorilor pe 1985, care a stat „În Cișmigiul” (vol. „Cîntare Cetății lui Bucur”) și a realizat tabloul „Bănci în Cișmigiul” (Radu).

VERTICAL : 1) „...vulpi și zăbrele”, povestire științifico-fantastică de Vladimir Colîn, a cărei scenă finală se petrece în Cișmigiul, noaptea (vol. „Imposibila oază”) — În reluare. 2) Ioana Roman — Pictoriță română, al cărui tablou „În Cișmigiul” apare încărcat de vegetație și flori (Margareta). 3) „...în Cișmigiul”, tablou în care M. H. Maxy redă un aspect social din Bucureștiul de altădată — Arie (reg.). 4) Poet (1850—1889) care „există pentru simțirea românească cu o statură neatinșă de vreun alt mare poet național”, al cărui bust, din marmură albă, așezat pe un soclu înalt de piatră, se află în rotonda din Cișmigiul închinată celor mai valorosi 12 scriitori români (Mihai) — Întreprindere de material didactic (abr.). 5) Localitate în Afghanistan — Sportul minții — Eroină din romanul „Craii de Curtea-Veche” de Mateiu I. Caragiale, înfățișată plimbîndu-l pe Pantazi, cînd era mic, prin Cișmigiul. 6) Localitate în R.P. Chineză — Fost mare dregător al lui Mihnea Turcitu (1589—1591) — Nota bene (abr.). 7) Coastă abruptă a unui deal. 8) Florica Suciu — Compozitorul (1903—1960) a cărui melodie „Te-aștept diseară-n Cișmigiul” încîntă și astăzi, după mai bine de trei decenii de la lansarea sa (Ion). 9) Tonă (abr.) — Rege al Irlandei (m. 405) — Vehicul rustic. 10) „...de dragoste pentru București”, volum de însemnări de Florentin Popescu, în care un capitol se intitulază „De la Cișmigiul de altădată la Parcul Tineretului” (pl.) — Case mici. 11) Scriitor român (1872—1914), care, împreună cu St. O. Iosif, a scris poezia „Cișmigiul” (Dimitrie) — Muza comediei (mit.). 12) Virf în Anglia — Oglînda de apă din mijlocul Cișmigiului — Localitate în R.S.F. Iugoslavia. 13) Simbolul aurului — Prozator român (1880—1961), „creatorul mitologiei narative românești”, căruia i-a fost dedicată poezia „Cișmigiul” de către Dimitrie Anghel și St. O. Iosif (Mihai).

Dictionar : ESEN, LAD, EIAU, ARMAN, LAL, ENLE, NIAL, SCA, STON.

ADAM STOICA

SPORT

ORIZONTAL : 1—2) Patru mari cluburi bucurestene, cu sediile centrale în Ghencea și, respectiv, în Șos. Ștefan cel Mare, Giulești și Pantelimon. 3) Indicație pe biletul de intrare — Are și el un parc sportiv, căutat mai ales de amatorii jocului cu balonul oval — La margine de București! 4) Impozantă sală cu multiple funcțiuni cultural-sportive, gazdă a numeroase gale de box, meciuri de hadbal etc. 5) La ieșirea din stadioane! — Personal... la telefon! — Pe cal — Trup gol! 6) Un fel de... culoare — Prezent la repetiție — Distincția marilor căpitani la Poartă. 7) Siglă pentru Clubul Scolar — Construcție înaltă de 80 m., din complexul „23 August”, pentru antrenamentul parasutistilor sportivi — ...romane.

amfiteatru cu 5 000 locuri, unde pe vremuri se organizau cele mai mari gale de box și de lupte din țara noastră (sg.; neart.). 8) Siglă pentru „Universitatea populară București” — Exigent — Servește! 9) Roșcatul de la curse — Construcția noastră cu rezonanțe sportive — Bir! 10) Ieșire... în tir! — Verb conjugat sportiv în Floreasca. Tei, Pantelimon etc. — Alb cu negru (fem.). 11) Cromatică — În... gol. 12) Material... pentru feroviari — Li s-a amenajat un parc în partea de sud-est a orașului, cuprinzând Palatul Sporturilor și Culturii și atractivul Orașel al Copiilor. 13) Complex sportiv în cartierul omonim, cuprinzând, printre altele, o sală de sport cu 3 000 locuri și un bazin — Un fel de aprobare.

VERTICAL : 1) Sere! — Amenajări edilite, dintre cele cu dotări sportive detașându-se „23 August”, Tineretului, Libertății etc. — Radu Florescu. 2) Tichet — ...studentesc unul dintre cele mai vechi cluburi bucurestene de fotbal. 3) Poartă gradele militarilor — Prefix pentru doi — Prefix pentru „tot”. 4) Tot pe loc — Smecher... la fotbal! — Compus din două unități. 5) Jilav — Vechi echipă bucuresteană de fotbal — Mătuși. 6) Aparat de gimnastică — Sală de sport din complexul Constructorul, în apropiere de stadionul „23 August”. 7) Grămadă rugbistică — A se tine de carte. 8) Un bilet mai vechi — Vreme multă — Pecete! 9) Urmărite în deplasare — Drum... de roman. 10) Bună pentru... baschet — Un cavalierist de altădată. 11) Finalele la fotbal și handbal! — Mare complex sportiv studentesc pe malul locului omonim — Vechi stadion bucurestean, imprumutând inițialele fostei instituții bucurestene de învățământ sportiv universitar. 12) Nu vorbește — Cunoscut poligon bucurestean, gazdă a numeroase competiții interne și internaționale — La intrarea în ring! 13) Alt cunoscut club bucurestean — Nume sub care este cunoscut stadionul Sportului Studentesc.

Dicționar : ANE, OLO

MIRCEA GUJA

— Cînd mă gîndesc c-o să vină iar vară, mă trec fiori fierbinți!

Ciudata carte

(anagramă : 5,8 ; 5,9)

Priveam o carte oarecum incertă,
căci autoarea nu-mi spunea nimic :
ARETA CLUCER : „RACII” pe copertă,
ZECE POVEȘTI. Ciudată treabă, zic !
Aici se-ascunde-o mare păcăleală,
vreun enigmist codița și-a băgat.
Iscoditor, încerc la nimereală
s-amestec majusculile. Și-am dat
de-un prozator c-o operă bogată,
iar titlul cărții sale, de-l găsești,
e o arteră foarte circulată
ce taie-n două mindrul București.

ANDREI CIURUNGA

ETC., ETC., ETC.

OIDIU IULIU MOLDOVAN

— De ce m-ai întrebat la telefon „pe ce temă” trebuie să aibă loc discuția?

— Pentru că sînt teme în care mă descurc cu mai multă ușurință, care îmi sînt mai familiare și pentru că sînt teme care mă încorsetează, mă crispează, mă clăustresc.

— Avansează, te rog, o temă predilectă. Să întreb și simplu, dificultățile interesează întotdeauna opinantul.

— Numai o temă predilectă. Aceeași temă poate fi la fel de fluentă sau extrem de dificilă ca abordare. Importante sînt forma, modalitățile, locul de desfășurare a conversației. Iacă-tă, sînt robul unor aparente ticuri, nu?

— Unor circumstanțe, cred. Să le dăm curs. Deci ne aflăm în biroul directorului adjunct al Teatrului Național unde, pe un ton tranșant, prietenos, formulez simplu o întrebare convențională: ce e rafinamentul?

— Un bun-simț cultivat.

— Te-am întrebat totuși neconvențional, încercînd să obțin o imagine „autograf” a lui O.I.M. pe care-l consider, înainte de toate, un produs al rafinamentului și, în același timp, dacă îmi e permis, un anacolut metaforic, un torpilor de rafinament.

— Ha, ha. Nu vreau s-o raportez la persoana mea pentru că nu-mi place să

vorbesc cu adresă precisă la eul meu. Oricum, dacă am dat rafinamentului un echivalent estetic, înseamnă că îmi aparține.

— Traian Stoica mi-a spus: nu mai mult de o pagină, scurt, n-avem spațiu. Ar însemna să ne oprim aici. Ceea ce e imposibil. Deci: Eminescu!

— Eminescu e cartea mea de căpătii așa cum ar trebui să fie pentru orice om cu o coloană spirituală românească.

— Sînt doi actori care recită extraordinar Eminescu. O.I.M. și I.C. Care e totuși cel mai bun? Trăim într-un secol al ierarhiilor.

— Caramitru e unul din cei mai buni recitatori și se bucură de toată stima și prietenia mea pentru că e unul din foarte puținii artiști-actori care au acces cu har la marea poezie pe care noi românii o avem și care trebuie oficiată cu sacralitate și cu desăvîrșită profesionalitate. Caramitru e unul dintre cei mai aleși. Pe noi ne unește Poezia.

— Iată o superbă pecete a prieteniei. Știi care e definiția prieteniei în viziune nichitastănesciană?

— Prietenul e un înger.

— Adică o imposibilitate.

— Exact. Dacă ar fi să trăim și să reflectăm totul la modul absolut.

— Amintește-ți ceva despre Nichita.

— Eram la Nichita, sună neașteptat un prieten drag și Nichita spune, privindu-l cum trece pragul: parcă e o perdea de Richard!

— Ai vocația prieteniei?

— Am cultivat prietenia.

— Din păcate am avut multe dezamăgiri și acum, cu trecerea anilor, am devenit extrem de circumspect și suspicios.

— Ai bea un pahar de whisky cu Peter O'Toole?

— De cînd l-am văzut într-un spectacol de teatru în care juca rolul lui Mackbeth, NU!

ÎN LUMEA

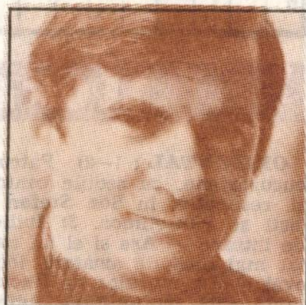
— De ce nu porți mustață?

— Fiindcă am terminat filmul „Cuibul cu viespi”.

— De ce nu dă Gheorghe Dinică interviuri?

— Pentru că-și dă prea multe lui însuși.

FLORIN ZAMFIRESCU

— IACOB, ultimul film al extraordinarului Mircea Daneliuc. Ați apărut cîteva minute pe ecran, dar ați realizat, poate, cea mai intens-expresivă imagine din cinematografia românească.

— Nu vreau să fiu modest, dar nici să fac risipă de modestie. Marea șansă a rolului a fost lungimea sa: Rolul a fost gîndit foarte bine. Expresivitatea derivă din densitate. Oricum, aici e bîruiitor Daneliuc.

— Mă gîndeam ce s-ar fi întimplat cu filmul dacă rolul ar fi fost distribuit unui alt actor. Cum ar fi ieșit? Ce-ar spune Daneliuc, de pildă?

— El ar spune că n-ar fi putut realiza acel personaj cu alt actor.

— Cine e Daneliuc?

— Un mare cineast, dintre cei mai mari.

— Ce i-ați recomanda, totuși?

— Să lucreze mai mult.

THALIEI...

Poate că astfel l-aș reintîlni.

— O foarte generoasă definiție a egoismului. A egoismului încorporat unei perfecte conștiințe a valorii personale. Ceea ce e foarte important în artă. Și deloc scandalos. Deci...

— Il aștept. Șansa mea e să lucreze mai mult. Cam asta e.

— Trăiți intens succesele repute?

— Nu am sentimentul unor foarte multe reușite. Am doar sentimentul tenacității, al rezistenței mele. Am o activitate bogată și în puținele clipe de răgaz, remarc cu amărăciune că nu am timp.

— Sînteți profesor, actor, tată a doi copii și soț al unei soții de aceeași profesie. Trebuie să fie interesantă o astfel de căsnicie.

— Trăiesc bucuria unui soț fericit. Cred că și soția mea resimte același lucru, din punctul ei de vedere.

— Copiii au veleități actoricești?

— Nu știu. Nu-mi dau seama.

— Ce credeți că vor face în viață? Ce șanse le acordați?

— Cred că n-au o altă sansă. Tot asta vor face.

— Și acum întrebările obligatorii: De ce nu purtați mustață?

— Nu înțeleg întrebarea. Am purtat mustață în Morometii.

— Aha! Cred că trebuie să vă pun o întrebare suplimentară. Sînteți circumspect. Ce băuturi preferați?

— Orice fel de băutură pentru că beau foarte puțin și orice fel de whisky, dacă acest răspuns vă mulțumește.

— Cu prisosință. Deci, ați bea un pahar de whisky cu Peter O'Toole?

— Cred că nu.

— Cum așa? Ce v-ar împiedica?

— Emotivitatea. Sînt foarte emotiv. Nu însă și timid!

— Gheorghe Dinică de ce nu dă interviuri?

— Cîstit ar fi ca nici un actor să nu dea interviuri. Ceea ce are de spus o spune pe scenă.

NICU

ALIFANTIS

— Pari un singuratic, Nicu Alifantis. Te trădează și muzica...

— În ciuda aparențelor sînt un tip comunicativ, îmi plac conversațiile, nu-mi place să discut despre mine.

— O faci totuși, exprimîndu-te prin muzică, cu o sinceritate care denunță prolifică ta interiorizare.

— E un mod de a mă denunța. În general nu-mi place să discut despre mine ca persoană intimă-muzicală. Interiorizarea asta vine dintr-un fapt foarte simplu, acela că majorității oamenilor le place să ne considere artiști și nu oameni.

— E condiția obișnuită a artistului care trăiește pe scenă, în cărți etc. și moare în culise.

— Dar el își ia toată hrana din cotidian, are aceleași probleme ca și ceilalți.

— De ce supralicitezi latura umană a artistului, raportată la consumatorul de artă? Dacă toți curioșii ar avea acces permanent la idolii lor, ar fi striviți. Sînt vedete care nu îndrănesc să

traverseze o stradă decît sub pază. Ca să nu mai vorbim de consecințele popularității lui Lennon...

— Sigur că ar fi obositor un astfel de lucru dar eu făcusem afirmația de mai sus gîndindu-mă la interioritatea de care vorbeam și la nevoia de comunicare.

— Ar fi mai bine să te gîndești la consecințele ce vor decurge, probabil, din titlul discului ce urmează să apară în acest an: Piața Romană 9, Nicu Alifantis. Adică adresa ta.

— S-ar putea să ai dreptate. Numai că pînă la apariția discului voi avea altă adresă. Vezi și tu, garsoniera asta a devenit neîncăpătoare.

— Ai prieteni scriitori? Faci parte dintr-o generație tînără, valoroasă. Folosești versuri clasice, totuși.

— Cunosc foarte mulți scriitori, sînt legat de opera lor mai mult decît de ei, însă. Pe mulți nici nu vreau să-i cunosc. Singurul care mă subjugă, și în fața căruia mă simt ca în fața unui lucru de neatinat, e Fănuș Neagu.

— Vă leagă parcă și bălțile Brăilei.

— Intr-un fel, da. Am crescut și m-am format în Teatrul Filotti din Brăila, mai mult decît în bălțile minunatului port.

— Iartă-mă că te întreb, de ce nu porți mustață? Cred că ți-ar sta bine.

— Pentru că port barbă.

— De ce nu porți barbă? (în momentul interviului, interviuatul se poartă ras)

— Pentru că pregătesc o emisiune pentru TV.

— Ai bea un pahar de Fruzula cu Peter O'Toole?

— Aș bea o cupă de șampanie cu Phill Collins.

— E adevărat că Gheorghe Dinică nu acordă interviuri? De ce?

— Pentru că prin felul în care arată și prin ceea ce spune, el însuși e un interviu.

EUGEN CRISTEA

— Te-am zărit cu ani în urmă în Rapidul Traian, destinația Timișoara, unde ți-ai făcut stagiatura. Erăi parcă mai... bine făcut.

— Da, eram mai gras. De ce fugi de cuvinte? Ei, bine, da, înțelegând aluzia pot să-ți spun că într-adevăr Bucureștiul m-a slăbit. În primul rînd pentru că muncesc din greu.

— Revenirea în București presupune, dincolo de efort, și un complex de satisfacții suplimentare.

— Contactul cu alte modalități de expresie: film, TV, radio, cu adevărații titani ai artei românești nu e puțin lucru. Aici, la Teatrul Național, am înțeles ce înseamnă prima scenă a țării.

— Afirmația asta e un reflex al slăbiciunii pe care o ai pentru Radu Beligan?

— Cred că e și un reflex pentru că îl iubesc foarte tare pe acest om și consider că este cea mai mare personalitate artistică a noastră. Îl admir în egală măsură pentru extraordinara receptivitate la ideile înnoitoare.

— Sentimentele sînt mutuale. Se știe că maestrul are, la rîndu-i, o slăbiciune pentru actorul Eugen Cristea. Chiar eu l-am văzut la ieșirea din Național cuprînzîndu-te părintește după umeri.

— Asta va trezi invidie. Scoate-o. Ceea ce știe toată lumea va trebui să rămî-

nă un secret. Următoarea întrebare, te rog.

— Crezi că limbajul corporal e punctul tău forte?

— Cred că da, în măsura în care reprezintă o personalitate artistică. Horia Popescu, ca să nu dau vina pe mine, mi-a mărturisit că a fost plăcut impresionat de modul propriu în care fac pantomimă.

— Pittiș a lucrat cu Jacques Lecok (care a încercat să-l învețe ceea ce știa). Tu?

— Singur. O am în singe.

— Ce presupune pantomima?

— În primul rînd, o foarte bună cunoaștere a propriului tău corp. O introspecție psihofiziologică, dacă vrei.

— De ce nu porți mustăți?

— Pentru că mă face anti-patic.

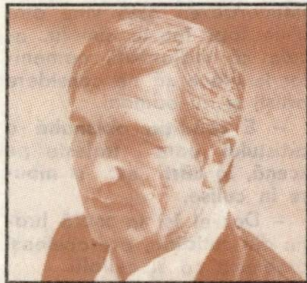
— Ai bea un pahar de bere cu Peter O'Toole?

— Da, dacă ar vrea și el și numai uitîndu-ne împreună la filmul Beckett.

— De ce nu acordă Gheorghe Dinică interviuri?

— Pentru că e atît de închis în el încît nu se exteriorizează decît prin personajele pe care le întruchi-pează.

GHEORGHE DINICĂ

Stimate Gheorghe Dinică, ca orice tînăr aspirant la trofeul suprem din viața artistică, îmi doream un interviu cu dv. Mi-ați scăpat însă întotdeauna printre degete,

deși m-am folosit de toate expedientele clasice: m-am postat cu un ceas înainte de terminarea spectacolelor la intrarea actorilor, m-am angajat pompier, garderobier, recuziter, portar la teatru și în același timp la studiourile Buftea, chelner, oberkellner, la Berlin, unde știam că aveți obiceiul să trageți pe vreme secetoasă, dar întotdeauna mi-ați scăpat printre degete de parcă aș fi fost un pîrlit de copoi pus pe urma celui mai șiret interlop. Am dat chiar zece mîrare ca să pot vinde tutun în cea mai apropiată dugheană de apartamentul în care vă încui-ați cu șapte lacăte ființa secretă. Oamenii vor să știe ce gîndiți, dacă aveți o inimă fremătătoare ca și ei, dacă iubiți, dacă vă lustruiți singur pantofii, dacă vă plac mincărurile piperate sau dacă luați seara somnifere. Dacă vă place Brahms, plăcinta cu rinichi, rachiul de corcodușe. Ați trîntit ușa în nas reporterilor, protestînd că nu dați interviuri. De ce, domnule Dinică, de ce?

— N-am timp, îmi dau prea multe mie însumi.

— Nu e un motiv, să fim serioși...

— Ești agasant. Fie, între noi, pentru că sînt atît de închis în mine încît nu mă exteriorizez decît prin personajele pe care le întruchi-pezi.

— Oamenii nu se mulțumesc cu atît. Vor să știe și ce se întîmplă în afara scenei.

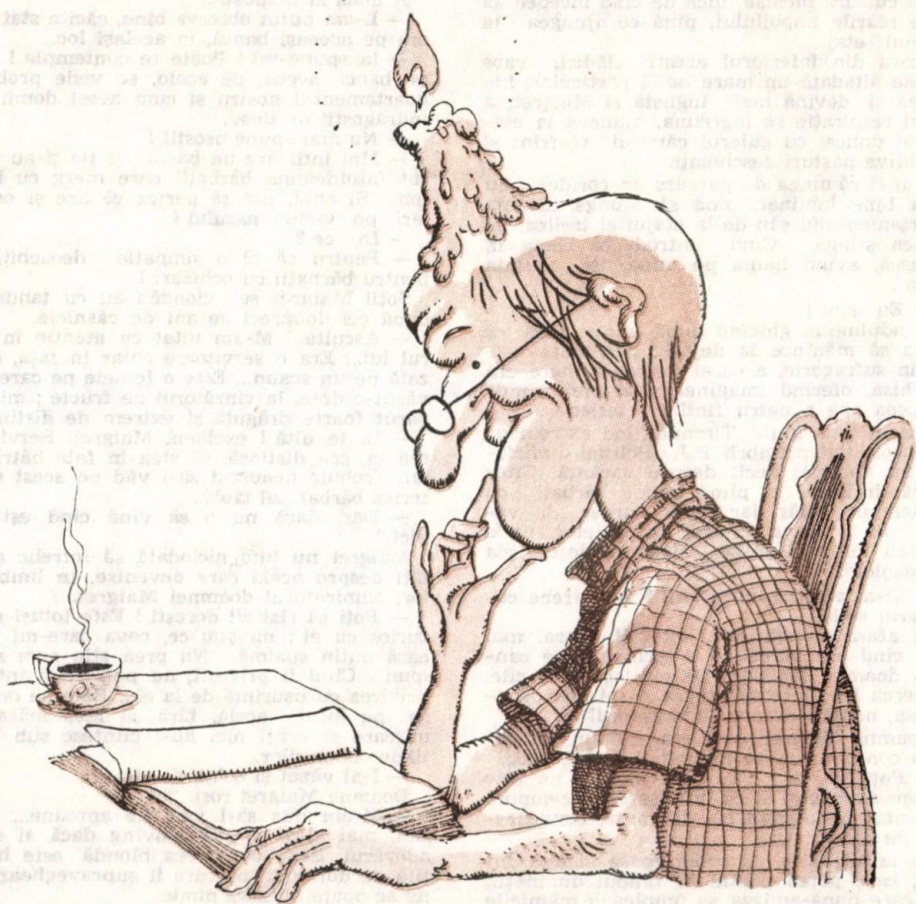
— Cîstit ar fi ca nici un actor să nu dea interviuri. Ceea ce are de spus, o spune pe scenă.

— Nu vă mai ascundeți după cuvinte. Haideti, răspundeți cîstit, onest, drept, just, obiectiv, echitabil.

— Mai e nevoie de cuvinte? Pentru că prin felul în care arăt și prin ceea ce spun eu însumi sînt un interviu.

**Interviuri de
DORIN MĂRAN**

LECTURI SUB ABAJUR

Georges Simenon

ADORATORUL DOAMNEI MAIGRET

Familia Maigret, ca și alte familii, de altfel, avea „tradiții”. De mulți ani, de cind familia Maigret locuia în zona „Place de Vosges”, în timpul verii, comisarul avea obiceiul de a-și desface cravata de o culoare închisă, încă de cind începea să urce scările imobilului, pînă ce ajungea la primul etaj.

Scara din interiorul acestei clădiri, care fusese altădată un mare hotel particular, începea să devină mai îngustă și Maigret, a cărui respirație se îngreuna, ajungea la etajul al doilea, cu gulerul cămășii răsrînt și cu citiva nasturi descheiați.

Îi mai rămînea de parcurs un coridor, nu prea bine luminat, pînă să ajungă în fața apartamentului său de la etajul al treilea, pe partea stîngă. Cînd introducea cheia în broască, avînd haina pe mină, își anunța soția :

— Eu sint !

Și adu-meca, ghicind după miros, ceea ce urma să mînce la dejun ; pătrundea astfel în sufragerie, a cărei fereastră mare era deschisă, oferind imaginea unei piețe, unde clipea apa a patru fontini arteziene.

Era în luna iunie. Timpul fiind extrem de călduros, toți membrii P.J. (Poliției Judiciare) nu vorbeau decît despre vacanță. Citeodată, întilneai în plină stradă bărbați cu hainele pe umăr, iar berea curgea „în valuri” pe trotuarul tuturor cafenelelor, unde existau instalate mese, pentru deservirea „teraselor”.

— Ți-ai văzut admiratorul ? își întreba comisarul soția.

În afara muncii sale, totul îl distra, mai ales cînd era vorba să o tachineze pe candida doamnă Maigret. De cincisprezece zile, plăcerea sa supremă era să o întrebe pe aceasta, noutăți despre „admiratorul ei”.

Doamna Maigret, care era într-un du-te-vino continuu, așeza în timpul acesta masa.

— Poți să rizi !... Eu cred însă că nu este un om ca ceilalți și că înfățișarea și comportamentul lui ascund, cu siguranță, ceva destul de grav...

De la fereastră, se putea vedea piațeta din față, care părea pustie în timpul dimineții, dar care după-amiaza se umplea de mămici și de servitoarele din cartier care, așezîndu-se pe bănci, supravegheau copiii...

La început, doamna Maigret nici nu acordă atenție necunoscutului, care nu putea totuși să treacă neobservat, deoarece totul, în înfățișarea și atitudinea sa, l-ar fi îmbătrînit parcă, cu douăzeci sau cu treizeci de ani.

— Parcă ar căuta ceva ! remarcă doamna Maigret.

În după-amiaza aceea, ea se duse la sora ei și a doua zi, la aceeași oră, îl revăzu pe necunoscut care făcea ocolul piațetei cu un pas domol ; făcu acest lucru o dată, de două ori, dispărînd pînă la urmă înspre Piața Republicii.

Doamna Maigret nu rămase deloc surprinsă să-l vadă și în după-amiaza aceasta, în jurul orei trei, stînd pe o bancă, chiar în fața casei ei, nemișcat, cu ambele mîini sprijinite pe măciulia bastonului său.

La ora patru se mai afla încă acolo. La ora cinci, la fel. Numai spre ora șase se ridică și se îndepărtă prin strada Tournelles, fără să fi vorbit cu cineva.

— Nu crezi că acest lucru este curios ? i se adresă doamna Maigret, soțului ei.

A doua zi îi spuse :

— L-am putut observa bine, căci a stat trei ore pe aceeași bancă, în același loc...

— Ia spune-mi ! Poate te contempla ! De pe banca aceea, de acolo, se vede probabil apartamentul nostru și cum acest domn s-a îndrăgostit de tine...

— Nu mai spune prostii !

— Mai întii are un baston și ție ți-au plăcut întotdeauna bărbații care merg cu baston... Și apoi, pot să pariez că are și ochelari pe virful nasului !

— De ce ?

— Pentru că ai o simpatie deosebită și pentru bărbații cu ochelari !

Soția Maigret se cîndăneau cu tandrețe, după cei douăzeci de ani de căsnicie.

— Ascultă... M-am uitat cu atenție în jurul lui... Era o servitoare chiar în față, așezată pe un scaun... Este o femeie pe care am văzut-o deja, la vinzătorul de fructe ; mi s-a părut foarte drăguță și extrem de distinsă...

— Ia te uită ! exclamă Maigret. Servitoarea ta, cea distinsă, să stea în fața bătrînului. Trebuie neapărat să-l văd pe acest misterios bărbat „al tău”...

— Dar, dacă nu o să vină cînd ești tu aici ?

Maigret nu uita niciodată să întrebe noutăți despre acela care devenise, în limbajul lor, admiratorul doamnei Maigret.

— Poți să rizi cît dorești ! Este totuși ceva curios cu el ; nu știu ce, ceva care-mi crează puțin spaimă... Nu prea știu cum să-ți spun... Cînd îl privești, nu poți să-ți întorci privirea cu ușurință de la el... Rămîne ore în șir, pe locul acela, fără să faci măcar o mișcare și ochii nici nu-i clintesc sub lentilele ochelarilor.

— I-ai văzut și ochii, de aici ?

Doamna Maigret roși.

— M-am dus să-l văd, de aproape... Voiam, mai ales, să mă conving dacă ai spus adevărul. Servitoarea cea blondă este însoțită de doi copii pe care îi supraveghează și nu se poate observa nimic.

— Și rămîne și ea, acolo, toată după-amiaza ?

— Sosește pe la ora trei, de obicei două venirea bărbatului. Croșetează aproape tot timpul. Pleacă aproximativ în același moment, amîndoi. Toată după-amiaza, ea lucrează fără a-și ridica măcar capul.

— Nu crezi, dragă, că există în cartierele Parisului, sute de servitoare care croșetează

sau tricotează, supraveghind copiii stăpînilor ?

— Este posibil !

— Și o mulțime de bătrîni pensionari care nu au altă grijă decît să se încălzească la soare, privind o persoană tină și drăguță ?

— Domnul acesta nu este bătrîn...

— Are aceeași vîrstă cu mine ?

— Cîteodată, pare mai în vîrstă, alteori, însă, mai tinăr.

Și Maigret murmură, simulînd un ton de gelozie :

— Trebuie ca mai devreme sau mai tîrziu, să-l văd și eu...

— Știi Maigret...

Ce anume ?

— M-am gîndit serios. Mă întreb dacă omul acesta nu se află aici pentru a spiona pe cineva...

Zilele se scurgeau cu repeziciune și soarele era din ce în ce mai puternic ; seara, o mulțime de oameni se adunau în jurul piațetei.

— Ceea ce mi se pare ciudat, este că dimineața nu se așază niciodată. Și de ce oare ocolește piațeta de două ori, ca și cînd ar aștepta un semnal ?

— Ce o face oare acum drăguța ta cea blondă ?

— O întîlnesc de obicei la piață, unde nu vorbește cu nimeni, numai cu vinzătorii pentru a le cere ceea ce dorește să cumpere... Nu se tocmește niciodată la preturi... Întotdeauna, pare a se gîndi la altceva...

— Ei bine, cînd voi avea de făcut o supraveghere atentă, am să te pun pe tine să o faci, în locul oamenilor mei...

— Tot timpul îți place să glumești ! O să vezi bine, într-o zi sau alta dacă...

Era ora opt. Maigret mîncase deja, ceea ce i se întîmpla rareori, pentru că, de obicei, era reținut pînă tîrziu în Quai des Orfèvres. Cu mincelele cămășii suflecate, Maigret se sprijinea de pervazul ferestrei, cu pipa între dinți și privea cerul, cu un apus de soare, rozaliu.

Astfel de seri, fără să fie nevoit să descopere un asasin, ori să supavegheze un hoț, erau puține și niciodată, poate, Maigret nu-și savurase atît de bine aroma pipei, cînd, deodată, fără să se întoarcă, strigă :

— Henriette ?

— Vrei ceva ?

— Vîno să vezi...

Maigret îi arată cu pipa, soției sale, o bancă, drept în fața lor. Pe colțul ei, un bătrînul cu alura unui șmechêr, parcă dormita.

— El este ! declară doamna Maigret. Ei, asta-i !

I se părea anormal să-și vadă admiratorul stînd pe bancă la o astfel de oră, neobișnuită.

— Parcă ar dormi, șopti Maigret, aprinzîndu-și din nou pipa. Dacă n-ar fi vorba să urc iar două etaje, m-aș duce să-l văd mai de aproape pe admiratorul tău, să pot ști și eu mai bine cum arată...

Doamna Maigret se duse la bucătărie.

Conținutul celei de a doua pipe era pe sfîrșite ; Maigret rămăsese la fereastră, iar necunoscutul stătea mai departe, pe bancă.

Doamna Maigret se întoarse, se așază cu cîteva lucruri de cusut pe genunchi, zicînd :

— Este tot acolo ?

— Da.

— Nu se închid porțile parcului ?

— Peste cîteva minute...

Paznicul parcului nu-l zărise pe necunoscut. Acesta stătea tot nemîșcat, în timp ce trei dintre porțile cu grile fuseseră deja închise, cînd Maigret, fără să scoată o vorbă, își luă haina și cobori.

De sus, doamna Maigret îl zări discutînd cu paznicul, care își lua foarte în serios meseria și nu voia să-l lase pe comisar să pătrundă în parc. Maigret se îndreptă totuși spre locul unde se afla necunoscutul cu ochelari.

Doamna Maigret se ridică. Simțea că se întîmplase ceva și schiță către soțul ei un gest interogativ. De zile întregi aștepta parcă un eveniment deosebit... Maigret clătină afirmativ din cap ; îl instală pe paznic de pază lîngă grila unei porți și urcă acasă.

— Este mort ?

— De cel puțin două ore, sau dacă nu, înseamnă că nu mă pricep deloc la treaba asta !

— Crezi că este vorba despre o afecțiune a cordului ?

Maigret care-și lega cravata cu greutate, tăcea.

— Ce-ai să faci acum ?

— Să încep ancheta.

Cîteva clipe mai tîrziu, Maigret intră la tînteria din strada Pas-de-la-Mule, telefonă în mai multe locuri, găsi un polițist pe care-l instală în locul paznicului de parc.

Doamna Maigret nu dorea să coboare. Știa că soțului ei nu-i place să o vadă amestecîndu-se în treburile lui. Înțelegea, de ase-

menea, că, de data aceasta, el era liniștit, căci nimeni nu observase mortul și nici pe comisar cînd pătrunsese în parc. Piața era aproape pustie. Numai florăresele se instalaseră la tarabele lor.

Se mirară, văzînd că o mașină se oprește lingă poarta parcului; dar se apropiară cînd veni o altă mașină și un domn cu aer solemn, care făcea parte, probabil, din corpul de procuratură. În sfîrșit, cînd sosi ambulanța, grupul celor curioși număra deja aproape cincizeci de persoane, dar nimeni nu bănuia motivul acestei adunări ciudate, deoarece copacii ascundeau privirilor scena principală.

Doamna Maigret nu aprinsese lumina: i se întimpla adesea acest lucru, cînd era singură. Privea încă piața, vedea cum se deschideau ferestrele vecine, dar nu zări servitoarea cea blondă și atît de drăguță.

Ambulanța plecă prima, în direcția Institutului medico-legal. Apoi porni o mașină, cu cîteva persoane.

Maigret, stînd pe trotuar, discută cîteva minute cu niște domni, înainte de a traversa strada și a se întoarce acasă.

Nu aprinzî lumina? întrebă el, încercînd să distingă ceva, în obscuritatea camerelor.

Doamna Maigret învîrti comutatorul.

— Închide fereastra... Nu mai e cald.

Nu era același Maigret, destins, de mai demure, ci acela de la Poliția Judiciară, grav și serios, care îi făcea pe toți inspectorii tineri să tremure.

— De ce mi-ai spus că individul părea cînd tînăr, cînd bătrîn?

— Nu știu... Era o impresie... De ce? Cîți ani are?

— Nu are nici treizeci de ani.

— Ce spui?

— Spun că acest domn al tău nu era deloc ceea ce părea să fie... Spun că sub perucă lui se ascundea un păr blond și că mustața lui era falsă.

— Dar...

— Nu există nici un dar... Mă întreb și acum, prin ce miracol ai mirosit tu afacerea asta?

Comisarul o făcea aproape responsabilă de ceea ce se întimplase, de această seară strîcată, de munca ce avea să urmeze pentru elucidarea cazului.

— Știi ce s-a întimplat, nu? Ei bine, admiratorul tău a fost asasinat, acolo, pe banca aceea...

— Nu-i posibil! În fața întregii lumi?

— În fața tuturor, da, și fără îndoială tocmai atunci cînd era mai multă lume.

— Crezi că servitoarea aceea?

— Am trimis gloanțele unui expert, care trebuie să-mi telefoneze din clipă în clipă.

— Cum s-a putut trage oare cu un revolver și...

Maigret ridică din umeri, așteptînd tîrlitul telefonului care, într-adevăr, nu întîrzie.

— Alo!... Da, și eu mă gîndeam... Dar aveam nevoie de confirmarea dumneavoastră.

Doamna Maigret părea neliniștită.

— O carabină model special, foarte rară acum... Nu înțeleg. Asta înseamnă că individul a fost ucis de la distanță, de cineva care

stătea, de exemplu, ascuns în spatele unei ferestre cu vedere spre piață... Este, se pare, un trăgător de elită, deoarece a atins exact inima și moartea a fost instantanee.

Doamna Maigret începu să plîngă.

— Îți cer iertare... Este ceva mai puternic decît voința mea... Mă simt vinovată într-un fel... E un lucru prostesc, dar...

— Cînd îți vei reveni, te voi interoga în calitate de martor.

— Eu? Ca martor?

— Ești pînă în prezent singura persoană, care-mi poate furniza informații utile, deoarece curiozitatea ta te-a împins la...

Și Maigret, îi dezvăluie, binevoitor, soției sale, cîteva date din ceea ce știa.

— Bărbatul nu avea asupra lui nici un act... Buzunarele îi erau aproape goale, în afară de cîteva bancnote de o sută de franci, puțin măruntiș și o cheiță minusculă. O să încercăm, totuși, să-l identificăm...

— Treizeci de ani! repetă doamna Maigret.

Înțelegea acum, de unde rezulta acea impresie ciudată pe care o producea acest bărbat tînăr.

— Ești gata să răspunzi?

— Te ascult!

— Te rog să ții cont de faptul că te întreb în exercițiul funcțiunii și că mine voi fi obligat să redactez un proces verbal al acestui interogatoriu...

Doamna Maigret surise, cu un zîmbet șters, căci era de-a dreptul impresionată.

— L-ai văzut astăzi, pe acest bărbat?

— Dimineată nu l-am văzut, deoarece m-am dus la Halles. Dar, după-amiază se afla la locul lui...

— Dar servitoarea cea blondă?

— Și ea era acolo, ca de obicei.

— Nu i-ai văzut vorbindu-și niciodată?

— Nu, se aflau la mai bine de opt metri, unul de celălalt.

— Și rămîneau astfel, nemișcați, toată după-amiază?

— Femeia croșeta...

— Croșeta mereu? De cincisprezece zile, în permanență?

— Da...

— Nu cumva ți-ai dat seama ce model croșeta?

— Nu...

— La ce oră a plecat femeia?

— Nu știu... Eram ocupată la bucătărie, să pregătesc o cremă. Probabil, în jurul orei cinci, ca de obicei.

— După părerea medicului, moartea a survenit într-adevăr în jurul orei cinci după-amiază. Este doar o chestie de minute. Oare femeia a plecat înainte sau după ora cinci, înainte sau după moarte? Mă întreb ce te-a apucat să faci această cremă, tocmai astăzi... Cînd spionezi oamenii, o faci pînă la capăt!

— Crezi că femeia aceasta?

— Nu cred nimic! Știu numai că ancheta mea se bazează doar pe informațiile tale și că ele nu sînt grozave.

— Știi măcar pentru cine lucrează această femeie blondă?

— Intră mereu la nr. 17...

— Și cine locuiește acolo?

— Nu știu. Niște oameni care au o mașină americană, format mare, și un șofer cu aer de cetățean străin...

— Numai asta ai putut observa? Ei bine, ai fi un polițist grozav!... Auzi! O mașină mare, americană și un șofer care...

Dar minia comisarului se stinse într-un zimbet.

— Știi draga mea, dacă nu te-ar fi interesat acest amoretz al tău, m-aș fi aflat acum, într-o incurcătură teribilă! Nu spun că situația ar fi strălucitoare, dar avem, cit de cit, o bază...

— Frumoasa cea blondă?

— Chiar ea, așa cum spui! Asta mă face să mă gîndesc la... Comisarul se îndreptă cu grabă spre telefon și chemă un inspector pe care-l trimise să se posteze în fața casei cu numărul 17, recomandîndu-i că, dacă va vedea o blondă frumoasă ieșind de acolo, nu trebuie să o slăbească din priviri, cu orice pret.

— Și acum, spuse el, la culcare... Vom avea timp miine dimineață.

Cînd Maigret își aruncă o privire pe fereastră, către Place de Vosges, văzu o mulțime numeroasă care se strînse în jurul băncii, unde, cu o seară înainte, fusese descoperit mortul. O florăreasă dădea explicații și, chiar de la distanță îi puteai da seama, după atitudinea sa categorică, cit de sigure îi sint opiniile. Tot cartierul se adunase acolo...

— O cunoști pe femeia aceasta? întrebă comisarul, arătînd cu virful mașinii sale de ras, spre o persoană destul de tină, care

purta un taior englezesc, foarte elegant, de culoare deschisă, destinat plimbărilor matinale în Bois de Boulogne, taior care o făcea să se distingă de femeile din jur.

— Nu am văzut-o niciodată...

— Uite! În dimineața asta, vei face piața, fără să te grăbești. Te vei duce în toate bănciile. Vei asculta ce o să se vorbească și vei încerca, mai ales, să afli amănunte despre servitoarea cea blondă și despre stăpîni ei.

— De data aceasta, n-o să mă mai consideri o „tață“, glumi doamna Maigret. Cînd crezi că ai să te-ntorci?

— Oare, pot să știu?...

Doctorul Hébrard, de la Institutul medico-legal, începu munca, în timp ce unul din ajutoarele sale îi puse bluza de lucru, iar dintr-un stelaj scoase corpul neînsuflețit al necunoscutului.

În același timp, la Palatul de Justiție, doi bărbați în uniforme comparau cu multă răbdare niște amprente digitale.

Nu prea departe de ei, alți specialiști își începuseră treaba, în legătură cu citeva obiecte de îmbrăcăminte: un costum de culoare închisă, cu o linie a croielii mai demodată, niște pantofi butonați, un baston cu măciulie de fildeș, o perucă și niște ochelari.

Cînd Maigret pătrunse în biroul său, îl așteptau acolo trei rapoarte, alinate cu grijă pe masă.

Mai întii, raportul doctorului Hébrard: victima a murit deîndată ce glonțul i-a pătruns în corp și acesta a fost tras de la mai mult de douăzeci de metri, poate chiar de la o sută, cu o armă de calibru mic.

Vîrsta probabilă: douăzeci și opt de ani. Era verosimil faptul că acest bărbat nu făcuse niciodată muncă manuală. Dimpotrivă, practicase multe sporturi, dar mai ales canotajul și boxul.

Sănătate perfectă. În sfîrșit, o oarecare bătătorire a virfului degetelor lăsa să se presupună că necunoscutul se ocupase mult de dactilografie.

Raportul trimis de laborator, se prezenta astfel: hainele fuseseră purtate și de alte persoane, înainte de a aparține ultimului proprietar și fuseseră cumpărate de la negustorii din piața de pe strada Temple. Aceeași origine fusese stabilită pentru baston și pantofi. Peruca, de o calitate destul de bună, avea un model pe care-l puteai procura de la orice coafor. Ochelari: cu lentile plate, fără nici o utilitate pentru vedere.

Nici o fișă avînd amprente digitale cores-punzînd celor ale victimei nu exista.

Maigret rămase citeva clipe gînditor: afacerea nu se prezenta nici bine, nici rău, mai degrabă rău. Se ridică, își puse pălăria și ieși.

Încerca acum să-și imagineze victima înainte de a muri: acest tînăr de 28 de ani, blond, solid, fără îndoială elegant, îmbrăcînd în fiecare dimineață acest costum, cumpărat de la vreun negustor, sub care purta, probabil, lenjerie fină. Ce făcea el oare, pînă la ora trei după-amiază?

Cum putea apoi să rămînă nemișcat, timp de trei ore, stînd pe o bancă, fără să des-

chidă gura, fără să facă un gest? În sfârșit, unde dispărea necunoscutul, noaptea? Care-i era viața lui particulară? Pe cine vedea? Cui vorbea?

Ajunând la numărul 17 își arată legitimația portăresei:

— Ce doriți?

— Aș vrea să știu care dintre locatarii dv. are o servitoare drăguță, blondă, elegantă...

Înțelegând deja despre ce era vorba, portăreasa îl întrerupe.

— Domnișoara Rita?

— Poate. În fiecare după-amiază ea plimbă doi copii.

— Copiii stăpînitor ei: domnul și doamna Krofta, care locuiesc la etajul întâi, de cincisprezece ani. Domnul Krofta se ocupă de importuri și exporturi... Sînt pentru acest lucru niște birouri în strada 4 Septembrie...

După cîteva minute, Maigret sună la primul etaj și multă vreme nimeni nu-i deschise. Sună din nou. În fine, ușa se deschise. Zări o femeie destul de tină.

— Ce doriți?

— Să vorbesc cu domnul sau doamna Krofta... Sînt comisar la Poliția Judiciară...

Femeia se hotări să deschidă și Maigret pătrunse într-un apartament magnific, cu camere spațioase și înalte, cu mobile de bun gust și bibelouri de valoare.

— Scuzați-mă că nu v-am invitat să luați loc. Aș fi preferat ca soțul meu să fie prezent, căci el cunoaște bine valoarea bijuteriilor, deoarece el le-a cumpărat.

Despre ce bijuterii era vorba? Și ce însemna, oare, această poveste nouă și neliniștea tinerei femei care aștepta cu nerăbdare întoarcerea soțului?

Îi era frică să vorbească, pentru a nu spune ceva compromițător, se vedea clar.

— Citim în ziare întîmplări despre furturi, dar, lucru curios, nici nu te gîndești că ți se poate întîmpla chiar ție. Dar în dimineața aceasta...

— Cînd v-ați întors? zise Maigret. Ea tresări.

— De unde știți că am ieșit?

— Pentru că v-am văzut...

— Am ieșit, într-adevăr, cum mi se întîmplă adesea, pentru a lua aer, înainte de a mă ocupa de toaleta copiilor.

Pe palier se auziră pași. O cheie se învîrti în broască.

— Soțul meu... murmură ea.

Și îl strigă:

— Boris! Vino aici... Te așteaptă cineva.

— Comisarul Maigret, de la Poliția Judiciară.

— Curios... Cu mine doriți să vorbiți?

— Cu patronul unei oarecare Rita care plimba în fiecare după-amiază în Place de Vosges doi copii...

— Da. Dar... N-o să-mi spuneți că ați găsit-o deja și nici că ați găsit și bijuteriile... Chiar acum mă întorc de la comisariatul poliției din cartier, unde am depus o plîngere împotriva Ritei. Gesturile sale erau pline de nervozitate. Soția sa îl privea în mod curios pe comisar.

— Pentru ce ați depus plîngerea?

— În legătură cu furtul bijuteriilor. Această tină ră a dispărut ieri, fără să ne anunțe nimic. Am crezut că o fi fugit cu vreun băiat, îndrăgostit de ea; dar azi de dimineață, cînd soția mea ieșise să-și facă plimbarea, mi-a venit dintr-o dată ideea să caut în caseta ei cu bijuterii... De-abia atunci am înțeles de ce Rita fugise, căci caseta era goală.

— La ce oră ați făcut această descoperire?

— Aproape de ora nouă dimineața. Eram încă în halat de casă. M-am îmbrăcat de îndată și am alergat la comisariat. Totuși, nu înțeleg cum de ați venit aici, înaintea mea.

— Simplă coincidență! murmură Maigret cu un ton indulgent.

— Totuși aș dori să-mi spuneți... știți că bijuteriile au fost furate?

Maigret avu un gest evaziv, care de fapt nu însemna nimic și care spori nervozitatea lui Boris.

— Îmi faceți plăcerea să-mi explicați totuși motivul vizitei? Nu cred că stă în obiceiul poliției franceze să dea buzna în casele oamenilor, să se așeze și...

— Și să asculte ceea ce li se povestește! termină Maigret. De cînd mă aflu aici, îmi tot vorbiți despre un furt al unor bijuterii, lucru care nu mă interesează, deoarece eu am venit în legătură cu o crimă.

— O crimă? exclamă tină ră doamnă.

— Chiar nu știți că s-a comis o crimă, ieri, în Place de Vosges?

— Nu înțeleg ce legătură ar avea... începuse bărbatul.

— Ce legătură ar avea cu ceea ce vă interesează, cu bijuteriile? Nu știu, deocamdată, dar sînt sigur că vom afla într-o zi sau alta. La ce oră a dispărut, ieri, Rita?

— Puțin după ora cinci, răspunse Boris Krofta fără nici o ezitare. Nu este așa, Olga?

— Exact. S-a întors la ora cinci cu copiii. S-a dus sus în camera ei și nu am auzit-o coborînd. În jurul orei șase, am urcat eu, deoarece începuse să mă mire acest lucru...

Or, camera era goală...

— Doriți să mă conduceți acolo?

— Soțul meu vă va însoți.

Ușa deschisă lăsă să se vadă o cameră banală, de servitoare, cu un pat de fier, cu un șifonier și o toaletă. În șifonier se aflau haine și lenjerie...

— A plecat deci fără bagaje?

— Cred că a preferat să ia bijuteriile care valorează în jur de o sută de mii de franci.

Maigret coborî scara. Se opri la portăreasă.

— Ei, i-ați văzut? Sînt tare necăjiți, pentru aceste bijuterii.

— Ați fost aici ieri, la ora cinci?

— Desigur.

— Ați văzut-o pe Rita și pe copii cînd s-au întors?

— Așa cum vă văd acum, pe dumneavoastră.

— Dar, ați văzut-o mai tirziu?

— Asta m-a întrebă și domnul Krofta. N-am văzut nimic. El pretinde că așa ceva nu este posibil și că nu am fost atentă. Dar, trece atîta lume! Oricum, aș fi remarcat-o, deoarece nu ar fi fost ora ei obișnuită de a ieși.

Maigret își aprinse pipa și ieși.

Ei, doamnă Maigret, ? surise el și se așează în fața fereștii. Ce se aude ? Dă-mi rezultatele anchetei tale !

— Mai întâi, domnișoara Rita nu este servitoare...

— Cum ai aflat ?

— Toți vinzătorii au observat că ea nu știa să socotească cu rapiditate la cumpărături, ceea ce arată că nu a făcut niciodată piața. Cînd măcelarul a vrut să-i dea restul, l-a privit cu uimire și dacă a acceptat apoi, a fost pentru a nu stîrni bănuiele, sînt sigură.

— Bine ! Deci o tînără de familie bună, care face pe servitoarea la familia Krofta...

— Cred mai degrabă că este o studentă. În prăvăliile din cartier se vorbesc toate limbile : italiana, poloneza, ungara... Se pare că

întotdeauna a înțeles ceea ce se discută și cînd se făcea cîte o glumă în prezența ei, suridea... Am mai aflat că Rita nici nu știa să croșeteze.

Ochii mici ai lui Maigret suridea cu bucurie pentru îndeminarea de care dăduse dovadă soția sa în a-și reuși amintirile și a i le expune apoi, în ordine și metodic.

— Pentru că te-ai descurcat bine, îi spuse Maigret, am să-ți dau și eu la rîndul meu, o veste. Glontul care l-a omorît pe necunoscutul nostru a fost tras de la mansarda în care locuia Rita ; nu va fi prea complicat să dovedesc acest lucru cu ocazia unei reconstituiri.

— Crezi că ea este aceea care...

— Nu știu nimic... Caută !

Dacă familia Krofta a făcut-o pe Rita să dispară, povestea cu furtul bijuteriilor era binevenită, pentru a înlătura orice bănuială în ceea ce-i privea.

Dintr-o dată, Maigret se ridică. O întrebare îi persista în gînd. „Unde este Rita ?” Probabil că a fugit dacă a omorît și jefuit. Dar dacă nici nu a omorît și nici nu a furat, atunci...

După o clipă comisarul se afla în biroul șefului său căruia îi spuse :

— Puteți să-mi dați un mandat de percheziție în alb ?

— O să încerc să-l obțin — glumi directorul Poliției Judiciare — dar va trebui să fi extrem de prudent !

Maigret era chemat telefonic. Era soția sa, care avea o voce neliniștită.

— Dar dacă nu fata este aceea care a tras...

— Spune mai departe !

— Dacă, de exemplu, stăpînul ei a fost acela... Mă întreb dacă, din intîmplare, ea nu se mai află încă în casă ?... Poate, chiar moartă !... Sau, poate, prizonieră ?

Era înduioșător să o vadă pe soția sa urmînd astfel o pistă pentru prima oară în viață. Dar ceea ce comisarul nu mărturisea era faptul că ea ajunsese aproape de același punct al informațiilor, ca și el.

— Crezi că dacă am percheziționa la numărul 17, în subsol sau în pod...

— Gîndește-te că dacă ea ar mai trăi...

— O să vedem ! Așteptîndu-mă să pregătești o masă bună ! Comisarul închise și găsi pe biroul șefului mandatul pe care-l ceruse.

— Nu-ți miroase a o afacere de spionaj treaba asta, Maigret ?

Dar comisarul se mulțumi să ridice din umeri.

Doamna Lécuyer, portăreasa de la imobilul numărul 17, era cu siguranță o femeie de nădejde....

— Cîți locatari aveți ?

— Douăzeci și doi, pentru că la etajele doi și trei sînt locuințe mici de una sau două camere...

— Nici unul dintre acești locatari nu întretin relații cu familia Krofta ?

— Cum s-ar putea așa ceva ? Ei sînt oameni bogați, care au mașina lor, cu șofer...

— Acum, o altă întrebare : de ieri de la ora cinci au ieșit din acest imobil pachete mai mari ?

— Cum adică pachete mari ?

— Un pachet susceptibil, de exemplu, de a putea conține un corp omenesc...

— Isuse ! La asta vă gândiți ? A fost omorât cineva în imobilul meu ?

— Reluați-vă amintirile, oră cu oră.

— Nu ! Nu am văzut astfel de lucru...

— Nici un camion, nici o căruță, nimic nu a intrat în curte ?

— Dacă vă spun !

— Nu este nici o cameră goală în clădire ? Toate locuințele sînt ocupate ?

— Toate ! Nu era decît o cameră, la etajul al treilea, dar este închiriată de două luni.

În momentul acesta băiatul portăresei, care își făcea lecțiile acolo, în cabină, stînd cu tocul între buze, spuse :

— Dar pianul, mămică ?

— Nu a fost un pachet care să iasă, ci unul care a intrat...

— A fost adus un pian ?

— Da, ieri la ora șase și jumătate. Era o cutie mare de tot și trei oameni s-au tot muncit cu ea mai bine de o oră...

— Au luat cutia înapoi ?

— Nu. Domnul Lucien a coborît cu muncitorii pentru a le oferi ceva de băut la bistroul din colț.

— Cine este acest domn Lucien ?

— Locatarul camerei mici despre care v-am vorbit. De două luni locuiește acolo, sus. Cred că este un compozitor...

— Îi cunoaște pe Krofta ?

— Pariez că nu l-a văzut niciodată...

— Era acasă, ieri la ora cinci ?

— S-a întors pe la patru și jumătate. Tocmai cînd șoferul lor pleca.

— V-a spus că urmează să primească un pian ?

— Nu. M-a întrebat numai dacă nu are vreo scrisoare.

— Vă mulțumesc, doamnă Lécuyer... Păstrați-vă calmul. Maigret iese, dădu niște instrucțiuni celor doi inspecitori care păzeau în zona Place de Vosges, apoi intră din nou în imobil.

La etajul al treilea el remarcă urmele lăsate de pian, prin tirirea lui de cei trei oameni. Văzu că urmele se opreau la ușa a patra și bătu în ea. Auzi pași, ca și cînd o bătrînă în papuci își tira picioarele, apoi o voce care întreabă :

— Cine este acolo ?

— Cu domnul Lucien, vă rog !

— Locuiește alături... Dar nu este acasă, momentan.

Au fost chemați un lăcătuș și comisarul de poliție al cartierului. Puțin mai tîrziu, ușa camerei domnului Lucien se deschise. În cameră nu se afla decît un pian obișnuit, un pat, un scaun, un dulap și lingă perete, lada în care fusese transportat instrumentul muzical.

— Deschideți această ladă... comandă Maigret.

Nu voia să o atingă el însuși de teamă să nu o găsească goală. Încerca să-și fumeze pipa cu calm și de același calm dădu dovadă cînd i se strigă :

— Comisare !... O femeie !...

— Știu !

— Trăiește !

Și comisarul repetă :

— Știu !

Bineînțeles ! De vreme ce fusese găsită o femeie în ladă, nu putea fi decît Rita și chiar dacă era vie fusese desigur bruscată și i se pusese un căluș pentru a nu țipa.

— Chemati un medic...

Cînd comisarul ajunse la primul etaj, ușa apartamentului familiei Krofta se deschise. Krofta era acolo, foarte emoționat.

— Sinteti chemat la telefon, domnule comisar, de la Ministerul de Interne...

Nu era întocmai. Șeful Poliției Judiciare telefona subordonatului său.

— Tu ești Maigret ? În timp ce tu făceai nu știu ce în acea casă, individul la care-ți telefonez acum a alertat ambasada țării lui... Aceasta a alertat apoi Ministerul Afacerilor Externe...

— Înțeleg ! mormăi Maigret.

— Ți-am spus deja ! Problemă de spionaj ! Evită orice declarație făcută presei... Krofta este de multă vreme agentul oficial al țării sale în Franța ; el centralizează rapoartele agenților secreți...

Acest domn Krofta stătea într-un colț al camerei, palid dar cu un suris vizibil.

— Pot să vă ofer ceva, domnule comisar ? Se pare că ati găsit-o pe servitoarea noastră !

— Da, am găsit-o la timp, da, domnule Krofta ! Vă salut !

— Eu, spuse doamna Maigret, terminînd crema cu ciocolată, cînd mi s-a spus că fata aceea nici nu stia să croșeteze...

— La naiba ! zise comisarul.

— Și-au putut comunica într-adevăr lucruri interesante cu ajutorul acestui sistem, ore în sir, în fiecare zi ? Atunci, dacă înțeleg eu bine, această Rita, care intrase la Krofta ca servitoare, își petrecea, de fapt, timpul spionîndu-și stăpînii ?

— Da, este adevărat, spiona niște spioni, mormăi Maigret.

Iată de ce, cînd pot în sfîrșit, să pun mina pe bandă, mi se ordonă : „Tăcere și discreție“ !

— Este adevărat că nu-i prea plăcut, suspină doamna Maigret.

— Totuși, o afacere grozavă, aproape genială ! Judecă și tu situația. Krofta de o parte, cu toate informațiile aflate, pe care le transmitea guvernului lui... De partea cealaltă, o servitoare și un bărbat. Rita și domnul în vîrstă de pe bancă, ciudatul tău admirator. Pentru cine oare lucrau ei ? Acum, acest lucru nu mă mai interesează... Rita intră cu ușurință în posesia informațiilor deținute de Krofta. Dar cum să le comunice în străinătate ? Spionii sînt bănuitori. De unde, această idee cu bătrînul și banca ! Și ideea croșetatului care exprima în realitate mesaje lungi în alfabetul Morse. În fața Ritel, complicele său înregistrînd totul în memorie. Este un exemplu al răbdării incredibile al anumitor agenți secreți, căci ceea ce află trebuie reținut ore în sir, pînă cînd, în locuința lor, vor dactilografia în timpul nopții datele obținute. Krofta a aflat fără îndoială de acest lucru prin intermediul șoferului care, pe la ora patru, a adus probabil vestea ? !

Doamna Maigret asculta și nu îndrăznește să articuleze nici un cuvânt.

— Acum, știi tot atât de mult ca și mine. Krofta trebuia să lichideze mai întâi bărbatul și apoi să o silească pe Rita să declare pentru cine lucrează și să afle cit a putut comunica. De citva timp Krofta a adus pe lângă locuința lui un trăgător de elită, pe Lucien. I-a telefonat. Sosind acesta nu a pierdut nici o clipă și din camera Ritei l-a omorât pe bărbatul care i-a fost arătat. Nimeni nu a văzut nimic, nu a auzit nimic, în afară de Rita. Ea știa ce o așteaptă. Au încercat să-i smulgă secretul. S-a ținut tare. A fost amenințată cu moartea și s-a adus la domnul Lucien această ladă care putea servi pentru transportarea cadavrului ei. De altfel, cine s-ar fi dus să o caute tocmai în camera muzicianului?

Deja Krofta și-a pregătit apărarea: a făcut plângere pentru furt, a anunțat dispariția Ritei, inventind totul și...

O tăcere. Seara cădea.

Doamna Maigret spuse:

— Este jignitor să fii oprit, la un moment dat, să mergi până la capăt...

Atunci comisarul continuă:

— Știi ce este mai supărător? Faptul că ai aflat niste lucruri si ai intuit niste urme inaintea mea... Este adevărat! Era doar vorba de admiratorul tău!

Traducere de
ANTONIA NICOLESCU

Dominique Meril

CRIMA DIN EXPRESUL ALBASTRU

Expresul albastru Paris — Lyon — Mediterana era gata de plecarea, cind un tinar trecu prin mulțime, liniștit, ca un om obișnuit să călătorească și care știe că trenul n-o să plece fără el. Un hamal îl urma, ducind o valiză frumoasă cu inițialele tinărului, pe care, palace-urile internaționale de la Nisa până la Edinburg, din Biarritz până la Dolomiți, își puseseră etichetele.

Tinărul se sui pe scara unui vagon de clasa întâi. Ca și cind n-ar fi așteptat decît aceasta, expresul albastru porni.

Eroul nostru se numea Jim. Fără îndoială că Jim avea alt nume, dar „Jim” era american și aceasta era deajuns mai tuturor intîmilor săi, Jim era minunat de bine îmbrăcat pentru călătorie: costum englezesc de sport, cu carouri mari, cu pantaloni de golf, ciorapi cu romburi, pantofi galbeni, cu talpă de crep, pe braț un raglan de tweed de Scoția. Șapca din aceeași țesătură

ca și costumul și o cravată cu dungi albe, roșii și negre. În sfîrșit, cămașa de albastru cerului și batistă de culoare deschisă.

În compartimentul patru, în care locul lui era reținut (nr. 13), Jim constată cu plăcere că în fața lui, dar în celălalt colț, dormita o femeie tinăra.

Jim își scoase mînușile, ceru voie să aprindă o țigară și se cufundă în citirea unui ziar ilustrat, umoristic. Ceasornicul de pe mină arăta ora 21 și 58. Călătoria, neavînd altceva de făcut, îl privi, constată că Jim era nu numai îmbrăcat cu eleganță, dar că mai era — de neîgăduit — și un băiat drăguț, ba chiar frumos, că i-ar plăcea să-l vadă făcîndu-i curte.

Dar călătorul cosmopolit nu prea se simțea de vecina lui. Deschise mersul trenurilor și fuma cu atîta convingere, încît ai fi crezut că e cine știe ce lectură pasionantă. N-o făcea fiindcă ar fi fost misogin. De parte de el așa ceva! Dar dintr-o singură privire apreciasă colierul de perle false, diamantul mediocr, broșa de stras. Pentru Jim o femeie nu începea să fie interesantă decît de la citeva milioane în sus, bani gheață, sau giuvaericeale.

Nu trebuie să înțelegi însă greșit. Jim, care părea că-și plimbă plicetseala din Carlsbad la Saint-Jean de Lur, era de fapt cel mai de temut bandit ce se poate închipui. Lucra în trenuri. Ucigaș din gust, aproape din plăcere. Asasin științific, care nu lăsa urme, opera înmănușat, știa să-și aleagă momentul potrivit, să risipească atunci, cind era nevoie, timp și bani, mai bine decît să comită o boroboată de neîndreptat.

Jim, care avea înfățișare de englez, era crezut italian, și era de fel din Marsilia. Polițiile îl urmăreau de ani de zile. Prin viclenie și îndrăzneală se strecurase printre cursele lor. Tăria lui era că lucra singur, că n-avea nici patima jocului, nici pe aceea a băuturii, vicii care, într-o bună zi, te fac să te dai de gol.

Socotind că vecina sa nu era o pradă vrednică de el, ieși pe culoar, examinînd rînd, pe rînd victimele „posibile”. Englezul acela înalt și osos? Bogat, desigur, dar cecurile unor astfel de oameni se negociază foarte greu. Apoi omul era voinic. Lui Jim îi trebuia o pradă ușoară, cit mai ușoară cu putință. Căută mai departe. În sfîrșit, Jim alese pe un bătrîn decorat cu Legiunea de onoare, cu înfățișare de bogătaș obosit. Seda singur într-un compartiment din capătul trenului. Condiții ideale pentru un tilhar ca el. Victima sta în picioare pe culoar, privea peisajul. Se descăltase ca să-și pună niște eleganți papuci de piele roșie. Deducție: bătrînul va trece de Lyon. Ora crimei se impunea ca sigură, patru de dimineață, aproape de Valence, cind nimeni nu se suie, nici nu circula în vagoane. Jim se apropie deci de el și ceru să-și aprindă țigara ca să intre în vorbă. Află astfel că e farmacist la Marsilia, avea vilă la Lanebière, venea uneori la Paris, ca să-și vadă un ginere și să trateze citeva afaceri.

După un ceas de convorbire politicoasă, în care Jim îi măturisi farmacistului că e cetățean al Hondurasului și gustul lui pentru

jocul de ruletă, distinsul farmacist părint obosit reîntră în compartimentul lui.

— Înțelegeți, zise el zimbând, de la Marsilia până la Saint-Charles, nouă ore și patruzeci de minute, am timp să mă odihnesc. Eh, nu mai sint tânăr !

— Profitați, zise Jim. Rar să ai un compartiment singur ! Vreți să vă întindeți ? Voi micșora lumina.

Notă cu grijă poziția viitoarei lui victime și întoarse comutatorul. După un „Good night” cordial, închise ușa ; era 11.

Jim se înapoie în compartimentul lui. Tinăra nu dormea. El se minie. O întrebă :

— Coboriți desigur la Lyon ? Văd că nu vă gândiți să vă odihniți.

— La Lyon ? Da, cred, răspunse ea. Călătoresc de plăcere și mă opresc unde-mi place.

El o aprobă, dar în sinea lui o blestema. Dacă tovarășa lui de călătorie nu va părăsi scena, lovitură putea da greș.

— Imi dați voie, doamnă, să micșorez lumina ? întrebă el, nespun de politicos.

— Voiam tocmai să vă rog.

Rămăsese în umbră, față în față, ca niște dușmani. Fiecare simțea ochii celui alt pironiți asupra lui. Această femeie avea un chip ciudat de a-i pîndi mișcările, de a-l inspecta din creștet pînă-n tălpi ! Se gîndi la acele femei inspectori, pe care le folosește Scotland Yard-ul care, în ceea ce privește îndrăzneala, puterea, nu cedează intru nimic colegilor lor de sex masculin. Ii înflori ideea că poate fi un bărbat travestit.

Dar finețea miinilor și conturul feței îl liniștiră. Se strădui să alunge aceste impresii caraghioase. Se viri într-un colț, trăgîndu-și șapca peste ochi. Minutele, orele treceau. După ce Dijon fu lăsat în bezna lui, trenul trecu prin Bourgogne, și pe la două, se apropie de Lyon. Necunoscuta se ridică, luă ceva dintr-un săculeț și ieși afară din compartiment. „S-a dus să se spele”, se gîndi Jim.

După douăzeci și cinci de minute, cînd expresul albastru își încetini mersul la apropierea gării, ea reveni. Își luă bagajele, spunînd voioasă :

— M-am hotărit ! Innoptez la Lyon ! Am să fiu mult mai dispusă miine, ca să mă reped la Cannes !

Salută din cap. Jim se sculă, oferindu-se să-i ducă bagajele pînă la capătul vagonului. Ea șovăi, apoi primi. Jim o văzu coborînd și chemînd un hamal. El făcu un semn de salut cu mina și privi cum se îndepărta necunoscuta.

„Acum, bătrînelule, am rămas noi doi ! Numai să nu se suie lume !”

Peronul rămase pustiu. Fără nici un semnal, fără nici un fluierat, expresul își reluă cursa. Jim cunoștea linia, caracteristicile, curbele. Mai „lucrase” între Viena și Valencia, exact lingă Saint-Vallier sur Tain. În locul acela expresul încetinește, căci există teama unor prăbușiri de terenuri, iar vuietul riului putea, la nevoie, acoperi țipetele victimei.

Își începu deci pregătirile în compartimentul gol. Unii folosesc revolverul sau string

de gît. Jim întrebîndu un pumnal foarte fin și de oțel bun, făcut așa, ca să împiedice singele să-l stropască. Banditul sleeping-urilor își schimbă pantofii cu alții de cauciuc, își puse un combinezon de gutapercă pură, care se putea spăla la robinetul toaletei într-o clipă, își trase pe ochi o șapcă, își puse în buzunarul stîng un căluș și o sticlută de cloroform, în dreapta, arma și-o bătistă de mătase neagră. Se uită cit e ceasul, ridică perdeaua de la fereastră, ca să determine poziția trenului, aruncă o privire pe culoar. Nici țipenie de om. Jim își aruncă mantaua pe umeri, se duse la spălător ca să verifice dacă e gol și, cu o cheie potrivită imobiliză ușa de comunicare între compartimente.

Reveni apoi în compartimentul său, azvirli pe fereastră zierele și mersul trenurilor, aprinse lumina, examină valiza pe toate părțile (putea fi silit s-o lase acolo), încercă amănunțit broaștele și minierul pe care se vor sili să descopere amprente digitale. Se așeză în patru labe și perie covorul. Se uită sub banchetă, dacă n-a lăsat să-i cadă ceva din nebagare de seamă, azvirli tichetul locului ocupat și cenușa țigării din scrumieră.

Din clipa în care îl părăsea, compartimentul trebuie să fie perfect anonim și banal, așa încît nici cel mai bun detectiv din lume să nu poată da de vreo urmă. O ultimă privire la ceasornic. Jim își luă pe brațul stîng raglanul, băgă pantofii de golf în buzunar, își puse mînușile, ieși și ajungînd la celălalt capăt al vagonului, se opri în fața compartimentului cu numărul 8. După ce întovărășise pe tinăra femeie, legase în trecere un imperceptibil fir de mătase de minierul ușii, vrînd astfel să fie sigur că farmacistul marsiliez nu s-a mișcat și că n-a mai intrat nimeni.

Jim se aplecă. Legătura era intactă. Atunci, cu o mișcare hotărâtă, își legă baltista de mătase pe față, intră și închise ușa cu grijă. Nu se schimbaseră nimic de la Dijon. Dar ce miros ciudat! Acru și neplăcut în același timp. Și de ce picioarele lui Jim alunecau în ceva umed? Nu mai aștepta mult. Luă arma în mână și izbi drept, repede, cu o mare precizie. Cel ucis nu se clintise, n-avusese nici un reflex. Desigur, lovitura fusese frumoasă! Drept în inimă! Jim ar fi jurat că e așa. Totuși, faptul că acel ucis nici nu tresărise, nu era deloc firesc.

Lăsându-și pumnalul în rană — dacă l-ar scoate de departe, cu brațul întins, îi era teamă că vor rămâne pete, — Jim atinse cu degetul arătător fața cadavrului. Ciudat de rece! Atunci, aprinse lumina. Bătrînul era într-adevăr mort. Fusese omorît de altcineva, care nu se pricepea deloc. Singe pe podea, pe bancă, chiar și pe geamuri. Fața celui ucis arăta de groază. Cadavrul nu mai avea nici lanțul ceasornicului, care îi fusese smuls, nici portofelul (haina fusese tăiată cu lama). Pe jos o brichetă, chei, o baltistă, câteva note.

Mina victimei strîngea ceva. Jim îndepărtă degetele: era o bucată de crepe georgette. El recunoscuse imediat rochia călătoarei, a vecinei lui din compartiment.

Ah! asta era prea de tot, îi venea să innebunească! Bătut la potou cu un cap, el, Jim, de-o femeie! Cînd săvîrșise oare crimă? Cel puțin acum o jumătate de oră, în timpul cit ieșise din compartiment. Îl împușcase! Probabil cu un revolver silențios. Își zise că această femeie nu era atît de proastă. Și cit singele rece: să accepte ca Jim să-i ducă valizele. Trecuseră prin fața ușii compartimentului. Dacă în clipa aceea, prin una din acele întîmplări rare, s-ar fi descoperit „accidentul”? Ar fi putut să fie prost pentru criminală! Jim trebui să admită că a fost tras pe sfoară, dar că uci-gașa era de-o seamă cu el. Jim nu mai întîrzie însă asupra acestor considerații. Trebuia să iasă de acolo. Situația lui era falsă, grozav de falsă! Fără să fi fost el ucigașul, medicii legiști vor recunoaște ușor rana tri-unghiulară, parafă unică a marelui Jim. Va fi silit să lase să treacă furtuna, să ia precauțiuni, să fugă! Iarăși semnalmente la graniță, premii internaționale! Pentru un omor care era opera unei femei. Călca acum în singele de pe podea. Trebuia să-și controleze mișcările, să se țină de plasa vagonului, zgîlțielile brusce putîndu-l azvîrli peste cadavru. Își scoase arma; lama era curată, nu trebuia s-o șteargă. Simți un fel de ușurare. Credea în destin, deși acum totul era împotriva lui. Raglanul lui însingurat la guler va trebui să-l spele sau să-l arunce... Dar oamenii s-ar mira văzînd un străin în haină pe străzile unui oraș. Și, deodată, lui Jim îi fu frică. Putea să repete mult și bine anchetatorilor săi „Nu l-am omorît eu pe bătrîn. Dar cine? „Nu sînt plătit ca să vă spun. Căutați”. Nimeni nu-l va crede.

Lui Jim, care n-a tremurat niciodată în viața lui, îi era frică acum. Miinile îi tremurau. Ar fi voit să fugă, să sară din tren,

să nu se lase prins, să se înapoieze în compartimentul lui, Risca să lase urme pe covorul de pe culoar. De altfel, expresul se apropia de Valencia, unde vor cobori mulți călători, fiindcă se auzea un du-te-viño. Cîneva, tirînd un geamantan, izbi ușa. Inima lui Jim sări din piept. Crezu că va mai intra cineva, că era controlorul sau poate chiar poliția. Nu mai putea să iasă, să coboare pe peron, să se amestece în mulțime, căci expresul și pornise, cu un șuierat scurt. Nu-i mai rămînea decît să sară pe fereastră. Cu atît mai mult, cu cit trenul își încetînise mersul și lumini începeau să străpungă bezna. Jim, după ce verifică dacă nu lasă nimic în urma lui, stîntse lumina, aruncă pumnalul pe cîmp și-și scoase combinezonul. Știa că înainte de gară începe un tunel. Cel mai bun lucru era să sară, puțin după intrarea expresului în tunel. Jim pindea clipa propice, grozav de speriat. Niciodată dinții nu-i clăntîniseră mai tare. Îi auzea.

Alunecă prin fereastră, sprijinindu-și picioarele pe peretele de tablă al vagonului. Se ținea cu miinile de pervazul ferestrei coborîte, picioarele atîngînd conductele de aburi ale frinelor Westinghouse. În tunel, ici și colo, în fride, se zăreau lămpi. Jim își zise: „Acum!”. Își încordă mușchii, căci nu trebuia nici să-și rupă un picior, nici să-și sfîșie hainele. Închise ochii și sări. Noroc! A scăpat cu un cot învinețit și o zgîrîtură la pulpa.

„Norocul m-a ajutat și de astă dată!” se gîndi el. Dar tocmai atunci se auzi un bubuit ca de tunet: alt expres, în sens invers, se năpusti asupra lui. El întinse brațele, în-

toarse capul, voi să se lipească de zid. Cu neputință! Atunci rămase ingenușchiat pe o traversă, cu miinile implorind și strigând: „Nu sint eu! Jur...”.

Nimeni pe lume, niciodată, n-ar fi știut ce voia să jure omul acela. Căci, pe grătarul uriaș al locomotivei, se răspindiră mădulele lui rupte, desfăcute, iar creierul lui se împrăstie pe bordura mașinii. Capul lui decapitat se rostogoli departe, la 300 m de trup.

Și astfel, Jim, fiindcă a cunoscut prima frică, muri în floarea virstei, fără ca, la drept vorbind, cineva să-l regrete...

**În românește de
PAUL B. MARIAN**

C.B. Gilford

ATENȚIE, OM PERICULOS!

Elaine Karnes l-a auzit pe soțul său ducând mașina în garaj și era neliniștită văzînd că nu revine în casă. Se duse deci înspre garaj. Il așteptă, dar el nu apărură.

— David, ce tot faci acolo?

— Elaine, am făcut un lucru nelalocul său. Poate chiar incorect. Îți amintești de Phareah the Great Dane, ciinele cu părul moale al lui Vandrak? Ei bine, l-am lovit cu mașina și l-am omorît. Ciinele sărise în fața mașinii mele și n-am avut timp să opresc. Și Vandrak e răzbunător, n-o să mi-o ierte. Va ieși un mare tărăboi din toată treaba asta.

— Deci nu i-ai spus nimic lui Vandrak. Te-ai urcat în mașină și te-ai întors acasă înainte ca el să te fi văzut?

— Da, dar am să-l despăgubesc. Acum trebuie să spăl mașina, fiindcă mai are urme de sînge și păr de ciine pe ea.

— La urma urmelor, a fost un accident. N-ai nici o vină, David.

— Vandrak mă bănuiește, desigur. Nu trec multe mașini pe aici.

Cînd ajunse în casă, o întîmpinară doi bărbați: unul cu haine civile, iar celălalt în uniformă de polițist; acesta se prezentă: sergent detectiv Riconda.

— Putem vorbi cu dl. Karnes?

David îi întîmpină.

— D-le Karnes — spuse sergentul — sinteți implicat într-un accident care a avut loc acum cîteva minute.

— Da, adevărat!

— Și ați părăsit locul accidentului.

— Da.

— După ce ați descoperit că victima murise.

— Da, am ieșit din mașină și m-am uitat la ciine.

— La ciine?

— Da, the Great Dane, ciinele cu părul moale al vecinului meu, dl. Vandrak.

— Mă tem că vă înșelați, d-le Karnes. Victima nu era un ciine, ci o femeie, soția vecinului dv., d-na Paula Vandrak. S-a întîmplat acum cîteva minute. D-l Vandrak a auzit țipetele soției sale dinspre stradă. N-a putut vedea cele ce se petreceau fiindcă locuința sa este complet separată de stradă printr-o perdea de pomi. Dar a alergat în direcția dinspre care veneau țipetele și a ajuns chiar cînd dv. părăseați locul accidentului. Știe că dv. ați lovit-o și a putut vedea și numărul de circulație al mașinii. Iar soția sa zăcea întinsă, moartă, în mijlocul drumului.

— Dar eu am lovit un ciine, nu o femeie. Am văzut bine. Dacă aș fi lovit o femeie, n-aș fi părăsit locul accidentului. Probabil că o femeie a fost omorîtă... Dar eu nu știu... Eu știu doar de un ciine. Un Great Dane.

— Mi se dau acum două variante ale acestei întîmplări care se bat cap în cap. Probele sint însă de partea d-lui Vandrak, fiindcă am găsit cadavrul unei femei și nu al unui ciine. Dar dacă pe mașina dv. sint urme de sînge sau păr al unui ciine, nu aveți de ce vă teme.

— Vai, Elaine, cine m-a pus?

— E vorba de mașina d-voastră? întrebă Riconda.

— Da, am spălat-o, am curățat-o bine, așa că probele au dispărut.

— Vor veni băieții de la laborator. Poate v-a scăpat ceva. Dar pînă una, alta, va trebui să ne urmați.

— Ce crezi, Elaine? Îți inchipui că am omorît-o pe d-na Vandrak și am lăsat-o acolo?

— Nu, David. Spui că ai omorît un ciine și te cred.

David părăsi camera urmat de cei doi ofițeri.

Rămasă singură, Elaine luă legătura cu singurul avocat pe care îl cunoșteau: avocatul Newell, la fel de tînăr ca David. Acesta acceptă să se ocupe de caz și se duse la poliție. Reveni.

— Lucrurile nu s-au lămurit încă. Examenul de laborator nu a găsit nimic. David a curățat bine mașina. Mai sint încă lucruri care trebuie controlate așa că va mai fi reținut încă.

— Dar a omorît un ciine, mai afirmă Elaine.

— Asta este ceea ce vom încerca să dovedim. Dar n-am reușit încă.

— Ai vorbit cu dl. Vandrak? întrebă ea.

— L-am întîlnit. Repetă mereu aceeași poveste.

— David și cu mine n-am fost niciodată în bune raporturi cu el. De aceea David a plecat repede de acolo. Nu vroia să aibă discuții cu Vandrak.

— Da, înțeleg.

— Astă-noapte m-am simțit ca într-o casă pustie. N-am închis ochii deloc și m-am gîndit la mai multe lucruri. Pot să ți le spun?

Newell zîmbi.

— Sigur că da, Elaine. Despre ce e vorba ?
— M-am gândit în primul rind la Vandrak. Presupunând că David spune adevărul — și sint sigură de asta — atunci Vandrak e un mincinos. Și minte cu un scop. Newell dădu din umeri.

— Dar de ce ar minți, Elaine ? Poți să-mi spui ?

— Există un motiv, răspuse Elaine, mușcându-și buzele, așa cum făcea de obicei cînd un anumit lucru o pune într-o incurcătură.

— Care motiv ?

— Probabil că și-a omorît soția.

— Foarte interesant. Ce te face să crezi asta ?

— Două lucruri.

— Care anume ?

— În primul rind soții Vandrak nu se înțelegeau bine deloc. Nu cunosc toate motivele, dar unul din ele era ciinele. Paula îl ura pe Phareah. Mi-a spus-o de nenumărate ori. Iar soțul ei îl iubea, îl adora. Nu voia să-l lase nici o clipă să alerge slobod, ca să nu i se întâmple ceva.

— Un moment — o întrerupse Newell — dacă Vandrak ținea atît de mult la ciinele lui și l-a văzut pe David lovindu-l, el poate să vrea să se răzbune. Ar fi în stare să-l învinovățească pe David de omucidere.

— Da, cred că Vandrak e în stare de un lucru atît de îngrozitor.

— Dar crezi că ar merge atît de departe încît să-și sacrifice soția, doar ca să... ?

— De ce nu ? Doar o ura. Și dacă din cauza ei ciinele a putut alerga slobod în stradă și a fost omorît, Vandrak ar fi furios pe ea și în același timp nebun de furie pe David.

— Dar ai vorbit despre două lucruri care te fac să te gîndești la o crimă. Care este celălalt ? întrebă Newell.

— Vandrak nu putea ține la soția lui, fiindcă în mai multe rînduri a încercat să-mi facă mie curte. Nu vreau să spun că și-a omorît soția din cauza mea, ci numai că nu ținea la ea. Atîta tot !

— Și David știe acest lucru ?

— Nu. Nu i-am spus niciodată, fiindcă nu era nimic serios. Dar David ar fi privit lucrurile cu multă seriozitate.

— Înțeleg, spuse Newell. Dar atît în vocea lui, citi și în expresia feței apăsătoare o oarecare îndoială.

— Totul decurge atît de prosteste — continuă ea — atît de copilărește. Întotdeauna începea cînd ciinele alerga slobod și Vandrak pornea în căutarea lui. Uneori a găsit javra alergînd prin curtea noastră. Știa că mi-e frică de el și suna la sonerie, cerîndu-și scuze. Nu-l pofteam înăuntru, ci ieșeam eu afară din casă. Și atunci încerca să-mi facă curte. Dar nu era prea insistențiu și nu mă supăra.

Newell decurse o țigare și rămase un timp pe gînduri.

— Să presupunem că tot ce afirmă David este exact și că Vandrak și-a ucis soția. Pari să fii un adevărat detectiv, Elaine. Dar cum a putut proceda ?

— Am reflectat și la asta.

— Ai o imaginație bogată.

— George, încerc să-l ajut pe David.

Se așeză într-un fotoliu înainte de a vorbi. Și vorbi calm și rar. Totul era atît de limpede și sigur în mintea ei !

— A început cînd mașina lui David a lovit ciinele. Vandrak era destul de aproape ca să audă schelălăitul ciinelui și roțile mașinii. În orice caz era acolo cînd David s-a îndepărtat cu mașina și a recunoscut-o. El este deci minios pe David și foarte probabil și pe soția lui. Ea este în fața lui răspunzătoare de faptul că Phareah a fost lăsat să circule liber. Dar, pentru moment, e și mai furios pe David. Pornește după mașina lui și își dă seama că el e în garaj, cu lumina aprinsă, curățînd urmele de singe și păr ale ciinelui. Deci David nu va mai putea dovedi că a lovit un ciine sau o femeie. Se întoarce la locul accidentului unde găsește ciinele mort și pe soția sa. Și o omoră.

— Cum, Elaine ? I-a cerut să-l aștepte pînă se întoarce cu mașina lui ?

— George, mă zeflemisești.

— Nicidecum, dar orice presupunere trebuie să rămînă în picioare. Medicul poliției e foarte sigur că rănile care au provocat moartea d-nei Vandrak sint rezultatul lovirii ei de către o mașină.

— S-ar putea. Dar sint sigură că el a omorît-o chiar acolo, pe drum, cu o lovitură care să facă să apară că Paula a fost lovită de o mașină. Dar asta e un amănunt fără importanță.

— Un amănunt fără importanță, nu-i așa Elaine ?

— Dar lasă-mă să termin, George. Vandrak a omorît-o pe Paula, a lăsat-o acolo și a luat ciinele cu el. Ciinele n-a mai fost găsit de cînd a avut loc accidentul.

— Nu, dar Vandrak pretinde că Phareah a fugit.

— Asta e ridicol, spuse ea triumfător. Ciinele e devotat lui Vandrak la fel cum stăpînul lui îi e devotat lui. N-ar fi fugit niciodată.

— Dar nu putem dovedi asta, Elaine.

Ea se apropie de George și începu să vorbească foarte rar.

— Dacă aș descoperi unde a îngropat Vandrak acel ciine, asta l-ar salva pe David.

— Cred că e cazul să convingem poliția să-l caute, propuse avocatul.

— Dragă George, aproape toată vecinătatea e numai pădure. Poliția n-are să poată să sape peste tot. Eu am să-l fac pe Vandrak să mă conducă la mormîntul ciinelui.

— Elaine, dar dacă Vandrak e un criminal, ar fi foarte periculos pentru tine.

— Uită că Vandrak ține foarte mult la mine !

Se privi în oglinda cea mare. Ceea ce văzu era frumos. Ochii albaștri îi sclipeau. Părul negru și fața albă erau minunate. Își încheie jacheta și porni.

— Iartă-mă, David, își spuse în gînd. M-am gîtit ca să plac altui bărbat. O bestie, un criminal. Dar va trebui să-l fac să se îndrăgostească de mine.

Întră în curte. Casa, o locuință mică, apărui

de după pomi. O coroană funerară era atârnată de ușa de la intrare. Sună la sone-rie, dar nu răspunse nimeni. Făcu înconjurul casei. Voia ca prezența ei să pară întâmplătoare în cazul cînd Vandrak ar fi stat la pîndă înăuntru și ar fi supravegheat-o. Nu văzu nici o urmă de săpătură proaspătă. De altfel, era sigură că Vandrak n-ar fi îngropat ciinele atît de aproape de casă.

După o jumătate de oră apărură mașina lui Vandrak. Îl văzu coborînd din mașină și îndreptîndu-se către ușa încărcat cu ceva care părea să fie un sac cu alimente.

Se apropie de ușa, fiindcă ea îi tăia drumul.

— Ce doriți doamnă Karnes ?

Era un bărbat înalt, dar slab, cu umeri lați și brațe lungi. Nu se temuse niciodată de el, dar acum, fiind sigură că e un criminal, îi era frică. Se silea totuși să-și ascundă teama.

— Nu v-am văzut din ziua accidentului și doream să vă vorbesc. Să vă spun cît de mult regret.

— E foarte amabil din partea dumneavoastră. Asta e tot, doamnă Karnes ?

— Pot face totuși ceva pentru d-voastră ?

— Sînt un om care mă descurc singur, doamnă Karnes.

— Dar aș vrea să vă ajut. Mă simt atît de vinovată.

— Pentru ceea ce a făcut soțul dumneavoastră ? Paula e moartă și nu există nimic și nimeni care să poată repara acest lucru.

Era durere pe față și în vocea lui. Dar ea știa că era numai ipocrizie. Ca orice adevărat criminal, el era și un actor iscusit. Dar cînd se ajunge la un joc de teatru, o femeie dispune de un șiretlic care nu se potrivește unui bărbat : ea poate să plîngă.

— Vai, domnule Vandrak, îmi pare atît de rău !

Și lăsă lacrimile să-i curgă pe obraji.

— Vă rog, doamnă Karnes.

Ea remarcă o oarecare nesiguranță la el. Poate că simțise aceeași atracție care în alte ocazii dăduse loc la avansuri. Sau poate că nu vroia să se lase stras de la problemele sale de către o femeie și nu știa cum să procedeze pentru a se debarasa de ea.

Ea însă nu-i dădu răgaz. Ca să o ducă la mormîntul ciinelui trebuia să stea cît mai aproape de el. Și își ridică fața ca să-i vadă lacrimile. De data asta văzu într-adevăr că omul nu mai era stăpîn pe sine.

— Vă rog, doamnă Karnes, cred că ar fi cazul să mergeți acasă.

— Nu pot suporta să merg acasă, spuse ea suspinînd.

— Trebuie că soțul dumneavoastră vă simte lipsa.

Ea începu iar să joace teatru sub o inspirație imediată.

— Nu mă interesează, spuse ea cu duritate. Este o bestie, un criminal. Nu vreau să-l mai văd niciodată. Niciodată ! Niciodată !

Izbucnirea îl luă pe Vandrak prin surprindere. El nu era omul care să sacrifice sau să riște ceva pentru a poseda o femeie. Dar cînd o femeie ca Elaine i se aruncă în brațe...

— D-ta mă preocupi. Aș face orice pentru d-ta, adaugă ea ca să-și sporească avantajul dobîndit.

Bărbatul zîmbi ispitit, dar încă precaut.

— Doamnă Karnes, apreciez compasiunea dv., dar cred că ar fi bine să vă îndepărtați de mine. Nu cred că lumea ar înțelege...

— Nu-mi pasă de lume, spuse ea îndrăjită.

Și lacrimile îi curgeau în șuvoaie pe obraji.

De ce n-o accepta el ? Văzu că tentația îl stăpînea din nou. Se gîndi că poate era unul din motivele pentru care își omorisese soția. Gîndul acesta o îngrozea și dorea să se tragă îndărăt.

Era prea tirziu. Cu una din miini el ținea sacul cu alimente, dar cu cealaltă o apucă pe ea și o trase spre el. Îi simți puterea de la prima atingere. Ea se lupta cu teama și cu dezgustul, dar își ținu fața ridicată spre el în așteptarea dezgustătorului sărut.

Dar nu s-a ajuns pînă acolo. A încercat să mute sacul cu alimente pentru ca să o tragă cît mai aproape de el, dar sacul i-a scăpat din mină și alimentele s-au împrăștiat pe jos. Erau o pline, niște cafea, cîteva cutii de conserve de legume. În rest se afla însă numai carne foarte cu grijă împachetată în hîrtie albă.

— Și acum ați face bine să vă duceți acasă, doamnă Karnes.

— Aș vrea să vă ajut să stringem lucrurile astea care s-au împrăștiat.

— N-am nevoie de ajutorul dumitale. Vreau doar să plec.

Ea îl privi. Era complet schimbat. Slăbiciunea de moment care îl făcuse să o îmbrățișeze dispăruse. Fața îi era mai întunecată decît oricînd, privirea rece. Oricum, era vizibil stăpînit de ură.

Elaine se dădu îndărăt, îndepărtîndu-se de el. El o urmări cu o privire amenințătoare, pînă cînd dispăru după perdeaua de copaci și în cele din urmă se văzu din nou în stradă, în afara privirii lui. Se opri cu respirația tăiată și plîngea acum cu lacrimi adevărate. Încercase în zadar să se apropie de Vandrak, să devină prieteni și se simțea acum înfrîntă. Și toate astea doar fiindcă el scăpase din mină sacul cu alimente, cînd a încercat să o sărute.

Un sac cu alimente, dar care conținea în cea mai mare parte pachete cu carne. Și carnea aceea nu era destinată păstrării în frigider. Era nevoie de ea pentru ceva chiar... acum. Ciinele nu era mort. Nu exista nici un mormînt. Era viu, ascuns undeva și trebuia hrănit.

Era clar acum că Phareah nu murise, dar trebuia ținut ascuns, dar nu în casă. Ce s-ar fi întîmplat dacă Phareah ar fi făcut un zgomot tocmai cînd trecea un polițist prin apropiere ? Undeva în pădure deci.

Astfel ea avea de ales : ar fi putut înștiința fie pe Newell, fie pe detectivul Riconda. Ar fi fost lucrul care o pune pe ea în cea mai mare siguranță. Dar George n-ar fi putut căuta ciinele mai bine decît ea, iar Riconda ar fi făcut o treabă de mintuală și l-ar fi alarmat pe Vandrak.

Deci cel mai sigur și mai rapid lucru era ca ea să-l urmărească pe Vandrak oriunde ar fi fost ascuns ciinele.

Vandrak va trebui să se ducă la ciine cu mâncare, fiindcă altfel ar fi murit de foame, iar ea avea șansa de a descoperi locul unde era ascuns ciinele. Și de asta depindea libertatea lui David.

Timpul trecea și începea să se întunece. Și îi era frică de Vandrak și la lumina zilei și nu ținea deloc să-l urmărească pe-ntuneric.

Abia după două ore, Vandrak ieși din casă pe ușa din dos. Porni spre pădure cu un pachet în mână. Din fericire, purta o haină de culoare deschisă, care îl făcea mai ușor de urmărit. Și urmărirea i se păru că durează ore întregi. Dar chiar cind ajunsese la capătul puterilor, Vandrak se opri. Îi făcuse ciinelui un adăpost din crengi și frunze. Și adăpostul în care ciinele zăcea nemișcat semăna într-un totul cu restul frunzișului arbuștilor.

Vandrak ingenunchease lângă ciinele său iubit și îi îngrijea rănilor.

— Lovituri grele, dragă Phareah, foarte grele. Dar ai să te vindeci curînd. Îți fâgăduiesc.

Tot ce-i mai rămînea acum de făcut lui Elaine era să identifice exact locul ascunzîșului și apoi să meargă la un telefon.

Dar ciinele simțise o prezență străină prin apropiere și începu să mirie. Vandrak se îndreptă în direcția spre care privea ciinele și ajunse astfel față în față cu Elaine.

— Ei bine, doamnă Karnes, ce credeți că ați descoperit?

— Am descoperit ciinele care dispăruse. Deci mașina soțului meu a lovit doar un ciine.

— Așa e, doamnă Karnes.

— Ceea ce înseamnă că n-a lovit-o pe soția dv.

— Și asta e adevărat, doamnă Karnes. Pe Paula am omorît-o eu.

— Deci, recunoașteți.

— Desigur. Aici unde numai dumneavoastră mă puteți auzi.

Corpul lui era încordat și ea se simțea în pericol. Totuși, adăugă:

— Cînd poliția va găsi ciinele, va cunoaște adevărul.

— Dacă poliția îl va găsi vreodată. Fiindcă pe cei de la poliție nu-i interesează ciinele la fel de mult ca și pe dv.

El rinji și apoi se năpusti asupra ei. O doborî la pămînt sub greutatea corpului lui. Ea nu l-a putut lovi cu piciorul, dar l-a zgariat cu unghiile. În acest timp el o apucă de beregată. Ciinele începu să latre ca și cînd i-ar fi ordonat stăpînului său să n-o strîngă de git.

— Îți mulțumesc Phareah, îl auzi ea, spunînd ciinelui. Ai dreptate, ar fi fost o greșeală.

Apoi privi în jos spre ea.

— E un ciine deștept. Dacă te-aș fi su-grumat, ar fi trebuit să te îngrop pe aici prin apropiere. Și intrucît nu va mai fi vorba doar despre un ciine, ci despre o femeie dispărută, se va căuta peste tot. Va trebui deci să mori călcată ca și soția mea de o mașină.

Ea simți că greutatea corpului lui se ridică de pe ea. Dar era prea lipsită de putere ca să poată merge. El o țiri pînă la un drum care îi era necunoscut.

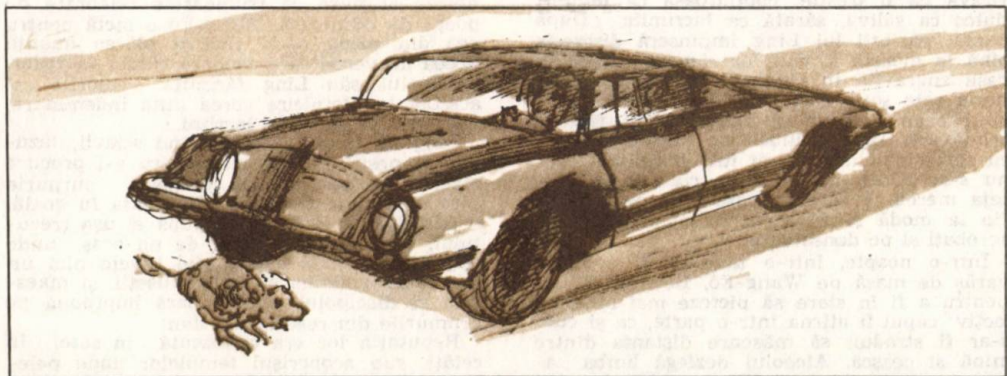
— A mers bine cu Paula. I-am prostit pe doctorii poliției. Am lovit-o doar în falcă destul de tare ca să amețească. Apoi am apucat-o de picioare și am pocnit-o de un trunchi de copac. O izbitură puternică exact ca și cînd ar fi fost lovită de o mașină.

Oroarea de cele auzite îi activă toată energia. Îl lovi cu piciorul și se luptă dirz. Nu auzi vocile și nu văzu razele lanternelor. Nu le văzu nici Vandrak pînă ce oamenii nu i-au înconjurat. Ea mai scoase un țipăt înainte ca Vandrak să o lovească.

În patul de la spital i se spuse totul. Newell fusese neliniștit cînd, după ce discutaseră împreună, îi telefonă, dar nu o găsi acasă. Se duse apoi la Vandrak, dar nici acesta nu era de găsit. Telefonă la poliție dar nimeni nu știu unde să caute pînă ce ciinele nu a lătrat. Ciinele fu auzit exact la timp.

Toate acestea i le povesti David care îi era foarte recunoscător. Și foarte fericit că era liber.

**În românește de
NICOLAE PROTOPOESCU**

*Marguerite Yourcenar***NUVELE
ORIENTALE****Cum a fost salvat
Wang-Fô**

Bătrînul pictor Wang-Fô și discipolul său Ling vagabondau prin regatul lui Han. Înaintau agale, căci Wang-Fô se oprea noaptea ca să contemple aștele și ziua ca să privească libelule. Nu erau prea încălcați, căci lui Wang-Fô îi plăcea imaginea lucrurilor și nu lucrurile în sine, și nici un obiect din lume nu i se părea demn de a fi însușit, în afara pensulelor, borcanelor cu lac și cerinelor din China, sulurilor de mătase și hirtiei de orez. Erau săraci, căci Wang-Fô își vindea picturile pe o porție de fiertură de mei și disprețuia monezile de argint. Discipolul său Ling, cocirjat sub greutatea unui sac plin de schițe, își indoia spatele cu respect, ca și cum ar fi purtat pe umeri bolta cerească, căci în ochii lui Ling acest sac era plin cu munți înzăpeziți, cu fluvii imprăvărate și cu chipul lunii văratice.

Ling nu se născuse să bată drumurile alături de un bătrîn care lua în stăpînire aurora și atrăgea apusul. Tatăl său fusese comerciant de aur; mama sa fusese singurul copil al unui negustor de jad care îi lăsase moștenire bunurile sale, blestemînd-o că nu a fost băiat. Ling crescuse într-o casă din care averea alunga riscurile. Această existență ocrotită cu grijă îl făcuse timid: se temea de insecte, de tunet și de chipul morților. Cînd împlini cincisprezece ani, tatăl său îi alese o soție foarte frumoasă, căci gîndul la fericirea neîndoieinică a fiului său îl consola de a fi ajuns la vîrsta cînd noaptea este făcută să dormi. Soția lui Ling era firavă ca o trestie, copilăroasă ca laptele, dulce ca saliva, sărată ca lacrimile. După nuntă, părinții lui Ling împinseră discreția pînă la moarte și fiul lor rămase singur în casa zugrăvită în cinabru, în compania tinereii sale soții, care suridea mereu, și a unui prun care făcea flori roz în fiecare primăvară. Ling o iubea pe această femeie cu suflet deschis cum ai iubi o oglindă care nu s-ar aburi, un talisman care te-ar proteja mereu. Frecvența casei de ceaș ca să fie la modă și favoriza cu moderație pe acrobați și pe dansatoare.

Într-o noapte, într-o tavernă, îl avu tovarăș de masă pe Wang-Fô. Bătrînul băuse pentru a fi în stare să picteze mai bine un bețiv: capul îi atîrna într-o parte, ca și cum s-ar fi străduit să măsore distanța dintre mină și ceașcă. Alcoolul dezlegă limba acestui artizan tăcut, și Wang vorbea în sea-

ra aceea ca și cum tăcerea ar fi fost un pe-ret și cuvintele culori menite să-l acopere. Datorită lui, Ling descoperi frumusețea chipurilor de bețivi învăluite în aburul bău-turilor calde, strălucirea cafeenie a cărnurilor linse inegal de limbile focului și rozul incin-tător al petelor de vin îmbibînd fețele de masă ca niște petale ofilite. O rafală de vînt sparse fereastra; ploaia pătrunse în cameră. Wang-Fô se aplecă pentru a-l face pe Ling să admire dîra lividă a fulgerului și lui Ling, fermecat, încetă să-i mai fie frică de fur-tună.

Ling plăti și pentru bătrînul pictor: pen-tru că Wang-Fô nu avea nici bani, nici gaz-dă, îi oferî smerit un adăpost. Făcîndu drumul împreună; Ling avea o lanternă; lu-mina ei proiecta în bălți focuri surprinză-toare. În seara aceea, Ling află cu stupeoare că pereții casei sale nu erau roșii, așa cum crezuse, ci că aveau culoarea portocalei gata să putrezească. În curte, Wang-Fô observă forma delicată a unui arbust, căruia ni-meni nu-i dăduse atenție pînă atunci, și îl compară cu o femeie tinăra care-și usucă părul. În coridor, el urmări cu incîntare mersul sovăitor al unei furnici pe lingă cră-păturile peretelui, și oroarea lui Ling față de aceste insecte dispăru. Atunci, înțelegînd că Wang-Fô venise să-i aducă în dar un suf-let și o nouă simțire, Ling îl culcă cu respect pe bătrîn în camera în care muri-seră tatăl și mama sa.

De ani de zile Wang-Fô voia să facă por-tretul unei prințese de odinioară cîntînd din lăută sub o salcie. Nici o femeie nu fusese destul de ireală ca să-i fie model, dar Ling putea s-o facă pentru că nu era femeie. Apoi Wang-Fô vru să picteze un tinăr tră-gînd cu arcul lingă tulpina unui cedru uriaș. Nici un bărbat tinăr nu era destul de ireal ca să-i servească drept model, dar Ling o puse să pozeze pe soția sa, sub prunul din grădină. Apoi, Wang-Fô o pictă în costum de zîină printre norii apusului, și tinăra fe-meie plînsă, căci avea o presimțire de moarte. De cînd Ling îi prefera portretele pe care i le făcuse Wang-Fô, chipul i se ofilea ca o floare bătută de vîntul cald și de ploile de vară. Într-o dimineață, au gă-sit-o spînzurată de ramurile prunului roz: capetele eșarfei care o sugrumaseră îi flutu-rau prin păr; părea și mai zveltă ca de obicei, și pură ca frumosele celebrate de poezii de odinioară. Wang-Fô o pictă pentru cea din urmă oară, căci îi plăcea nuanța aceea de verde care acoperă chipul morților. Discipolul său Ling fărîmița culorile și această indelețnicire cerea atîta îndemînare, încît el uită să verse lacrimi.

Ling își vindu rînd pe rînd sclavii, iazu-rile și peștii din fîntînă pentru a-i procura maestrului borcane cu cerneală purpurie care venea din Occident. Cînd casa fu goală, o părăsîră, și Ling trase după el ușa trecu-tului. Wang-Fô era sătul de un oraș unde chipurile nu mai aveau să-l învețe nici un secret al urîteniei și al frumuseții, și maes-trul și discipolul vagabondară împreună pe drumurile din regatul lui Han.

Reputația lor era cunoscută în sate, în cetăți, sub acoperișul templelor unde pele-rinii frămîntați se refugiau la apusul soare-

lui. Se spunea că Wang-Fô avea puterea să-și însuflețească picturile printr-o ultimă tușă de culoare pe care o adăuga în ochii lor. Fermierii veneau să-l implore să le picteze un ciine de pază și nobilii voiau portrete de soldați. Preoții îl cinsteau pe Wang-Fô ca pe un înțelept; poporul se temea de el ca de un vrăjitor. Wang se bucura de această diversitate de opinii care îi permiteau să studieze în jurul său expresii ale recunoștinței, ale fricii sau ale venerației.

Ling cerșea de mâncare, veghea somnul maestrului și profita de contemplațiile sale ca să-i maseze picioarele. Dis-de-dimineată, când bătrînul dormea încă, el pleca să surprindă peisaje confuze, ascunse în spatele pilcurilor de stuf. Seara, când maestrul, descurajat, își arunca pensulele pe jos, el le ridica. Când Wang era trist și vorbea de vîrsta sa înaintată, Ling îi arăta surizînd trunchiul solid al unui stejar bătrîn; cînd Wang era vesel și spunea glume, Ling se prefăcea smerit că-l ascultă.

Într-o zi, la apusul soarelui, ajunseră în suburbiile orașului imperial, și Ling căută pentru Wang-Fô un han în care să-și petreacă noaptea. Bătrînul se acoperi cu zdrențe și Ling se culcă lingă el ca să-l încălzească, căci primăvara de-abia sosisse și pămîntul bătătorit era încă înghețat. În zori, pe coridoarele hanului răsunară pași grei; se auziră șușoteli înspăimîntate ale gazdei și ordine strigate într-o limbă grosolană. Ling tresări amintindu-și că în ajun furase o prăjitură de orez pentru masa maestrului. Neîndoiindu-se că vin să-l aresteze, el se întrebă cine îl va ajuta a doua zi pe Wang-Fô să treacă vadul fluviului următor.

Soldații intrară cu lanterne. Lumina care trecea prin hirtia împetrîtă răsplinea licăririi roșii sau albastre pe căștile lor de piele. Coarda unui arc li se mișca pe umăr, iar cei mai singeroși scoaseră deodată răcnete nemotivate. Cu brutalitate, îl apucară de ceafă pe Wang-Fô care nu putu să nu observe că mincile nu se asortau cu culoarea mantalelor.

Sprîjinit de discipolul său, Wang-Fô îi urmă pe soldați, împiedicîndu-se de-a lungul drumurilor denivelate. Îmbulzindu-se, trecătorii își băteau joc de cei doi criminali care erau ridicați, fără îndoială, pentru a fi decapitați. La toate întrebările lui Wang, soldații răspundeau printr-o strîmbătură crîncenă. Mîinile legate fedeleș îi dureau, și Ling, disperat, își privea maestrul surizînd, ceea ce reprezenta pentru el un mod mai delicat de a plînge.

Ajunseră în pragul palatului imperial ale cărui ziduri violete se înălțau în plină zi ca o panglică de crepuscul. Soldații îl puseră pe Wang-Fô să străbată o mulțime de săli pătrate sau circulare a căror formă simboliza anotimpurile, punctele cardinale, bărbatul și femeia, longevitatea și prerogativele puterii. Ușile se învîrteau scotînd un sunet melodios și succesiunea lor era astfel concepută, încît auzai toată gama străbînd palatul de la Est la Vest. Totul se concentra pentru a sugera ideea unei puteri și a unei subtilități supraomenești și se simtea că cele mai neînsemnate ordine rostite aici trebuiau să fie definitive și înspăimîntătoare

ca înțelepciunea strămoșilor. În cele din urmă, aerul se rarefie; tăcerea deveni atât de profundă, încît nici un condamnat nu ar fi îndrăznit să strige. Un eunuc ridică un tapet; soldații tremurară ca muierile și mica gardă intră în sala unde domnea Fiul Cerului.

Era o sală fără pereți, susținută de coloane groase de piatră albastră. De cealaltă parte a fusurilor de marmură se întindea o grădină și fiecare floare din boschetele sale aparținea unei specii rare aduse de dincolo de ocean. Dar nici una nu avea miros, de teamă să nu fie tulburate cu parfumuri îmbătătoare meditațiile Dragonului Ceresc. Din respect pentru tăcerea în care i se scaldau gîndurile, în incintă nu fusese adusă nici o pasăre și fuseseră alungate pînă și albinele. Un zid uriaș despărțea grădina de restul lumii pentru ca vîntul care bate pe lingă ciinii morți și pe lingă cadavrele de pe cîmpurile de bătaie să nu ajungă să atingă mineca Împăratului.

Stăpînul Ceresc stătea pe un tron de jad și mîinile îi erau ridate ca ale unui bătrîn, cu toate că de-abia împlinise 20 de ani. Chimonoul lui era albastru pentru a simboliza iarna și verde pentru a aminti de primăvară. Fața îi era frumoasă, dar de nepătruns, ca o oglindă așezată prea sus și care nu reflectă decît stelele și cerul implacabil. În dreapta sa stătea Ministrul Plăcerilor Perfecțe și la stînga, Consilierul Frămîntărilor Juste. Cum curtenii săi, așezați la baza coloanelor, își ciuleau urechile pentru a auzi și cel mai neînsemnat cuvînt rostit, el își luase obiceiul să vorbească mereu în șoaptă.

— Dragon Ceresc, spuse Wang-Fô prosternîndu-se, sint bătrîn, sint sărac, sint sleit. Tu ești ca vara; eu sint ca iarna. Tu ai Zece Mii de Vieți; eu nu mai am decît una care e pe sfîrșite. Ce ți-am făcut? Mi-au legat mîinile care nu ți-au făcut rău niciodată.

— Mă întreb ce rău mi-ai făcut, bătrîne Wang-Fô? spuse Împăratul.

Vocea lui era atât de melodioasă, încît te făcea să plîngi. Își ridică mina dreaptă, pe care reflexele podelei de jad o făceau să pară verde-albăstruie ca o plantă subcavatică, și Wang-Fô, fermecat de lungimea degetelor subțiri, căută în amintirile sale dacă nu făcuse Împăratului sau ascendenților săi un portret mediocru pentru care ar merita moartea. Dar era puțin probabil, căci pînă acum Wang-Fô frecventase rar curtea împăraților, preferînd colibele fermierilor sau, în oraș, periferiile curtezanelor și tavernele de pe cheiri în care se certau hamalii.

— Mă întreb ce mi-ai făcut, bătrîne Wang-Fô?, continuă Împăratul, aplecîndu-și gîtul subțire spre bărbatul bătrîn care-l asculta. Am să-ți spun. Dar, cum veninul altuia nu se poate strecura în noi decît prin cele nouă uși, pentru a te pune în fața greșelilor tale trebuie să te plîmb prin coridoarele memoriei mele ca să-ți povestesc toată viața mea. Tatăl meu a strîns o colecție din picturile tale în cea mai tainică încăperă a palatului, căci era de părere că personajele din tablouri trebuie să fie ascunse privirii necunoscătorilor care nu-și

pot pleca ochii în fața lor. În aceste încăperi am fost crescut, bătrîne Wang-Fô, căci în jurul meu s-a ținut singurătatea pentru a mi se permite să cresc. Pentru a-mi feri puritatea de pata sufletelor omeneste, a fost îndepărtată de mine droaia agitată a supușilor mei viitori, și nimănui nu-i era permis să treacă prin fața ușii mele de teamă că umbra celui bărbat sau a celei femei să nu ajungă până la mine. Cei cițiva servitori bătrâni care mi-au fost încredințați se arătau cit mai puțin cu puțină; orele se scurgeau în cerc; culorile picturilor tale se înviorau în zori și pâleau la amiază. Noaptea, cînd nu puteam să dorm, le priveam, și timp de zece ani le-am privit în fiecare noapte. Ziua, așezat pe un covor al cărui desen îl știam pe dinafară, odihnindu-mi palmele pe genunchii de mătase galbenă, visam la bucuriile pe care mi le va aduce viitorul. Îmi imaginam lumea, țara lui Han în mijlocul ei, aidoma șesului monoton și săpat al mîinii brăzdate de liniile fatale ale celor Cinci Fluvii. De jur-împrejur, marea în care se nașteau monștri și în depărtare, munții care sprijină cerul. Și, ca să-mi vin în ajutor în a-mi închipui toate astea, mă foloseam de tablourile tale. M-ai făcut să cred că marea seamănă cu întinsul nemărginit al apelor pictate pe pinzele tale, atât de albastră, încît o piatră care ar cădea în ea nu ar putea decît să se transforme în safir, că femeile se deschid și se închid ca florile, asemănătoare creaturilor ce se înalță, împinse de vînt, în aleile grădinilor tale și că tinerii războinici cu talia subțire care păzesc fortărețele frontierelor erau ei înșiși săgeți ce-ți pot străpunge inima. La 16 ani am văzut redeschizîndu-se porțile care mă separaseră de lume; am urcat pe terasa palatului ca să privesc norii, dar erau mai puțin frumoși decît cei ai apusurilor tale. Am chemat litiera: zdruncinat pe drumuri cărora nu le cunoscusem nici noroiul, nici pietrele, am străbătut provinciile Imperiului fără să găsesc grădinile tale pline de femei semănînd cu licuricii, femeile tale al căror corp era el însuși o grădină. Pietricelele tărnușurilor m-au degustat de oceane; singele condamnaților este mai puțin roșu decît grenada zugrăvită pe pinzele tale; pleava satelor mă împiedică să văd frumusețea orezăriilor; carnea femeilor îmi repugnă ca și carnea moartă atîrnată în cirligele măcelarilor, și risul gros al soldaților mei îmi răscolește inima. M-ai mințit, Wang-Fô, bătrîne impositor: lumea nu este decît o grămadă de pete confuze, aruncate la întimplare de un pictor fără simțire, șterse neîncetat de lacrimile noastre. Regatul lui Han nu este cel mai frumos dintre regate, și eu nu sînt Împăratul. Singurul imperiu asupra căruia merită să domnești este cel în care pătrunzi, bătrîne Wang-Fô, pe drumul celor O Mie de Curbe și al celor Zece Mii de Culori. Numai tu domnești în pace peste munți acoperiți cu zăpadă ce nu se poate topi și peste cîmpuri de narcise ce nu se ofilesc. Și iată de ce, Wang-Fô, m-am gîndit ce pedeapsă să-ți fie dată ție, ale cărui vrăjitorii m-au scrisbit de ceea ce am și mi-au stîrnit dorința de ceea ce nu voi avea. Și ca să te închid în sin-

gura temniță din care nu poți ieși, am hotărît să-ți se ardă ochii, pentru că ochii tăi, Wang-Fô, sînt cele două porți magice care-ți deschid regatul. Și pentru că miinile tale sînt cele două căi cu zece ramificații care te conduc în inima imperiului tău, am hotărît să-ți se taie miinile. M-ai înțeles, bătrîne Wang-Fô?

Auzind această sentință, discipolul Ling smulse de la centură un cuțit știrbit și se năpusti asupra Împăratului. Doi soldați îl prînseră. Fiul Cerului surise și adăugă cu un suspin:

— Și te mai urăsc, bătrîne Wang-Fô, pentru că ai știut să te faci iubit. Omoriți-l pe ciinele ăsta!

Ling sări înainte pentru ca singele său să nu păteze chimonoul maestrului. Unul din soldați ridică sabia, și capul lui Ling se desprînse de trup ca o floare secerată. Servitorii strînseră rămășițele, și Wang-Fô, disperat, admiră frumoasa pată stacojie lăsată de singele discipolului său pe pavajul de piatră verde.

Împăratul făcu un semn și doi eunuci acoperiră ochii lui Wang-Fô.

— Ascultă, bătrîne Wang-Fô, spuse Împăratul, și șterge-ți lacrimile, căci nu-i momentul să plîngi. Ochii trebuie să-ți rămînă senini pentru ca puțină lumină care le mai rămîne să nu fie tulburată de lacrimile tale. Nu numai din ură îți doresc moartea: nu numai din cruzime vreau să te văd suferînd. Am alte planuri, Wang-Fô. Am în colecția mea de opere o pictură admirabilă în care munții, estuarul fluviilor și marea se reflectă, fără îndoială, în infinit micșorate, dar cu o evidență care o depășește pe aceea a obiectelor însele, ca figurile care se oglindesc pe pereții unei sfere. Dar această pictură este neterminată, Wang-Fô, și capodopera ta este în stadiul de eboșă. Fără îndoială, în clipa în care pictai, așezat într-o vale singuratică, ai observat o pasăre care zboară sau un copil care urmărește această pasăre. Și ciocul păsării sau obrazii copilului te-au făcut să uiți pleoapele albastre ale valurilor. Nu ai terminat ciucurii din mantoul mării, nici pletele algelor de pe pietre. Wang-Fô, vreau să-ți dedici orele de lumină care-ți mai rămîn ca să termini acest tablou ce va cuprinde astfel ultimele secrete adunate într-o viață întreagă. Nici o îndoială că miinile tale, atât de aproape să cadă, nu vor tremura pe pinza de mătase, și infinitul îți va inunda opera prin hașurile nefericirii. Și fără îndoială că ochii tăi, atât de aproape de moarte, nu vor descoperi relații la limita simțurilor omeneste. Ți-am dat planul meu, bătrîne Wang-Fô, și pot să te oblig să-l desăvîrșești. Dacă vei refuza, înainte de a-ți scoate ochii, voi pune să fie arse toate operele tale, și atunci vei semăna cu un părinte căruia i-au fost masacrați fiii și distruse speranțele de viitor. Dar, dacă vrei, apreciază mai degrabă că acest ultim ordin nu este decît expresia bunătății mele, căci știu că pinza este singura iubită pe care ai mințit-o vreodată. Și a-ți oferi pensule, culori și cerneală pentru a-ți trăi cele din urmă ore înseamnă a primi pomana unei fecioare

a bucuriei dăruită unui bărbat ce va fi condamnat la moarte.

La un semn din degetul mic al Împăratului, doi eunuci aduseră cu respect tabloul neterminat unde Wang-Fô desenase chipul mării și al cerului. Wang-Fô își șterse lacrimile și surise, căci schița aceasta mică îi amintea de tinerețe. Totul exprima o prospețime a sufletului la care Wang-Fô nu mai putea aspira, dar îi lipsea ceva, căci atunci când Wang-Fô îl pictase nu contemplase îndejuns munții, nici stincile scăldându-și în mare coastele goale, și nu fusese destul de emoționat de tristețea apusului. Wang-Fô alegea una din pensulele pe care i-o întinse un sclav și începu să întindă pe marea neterminată abundente scurgeri albastre. Un eunuc ghemuit la picioarele sale amesteca culorile; o făcea destul de prost, și Wang-Fô îl regretă pe discipolul său Ling.

Wang începu să picteze cu roz aripa unui nor așezat pe un munte. Apoi adăugă pe suprafața mării riduri mici care nu făceau decît să sporească sentimentul liniștii sale. Po-deaua de jad devenea tot mai umedă, dar Wang-Fô, absorbit de pictură, nu-și dădu seama că lucrează cu picioarele în apă.

Bărkuța delicată, reliefată de tușele de pensulă ale pictorului, ocupa acum tot prim-planul sulului de mătase. Zgomotul cadențat al ramelor se ridică deodată în depărtare, iute și viu ca o bătaie de aripă. Zgomotul se apropie, umplu ușor toată sala, apoi încetă, și picăturile tremurau, imobile, suspendate de vislele luntrașului. De multă vreme fierul roșu pregătit pentru ochii lui Wang se stinsese în jarul călăului. Curtenii, înțepeniți de uzanțe, se ridicau pe virful picioarelor în apa ce le ajungea pînă la umeri. În sfîrșit, apa ajunsese pînă în dreptul inimii imperiale. Tăcerea era atît de profundă, încît se auzeau curgînd lacrimi.

Era Ling. Purta chimonoul său vechi de fiecare zi și mineca dreaptă păstra urmele unei rupturi pe care nu avusese timp s-o coasă de dimineață, înainte de venirea soldaților. În jurul gîtului purta o ciudată eșarfă roșie.

Wang-Fô îi spuse încet, continuînd să picteze :

— Te credeam mort.

— Trăind dumneata, spuse Ling cu respect, cum aș fi putut muri ?

Și îl ajută pe maestru să urce în barcă. Tavanul de jad se reflecta în apă, astfel încît se părea că Ling navighează într-o peșteră. Găloanele curtenilor înecați se ondulau la suprafață ca șerpui și capul livid al Împăratului plutea ca un lotus.

— Privește, discipol al meu, spuse Wang-Fô cu melancolie. Nefericiții ăștia vor pieri, dacă nu au pierit deja. Nu bănuiam să fie atîta apă în mare încît să inee un Împărat. Ce-i de făcut ?

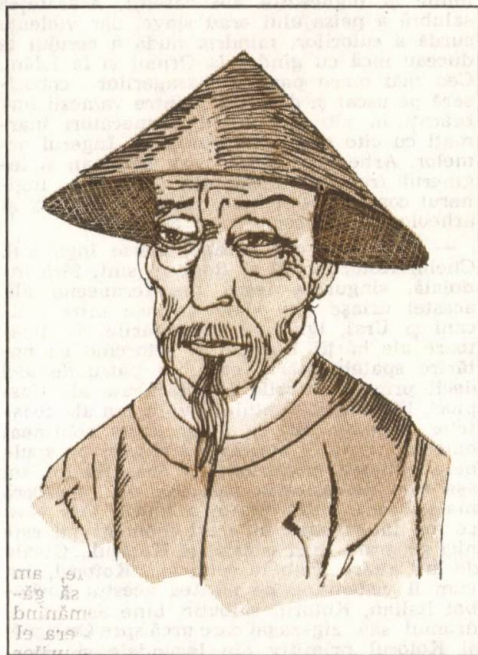
— Nu te teme de nimic, Maestre, murmură discipolul. În curînd vor fi pe uscat și nu-și vor mai aminti nici măcar că mineca le-a fost cîndva udă. Singur, Împăratul păstra în inimă puțină amărăciune marină. Oamenii ăștia nu sînt făcuți să se piardă într-un tablou.

Apoi adăugă :

— Marea este frumoasă, vîntul potrivit, păsările marine își fac cuiburile. Să mergem, Maestre, spre țara de dincolo de valuri.

— Să mergem, spuse bătrînul pictor.

Wang-Fô apucă cirna și Ling se aplecă spre rame. Cadența vislelor umplu din nou toată sala, fermă și regulată ca bătaia inimii. Nivelul apei scădea imperceptibil în jurul stincilor uriașe și verticale redevenite coloane. În curînd, numai cîteva bălți rare străluciră în depresiunile pavajului de jad. Hainele curtenilor erau uscate, dar Împăratul păstra în ciucurii mantalei cîteva smocuri de spumă.

Panoul terminat de Wang-Fô era așezat pe o draperie. O barcă ocupa tot prim-planul. Se îndepărtă agale, lăsînd în urmă o diră subtilă care se pierdea în marea nemișcată. Chipurile celor doi bărbați așezați în barcă nu se mai distingeau deja. Se zărea încă eșarfă roșie a lui Ling și barba lui Wang-Fô fluturînd în vînt.

Pulsația vislelor slăbi, apoi se stinse înghițită de depărtare. Împăratul, aplecat înainte, cu mina la ochi, privea cum se îndepărtează barca lui Wang, care nu mai era decît o pată ștearsă în paloarea amurgului. Un abur auriu se ridică și se întinse deasupra mării. În sfîrșit, barca viră în jurul unei stînci care închidea intrarea nemărginirii; umbra unei faleze căzu peste ea; dîra se șterse de pe suprafața pustie, și pictorul Wang-Fô împreună cu discipolul său Ling dispărură pentru totdeauna în această mare de jad albastru pe care Wang-Fô tocmai o crease.

Surîsul lui Marko

Pachebotul plutea agale pe apele întinse, ca o meduză, la voia întâmplării. În spațiul îngust al cerului prins între munți, se învîrtea un avion biziind insuportabil ca o insectă enervată. Era spre sfîrșitul unei frumoase după amieze de vară și soarele se ascunsese deja în spatele aridelor contraforturi ale Alpilor muntenegreni presărați cu arbori firavi. Marea, atît de albastră dimineața în larg, avea pete întunecate în interiorul acestui lung fiord sinuos așezat cu totul bizar la poalele Balcanilor. Formele umile și înghesuite ale caselor, acuratețea salubră a peisajului erau slave, dar violența surdă a culorilor, mindria nudă a cerului te deuceau încă cu gîndul la Orient și la Islam. Cea mai mare parte a pasagerilor coborîseră pe uscat și discutau printre vameșii îmbrăcați în alb și soldații fermecători înarmați cu cite o dagă, frumoși ca Îngerul armelor. Arheologul grec, pașa egiptean și inginerul francez rămăseseră pe punte. Inginerul comandase o bere, pașa bea whisky și arheologul se răcorea cu o citronadă.

— Țara asta mă atrage, spuse inginerul. Cheiul Kotorului și al Ragusei sînt, fără îndoială, singurele ieșiri mediteraneene ale acestei uriașe țări slave întinse între Balcani și Ural, ignorînd delimitările schimbătoare ale hărții Europei și întorcînd cu hotărîre spatele mării, care nu pîtrunde aici decît prin strîmtorile întortocheate ale Caspice, Finlandei, Pontului Euxin sau ale coastelor dalmate. Și, în acest uriaș continent omenesc, infinita varietate a raselor nu spulberă unitatea misterioasă a ansamblului, tot așa cum diversitatea valurilor nu spulberă maseuoasa uniformitate a mării. Dar ceea ce mă interesează în acest moment nu este nici geografia, nici istoria, ci Kotorul... Gurile de la Cattaro, cum le spun ei... Kotorul, așa cum îl vedem de pe puntea acestui pachebot italian, Kotorul sălbatic, bine ascuns, ău drumul său zig-zagat care urcă spre Cettigné, și Kotorul primitiv din legende și cîntecele de gestă slave. Kotorul infidel care a trăit odinioară sub jugul musulmanilor din Albania cărora, dumneata Pașă o înțelege bine, poezia epică a sirbilor nu le face totdeauna dreptate. Și dumneata, Lukiadiș, care cunoști trecutul tot așa cum un fermier își cunoaște cele mai mici unghere ale fermei, nu-mi vei spune că nu ai auzit vorbindu-se de Marko Kraliević?

— Sînt arheolog, răspune grecul lăsînd paharul de citronadă. Știința mea se reduce la piatra sculptată, iar eroii sirbi taie mai degrabă în carne vie. Totuși, acest Marko m-a interesat și pe mine și i-am dat de urmă într-o țară foarte îndepărtată de leagănul legendei sale, într-un ținut pur grec, cu toate că credința sirbă i-a înălțat aici destule mănăstiri frumoase.

— Pe Muntele Athos, îl întrerupse inginerul. Oasele uriașe ale lui Marko Kraliević se odihnesc undeva în acest Munte Sfînt, unde nu s-a schimbat nimic din evul mediu, în afară, poate, de calitatea sufletelor, și

unde șase mii de călugări împodobiți cu potcapuri și bărbi fluturînde se mai roagă și azi pentru iertarea piosilor lor protectori, prinții din Trebizond, a căror stirpe s-a stins, fără îndoială, de multe secole. Cît este de reconfortant să constăți că uitarea este mai puțin grăbită, nu atît de absolută pe cît se crede, că există încă un loc în lume unde o dinastie de pe vremea Cruciadelor supraviețuiește în rugăciunile cîtorva preoți bătrîni! Dacă nu mă înșel, Marko a murit într-o luptă contra otomanilor, în Bosnia, sau într-un ținut croat, dar ultima lui dorință a fost să fie înhumat în acest Sinai al lumii ortodoxe, și o barcă a reușit să-i transporte cadavrul, în ciuda stîncilor din Marea Orientală și a capcanelor galerelor turcești. O poveste minunată care mă face să mă gîndesc, nu știu de ce, la ultima traversare a lui Arthur...

Și în Occident există eroi, dar ei par susținuți de armătura lor de principii aidoma cavalerilor medievali de carapacea lor de fier: în acest sirb sălbatic avem eroul în carne și oase. Turcii asupra cărora se năpustea Marko trebuie să fi avut impresia că peste ei se prăvălește un lanț de munți. V-am spus că-n acele vremuri Muntenegru aparținea Islamului: bandele sirbești erau prea puțin numeroase ca să lupte pe față cu circumcisi pentru dobîndirea Tzernagovei. Acest Munte Negru de la care ținutul își trage numele: Marko Kraliević avea legături secrete în ținutul necredincios cu creștinii aparent convertiți, cu funcționarii nemulțumiți, sub pericolul de nenorocire și de moarte; îi era din ce în ce mai necesar să intre în contact cu complicității săi. Dar înălțimea îl împiedica să se furișeze la dușman deghizat în cerșetor, în muzicant orb sau în femeie, cu toate că această din urmă travestire ar fi fost cu puțință datorită frumuseții sale: ar fi fost recunoscut după lungimea exagerată a umbrei sale. Nici nu-i putea trece prin minte să acosteze o barcă de un colț pustiu al țărmului: nenumăratele santinele, ascunse printre stînci, opuneau unui Marko absent prezența lor multiplă și neobosită. Dar acolo unde se vede o barcă, un bun înotător se ascunde și numai peștii îi știu drumul dintre două curgeri de apă; Marko vrăjea valurile; înota la fel de bine ca Ulise, anticul său vecin din Itaca. Fermea și femeile; canalele întortocheate ale mării îl duceau deseori la Kotor, la o casă de lemn mincată de carii, care gîfiau sub lovitură valurilor; văduva pașei Scutari își petrecea nopțile visînd la Marko și dimineața așteptîndu-l. Îl freca cu ulei pe trupul înghețat de sărutările moi ale mării; îl încălzea în patul său fără știrea servitoarelor, îi înlesnea întîlnirile nocturne cu agenții și complicității săi. La orele mici ale zilei, ea cobora în bucătăria încă pustie ca să-i gătească mîncărurile care-i plăceau cel mai mult. Se lăsa pradă sinului ei greu, picioarelor groase, sprincenelor unite chiar în mijlocul frunții, iubirii ei lacome și bănuitoare de femeie coaptă; îi sorbea furia văzînd-o scuiplînd cînd el îngenunchea să-și facă semnul crucii. Într-o noapte, în ajunul zilei în care Marko își propusese să revină înot la Ra-

gusa, văduva cobori, ca de obicei, să-i pregătească masa. Lacrimile o împiedicau să gătească cu îndeminearea obișnuită; din nefericire, urcă cu un platou cu ied foarte fierbinte. Marko băuse: răbdarea îi zăcea pe fundul paharului; o prinse de păr cu mâinile năclăite de sos și răcni:

— Jigodia dracului, îmi dai să mănincă capră de o sută de ani?

— Era un animal frumos, răspunse văduva. Și cel mai tânăr din turmă.

— E tare ca și carnea ta de vrăjitoare și are același miros blestemat, răspunse tânărul creștin beat. Fierbi în iad ca și el!

Și cu o lovitură de picior, aruncă platoul cu tocană pe fereastra larg deschisă spre mare.

Văduva spălă în tăcere podeaua pătată de grăsimi și fața i se buhăi în lacrimi. Nu se arată mai puțin tandră, nici mai puțin caldă ca în ajun; și, în revărsat de zori, cind vîntul din nord începu să împrăstie revolta printre valurile golfului, ea îl sfătui mie-roasă pe Marko să-și amine plecarea. El consimți; în miezul arzător al zilei se culcă să-și facă siesta. Trezindu-se, pe cînd se întindea cu lene în fața ferestrelor ascunse de privirea trecătorilor de jaluzelele dese, văzu iataganele strălucind: o trupă de soldați turci înconjură casa, îi bloca toate ieșirile. Marko fugi spre balconul de deasupra mării: valurile săltărețe se izbeau de stînci cu zgomotul fulgerului din cer. Marko își smulse cămașa și se aruncă în furtuna în care nici o barcă nu s-ar fi aventurat. Munții se rostogoliră sub el; el se rostogoli sub munți. Sol-lații, conduși de văduvă, răscoliră casa fără

a găsi o ciț de mică urmă a tinărului gigant dispărut; în cele din urmă, cămașa sfișiată și grilajele desprinse ale balconului le indică adevăratul drum; dădură năvală pe plajă urlînd de furie și de groază. Se trăgeau înapoi în ciuda voinței lor, de fiecare dată cînd un val mai sălbatic se spărgea la picioarele lor; și rafalele vîntului li se păreau risul lui Marko, iar spuma lor groasă, scuipatul lui aruncat în obraz. Două ore Marko înotă fără să înainteze măcar o lungime de braț; dușmanii săi ocheau în cap, dar vîntul le devia sulețele; dispărea, apa-rea iar sub aceeași piatră de moară verde. În cele din urmă, văduva își înnoadă strîns eșarfa în jurul mijlocului subțire al unui albanez; un pescar destoinic de ton reuși să-l prindă pe Marko cu acest lasou de mătase, și înotătorul, pe jumătate spînzurat, trebui să se lase tras pe plajă. În timpul partidelor de vînătoare din țara sa, Marko văzuse deseori animale care făceau pe moartele ca să scape de prinsoare; din instinct, el imită această viclenie; bărbatul tînar cu fața lividă, pe care turcii îl aduseseră pe plajă era tare și rece ca un cadavru de trei zile: părul năclăit de spumă i se lipea de templele scofilcite; ochii ficși nu mai reflectau imensitatea cerului și a serii; buzele sărate de mare rămăseseră nemișcate pe maxilarele contractate; brațele vlăguite atîrnau; iar grosimea pieptului înăbusea bătăile inimii. Notabilitățile satului, ale căror bărbi lungi îi gidilau fața, se aplecară asupra lui Marko, apoi, ridicîndu-și cu toții capul, strigară într-un singur glas:

— Alah! A murit ca o cîrtiță putrezită, ca un ciine strivit. Să-l aruncăm în marea care spală murdăriile, pentru ca pămîntul nostru să nu fie pingărit de trupul lui.

Dar văduva cea haină începu să plîngă, apoi să ridă:

— Nu-i de ajuns o furtună să-l inee pe Marko și nici un singur nod să-l sugrume. Așa cum îl vedeți, nu este mort. Dacă îl veți arunca în mare, va vrăji valurile tot așa cum m-a vrăjit și pe mine, biată femeie, și ele îl vor trimite în țara sa. Luați cuie și un ciocan, crucificați-l pe cîinele ăsta așa cum a fost crucificat și dumnezeul lui care aici nu-i va veni în ajutor, și veți vedea dacă genunchii lui nu se vor chirca de durere și dacă gura sa spurcată nu o să vă împröște cu urlete.

Călăii luară cuie și ciocan de pe tejgheaua unui timplar de bărci și străpuseră minile tinărului sirb, și-i găuriră picioarele din loc în loc. Dar trupul crucificatului rămase inert: nici un fior nu trecu pe acest chip ce părea mort, și nici singe nu curgea din carnea ciuruită decît în picături molcome și rare, căci Marko își controla arterele cum își controla și inima. Atunci, cea mai bătrînă dintre notabilități aruncă ciocanul și strigă cu jale:

— Iartă-ne, Alah, că am încercat să crucificăm un mort! Să legăm un pietroi de gîtul cadavrului pentru ca adîncul să ne ascundă greșeala și pentru ca marea să nu-l mai aducă înapoi.

— Nu ne ajung o mie de cuie și o sută de ciocane ca să-l crucificăm pe Marko Kralievic, spuse văduva cea rea. Luați cărbuni

aprinși și puneți-i pe piept și o să vedeți dacă nu se chircește de durere ca un vierme.

Călăii luară jărată din cuptorul unui calafat și desenară un cerc uriaș pe pieptul înătorului înghețat de mare. Cărbunii arseră, apoi se stinseră și se făcură negri de tot, ca trandafirii roșii care mor. Focul decupă pe pieptul lui Marko un inel mare de cărbune, la fel ca acele cercuri desenate în iarbă de dansurile vrăjitorilor, dar băiatul nu gemu și nu i se clintă nici o geană.

— Alah, strigară călăii, am păcătuît, căci numai Dumnezeu are dreptul să tortureze morții. Nepoții și fiii unchilor săi au să vină să ne ceară socoteală pentru această ofensă; de aceea, să-l virim într-un sac plin pe jumătate cu bolovani, pentru ca nici marea să nu știe al cui este cadavrul pe care i-l dăm să-l înghită.

— Nenorociilor, spuse văduva, o să taie toate pinzele și o să arunce toate pietrele. Mai bine chemați tinerele din sat și porunciți-le să danseze roată pe nisip, și-o să vedem dacă dragostea nu continuă să-l chinuie.

Au fost chemate fetele; își luară în grabă hainele de sărbătoare; aduseră tamburine și fluieri; se prinseră de miini ca să danseze în cerc în jurul cadavrului, și cea mai frumoasă dintre toate, cu o batistă roșie în mină conducea dansul. Își întrecea tovarășele prin înălțimea capului brun și a gîtului alb; era ca o căprioară care sare, ca vulturul în zbor. Marko, nemișcat, se lăsă mîngîiat de picioarele goale, dar inima lui tulburată bătea din ce în ce mai tare; atît de tare, încît se temea că toți spectatorii o vor auzi; și, împotriva voinței lui, un suris de fericire aproape dureros i se contură pe buzele care fremătau ca pentru un sărut. Datorită încetei întunecări, călăii și văduva nu observară acest semn de viață, dar ochii senini ai Haișei rămăneau neîncetat fixați pe chipul bărbatului tînăr, căci îl găsea frumos. Deodată, ea lăsă să-i cadă batista roșie pentru a-i ascunde surisul și spuse cu un glas mindru:

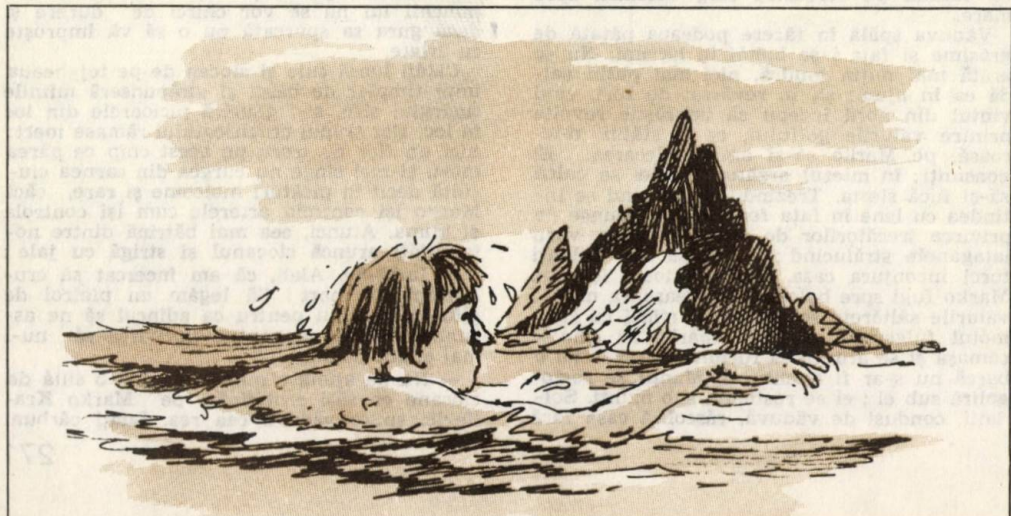
— Nu-mi convine să dansez în fața chipului descoperit al unui creștin mort și de

aceea i-am acoperit gura a cărei imagine mă îngrozea.

Dar continuă să danseze ca să distragă atenția călăilor și să se apropie ora de rugăciune cînd vor fi obligați să părăsească plaja. În sfîrșit, o voce din virful unui minaret anunță ora de adorație a lui Dumnezeu. Bărbații se îndreptară spre mica moschee primitivă și barbară; tinerele obosite se împrăstiară spre oraș tirindu-și papucii; Haișe plecă întorcînd deseori capul; singură, văduva neîncetătoare rămase să vegheze falsul cadavru. Deodată, Marko se ridică; cu mina dreaptă smulse cuiul din mina stîngă; o prinse pe văduvă de coama roșie și-i găuri gîtul; apoi, scoțînd cu mina stîngă cuiul din mina dreaptă, îi găuri fruntea. Își scoase apoi cei doi ghimpi de piatră care-i străpungeau picioarele și se folosi de ei ca să-i scoată ochii. Cînd călăii se întoarseră, găsiră pe țărîm în locul unui trup gol de erou cadavrul unei femei bătrîne. Furtuna se potolise; dar bărcile înaintînd anevoie urmăreau zadarnic pe înătorul dispărut în burta valurilor. E de la sine înțeles că Marko a cucerit țînutul și a luat-o pe țînăra care i-a trezit surisul, dar nici gloria lui, nici fericirea lor nu mă emoționează, ci acest incîntător eufemism, acest suris pe buzele unui martirizat pentru care dorința este cea mai dulce tortură. Priviți: se lasă seara; aproape că ne-am putea inchipui pe plaja de la Kotor grupulețul de călăi care nu rezistă frumuseții.

— Ciudată poveste, spuse arheologul. Dar versiunea pe care ne-ați spus-o este, fără îndoială, recentă. Trebuie că mai există și o alta, mai primitivă. Am să mă informez.

— Greșiți, spuse inginerul. V-am spus-o întocmai cum am aflat-o de la țărani din satul în care mi-am petrecut ultima iarnă, ocupat cu forarea unui tunel pentru Orient Expres. N-aș vrea să-i vorbesc de rău pe eroii voștri greci, Lukiadis; s-ar închide într-un cort într-un acces de dispreț; ar urla de durere după prietenii morți; ar țîri de picioare în jurul orașelor cucerite cadavrul dușmanului lor, dar, crede-mă, i-a lipsit Iliadei surisul lui Ahile.

Laptele morții

Șirul lung și mohorit al turiștilor șerpuia pe strada cea mare a Ragusei; bonete cu șnururi, veste largi și brodate fluturând în vînt pe pragul prăvăliilor atrăgeau privirile călătorilor în căutare de cadouri ieftine sau de travestiuri pentru balurile mascate de pe punte. Era cald cum numai în infern este. Munții pleșuvi ai Herțegovinei țintuiau Ragusa sub focurile de oglinzi arzătoare. Filip Mild intră într-o berărie nemțească unde citeva muște umflate biziau în semiobscuritatea sufocantă. Terasa restaurantului se deschidea, paradoxal, spre Adriatica reapărută aici, în plin oraș, în locul unde te-ai fi așteptat mai puțin și această surprinzătoare diră albastră nu făcea decît să adauge o culoare în plus împeștrării Pieței. Duhoarea se ridica dintr-o grămadă de resturi de pește pe care pescăruși extraordinari de albi le ciuguleau. Nici o adiere nu venea din larg. Tovarășul de cabină al lui Filip, inginerul Jules Boutrin, bea așezat la teșgheaua de zinc, sub umbrela de culoarea focului care semăna din depărtare cu o portocală uriașă plutind pe mare.

— Mai spune-mi o poveste, bătrîne, spuse Filip, prăvălindu-se greoi într-un scaun. Îmi trebuie un whisky și o poveste în fața mării. Cea mai frumoasă și mai neadeverată poveste care să mă facă să uit minciunile patriotice și contradictorii din citeva ziare pe care tocmai le-am cumpărat pe chei. Italienii îi insultă pe slavi, slavii pe greci, nemții pe ruși, francezii pe nemți și cam la fel face și Anglia! Toți au dreptate, îmi închipui. Să vorbim despre altele... Ce-ai făcut ieri la Scutari, unde erai atît de dornic să mergeți ca să vedeți cu ochii dumneavoastră nu știu ce turbine?

— Nimic, spuse inginerul. Am aruncat doar o privire la niște lucrări nesigure la baraj și mi-am consacrat cea mai mare parte a timpului căutării unui turn. Am auzit atîtea bătrîne sirboace povestindu-mi istoria Turnului din Scutari, încît voiam să-i găsesc cărămizile știrbite și să inspectez decît nu se găsește acolo, după cum se afirmă, o diră albă... Dar timpul, războaiele și țărani din apropiere, grijulii să-și întărească zidurile fermelor, l-au demolat piatră cu piatră și amintirea lui nu mai dăinuie decît în povești... A propos, Filip, ești atît de norocos încît să ai ceea ce se numește o mamă bună?

— Ce întrebare, replică nepăsător tinărul englez. Mama mea este frumoasă, subțire, aranjată, rezistentă ca sticla unei vitrine. Ce vrei să vă mai spun? Cînd ieșim amîndoi, trec drept fratele ei mai mare.

— Asta e. Ești ca noi toți. Cînd mă gîndesc că unii idioți pretind că epoca noastră este lipsită de poezie, ca și cînd nu și-ar avea suprarealității, profeții, starurile de cinema și dictatorii! Crede-mă, Filip, ceea ce ne lipsește este realitatea. Mătasea este artificială, mîncarea detestabil de sintetică seamănă cu acele surrogate de alimente cu care se îndoapă mumiile, și femeile sterilizate im-

triva nefericirii și a bătrîneții au încetat să mai existe. Numai în legendele țărilor pe jumătate barbare se mai întîlnesc acele creaturi bogate în lapte și în lacrimi de care te-ai simți mîndru că-i ești copil. Unde am auzit vorbindu-se de un poet care nu putea iubi nici o femeie pentru că întîlnise într-o altă viață pe Antigona? Un tip pe gustul meu... Citeva duzini de mame și de îndrăgostite, de la Andromaca pînă la Griselda, m-au făcut exigent față de aceste păpuși incasabile care trec drept realitate.

Isolda ca iubită, și ca soră, frumoasa Aude... Da, dar cea pe care mi-aș fi dorit-o ca mamă este o fetișcană dintr-o legendă albaneză, soția unui regișor tînăr de prin părțile astea...

Erau trei frați și munciau să construiască un turn din care să-i poată pîndi pe jefuitoarii turci. S-au înhamat ei înșiși la munca asta, fie pentru că mina de lucru era rară, fie pentru că, fiind țărani neași, nu aveau încredere decît în propriile brațe. Nevestele lor veneau rînd pe rînd să le aducă de mîncare. Dar de fiecare dată cînd reușeau să-și ducă munca la bun sfîrșit și ar fi putut pune un smoc de ierburi pe acoperiș, vîntul nopții și vrăjitoarele muntelui le dărimau turnul, la fel cum Dumnezeu a făcut să se prăbușească Babelul. Există o mulțime de motive pentru care un turn nu stă în picioare și pot fi învinovățite neîndeminarea muncitorilor, proasta rezistență a terenului sau precaritatea cimentului care leagă pietrele. Dar țărani sirbi, albanezi sau bulgari nu cunosc decît o singură cauză a acestui dezastru: ei știu că o clădire se prăbușește dacă nu au zidit în temelie un bărbat sau o femeie al cărei schelet va susține pînă în ziua Judecării de Apoi această apăsătoare carne de piatră. Astfel, la Arta, în Grecia, se vede un pod unde a fost zidită o fată; o șuviță din părul ei iese printr-o crăpătură și plutește pe luciul apei ca o plantă blondă. Cei trei frați începeau să se privească cu neîncredere și se fereau să-și proiecteze umbra pe zidul neisprăvit, căci este posibil, în lipsă de altceva, să se închidă într-o clădire în construcție această neagră prelungire a bărbatului, poate sufletul său, și cel a cărui umbră devine astfel captivă moare ca un nefericit atîns de o boală din dragoste.

Așadar, seara, fiecare din cei trei frați se așeza cit putea de departe de foc, de teamă să nu se apropie cineva, în tăcere, pe la spate, să arunce un sac de pînă pe umbra sa și să n-o prîndă pe jumătate spînzurată, ca pe un porumbel negru. Ardoarea lor în muncă scădea, neliniștea și oboseala scăldau în sudoare frunțile lor brune. În sfîrșit, într-o zi, cel mai mare din frați îi strînse în jurul lui pe cei mici și le spuse:

— Fraților, frați prin singe, lapte și botez, dacă turnul nostru rămîne neterminat, turcii se vor strecura iar pe malurile lacului, ascunși după stof. Ne vor viola fetele de la fermă: vor arde pe cîmpii promisiunea pînii viitoare; ne vor crucifica țărani pe sperierile ridicate în vii și-i vor transforma în momelă pentru corbi. Fraților mei, avem nevoie unii de alții și nu se pune problema ca trifoilul să-și sacrifice una din

frunze. Dar fiecare dintre noi are o nevastă tinăra și puternică ai cărei umeri și ceață frumoasă sint obișnuite să ducă poveri. Nu hotărîm nimic, fraților : lăsăm să aleagă Hazardul, omul de paie al lui Dumnezeu. Miine, în zori, vom prinde să zidim în temelia turnului pe aceea dintre nevestele noastre care va aduce de mincare. Vă cer numai o tăcere de o noapte, mezinilor, și să nu îmbrățișăm cu prea multe lacrimi și suspine pe cea care, la urma-urmei, are două șanse din trei să respire la apusul soarelui.

Îi era ușor să vorbească așa, căci își detesta pe ascuns tinăra soție și voia să se despartă de ea ca s-o înlocuiască cu o grecoaică frumoasă cu păr roșu. Al doilea frate nu avea nimic de zis, căci știa bine că-și va preveni nevasta de îndată ce se va întoarce ; singurul care protestă fu mezinul, căci obișnuia să-și țină jurămintele. Înduișat de mărînimia celor mai mari, care renuntau pentru opera comună la ceea ce aveau mai scump pe lume, sfîrși prin a se lăsa convins și promise să tacă toată noaptea.

Revenîră în tabără la apus, cînd fantoma luminii moarte bîntuie încă cîmpurile. Cel de-al doilea frate intră în cort într-o dispoziție foarte proastă și comandă cu asprime nevastă-sii să-l ajute să-și scoată cizmele. Cum era aplecată în fața lui, îi aruncă cioparii în obraz și-i zise :

— Port aceeași cămașă de opt zile și vine duminică și nu pot să mă gătesc cu lenjerie albă. Puturoasă blestemată, miine în zori ai să te duci cu coșul de rufe la lac și ai să stai pînă-n seară cu perie și cu lopățică. Dacă te vei îndepărta doar cu lățimea unui pas, vei muri.

Tinăra soție promise că va consacra ziua de miine spălatului de rufe.

Cel mai mare se întoarce foarte hotărît să nu-i spună nimic nevastă-sii ale cărei sărutări îl exasperau, și a cărei frumusețe răpitoare n-o mai prețuia. Dar avea o slăbiciune : vorbea în somn. Opulenta matroană albaneză nu dormi în noaptea aia, căci se întreba cu ce nu-i fusese pe plac stăpînului său. Deodată își auzi bărbatul mormăind și trăgînd cuvertura spre el :

— Inimă scumpă, inimoara mea dragă, în curînd vei fi văduvă... Cit vom fi de liniștiți cînd cărămizile turnului ne vor despărți de oacheșă...

Iar mezinul intră în cort, palid și resemnat ca unul care s-a întîlnit pe drum chiar cu Moartea cu coasa pe umeri, umblînd să secere. Își îmbrățișă copilul din leagănul de os, o îmbrățișă cu tandrețe pe tinăra lui soție și toată noaptea ea îl auzi plîngînd la pieptul său. Dar, discretă, tinăra soție nu-l întrebă cauza acestui mare necaz și nu trebuia să-i știe grijile ca să încerce să-l consoleze.

A doua zi, cei trei frați își luară cazmalele și ciocanele și plecară în direcția turnului. Nevasta celui mijlociu își pregăti coșul de rufe și merse să ingenuncheze în fața soției celui mai mare :

— Surioară, spuse, surioară dragă, este rîndul meu să duc de mincare bărbatilor, dar al meu mi-a ordonat sub pedeapsă cu moartea să-i spăl cămașile de pinză albă și coșul meu e plin.

— Soră dragă, spuse nevasta celui mai mare, m-aș duce cu dragă inimă să duc de mincare bărbatilor noștri, dar astă noapte mi s-a vîrit un demon într-un dînte... Aoleu, aoleuuu, nu sint bună decît să urîu de durere...

Și, fără farafasticuri, bătău din palme ca s-o cheme pe nevasta mezinului ;

— Femeie a fratelui nostru cel mic, nevastă a mezinului, du-te-n locul nostru să duci de ale gurii bărbatilor, căci drumul e lung, picioarele noastre frînte și noi mai puțin tinere și mai puțin sprintene decît tine. Du-te, scumpă mică, și-ți vom umple coșul cu lucruri bune pentru ca bărbatii noștri să te primească cu un suris, Mesageră, ce le vei potoli foamea.

Și coșul fu umplut cu pești din lac murați în miere și cu struguri de Corint, cu sarmăluțe de orez, cu brînză de oaie și cu prăjituri cu migdale sărate. Tinăra soție își lăsă cu duioșie copilul în brațele celor două cumnate și plecă la drum, singură, cu coșul pe cap și cu destinul în jurul gîtului ca o medalie binecuvîntată, de nimeni văzută, pe care însuși Dumnezeu însemnase căruia fel de moarte îi este destinată și în ce loc din cerul său.

Cînd cei trei bărbai o văzură în depărtare, siluetă mică, încă indistinctă, fugiră înaintea ei, cei doi neliniștiți de succesul stratagemii lor, cel mai tinăr rugîndu-se lui Dumnezeu. Cel mare blestemă că nu este ochioasa lui, mijlociul mulțumii Domnului cu voce tare că și-a cruțat spălătoreasa. Iar mezinul ingenunche, îmbrățișă soldurile tinerei sale neveste și gemînd îi ceru iertare. Apoi, se tîrî la picioarele fraților săi și-i imploră să aibă milă. În cele din urmă, se ridică și lăsă să strălucească în soare lama cuțitului. O lovitură de ciocan în ceață îl azvîrlî palpitînd la marginea drumului. Tinăra femeie, înspăimîntată, lăsă să-i cadă coșul și merindele risipite aveau să bucure ciinii de la turmă. Cînd înțelegese despre ce este vorba, ridică minile spre cer :

— Fraților, nu v-am făcut nimic, frați prin inelul de nuntă și binecuvîntarea preotului, nu mă condamnați la moarte, ci mai degrabă anunțați-l pe tatăl meu care este șef de trib la munte și vă va face rost de mii de sclave pe care le veți putea sacrifica. Nu mă omorîți : iubesc atît de mult viața ! Nu puneți între mine și iubitul meu zidul de piatră.

Dar deodată tăcu, căci își dădu seama că bărbatului ei cel tinăr, lungit pe marginea drumului, nu-i mai clipeau ochii și că părul lui negru era năclăit de singe, cu creierii zdrobiți. Atunci, fără urlete și fără lacrimi, se lăsă dusă de cei doi frați pînă la nișa săpată în zidul rotund al turnului : cum ea însăși avea să moară, putea să-și cruțe lacrimile. Dar în clipa în care s-a pus cea dintîi cărămidă în fața picioarelor încălțate cu sandale roșii, își aminti de copilașul care avea obiceiul să-i roadă pantofii ca un ciine zvăpăiat. Lacrimi fierbinți i se rostogoliră pe obraji și se amestecară cu cimentul nivelat de mistrie pe piatră.

— Picioarele mele, spuse ea. N-o să mă mai purtați pînă în virtul colinei ca să-mi arăt mai repede trupul ochilor iubitelui meu.

N-o să mai simțiți răcoarea apei curgătoare: singuri Ingerii or să vă spele în dimineata Reînvierii.

Asamblarea cărămizilor și a pietrelor ajunge până la genunchii acoperiți cu un jupon auriu. Dreapta în fundul nisei, semăna cu o Marie în picioare, în spatele altarului său.

— Rămîneți cu bine, genunchii mei dragi, spuse tinăra femeie. N-o să-mi mai legănați copilul; așezați sub arborele frumos din vie, care ne dă și hrană și umbră, n-o să vă mai umplu cu fructe bune de mîncat.

Peretele se ridică puțin mai mult și tinăra femeie continuă:

— Rămas bun, minulele mele dragi, atîrînd de-a lungul trupului, mîini ce n-au să mai pregătească masa, n-au să mai toarcă lina și n-or să mai incolăcească iubitul. Rămas bun, șolduri și pîntece, ce n-o să mai cunoașteți nici facerea, nici dragostea. Copilași pe care i-aș fi putut aduce pe lume. Frătorii pe care nu am mai avut timp să-i dăruie unicului meu fiu, o să mă însoțiți în această temniță care mi-e mormînt și unde o să stau în picioare, fără somn, pînă în ziua Judecării de Apoi.

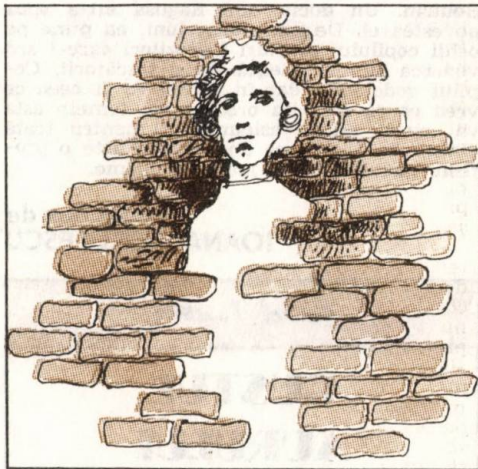
Zidul de piatră îi atîngea deja sinii. Atunci, un fior străbătu tot trupul femeii tinere și ochii ei rugători căpătără o privire asemănătoare cu gestul miinilor întinse:

— Cumnații mei, spuse ea, din considerație nu pentru mine, ci pentru fratele vostru mort, gîndiți-vă la copilul meu și nu-l lăsați să moară de foame. Nu-mi zidiți sinii, lăsați-i afară sub cămașa brodată și puneți să mi se aducă zilnic copilul, în zori, la prînz, la apus. Atîta timp cit o să mai am cîțiva stropi de viață, ei vor coborî pînă în sfîrcul sinilor ca să hrănească copilul pe care l-am adus pe lume, și-n ziua cînd n-o să mai am lapte, el îmi va suge sufletul. Acceptați, frați rîi, și dacă veți face așa, soțul meu și cu mine nu o să vă facem reproșuri în ziua cînd o să ne reîntîlnim la Dumnezeu.

Intimidată, frații consimțiră să-i împlinească cea din urmă dorință și lăsară un spațiu cit două cărămizi în dreptul sinilor. Atunci, tinăra femeie murmură:

— Frați iubiți, puneți cărămizi în dreptul gurii, căci sîrutul morților îi înspăimîntă pe cei vii, dar lăsați o crăpătură în dreptul ochilor ca să pot vedea dacă laptele îmi crește copilul.

Făcură ca ea și o crăpătură orizontală a fost lăsată în dreptul ochilor. La apusul soarelui, la ceasul cînd mama avea obiceiul să-l alăpteze, i se aducea copilul pe drumul prăfuit, strîut de arbuști pitici păscuți de capre; condamnată întîmpina sosirea corilului cu strigăte de bucurie și binecuvîntîndu-i pe cei doi frați. Izvorul laptelui curgea din sinii ei tari și calzi și cînd copilul, făcut din aceeași plămădă ca și inima ei, adormea la piept, îi cînta cu o voce ce străpungea grosimea zidului de cărămidă. Îndată ce sugarul îi era luat de la sîn, ea ordona să fie dus în tabără ca să doarmă și noaptea întreașă se înălța spre stele tandră ei melopee și acest cîntec de leagăn cîntat în depărtări îi potolea plînsul. A doua zi nu mai cînta și cu voce stînsă întrebă cum își petrecuse Vania noaptea. În ziua următoare tăcu, dar respiră încă, căci sinii obiș-

nuiți cu răsuflarea ei urcau și coborau imperceptibil în colivia lor. Cîteva zile mai tîrziu, respirația avea să-i fie ca și vocea, dar sinii nemișcați nu-și pierduseră nimic din dulcea abundență a izvorului, și copilul adormit în scobitura pieptului îi auzea încă inima. Apoi, această inimă, atît de bine acordată cu viața, își rări bătăile. Ochii galeși se stînsură ca strălucirea stelelor într-o cisternă fără apă și prin crăpătură nu s-au mai văzut decît două pupile sticloase care nu mai priveau cerul. Și pupilele se lichiefiară și lăsară în loc două orbite scobite în fundul cărora se vedea Moartea, dar pieptul tinăr rămase la fel și timp de doi ani, de dimineață, la prînz și seara, șuvoiul miraculos nu secă, pînă ce copilul întărcat refuză el însuși sinul.

Nu mai atunci sinul stors secă și pe marginea cărămizilor nu mai rămase decît un pumn de cenușă albă. Timp de cîteva secole, mamele înduioșate au venit să urmărească cu degetul, de-a lungul cărămizii roșcate, direle lăsate de laptele minunat, apoi turnul a dispărut și el, și greutatea bolților a încetat să mai apese scheletul firav al femeii. S-au împrăștiat și oasele fragile și aici nu a mai rămas decît un bătrîn francez mistuit de căldura asta de infern; el repetă primul venit această istorie demnă să stoarcă poezilor tot atîtea lacrimi ca și cea a Andromacai.

În clipa aceea, o țigancă înspăimîntător de jengoasă, se apropie de masa unde se găseau cei doi bărbați. Purta în brațe un copil cu ochii acoperiți de un bandaj de zdrențe. Se aplecă, cu insolenta servilitate specifică doar raselor mizerabile și regești, și fustele ei galbene șterseră pămîntul. Inginerul o îndepărtă cu brutalitate, fără să-i pese de vocea ei care trecea de la rugă la blesteme. Englezul o chemă să-i dea de pomană un dinar.

— Ce te-a apucat, bătrîne visător?, spuse el cu neliniște. Sinii și colierele ei valorează tot cit ale eroinei noastre albaneze. Iar copilul care o însoțește este orb.

— O știu pe femeia asta, răspunse Jules

Boutrîn. Un doctor din Ragusa mi-a spus povestea ei. De mai multe luni, ea pune pe ochii copilului plasturi îngrozitori care-i ard vederea și înduioșează astfel trecătorii. Copilul vede încă, dar în curînd va fi ceea ce vrea ea să fie: un orb. Atunci femeia asta va avea piinea asigurată, și pentru toată viața, căci îngrijirea unui infirm este o profesie lucrativă. Sint mame și mame.

Traducere de
IOANA TRICULESCU

Michel Tournier

GUSTUL AURULUI

Dacă ceea ce ai de spus nu este mai frumos decît liniștea, atunci taci! Caligrafiată pe ușorul porții în caracterele unghiulare și geometrice ale stilului Konfi, acest ordin fusese prima lecție a lui Idriss. Adevărul este că profesorul Abd Al Ghafari recomandase elevilor să nu deschidă gura în timpul celor trei prime sferturi de oră ale lecției. În micul cabinet unde se fabrica cerneala necesară în scriptorium, se putea citi pe perete un alt text: „Este mai mult adevăr în cerneala savanților decît în singele martirilor.”

Această cerneală a savanților, Idriss a învățat s-o facă. Trebuia să amesteci la o jumătate de litru de apă, cinci grame de sare, 250 g. de gumă arabică, 30 g. de nuci prăjite apoi 40 g. de sulfat de fier și 30 g. de miere. Totul trebuie lăsat la un foc scăzut timp de o oră și întreținut din timp în timp cu 20 g. de negru de fum. În sfîrșit, totul trebuie strecurat printr-o sită foarte fină.

Trebuia să se exerseze, de asemenea, în a tăia stuful, căci caligraful trebuie să-și facă propria unealtă de scris, de care nu se servește decît o dată. Lungimea ideală a stilului este egală cu distanța dintre degetul mare și cel mic, toate degetele fiind rășchirate.

Dar toate aceste sarcini grele, monotone, nu sint decît preludiul gestului fundamental — trasarea literei.

Începînd cu prima linie trasată pe hîrtie, Idriss s-a simțit aruncat într-un timp despre care nu știa nimic la Tabelbala. De atunci, pentru el, facultatea oferită caligrafului de a lungi orizontal cîteva litere este aceeași cu introducerea zării de calm și de odihnă în deșert.

În același timp cu mișcarea mîinii, elevul trebuie să-și consolideze și respirația. Idriss învăță pe de rost această pagină din învățatul caligraf Hossein Messoudy despre solidaritatea sufletului și a scriiturii:

„Capacitatea caligrafului de a-și reține respirația se reflectă în calitatea gestului său. În mod normal, respirări cum îți vine. Dar în calitate de caligraf, nu poți inspira și expira

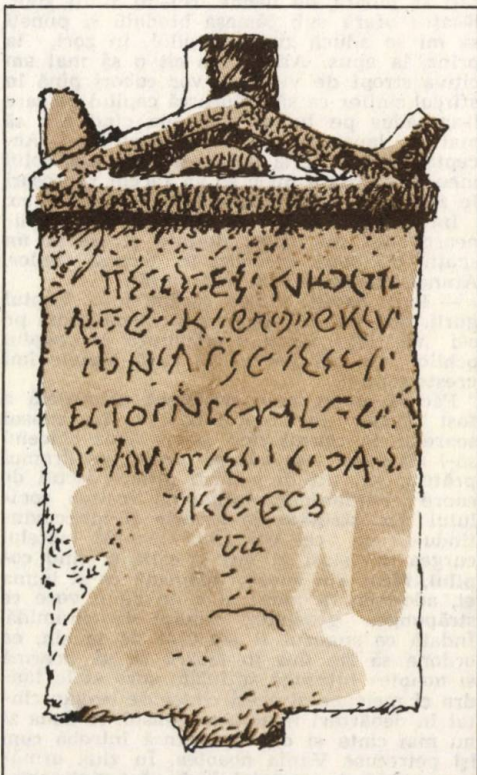
oricînd. Caligraful va trebui să învețe, de-a lungul anilor formării sale, să-și țină respirația și astfel să profite pentru desenarea unei litere. Înainte de a caligrafia o literă sau un cuvînt trebuie să prevezi colțurile și buclele unde va trebui să-ți ții respirația, sau unde va trebui să înmoi stiloul în cerneală.

Aceste opriri se fac la colțuri precise și dinainte stabilite, pentru a reface plinul de aer și de cerneală. Caligrafilor care permanentizează metodele tradiționale nu le place să utilizeze penițe metalice sau stilouri, fiindcă ele provoacă un flux neîntrerupt de cerneală care face inutilă o asemenea întrerupere și-l face pe caligraf să piardă plăcerea apăsării timpului.”

Arăba se scrie cu mîna dreaptă, de la dreapta la stînga și trebuie să ai grijă să nu treci cu mîna peste un rînd proaspăt scris. Mîna trebuie să danseze ușor, aidoma unei balerine și să nu cadă grea ca un semănător cu plugul său.

Caligrafia are oroare de vid. Albeața paginii o atrage așa cum depresiunea atmosferică atrage vîntul și face să se ridice furtuna. O furtună de semne care se apropie pentru a se depune pe o pagină, niște păsări de cerneală pe un cîmp de zăpadă.

Niște adolescenți musulmani căzuți într-un mare oraș occidental primesc toate agresiunile din partea efigiei, idolului, imaginii.

Trei cuvinte pentru a desemna același servilism.

Efigia este lacăt, idolul, închisoare, figura, broasca de la ușă. O singură cheie pentru a descuria toate acestea: semnul.

Imaginea este întotdeauna a trecutului, o oglindă întoarsă spre ceea ce s-a scurs. Nu este imagine mai pură decât profilul funerar, masca mortuară, sarcofagul însuși. Dar fascinația efigiei, a idolului, a imaginii se exercită cu putere asupra sufletelor simple și nepregătite. O închisoare nu înseamnă numai gratii, ci și un acoperiș. Un lacăt mă împiedică să ies, dar în același timp mă apără de monștrii nopții. O figură gravată în piatră înseamnă alunecarea într-un trecut imemorial. Forma cea mai trivială a acestui soi de opium se întâlnește în sălile de cinematograf.

Acolo, în obscuritate, se agită pe un ecran luminos imagini moarte care pătrund până în inima privitorilor și contra cărora cei ce privesc n-au nici un fel de apărare. Desigur, imaginea este opium-ul occidentului. Semnul este spirit, imaginea este materie. Caligrafia este algebra sufletului trasată prin organul cel mai spiritualizat al corpului, mina dreaptă. Este celebrarea invizibilului prin vizibil.

Caligraful, care în singurătatea camerei sale ia în posesiune deșertul și îl populează cu semne, scapă de mizeria trecutului, de neliniștea viitorului și de tirania semenilor. El singur vorbește cu Dumnezeu în veac.

Seară de seară, Idriss se vindeca după umiltoarele ore de muncă ale zilei ascultând lecțiile Învățătorului Abd Al Ghafari.

In românește de
I. NICOLAE

Isaac Asimov

DU-TE-VINO

Înteleg, spuse Baranov furisind priviri viclene spre Griswold, doi agenți au fost condamnați pentru că au făcut percheziție fără mandat. Se interupse, și nici Jennings, nici eu nu scoaserăm un cuvânt. Griswold stătea într-un fotoliu, încadrat de noi de o parte și de cealaltă, cu fața îndreptată spre cămin, unde ardea încetitor un buștean, căci era o seară de toamnă destul de friguroasă. Ca prin minune, încă nu ațipise, fiindcă din cînd în cînd își ducea la buze paharul plin cu scotch cu sifon. Dar nu rostea nici un cuvânt.

Baranov mai făcu o încercare.

— Chestiile de genul ăsta complică treaba pentru agențiile care veghează la aplicarea legilor; mai ales dacă trebuie să lucreze pe ascuns și în interesul securității naționale.

Urmă încă o pauză. Jennings vorbi apoi ceva mai tare:

— Pe de altă parte, nici nu poți îngădui ca tocmai acești agenți să încalce legea pe care sînt puși să o aplice. Asta ar însemna să primejduiești libertățile oamenilor.

În acea clipă, Griswold își răsuci scaunul, ațîntî privirea ochilor săi albaștri asupra celor trei, scrutîndu-i pe sub sprîncenele încruntate, un colț de mustață îi tremură pentru o clipă.

— Tot încercați să mă provocați, dar să știți că pierdeți timpul cu mine. Nu e atît o chestiune de legalitate, cit una de prudență. Ar fi putut face exact același lucru fără să se aleagă cu o pedeapsă, dacă li s-ar fi acordat un mandat direct. Și asta de către cei care sînt în măsură să judece cînd un lucru privește securitatea națională și cînd nu. Nu au obținut imputernicirea cuvenită, nici măcar un mandat de percheziție... Ce să vă spun? Lucrul care poate pune bete în roate unei organizații, mai mult decît constrîngerile legale, este propria sa mentalitate — care poate fi cam prostească. De exemplu...

Cu delicatețe, mai sorbi o dată din paharul său de scotch cu sifon, iar apoi continuă.

— De exemplu (spuse Griswold), cu multă vreme în urmă, pe cînd agenția era condusă de știți dumneavoastră cine, nu exista agent care să îndrăznească să ridice vocea împotriva vreunei dispoziții, oricît de caraghioasă ar fi fost aceasta. La urma urmei, senatorii ajungeau pînă-ntr-acolo încît se făceau una cu pămîntul, întinzîndu-se peș peste băltoace de noroi, numai ca șeful să nu-și murdărească pantofii cînd trecea pe acolo, iar președinții se ghemuiau speriați în vreun colț, cînd acesta se încrunta. Puteai recunoaște un agent de la o poștă, după uniformă tip impusă de mai de sus. Nimeni nu avea cămăși atît de albe, atît de scrobite, atît de bine închise la gît, sau cravate atît de înguste, cu nodul perfect legat, sau costume cu o linie atît de cuminte și atît de bine croite, sau părul tuns atît de scurt și pieptănat cu atîta grijă, nimeni nu era mai parfumat și mai pomădat, nimeni nu părea atît de tînăr și de neexperimentat pentru vîrsta sa adevărată.

Ei bine, doar cu misionarii mormoni dacă mai puteau fi confundați. Doar atît.

Și, desigur, trăiau într-o teroare permanentă. Nu că ar fi putut comite vreo greșală. Asta se putea ierta. Cel mai mult se temeau ca nu cumva, din vreo vină de-a lor, agenția sau șeful ei să apară într-o lumină defavorabilă. Pentru asta plăteau cu capul. Pentru asta nu puteau fi iertați, iar agenții o știau prea bine.

Bineînțeles, nici vorbă că n-aș fi putut vreodată să mă alătur agenției în mod oficial. Nu mi-aș fi ras mustața, pe vremea aceea, neagră ca pana corbului, dar tot atît de stufoasă ca și acum, și nici n-aș fi purtat uniformă. Iar ce-i mai rău e că odată, în fața șefului, m-am uitat cu dezinvoltură pe deasupra creștetului său — ceea ce nici nu era prea greu de făcut — prefăcîndu-mă că nu-l văd. Orice altceva ar fi putut ierta, dar o jignire chiar și indirectă, la adresa înălțimii sale cam reduse, niciodată.

N-a avut importanță. M-am descurcat. Cînd se incurcau ițele, cite un agent oficial

venea la mine să-mi ceară ajutorul. Și nu o dată.

Îmi amintesc cum odată Jack Winslow a venit la mine, cu un zimbet mios pe buze, și cu fruntea brobonată de sudoare, în ciuda dispoziției din regulament conform căreia agenții nu aveau voie să transpire niciodată. Apropo, numele lui adevărat era chiar Jack Winslow, fapt ce a reprezentat pentru el un avantaj la agenție. Singurul nume mai potrivit putea fi Jack Armstrong¹⁾.

— Ascultă, Griswold, mi se adresa el, o afurisită de treabă s-a petrecut azi și ți-aș rămâne recunoscător dacă mi-ai da și mie un sfat.

— Spune-mi ce ți s-a întâmplat, îi răspunsei eu, și-am să-ți spun după aceea dacă am sau nu un sfat să-ți dau. Și, n-ai grijă, n-am să-i spun șefului că m-ai întrebat.

Îmi mulțumi cu toată sinceritatea, deși, desigur, nici să fi vrut n-aș fi avut cum să-i spun șefului toată tărașenia. Nu ne vorbeam — ceea ce-mi convenea de minune.

N-are nici un rost să vă deapăn de-a fir a păr toată povestea lui Winslow, fiindcă era un tip grozav de politicoș. Și tot așa e și acum, după cite știu, măcar că e la pensie. O să vă povestesc lucrurile în mare.

Agenția ajunsese până aproape de miezul unei operații pe care acum era important s-o oprească, depistaseră un pion în joc. Puteau să-l ridice oricând, dar nu le-ar fi folosit la nimic. Nu deținea destule informații și-ar fi putut fi înlocuit cu ușurință. Dacă însă era lăsat să acționeze nestingherit, l-ar fi putut folosi ca o momeală, care ar fi dus la descoperirea unor date mult mai importante decît propria lui persoană.

Era o treabă plicticoasă, dar care cerea multă abilitate, și citeodată în acțiunile de genul acesta se cam orbecăia, dar nici unui agent nu i se permitea să dea greș — așa încît Winslow era într-o situație cam incurcată.

Scopul acțiunii, în acel moment, era să descopere filiera: prin ce mijni avea să treacă un lucru important de la o persoană la alta. Două informații erau importante. Modalitatea în care funcționa această ștafetă secretă, pentru că aceasta putea reprezenta o cheie importantă în descifrarea sistemului de gândire după care se ghidau acești oameni; și identitatea omului de legătură, adică a celui care primea obiectul, căci, probabil, omul de legătură prezenta mai multă însemnătate decît cel care îl primea.

Pionul fusese astfel manevrat, încît să fie nevoit să accepte un obiect care fusese introdus pe filieră. Era vorba de un obiect care-și avea, pe bună dreptate, propriul său preț, deși nu era chiar atât de valoros pe cît fuseseră ceilalți făcuți să creadă. Totuși, nu erau fraieri, așa că trebuia să li se întindă o momeală ca să fie făcuți să muște. În orice caz, era important ca agenții să fie determinați

să-și dorească să nu-l piardă fără a fi cîștigat în schimb ceva cel puțin tot atît de valoros.

Marea găselniță era forma obiectului care urma să fie livrat. Într-un fel sau altul, partida adversă fusese determinată să trimită instrucțiuni pionului, să ridice un colet, care, deloc greu, măsura șase picioare lungime și patru inci înălțime²⁾. Arăta ca o undiță frumos împachetată. Și nu era chip să fie în vreun fel mascată sau împachetată, ca să nu atragă atenția. Winslow, mîndru de ideea lui, n-a vrut să-mi mărturisească cum îi venise, dar nu am insistat. Știam, ca regulă generală, că cei împotriva cărora luptam erau tot atît de vulnerabili ca și noi.

Cinci agenți, plasați în locuri diferite și cu înfățișări deosebite, urmăreau înaintarea pionului, sau, mai degrabă, a pachetului atît de bătător la ochi. Erau împrăștiati pe tot traseul; nici nu se putea altfel, ori ar fi fost pe dată reperați după cămășile albe și elegantele lor pălării de fetru gri, niște articole de vestimentație care niciodată nu caracterizaseră stilul locuitorilor respectivului cartier.

Pionul intra într-unul din localurile mai chivernisite din mahalaua aceea sărăcăcioasă. A avut ceva de furcă pînă a izbutit să intre cu pachetul pe ușă, timp în care Winslow a stat cu respirația tăiată ca nu cumva să-l spargă. Pînă la urmă a reușit să intre cu el integru. Nu a zăbovit înăuntru mai mult de cinci minute — cinci minute, douăzeci și trei de secunde, după spusele lui Winslow, care a considerat că e mai folositor să stea cu ochii pe ceas decît să supravegheze localul — și apoi a ieșit. Nu mai avea pachetul și nici ceva în care l-ar fi putut duce.

Se așteptaseră la asta. Dar, într-un fel sau altul, se așteptau să apară în miinile altcuiva, sau sub altă formă, ceea ce nici vorbă să se petreacă. După două ore, Winslow s-a îngrijorat. Să-și fi dat oare seama omul de legătură că țineau zona sub observație și să se fi speriat? Atita vreme cît purtau uniforma, nu puteau acționa în mai multă clandestinitate, dar, o știau bine, asta n-avea să-i scutească de furia șefului.

Ceea ce ar fi fost încă și mai rău, se temeau ca nu cumva pachetul — șase picioare lungime și patru inci lățime — să li se fi strecurat pe sub nas. Dacă așa stăteau lucrurile, își puteau considera carierele închelate.

În cele din urmă, Winslow cedă. Disperat, dădu ordin oamenilor să perchezitioneze localul. Și atunci urmă lovitură de teatru.

— Nu mai era acolo, spuse Winslow disperat. Afurisita aia de circumă, doar nu era atît de mare, fir-ar ea să fie, dar pachetul pur și simplu parcă intrase în pămînt. De cum mi-am dat seama cum stăteau lucrurile, m-am repezit încoace. Mi-am amintit că locuiești pe aproape și am sperat să te gădesc acasă. Și-mi aruncă o privire în care se citea fără tăgadă toată recunoștința lui că mă găsisse într-adevăr acasă.

— Sper că mă pot încrede în vigilența oamenilor tăi și că într-adevăr nu era de găsit acolo. Un obiect lung de șase picioare nu e tocmai un diamant sau un microfilm, ca să treacă neobservat.

¹⁾ Joc de cuvinte onomastic. Winslow de la to win = a cîștiga, și slow = greoi, anevoie. Armstrong de la arm = braț și strong = puternic, tare, (n. tr.).

²⁾ Aproximativ 1,80 m., respectiv 11 cm. (n. tr.).

— Te asigur, nu era acolo.
— Nu ar fi putut fi demontat, făcut bucăți, ascuns în fragmente sau scos rind pe rind, bucată cu bucată?
— Nu, dacă s-ar fi procedat așa, ar fi devenit inutil, de nefolosit. Trebuia să rămână intact, să știi, n-am să-ți divulg ce este.
— Nici n-am să te întreb. Probabil nici tu nu știi. Ai percheziționat oamenii din restaurant?
— Firește. Erau genul ăla cu totul recalci-tranți, care devin mofluzi și plini de resentimente cînd au de-a face cu brațul legii. Dar nu încapă îndoială că un obiect ca acela n-ar fi putut fi ascuns de cineva.
— Apropo, îl întreba eu, dar mandat de percheziție aveți?
Winslow se înroși puțin.
— Păi, aveam un fel de mandat de percheziție, pentru raziile... Dar să lăsăm asta. Sint sigur că în fața instanței actele cu pricina n-ar fi fost concludente, dar în vremurile acelea asemenea întimplări nu erau puse sub semnul întrebării.
— Poate a fost transportat la etaj, am sugerat eu.
— Nu există etaj. E doar o clădire dărăpănată, numai cu parter, cu o circiumă slinoasă; așezată între două case de raport.
— Păi, bine, atunci trebuie să existe vreo trecere spre una din casele învecinate, sau chiar spre amîndouă.
— Nici vorbă. Zid solid, în amîndouă părțile.
— Pivniță există?
— Am cercetat-o toată. O rampă de gunoi și un soi de magazie de alimente. Ce căutam noi nu era acolo.
— Pivnița nu dădea spre subsolul uneia din clădirile învecinate?
— Nu. Ce Dumnezeu, Griswold, doar nu sintem chiar proști!
— Bucătăria?
— Plină de gîndaci. N-aș zice că asta căutam noi.

— Vreo ieșire prin bucătărie?
— O ușă care dădea într-o alee din spate, unde depozitau gunoiul, dar postasem acolo un om de-al nostru, și te asigur că e verificat. Au ieșit niște oameni să arunce gunoiul, dar cu mult timp înainte, și apoi s-au întors și, ca să nu mai întreb, îți spun eu că omul a răscolit prin toate lăzile de gunoi, o treabă care nu cerea prea multă minuțiozitate, din moment ce un pachet de șase picioare nu trece tocmai...
— Nu te mai ataca așa. Toaleta?
— Am cercetat-o cu toată atenția chiar eu. Personal. Două closete. M-am uitat în amîndouă. Goale, slavă Domnului! Am verificat pînă și pisoarele, fir-ar să fie, ca nu cumva vreunul să nu fie prins bine în perete și în despărțitura din spate, lipit de perete, să fi fost trecut pachetul. Mai era o ferăstrucă plină de praf și dată cu vopsea. N-aveai cum s-o deschizi nicicum, iar sticla era intactă.
— Atunci, dacă pionul a intrat cu pachetul, dar n-a mai ieșit cu el, tot în local trebuie să fi rămas, spusei eu.
— Dar nu este. Îți jur.
— Atunci, dacă înăuntrul nu este, înseamnă că a fost subtilizat. Un pachet lung de șase picioare, și cinci agenți cu ochii pe el...
Winslow clipi.
— Așa ceva nu se poate.
— Ori una, ori alta, replicai eu.
Dar Winslow părea atît de abătut că m-am mai înmuia.
— Nu te mai perpeli, Winslow. Te scot eu din încurcătură. Știu unde se află obiectul.
Și se afla chiar acolo unde am bănuț că este. Și l-am scos din încurcătură.
Griswold stătea imperturbabil, aruncîndu-ne un zîmbet prostesc. Apoi se lăsă pe spate, sprijinîndu-se de speteaza scaunului, de parcă s-ar fi pregătît să ațîpească.
— Haide, haide, Griswold. De data asta chiar că ai exagerat. N-aveai cum să știi unde se află. Te provoc să te explici.
— Mă provocă? Provocă? Doamne, Dumnezeule! Dar, oameni buni, e atît de simplu. V-am spus doar cum sint agenții și la ce școală i-a antrenat șeful lor. S-ar arunca fără frică în mijlocul bătăliei, înfruntîndu-și inamicul, ar percheziționa fără frică orice locuință, chiar și ilegal. Dar nici unuia din oamenii șefului nu i-ar trece vreodată prin minte să facă vreun gest cu adevărat nepoliticos sau chiar mitocănesc. Ar fi întors totul cu susul în jos, dar într-un singur loc nu și-ar fi aruncat privirile — un loc a cărui realitate nu exista pentru ei.
— Despre ce tot vorbești? îl întreba eu.
— În ce privește toaleta, mi-a spus Winslow, am cercetat-o cu cea mai mare atenție eu însumi. Am cercetat-o. La singular! Era vorba de toaleta pentru bărbați, pentru că avea și pisoare. Pomenise de ele. Dar, la un local, nu poate exista doar o toaletă pentru bărbați. Trebuie să existe una și pentru femei. Orice civilizație are această simetrie. Dar oare care agent respectabil și-ar pune vreodată problema să intre într-o toaletă pentru doamne, chiar și într-o circiumă de mahală?

— Vrei să spui că pionul a ascuns pachetul acolo ?

— Desigur. Îmi închipui că a tras cu urechea să fie sigur că nu e nimeni înăuntru, apoi a deschis ușa și a proptit pachetul de zid, într-un colț. Oricare femeie ar fi intrat în toaleta aia mizeră nu ar fi avut nici răgazul, nici dorința să cerceteze pachetul. N-ar fi făcut decît să intre și să iasă. Și chiar dacă înăuntru ar fi fost cineva, totul s-ar fi petrecut atît de repede, încît femeia n-ar fi apucat nici să scoată un tipăt... În orice caz, cînd Winslow și oamenii lui și-au călcat pe inimă și și-au făcut curaj să arunce o privire, acolo au găsit pachetul.

— Dar de ce să-l fi pus acolo ?

— După cum s-a mai dovedit și cu alte prilejuri, omul de legătură era o femeie. Așa că de ce nu ?

In românește de ILIEȘ CÂMPEANU

Sandrine Burginat

MARTORUL OCULAR

În marțea aceea era foarte cald la Col-lincity. Stăteam lungit pe iarbă, gata să ațipesc. Familia Smith poftise la masă familia Robinson și mi se în-găduise să iau ultimele bucăți dintr-o frip-tură fragedă, deși cam usturoiată după gus-tul meu. Mă odihneam deci cu burta plină sub un arbore de sequoia care mă apăra de razele fierbinți ale soarelui. N-aveți cum să nu-l vedeți : este singurul copac care a mai rămas după incendiul ce a bîntuit pe cîmpul lui Jackson și i-a mistuit cocioaba. Bucata asta de pămînt este departe de șo-sea și lipită de proprietatea familiei Cocks, singura din Collincity care nu are vecini, de cînd Jackson și ai săi s-au mutat la Atlan-ta, la fiica cea mare.

Spuneam deci că după acea minunată și nesperată masă, nu-mi mai doream decît un singur lucru : să dorm. Fără îndoială că dacă n-aș fi auzit zgomotul acela ciudat care venea din locuința familiei Cocks, nu mi-aș fi părăsit ocupația preferată. Adevărul este că îmi place să dorm, iar oamenii îmi spun cu răutate că nici nu sînt în stare de altce-va. Totuși, sînt curios din fire și cînd aud o împuscătură la mai puțin de o sută de metri de mine — dar, liniștiți-vă, asta nu se întîmplă în fiecare zi — ridic și eu capul. De acolo de unde eram, de sub arborele scorburos, Cocks nu putea să mă vadă. Pă-re-a tare nervos și umbla pe terasă ca un leu în cușcă. A aprins o țigare dar a strivit-o pe loc, ca și cînd fumul l-ar fi dezgustat.

Nu-mi plăcea mie omul ăsta. Spunea me-reu că nu sînt bun de nimic și mă azvirlea pe ușă afară cînd drăguța de nevastă-sa voia să-mi dea de pomană. Mi se părea vulgar și arogant. Iar acum mă intriga agi-tația lui și pata roșie de pe piepții că-mășii.

Eram prea departe ca să văd ce s-a în-tîmplat și cum nu mai aveam deloc poftă să dorm, m-am hotărît să mă apropiu pe furiș. Îndrăznesc să mărturisesc că m-am tirit fără nici o demnitate pînă sub un tufiș des dar spinos, atît de aproape de casă, încît tremuram să nu mă descopere.

Între timp dl. Cocks dispăruse pe ușa sa-lonului și începusem să cred că mi-am stric-cat somnul degeaba. În sfîrșit, s-a arătat, cu un bidon în mină și, în fața privirilor mele uluite, s-a apucat să se dezbrace. Am înțeles ce vroia abia cînd a vărsat conținutul recipientului pe cămașă. Urma să o ardă și știam pentru ce : era irecuperabilă, murdără pe vecie, căci, așa cum am văzut, era plină de sînge.

După ce și-a terminat macabra treabă și după ce a risipit cenușa prin grădină, iar a intrat în casă !

Căldura era la fel de puternică și totuși înghețasem. Sigur că dl. Cocks ar fi putut să se taie sau să taie un iepure, dar to-tuși, de unde atîta sînge ?

Simțeam că trebuie să fie altceva și mă cuprinsese spaima. Pentru că de ce să arzi un lucru, dacă nu pentru a-l face să dis-pară pentru totdeauna ?

M-am hotărît să ies din ascunzătoare doar în clipa în care l-am văzut plecînd ca o vijelie în al său Cadillac, în costum de oraș. Voiam să văd la fața locului ce se în-tîmplase.

Nu sînt în stare să descriu groaza care mi-a tăiat răsufierea cînd am descoperit fe-meia, pe d-na Cocks, într-o baltă roșie, cu

ochii dați peste cap, cu un rictus oribil al gurii și cu mâinile întinse într-un ultim gest de implorare mută. Un revolver amenințător zăcea la picioarele ei.

Terrorizat, am șters-o cit am putut de repede, pe cînd telefonul începuse să sune.

În orașel vestea a venit ca o bombă. La măcelar toată lumea comenta evenimentul cu lux de amănunte, iar țățele adunate în piață mureau de plăcere. Bine că se înțimplă ceva, în sfîrșit, și la Collincity!

Dar lumea trîncănea fără să știe prea multe. Amestecat în mulțimea de gură cască, despărțită de casa dramei de un cordon de polițiști, am aflat că sora d-nei Cocks fusese cea care a descoperit cadavrul. Dar inspectorul de poliție însărcinat cu ancheta nu lăsa să filtreze nici o informație, așa că se spuneau vrute și nevrute. Bineînțeles că se vorbea de „asasinat“, că doar nu degeaba venise poliția, dar cei mai mulți credeau totuși că este vorba despre o sinucidere. Biata d-na Cocks era atît de des singură, atît de des neglijată de soț...

Acesta tocmai sosise. Își întipărise pe față o expresie fals tragică, încît i-am întors spațele dezgustat.

În ziarul local de miercuri scandalul se lăfăia pe prima pagină și lăsa să se înțeleagă că este vorba de un omor; dar arti-

colul nu spunea mai nimic pentru că, în realitate, nimeni nu știa nimic.

Inspectorul care se instalase în singurul hotel al orașelului se ducea pe la localnici să-i ancheteze cu privire la bănuitoare, încît atmosfera era din ce în ce mai apăsătoare.

În sfîrșit, la radio se anunță limpede că d-na Cocks fusese asasinată și că poliția găsisese o pistă. În fiecare zi mă duceam să mă așez la adăpost în tufișul în care mă ascunsesem atît de bine în marțea aceea tragică și scrutam casa, din care nu mai răzbătea nici o voce. Asasinul o părăsise și se instalase la părinți. De fapt, cred că locuia la vreo amantă, bucuros că a scăpat de nevastă-sa, care i se păruse totdeauna că-l încurcă, cu care se căsătorise și pe care o omorise pentru motivul cel mai banal: banii.

Desigur, poliția l-a suspectat dar foarte repede s-a putut dezvinovăți căci, la ora crimei, se afla la 100 km de Collincity, pe unul dintre șantierele lui. Cum putuse să-și facă rost de un asemenea alibi și cu a cui complicitate, habar n-am. Fapt este că la comunicarea acestei știri radiofonice trebuia să fi jubilat.

Ziarul de vineri publica: „Ucigașul sadic nu va mai asasina“.

Am așteptat ca moș Patterson să-și rezolve cuvintele încrucișate de la pagina a patra și m-am cufundat febril în lectura articolului. Cit de uluit am fost aflînd că Louis Powal fusese arestat, și că era foarte probabil să fie judecat pentru uciderea d-nei Cocks. Articolul vorbea despre revolver și despre niște bijuterii, descoperite sub niște cearceafuri, la domiciliul inculpatului. Nu exista nici un dubiu: erau bijuteriile victimei. Cit despre revolver, era din nenorocire chiar al lui. Poliția nu l-a crezut pe Powal care era convins că îi fusese furat. Ziaristul își încheia articolul arătînd că inculpatul nu avea nici un alibi și că după părerea lui „el ascundea sub o aparență de om de treabă un suflet pervers de maniac“.

În fiecare orașel găsești o biată făptură căreia oamenii îi spun prostul satului, pentru că este caraghios sau pentru că nu seamănă cu ceilalți. Collincity nu făcea excepție și Louis Powal era prostănacul comunității. Țineam mult la el. Oricînd avea o vorbă bună pentru mine și era bucuros să-și împartă cîna cu mine. Îmi inchipuiam cît trebuie să fi fost de îngrozit la anchetă, incapabil să răspundă la întrebările polițiștilor și de-abia înțelegîndu-le. Mi-l inchipuiam și pe Cocks furînd vechiul revolver al băiatului, singura lui moștenire de la tatăl său, apoi omorîndu-și fără milă soția și întorcîndu-se la Powal să-i introducă, pe furis, în casă corpul delict. Cîtă cruzime la omul acesta care și-a ales o a doua victimă printre oamenii cei mai nevinovați! Eram revoltat.

Nu mai părăseam casa Patterson, ca să pot urmări la radio sau în ziar desfășurarea evenimentelor. Procesul lui Louis Po-

wal era pe prima pagină a cotidienelelor, iar condamnarea sa la moarte a antrenat polemici violente. Grațierea fiind respinsă, a murit pe scaunul electric într-o marș, exact la 6 luni după dramă. Cocks s-a întors să locuiască în casa lui împreună cu o lungană roșcată care măcelarului i se pare vulgară.

L-am auzit plângându-se de lucrurile monstruoase pe care le găsește zilnic în fața ușii. Este vorba de șobolanii pe care îi vinează în fiecare zi. Îi ofer înotind într-o baltă de singe. Ca să-i amintesc ce-a făcut și să-l fac să priceapă că cineva știe.

Nu vi se pare că sînt prea simpatic, nu-i așa? Nu mă înțelegeți, dar stați nițel: vă întrebați, poate, de ce am lăsat să moară un nevinovat, de ce n-am spus nimic? Cu toate acestea am fost practic martor ocular și așa fi avut tot timpul să vorbesc.

Că doar șase luni, e ceva timp! Dar cum ați fi vrut să procedez, la urma urmei nu sînt decît un biet motan!

În românește de
MICHAELA GULEA

Patrick Süskind

ORAȘUL VĂZUT PRIN MIRESMĂ

(Fragmente din romanul „PARFUMUL”)

Considerat best-seller-ul ultimilor ani, romanul *Parfumul* de Patrick Süskind (bavar, în vîrstă de 39 de ani, cunoscut mai ales pentru monodrama *Contrabasul*) a fost tradus deja, în cîteva luni, în numeroase limbi europene, cunoscînd un succes simultan pe care l-aș asemui doar cu acela obținut de *Numele trandafirului*.

Romanul-parabolă se petrece „în imperiul volatil al miresmelor”, în secolul al XVIII-lea „cel plin de duhori pe care noi, modernii, nici nu ni le putem închipui”. Un personaj monstruos, Jean-Baptiste Grenouille, născut în duhurile unei piețe de pește, dar fără a mirosi el însuși într-un fel: nici a lapte, cum miros toți copiii, nici a om, nici cum – într-un cuvînt, aruncat de toate doicile ca fiind o odraslă a Satanei, alungat de meșterii la care mai tirziu era dus să ucenicească – posedînd însă o calitate extraordinară: aceea de a recepta orice miros, oricît de fin, de neobișnuit; capacitatea de a cunoaște mirosul sticlei, al sutelor de feluri de lemn, de

a descifra olfactiv orașul, oamenii, de a „vedea” în întuneric cu nările sale înspăimîntătoare... Căci îi înspăimînta pe cei din jur cu știința sa de a „mirosi” tainele dar și cu oribila sa înfățișare, îi speria fiindcă el însuși nu mirosea de fel, ca o umbră, ca un duh. Rezistent la toate bolile și chinurile, ajuns în cele din urmă caldă la un vestit parfumeur din Paris, pe care-l face celebru prin rețetele pe care i le născocesc, și pe care-l părăsește după ce află procedeul extragerii de esențe „la rece”, fără distilare (după plecarea sa, casa parfumeurului se prăbușește în Sena și orice amintire a lui se pierde de parcă n-ar fi existat nicicînd), Grenouille devine în cele din urmă conștient că nu are miros propriu și că trebuie să-și creeze unul. Și nu un miros de om oarecare, căci așa ceva reușise ușor, ci acela de om iubit, de zeu. Pasiune de alchimist, ani de lucru neobunesc pentru extragerea miresmei filosofale: a sufletului. În recreerea atmosferei de laborator medieval Patrick Süskind e neîntrecut. Ca și în sugerarea nuanțelor olfactive ale lumii ciudate în care Grenouille, demonul, își pune la cale malefica mască. Pentru aceasta avea să sacrifice cele mai frumoase copile din ținut, pentru a le fura mireasma. Și într-adevăr reușește: o picătură din parfumul creat de el vrăjește într-o clipă mulțimea adunată cu ură să-l execute pentru crimele descoperite. Un om atît de bun, de frumos, de minunat, cum îl putuseră învinui...? Stirniți orgiastic, oamenii pe care Grenouille visase să-i stăpînească, îi provoacă scirba. Nu mai vrea puterea pentru care cu atîta patimă se străduise, nu mai vrea să trăiască. Se lasă devorat „din iubire.” Civilizația care se autodistruge? Imposibilitatea de a realiza perfecția spirituală? Victoria asupra naturii animale? Parafrază faustică? Nenumărate sînt întrebările la care e îndemnat să mediteze cel ce citește parabola. Un basm, în fond. Dar care lansează un mare talent, un autor fascinant: Patrick Süskind (G.T.).

Era ca o țară de basm. Chiar și numai cartierele din apropiere, Saint-Jacques de la Boucherie și Saint-Eustache, erau ca-n povești. Oamenii trăiau atît de înghesuți pe ulițele din jos de rue Saint-Denis și în rue Saint-Martin, casele erau atît de lipite unele de altele, cite cinci, șase etaje în sus, încît cerul nu se mai vedea iar aerul zăcea ca în șanțuri umede pe lingă pămînt, întepenind de mirosuri. Se amestecau izuri omenești și de animale, aburul de mîncăruri și betșuguri, de apă, piatră, cenușă și piele, de săpun, pline proaspătă și ouă fierte în oțet, de găluști și alamă frecată pînă la luciu, de salvie, bere și lacrimi, de untură, de paie umede și uscate. Mii și mii de mirosuri alcătuiau o pastă nevăzută care umplea ripele străzilor, evaporîndu-se numai rareori deasupra acoperi-

surilor, iar de jos de pe pământ niciodată. Localnicii nu mai găseau nimic deosebit în mirosul acelei paste, doar se născuse din ei și îi inundase de atâtea ori, doar era aerul pe care-l respirau și din care trăiau, era ca o haină caldută, îndelung purtată, pe care nimeni n-o mai miroase și n-o mai simte pe piele. Grenouille însă mirosea totul pentru prima oară. Și nu adúlmea numai ansamblul celui conglomerat de izuri, ci îl despică analitic în cele mai mici și îndepărtate părți și fărime. Nasul său fin descurca ghemul de abur și duhoare pînă la firele singulare de mirosuri fundamentale, ce mai mult nu puteau fi desfăcute. Îi făcea o indicibilă plăcere să deșire și să înșire acele fire.

Se oprea deseori sprijinindu-se de un zid de casă sau înghesuindu-se într-un colț, cu ochii închiși, gura întredeschisă și nările dilatate, tăcut ca un pește de pradă într-o apă mare, întunecată, încet curgătoare. Cînd o adiere îi trimitea în fine capătul unui fir de miros delicat, se repezea îndată și nu-i mai dădea drumul, căci nu mai simțea atunci decît acel unic, singur miros pe care-l ținea strîns, pe care-l trăgea întru sine păstrîndu-l acolo pentru totdeauna. Putea fi unul de mult cunoscut sau o variațiune a sa, dar putea fi și un miros cu totul nou, care abia de mai semăna, ori deloc nu mai semăna cu ceea ce mai adúlmease, necum ce mai văzuse pînă atunci : de pildă, aroma de mătase călcată ; sau de ceai de cimbrisor ; sau de la vreo bucată de brocart brodată cu argint, de la vreun dop de sticlă cu vin ales ori de la vreun pieptene de bagă. Asemenea mirosuri pe care încă nu le știuse căuta Grenouille, le vîna cu pasiunea și răbdarea unui pescar, adunîndu-le în sine.

Odată sătul de mizga virtuoasă a mirosurilor ulitelor, pornea spre locuri mai aerate, unde izurile erau mai subțiri, amestecîndu-se cu vîntul și desfăcîndu-se în evantai, aproape ca un prafum : în piața Halerelor de pildă, unde printre aromele serii mai trăia încă ziua, nevăzută, dar atît de clară, de parcă prin inghesuială mai mișunau încă negustorii, de parcă se mai aflau acolo coșărcile încărcate de ouă și legume, butoaiele pline de vin și oțet, sacii cu mirodenii, cartofi și făină, lăzile pline de cuie și piulițe, tarabele de pește ori cele cu stufe, taci-muri, pinge și alte sute de obiecte vîndute pe-acolo în timpul zilei... întregul zbucium se păstra pînă la cel mai mic amănunt în aerul ce-l lăsase în urmă. Grenouille vedea toată piața cu ajutorul mirosului, dacă se poate spune așa. Și o adúlmea mai întotdeauna decît ar fi putut alții s-o vadă, căci o percepea lăuntric și deci într-un mod superior : ca esență, ca duh a ceva ce s-a petrecut și nu mai e tulburat de obișnuitele atribute ale prezenței, care cuprinde și gălăgia, și tipătoria, scirbavnică invălmășeală de corpuri în carne și oase.

Ori mercea pe unde fusese ghilotinată mai-că-sa, în Place de Grève, care pătrundea în rîu lînguindu-l ca o limbă uriașă. Erau acolo vasele rînduite, trase la țarm sau ancorate de stilpi, cu miros de cărbune, griu, fin și frînghii ude.

Iar dinspre apus, prin această unică tăietură pe care o deschidea riul prin oraș, se

desfășura un curent larg cu arome de la țară, dinspre cîmpiile din Neuilly, pădurile dintre Saint-Germain și Versailles, de la orașe mult depărtate precum Rouen și Caen și uneori chiar de la mare. Marea mirosea ca o pinză de corabie umflată în care s-au prins apa, sarea și un soare rece. Era ceva simplu dar în același timp măreț și unic, încît Grenouille șovăi cum să-i despice mirosul : în ceea ce era pescăresc, sărat, apos, de alge, de prospețime. Voia, mai degrabă, să țină mirosul mării laolaltă, să-l păstreze întreg în amintire și să-l deguste neîmpărțit. Îi plăcea atît de mult, încît își dorea să aibă cîndva parte de el curat, neamestecat și atît de mult încît să se îmbete. Cînd află, mai tîrziu, din povestiri cit de uriașă era marea și cum se putea naviga pe ea zile întregi fără a vedea pămîntul, nu era închipuire să-i placă mai mult decît aceea că s-ar afla pe o asemenea corabie, sus în coș, pe catargul din față, și că zboară prin mireasma infinită a mării, care de fapt nici nu era mireasmă, ci o respirație, un suflu, sfîrșitul tuturor mirosurilor, și că se topește de plăcere în acea respirație. Dar n-a fost nicicînd să fie așa, iar Grenouille, care stătea pe țarm la Place de Grève inspirînd și expirînd de mai multe ori mica zdreanță de adiere marină ce-i ajunsese la nări, n-avea să vadă niciodată în viața sa marea, adevărata mare, vastul ocean aflat la apus, nu avea să-i fie îngăduit a se contopi cu mireasma ei niciodată.

Cartierul dintre Saint-Eustache și Hôtel de Ville îl explorase de curînd atît de amănunțit cu mirosul, că și-ar fi găsit calea și pe cea mai cumplită beznă. Așa că își lărgi cîmpul de vînătoare, întîi spre apus, către foburgul Saint-Honoré, apoi în sus, pe rue Saint-Antoine pînă la Bastilia, și în cele din urmă chiar pe cealaltă parte a fluviului, în cartierul Sorbonnei și în foburgul Saint Germain, unde locuiau bogătașii. Printre grilajele de fier ale porților mirosea a piele de la trăsura și a pudră din perucile pajilor iar de peste înalte ziduri adia din grădini mireasma de grozamă, trandafiri și lemn cîinesc proaspăt tăiat. Tot aici a mirosit Grenouille și parfumul, în adevăratul sens al cuvîntului : apele simple de levănțică și trandafir cu care erau saturate fîntînile țîșnitoare ale grădinilor la ocazii festive, dar și miresme mai complexe, costisitoare, precum tinctura de mosc amestecată cu ulei de olean-dru și tuberoze, *jonquille*, yasin sau scorțișoară, care lăsau pe înserate o diră grea în urma echipajelor. Înregistra asemenea parfumi precum mirosurile profane, din curiozitate dar fără vreo admirație deosebită. Luase el seama că intenția parfumului era să fie îmbătător și atrăgător și recunoaștea valoarea fiecărei esențe în parte, dintre cele care-l alcătuiau. Dar laolaltă îi păreau mai degrabă grosolane și greoaie, mai curînd trîntite la grămadă decît compuse, și mai știa că el însuși ar fi alcătuit cu totul alte miresme darcă ar fi avut aceleași materii prime.

Multe dintre acestea le cunoaștea încă de la tarabele de flori sau de mirodenii din piață ; altele îi erau noi și pe acelea le lîmpezea din amestecul de miezme, păstrîn-

du-le nenumite în amintire : ambră, bergamot, vetiver, opoponax, benzoe, floare de hamei, castoreum...

Nu avea preferințe. Nu făcea deosebiri, încă nu făcea, între ceea ce era numit în mod curent la fața locului miros bun sau rău. Era lacom. Țelul vânzătorilor sale era să stăpânească, pur și simplu, tot ce-i putea oferi lumea mirosurilor, singura condiție fiind noutatea. Izul unui cal asudat ori delicat, cruda mireasmă de boboci de trandafiri îi erau totuna, duhoarea înepătoare de ploșniță nefiind cu nimic mai prejos decât aburul unei fripturi împănate de vițel, așa cum curgea el în valuri din bucătăriile de vază. Înfuleca totul, sorbea, înglobând totul în sine. Și nici măcar în sintetizatoarea bucatărie de mirosuri a închipirii sale, unde obișnuia să alcătuiască întruna noi amestecuri, nu domnea încă vreun principiu estetic. Ceea ce crea și apoi curind dărâma era bizar, ca în jocul de cuburi al unui copil : inventiv și distructiv, fără vreun principiu creator recognoscibil.

Se aflau pe vremea aceea la Paris pe puțin o duzină de meșteri într-ale parfumeriei. Șase dintre ei trăiau pe malul drept, șase pe malul stâng, și unul tocmai la mijloc, anume pe Pont au Change, care lega malul drept cu Ile de la Cité. Podul acesta avea pe ambele părți case cu patru etaje atât de înghesuite, încât la traversare omul nu vedea riul nicăieri, aflându-se pe o stradă cu totul obișnuită, cu fundații zdravene și pe deasupra deosebit de elegantă. Într-adevăr, despre Pont au Change se spunea că ar fi una dintre cele mai rafinate adrese din oraș. Aici se aflau prăvăliile mult-vestite, aici stăteau aurarii, ebeniștii, cei mai buni peru-chieri și marochineri, producătorii celor mai fine dessous-uri și ai celor mai aleși ciorapi, meșterii de rame, negustorii de cizme de călărie, cei care brodau epoleți, care turnau nasturi de aur și bancherii. Tot aici se aflau prăvălia și casa negustorului de parfumuri și mănuși Baldini. Deasupra vitrinei sale se întindea un bogat baldachin lăcuit în verde, alături atirna blazonul lui Baldini, în întregime aurit, un flacon de aur din care creștea un buchet de flori aurite, iar în fața ușii era așternut un covor roșu brodat și el în aurii, cu blazonul lui Baldini. La fiecare deschidere a ușii suna un joc de clopotei persan și doi bitlani de argint în-cepeau să scuie din ciocuri apă de violete într-o cupă aurie, care, la rîndul ei, avea forma flaconului de pe blazonul lui Baldini.

În spatele comptoir-ului din lemn deschis de cimișir, sta însuși Baldini, bătrîn și țeapăn ca un stilp, cu perucă argintie pudrată și haină albastră cu trese aurii. Un nor de „apă Frangipani“, cu care se stropie în fiecare dimineață, îl înconjură de-a dreptul vizibil și părea să-i depărteze persoana undeva într-o nebulosă. Arăta, în nemișcarea sa, ca propriul său inventar. Numai cînd suna jocul de clopotei și bitlanii scupau prin ciocuri — lucruri ce nu se petreceau prea des — se mai întimpla să prindă deodată viață, să-și scadă deodată în sine statura, devenind mic și foggăitor, ieșind cu multe

plecăciuni din spatele comptoir-ului, atît de fulgerător, încît norul de „apă Frangipani“ abia izbutea să-l urmeze, spre a-și ruga clientul să ia loc întru cercetarea celor mai alese miresme și cosmetice.

Dintre acestea avea Baldini cu miile. Oferea esențe absolute, uleiuri florale, tincturi, extracte, secreții, balsamuri, rășini și alte droguri în stare solidă, fluidă sau viscoasă, precum maleabila ceară de la diverse pomi, paste, săpunuri, creme, sachet-uri, bandoline, brillantine, ceruri pentru bărbî, picături contra negilor, alunițe de frumusețe, pină la ape pentru scaldă, loțiuni, săruri mirositoare, oțeturi de toaletă și un infinit număr de parfumuri. Dar Baldini nu se mulțumea cu asemenea produse ale clasice ingrijiri de frumusețe. Ambitia sa era să-și adune în prăvălie tot ce înmiresma sau slujea într-un fel oarecare miresmelor. Așa încît, alături de pastile, luminări și benzi pentru fumigații se mai găseau și felurite mirodenii, de la semințe de anason la coajă de scorțișoară, siropuri, lichioruri și ape de fructe, vinuri, de Cipru, Malaga și Corint, cafele, ceaiuri, fructe uscate și zaharisite, smochine, bomboane, ciocolată, maroane, ba chiar și capere, castraveți, cepe murate și ton marinat. Și apoi, de asemenea, lac înmiresmat pentru peceti, hirtie parfumată pentru scrisori, cerneală amirosind a ulei de trandafir pentru îndrăgostiți, mape de scris din piele spaniolă, penare din lemn alb de santal, casete și cufere din lemn de cedru, pot-pourri-uri și cupe pentru petale de flori, tămîielnice de aramă, flacoane și castronașe de cristal cu lustruite capace de chihlimbar, mănuși mirositoare, batiste, pernețe pentru ace de cusut umplute cu floare de nușoară și tapete aburite cu mosc, în stare să parfumeze o cameră vreme de peste o sută de ani.

Toate aceste mărfuri nu aveau loc, desigur, în pompoasa prăvălie cu fața spre stradă (sau către punte), așa că drept depozit, în lipsa unei pivnițe, slujeau nu numai podul, ci și primele două etaje, precum și aproape toate încăperile parterului care aveau ferestre spre rîu. Urmarea era că în casa Baldini domnea un indescriptibil haos de miresme. Pe cit de aleasă era calitatea fiecărui produs — fiindcă Baldini nu cumpăra decît lucruri de primă mină — pe atît de insuportabil era acordul lor miresmatic, precum o orchestră cu o mie de capete în care fiecare muzician cîntă fortissimo o altă melodie. Baldini însuși, ca și angajații săi, era amorf față de acest haos, precum dirijorii îmbătrîniți care ajung toți cam tari de ureche ; și chiar nevasta sa, care locuia la etajul al treilea, apărîndu-l crîncen împotriva extinderii depozitelor, abia dacă mai simțea multe din acele mirosuri ca fiind supărătoare. Cu totul altfel — clientul care intra pentru prima oară în prăvălia lui Baldini. Amestecul cel atotstăpînitor de parfumuri îl izbea în față ca un pumn, îl exalta sau îl inhiba, după cum îi era constituția, zăpăcîndu-l, în orice caz, simțurile în așa hal, încît de multe ori nu mai știa de ce venise. Comisionarii își uitau adesea comanda. Domnilor îmbufnați li se apleca. Și nu puține doamne sufereau un atac — pe

jumătate de isterie, pe jumătate de claustrofobie, leșinând și venindu-și în fire numai cu puternice săruri din ulei de cuișoare, amoniac și spirt camforat.

Nu era de mirare, desigur, în asemenea condiții, că persanul joc de clopotei de la ușa magazinului lui Baldini râsuna tot mai rar, iar bitlanii argintați abia dacă mai aveau prilejul să scuipe.

Chénier! strigă Baldini din spatele **comptoir-ului** unde stătuse ore întregi țepăn ca un stilp, holbindu-se la ușa; pune-ți peruca!

Și dintre butoaiile cu ulei de măsline și șunci de Bayonne apărură Chénier, calfa lui Baldini, ceva mai tânăr decît acesta, dar bătrîior de-acum și el, înaintînd spre departamentul mai rafinat al magazinului. Își scoase peruca din buzunar și și-o trînti pe cap.

— Ieșiți, domnule Baldini?

— Nu, răspunse Baldini, am să mă retrag pentru cîteva ore în odaia mea de lucru și aș vrea să nu fiu tulburat, dar deloc.

— Ah, înțeleg! Creați un parfum nou.

BALDINI Chiar așa. Pentru înmiresmarea unei piei spaniole, cerută de contele Verhamont. Vrea ceva cu totul nou. Ceva cam... cam... cred că se numea „Amor și Psyché” ceea ce a comandat, cum a făcut mai întîi acel... acel cîrpaci din rue Saint-André des Arts, acel... acel...

CHÉNIER Pélissier.

BALDINI Da, Pélissier. Așa-i zice cîrpaciului. „Amor și Psyché” de Pélissier. Îl știi?

CHÉNIER A, da. Bineînțeles. Oricine îl poate mirosi acum peste tot. Pe la toate colțurile de stradă. Dacă vreți să-mi știți părerea — nimic deosebit! Nici nu se compară cu acel pe care-l veți compune dumneavoastră, domnule Baldini!

BALDINI Sigur că nu.

CHÉNIER Acest „Amor și Psyché” miroase cu totul obișnuit.

BALDINI Vulgar?

CHÉNIER Cu totul vulgar, ca tot ce vine de la Pélissier. Cred că are ulei de lămiță.

BALDINI Într-adevăr? Și ce încă?

CHÉNIER Esență de floare de naramz, poate. Și, poate, tinctură de rozmarin. Dar n-aș putea să spun sigur.

BALDINI Puțin îmi pasă.

CHÉNIER Bineînțeles.

BALDINI Mă doare-n cot de ce-a mîzgălit diletantul ăla de Pélissier cu parfumul lui cu tot. Nici măcar n-o să mă inspire din el!

CHÉNIER Aveți dreptate, **Monsieur**.

BALDINI După cum știi, nu mă las nici odată inspirat. După cum știi, îmi lucrez singur parfumurile.

CHÉNIER Știu, **Monsieur**.

BALDINI Eu singur le creez!

CHÉNIER Știu.

BALDINI Și am de gînd să născocesc ceva pentru contele Verhamont, ceva ce va face cu-adevărat furori.

CHÉNIER Sint convins, domnule Baldini.

BALDINI Dumneata preiei prăvălia. Am nevoie de liniște. Să nu fiu tulburat de nimic, Chénier...

Acestea fiind zise își tîri pașii, acum de loc statuar, ci, precum se întîmpla la vîrsta sa, cocoșat, ba chiar aproape ca bătut, să urce încet treptele către primul etaj, unde își avea odaia de lucru.

Chénier se așeză în spatele **comptoir-ului**, luînd exact atitudinea dinainte a meșterului său și privind tîntă spre ușa. Știa ce avea să se întîmple în orele următoare: în prăvălie absolut nimic, iar sus în odaia de lucru a lui Baldini, obișnuita catastrofă. Baldini avea să-și scoată haina albastră, inundată de „apă Frangipani”, spre a se așeza la fereastră, așteptînd inspirația. Acea inspirație n-avea să vină. După care avea să grăbească spre dulapul cu sute de sticlețe de probă, amestecînd ceva la voia întîmplării. Ceva ce n-avea să izbească. După care avea să blesteme, să izbească fereastra de perete și să arunce amestecul în rîu. Apoi avea să încerce altceva, din nou fără izbîndă, să strige, să urle, să aibă un spasm de plîns în încăperea care și începuse să trăznească. Către șapte seara avea să coboare într-un hal fără hal, tremurînd și bocînd, și să spună:

— Chénier, nu mai am nas, nu mai pot să creez parfumul, nu mai pot să pregătesc pielea spaniolă pentru conte, sînt pierdut, sînt mort pe dinăuntru, vreau să mor, te rog, Chénier, ajută-mă să mor!

Chénier avea să propună trimiterea, la Pélissier, a unui cumpărător care să le aducă o sticlă de „Amor și Psyché”, iar Baldini avea să accepte, punind însă condiția să nu afle nimeni de asemenea rușine, ceea ce Chénier avea să jure, prelucrind apoi amindoi, cu parfumul străin, noaptea, într-ascuns, pielea pentru contele Verhamont. Așa și nu altfel aveau să se petreacă lucrurile, iar Chénier nu dorea decît să treacă odată tot teatrul ăsta. Baldini nu mai era un mare meșter de parfumi. Ei, mai demult, în tinerețea sa, acum treizeci, patruzeci de ani, născocise „Trandafirul negru” și „Buchetul galant al lui Baldini”, două miresme într-adevăr mari, cărora le datora averea sa. Dar acum era bătrîn, consumat, nu mai știa modele vremii și nici noile gusturi ale oamenilor, iar dacă mai însăia vreodată un parfum, făcea ceva total demodat, nevădabil, ce peste vreun an avea să dilueze înzecit, descotorosindu-se de el ca adaos pentru fîntinile țîșnitoare. Păcat de el, gîndi Chénier, controlînd în oglindă cum îi stă peruca, păcat de bătrînul Baldini; păcat de afacerile înfloritoare pe care le va duce de ripă; și păcat de mine, că pînă le ruinează el voi fi prea bătrîn să le mai preiau...

 dată cu dobîndirea lui Grenouille, casa Baldini începu să urce la un prestigiu național, ba chiar european. Clopoțelii persani nu mai stăteau locului, bitlanii nu mai încetau să stropească în prăvălia din Pont au Change.

Încă din prima seară, Grenouille trebui să umple un balon cu **Nuit Napolitaine**, din care în cursul zilei următoare fură vîndute peste optzeci de flacoane. Faima miresmei se răspîndi cu o iuteală nebună. Chénier făcuse ochii sticloși de atîta numărat parale și-l durea spinarea de plecăciuni; căci se iviră prealalte personaje și chiar dintre cele mai de vază, sau măcar slujitorii celor mai prealalte și de vază personaje. Ba, într-o bună zi, ușa fu trîntită de perete de era să iasă din țîșni și în încăpere pătrunse însuși lacheul contelui d'Argenson, răcnind cum știu numai lacheii că vrea cinci sticlute din noua mireasmă, iar Chénier mai tremura încă și peste un sfert de oră de respect, fiindcă acel conte d'Argenson era intendentul și ministrul de război al Majestății sale și bărbatul cel mai de seamă din Paris.

În timp ce în prăvălie Chénier făcea față năvalei clienților, Baldini se ferecea în atelier împreună cu noul ucenic. Împrejurarea o justifică față de Chénier printr-o fantastică teorie pe care o botezase „împărțirea și raționalizarea muncii”. Anzi de zile, lămurirea el, ar fi privit răbdător cum Pélissier și alți asemenea breslași de trei parale îi suflă clientela și-i împotmolesc afacerile. Acum răbdarea îi ajunsese la capăt. Primise provocarea și hotărîse să-i dea la o parte, cit colo, pe acei neobrazăți de parveniți, și anume prin propriile lor mijloace: în fiecare sezon, lună, ba chiar, de va fi nevoie, în fiecare săptămînă îi va „tăia” cu o nouă mireasmă, și ce mai mireasmă! Avea să-și exploateze de-acum din plin vîna creatoare. De aceea era necesar ca el — avînd alături numai un ajutor neșcolit — să se dedice ex-

clusiv producției parfumurilor, lui Chénier revenindu-i în întregime vînzarea lor. Cu această modernă metodă vor deschide un nou capitol în istoria parfumeriei, mătîrînd concurența pentru totdeauna și devenind nemăsurat de bogați — da, spunea răspicat și în deplină conștiință „vor”, fiindcă avea de gînd să-i îngăduie să participe cu un anumit procent la aceste nemăsurate bogății și vechii sale calfe.

Cu puține zile înainte Chénier ar fi socotit asemenea discursuri ale meșterului său semne de sclerozare senilă. „Acum e numai bun pentru Charité”, și-ar fi zis, „de-acum nu mai poate să dureze mult pînă lasă pistilul din mină”. Dar acum nu mai gîndea nimic. Pur și simplu nu mai ajungea la asta, avea prea multe de făcut. Avea atîtea pe cap că seara abia mai era în stare, de oboseală, să golească sertarul de bani și să-și socotească partea. Nici în vis nu s-ar fi gîndit că se petrece ceva necurat cînd Baldini ieșea aproape zilnic cu un nou parfum din atelier.

Și cu ce mai parfumi! Nu numai din cele de înaltă, de cea mai înaltă școală, ci și cu creme, pudre, loțiuni pentru pînă, ape, uleiuri... Tot ce trebuia să răspîndească miresme avea acum o aromă nouă, deosebită, mult mai minunată. Tot ce născocea Baldini devenea o izbîndă. Iar succesul era atît de copleșitor, că Baldini îl lua ca pe un fenomen al naturii și nu mai întreba de unde pînă unde. Că noul ucenic, neajutoratul de gnom care locuia ca un cîine în atelier și care era văzut uneori, cînd ieșea meșterul, ștergînd pahare și curățînd mojar — că acel nimic ar fi avut ceva în comun cu înflorirea de basm a afacerilor, asta Chénier n-ar fi crezut-o nici dacă i s-ar fi spus.

Se înțelege că totul se datora gnomului. Cele scoase de Baldini în prăvălie și lăsate lui Chénier spre vînzare nu erau decît fărîme din ceea ce mixa Grenouille în spatele ușilor închise. Baldini nu mai prididea cu mirositul. Uneori i se părea de-a dreptul un chin să aleagă între minunățiile scoase la iveală de Grenouille. Acest ucenic-vrăjitor ar fi putut să aprovizioneze cu ale sale rețete, fără să folosească vreuna de două ori, fără să dea măcar o dată ceva de mică sau măcar mijlocie valoare, pe toți meșterii de parfumi din Franța. De fapt, rețete propriu-zis, adică formule, n-ar fi putut să dea, în primul rînd fiindcă Grenouille își compunea miresmele într-un mod haotic și cu totul neprofesionist, așa cum Baldini îl văzuse, amestecînd ingredientele din mină, într-o nebulă de voie a întîmplării. Măcar pentru a pricepe, dacă nu pentru a controla acea trăzneală, Baldini îi ceru într-o zi lui Grenouille să se slujească de cîntar, pahar de măsurat și pipetă pentru amestecurile sale, chiar dacă nu crede că ar fi nevoie; și să se obișnuiască a nu considera spiritul materiei miresmatică, ci dizolvant, adăugîndu-l deci, ca atare, abia la urmă; și, pentru Dumnezeu! să umble cu toate mai încet, mai pe îndelete, așa cum se cade unui meseriaș.

Ceea ce Grenouille și făcu. Baldini izbuti pentru prima oară să urmărească minuirile vrăjitorului. Seda, cu pană și hirtie, alături de Grenouille, și nota, cerîndu-i mereu mai puțină grabă, cite grame dintr-un ingredient,

cite linii din altul, ciți stropi din al treilea călătoreau în sticla de amestec. În acest ciudat chip, analizând adică un procedeu după încheierea sa cu acele mijloace fără al căror prealabil ajutor nici n-ar fi trebuit de fapt să aibă loc, Baldini ajunsese totuși în cele din urmă în stăpînirea prescrierii sintetice. Cum de izbutea Grenouille să-și amestece fără ea parfumurile, rămînea pentru Baldini mai departe un mister, mai degrabă un miracol, dar cel puțin pusese acum miracolul într-o formulă, mulțumindu-și astfel într-o oarecare măsură spiritul însetat de reguli, salvînd de la o totală prăbușire imaginea sa parfumatică despre lume.

Grenouille stătea în picioare și zîmbea. Sau, mai degrabă, celor care îl priveau li se părea că suride cu cel mai nevinovat, tandru, fermecător și în același timp cel mai ademenitor suris din lume. Dar în realitate nu zîmbea era, ci un rinjet urît, cinic, ce i se lăbărta pe buze ogîndind tot triumful și disprețul său. El, Jean-Baptiste Grenouille, născut fără miros în locul cel mai imputit din lume, originar din gunoi, mizerie și putreziciune, crescut fără dragoste, trăind fără căldură de suflet omenesc numai prin țepoasa-i împotrivire și forța scirbei, mic, cocoșat, schiop, urît, evitat, un monstru pe dinăuntru și pe dinafară — el izbutsise să se facă iubit de lume. Dar ce iubit! Preaiubit! Adorat! Divinizat! El dusesse la capăt fapta prometeică. Scinteia divină pe care alții o capătă pe de pomană din leagăn și care lui îi fusese oprită, și-o cucerise, înciudat, prin nesfîrșit rafinament. Mai mult! Și-o sădise de fapt în chiar lăuntrul său. Era mai mareț decît Prometeu. Își crease o aură mai strălucitoare și mai eficientă decît avusese oricine înaintea lui. Și nu o datoră nimănui — nici unui tată, nici unei mame, cu atît mai puțin bunului Dumnezeu — numai și numai lui însuși. Era în fapt propriul său Dumnezeu, mai minunat decît acela ce locuia bisericile duhînd a tămîie. Chiar în fața lui căzuse în genunchi un episcop în carne și oase și scheuna de încintare. Cei mai bogați și mai puternici, domni mindri și doamne se prăpădeau de admirație, în timp ce grosul plebei, printre care tați, mame, frați, surori ale victimelor sale, se dedau în cîntec și în numele lui la orgii. Un semn de la el ar fi fost de ajuns ca toți să-și abjure Dumnezeul și să se roage lui, marelui Grenouille.

Da, el era Marele Grenouille! Acum era limpede ca lumina zilei. Ce fusese el cîndva doar în fantasmagoriile-i îndrăgostite de sine devenise acum realitate. Trăia în această clipă triumful vieții. Și i se păru îngrozitor.

I se păru îngrozitor, căci nu putea să-l guste nici o secundă. În clipa în care coborise din trăsura în însoarta piață, impondibil cu parfumul care aducea iubirea oamenilor, parfumul la care lucrase doi ani, parfumul pe care tinjise să-l posede o viață întreagă... în clipa în care văzu și adulmecă irezistibilul efect ce se răspîndea cu șteala vîntului și lua în stăpînirea lui oamenii — în aceeași clipă îi urcă iar în gîtul toată sila de lume și îi amări atît de profund

triumful, că nu mai simți nu doar bucuria, dar nici măcar cea mai mărunțică mulțumire. Ceea ce își dorise dintotdeauna, să fie iubit de ceilalți, îi deveni în acel moment al succesului un lucru insuportabil, fiindcă el însuși nu îi iubea, îi ura. Dintr-o dată știu că nu va găsi niciodată în iubire, ci numai în ură mulțumirea, în a urî și a fi urît.

Dar ura ce o simțea pentru semenii rămase la aceștia fără ecou. Cu cît îi respingea în acea clipă mai tare, cu atît mai mult îl divinizau, fiindcă nu-i percepeau altceva decît aura, masca sa de parfum, jefuitul său parfum, care era într-adevăr atît de bun că se cuvenea să fie divinizat.

Ar fi vrut mai degrabă să-i calce pe toți în picioare, pe acești stupizi, rău mirositori, erotizați, așa cum distrusese cîndva în tînutul sufletului său negru ca smoala miresmele străine. Voia ca ei să observe ce mult îi ura, voia ca ei să răspundă acestui unic sentiment pe care și-l îngăduise cu adevărat, să răspundă cu aceeași ură și să-l distrugă la rîndul lor, așa cum avuseseră de gînd la început. Măcar o dată în viață voia să-și arate adevăratul chip. Măcar o dată în viață să fie și el ca alții și să dezvăluie în loc de iubirea și prosteasca lor adorație, ura. Voia să fie o dată, o singură dată perceput în reala sa formă de existență și să primească de la altcineva răspuns pentru singurul său real sentiment, ura.

Dar asta nu s-a putut întîmpla. Așa ceva nu se putea petrece. Astăzi, cel puțin, în nici un caz. Fiindcă era mascat cu cel mai bun parfum din lume și sub mască nu-și purta chipul, ci o totală lipsă de orice miros. Atunci i se făcu deodată rău, fiindcă simțea că negurile urcă iarăși.

Ca altădată, în peștera unde zăcuse negurile, urcau în somn, în vis, în miezul închipuirii sale, îngrozitoarele cețuri ale propriului său miros, pe care nu le putea adulmeca fiindcă era lipsit de simțul mirosului. Și ca atunci îl cuprinsese neliniștea, o nesfîrșită teamă, i se părea că se sufocă. Dar altfel decît atunci lucrurile nu se petreceau în somn sau în vis, ci erau pură realitate. Altfel decît atunci nu stătea singur în peșteră ci într-o piață, față în față cu zece mii de oameni. Altfel decît atunci nu-l putea ajuta nici un strigăt, care să-l trezească și să-l elibereze, nici fuga în buna, caldă, salvatoare realitate. Fiindcă aceasta, aici și acum, era lumea, și acesta, aici și acum, visul său împlinit. El însuși voise așa.

Îngrozitoarele, sufocantele neguri urcau mai departe din mlaștina sufletului său în timp ce în jur plebea gemea în plăcerile orgiei. Un bărbat se repezi în fugă spre el. Sărise din primul rînd al tribunei de onoare, cu atîta avînt, că-i căzuse pălăria neagră de pe cap și haina neagră îi flutura ca un corb sau un inger răzbuțător peste cîmpul de execuție. Era Richis.

Mă va ucide îi trecu prin cap lui Grenouille. El e singurul care nu se lasă înșelat de masca mea. El nu se poate lăsa înșelat. Parfumul ficeii lui e lîpit de mine trădător de limpede, ca singele. Trebuie să mă recunoască și să mă ucidă. Trebuie s-o facă.

Și își desfăcu brațele, să întîmpine ingerul

care se repezea asupra-i. I se părea că simte lovitură de pumnal sau de spadă ca pe o incintător de înepătoare lovitură în piept și că fierul pătrunde în înghețata sa inimă prin orice scut de parfum și neguri innăbușitoare — în sfârșit, în sfârșit va fi ceva în inima sa, altceva decît el însuși ! Aproape că se simțea eliberat.

Dar dintr-o dată Richis, la pieptul său, nu înger răzbunător, ci un înfrigorat de suspine și vâlcăreli, îl cuprinsese cu brațele, agățându-se parcă de-a dreptul cu ghiarele, de parcă n-ar mai fi găsit alt sprijin în marea fericirii. Nici lovitură de pumnal salvatoare, nici înepătură în inimă, nici măcar un blestem sau un strigăt de ură. În locul acestora obrazul ud de lacrimi al lui Richis lipindu-se de al său și o gură tremurătoare scîncind : „Iartă-mă, fiul meu, copilul meu iubit, iartă-mă !”.

I se păru atunci că lumea văzută cu ochiul lăuntric pălește, iar cea de afară se face neagră ca smoala. Negurile închise trecură vînd peste margini ca laptele fierț. Îl inundau, apăsau cu insuportabilă presiune pereții interiori ai cupei corpului său, fără să așteie ieșire. Ar fi vrut să fugă, cerule, să evadeze, dar încotro... Să pleznească, să explodeze, ca să nu se înăbuse în sine. În cele din urmă se prăbuși, pierzîndu-și cunoștința.

Grenouille mergea noaptea. Ca la începutul călătoriei sale evita orașele, se ferea de străzi, în zori se culca și se trezea în amurg spre a porni mai departe. Minca ce găsea în drum : ierburi, ciuperci, flori, păsări moarte, viermi. Străbătu Provența, trecu Rhonul la sud de Orange cu o barcă furată, urmă cursul săpat de Ardèche pînă adînc în Cevenni și apoi cel al lui Allier către nord.

În Auvergne se apropie de Plomb du Cantal. Îl văzu la apus, mare și argintiu în lumina lunii, și amușină vîntul răcoros care bătea dinspre munte. Dar nu mai simți dor de ducă într-acolo. Nu mai avea chemarea viețuirii în peșteră. Experiența asta o și făcuse și se dovedise a fi de netrăit. La fel ca și cealaltă experiență, a traiului între oameni. Te înăbuseai și aici și acolo. Nu mai voia să trăiască deloc. Voia să meargă la Paris și să se piardă. Asta voia.

Din timp în timp stringea în buzunar mina în jurul micului flacon de sticlă cu parfumul său. Sticluța mai era aproape plină. Pentru spectaculoasa apariție din Grasse nu folosise decît un strop. Restul ar fi fost de ajuns să vrăjească întreaga lume. Dacă ar fi vrut s-ar fi putut vedea adulat în Paris nu de zeci, ci de sute de mii ; sau plimbîndu-se prin Versailles și-ar fi putut lăsa picioarele sărutate de rege ; i-ar fi putut scrie Papei un răvaș parfumat anunțîndu-se drept un nou Messia ; s-ar fi putut unge împărat al împăraților la Notre Dame în fața regilor și chesarilor, ba chiar Dumnezeu pe pămînt — dacă se putea unge cineva Dumnezeu...

Toate acestea le-ar fi putut împlini, numai să fi vrut. Avea puterea pentru astfel de fapte. O ținea în palmă. O forță cu mult mai mare decît cea a aurului sau cea a terorii sau chiar a morții : irezistibila putere

de a inspira oamenilor iubire. Un singur lucru nu putea ea : să-l facă să se miroasă pe sine. Și chiar dacă-i putea insufla lumii credința că e Dumnezeu, prin parfumul său, doi bani nu dădea pe această putere, pe lume, pe sine, pe parfumul său, dacă nu se putea mirosi pe sine și nu putea ști nicicînd cine e.

Mina în care ținea strîns flaconul avea o mireasmă delicată, și cînd o ducea la nas și adulmeca, se indiușoa, uitînd pentru cîteva clipe să alerge, stînd pe loc și respirînd-o. Nimeni nu știe cît de bun e acest parfum cu adevărat, gîndea el. Nimeni nu știe cît de bine e făcut. Alții sînt numai supuși efectului său, ba nici nu știu măcar că un parfum e cel ce-i ia în stăpînire și-i vrăjește. Singurul care l-a cunoscut vreodată în adevărata-i frumusețe sînt eu, pentru că eu l-am creat. Și în același timp eu sînt singurul pe care nu poate să-l vrăjească. Eu sînt singurul pentru care nu are sens.

Și altădată, cînd era deja în Burgundia : Cînd stăteam lîngă zidul grădinii unde se juca fata cu părul arămiu și mireasma ei adia spre mine... sau mai bine zis promisiunea parfumului ei, fiindcă parfumul de mai tîrziu nu-l avea încă — poate ceea ce am simțit semăna cu senzațiile celor adunați în Cours, cînd i-am inundat cu parfumul meu... ? Dar apoi alungă acest gînd : Nu, era cu totul altceva. Fiindcă eu știam că doresc mireasma, nu fata. Oamenii însă credeau că mă doresc pe mine și ceea ce doreau cu adevărat a rămas pentru ei o taină.

Apoi nu s-a mai gîndit deloc, fiindcă asta nu era chiar partea lui tare, și ajunsese deja la Orléanais.

A trecut peste Loire la Sully. O zi mai tîrziu simțea deja în nări mirosurile Parisului. Pe 25 iunie 1767 a intrat în oraș prin strada Saint-Jacques la șase dimineața.

Se făcuse foarte cald, cea mai fierbinte zi din anul acela. Miile de mirosuri și duhuri curgeau valuri-valuri ca dintr-o mie de bube sparte, cu puroi. Nici o pală de vînt nu mișca. Legumele se ofiliseră încă înainte de prînz pe tarabe. Carnea și peștele putrezeau. Pe ulițe aerul era cel mai imputit. Chiar fluviul nu părea să mai curgă, ci să stea în loc și să duhnească. Era ca în ziua cînd venise pe lume Grenouille.

Trecu peste Pont Neuf pe malul drept, mai departe spre Hale și Cimitirul Inocenților. Pămîntul cimitirului se întindea înaintea lui ca un cîmp de luptă scormonit de bombe, răscolit, brăzdat de morminte, semănat cu oase și cranii, fără vreun pom, vreo tufă sau vreun fir de iarbă, un grohotiș al morții.

Nu se vedea nici o ființă vie... Abia după miezul nopții — groparii plecaseră deja — locul se populă cu tot felul de creaturi, hoți, ucigași, cuțitari, femei stricate, dezertori, derbedei. Fu aprins un mic foc de tabără, pentru gătit și ca să se împrăștie duhoarea.

La început, cînd Grenouille ieși de sub arcade și se amestecă printre ei, nu-l observară. Se putea apropia nestîngherit de foc, ca unul de-al lor. As a le-a întărit mai tîrziu convingerea că fusese un duh sau un înger, oricum ceva supranatural. Fiindcă altminteri

erau extrem de sensibili la apropierea unui străin.

Omulețul cu haina albastră apăruse însă acolo pur și simplu de parcă crescuse din pământ, cu o sticlufă, căreia-i scoase dopul, în mină. Asta era primul lucru pe care și-l amintea cu toții: că apăruse acolo și scotea dopul unei sticlufe. Și apoi se stropise peste tot corpul cu ceea ce conținea sticlufa și fu dintr-o dată inundat de frumusețe ca de o flacără strălucitoare.

Pentru o clipă se traseră îndărăt din venerație și pură uimire. Dar în aceeași clipă simțiră că retragerea nu era de fapt decît o luare de avînt, că venerația li se prefăcea în dorință, uimirea în entuziasm. Ingerul îi atrăgea. Un sorb nebunesc emana, un reflux care smulgea totul cu sine, împotriva căruia nimeni nu-și putea înfige picioarele în pământ și cu atît mai mult n-ar fi vrut nimeni să i se împotrivească fiindcă voința era cea spălată de valurile refluxului ce împingea totul în aceeași direcție: într-acolo, spre el.

Alcătuiseră în jurul lui un cerc, douăzeci, treizeci de inși, și strîngeau acum cercul din ce în ce mai tare. În curînd cercul nu-i mai cuprinsese, începură să împingă, să înghiontească și să se înghesuie, fiecare voia să fie cît mai aproape de centru.

Și apoi, ca printr-o lovitură, li se spulberă ultima ezitare și cercul se frînse spre sine. Se repeziră la inger, se prăbușiră asupra lui, îl smulseră de la pământ. Fiecare voia să-l atingă, fiecare voia să aibă măcar o fărîmă din el, o pană, o aripă, o scintile din flacăra sa minunată. Îi sfîșiaseră hainele, părul, pielea de pe trup, îi smulseră penele, îi pătrunseră cu ghearele și colții carnea, îl năpădiseră ca hienele.

Dar un asemenea corp, omenesc, e ațos, nu se lasă rupt cu una cu două, nici caii nu reușesc decît foarte greu. Așa că în curînd pumnalele sticliră și despicară, topoarele și cuțitele retezară încheieturile, zdrobiră cu zgomot oasele. În cel mai scurt timp ingerul era împărțit în treizeci de bucăți și fiecare membru al bandei înhăță una, se retrase, plin de cea mai pătimasă poftă, și o înghiți. Peste o jumătate de oră dispăruse din Jean Baptiste Grenouille pină și ultimul fir de pe fața pămîntului.

După ce, terminîndu-și prînzul, canibali se adunară din nou lîngă foc, nu scoase unul o vorbă. Cel mult mai rigida cite unul sau altul, mai scui-pau cite un oscior, ples-cîind ușor, aruncînd cu piciorul cite un rest de cîrpă din haina albastră în flăcări: se simțeau cu toții incurcați și nu îndrăzneau să se privească în ochi. O crimă sau altă josnicie mai făcuseră ei, și bărbații și femeile. Dar să mănînce un om? De asemenea grozăvie nu s-ar fi crezut în stare. Și se minunau ce ușor le venise totuși și că deși incurcați, nu aveau nici cea mai mică urmă de pată pe conștiință. Dimpotrivă! Chiar dacă stomacul îi simțeau cam greu, inima le era extrem de ușoară. Intunecelele lor suflute se clătinau dintr-o dată într-o plăcută veselire. Iar pe chipurile lor se răspîndea un luciu delicat, fiecelele de fericire. De aici poate timiditatea de a ridica privirile și a se privi în ochi.

Cînd îndrăzniră totuși, la început pe furis, apoi deschis, zîmbiră. Erau neobișnuit de mîndri. Pentru prima oară făcuseră ceva din iubire.

**În românește de
GRETE TARTLER**

Ed Lacy

LINIȘTE, VĂ RUGĂM!

Deși nu fusese crimă cu premeditare, era omucidere și nu încăpea nici o îndoială că Herbert îl omorise pe dl. Jones. Herbert era un bărbat de 29 de ani, cu chipul uscățiv mereu încordat. În ultima vreme era mai nervos decît de obicei pentru că, fiind ajutor de contabil, șeful îi incredințase o lucrare foarte grea care presupunea multă muncă după orele de program.

În noaptea în care îl omorise pe dl. Jones, Herbert lucra în camera din capătul apartamentului, așezat la birou în fața geamului deschis. Era o noapte caldă, înăbușitoare, care-i accentua enervarea; picături de sudoare îi intrau în ochi, umezindu-i ochelarii. La ora 21,30, Elaine, nevasta lui, se așeză în pat să citească. La ora 22,00, la televizor urma un spectacol pe care-l urmărea de obicei, dar știa că zgomotul l-ar fi deranjat pe bietul Herbert.

Dl. Jones era agent de asigurare și nimeni nu va ști vreodată ce anume căuta el acolo în noaptea aceea. Dar la 21,45, cînd și-a descuiat mașina, a constatat că un alt automobil era parcat foarte aproape blocîndu-l lîngă bordură. Cum cealaltă mașină era încuiată și imposibil de urnit, dl. Jones se strecură pe bancheta din față a mașinii sale și începu să claxoneze, sperînd că va atrage atenția șoferului care îl blocase; zgomotul pătrunzător sparse liniștea nopții. După aproape zece minute de claxonare (după mărturia depusă în cursul procesului) vecinul lui Herbert, un bătrîn pe nume Thompson, strigă de la fereastră:

— Vă rog, încetați cu zgomotul acesta infernal.

— Știi cumva a cui e mașina asta?, tipă la el dl. Jones.

— Nu, nu știu.

— Și ce, vrei să stau aici toată noaptea? întrebă Jones, apăsînd de trei ori prelung pe claxon, ceea ce-l făcu pe Herbert să piardă scoteala unei lungi coloane de cheltuieli mărunte pe care se chinuia să le adune de mai bine de un sfert de oră.

Thompson întrebă:

— Ai de gînd să trezești toată strada?

— Asta-i treaba ta, taică, îi răspunse Jones. Treaba mea e să ajung acasă devreme, altfel nevastă-mea o să înceapă iar scandalul.

Claxonul lui Jones sparse iar și iar liniștea nopții înăbușitoare.

În clipa aceea Herbert scoase capul pe fereastră și zbiră :

— Încetează cu zgomotul ăsta îngrozitor. Miine trebuie să mă trezesc devreme și vreau să mă odihnesc.

Jones îi răspunse claxonînd din nou.

Cu ocazia sărbătorilor de iarnă, Herbert primise de la birou un presse-papier din ceramică. Fără să se gindească, Herbert îl aruncă spre mașină. Polițiștii au căzut de acord că a fost un accident bizar. Presse-papierul a spart geamul, pe jumătate deschis, de lângă locul șoferului și un ciob de sticlă i-a sectionat d-lui Jones vena jugulară. Odată cu viața d-lui Jones s-a stins și zgomotul claxonului.

— Nu aveți de ce să fiți îngrijorați, acesta este un caz tipic de furie inconștientă. Herbert fusese atît de orbit de minie încît nu și-a mai dat seama ce face cînd a aruncat presse-papierul.

Dar, în rechizitoriul, procurorul a spus :

— Nu trebuie să uităm că acuzatul este absolvent de colegiu, specialist în domeniul său de activitate, oricînd capabil să-și dea seama de diferența dintre bine și rău ; ar fi trebuit să-și stăpînească furia. Un om este mort și chiar dacă acel om devenise o

calamitate pentru ceilalți asta nu interesează. Claxonul nu este un păcat capital. Fapt este că un om a fost ucis și vă cer un verdict de omucidere.

Judecătorul ceru juriului să delibereze și să hotărască, și spre sfîrșitul zilei juriul s-a retras. Herbert s-a întors în celula sa. După un timp, avocatul îi spuse lui Elaine, deja înspăimîntată :

— Nu înțeleg de ce durează atîta. Cazul este ca și închis. Nu avem de ce ne teme, deși nu mi-au plăcut privirile ursuze ale juraților.

La ora 21.00, s-a anunțat că juriul nu ajunsese încă la o hotărîre și că jurații se retrăseseră în camerele lor de la hotel pentru a se odihni. De data aceasta, avocatul, deși îngrijorat, îi spuse lui Elaine :

— Chiar faptul că juriul este divizat este o victorie pentru noi. Nu cred că procesul se va rejudeca. Duceți-vă acasă și încercați să dormiți. Ne întîlnim aici miine dimineață la ora 10.

În dimineața următoare, la ora 10 și 13 minute grefierul anunță că juriul a deliberat și a hotărît. A fost adus Herbert. Privind în jur, își întrebă avocatul :

— Unde este soția mea ?

— Nu știu, nu a apărut.

— Dar...

— Liniște, intră juriul.

Jurații intrară unul cite unul. Toți păreau trași la față, slăbiți. Avocatul lui Herbert urmărea cu îngrijorare privirile severe ale juraților. După cîteva minute, președintele juriului se ridică și anunță :

— Juriul găsește acuzatul nevinovat pe motiv de nebulie temporară.

Avocatul lui Herbert răsufli ușurat și-i strînse mina cu căldură ; șeful lui Herbert îi ieși înainte și-l bătu pe umerii uscățivi. D-nul Thompson spuse că s-a făcut dreptate, iar d-na Thompson îl îmbrățișă pe Herbert.

Dar Herbert privea în jur mirat, neînțelegînd de ce Elaine nu era acolo să-i împărtășească bucuria. În cele din urmă ieși din tribunal, sperînd că o va găsi așteptîndu-l afară. Nu era nici acolo, așa că luă un taxi, cu inima strînsă.

O găsi pe Elaine acasă, dormind. Furios, neînțelegînd ce se întîmpla o zgîlții, trezind-o din somn.

— Ești bolnavă ? De ce n-ai fost la tribunal ? M-au găsit nevinovat.

— Știu, iubite — murmură Elaine, pe jumătate adormită, sărutîndu-l. Îmi pare rău dar am... am adormit.

— Ai adormit ? Speram să fii acolo sau cel puțin să mă aștepti afară, în mașină, dacă nu puteai suporta tensiunea din sală...

— Iubite, nu puteam folosi mașina, bateria este terminată...

Toată noaptea am claxonat în fața hotelului în care se aflau jurații.

În românește de
PETRE MAZILU

John Lutz

SE MOARE NUMAI O DATĂ

Dale Buzzly intrase în barul de la Hockley Building pentru a lua un cocktail înainte de masa de seară, când îl zări pe delicatul și seducătorul Phillip Curtendon pe care-l cunoscuse la universitate. De la postul său de observație, o masă situată în colțul localului, Buzzly îl examina pe fostul său coleg de studii. Curtendon se îngrășase puțin în cei cinci ani în care Buzzly nu-l văzuse, dar ochii lui albaștri spălăciți își păstrase aceeași expresie imperturbabilă și totuși ageră, — nasul său perfect, chiar prea perfect. Era înfățișarea unui om care avusese succes în viață și Buzzly se gândi că se potrivea în luxosul bar de la Hockley Building.

Curtendon îl recunoscu pe Buzzly, păru uimit, dar își regăsi repede calmul și se îndreptă către masa lui cu mina întinsă.

„Ce surpriză, Dale Buzzly!” zise, în timp ce schimbau o stringere de mină prietenească.

„Phil Curtendon” făcu Buzzly. „Ce naiba cauți tu aici?”

Phil Curtendon se așeză: „Trec din cind în cind pe aici, seara”.

Buzzly își goli paharul de cinzano. Se interesă ce voia să bea Curtendon și făcu semn barmanului Billy să aducă încă două cinzano. „Cu ce te ocupi acum Phil?” se interesă el.

„Sint omul de încredere al unui industriaș” răspunse Curtendon. „E cam complicat să-ți explic în ce constă munca mea, dar sint bine plătit.”

Buzzly surise: „Asta-i principalul.” Chelnerița le aduse cinzanourile. Buzzly luă o înghițitură apoi începu să invirtească între degete paharul. „E curios că nu ne-am întâlnit încă aici. Vin destul de des.”

Curtendon ridică din umeri. „Coincidențele au și ele legile lor.”

„Nu locuiești în cartierul ăsta, Phil?”

„Nu. În partea de apus a orașului.” Curtendon își întoarse privirea, sorbind din paharul său. „Dar tu, Dale?”

„Chiar în clădirea asta. La al șaptelea etaj.”

Surpriza pe care o manifestă Curtendon avea ceva admirativ: „După adresă pare să fie unul dintre cartierele bogătaşilor.”

„Intr-adevăr, casa asta este destul de elegantă” admise Buzzly.

Curtendon își dresе glasul. „Oricum, este cu totul altceva decît vechiul cartier al universității, unde obișnuim să locuim.” Surise, fără să-și ridice privirile. „Ce vremuri erau acelea!”

„Curînd se vor împlîni zece ani.”

„Îți amintesti de profesorul Newcombe?”

întrebă Curtendon, „și de Molly Wallace?”

„N-aș putea s-o uit vreodată pe Molly Wallace” răspunse Buzzly. „Îți mărturisesc, Phil, că pe vremea aceea nu te prea aveam la inimă.”

Curtendon păru surprins și mai afectat decît ar fi crezut-o Buzzly.

„Iată o afirmație ciudată, Dale. Mai ales că o vreme am împărțit chiar aceeași cameră.”

„Foarte adevărat. De altfel, poate că pe aceasta se baza prietenia noastră. Pe vremea aceea ție îți reușeau toate din plin, iar mie nu prea. Erai mai îndemînic în sporturi, mai bun la învățătură, aveai un automobil mai frumos și un fizic mai avantajos... Fîreste că fetele te preferau pe tine.”

Curtendon rise dar fără veselie. „Oricum, pe singura fată care conta într-adevăr n-ai pierdut-o.” Se juca cu inelul împodobit cu un diamant fără valoare pe care-l purta pe degetul mic. „Fîindcă veni vorba, ce mai face Babs?”

„Mă miră că nu m-ai întregat mai înainte, fîindcă, oricum, citva timp ai fost logodit cu ea.”

„Iată deci, dragul meu, una care te-a preferat pe tine! Iar asta se întimpla cu șase sau șapte ani în urmă. Acum s-a terminat, odată pentru totdeauna.”

„Uiți destul de repede, Phil.”

Curtendon dădu din cap. „Pur și simplu accept să-mi plătesc datoriile atunci cind pierd, fără să-mi fac prea multă inimă rea. Iată un lucru pe care ar trebui să-l știi, Dale.”

Buzzly ridică din umeri. „Există oameni, imi inchipui, la care invidia este un defect din naștere.”

„Așa imi inchipui și eu. Dar nu mi-ai spus ce mai face Babs?”

„A murit. S-a sinucis în urmă cu doi ani.”

Buzzly studie cu atenție fața lui Curtendon în timp ce-i anunța știrea. Trăsăturile pline de noblete se modificară o clipă ca sub influența unui șoc, apoi Curtendon schiță un suris incredul. Dar încetul cu încetul, implicațiile celor relatate de Buzzly începură să-l pătrundă și tristețea i se întipări pe figură, dar era o tristețe nu prea marcată.

„Biața față suferea de tulburări nervoase”, continuă Buzzly.

„Ideea sinuciderii o domina. A consultat tot soiul de medici și a luat tot felul de medicamente vreme de trei ani. De mai multe ori a încercat să se sinucidă și pînă la urmă a reușit.”

„E greu de crezut”, zise Curtendon pe un ton pătruns de o tristețe puțin convingătoare. „Era atît de...”

„Atît de plină de viață, nu-i așa?” îl întrerupse Buzzly.

Curtendon îl privi fără să-și ascundă minia. „Da. Nu-mi vine să cred că e moartă.”

„Au fost luate toate măsurile pentru a o împiedica de la gestul ei funest. Dar...” își puse palmele pe fața de masă cu un gest care-i era familiar. „Și totuși s-a întimplat.”

„Păcat” spuse scurt Curtendon. Nu încerca să-și ascundă minia, care ștersese orice urmă de tristețe, iar Buzzly simțea un fel de satisfacție.

Curtendon își goli paharul dintr-o înghițitură și se ridică, încheindu-și vesta sport de croială modernă. „Trebuie să plec, Dale. Mai am ceva de lucru în seara asta.”

„Chiar nu rămi să mai bem un pahar?” întrebă Buzzly, remarcînd că interlocutorul său avea cămașa sifonată, iar cravata sa era destul de uzată.

„Nu” zise Curtendon. „Mi-ar face plăcere dar nu am timp.”

„Acum, că știi unde locuiesc, treci într-o zi pe la mine” îl invită Buzzly, ridicîndu-se și el. „Apartamentul 742.” În timp ce vorbea scoase din buzunar o foaie de hirtie și un pix.

„Imi voi aminti” zise Curtendon, scurt. „La revedere, Dale.” Și cu un suris cam forțat se întoarse și plecă.

În picioare, Buzzly își goli paharul, apoi se apropiе de bar.

Billy ștergea teigheaua barului cu un șervet alb.

„Tipul cu care eram, zise Buzzly, l-ai văzut adesea pe aici?”

„Nu l-am văzut niciodată.”

„Mie mi-a spus că trece destul de des pe aici.”

Billy ascunse șervetul sub teigheaua barului. „Poate că vine în clădire. Dar dacă vine aici, la bar, atunci n-o face în orele mele de serviciu, iar eu lucrez aici de la

trei după-amiază pînă la miezul nopții! Din cite știu eu, e prima oară că apare aici.”

„Chiar și așa e prea mult” mormăi Buzzly.

„Ce ați spus, Mr. Buzzly?”

„Nimic. Mă gindeam la el. E un vechi coleg de școală.”

Se întoarse, ieși din sală, traversă holul și apăsă pe butonul ascensorului.

Cabina îl depuse la etajul al șaptelea. Străbătu cei cîțiva pași, pe culoarul pustiu, pînă la ușa apartamentului 742. Așa cum se aștepta, nu era încuiată, astfel că intră fără să ezite.

Babs tocmai terminase de aranjat masa pentru cină.

„Bună seara, dragul meu”, zise ea, ieșind din bucătărie cu două pahare de ceai de la gheață. „În citeva minute, masa e gata.”

Buzzly îi zîmbi. Era o femeie seducătoare, la vîrsta cea mai atrăgătoare și n-avea alt defect decît citeva riduri fine care, gravate pe fruntea ei palidă, stăteau mărturie pentru o stare de nervozitate permanentă.

Așteptînd ca ea să termine de aranjat tacîmurile, Buzzly se plimba fără nici o țință și parcă vedea apartamentul altfel decît era obișnuit. Deși lucrurile se prezentau ca de obicei; poate că nițelș cam prea ca de obicei. Trecu în camera de baie alăturată ca să se spele pe miini.

Mai tirziu, așezat la masă față în față cu Babs, Buzzly schimbă cu ea citeva banalități pe un ton glumeț în timp ce-i admira ochii strălucitori și părul blond și mătăsoș: așteptă să ajungă la mijlocul cinei pentru a intra în subiect. Luă atunci un ton detașat

Robert Bloch

MANIACUL

și spuse: „Îți amintești de Phillip Curtendon, nu-i așa, draga mea?”

Ochii ei păreau și mai strălucitori când obrazul îi pâli. „Bineînțeles. S-a scurs de atunci... cât timp e de când nu l-am văzut?”

„O, cel puțin cinci sau șase ani.”

Ea bău o înghițitură de ceai rece, ducând paharul la gură cu un gest repezit pentru a ascunde tremurul minii. „Ce ți-a venit să vorbești despre el?”

„A murit”, zise Buzzy. „Mă gindeam că ai auzit vestea la radio. Eram în mașină, acum seara, în drum spre casă, când am văzut la citeva străzi depărtare de aici, lume adunată și o mașină a poliției. Două mașini ale jurnalului de actualități radio se aflau și ele acolo și nu am apucat să mă îndepărtez nici o sută de metri că la aparatul de radio din mașină am auzit știrea: Phillip Curtendon, în vîrstă de treizeci și trei de ani, a fost lovit și omorît de o mașină la intersecția străzilor A Paisprezecea cu Brent. Șocul a fost puternic și pe deasupra, prins între pneu și parașoc, a fost tirat cîteva metri. Poliția era la fața locului făcînd fotografii și măsurători.”

Buzzy tăcu și auzi zgomotul făcut de furculița pe care Babs o lăsase să-i scape din mină și care căzu în fărfurie. Femeia își mușca buza de jos atît de puternic încît probabil că singera, iar pupilele se dilataseră dîndu-i o expresie ciudată. Apucă furculița, dar nu părea să-și dea seama că tremura în mina ei.

„Bineînțeles, reluă Buzzy, s-ar putea să nu fie vorba de Phillip Curtendon al nostru. Totuși nu este un nume prea răspîndit.”

Babs încercă să bea o înghițitură, dar paharul îi scăpă din mină, se izbi de marginea mesei și conținutul se vărsă pe covor. Ea îl urmări cu o privire rătăcită.

Buzzy se ridică, se apropie de ea și îi puse mina pe umăr ca pentru a o liniști. „Ei haide, haide, zise cu blîndețe, nu mi-ai închipuit că te va afecta atît de tare. Cobor pînă la farmacie să-ți aduc medicamentul.” Traversă încăperea și-și puse pardesiul. Se opri în prag pentru a o privi cum ședea la masă, lividă, puternic zguduită. „Revin cît voi putea de repede” zise. „Poate că voi afla, la farmacie, amănunte despre accident.”

Dar Buzzy nu se duse la farmacie. Ieși din ascensor și intră direct în sala barului. Se așeză la bar și comandă un cinzano.

Se mai afla acolo cînd, citeva minute mai tîrziu, auzi o femeie în hol, lingă poarta localului, scotînd un tipăt înăbușit. Pe urmă o voce de bărbat strigă: „Dumnezeule!” și în spatele său Buzzy auzi pași grăbiți în hol, în direcția porții care dădea în stradă. Apoi, tăcere. Buzzy își sorbea liniștit cinzanoul, așteptînd ca ceilalți să îl identifice cadavru. Nu va fi o treabă ușoară, o cădere de la șapte etaje! Surzînd cu privirea ațintită spre fundul paharului, se întreba ce-i va spune Phillip Curtendon cînd se vor reîntîlni.

**În românește de
SIMONA FILIPESCU**

Cînd am ieșit din hotel să fi fost vreo zece. Seara era fierbinte și aveam chef să beau ceva. Degeaba aș fi încercat la barul hotelului, căci locul aducea a casă de nebuni. Congresul Bowling-ului îl luase cu asalt. Coborînd pe bulevardul Euclid, am avut impresia că întreg orașul Cleveland este invadat de jucători de popice. Și parcă cei mai mulți dintre ei căutau ceva de băut. Toate circuliile erau întesate cu tipi în cămașă, arborîndu-și insigna și purtînd sacul reglementar cu o bilă de popice. N-aveam chef să mă amestec cu ei. Așa că am părăsit bulevardul Euclid și am luat-o la întîmplare, în căutarea unui colț liniștit. Propriul meu sac pentru bilă mi se părea că atîrnă tot mai greu.

De fapt, avusesem intenția să-l duc la gară și să-l depun la bagaje pînă la plecarea trenului, dar simțeam nevoia să beau ceva înainte. În sfîrșit, am găsit o circiumă. Era întunecoasă, murdară și pustie. Doar barmanul, la celălalt colț al barului, se pregătea să asculte la radio ultima parte a unui reportaj de base-ball.

M-am așezat aproape de ușă și mi-am pus sacul pentru bilă pe taburet, lîngă mine. I-am comandat barmanului o bere.

— Adu-mi mai bine o sticlă, i-am spus. Ca să nu te mai deranjez încă o dată.

Dar barmanul n-a apucat să se întoarcă să asculte partida, că a mai intrat un client.

— Un scotch dublu, fără apă.

Am ridicat privirea. Hotărît lucru, jucătorii de popice puseseră mina pe tot orașul. Asta era solid, de vreo patruzeci de ani, cu riduri care-i ajungeau pînă la cheilie. Purta o haină, iar în mină, inevitabilul sac pentru bilă, negru, umflat, foarte asemănător cu al meu. L-am văzut așezîndu-l cu grijă pe taburetul de alături și întinzînd mina după pahar. Și-a dat capul pe spate și l-a băut dintr-o dată. Mă uitam la pielea lui, de un alb pămîntiu, încrețită în jurul gîtului. Apoi, i-a arătat barmanului paharul gol.

— La mai toarnă-mi! Și fă, dom'le, radioul mai încet, a spus, scotînd un pumn de hîrtii din buzunar.

Pe figura barmanului am văzut o clipă sovăială între părere de rău și zîmbet. Dar de îndată ce a zărit bancnotele care cădeau fognînd pe teigheaua barului, zîmbetul a invins. A dat din umeri, s-a întors și a răsucit butonul aparatului pînă ce vocea comentatorului s-a transformat într-un hîrîit îndepărtat. Știam ce gîndea: „Dacă ar fi băut bere, i-aș fi zis să se care, dar uite că omu' își permite scotch”.

Al doilea scotch a coborît aproape la fel

de brusc precum vocea comentatorului de la radio.

— Toamnă-mi, a făcut tipul.

Barmanul s-a apropiat de el, i-a umplut paharul, a luat banii și s-a întors la celălalt capăt al tejghelei. Și-a lipit urechea de aparat ca să audă cuvintele comentatorului.

Mă uitam cum dispăre și al treilea scotch. Gîtul necunoscutului se înroșise. Doi deciletri de scotch în două minute fac minuni cînd e vorba de ten. Ba îți dezleagă și limba.

— Jocurile cu mingea, a mîrîit necunoscutul, nu pricep cum poate un om să asculte de-alde astea.

Și-a șters repede fruntea și m-a privit clipind.

— Citeodată ai impresia că nu mai există altceva pe lume afară de microbistii baseball-ului. O groază de imbecili, țicniți, care zblăără o vară întreagă, de să le sară creierii, pentru o nimica toată. Și apoi vine toamna, cu meciurile de fotbal. Astia-s și mai răi. Și cum au terminat-o, începe baschetul. Ce naiba i-o fi găsind?

— Fiecare cu mica lui manie, i-am spus.

— Mda. Dar mania asta, cum să-i zici? Vreau să spun că n-ai de ce să-ți ieși din minți cînd vezi o ceată de maimuțoi bătîndu-se să pună mina pe o minge. N-o să-mi povestești că mor de emoție să știe cine cîștigă și cine pierde. Cei mai mulți nu pentru asta se duc la meci. Ai fost vreo dată?

— Uneori.

— Atunci știi despre ce e vorba. I-ai auzit la fața locului. Că de-aia se duc, de fapt, să zbiere pînă-și sparg timpanele. Și știi ce strigă cel mai des? Să-ți spun eu. Omoriți-l pe arbitru! Da, da, chiar așa: omoriți-l pe arbitru!

Am dat repede pe gît berea și mă pregăteam să mă ridic. Atunci, omul a întins mîna și a lovit cu pumnul în tejgheaua barului.

— Hai, mai ia una, dom'le. Fac eu cînte.

— Îmi pare rău, i-am zis, scuturînd din cap. Trebuie să prind trenul de douăsprezece.

— Ai tot timpul, mi-a răspuns după ce și-a aruncat privirea la ceas.

Am deschis gura să protestez, însă barmanul se și pregătea să deschidă o bere și să-l servească pe necunoscut cu scotch.

— Fotbalul e mai rău, a continuat. Te poți nenoroci jucînd fotbal; unii chiar se pocesc strașnic. Asta-i place multîmii să vadă. Și, dom'le, cînd încep să strige că vor singe, simți că ți se întoarce stomacul.

— Nu știu, i-am zis. La urma urmelor, e un mod, mai degrabă nepericulos, de a-ți lăsa în voie instinctele de agresivitate.

Poate că a înțeles ce i-am spus sau poate că nu; în orice caz, și-a dat cu părerea:

— E cum zici, da, se eliberează o parte, dar nu-s așa de sigur că-i nepericulos. Uite,

luptele și boxul, de exemplu. Le numești sporturi? Le numești pur și simplu o mică manie?

— E drept, am aprobat, că unora le place să-i vadă pe alții cum se cotonogesc.

— Bineînțeles, numai că nu vor să recunoască.

Obrazul i se îmbujorase acum de-a binelea. Începea să transpire.

— Și vinătoarea, și pescuitul? Cînd le privești mai îndeaproape, vezi că-i același lucru. Doar că aici, omori tu însuși. Lei o pușcă și tragi în bietul animal. Sau tai în bucăți un vierme viu, îl prinzi de cîrligul undiței și cîrligul îl înfigi în gura peștelui și asta te excită oarecum, nu-i așa? Cînd cîrligul se afundă, taie și spîntecă...

— Ușurel, i-am răspuns. Poate-i adevărat, dar ce-i un pește? Dacă asta i-ar putea opri pe oameni să devină sadici...

— Fără cuvinte mari, m-a întrerupt, clipind din ochi înspre mine. Știi și tu că-i adevărat.

— Și ce soluție propui? I-am întrebat, silindu-mă să nu am un ton sarcastic. Ești de părere că-ai mai puține crime dacă s-ar abroga legile împotriva omorului?

— Poate că da, mi-a răspuns omul chel, cu privirea ațintită asupra paharului gol. Depinde de cine este omorît. Închipuiește-ți că sînt lichidați doar vagabonzii și cei ce trăiesc din expediente. Sau o prostituată, poate. Știi, oameni fără familie, fără rude, fără nimic. Unul căruia nimeni nu i-ar simți lipsa.

— Ai fi în stare? I-am întrebat, aplecîndu-mă să privind-l drept în ochi. N-a rezistat privirii mele. Înainte de a răspunde, s-a uitat o clipă în jos, la sacul lui pentru bilă.

— Nu mă pune să zic ce n-am zis, mi-a răspuns, forțîndu-se să zîmbească. Nu-s un ucigaș. Numai că mă gîndeam la unul care făcea așa ceva. Și încă aici, în plin oraș. Asta se întîmpla în urmă cu douăzeci de ani, poate.

— Îl știi?

— Nu, firește că nu. Nimeni nu-l știa. Tocmai aici e hiba. Așa a scăpat mereu. Dar toată lumea auzise de el. Era de-ajuns să deschizi ziarule, Era numit „Ucigașul cu Briciul din Cleveland”. A comis treisprezece omoruri în patru ani. Polițaii înnebuniseră. Se presupunea că vine în oraș doar pe perioada week-end-ului. Aduna pe cîte unul din acești sărmani, îl atrăgea în vreo văgăună sau pe vreun loc viran din apropierea liniilor ferate. Îi promitea o sticlă sau altceva. La fel și cu femeile. Și atunci se folosea de briciul lui. Vezi, îi plăcea să-i taie în bucăți.

M-am ridicat și am întins mîna după sac. Necunoscutul s-a pus imediat pe rîs.

— Nu-ți fie teamă. Tipul trebuie că a șters-o în 1938 sau pe-aproape. Cînd a izbucnit războiul în Europa, poate că s-a dus să se angajeze într-un comando. A continuat să facă același lucru. Numai că în acest caz,

era erou și nu asasin. Pricepi ce vreau să zic ?

— Ia-o încet, i-am spus. Da, pricep. Dar nu te ambala. Nu-i teoria mea, îți aparține.

— Teorie ? a repetat, coborînd vocea. Posibil, amice. În seara asta, însă, am dat peste ceva ce-l zdruncină pe un om. De ce crezi c-am băut toate paharele astea ?

— Toți popicarii beau, i-am zis. Dar dacă gîndești cu adevărat ce-ai spus despre sporturi, cum se face de joci popice ?

— Oricine trebuie să aibă o manie a lui, mi-a răspuns omul chel, aplecîndu-se mult spre mine, altfel și-ar zbura creierii, nu ?

Am deschis gura să-l aprob, dar n-am apucat din pricina unui alt zgomot. Zgomotul unei sirene la capătul străzii, pe care l-am auzit amîndoi în același timp.

— S-ar părea că vine încoace, așa-i ? a zis barmanul, ridicînd capul.

Omul chel era deja în picioare și se îndrepta spre ușă.

— Ei, să nu-ți uiți sacul ! i-am strigat, alergînd după el.

— Mulțumesc, a șoptit, fără ca măcar să mă privească.

Apoi a plecat. Nu a rămas pe stradă, ci s-a strecurat prin spațiul dintre două case. A dispărut într-o clipă. Am rămas în prag pînă ce vaietul sirenelor a umplut strada. O mașină a poliției s-a oprit în fața circiului, cu motorul în funcțiune. Un sergent în uniformă, care alerga după ea, pe trotuar, a ajuns gîfîind. A aruncat o privire pe trotuar, apoi înspre circiumă, după care s-a uitat la mine.

— N-ai văzut un tip solid și chel, cu un sac pentru bilă ? m-a întrebat, cu răsufierea tăiată.

Eram obligat să-i spun adevărul.

— Ei bine, da. Cînea a ieșit de aici, de nici un minut și...

— Încotro ?

Am făcut un gest în direcția spațiului dintre cele două blocuri, iar el le-a strigat oamenilor rămași în mașina poliției. Mașina a pornit din nou ; sergentul a rămas pe loc.

— Spuneți-mi ce știți, mi-a zis pe cînd mă invita să intru în circiumă.

— De acord, dar despre ce e vorba ?

— Despre un asasinat. La Congresul Bowling-ului, la hotel. În urmă cu vreo oră. Liftierul spunea că este un as al evadării : în loc să ia liftul, a fugit pe scară.

— Un as, zău ?

— Un vagabond... știți. Lîncezesc pe la congrese, și pe urmă se fofilează prin camere și șterpelesc lucruri. În orice caz, vagabondul ăsta a părăsit camera prea repede. Liftierul l-a privit îndeaproape și l-a semnalat detectivului de la hotel. Acesta a descoperit, mai apoi, femeia pe pat. Fusese tăiată cu grijă. Dar tipul o ștersese rapid.

— Tipul care era aici, i-am spus, unul solid și chel, vorbea întruna despre asasinatele Ucigașului cu Bricul, din Cleveland. Mă gindeam însă că e beat sau...

— Descrierea liftierului coincide cu cea pe care ne-a făcut-o chiar acum un vinzător de ziare de pe strada asta, mai jos. L-a văzut pornind-o încoace. Așa cum ziceți, un tip solid, chel. Sergentul și-a coborît ochii înspre sacul meu pentru bilă. Și l-a luat pe al lui, nu ?

Am dat din cap.

— Asta ne-a ajutat să-i dăm de urmă pînă la circiuma asta, a zis suspînînd. Sacul lui.

— L-a semnalat careva în descriere ?

— Nu-i, nu-i nevoie de descriere. Sacul lăsa o diră. N-ai observat cum alergam de-a lungul trotuarului ? Urmăream pista. Și aici.. priviți pe jos, sub taburet.

M-am uitat.

— Vedeți, în acest sac nu era o bilă. Din bilele de bowling nu curge nimic.

Așezat pe taburet, am simțit cum încăperea se învîrtea cu mine. Pînă acum nu zărisem singele. Am ridicat capul. În circiumă a sosit un agent. După cum gîfîia, se vedea că alergase, dar fața nu-i era roșie. Era de un alb verzui.

— L-ați prins ? l-a întrebat sergentul, sec.
— Ce-a mai rămas din el, a răspuns agentul întorcându-și privirea. N-a vrut să se oprească. Am tras un foc pe deasupra capului lui, poate l-ați auzit. A sărit peste bariera din spatele acestui bloc și a alergat spre calea ferată. S-a aruncat în fața unui măr-far.

— Mort ?

Agentul a dat din cap.

— Locotenentul este acolo. Și ambulanța. O să trebuiască răzuite șinele ca să-l des-prindă.

Sergentul a tras o injură, încet.

— Nu vom putea deci să fim siguri. Poate că la urma urmelor era doar un găinar. Se întâmplă coincidențe dintr-astea. Găsind-o pe femeie, i s-a făcut teamă.

— Putem ști, a zis agentul. Hanson o să vină cu sacul lui. A fost proiectat dincolo de șine când trenul l-a izbit pe tip.

A intrat celălalt agent, purtătorul sacului respectiv. Sergentul i l-a luat din mină și i l-a pus pe teigheaua barului.

— Asta-i sacul pe care-l avea ? m-a întrebat.

— Da, am răspuns cu voce răgușită.

M-am întors. N-aveam chef să-l văd pe sergent desfășind sacul. N-aveam chef nici să le văd fețele cind se vor uita înăuntru.

Dar i-am auzit, bineînțeles. Cred că Hanson s-a îmbolnăvit. Am făcut declarația oficială pe care sergentul mi-a cerut-o. Vroia un nume și o adresă, și le-a avut. Hanson a notat totul și m-a pus apoi să semnez. Le-am vorbit despre conversația cu necunoscutul, despre teoria lui cu privire la uciderea considerată ca o manie, despre ideea lui de a alege drept victime epavele existentei, intrucit nimeni nu le ducea dorul.

— Pare o nebunie cind vorbești despre lucrurile astea, nu-i așa ? am zis în încheiere. Credeam că-i o glumă.

Sergentul s-a uitat întâi la sac, apoi, la mine.

— Nu-i o glumă, mi-a spus. Probabil că așa funcționează mintea ucigașului. Știu tot ce s-a putut ști despre el — toată lumea din poliție a studiat ani de zile, cu de-amănuntul, cazul Ucigașului cu Briciul. Povestea se ține. Asasinul a părăsit orașul în urmă cu douăzeci de ani, cind locul devenise prea riscant pentru el. Cu siguranță că s-a angajat efectiv în Europa și e posibil să fi rămas, după terminarea războiului, în teritoriul ocupat. Apoi a simțit nevoia să se întoarcă și s-o ia de la capăt.

— De ce ? l-am întrebat.

— Cine știe ? Poate că era într-adevăr o manie a lui. Un fel de joc, căruia i se dăruia cu totul. Poate că-i plăcea performanța. Dar închipuți-vă cit singe rece i-a trebuit ca să opereze în plin Congres de Bowling. Cu un sac pentru bilă să poată lua...

Presupun că mi-a citit pe față ce simțeam, pentru că mi-a pus mina pe umăr.

— Îmi pare rău. Știu ce simțiți. Și dumneavoastră ați scăpat ușor, doar vorbind cu el. Probabil că e cel mai rău ucigaș psihopat din cîți au existat vreodată. Puteți spune că ați avut într-adevăr noroc,

Am dat din cap și m-am îndreptat spre ieșire. Mai aveam încă timp să prind trenul de douăsprezece. Și eram de acord cu sergentul : scăpasem ieftin. De acord, de asemenea, recunoscind că era cu siguranță vorba despre cel mai rău ucigaș psihopat din lume.

În sfîrșit, de acord asupra faptului că avusesem noroc. Vreau să spun atunci, în ultimul moment, cind imbecilul de găinar o ștersese din circumsa, iar eu îi dădusem sacul pentru bile care curgea. Noroc că n-a observat că schimbasesm sacul meu cu al lui.

În românește de
NINA IVANCIU

Arthur C. Clarke

SANTINELA

Cind veți mai vedea Luna plină sus, la miezăzi, priviți-i marginea din dreapta cu atenție și lăsați-vă ochii să urce de-a lungul curbării. Undeva, prin dreptul orei două, dacă asemuim discul selenar cu cadranul unui ceas, veți observa un oval întunecat. E cimpia cea mare, una dintre cele mai impresionante cimpii de pe Lună, cunoscută sub numele de Mare Crisium — Marea Crizelor. Cu un diametru de 260 mile și înconjurată aproape în întregime de un inel de munți impunători, această cimpie nu mai fusese explorată pînă la sosirea noastră acolo, în vara tîrzie a anului 1966.

Eu eram geologul ce conducea grupul însărcinat cu prospectarea regiunii de sud a Mării Crizelor. Traversaserăm 100 mile într-o săptămînă, ocolind pe la poalele munților într-un autotractor presurizat. Călătoria noastră începuse odată cu răsăritul mormon al Lunii și mai era încă aproape o săptămînă terestră înainte de căderea nopții. Nu aveam cum să ne săturăm de acei munți incredibili, cu mult mai colțuroși decît blînde înălțimi ale Pămîntului. Și nu aveam habar, în vreme ce dădam ocol promontoriilor, ce splendori se vor înfățișa în fața noastră.

De cîteva ori pe zi părăseam vehiculul, în costumele noastre spațiale, în căutarea unor minerale prețioase. Ne orientam după timpul terestru și exact la ora 22.00 transmiteam ultimul mesaj prin radio către bază, la 500 mile depărtare, înainte de a socoti ziua încheiată. Afară, stîncile încă mai ardeau sub razele soarelui aproape vertical dar, în următoarele opt ore, pentru noi era doar noapte.

Era rîndul meu să pregătesc micul dejun în colțul cabinei principale ce servea de bucătărie. Îmi amintesc momentul atît de bine, după toți anii acestia, fiindcă tocmai ascultasem, pe unde scurte, un post de ra-

dio ce transmitea una din melodiile mele preferate, vechiul cîntec galez „David of the White Rock”. Pilotul nostru ieșise deja afară, în costumul lui spațial, pentru a cerceta roțile vehiculului. Adjunctul meu, Louis Garnett, era în față, sus, la pupitrul de control, unde făcea în jurnalul de bord citeva însemnări întîrziate despre evenimentele zilei precedente.

În timp ce stăteam lingă tîgăie, așteptînd cîrnăciorii să se rumenească, mi-am lăsat privirea să rătăcească alene peste pereții muntilor, înalți de 10 000 picioare, ce acopereau întregul orizont de la miazăzi. Poalele muntilor, chiar și ale celui mai apropiat, erau ascunse vederii de suprafața adînc curbată a cîmpiei, căci Luna e o lume foarte mică, și de unde mă aflam eu orizontul era doar la două mîle depărtare. Lumina soarelui se năpustea asupra acelor bastioane cu o intensitate ce-ți rănea ochii, și, totuși, deasupra lor stelele străluceau mereu la fel, pe un cer mai negru decît miezul nopții, iar-na, pe Pămînt.

Privirea mea surprinse apoi un licăr metalic sus, pe creasta unui grandios promontoriu. Era un punct luminos, fără dimensiuni, de parcă unul din acele piscuri nemiloase și-ar fi scos ghearele și ar fi smuls o stea de pe cer, și am presupus că suprafața netedă a vreunei stînci îmi heliografia soarele direct în față. Curios să aflu ce fel de stîncă putea străluci atît de puternic acolo sus, m-am urcat în turela de observație și am răsucit telescopul nostru de patru inci spre sursa de lumină.

Privelistea nu făcu decît să-mi ațite curiozitatea. Oricare ar fi fost obiectul ce capta lumina soarelui era prea mic pentru a-l putea stabili identitatea, și totuși avea o simetrie abia perceptibilă, iar înălțimea pe care se afla așezat era neobișnuit de plată. Am contemplat vreme îndelungată acea enigmă științietoare pînă cînd, brusc, mirosul de ars venit dinspre bucătărie mă anunță că delicatele noastre pentru micul dejun făcuseră în zadar călătoria de 250 000 mile.

Toată dimineața aceea ne-am contrazis asupra drumului pe care trebuia să-l urmăm de-a curmezișul Mării Crizelor. Era absolut sigur, afirmau cei doi însoțitori, că niciodată nu existase vreo formă de viață inteligentă pe Lună. Știam asta la fel de bine ca oricare, dar există momente cînd un om de știință nu trebuie să se teamă că se face de ris. „Eu urc acolo, am zis în cele din urmă, măcar pentru liniștea mea sufletească, dacă nu pentru altceva”.

„Dacă nu-ți frîngi gîtul, spuse Garnett, vei fi calul de bătaie al întregii expediții cînd ne vom întoarce la bază”.

Ne-am culcat devreme în noaptea aceea, după ce exploraserăm terenul pe o rază de jumătate de milă în jurul promontoriului. Garnett avea să mă însoțească a doua zi dimineață; pilotul nostru se arătă mai mult decît bucuros cînd află că rămîne pe loc pentru a avea grijă de autotractor.

La prima vedere, stîncile acelea păreau imposibil de escaladat dar, pentru cel care știe ce înseamnă altitudinea, urcușul este ușor într-o lume în care greutățile reprezintă doar o șesime din valoarea lor terestră. Am făcut prima oprire pe o terasă întinsă, la vreo 4 000 picioare deasupra cîmpiei, de unde încă mai vedeam autotractorul ca pe o minusculă insectă din metal, departe, jos, la poalele stîncii.

În interiorul costumelor spațiale era o răcoare plăcută, blocurile de răcire luptîndu-se cu soarele cumplit și îndepărtînd căldura trupurilor noastre. Garnett credea probabil că acestea erau cele mai mari potcoave de cai morți după care se umblase vreodată, iar eu aproape că-i dădeam dreptate. Dar bucuria de a urca, cunoașterea faptului că nimeni nu mai pusese piciorul acolo pînă atunci, îmi ofereau toată răsplata de care aveam nevoie.

În cele din urmă ajunserăm la un perete de stîncă ce se aplatiza la vreo 50 picioare deasupra capetelor noastre. Acolo sus, pe platou, trebuia să fie obiectul care mă făcuse să străbat aceste pustietăți. Aproape sigur că nu era altceva decît un bloc de piatră despicat, cu secole în urmă, de un meteorit, fetele sale plane rămînînd încă proaspete și strălucitoare în această tăcere incoruptibilă, neschimbătoare.

Peretele era neted ca-n palmă, nu aveai de ce te agăța, așa că am fost nevoiți să folosim o ancoră și multă frînghie. Am făcut vînt ancorei, care s-a prins bine de marginea platoului la a treia încercare, și am început să urc primul pe frînghie lăsîndu-l pe Garnett în urma mea. Chiar și în costum spațial cîntăream doar 40 livre acolo, drept care m-am cățărat aproape în mîini. Ajuns la margine, i-am făcut semn însoțitorului meu; apoi m-am ridicat deasupra și am rămas în picioare, privind înainte.

Trebuie să înțelegeți că, pînă în acest moment, fusesem convins aproape sută la sută că acolo nu puteam găsi nimic ciudat sau neobișnuit. Aproape, dar nu întru totul; tocmai acea îndoaială obsedantă mă împinsese de la spate. Ei, acum nu mai era o îndoaială, dar obsesia de-abia începea să-și spună cuvîntul.

Mă aflam pe un platou lat de circa 100 picioare. Fusesse nivelat pentru a susține o structură științietoare, aproximativ piramidală, de două ori mai înaltă decît un stat de om, fixată în piatră ca un uriaș giuvaer cu multe fete.

Am simțit o mare ușurare. Poate că, pînă la urmă, existase o civilizație selenară — iar eu eram primul care o descoperea.

Rățiunea începu să pună întrebări. Ce era aceasta — o construcție, un altar sau ceva pentru care în limba mea nu exista nici un nume? Dacă era o construcție, de ce fusesse înălțată într-un loc atît de straniu și inaccesibil? Am pășit înainte pentru a cerceta obiectul mai îndeaproape, dar un simț al prevederii abia deslășit mă împiedică să mă apropiu prea mult.

Apoi am observat ceva care-mi făcu pielea ca de găină. Stratul de praf cosmic de pe platou, adînc de cîțiva inci, se sfîrșea

brusc într-un cerc larg ce înconjură piramida, protejată parcă de un zid invizibil. Am cules de pe jos un fragment de rocă și l-am aruncat ușor spre strălucitoarea enigmă. Pietricica păru că lovește o suprafață emisferică netedă și alunecă ușor la pământ.

Mi-am dat seama că obiectul pe care îl priveam nu putea fi comparat cu nimic din ceea ce constituia îndelungata istorie a rasei mele. Aceasta nu era o construcție, ci o mașinărie ce se apăra cu niste forțe care sfidaseră eternitatea.

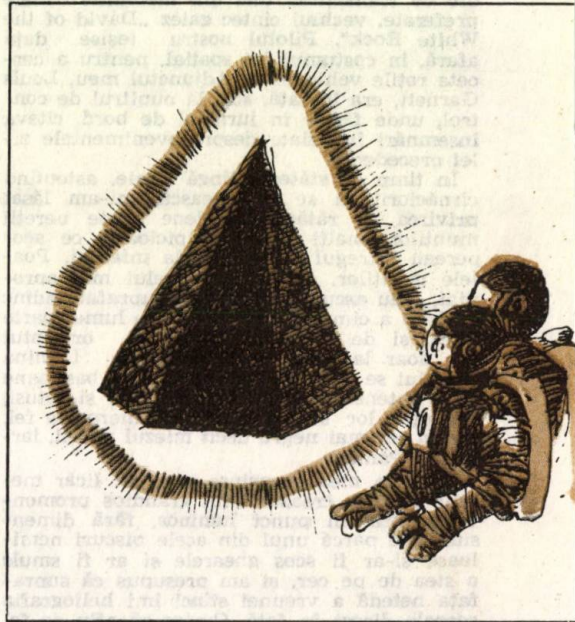
M-am întors apoi spre Garnett, care acum stătea nemișcat alături de mine. Părea că uitase de prezența mea, așa că, nedorind să-l tulbur, am pășit spre marginea stincii încercînd să-mi pun gîndurile în ordine. Deși la început emoția descoperirii mă făcuse să cred că această neașteptată arătare de cristal era opera vreunui neam ce aparținea trecutului îndepărtat al Lunii, credința că era tot atît de străină acolo pe cît eram eu însumi puse brusc stăpînire pe mine. Nici o civilizație selenară, oricare i-ar fi fost destinul, n-ar fi putut lăsa vreun semn, cît de mic, al existenței ei.

Pe-au trebuit 20 de ani, folosind puterea sălbatică a energiei atomice, să spargem acel scut invizibil și să ajungem la mașinăria din interiorul acelor pereți de cristal. Mecanismele piramidei — dacă într-adevăr sînt mecanisme — aparțin unei tehnologii ce se află departe, dincolo de orizontul nostru, tehnologiei forțelor parafizice poate.

Grosimea prafului meteoric de pe platou ne-a permis să calculăm vîrsta mașinăriei. Fusese amplasată acolo, pe muntele ei, înainte ca viața să apară din mările Pămîntului. Cînd lumea noastră avea jumătate din vîrsta pe care o are acum, ceva a pornit dinspre stele, a străbătut în grabă sistemul solar, a lăsat acest semn al trecerii sale și si-a continuat drumul mai departe. Pînă în clipa în care am distrus-o, acea mașinărie încă mai îndeplinea dorința constructorilor ei. În ceea ce privește acea dorință, iată ce cred eu :

Cu mult timp în urmă, în mijlocul suteilor, miilor, milioaneilor de stele ce se roteau în cercul Căii Lactee, alte neamuri din lumile altor sori au urcat și depășit înălțimile progresului științific atinse de noi. Gîndiți-vă la astfel de civilizații, în amurgul stins al Creației, stăpîniți unui univers atît de tînăr că viața apăruse, deocamdată, doar în cîteva lumi. Lor le aparținea singurătatea zeilor ce priveau înainte, prin infinit, negăsind cui să-și împărtășească gîndurile.

Ele trebuie să fi cercetat mănunchiurile de stele, așa cum am cercetat noi planetele. Pretutindeni erau numai lumi pustii sau pline de lucruri lipsite de rațiune. La fel era și Pămîntul nostru, fumul falnicilor vulcani încă minjind albastrul cerului, cînd acea primă navă a popoarelor aurorei a apărut alunecînd ușor, din abisul de dincolo de Pluto. A trecut pe lingă lumile înghețate din exterior, știînd că viața nu

putea juca nici un rol în destinele lor, și a poposit printre planetele din interior, ce se încălzeau în jurul focului solar.

Acei hoinari trebuie să fi privit îndelung Pămîntul, rotindu-se fără grijă în zona îngustă dintre foc și gheață, și să fi ghicit că acesta era cel mai iubit dintre copii Soarelui. Aici, în îndepărtatul viitor, avea să existe inteligență, dar în fața hoinarilor mai stăteau încă nenumărate stele, și s-ar fi putut să nu mai vină pe acest drum niciodată.

Așa că au lăsat o santinelă, una din milioanele pe care le-au presărat de-a lungul universului, ca să vegheze toate lumile ce promiteau viață. Era un far ce veacuri la rînd a semnalat, răbdător, că nimeni nu l-a descoperit încă.

Poate că înțelegeți acum de ce piramida aceea de cristal a fost înălțată pe Lună și nu pe Pămînt. Pe constructorii ei nu-i preocupau semînțele ce încă se mai luptau să scape de sălbăcie. Îi interesa civilizația noastră numai dacă ne dovedeam capacitatea de a supraviețui — răspunzînd provocării căreia toate rasele inteligente trebuie să-i răspundă, mai curînd sau mai tîrziu, și străbătînd spațiul cosmic pentru a evada din leagănul nostru.

Odată trecut acest test, pentru noi era numai o problemă de timp înainte de a găsi piramida și a o deschide cu forța. Acum semnalele ei au încetat, iar cei care o au în grijă își vor îndrepta gîndurile spre Pămînt. Poate că doresc să ajute civilizația noastră aflată de-abia la început. Dar, probabil, că sînt și foarte, foarte bătrîni, și bătrîni adesea sînt nesăbuit de geloși pe cei tineri.

Acum nu mă mai pot uita la Calea Lactee fără să mă întreb care din norii aceia troieniti de stele își trimite emisarii spre Pământ. Noi am declanșat alarma și nu avem altceva de făcut decât să așteptăm.

Și nu cred că va trebui să așteptăm prea mult.

În românește de PETRU IAMANDI

*) Această povestire, publicată în 1951 și devenită, între timp, clasică pentru genul SF, a constituit sursa de inspirație pentru celebrul film „2001 — o odisee spațială” (N.T.).

Poul Anderson

LUMINA

Trebuie să înțelegi că acesta este cel mai mare secret după Proiectul Manhattan. Ba poate chiar că l-a întrecut. V-am studiat dosarul încă de când erai de-o șchioapă și —

Nu, la naiba! Nu simțim o bandă de militariști sonați. Credeți că nu mi-ar placea să strig adevărul în fața întregii omeniri?

Numai că asta ar putea să ducă la începerea războiului. Și cu toții știm că războiul ar însemna sfârșitul civilizației.

Mă gîndeam că dumneavoastră, ca istoric, ați putea să ne înțelegi motivele. Machiavelli este simbolul unui realism cu singele rece și nu trebuie să-mi spuneți că era doar un excepțional patriot cu capul pe umeri. Am citit și eu „Principele” și „Discursurile”.

Sincer vorbind, mă miră că ați rămas surprins. Nu trebuie să mă considerați un grosolan incult doar pentru faptul că știu destulă matematică și fizică pentru a fi astronaut. Nu, domnule, am călătorit destul și mi-am petrecut tot atita timp prin muzeele Europei, cit și în tavernele ei.

Recunosc însă că tovarășii mei din călătoria pe Lună se cam uitau strîmb la mine din această pricină. Nici ei nu erau niște roboți, dar sînt atîtea de învățat încît nici o minte omenească nu poate face față. Acolo, dedesubt, cred că se cam temeau ca amintirile mele în legătură cu „Fecioara între stînci” — pictura din Londra, cea mai bună de altfel — să nu dăuneze operațiunii orbitale. Astfel că m-am decis să-mi dau aere făcînd uz de cunoștințele mele astrologice în timpul repetițiilor, spre înțelegerea lui Baird.

Nu că ne-am fi certat vreodată. Eram o echipă strîns unită cînd „Benjamin Franklin” a părăsit stația spațială și am pornit spre Lună. Doar că, ei bine, probabil că eram mai tensionați decît am fi fost în alte condiții.

Eram în total trei, vă amintiți. Baird era căpitanul și pilotul, Hernandez, inginerul de bord, iar eu, topograful. Și o singură persoană ar fi putut conduce nava dacă nu se defecta nimic, dar cu trei oameni era mai sigur, mai ales că oricare dintre noi putea îndeplini cele trei operațiuni. În plus, fiind prima aselenizare, echipajul nostru era redus astfel la minimum.

Odată înscrisi pe orbită, n-am avut mare lucru de făcut timp de câteva zile. Pluteam în sus, privind cum se îndepărta Pământul și cum creștea Luna, în noaptea atît de adîncă, de neagră și de plină de stele încît cu greu ți-o puteai imagina. Nu, nici chiar dumneavoastră nu puteți. Iar fotografiile nu o pot înfățișa în toată splendoarea sa.

În navă era liniște. Discutam lucruri banale. Simțeam cum ne istovea așteptarea. Nu e greu să te obișnuiești cu gravitația zero atîta timp cît ești treaz, numai că instinctele nu-ți sînt la fel de docile. De cîte ori adormeam aveam coșmaruri. Spre capătul călătoriei, acest fenomen se petrecea tot mai rar, încît cred că ne obișnuisem pe deplin în timp.

Cînd am început să coborîm, nu aveam deloc senzația de a fi deschizători de drumuri. Eram foarte obosiți și tensionați. Era mai degrabă o treabă extrem de periculoasă.

Locul nostru de aselenizare nu fusese ales cu exactitate, căci o eroare orbitală cît de mică putea crea diferențe mari pe suprafața lunară. Nu știam decît că era undeva lîngă polul nord, dar nu pe una din suprafețele acelea netede doar în aparență. De fapt, după cum vă amintiți, am aselenizat la poalele Alpilor Lunari, nu departe de craterul Platon. Era un teren accidentat, dar eram dotați special pentru un astfel de loc.

Am rămas nemișcați, și după ce zgometul infernal al detunăturii s-a potolit, liniștea ne-a cuprins din nou. Am stat așa cîteva minute, fără să rostim un cuvînt. Hainele îmi erau pline de transpirație.

„Ei bine”, spuse Baird în cele din urmă, ei bine, am ajuns.”

Își desfăcu legăturile, se întinse după microfon și chemă stația. Hernandez și cu mine ne-am uitat prin periscop afară. Era sinistru. Mai fusesem prin deșert pe Pământ, dar nu strălucea atît de puternic, nu era atît de pustiu, iar stîncile nu erau atît de uriașe și de colturoase. Înspre sud, orizontul era aproape; aveam senzația că pot zări suprafața Lunii curbîndu-se și că pot cădea în spuma de stele.

Curînd am tras la sorți. Hernandez, care a ales bățul mai mic, urma să rămînă în interior, în timp ce eu aveam privilegiul de a fi primul care pune piciorul pe Lună. Baird și cu mine ne-am pus costumele și cu mers tropăit am ieșit din navă. Chiar și pe Lună, costumele acelea cîntăreau suficient. Stăteam la umbra navei și priveam cu ochii întredeschiși prin vizor. Nu era o umbră total întunecată — lumina era reflectată de sol și de ridicăturile stîncioase — dar era oricum o umbră mai adîncă decît oricare alta de pe Pământ. În fața noas-

tră, terenul bolovănos și crăpat urca spre marginea craterului care se înălța deasupra orizontului. Nu puteam vedea stelele din cauza luminii mult prea strălucitoare.

Vă amintiți, probabil, că am aselenizat la apusul soarelui și intenționam să plecăm în zori, după două săptămîni. Noaptea pe Lună temperatura ajunge la 250 sub zero, în timp ce ziua este atât de cald că te poți prăji.

„Ei bine, spuse Baird, începe tu.“

„Ce să încep?“ am întrebat eu.

„Să ții discursul. Ești primul om de pe Lună.“

„Ba nu, tu ești căpitanul“, am spus eu. „Nici nu încapе vorbă — nu, nu, șefule. Insist.“

Probabil că ați citit discursul în ziare. Trebuia să sune ca și cum ar fi fost improvizat, dar fusese scris de soția unui tip sus pus care susținea că are talent de poet. A fost dezgustător, nu-i așa? Și Baird care voia ca eu să-l rostesc!

„Te opui“, a bombănit el.

„Mi-e oare permis să sugerez căpitanului să scrie în jurnal că discursul a fost ținut?“ am spus eu.

„Doamne sfinte!“ a mîrîit el. Dar așa a făcut mai tirziu. Trebuie să înțelegeți că auziți toate acestea în mod strict secret.

Baird rămase la fel de prost dispus. „Adună cîteva mostre de roci“, îmi ordonă, montînd aparatul de fotografiat. „Și repede înapoi! Simt că mă coc de viu.“

Am cules cîteva roci, gîndindu-mă că urmele pe care le lăsam vor dura o veșnicie. Părea un act de profanare, deși numai eu știam cît de orîbil era tot peisajul. Nu, m-am gîndit, nu era chiar așa. Era straniu numai pentru noi. Știți că au trebuit să se scurgă cîteva ore bune pînă să disting totul în jur? Mi-a luat mult pînă cînd să mă obișnuiesc cu acele imagini.

Baird fotografia. „Mă întreb dacă poți fotografia lumina aceasta“, am spus. „Nu am mai văzut nimic asemănător pe Pămînt“. Chiar așa. Nu pot să spun care era deosebirea. Gîndiți-vă la lumina aceea colorată, ca de bronz, atît de ciudată, pe care o vedem pe Pămînt cu puțin timp înaintea furtunii și apoi multiplicați imaginea la infinit.

„Bineînțeles că o pot fotografia“, spuse Baird.

„Da. Într-un fel“, am spus. „Dar ca să o și percepi ar fi nevoie de un pictor cum nu a mai fost de sute de ani. Un Rembrandt? Nu, e prea aspră pentru el, această lumină rece, dar fierbinte ca iadul în același timp.“

„Taci odată!“ Vocea din difuzor îmi sparge aproape urechea. „Mai scutește-mă cu Renașterea ta blestemată!“

După o vreme, ne-am reîntors înăuntru. Baird era încă supărat pe mine. Fără motiv, dar era cu nervii atît de încordați, încît continua să fie supărat și poate că avea dreptate că nu era locul potrivit pentru a sporovăi despre artă. Am scos instrumentele, am făcut toate observațiile posibile, am mîncat și am tras un pui de somn. Pe sol umbrele se furisau pe măsură ce soarele cobora în spatele dealului. Totul se mișca

lent. Hernandez îmi examinează mostrele și, deși nu era expert, spuse că nu seamănă, cu siguranță, cu cele de pe pămînt. Mai tirziu, și specialiștii au recunoscut că era ceva cu totul nou pentru ei. Mineruri asemănătoare dar cristalizate diferit în condițiile acelea fantastice.

După ce ne-am odihnit, am observat că soarele se unise cu terenul neregulat, oferindu-ne o fișie aproape continuă de umbră lîngă craterul Platon. Hernandez a propus să pornim în explorare. Am fi revenit după apusul soarelui, cînd solul nu s-ar fi răcit atît de brusc încît să ne împiedice întoarcerea. În spațiul umbrît, nu pierdeam căldura atît de repede, doar roca lunară, rece în interior, ne-o putea absorbi prin bocanci. Baird se opuse, dar era la fel de dornic ca și noi. Așa că, în cele din urmă, cu toții o pornim și la naiba cu doctrina. Nu voi descrie plimbarea în detaliu. Nu pot. Nu era doar un simplu peisaj și o lumină banală. Pe Lună, greutatea unui om este doar o șesime din cea de pe Pămînt, în timp ce inerția rămîne aceeași. Ca și cum ai merge pe sub apă. Numai că te poți mișca rapid, de îndată ce îi prinzi șpilul. Cînd am ajuns la parapet, mai erau două ore pînă la apusul soarelui, așa că ne-am hotărît să-l escaladăm. Era o treabă cam delicată pe lumina aceea orbitoare și cu umbrele stranii din

jur, dar nu foarte dificilă. Panta era ușoară și nu a fost nevoie să urcăm chiar până în vîrf, căci zărirăm o porțiune pe care ne puteam opri.

Cînd am ajuns acolo, puteam privi în jos la cîmpia de lavă întinsă pe 60 de mile; semăna cu un metal negru, lustruit, traversat de umbre lungi. Panta din interiorul craterului părea mai abruptă, pierzîndu-se undeva în întuneric, dar și ea putea fi învîinsă. Casca mea era incinsă ca un cuptor, fiind expusă din plin soarelui; picioarele mi-erău înghețate însă, fiind în umbră. Dar am uitat de toate cînd am zărit ceața de dedesubt.

Ați auzit de ea? Astronomii au observat-o de mult timp, sub forma unor nori sau altceva asemănător, în unele cratere. Ca Platon, de exemplu. Sperasem să rezolvăm misterul în această călătorie. Iar acolo, era ceața, spiralînd în fișii neregulate, la un sfert de milă sub mine.

Fierbea în întuneric, scliepa ca aurul pentru o clipă atunci cînd bătea lumina, iar apoi se ducea, evaporîndu-se, ca să revină și mai densă cu fiecare clipă care trecea. Nu era prea întinsă și nu putea fi văzută de pe Pămînt, dar —

Mă uitam cu ochii pierduți la perete. „Hei!” țipă Baird. „Înapoi de-acolo!”

„Doar să mă uit”, am implorat.

„Vrei să-ți rupi piciorul și să trebuiașcă să te transportăm acasă, acum cînd se lasă noaptea? Nu!”

„Nu-mi pot rupe nimic în costumul ăsta”, i-am spus. Era perfect adevărat. Armura spațială este făcută din metal solid pe dinafară — pînă și drăcoveniile alea de articulații sînt tot din metal — iar casca de plastic este la fel de solidă. Ca să te omori pe Lună ar trebui să cazi, nu glumă.

„Întoarce-te sau te predau Curtii marțiale”, spuse Baird printre dinți.

„Ai milă, căpitane”, îl imploră Hernandez.

În cele din urmă Baird se lăsă convins. Căpitanul avea pică numai pe mine. Ne-am legat unii de alții și am început coborîrea cu grijă.

Ceața tocmai ieșea dintr-o fisură cam pe la jumătatea peretelui. În locul unde cădea umbra, o vedeam adunîndu-se ca promo-roaca pe roci, apoi clocotînd ușor pentru a dispărea din nou. După ce se lăsa întunericul, se așeza ca un strat de gheață pînă în zori. Ce era asta? Apă. Un fel de masă de apă, bănuiesc și — nu mai știu. Se presupune că ar fi viață pe Lună, un fel de plante inferioare probabil, dar noi n-am găsit nimic de genul acesta. Ceea ce am găsit noi —

Ne-am strecurat pînă la o ieșitură mai mare de sub fisură și am privit în sus.

Acum va trebui să vă faceți o imagine cit privește traseul. Stăteam pe ieșitura aceea cu peretele abrupt proiectîndu-se în sus și cu panta lunecînd în întuneric. Mai încolo, puteam zări licărul metalic al fundului craterului. Solul era acoperit în întregime de un praf meteoric fin, vechi de milioane de ani; mi-am văzut urmele cu

claritate și știam că așa vor rămîne pînă cînd vor fi acoperite fie de un nou strat de praf, fie în urma unei agitații termale.

La zece picioare deasupra capului nostru era fisura, ca o gură pietrificată, iar o ceață slabă ieșea de-acolo și se ridica parcă fumegînd. Forma aproape un acoperiș, un fel de tavan subțire între noi și cer. Nu puteam vedea soarele care era în spatele zidului mai înalt. Crestele reflectau o parte din razele sale în jos, prin ceață.

Așa că am stat acolo în frig și în lumina aceea slabă, alb-aurie. Nu există o astfel de lumină pe Pămînt. Părea că pătrunde totul, că ne învăluie, așa albă și rece, ca o liniște luminoasă. Semăna cu lumina Nirvanei.

Și totuși am mai văzut-o cîndva.

Nu-mi puteam aduce aminte unde. Stăteam acolo în lumina aceea străină, de vis, cu picla unduindu-se și spărgîndu-se deasupra capetelor noastre, cu liniștea aceea ca o eternitate ce-mi murmură în urechi și în suflet, și am uitat de toate, în afară de minunătia aceea rece, calmă, incredibilă.

Totuși am mai zărit-o undeva, cîndva, și nu-mi puteam aduce deloc aminte.

Hernandez strigă ceva.

Baird și cu mine ne-am trezit din gîndurile noastre și ne-am îndreptat cu pași apăsați spre el. Stătea ghemuit la cîteva metri mai încolo, privind fix cu ochi pierduți.

M-am uitat spre sol și ceva se surpă în mine. Erau urme de pași. Nici nu am mai întrebat dacă le făcuse careva dintre noi. Nu erau urme lăsate de ghetete noastre. Și, în plus, veneau de jos. Cineva escaladase parapetul, mersese pe-aici și curînd am dat și de urmele care coborau.

Plutea o liniște în jurul nostru ca o coardă gata să plesnească.

Baird își ridică în cele din urmă capul și privi lung în jurul său. Lumina care îi cădea pe față îi conferea o frumusețe neomenească și mai văzusem undeva un chip luminat asemănător. Îl privisem, uitînd de mine, timp de-o jumătate de oră și mai bine, dar cînd și în ce vis uitat?

„Cine să fie?”, șopti Baird. „Urmele acestea ar fi putut fi făcute acum cinci ore sau acum cinci milioane de ani.”

Erau urme lăsate de bocanci cu ținte. Nu erau excesiv de mari, dar, judecînd după lungimea pasului, chiar și aici pe Lună, aparțineau unei persoane înalte.

„De ce nu au anunțat?” întrebă Hernandez într-o doară. „Se puteau lăuda.”

„Tu de ce crezi?” spuse Baird iritat.

Privii spre sud. Pămîntul se vedea pe jumătate, jos, la orizont, îndepărtat și nespus de frumos. „Dar cum au putut-o face în secret?” am protestat eu. „Probabil că au călătorit într-o navă invizibilă pentru stația noastră care se afla de partea cealaltă a planetei.”

Soarele cobori și mai mult încît lumina dispăru complet, spre a fi înlocuită de radiația albastră a Pămîntului. Fetele noastre căpătară culori cadaverice.

„Haideți!”, spuse Baird. Și făcu stînga-m-

prejur. „Să ne întorcem la navă. Trebuie să le dăm un semn de viață celor de acasă”.

„Mai bine ne-am uita mai atent”, spuse Hernandez cu blîndețe. „Să vedem unde duc urmele”.

Nu voi descrie disputa în amănunt. S-a stabilit în cele din urmă ca eu să rămîn să mai caut, în timp ce Baird și Hernandez se vor întoarce la navă. Mai aveam la dispoziție cam o oră pentru a urma semnele lăsate, apoi trebuia să mă întorc repede dacă nu țineam să îngheț zdrăvăn.

Am mai privit o dată înapoi și am văzut o formă blindată, neagră, printre stele. Apăreau tot mai multe stele, minut de minut, pe măsură ce lumina scădea, iar pupilele mi se dilatau. În cele din urmă umbra m-a învăluit. A fost un drum greu dar rapid. Pietrele erau negre și sfîrîmicioase. Puteam desluși urmele după petele mai luminoase lăsate de străin în urcușul său. Mă întrebam de ce petele acelea erau mai luminoase, atîta timp cît nu era pic de oxigen în jur, dar am hotărît că trebuie să fie vorba de un efect fotochimic.

Îmi era greu să văd pe întuneric pe unde calc. Raza de lumină era acum doar un amestec de scînteieri slabe. Dar curînd am ieșit în lumina Pămîntului și mi-a fost mai ușor cînd mi s-au acomodat ochii. Într-o jumătate de oră eram pe fundul craterului. Soarele era în spatele parapetului. Noaptea neagră se așternu peste mine. Nu aveam timp de pierdut. Stăteam pe lava întunecată și lunecoasă, întrebîndu-mă dacă să mai urmăresc direle acelea slabe prin praf. Putea fi un drum foarte lung. Am ridicat din umeri și am început să merg în salturi, extrem de repede.

Inima îmi zvîcnea, costumul mi se umplea de aer greu și abia mai distingeam urmele la lumina Pămîntului. Eram mai conștient de toate aceste greutăți decît de pericolul din jur. Curînd am găsit locul. Nu erau prea multe de văzut. O pistă lungă cu praf și pletriș, unde ceva cu tălpi ca de sanie aselenizase și-și luase zborul din nou. Dar nici o urmă de jeturi de rachetă! Cîteva urme lăsate de un obiect ascuțit cu care s-au luat mostre. Urme de picioare. Cam asta era tot.

Stăteam acolo, între pereții craterului, în noapte, cu ceața și mai densă ce se ridica acum cu luciri albastre. Stăteam și mă gîndeam la cineva care aselenizase fără să aibă nevoie de rachetă și care nu a pomenit nimănui acest fapt. M-am uitat de jur împrejur pe cer și am văzut pata roșcată a planetei Marte și mi s-a făcut frig. Să ne-o fi luat înainte marșienii pe propria noastră Lună?

Trebuia să mă întorc. Cu fiecare minut îmi reduceam șansele de a mă mai întoarce vreodată.

Încă o privire —

Am văzut un afloriment de granit nu departe de acolo. M-am gîndit că poate e un monument, dar ajuns mai aproape am constatat că era natural. Am ridicat din umeri și am dat să plec. Ceva mi-a reținut pri-

virea. M-am uitat mai bine. Stînga era ca de gheață în lumina Pămîntului. Avea suprafața netedă și era îndreptată spre planeta mea. Iar pe ea am văzut semnul. Am uitat de timp și de frigul tot mai aspru. Am stat acolo gîndindu-mă, întrebîndu-mă dacă era un simplu simbol sau dacă se afla pe Marte sau pe altă stea Cîineva care —

Milioanele de sori se-nvîrteau și străluceau deasupra mea. Atunci am știut. Mi-am adus aminte unde mai văzusem lumina aceea și mi-am dat seama care-i adevărul. M-am întors și am început să fug.

Era să nu mai ajung teafăr. Bateriile mi s-au consumat la numai cinci minute de navă. Am anunțat prin radio și am continuat să mă mișc pentru a-mi ține de cald, dar picioarele îmi înghețau repede încît de-abia mergeam, iar frigul era tot mai aspru cu fiecare clipă care trecea. Baird m-a întîmpinat la jumătate de drum și mi-a conectat o altă baterie.

„Imbecilule!” se repezi el. „Ești un prost și jumătate. Te voi preda Curții marțiale dacă —”

„Chiar dacă îți voi spune cine a fost pe Platon?” am întrebat.

— „Cum?”

Eram în navă, iar degetele de la picioare mi se dezghetaseră înainte să le pot explica. Le-a luat mult timp, dar cînd au înțeles ce vreau să spun —

Iată, Professore, care este motivul pentru care ați fost ales. Vom merge peste ocean împreună, oficial, ca turiști. Veți scotoci în toate arhivele, iar eu vă voi spune dacă ați găsit ceva util. Însă tare mă îndoiesc. Secretul acela a fost tare bine păstrat, ca și cel al submarinului, despre care credeai că nu va ieși nimic la iveală. Dar dacă vom găsi cumva vreo notiță, o aluzie, tot voi fi satisfăcut. Nu a putut fi făcut cu racheta, vedeți dumneavoastră. Chiar dacă ar fi fost cunoscută fizica, dar nu e cazul, oricum nu se știa nimic de chimie și metalurgie. Altfel e la mijloc. Antigravitația? Posibil.

De vom da sau nu peste însemnări, oricum cercetătorii noștri sînt destul de ocupați și așa. Gîndul că o astfel de șmecherie există reprezintă un imbold suficient, așa că acum înțelegeți de ce trebuie ținut totul secret.

Nu vă dați seama? Professore, mă uimiți și mă mîhniți. Tocmai dumneavoastră care sînteți istoric? Om de cultură!

Bine, atunci. Vom merge la Londra și ne vom opri la National Gallery și ne vom așeza în fața unei picturi intitulată „Fecioara între stînci”. Și veți vedea o lumină rece și palidă, nespus de suavă, o lumină care nu a strălucit niciodată pe Pămînt, jucînd peste chipurile mamei și copilului. Iar artistul se numea Leonardo da Vinci.

Traducere și adaptare de
DIANA IONIȚA

Horia Tecuceanu

DACĂ ȘNURUL N-AR FI FOST PUTRED...

Mi-am ridicat ochii spre imobilul în fața căruia ne aflam. Era un bloc mare, cu zece etaje și nenumărate intrări.

— Ia-o înainte! i-am cerut lui Dan care, stînd lîngă mine, trăgea cu coada ochiului la biletul ce ne fusese dat de la dispecerat.

S-a urnit din loc și a pornit zorit, cu ochii pe literele scărilor. Și-a stopat elanul în fața celei de-a treia intrări și și-a întors capul peste umăr, probabil pentru a se asigura că nu mă pierduse pe drum, apoi a pătruns în holul imobilului. Eu, firește, după el.

Cînd am coborît din lift, am văzut un sub-ofițer care ne examina cu un vădit interes profesional.

— Tovarăși? s-a interesat el, cînd am ajuns în fața lui.

După ce am făcut-o pe prestidigitatorul, arătîndu-i legitimația, s-a întors și ne-a deschis ușa pe care o străjuia.

Dînd curs invitației, am pătruns într-un vestibul și mi-am îndreptat privirea spre două uși deschise. Prin cea opusă intrării, am zărit un aragaz și o masă de bucătărie, pe care se aflau un platou cu sandvișuri, un borcan cu măsline, o cutie deschisă cu sardele Robert, șuncă de Praga, salam de Sibiu, o franzelă și alte câteva bunătăți. Cum nu-mi era foame, am întors capul spre stînga și, din pragul celeilalte uși, am privit interiorul unei camere de zi. Am remarcat o fereastră acoperită cu o perdea încadrată de o draperie din pluș verde și o mobilă de culoare alb-gălbui, compusă dintr-o bibliotecă și o masuță dreptunghiulară, înconjurată de trei fotolii. Pe unul din fotolii se afla un locotenent de la firma noastră, pe un altul o femeieșcă, pînă în douăzeci și cinci de ani, foarte blondă și atrăgătoare, îmbrăcată cu un capot confecționat din același material ca și draperia. Încă două cuconițe stăteau așezate pe canapea și erau din aceeași categorie cu prima, mai puțin culoarea părului, una fiind roscată și cealaltă brunetă; ambele — în vestimentație de orăș. În aer plutea o aromă de țigări de soi, în amestec cu mireasma produsă de un parfum de genul „Nina Ricci”.

Cînd a dat cu ochii de mine în pragul ușii, locotenentul s-a ridicat din fotoliu, atent să nu lovească masa pe care se aflau câteva pahare, o sticlă de Dubonnet, o alta de whisky Black&White, un pachet de Kent și o scrumieră în care fuseseră strivite

cîteva țigări fumate pe jumătate, așa cum obișnuiesc cei care nu le cumpără din propriul salariu.

Inițial, m-am uitat intrigat la sticlele de băutură, dar m-am liniștit cînd am văzut că locotenentul ținea într-o mină un notes, iar în cealaltă pixul. El, săracul, lua depozitii, iar eu, păcătosul, gîndeam că se apucase să ajute cucoanele la golitul sticlelor.

— Căpitanul Apostolescu — l-am informat pe ofițer, după ce în prealabil m-am inclinat în semn de bună-ziuă către femeile ce mă examinau cu curiozitatea specifică sexului lor.

— Să trăiți, tovarășe căpitan! Sint locotenentul Petre Damian. Tocmai luam declarațiile.

— Continuă, te rog — l-am întrerupt, făcîndu-i semn să-și reocupe locul, în timp ce porneam spre ușa deschisă din față.

Am intrat într-un vestibul mic, cu două uși. Deschizînd-o pe cea din față, am văzut un dormitor, mititel dar cochet. Una din cele două uși ale garderobului era deschisă și pe mochetă se afla aruncat un prosop. În rest, ordine și curățenie. M-am întors și am pus mina pe clanța celei de-a doua uși. Geamul colorat cu care era prevăzută indica cu certitudine ce se afla îndărătul ei. Așa că, deschizînd ușa, nu m-am mirat văzînd o cameră de baie. În schimb, m-a surprins faptul că aerisirea nu se făcea printr-un grătar de ventilație, ca la mine acasă, ci, culmea culmilor, direct, printr-o fereastră adevărată! Spunîndu-mi cu nostalgie că trebuie să fie grozav să te poți bărbieri într-o astfel de baie, la lumina zilei, am tras ușa la loc.

Întorcîndu-mă pentru a reveni în prima cameră, am dat cu nasul de Dan, care nu pierduse ocazia de a mă sechonda în recunoașterea cîmpului infracțional.

— Am terminat cu declarațiile, tovarășe căpitan — m-a anunțat locotenentul, cînd am reapărut în camera de zi.

— Cine este stăpîna casei? am întrebat fără nici o adresă.

— Eu — mi-a răspuns blonda din fotoliu, ridicînd două degete, ca la școală.

— Mai aveți nevoie de mine? vru să știe locotenentul.

— S-au ridicat urmele?

— Nu e cazul — mă informă, făcînd un gest de regret.

L-am privit intrigat, dar nu i-am cerut explicații. Mă puteam edifica și singur, după ce chestionam martorii.

— Există totuși vreo pistă? se interesă Dan.

— Sigur! îi răspunse ofițerul, foarte puțin convins. Vom pune sub urmărire eventuala încercare de plasare a casetofonului sustras...

Măsura pe care o preconiza era tot atît de eficientă ca și o injecție cu Gervital în fesa unui manechin din ceară. Fiind însă evident că afirmația lui avusese drept unic scop liniștirea păgubașei, m-am abținut să-mi spun adevărata părere și l-am aprobat.

— Da, e o idee bună. Mergi pe linia asta, locotenent.

— Pot să retrag subofiterul de la intrare ? a mai vrut el să știe ; apoi, obținând acordul meu, a părăsit apartamentul.

— Cum vă numiți ? am întrebat-o pe blondă, după ce Dan mi-a urmat exemplul, instalindu-se în cel de-al treilea fotoliu, cu notesul în mână.

— Lena... Adică, Elena Popa... — m-a anunțat ea, privindu-mă gales.

— Profesia dumneavoastră ? s-a interesat Dan.

— Sint funcționară la Salubritate.

— Vă rog să-mi relațiați modul în care s-a desfășurat agresiunea și tot ce a urmat.

— Bine, dar i-am povestit totul tovarășului care a plecat adineauri... Chiar m-a și pus să scriu ce s-a întâmplat... — a protestat ea cu nemulțumire.

— Eu nu vă cer să dați o nouă declarație, ci numai o relatare verbală.

Contrariată, și-a fixat ochii mari și verzi asupra mea, apoi, cu un gest de desemnare, și-a dat la o parte cu mina o șuviță a părului ei blond și scurt și a început să vorbească cu o voce nesigură :

— De fapt, nici nu prea știu... Pentru că mă aflam în bucătărie și preparam niște sandviciuri împreună cu Ani... — murmură, arătând cu vârful bărbiei spre roșcata ce stătea în stînga canapelei. Cînd am auzit soneria, i-am spus lui Ani să se ducă să vadă cine este... Eu continuînd să stau cu spatele la ușă... Și cînd am auzit, cîteva secunde mai tîrziu, că intră cineva în bucătărie, am crezut că e Ani... Însă cînd m-am întors spre ea s-o întreb cine a fost la ușă... Mi-a sărit în față un necunoscut care mi-a pus pe gît lama unui cuțit... — a zis ea, punîndu-și o palmă pe carotida stîngă. Mi-a spus că dacă scot un singur cuvînt, îmi retează beregata. Apoi m-a apucat de pîr, m-a tras pînă la ușă cămării din bucătărie și m-a îmbrîncit înăuntru... Înainte de a închide ușa și de a o încuia, mi-a repetat că dacă strig vine înapoi și mă ucide... Eram înnebunită de spaimă. Mi s-a părut că am stat în cămară ore fără sfîrșit, pînă am auzit-o pe Ani strigînd după ajutor... Atunci mi-am luat și eu inima în dinți și am început să bat cu pumnii în ușă. După cîteva clipe, a venit Ani și m-a scos din cămară... — și-a încheiat blonda povestirea, privind cu recunoștință spre prietena cea roșcată, care a aprobat-o fără rezerve.

— Cum arăta bărbatul care v-a atacat ?

— ... Nu știu... Mi-a apărut atît de brusc în față, că n-am putut să-l văd decît capul, peste care avea tras un ciorap de damă... Era îngrozitor de urît... — mi-a răspuns, înfiorîndu-se.

„Ei, fir-ar a dracului de treabă ! Iar am de-a face cu niște derbedei care se cred teribili“ mi-am spus eu, scribit.

— Era înalt ? am întrebat.

— Nu, scund și voinic... Aș spune, chiar gras...

— Ați mai remarcat și alte semnalmente ? am insistat.

— Nu... M-a luat prin surprindere... Tot ce-mi amintesc este că atunci cînd m-a îmbrîncit în cămară, l-am simțit că duhneș-

te a transpirație... — mi-a comunicat ea, strîmbînd din nas.

Intrucît amănuntul că agresorul nu s-ar prea da în vînt cu spălatul n-avea, pe de-o parte, un caracter de unicitate printre semenii mei, iar, pe de altă parte, portretul robot nu se alcătuiește pe bază de miasme sau de miresme, am insistat să mi se dea niște semnalmente mai palpabile :

— Cum era îmbrăcat ?

— Cu niște blugi jegosi, cu manșetele suflecate, un vîndiac galben de nailon și pantaloni gri, cu tocurile așa de înalte... — m-a informat ea, arătîndu-mi un spațiu de cinci-sase centimetri între degetele gros și arătător de la mina dreaptă.

Dovedea un spirit de observație remarcabil, deși susținea că n-avusese timp să vadă nimic.

— Pe degete purta vreun inel ? am întrebat, știînd că toți derbedei obișnuiesc să-și armeze falangele cu tînichele, așa, ca să-și demonstreze eleganța și distincția ce-i caracterizează.

Dar doamna Popa a ridicat din umeri, cu regret :

— N-am putut să văd, pentru că purta mănuși tricotate, maronii...

Abia acum am priceput de ce-mi spusese locotenentul că nu era cazul să aducă criminaliștii pentru căutarea amprentelor infractorilor. De altfel, după raționamentul tilharilor, dacă își ascuseseră fizionomia îndărătul unor ciorapi de damă, era firesc să ajungă și la ideea că trebuie să-și ascundă și desenul papilar.

— Dacă am înțeles bine, dumneavoastră le-ați deschis ușa. Așa-i ? m-am adresat de data asta roșcatei, care a confirmat printr-o înclinare cu repetiție a capului.

— Cum vă numiți ? a întrebat-o Dan, cu vârful pixului spre notes.

— Ana Iordache...

— Cu ce vă ocupați ?

— Sint colegă de serviciu cu Nuți — a spus, arătînd spre gazdă.

— Deci lucrați tot la Salubritate ?

După ce, firesc, răspunsul a fost afirmativ și Dan i-a cerut numele tatălui și al mamei, locul și data nașterii, adresa și așa mai departe, am luat-o eu în primire.

— Vă rog să-mi relațiați ce s-a întîmplat după ce prietena dumneavoastră v-a rugat să vedeți cine sună la ușă — i-am cerut zîmbindu-i încurajator.

— Pe cînd treceam prin vestibul, am remarcat, dar fără să acord vreo importanță, că pe sub ușa de la intrare pătrunsese apă pe mozaic. Cînd am ajuns la ușă și m-am uitat prin vizor, nu am văzut pe nimeni și am crezut că fusese vreun cerșetor... Și m-am întors ca să revin în bucătărie. Dar chiar în acel moment s-a sunat iar și a început să se bată cu pumnul în ușă. M-am uitat din nou prin vizor, dar tot n-am văzut pe nimeni. Chiar în clipa aceea loviturile din ușă au devenit insuportabile și cineva de afară mi-a strigat să deschid imediat, că este inundație în bloc. Amintindu-mi de apa de pe jos, m-am speriat și am deschis ușa. În următoarea fracțiune de secundă am fost lovită de ușă și trei bărbați mascați au

dat buzna peste mine. Unul dintre ei mi-a băgat mina în git și m-a tirit pînă aici... — a arătat ea spre peretele de lingă ușa care dădea spre baie. A stat tot timpul cu mine și m-a amenințat cu un cuțit, atrăgîndu-mi mereu atenția că dacă scot vreun cuvînt îmi face hara-kiri... Zău, chiar așa a zis — a ținut ea să repete afirmația derbedeului.

— Ceilalți doi ce făceau în acest timp ? am întrebat-o, în timp ce-mi spuneam că trucul folosit de infractori, deși este arhaic, dă foarte des rezultatul scontat, deoarece victima, văzînd apa scursă pe sub ușa, a admis deja în subconștient posibilitatea unei inundații, iar cînd de afară i se confirmă temerea, apare un moment psihologic capabil să desființeze chiar și cea mai mică umbră de prudență. De fapt, infractorii nici măcar nu se obosesc să aducă cu ei o sticlă cu apă ; fiindu-le cu mult mai comod să aplice metoda patrupezilor lătrători, atunci cînd aceștia apelează la serviciile oferite dezinteresat de pomi.

— După ce-au intrat, unul dintre ei s-a strecurat pe lingă mine și s-a dus în bucătărie...

— Al treilea ce făcea în acest timp ?

— S-a repezit înspre dormitor... — mi-a răspuns, arătînd cu mina întinsă vestibulul care ducea spre camera respectivă și baie.

— Deci unul dintre infractori a stat tot timpul cu dumneavoastră, al doilea a intrat în bucătărie și al treilea în dormitor. Apoi ?

— Apoi s-au adunat toți trei aici...

— Care din ei a venit primul ?

— Cel care se duse în dormitor.

— Avea ceva în mînă ?

— Nu. Însă cînd a reapărut, am avut impresia că-și indesa ceva în buzunarul interior al sacoului...

— Vi s-au furat bani ? am întors eu capul spre blondă.

— Da, chenzina. Chiar azi am și adus-o acasă...

— Mulțumesc. Voi mai reveni asupra acestui subiect — am întrerupt-o, cu intenția de a termina audierea roșcatei.

— Ce-au făcut infractorii, după ce s-au adunat în această cameră ?

— Cel care venise din dormitor s-a dus și a smuls șnurul cu care setrage draperia. După aceea s-a apropiat de mine și mi-a legat miinile la spate...

— Ce făcea în acest timp tilharul care venise din bucătărie ?

— S-a dus și a luat casetofonul... — m-a lămurit ea, arătîndu-mi spre o poliță goală a bibliotecii, pe care se aflau răvășite un maldăr de casete.

— Ce s-a întîmplat după ce v-au legat miinile ?

— Mi-a pus o piedică și m-a trîntit pe mochetă, după care s-a aplecat și mi-a legat și picioarele... Mai înainte de a părăsi casa, timpitului ăla care mă amenințase cu cuțitul a găsit o cîrpă și mi-a virit-o în gură... — a adăugat ea, îngreșată, întinzînd o mînă după canapea și ridicînd la vedere o cîrpă murdară, folosită după toate probabilitățile la ștersul prafului. Fir-ar al dracului de idiot !...

— Și ? am reghidonat-o eu.

— Și atît. Așa cum au apărut, la fel au și dispărut.

— Cine v-a eliberat ?

— Eu singură. Șnurul a cedat. Probabil că era putred. Bineînțeles că primul lucru pe care l-am făcut a fost să-mi scot cîrpa din gură... Apoi am deschis fereastra și am început să strig după ajutor... Atunci am auzit bătîndu-se cu pumnii în ușa de la baie și în cea de la cămara bucătăriei. Așa că m-am dus și le-am eliberat pe Nuți și pe Fani — și-a încheiat ea relatarea, arătînd spre bruneta care stătea alături de ea, pe canapea, și care asistase la discuție, su-cindu-și capul de la mine la prietena ei ca un arbitru de ping-pong. Cam asta e tot ce pot să vă spun.

Nefiind încă edificat, am continuat s-o chestionez :

— Ce au discutat între ei ?

— Nimic. N-au schimbat absolut nici un cuvînt.

— Vă rog să-i descrieți.

Mi-a făcut pe plac și mi-a furnizat niște semnamente comune, atît fizice, cît și vestimentare.

— Purtau toți mănuși ?

A confirmat.

— Vă rog să-mi spuneți cum vă numiți ? m-am interesat, întorcînd capul către brunetă.

— Ștefania Tănase — m-a informat, privindu-mă atît de languros, încît puteam să jur că s-a îndrăgostit de mine într-un mod irevocabil.

— Cu ce vă ocupați ?

— Lucrez la barul „Atlantic“.

— La barul „Atlantic“... — am repetat, arătîndu-mă plăcut impresionat deși, după cum era îmbrăcată, fardată și, mai ales, după linia foarte reușită a picioarelor îmi cam închipuisem eu cu cine aveam de-a face.

— Da, fac parte din corpul de balet — a ținut ea să sublinieze, mîndră de parcă s-ar fi întors de la ultima Olimpiadă cu cel puțin o jumătate de duzină de medalii de aur în poșetă.

Am dat din cap admirativ și am măsurat-o cu privirea de mai multe ori, ca și cum abia acum realizam cît de generoasă a fost zeita Fortuna, oferindu-mi nemaipomenită șansă de a putea cunoaște o femeie atît de extraordinară.

— Doamnă Tănase, dumneavoastră ce ne puteți spune despre agresori ? m-am interesat, apreciînd că a venit momentul s-o iau la meserie.

Cînd a vrut să-mi răspundă, îndreptîndu-și buzele puternic rușate, a început să sune un telefon.

Doamna Popa a țîșnit de pe fotoliu de parcă ar fi fost catapultată și din doi pași a ajuns lingă bibliotecă, de unde, după ce a tras un sertar, a dat la iveală un receptor pe care l-a proptit grăbită lingă ureche.

— Alo... — a zis ea, ascultînd cîteva clipe, apoi, după ce s-a uitat spre mine, parcă ezitînd, a întors capul spre perete și a început o mitraliere verbală : I'm sorry. I can't speak, Carlo. I was robbed and I've here two cops... What did you say ?... Yes, they

have been stolen... Of course. Don't worry about it! O.K. I'll be at home for your phone... Bye darling!*) și-a încheiat ea dialogul, virind receptorul în sertar și închizându-l la loc cu o lovitură de genunchi.

Cind și-a recuperat locul pe fotoliul din fața mea, ochii ei foarte mari, foarte verzi și teribil de frumoși mă priveau cercetători. Ca să-i fac o bucurie am adoptat o atitudine neutră, pentru a o asigura, cât mai convingător posibil, că habar n-aveam despre ce vorbise ea într-o limbă ce, după cunoștințele mele, ar fi putut să fie contemporană chiar și cu cea în care a fost scrisă *Odissea* lui Homer. Ceea ce nu m-a împiedicat să-mi pun la repezeală citeva întrebări: „Dacă n-a folosit ea chiar foarte exact limba recomandată de Oxford University, în schimb s-a exprimat cursiv. Și asta demonstrează o practică greu de obținut numai prin discuții diurne și exhaustive despre istoria literaturii engleze... cu hingherii, vidanșorii și măturătoarele de la Salubritate! Evident, nelucrind în domeniul contra-informațiilor, n-am avut motive să-mi imaginez că jocul hazardului îmi dădea rendez-vous cu o formidabilă afacere de spionaj. Dar asta nu m-a împiedicat să rețin că prenumele interlocutorului doamnei Popa indica o nație ai cărei turiști tranzacționează afaceri nu tocmai legale pe teritoriul nostru. Și în acest context, nu era normal să mă întreb cam ce relații ar putea exista între frumoasa blondă cu ochii verzi din fața-mi și un potențial bișnițar cu numele Carlo? Iar dacă adăugam și afirmațiile făcute la telefon: „Da, au fost furați“ și „Bineînțeles. Nu-ți fă probleme“, putem fi sigur că i se furase ceva, ceva despre care se decisese, de comun acord cu signore Carlo, să nu vorbească nimic. Oare cam ce putea fi acest „ceva“? Iar dacă la întrebările care se impuseseră singure mai adăugam și faptul că, atunci cind i-a vorbit lui Carlo despre prezența mea și a lui Dan, ne-a numit „gabori“, ceea ce demonstrează un contact nemijlocit cu argoul lumii care ne furnizează mai mulți clienți, oare nu merita să acordăm persoanei ei mai multă atenție? Bineînțeles că merita! am admis eu fără nici o rezervă.

— Scuzați-mă pentru întrerupere — mi s-a adresat doamna Popa, continuind să mă examineze cu prea frumoșii ei ochi.

— Nici o problemă. Sinteți doar la dumneavoastră acasă și este firesc să răspundeți la telefon cind sinteți căutăta — i-am replicat, pentru a-i demonstra ce om de lume sint. Dar, spuneți-mi, vă rog, sinteți de origine germană?

— Germană?! s-a arătat ea surprinsă. Nu, domnule, sunt româncă get-beget.

— Și totuși, din cite mi-am putut da eu seama, la telefon v-ați exprimat într-o germană perfectă — am flatat-o eu, fără să clipească.

*) Regret. Nu pot vorbi, Carlo. Am fost jefuită și am la mine doi gabori... Ce-ai spus?... Da, au fost furați... Bineînțeles... Nu-ți fă probleme pe chestia asta... E-n regulă. Rămân acasă și-ți aștept telefonul. Pa!

— ...Ah... La asta v-ați referit...? a bliguit ea, mai întâi aiurită, apoi, uitându-se pe rind spre celelalte două femei, probabil pentru a se convinge că auzisera și ele enormitatea pe care o rostisem, a continuat, privindu-mă cu o ironică compasiune: Am învățat germana în liceu.

Pentru agrementare, aș fi putut adăuga că tare mult aș fi dorit să știu și eu germană perfectă, așa ca ea, dar că în condițiile impuse de regimul de tristă amintire burghez-moșieresc oamenilor simpli, așa ca mine, le fusese interzis accesul la învățatură. Am reușit însă să mă trag la timp de minecă, de teamă că întind așa prea tare.

— Doamnă Tănase, ce ne puteți spune despre agresori? m-am adresat brunetei, reluind firul discuției întrerupte de telefonul macaronarului.

— Eu nu știu nimic despre ei — mi-a răspuns, subliniindu-și ignoranța prin ridicarea ambelor brațe într-un gest larg. Știți... Eu mă aflam în baie... La un moment dat, am auzit-o pe Ani strigând, dar nu mi-am dat seama ce anume zicea... Închipuindu-mi că vrea să-mi spună ceva, m-am ridicat din cadă și m-am dus la ușă... Dar era încuiată pe dinafară...

— Era încuiată și pe dinăuntru? am întrerupt-o eu.

— Nu. De ce s-o fi încuiat, cind în casă erau numai fete?

— Ați făcut baie sau duș?

— Baie. Eu fac întotdeauna baie în cadă — mi-a zîmbit ea cu complicitate, imaginându-și că voiam să intru în niște intimități pe care nu s-ar fi sfiit să mi le împărtășească.

— Presupun că erați deja instalată în cadă cind v-au încuiat în baie... — am

gîndit eu cu glas tare, după ce mai înainte m-am arătat interesat de informația pe care mi-o furnizase cu atîta bunăvoință.

— Nu știu... N-am auzit cînd a fost ușa încuiată cu cheia, — a răspuns, săltînd din umeri.

— Mă rog, acest aspect e fără importanță. Deși sint convins că dacă cel care v-a încuiat ar fi deschis în prealabil ușa, nu se putea să nu-l vedeți.

— Așa este. Dacă deschidea ușa, trebuia să-l vîd. Dar poate că e mai bine că nu s-a întîmplat așa... Doar vă dați seama ce spaime aș fi tras dacă mă trezeam că dă buzna peste mine un necunoscut, cînd eu eram goală-puşcă? m-a consultat ea, infiorîndu-se la gîndul presupusei situații.

— Într-adevăr, ar fi fost foarte neplăcut — am aprobat-o, deși, mai degrabă, ar fi trebuit să-i spun să fugă cu ursul că sperie copiii.

Mi-a mulțumit pentru simpatia ce i-am arătat printr-o bătaie cu repetiție a genelor ei prevăzute cu prelungitoare bune de folosit ca franjuri la perdele.

— Locuiți și dumneavoastră în acest apartament?

— Nu. Dar de ce? s-a mirat ea.

— M-am gîndit la această posibilitate pentru că ați făcut baie aici. Dar probabil că acasă vi s-a întrerupt apa caldă — mi-am dat eu cu presupusul, foarte înțelegător.

— Ah, nu... Și eu am apă caldă acasă! a protestat ea, lezată. Am venit însă de la repetiție și de aici urmează să mă duc la o întîlnire...

— Ce vi s-a furat, doamnă Popa? am întrebato pe blondă, spunîndu-mi că a venit momentul să cunosc mobilul tilhăriei.

— Casetofonul de care v-a vorbit și prietena mea...

— Vă rog să-l descrieți și să-mi spuneți ce marcă avea — a întrerupt-o Dan, cu pixul pe notes.

— Și în afară de casetofon? am întrebato, după ce Dan a consemnat datele pe care le ceruse.

— Doar v-am mai spus... — s-a arătat ea mirată de lipsa mea de memorie. Mi s-a luat chenzina, adică aproape o mie de lei.

— Unde țineți acești bani?

— În dormitor, printre rufe din garderob...

— Și altceva?

— Nu-mi dau încă seama... — s-a arătat ea dezorientată, ridicîndu-și umerii pînă la urechi.

— Presupun că dacă vi s-ar fi luat lucruri de valoare, ați fi știut.

— Bineînțeles! s-a grăbit ea să confirme.

Era-n regulă! Ipoteza pe care o fabricasem în timpul discuției ei cu signore Carlo se confirma. Avea motive să-mi ascundă adevăratul mobil al agresiunii. Și-mi dădeam scama că orice insistență era zadarnică, dacă ea se decisese s-o facă pe discretă.

— Aveți vreo bănuială asupra identității infractorilor?

— Credeți că fac parte din anturajul meu? mi-a întors ea întrebarea, surprinsă.

— Dacă s-au folosit de niște ciorapi pentru a se face de nerecunoscut, se poate admite că altfel ar fi fost recunoscuți.

— Asta este exclus! Eu nu am prieteni care s-ar putea deda la astfel de fapte! a protestat ea, foarte convinsă.

— Din relatările dumneavoastră... — am spus, uitîndu-mă pe rînd la cele trei femei — a reieșit că de îndată ce tilhării au irupt în vestibulul de la intrare, ei au știut cu precizie cite persoane erau în casă și unde anume se afla fiecare dintre dumneavoastră. Și asta rezultă din faptul că ați fost imobilizate aproape simultan. Totodată, din rapiditatea cu care s-au orientat în apartament, se mai evidențiază o certitudine: încă înainte de a pătrunde în casă, ei au cunoscut perfect modul în care erau dispuse camerele! Prin urmare, dacă tilhării nu fac parte din anturajul dumneavoastră, cine credeți că ar fi putut să le furnizeze informațiile pe care le-au deținut? am întrebato eu, sondînd astfel nivelul erudiției gazdei. Tulburată de ecuația pe care i-o prezentasem, și-a virit capul între umeri și a rămas atît de tăcută, încît am început să mă întreb dacă nu-și pierduse instrucțiunile de folosire a coardelor vocale. Situație în care m-am decis să lămuresc lucrurile pe cont propriu.

— Dumneavoastră veniți zilnic aici? le-am chestionato pe rînd, pe roșcată și pe brunetă.

În timp ce ambele dădeau din cap a negație, gazda a reușit să-și recapete graiul.

— Vin foarte rar la mine. Astăzi, pentru că tot aveam ceva bun în casă... — a zis, arătînd cele două sticle multicolor etichetate de pe măsuta care ne despărțea — le-am invitat să ciocnim un pahar, pentru că mi-au ieșit actele de aprobare a căsătoriei...

— Persoanele majore au nevoie de o aprobare cînd se căsătoresc? s-a arătat Dan surprins.

— Soțul meu e cetățean străin — i-a replicat gazda, plină de importanță.

— Zău? a continuat Dan să se mire.

— Sigur. E italian.

Deci o cam brodisem eu cu signore Carlo.

— Cu ce se ocupă? a mai vrut să știe colaboratorul meu.

— Ah! Are o situație deosebită. Lucrează în probleme financiare... — i-a răspuns ea, cu mîndrie.

În definitiv, cine poate susține că bișnița n-are și un caracter financiar? Dar cum opțiunile de viitor ale doamnei Popa nu făceau parte din atribuțiile mele, mi-am privit ceasul și am constatat:

— Acum este ora unu și trei minute... Doamnă Iordache, vă rog să-mi spuneți cînd ați venit aici?

— În urmă cu vreo două ore. Cred că pe la unsprezece.

— Și dumneavoastră, doamnă Tănase?

— Oh! Vă rog să mă iertați... Din cauza emoțiilor mi-am uitat și îndatoririle de gazdă... — a zis blondă, sărînd ca arșă de pe fotoliu și răsucindu-se spre biblioteca din spatele ei, pentru a lua două pahare.

Am făcut un gest de negație cu degetul arătător și, i-am arătat fotoliul de pe care decolase, în timp ce-i explicam pe un voit ton de regret:

— Vă mulțumesc, dar sintem în interes de serviciu și nu bem.

— Dar cine știe că ați băut? mi-a replicat ea, întinzînd mina spre sticla de whisky.

Am pus repede mina peste a ei, impledicînd-o să ridice sticla și, pe cînd o forțam să-și reocupe locul pe fotoliu, am întrebato-o:

— La ce oră s-a produs tilhăria?

A ridicat din umeri și același gest l-au făcut și suratele ei.

Intrucît începusem să construiesc o versiune de anchetă, în care momentul atacului reprezenta fundația de beton a eșafodajului meu, nu eram dispus să mă declar satisfăcut cu prea discreta lor tăcere, așa că m-am decis să-mi încerc altfel șansa:

— Am zărit în bucătărie niște sandvișuri, doamnă Popa. Cam la cît timp după ce ați început să le preparați au apărut tilharii?

— Eu știu...? Cred că la cel mult cinci minute după ce-am intrat în bucătărie. Nu-i așa, Ani? a consultat-o ea pe roșcată.

Interpelata a confirmat, apoi mi s-a adresat cu timiditate:

— Știți... Cred că greșiți, domnule căpitan...

— În ce sens, doamnă? m-am interesat, știînd că nici chiar eu nu sînt infailibil.

— Greșiți cînd spuneți că bandiții erau bine informați...

— În ce sens? am încurajat-o, văzînd că se poticnește.

— După ce-au dat buzna peste mine în vestibul, era normal s-o vadă și pe Nuți în bucătărie... — a zis ea, lăsîndu-și ochii în jos și împurpurîndu-se la față ca o prea sfioasă mălcută.

— Vă rog să continuați — am zis, vrînd să pricep ce dorește să spună.

— Păi... Dacă doi dintre bandiți au rămas cu mine și cu Nuți, nu era firesc ca al treilea să pătrundă în casă... Și astfel să dea și peste Fani, care se afla în baie?

— Eh, dacă ar fi fost așa — am întrerupt-o, reușînd în sfîrșit să-i înțeleg raționamentul. Dar n-a fost! Și ca dovadă că lucrurile au stat cu totul altfel, rezultă din grosolana greșală pe care a comis-o cel de-al treilea borfaș. Dar deocamdată să trecem peste asta, deoarece mai am ceva de clarificat. Care dintre dumneavoastră a telefonat de aici astăzi? m-am adresat celor două femei de pe canapea.

— Eu — a zis roșcata. Am dat două telefoane în oraș.

— Și eu am vorbit la telefon — a confirmat și bruneta. L-am sunat pe prietenul meu pentru a-l anunța că mai întîrzii la Nuți.

— În raport cu momentul în care și-au făcut apariția tilharii, cînd ați vorbit la telefon?

— Eu am dat ultimul telefon cu puțin înainte de sosirea lui Fani — m-a informat roșcata.

— Și dumneavoastră? am întrebat-o pe brunetă.

— Mi-am sunat prietenul atunci cînd am văzut că Nuți e pusă pe fapte mari... — a

ris ea, arătînd cu semnificație spre sticlele de pe masă.

— Adică în intervalul în care doamnele Popa și Iordache au intrat în bucătărie, iar dumneavoastră urma să vă duceți în baie — am conchis eu.

— Nu știu. Nu pot să-mi dau seama... După emoțiile prin care am trecut, e și firesc. Nu? m-a consultat ea, străduindu-se să-și ascundă teama ce-o cuprinsese.

— Fani, deși nu înțeleg unde vrea să ajungă, domnul căpitan are perfectă dreptate. Tu ai ridicat telefonul să-l suni pe Willy atunci cînd eu și Nuți am plecat să facem sandvișurile — a intervenit roșcata, în timp ce gazda, urmărindu-i afirmația, s-a solidarizat cu ea printr-un gest de aprobare.

— Bine dar ce legătură are telefonul pe care l-am dat, cu cele petrecute aici? a întrebat frumoasa balerină, pe cînd minile pe care le ținea împreunate pe genunchiul unuia din splendidele ei picioare a început să tremure ușor, dar totuși vizibil.

— Nu văd de ce-mi mai puneți o astfel de întrebare, cînd dumneavoastră știți cel puțin tot atît de bine ca și mine care-i răspunsul. Pentru cazul în care aveți însă o amnezie, am să vă reamintesc eu ce-ați făcut! Le-ați comunicat tilharilor, prin telefon, că prietenele dumneavoastră sunt în bucătărie și că dumneavoastră veți intra imediat în baie! Așa-i?

— Nu-i adevărat! Cum vă permiteți să faceți o astfel de insinuare?! a strigat ea, sărînd indignată în picioare. Am să vă reclam...

— Luați loc! i-am cerut cu o asprime care, după un moment de descumpănire, a determinat-o să-și reia poziția inițială. V-am promis că am să revin asupra marii greșeli comise de tilhari — am spus, adresîndu-mă celorlalte două interlocutoare. Aceasta a constat numai din faptul că unul din infractori s-a apucat s-o încuie pe doamna Tănase în baie... Fără să fi verificat dacă se află cineva acolo. Ceea ce a demonstrat că el era bine informat asupra locului unde se afla prietena dumneavoastră. De altfel, încă din primul moment mi-am dat seama că operativitatea cu care ați fost imobilizate nu poate fi explicată decît prin existența unui complice capabil să transmită tilharilor informații de ultimă clipă. Restul a fost chestiune de rutină. Mai doriți și alte lămuriri?

Doamnele Popa și Iordache priveau atît de înspăimîntate spre prietena lor cea brună, încît n-au găsit resurse pentru a-mi putea cere și alte explicații.

— Comițiți o mare greșală, domnule căpitan — m-a avertizat prea frumoasa doamnă cu părul negru, profitînd de tăcerea care se lăsase în cameră. În definitiv, banditul care m-a încuiat pe mine în baie nici n-avea motive să mai verifice dacă se afla cineva acolo... Ce, nu se vedea lumina aprinsă prin geamul de la ușa băii?

— Aș! am aruncat eu disprețuitor. De unde pînă unde lumină aprinsă într-o încăpere cu ferestre la exterior... în miezul zilei!

Cucoana și-a desfăcut minile de pe fru-

moșii ei genunchi și, evitând cu grijă privirea mea, s-a întins după pachetul de Kent de pe masă și și-a extras o țigară. A dus-o la gură cu intenția de a și-o aprinde, dar mina îi tremura atât de tare, încât n-a reușit. După ce a aruncat-o cu ciudă în scrumieră, și-a lăsat bărbia în piept și a început să examineze mocheta de la picioarele ei cu o curiozitate de entomolog care își închipuie c-a descoperit o insectă necatalogată.

Acum, după ce stabilisem cine era informatorul și, astfel, aveam toate motivele să cred că drumul până la infractori va fi scurt, am apreciat că venise momentul să elucidez și ultimul aspect rămas încă neclarificat. Și n-am ezitat s-o fac:

— Doamnă Popa, după modul în care au acționat tilharii, rezultă că ei au pătruns în casă cu un scop precis. N-au căutat și n-au scormonit pe nicăieri. Au scotocit numai într-un anumit spațiu al garderobului. Ați putea să-mi spuneți ce au vrut să obțină de la dumneavoastră?

— Bine, dar am mai discutat acest aspect... — mi-a răspuns ea, cu nervozitate, după care, reușind să se stăpânească, a continuat: Mi s-au furat un plic cu aproape o mie de lei și un casetofon.

— Atita tot? m-am arătat eu neîncrezător.

— De cite ori trebuie să vă repet că nu mi s-a luat absolut nimic altceva? mi-a întors-o ea, oftând a exasperare.

Fiind clar că rămâne consecventă discuției avute cu signor Carlo, nu-mi mai rămânea decît să mă întorc la sediu.

— Dumneavoastră, doamnă Tănase, o să mergeți cu noi — am anunțat-o, ridicîndu-mă în picioare.

— Unde să merg?! Nu merg nicăieri! m-a contrat ea, adoptînd un aer bățios.

— Cum pină în prezent n-am fost niciodată refuzat de femei — i-am explicat eu, dîndu-mă mare, bineînțeles —, n-aș vrea să se creeze vreun precedent. Așa că, dacă nu vreți să veniți de bună voie, mă veți pune în neplăcuta situație de a vă lua, ca să zic așa, pe sus!

Cred că a sesizat în mod instantaneu subtilitatea „aluziei” căci altfel nu-mi pot explica de ce s-a ridicat atît de repede de pe fotoliu.

Am mai aruncat o ultimă privire prin cameră. Blonda și roșcovana continuau să se uite aiurite cînd la mine, cînd la mult prea iubită lor „prietenă”. Și chiar și așa, cu mutrile lor uitate, erau de-a dreptul fermecătoare. Iar dacă mai adăugăm și butelcuța de pe masă, aproape plină cu „visichi”, zău că aveam toate motivele să regret că le călcaseam casa în interese de serviciu...

După cîteva ore de discuție, cînd, descu-
rajat, tocmai începusem să mă întreb dacă
n-ar fi cazul să iau infailibilele mele metode
de persuasiune și să le vind la talcioc
vrunei fraier, drăgălașa noastră interlocu-
toare s-a decis, în sfîrșit!, să se dea pe
brazdă. Și cum prima întrebare, după cum

era și firesc, s-a referit la identitatea „co-
echipierilor” ei, Dan, de îndată ce și-a
notat datele care-i trebuiau, s-a și făcut
nevăzut. Cum odată cu plecarea lui în
birou s-a așternut o liniște stingheritoare,
calitatea mea de gazdă m-a obligat să fac
tot ce era necesar pentru a mai încălzi
puțin atmosfera.

— Doamnă Tănase, pentru că tot am
început să ne înțelegem așa de bine, hai să
mai lămurim cîteva lucruri — i-am propus
eu. Mai întii, aș vrea să vă spun, fără să
vă flatez, că, după părerea mea, combinația
dumneavoastră a fost organizată perfect —
am apreciat eu, privînd-o cît mai admira-
tiv posibil. Sint convins că numai inteli-
gența dumneavoastră ar fi putut concepe
un mod atît de ingenios pentru pătrunderea
amicilor de care ne-ați vorbit în locuința
lui Nuți Popa.

Încîntată de compliment, m-a aprobat
fără ezitare:

— Da, așa-i. Totul s-a petrecut chiar așa
cum ați spus dumneavoastră. Și conform
ideii mele prietenii mei s-au strîns acasă
la cel care locuiește pe cealaltă scară a
blocului în care stă și Nuți, pentru a as-
tepta semnalul meu...

— Formidabil de ingenios! am exclamat,
considerînd că e bine să-mi mai exprim
o dată admirația, conform metodei aplica-
te în fabula „Vulpea și corbul”, dacă voiam
să aflu și mobilul tilhăriei. Ce-i cu chestiile
alea din garderob? am apreciat eu că era
momentul s-o întreb.

— Vă referiți la dolari? m-a consultat ea.

— Bineînțeles! am admis eu, fără să
olipesc. La cine sint?

— Pină îi împărțeam, urmau să rămînă la
Mitică Mihăilă.

— Adică la cel care din exces de zel v-a
încuiat în baie? După ce a confirmat, am
continuat: Ce sumă era?

— Știți bine că nu ne-ați dat răgazul să-i
numărăm... Dar, după spusele lui Nuți, ma-
caronarul ținea la ea cîteva miișoare bune.

— Și de ce-și ținea italianul banii la
Nuți? era firesc să vreau să aflu, de in-
dată ce nu-mi aminteam să fi văzut pe ușa
doamnei Popa nici o firmă care să indice
că în apartamentul ei și-ar fi stabilit sediu
U.S.A. Federal Reserve Bank.

— Pentru că se temea să nu-i fie con-
fiscăți dac-o ncurcă...

— Cum adică?

— Păi, să vedeți... El schimba cetățenilor
străini dolari cu 20—30 de lei pe bucată
și apoi cumpăra cu ei mărfuri de la Shop,
pe care le vindea la ai noștri, obținînd
astfel o sută de lei pe dolar. Ați priceput
șpilul?

Da, schema era clară. „Financiarul”, adică
viitorul soț al doamnei Popa, admitînd
posibilitatea că ar putea fi surprins de mili-
ție în timp ce-și exercita „comerțul”, nu do-
rea să riște o confiscare a întregului ca-
pital, ci numai a sumei de „rulaj”, pe care
era obligat s-o aibă în permanentă asupra
lui; ceea ce demonstra că, știînd să jon-
gleze cu pierderile planificate, era su-
ficient de priceput pentru a putea fi coop-

tat la alcătuirea bugetelor Fondului Mondial.

— Și puteți fi convinși că DACĂ ȘNURUL N-AR FI FOST PUTRED, nu ne-ați fi prins niciodată! a zis ea, așa tam-nisam, clătinându-și capul cu nostalgie.

— Chiar așa? m-am arătat eu sceptic.

— Adică dumneavoastră vă imaginați că dacă timpita aia de Ani n-ar fi reușit să se elibereze, am mai fi stat noi acum față-n față? m-a întrebat ea, probabil ofensată de neîncrederea cu care îi primisem afirmația.

— N-am înțeles ce vreți să spuneți — am recunoscut, fără să roșesc.

— Bine, dar e simplu! După plecarea prietenilor mei, eu trebuia să ies din baie, spărgînd geamul de la ușă, și să mă duc s-o scot din cămară pe Nuți. Abia după aceea urma să fie dezlegată timpita de Ani!

— Și ce-i cu asta? m-am străduit s-o înțeleg.

— Adică cum, dumneavoastră credeți că dacă lucrurile ar fi mers după planul meu. Nuți ar fi lăsat-o pe timpita aia de roșcovănă să strige după ajutor? Ce, Nuți avea nevoie să-i fie adusă miliția pe cap? Nici gînd! Și ca dovadă că am dreptate, spuneți-mi, v-a suflat ea vreun cuvîntel desore dispariția dolarilor? Așa-i că nu? Ei bine, atunci puteți să fiți convinși că pentru cîteva sute de lei și un amărît de casetofon cu atît mai puțin ar fi avut motive să se dea-n petec! a conchis ea, vijelios.

— Ei, fir-ar să fie! Nici să-mi treacă prin cap că tîlhăria comisă de această bandă de amatori de nici trei parale a putut fi gîndită atît de bine. Într-adevăr, păgubasei nu-i fuseseră lăsate decît două alternative: primo, să reclame tîlhăria și astfel să intre sub rigorile legii pentru deținere ilegală de valută, iar secundo, să tacă chitic! Și cum dolarii, chiar dacă erau găsiți, nimereau tot în visteria statului, ea avea de fapt numai o singură opțiune. Să nu zică nici pis! Și tîcînd își excludea calitatea de parte vătămată, adică de victimă. Iar dacă nu există victimă, logic nu există nici infracțiune! Deci una peste alta, dacă Ani-roscata n-ar fi reușit să-și rupă legăturile și să se elibereze, Fani-balerina și complici ei ar fi reușit să pună la punct o crimă suficient de perfectă pentru a fi invidiați chiar și de cei mai faimoși scriitori de romane politiste!

— N-am cules decît unul, deocamdată! m-a anunțat Dan, apărînd întempestiv în birou.

— Și obiectul infracțiunii?

— La asta te referi? s-a interesat el, pe cînd scotea dintr-un buzunar un teanc de bancnote verzui și-l arunca cu o voită indiferență pe biroul meu.

Cînd am ieșit din inspectorat, afară era întuneric.

— Ce bine ar pica acum o vodcă... — a remarcat Dan, mai ispititor decît o sirenă mitologică.

— Cine o dă? m-am interesat, din precauție.

— Ce mai întrebi? Șefu', că eu sint lefter.

— Și șefu' la fel. Așa că, jos alcoolismul!... Pînă la primirea soldei! l-am încurajat, mai înainte de a ne despărți plini de optimism.

Lion Miller

CAZUL WORP

Cele dintîi informații confirmate despre copilul Aldous Worp demonstrau că, în timp ce din punct de vedere fizic părea normal, era în mod cert considerat de vecini, de colegii de joacă și de familie un prostănac irecuperabil. Se știe, de asemenea, că era un copil liniștit, cu obiceiuri extrem de sedentare. Singurul sunet pe care îl scotea era un șuierat monosilabic, un fel de „Hiii”, așa cum se întimpla atunci cînd era chemat la masă sau, și mai rar, cînd un stimul din exterior, ca de pildă o pietricică de formă ciudată, sau un bețișor, sau trosnitul propriilor sale degete îi stirneau un interes enigmatic.

Brusc, copilul și-a părăsit această stare de inactivitate. Pe scurt, odată ajuns la vîrsta de șase ani — din păcate nu putem decît aproxima data — Aldous Worp a început să exploreze prin împrejurimile din spatele casei grămezile de gunoi ale orașului. După cîteva raiduri de acest fel, tînrul se întoarse acasă, într-o după-amiază, tirînd o roată mare dințată. După un lung moment de gîndire, o ascunse în cotețul de păsări.

Așa a început o acțiune ce avea să dureze aproape douăzeci de ani. Tînrul Worp, ajuns la maturitate, continua să transfere din grămezile de gunci în coteț mij de obiecte metalice, mai mari sau mai mici, de toate formele. Din moment ce orice fel de școlarizare depășea capacitatea sa mentală, părinții erau mulțumiți de acest gen de activitate care îl bucura și îl satisfăcea pe Aldous. Este de presupus că ei nu-și făceau griji cît privește aspectul estetic al problemei.

Pe cit de brusc a început Aldous Worp această indeletnicire pe care și-o impusese singur, pe atît de neașteptat i-a pus capăt. Timp de un an — din nou cu aproximație din lipsă de informații — Aldous a rămas în perimetrul casei sale. Cînd nu se indeletnicea cu necesitățile biologice, precum mîncatul și dormitul, se mișca lent în jurul mormanului său de vechituri, în aparență fără nici un scop.

Într-o dimineață a putut fi observat de tatăl său (după cum ni s-a relatat mai tirziu) alegînd anumite obiecte din grămadă și asamblîndu-le.

Este de menționat aici, cred eu, că nici un raport asupra Cazului Worp nu poate fi considerat complet fără a cita din spusele tatălui, Lambert Simmel Worp. În ceea ce privește structura mai sus menționată, Worp spunea: „Ce m-a frapat era faptul că (ștersătură) fiecare bucată pe care o culegea se potrivea cu altă (ștersătură) bucată. Nu conta (ștersătură) dacă era arc de pat sau un tel neobișnuit sau dacă (ștersătură) copilul monta piesa în altă (ștersătură) parte, toate se țineau strins”.

Referitor la folosirea unor unelte de către Aldous Worp, L.S. Worp a mărturisit: „Nici o unealtă”.

O explicație mai amplă ne-a fost oferită de L.S. Worp drept răspuns la o întrebare din care citez direct: „Cum se explică faptul că reușea să lipească părțile dispartate una de alta formînd un întreg?” (Dr. Palmer). Răspuns: „Obiectele se potriveau atît de bine (ștersătură) încît nimeni — dar absolut nimeni, domnule, nu le putea dezlipi.”

Era de asemenea evident că, deși tinărul Aldous se cățara frecvent pe construcție cu o nouă „piesă”, echilibrul ansamblului nu se strica de fel.

Ceea ce a urmat, deși incomplet, reiese din informațiile de care dispunem pînă la punctul culminant al experimentului. Datele pentru un raport exact, referitor la condițiile în care s-a desfășurat „sub control” demonstrația Cazului Worp, au fost obținute de la cei prezenți: maiorul Herbert R. Armstrong și dr. Philip H. Eustace Cross.

Se pare că, la ora 10,46 a.m., Aldous Worp a luat roata dîntată, acum și mai veche și mai ruginită, exact obiectul pe care îl culese inițial, cu mult timp în urmă, cînd era un copil andru de șase ani. După un moment de ezitare, s-a cățarat în virful structurii sale, s-a oprit, apoi a coborît în interiorul ei. Observatorii nu l-au mai putut zări timp de cîteva minute. (Dr. Cross: 4 minute și 59 de secunde, maiorul Arm-

strong: 5 minute și 2 secunde). În cele din urmă, Aldous a reapărut, a coborît și s-a uitat fix la creația sa.

Cităm acum din declarațiile combinate ale maiorului Armstrong și dr. Cross: „După ce am stat uimiți cîteva minute, în final, Worp s-a apropiat foarte mult de construcție. O vergea ieșea în afară, avînd în capătul ei o bilă de alamă de la un picior de pat. Aldous Worp a tras de ea ușor. Ce s-a întimplat atunci a fost de-a dreptul fantastic. Întîi am auzit un sunet ca o cascadă. Sunetul crescînd și după cinci-sprezece secunde am văzut o lumină violacee ieșind de sub drăcovenie. Apoi întreg ansamblul s-a ridicat în aer la o înălțime de aproape trei metri și a rămas acolo imobil. Aldous a sărit de jur împrejur bucuros și l-am putut auzi scoțînd interjecția „Hiii!” de trei ori. Apoi s-a retras, a răsucit minele unei rîșnițe de cafea, ruginită, și «mașinăria» a coborît ușor pe pămînt.”

Bineînțeles că acest fapt a stîrnit mare senzație. Reprezentanții ai armatei, ai presei, ai diferitelor școli pentru studii superioare și alții au sosit buluc. Însă cu Aldous Worp nu se putea comunica pentru că tinărul nu învățase să vorbească. L.S. Worp, deși un om simplu, era cinstit și sincer, dornic să servească țara; numai că citațele de mai sus referitoare la conversația purtată cu el arată că nu era capabil să elucideze problema. Toate eforturile de a privi în interiorul straniei structuri n-au dat la iveală mare lucru, atîta vreme cît atît de strînsele și detaliatele analize se reduceau la ipoteze de genul „o grămadă de vechituri și nimic altceva” (Dr. Palmer). Mai mult, pînă și tinărul Aldous începuse să-și manifeste evident resentimentele față de acest gen de investigații.

Totuși, îi făcea mare plăcere să pună în funcțiune mașinăria și repeta demonstrația în fața tuturor curioșilor.

Teste exhaustive de tip Geiger, Weisen-donk și altele nu au pus nimic nou în evidență.

În cele din urmă, apariția totdeauna atît de inoportună a televiziunii nu a mai putut fi aminată, încît în după-amiaza zilei următoare reporterii TV au intrat în scenă. Aldous i-a examinat o vreme, apoi și-a readus invenția pe pămînt. Cu o privire fixă, se urcă în virful acesteia, coborî în interior și, curînd, reapăru cu antica roata dîntată pe care o plasă, ca la început, în cotet. Apoi, sistematic, în ordinea montării, începuse să desprîndă fiecare parte a structurii, reasezîndu-le pe toate cu grijă în locul inițial din cotet.

Astăzi, părțile componente ale ansamblului creat de tinărul Worp sînt dispartate pentru că acesta, ignorînd în tăcere rugămintile aproape isterice ale oamenilor de știință și ale ofițerilor din armată, după ce a demontat complet mașinăria, aducînd piesele în și deasupra cotetului, a transportat obiectele unul cîte unul înapoi, în locul lor inițial, în grămezile de gunoi ale orașului.

În prezent, nemișcat de muștrările ocazionale ale lui L.S. Worp, tăcut în fața razelor interogatorii oficiale, Aldous stă pe o

cutie în curtea din spatele casei sale ancestrale, privind cu seninătate peste groapa de gunoi a orașului. Din cînd în cînd, ochii i se aprind pentru o clipă și atunci rostește abia șoptit „Hiiii!”

Traducere de DANA OPRÎȚĂ

Pierre Bellemare — Jacques Antoine

POVEȘTI ADEVĂRATE

Pierre Bellemare, născut în 1929, a avut pasiunea radio-ului și mai apoi a televiziunii, lucrînd la început ca asistent al programelor destinate R.T.L. În 1955 i se încredințează realizarea unor emisiuni. Domeniile sale sînt variate, o dorește pentru a nu se șabloniza. Împreună cu colegul Jacques Antoine realizează, după materialele sale pe viu, cărți în care sînt incluse diverse tematici de interes pentru cititori ca aceste „Povești adevărate”.

Jacques Antoine, născut în 1924, este nepotul celebrului fondator al teatrului liber, André Antoine, și fiul autorului dramatic André-Paul Antoine. Animator din 1944 al programelor de radio și tv, devenind director al Tele-Monte Carlo, este un creator cult, plin de imaginație, dovedind și calități reale de scriitor. Dintre cărțile realizate de cei doi, apărute în *Livre de poche*, „Povești adevărate” au ajuns la al doilea volum.

Două sute de trompete plus una

Trenul Glasgow-Londra mai avea două minute pînă să plece. În compartimentul nr. 5, un bărbat singur, îmbrăcat în gri, ține în brațe un copil înfășurat într-un șal roșu. Omul privește pe peron, nimeni nu îl conduce. Pe culoar, o pereche tinăra nu prea se indeamnă să se așeze alături. Femeia, de vreo douăzeci de ani, face un pas, bărbatul o ia de braț oprind-o, se vor așeza în compartimentul următor, nr. 7.

Cînd trenul pleacă, duce cu el două mistere. Cînd ajunge la Londra, cele două mistere se confundă. Verificînd vagoanele de clasa întâi, controlorul descoperă sub bancheta compartimentului nr. 5 un copil mort într-un șal roșu. La venirea poliției, controlorul descrie bărbatul îmbrăcat în gri:

„Nu i-am văzut prea bine figura. De vreo

patruzeci de ani, nu sînt prea sigur. Copilașul părea că doarme”.

Descrierea prea sumară nu le-a fost de folos anchetatorilor. Scotocind în compartimentul vecin, descoperă, uitată pe banchetă, o trompetă mică din plastic galben. O jucărie de copil. Controlorul își amintește de tinăra pereche care a stat în compartimentul nr. 7.

„Tineri căsătoriți, precis. Tinăra își exaspera bărbatul suflînd întruna. Ea trebuie că a uitat-o.”

Sperînd să ajungă la o mărturie mai exactă despre omul cu copil, poliția a luat mica trompetă galbenă. În ziarele de a doua zi, s-a semnalat faptul, cerînd călătorilor cu trompeta să se prezinte la Scotland Yard pentru o depozitie importantă.

N-a apărut nimeni. Pe deasupra, autopsia copilului a dovedit că murise de moarte naturală. Nu fusese nici o crimă, dar bărbatul care abandonase copilul nu a fost găsit. Copilașul a fost îngropat, fără nume, la 16 octombrie 1948.

Mica trompetă galbenă a rămas pe rafturile cu corpuri delictuale ale Scotland Yard-ului. Nu era importantă, o trompetă în aparență. Pentru Georges Muncey, despre care „Povestea adevărată” ne relatează, era.

Georges Muncey este un tînăr ciudat. Crescut de mama sa pînă la douăzeci și șase de ani, orfan de tată, a participat în 1947 la înmormîntarea doamnei Muncey-mama, singurul său susținător, unica sa familie. Mama era energică. Era voinică și autoritară. Îl iubea, îl sfătuia, sufocîndu-l, poate; acum Georges se simțea pierdut. Era singur cu preotul. Singur în fața celor de la cimitir; sicriul din stejar care îl părisea i-a zmulș hohote de plîns. Un haos total. Magazinul mamei de la Chichester a fost vîndut onorabil de un notar, el a cîmpătat 800 de lire. O sumă destul de importantă în 1948. Georges părăsește orașul instalîndu-se la Londra, unde închiriaza o cameră modestă. Incepe să trăiască în stilul său, umblînd din cinematograful în cinematograful, dintr-un teatru în altul. Să trăiască în vis, în ficțiunea altora, la asta se reducea curajul său.

A închiriat un fotoliu la un teatru unde se juca o operetă celebră în anul acela: *Văduva veselă*. A revenit seară de seară timp de o săptămînă. Era un tînăr corect, timid, cu o figură cam copilăroasă, cu trăsături fără consistență. Cucoanei mature care închiriasse fotoliul de alături i s-a părut foarte simpatic.

„Vă place opereta? Și mie.”

Ea a început să vorbească. Georges n-ar fi făcut-o din proprie inițiativă. Cucoana de patruzeci și trei de ani, fără nici un farmec, cam pedantă și autoritară, i-a devenit în

scurt timp prietenă, confidentă, într-un fel mamă. Prietenia platonică avea totuși ceva tulburător. Georges și-a dat seama, vorbindu-i de tinăra pe care o cunoscuse.

— O mică vinzătoare ?

Tonul Mathildei Caller era bănuitor. A devenit rău când Georges i-a mărturisit că tinăra vrea cu orice preț să-l ia de bărbat.

— Micul meu Georges, scapă de năroada asta, îți vinează banii.

— Nu mai am aproape deloc bani, moștenirea de la mama s-a terminat.

— Din cauza ei ! Ai dus-o într-un palace, la Ramsgate, cincisprezece zile ! Te-am prevenit. Ai vrut să faci pe marele senior... Scapă-te de ea, Georges, crede-mă, de altfel sînt sigură că nu-i place prietenia noastră !

— Vrea să vină să vă vadă, e geloasă.

— Geloasă ? Fata asta este atît de vulgară ! Să nu mai vorbim, aş putea să mă supăr, dar înainte, promite-mi că te vei scăpa de această piatră de moară. Ai înţeles ?

— Înţeles. Aveţi dreptate.

Georges nu i-a mai vorbit de tinăra fată. Cîteva luni mai tîrziu, Mathilde Caller a devenit nevasta sa. El avea douăzeci şi şapte de ani, ea patruzeci şi patru. El este moale, ea autoritară. El nu are bani, ea e bogată. Pe scurt, el şi-a regăsit mama.

— Georges, trebuie să munceşti. Nu este normal ca un bărbat să nu cîştige nici măcar hrana nevestei sale.

Încet, Georges şi-a găsit un loc de vinzător-remizier într-un mare bazar, 2 lire sterline pe săptămînă, plus comisionul de la vinzări.

Acolo s-a declanşat ceva. Este acolo de o lună, vinzînd tot felul de obiecte neinteresante, cînd într-o zi, un mic zgomot neplăcut îl face să tresară : un coleg îi suflă în ureche cu o mică trompetă galbenă, de plastic...

— Opreşte zgomotul, e stupid !

Georges s-a schimbat deodată la faţă. Glumeţul n-a mai insistat. A pus trompetă în vitrină, cu un singur comentariu interior : „Tipul ăsta e lugubru.”

În aceeaşi seară trompetă a dispărut. În registrul de vinzări, preţul menţionat era de un şiling şi un penny. Ajuns acasă, Georges a ars jucăria în sobă. Un miros înepător de plastic s-a răspîndit în apartament. Mathilde a început să tuşească.

— Ce faci ? O oroare !

— Am ars o trompetă, mă enerva !

— O trompetă ? Ce idee. Ce ai avut cu trompetă ?

— Nimic, era acolo, mă incomoda, atît...

Mathilde a aerisit apartamentul şi n-a mai comentat. Incidentul n-avea importanţă. A doua zi, la magazin, şeful raionului l-a întrebat pe Georges :

— Am văzut că ai vindut mica trompetă galbenă !

— Da... da...

— O treabă bună. Avem un stoc din jucăria asta, nu ştiu de ce patronul a cumpărat-o, trebuie să scăpăm de el, te însărcinez cu asta. Dacă un puşti a cumpărat una, poate riscăm să vindem şi altele.

Georges s-a trezit cu două sute de trompete din plastic galben, în vrac, la raionul de vinzări cu reducere scăzîndu-se un penny. Trompetă costa 1 şiling bucata. Şeful de raion l-a incurajat. „Pindeşte femeile cu copii şi arată-le articolul. Am cumpărat lotul cu jumătate de preţ. La 200 de bucăţi avem 100 de şilingi beneficiu !”

Curios, Georges era foarte palid. De fiecare dată cînd un copil ia o jucărie şi suflă, are o tresărire nervoasă. Totodată, caută să le vindă cu o frenezie curioasă. Succesul nu prea se vede.

Georges face să dispară şase duzini de trompete deodată, arzîndu-le în cazanul de la subsol. Nu a fost de ajuns. Au mai rămas încă o sută. Cu nervii încordaţi la maximum aduce de acasă o valiză de crocodil, cadoul de nuntă al Mathildei. La ora prînzului, îndeasă tot teancul de trompete galbene în valiză, ascunzînd totul în vestiar. Reîntorcîndu-se, şeful de raion e mirat :

— Ai vindut tot odată ?

— Da. Un noroc. Un domn în vîrstă, cam extravagant. A cumpărat tot pentru un orfelinat.

— Nu a cerut remiză ?

— Nu, nici măcar. Un bătrîn nebun, a plătit fără să crîncească.

Seara, Georges părăseşte magazinul fără nici o dificultate, ducîndu-şi valiza. Şeful de raion observase valiza, dar cum subalternul său are dreptul să plece în week-end, nu s-a mirat prea mult. Luîndu-şi biletul de tren ca să ajungă acasă, Georges lasă valiza jos, la picioare. Plăteşte, îşi strînge banii şi... nici o valiză. Un hoţ a înşăfăcat-o în grabă convins că va găsi minunăţii în bagajul de lux.

Georges n-a alergat după el. Cu atît mai rău, cu atît mai bine. Îşi va cumpăra o altă valiză ca să lămurească dispariţia. De fapt, nici nu ştia ce să facă cu trompetele. Iată-l scăpat. Chiar a doua zi, şeful de raion îl bate pe umăr rîzînd. Ține în mînă un ziar.

— Bătrînul Țicnit n-a avut noroc ! Ascultă : „Un anume Jack Mended, fără domiciliu precis, a fost arestat la gara centrală în timp ce dispărea cu o valiză pe care o furase. Hoțul a fost de două ori nefericit. Arestat, a descoperit că prada sa era un lot de trompete din plastic !”

Şeful de raion a încheiat :

— Originalul dumitale, cu siguranță, va fi mulțumit regăsindu-le !

Georges n-a spus nimic. l-a venit, deo-

dată, în minte că minunata valiză de crocodil este inconfundabilă. În interior are inițialele sale. De asemenea, completă, marca fabricantului. Este un obiect de mare valoare. Poliția va vrea s-o dea proprietarilor, e foarte simplu, negustorul fiind cunoscut la Londra. Iar el își știe clienții; o cunoaște pe nevastă-sa, Mathilde, care-și cumpără de la el tot ce e necesar pentru o călătorie. În patruzeci și opt de ore, poate mai puțin, poliția va aduce valiza. Ce va spune el? Cum va explica motivul pentru care a făcut să dispară un lot de trompete galbene din plastic? O să pară ridicol.

Georges se învoiește să plece acasă, îl doare capul, are nevoie de fustele mamei, de nevasta sa în această împrejurare, șeful de raion lăsându-l să plece, impresionat de paloarea lui.

Peste câteva ore, în biroul comisariatului central din Londra, un inspector examinează valiza de crocodil, ascultând raportul polițistului:

— Am fost la negustor, a găsit imediat numele proprietarului. Georges Muncey. Ca să mergă mai repede l-am rugat să telefoneze clientului. A răspuns o femeie. Doamna Muncey. A spus că e nevasta lui Georges Muncey și a zis că valiza nu îi aparține.

— Negustorul știe precis?

— Precis, domnule inspector. Și-a amintit că cucoana i-a dăruit valiza bărbatului său înaintea căsătoriei. Este un cadou somptuos. Apoi m-am dus să văd cucoana respectivă, mi-a repetat același lucru. V-am adus-o. Nu știu cum o să ne descurcăm!

Inspectorul a mulțumit polițistului, privind cu atenție micile trompete. Seamănă foarte bine cu cealaltă. Acea care zace pe un raft al corpurilor delict, de la descoperirea copilului mort, părăsit într-un tren acum opt luni. Curios.

Inspectorul reia dosarul. Pe o fișă citește că s-au făcut cercetări pentru a se găsi călătorii din compartimentul nr. 7 al trenului Glasgow — Londra. Ancheta a stabilit că trompetă a fost cumpărată la Glasgow, într-o prăvălie cu amintiri, de către o tinăra. Tinăra femeie n-a apărut niciodată.

Ce legătură poate exista între toate astea? Un copil mort, părăsit de un bărbat în gri. O tinăra pereche de negăsit, cu o trompetă, o valiză de crocodil conținând o sută din aceleași trompete! Valiza fiind refuzată de proprietarul prezumtiv.

Inspectorul băgă în buzunar o trompetă citind raportul polițistului: „Numitul Georges Muncey a declarat: «Valiza nu-i a mea, este o greșeală». Întrebat, a declarat că lucrează la marele bazar din Kensington, că nu dispune de mijloace să-și ofere un geamantan atât de luxos.”

Cu trompetă în buzunar, inspectorul se

îndreaptă către marele bazar. Șeful de raion îi dezvăluie două lucruri interesante:

1) Georges Muncey a vândut stocul unui necunoscut original.

2) În ziua aceea avea o valiză de crocodil pe care a luat-o cu el în aceeași seară. Casa domnului și doamnei Muncey este un mic pavilion burghez înconjurat de grădină. Soneria clincăie delicat, o femeie matură deschide ușa.

— Doamnă, sint inspectorul Benny, de la Scotland Yard. Doresc să-l văd pe soțul dumneavoastră.

— E suferind.

— Știu, doamnă. Nimic grav, mi-a spus șeful său. O mică migrenă. Deranjați-l, vă rog!

— E vorba tot despre valiză? Nu e a lui!

— Greșeală, doamnă, șeful său a confirmat. Știți bine, dumneavoastră i-ați cumpărat-o.

— Și ce dacă? Nu este o crimă.

— Atunci de ce nu o luați dacă nu este o crimă?

— Ce vreți de la Georges?

— Să știu de ce a mințit în legătură cu trompetele.

— Le-a plătit. Nu voia să pară ridicol cumpărând stocul de trompete din plastic. Asta-i tot.

— Aș dori să mi-o spună chiar el, doamnă Muncey. Știți, eu mai am un mister legat de trompetă... legat de moartea unui copil de trei luni, poate m-ar putea lămuri?

Georges e bosumflat ca un copil capricios în fața inspectorului:

— N-am nimic de spus. Detest trompetele, atât.

Neobișnuit în această poveste absurdă este faptul că inspectorul nu știe deloc ce căuta, nici dacă va găsi pină la urmă ceva. Pune întrebarea fără vreă idee preconcepută, cam la întimplare, ghidându-se de coincidență.

— O trompetă, asta de exemplu, într-un tren, nu vă amintește nimic?

Totul se desfășoară atât de repede încât polițistului îi e greu să urmărească. Georges devine deodată isteric, se aruncă pe divan, începe să urle aruncând pernele peste tot. Este un puști bolnav, sughițind de plins, care scîncește:

— Mathilde, apără-mă! mamă, vor să-mi facă rău, împiedică-i. Eu am omorît-o! Nu din vina mea, nu-i așa? Tu mi-ai spus. Ea mi-a spus, domnule, vă jur. Ea a spus să scap de fata asta. N-ai spus tu?

Mathilde încearcă să-l oprească:

— Taci, Georges! Taci, ai înnebunit, taci odată!

Georges, nebun?

Are înfățișarea. Se calmează la fel de brusc cum a izbucnit:

— Mi-e egal, nu e vina mea. Am omorît-o

pe Ethel. Ethel era logodnica mea, nu-i așa? Da, domnule, era tinără, voia să se mărite, am fost într-o călătorie mică la Glasgow, ea a cumpărat o trompetă. Făcea pe apucata, sufla în ea fără oprire. Mama dorea să scap de logodnica mea. Mathilde, la fel.

Inspectorul pricepea cam greu. Mama? Mathilde? Ethel? Ce legătură aveau cu bărbatul în gri și copilașul mort, înfășurat într-un șal roșu?

I-au trebuit destule zile ca să descurce ițele ciudatei întâmplări, dindu-și seama că fără să vrea a descoperit o crimă. Georges a omorât-o pe Ethel, tinăra sa logodnică, întorcându-se din călătorie. A ucis-o lovind cu o țeavă de plumb și a lăsat corpul în apartament. Dindu-și un nume fals, își spunea Prince, Dumnezeu știe de ce, poliția nu l-a identificat și crima împotriva lui Ethel a rămas nepedepsită.

În cazul tinărului mitoman, cam nebun, n-a rămas decît o amintire din crimă. O idee fixă. O vedea pe Ethel în tren, cîntînd la trompetă în urechea sa și rizînd. Obsesia a sporit în fața stocului de jucării pentru vinzare. A crescut pînă la a-l face să comită prostii. Îndepărtînd jucăriile credea că înlătură crima.

Terminîndu-și mărturisirile, Georges a redevenit lucid, inspectorul a încercat să meargă mai departe:

– În ziua aia erai în tren, tot acolo era un bărbat cu un copilaș, îți amintești?

– Da. Ethel voia să se așeze în fața lui, adora copiii. Eu nu.

– Nu ai rămas în același compartiment?

– Nu. Ne-am așezat alături, i-am spus lui Ethel că s-ar putea să plîngă copilul, că vom fi mai liniștiți. Eram la clasa întâi, nu prea era lume.

– Poți să-l descrii pe bărbat?

– Nu.

– Nu ai vorbit cu el?

– Nu. Detest copiii, v-am spus. Nu i-am dat atenție. Ethel a fost, ea.

– Cum, adică?

– Ne-am certat din cauza trompetei, atunci ea a ieșit o clipă și a vorbit pe coridor cu bărbatul.

– Avea copilul în brațe?

– Nu. Presupun că dormea în compartiment, cred că trăsese perdelele.

– Ți-a spus ceva de el, de convorbire?

– Da, n-am dat atenție. Mă plictisea, era totdeauna curioasă să știe tot, cred că a spus ceva cam așa: „tipul ăsta are un aer nenorocit”; nu sînt sigur...

– După părerea dumitale, ar fi putut să-l descrie pe bărbat?

– Da, sigur! Nimic nu-i scăpa.

Georges surise cu răutate:

– V-ar fi interesat, nu? Numai că eu am ucis-o chiar în aceeași seară. Cu atît mai

rău pentru dumneavoastră, eu nu știu nimic. De altfel, mă lasă rece copilașul dumneavoastră.

Georges Muncey a fost spînzurat pentru uciderea lui Ethel Fairbrass. O tinără cam zăpăcită, de douăzeci de ani, singura care vorbise cu bărbatul în gri, în trenul Glasgow – Londra. Singura, poate, care știa ceva despre o bucătică de șal roșu, voalul de mister care învăluia un copilaș necunoscut, în brațele unui necunoscut, la 12 octombrie 1948.

**În românește de
ANDRIANA FIANU**

Enoch Arnold Bennett

ARTA SCRISULUI

În culegerea sa de eseuri, cu caracter de confesiune, „*The Craft of Fiction*” (Arta scrisului), Enoch Arnold Bennett (1867–1931), scriitor britanic de seamă al începutului de secol, încearcă să sintetizeze cîteva probleme fundamentale ale măiestriei cuvîntului, sfătuiindu-i pe scriitori cum să-și ia menirea în serios. El însuși un „practician” cu fin spirit epic, dezvoltînd o scriitură densă, scrupulos elaborată și traversată de un puternic apetit pentru ontologic, se arată dispus în lucrările sale teoretice să-i îndrume pe toți cei care vor să calce în viață cu pași treji, căci despre beția treziei estetice, despre disponibilitatea stării de deschidere în fața spectacolului lumii va fi vorba și în fragmentul ales spre exemplificare.

Bennett atrage atenția scriitorilor, dar și a cititorilor dornici să facă din cuvinte ritmuri și idei niște prezențe vii, că primul din cei o mie de pași este atenția vie, înrupată în bucuria verbului total: **a fi (atent)**, în care sînt cuprinse toate celelalte verbe. Pentru ca scriitorul să poată culege roade din a rămîne singur cu sine și cu talentul său – ne sugerează autorul, – el trebuie mai întîi să învețe să **vadă** (cu adevărat), să dibuiască esențele, ademenindu-le printr-o dispoziție globală fremătătoare, să-și reintegreze menirea în timpul rotund al deplinei prezențe în aici-acum-așa.

Puterii integratoare a atenției existențiale, indispensabilă scriitorului autentic, Bennett îi opune monotonia valorilor instrumentale a atenției superficiale, a **lenei de a fi (atent)**, clipelor integratoare, delicate și fragile ale interiorității, pe cele funcționărești, cu tot arsenalul terifiant și reductiv al exteriorității.

E. A. Bennett ni se dezvăluie prin toate acestea ca un model de deschidere și prospețime inconfundabilă a unei personalități bine conturate și conștiente de sine, încercând să ispitească stări de deschidere similare în confracții săi, stări al căror rod va fi de fiecare dată unic și irepetabil.

Din opera prozatorului englez menționăm romanele : „Anna of the Five Towns”, 1901, (Anna celor cinci orașe); „The Old Wives' Tale”, 1908 (Povestea bătrinelor); „Clayhanger”, 1910; „Hilda Lessways”, 1911, precum și culegerea de eseuri „The Truth about an Author”, 1903 (Cum să devii scriitor).

LENEA DE A FI (ATENT)

Un cățelandru lipsit de experiență zburdă pe șosea. Este înduioșător, ba chiar dureros de înduioșător, să vezi cât de încrezător se simte în instinctul și vioiciunea sa, în bunătatea lumii. Zburdă și se uită ca din întâmplare la o construcție impozantă, de culoare stacojie, care se repede spre el pe patru roți, cu o bară lucitoare în față; dar o ignoră disprețuitor drept ceva lipsit de importanță, căci îl atrage mai mult o pată de miros în noroi... în clipa următoare, cade mort. Înțelesese greșit bunătatea cerească; nu e însă de mirare, căci ciinii au fost dintotdeauna niște victime.

Autobuzul se oprește. Lumea iese nerăbdătoare din măruntaiele mașinii, formind un grup considerabil de gură-cască. La scurt timp, apare un polițist, stăpîn pe situație, plictisit. Multimea tot crește, blocînd circulația. Un bărbat proaspăt ras și bine îmbrăcat, de vîrstă mijlocie, coboară din autobuz și începe să dea nervos din picior :

— Anul trecut m-a călcat un autobuz, zice el cu năduf. Dar nimeni nu m-a băgat în seamă ! Țștia ce au de gînd, să oprească circulația pentru o javră afurisită ?

Deși pare un om respectabil, trăsăturile feței trădează acum un om meschin, care improașcă cuvinte murdare pentru a-și întări spusele cum că el ar fi plătit ce a avut de plătit.

De departe se vede un om împingînd o căruță cu gunoi. Se oprește să discute pe îndelete cu celelalte uniforme, căci și el poartă ceva ce aduce a uniformă. Multimea, nici gînd să plece din loc sau să-și miște măcar privirea. Noul venit se apleacă să ridice cățelandrul nedorit de nimeni, fără stăpîn, îl azvirle în căruța cu gunoi, apoi pleacă. Și doar ceea ce fusese divin și nemuritor în cățelandrul acela rămîne în urmă, plutind poate ca un nouaș deasupra scenei tragediei.

Lumea începe să se împrăstie. Mai trece o vreme, iar apoi, „accidentul de stradă” încetează cu desăvîrșire să mai existe ca fenomen. Cei care fuseseră prinși în mulțimea de gură-cască își văd fiecare de drumul său, iar în timpul zilei mai scapă cite o remarcă de genul :

— Am văzut un ciine călcat de autobuz în dimineața asta ! Mort pe loc !

Și cam asta-i tot ce vor spune. Asta-i tot ce-au văzut. Nu vor, dar nici n-ar putea să dea detalii inteligibile sau interesante despre incident (exceptînd, poate, vreo informație despre rasa de ciine sau numărul autobuzului). Au văzut, fiecare, un ciine călcat de mașină. Dar nu își analizează nici senzațiile personale și nici fenomenul ca atare. Au fost cu toții martorii unui incident observat și apoi discutat în maniera în care scriitorii slabi au obiceiul să-și prezinte clișeele. Dar ei n-au observat — mai bine zis — n-au văzut nimic.

Ar fi foarte bine ca scriitorul în devenire, care citește aceste rînduri, să nu adopte o atitudine de superioritate vizavi de mulțimea de gură-cască; căci în materie de privit fără a vedea cu adevărat sîntem cu toții cam la fel. Ne vînturăm prin lume într-o stare a facultăților vizuale ce aduce a comă sufletească. Cu toții ne mulțumim doar să privim cu coada ochiului, fără să vedem ceva cu adevărat.

Dacă vom reuși să înțelegem că rolul de „observator” presupune o implicare activă și dacă ne vom hotări deci să ne trezim din această adevărată comă în care trăim, pentru a vedea spectacolul viu al lumii (un spectacol care le întrece pe cele de circ, fiind chiar mai interesant decît accidentele de stradă cu tot senzaționalul lor), vom descoperi, încet, încet, că nu este deloc ușor să privești, așa cum s-ar crede. Cineva (să ne

inchipuim) ia hotărîrea solemnă : „De astăzi merg la birou cu ochii larg deschiși !”... Credeți că poate ? Mai mult ca sigur el nu va vedea altceva decât lucruri banale în jur, căci sistemul său de înregistrare este îngrozitor de deformat. Se va simți mereu atras doar de lucrurile neobișnuite, ieșite din comun, în defavoarea celor fundamentale și universale.

În minte că pe vremea cînd mi-am început ucenicia în adevărata observare a vieții, m-am sculat foarte devreme într-o dimineată, ca să dau o raită prin centrul Londrei în căutare de „material interesant de observație”. Și ceea ce am considerat eu pe atunci a fi vrednic de luat în seamă au fost cojile de ouă aruncate în fața cafenelilor deschise peste noapte... în rest, nu țin minte nimic. Aveam, acum îmi dau seama, „albeață la ochi”.

Dar nu ajunge să-ți dezvolți abilitatea de a observa un număr considerabil de fapte, impresii, oameni și lucruri, pentru a ieși din faza infantilă a acestei facultăți mentale. Atenția adevărată nu constă neapărat în mulțimea detaliilor observate, ci mai degrabă în coordonarea lor într-o viziune de ansamblu autentică și stabilă. Un om cu adevărat atent nu își schimbă prea des impresiile. Să încercăm doar să ne comparăm actualele impresii despre un prieten apropiat cu primele păreri pe care ni le-am format despre el, pentru a ne da seama cît de inexacte ne sînt puterile de observație. Persoana pe care **am învățat s-o privim** e, pur și simplu, alta decât cea care ne-a intrat în casă în ziua în care am cunoscut-o.

Sîntem curioși să vedem cum arată și ce face aproapele nostru ; de aceea îl observăm. În general, cu cît sîntem mai inteligenți, cu atît ne cresc curiozitatea și capacitatea de percepție. Simpla satisfacere a acestei curiozități poate fi un scop în sine, care merită efortul unei observații sistematice. Dar rostul ei ar putea și ar trebui să se numere printre cele mai înalte virtuți sociale (precum indiferența se alătură celor mai josnice), deoarece înlesnește înțelegerea rădăcinilor comportamentale. Atenția este deci un act moral, care dezvoltă blîndetea și toleranța — de ne place ori nu. Simțul observației adevărate îl ascute și pe acela al frumosului. O faptă urîtă — de pildă, un act de cruzime — devine frumoasă — din punct de vedere artistic — atunci cînd încep să-i fie cunoscute cauzele, și prin acestea, armonizarea sa cu ansamblul tuturor celorlalte fapte omenești. Din perspectivă estetică, ne putem desfăta (privind cu împăcare) în fața oricărui fel de comportament uman.

Observarea vieții ne înzestrează zilele și nopțile cu șarmul romantic al **connaissanceur-**

ului rafinat și ne înviorază totodată dragostea față de semenii — nu este vorba de filantropia care semnează cecuri, ci de caritatea aceea mult mai prețioasă, care se ostenește să înțeleagă.

In obținerea unei stări de maximă deschidere, printr-o atenție bine cultivată, trebuie să ținem cont de faptul că toate fenomenele există în interdependență, că nimic nu trebuie privit în absolută izolare. Întreg spectacolul simțurilor — ceea ce ochii văd, urechile aud, nasul miroase, limba gustă, pielea simte — este fie o cauză, fie un efect al comportamentului uman. Nimic nu poate fi considerat lipsit de importanță, în afara „marii ecuații”. De aceea, cel care dorește să vadă viața cu propriii săi ochi — mă refer, desigur, în special la romancier și la dramaturg — trebuie să găsească loc, în aria curiozității sale, pentru toate aspectele, procesele și fenomenele lumii. Fiind limitat în putințe, n-o să reușească. Bineînțeles că nu ! Dar ceea ce poate să facă e să dobîndească o capacitate de definire generală a întregului și să stabilească, cît mai exact, locul și importanța relativă a seriei de fenomene anume de care îl ține legat vocea sa interioară. Dacă nu va reuși să întrevadă cît de complex este întreg fundalul intereselor sale specifice, își va pierde cu siguranță cel mai prețios simț, pe acela al interacțiunilor și proporțiilor, fără de care orice profesionalism se denaturează, pentru a intra în conul de umbră.

Să privim, de pildă, la arhitectura britanică. Intrați în Anglia venind din Franța, să zicem prin Folkstone. Veți spune că nu se poate vorbi de „arhitectură” în Folkstone. Dar eu vă asigur că se poate. Din trenul șerpuind peste orașul agățat de deal, veți vedea mii de căsuțe lipite de pămînt, curate, îngrijite, oneste, pedante, confortabile — neostentative și orgolioase totodată. Fiecare din ele, o entitate distinctă, bine definită. Fiecare din ele parcă spunîndu-le celorlalte : „Nu te uita peste gardul meu și nici eu n-o să mă uit peste al tău...” lasă-mă să te las.” Fiecare păzindu-și propria individualitate cu o gelozie feroce ! Fiecare din ele, o cetățuie, o insulă ! Și, deși nepăsătoare la impresia generală, fiecare contri-

buie totuși la specificul locului... națiunea engleză îți scapă printre degete. Compară toate acestea cu fațadele splendide, prietenoase, ale unui oraș francez și judecă singur implicațiile. Dacă vrei să vezi viața, nu poți rămâne orb în fața unor fenomene atât de emoționante!... Și cum ar putea romanțierul „orb” să-l satisfacă pe cititorul care a ajuns deja într-o fază superioară de receptare a realității?

Chipurile oamenilor oglindesc cel mai bine înlănțuirea dintre instincte și influențele exterioare determinante pentru existența comunității respective. Expresia facială spontană este un indiciu care nu înșală și deci adevărul pe care-l dezvăluie nu poate fi tăgăduit. Este relativ ușor și extrem de interesant s-o descifrezi, fiind atât de deschisă, ba chiar nerușinat de disponibilă și universală. Și, totuși, majoritatea oamenilor nu știu să citească în chipurile semenilor. Există persoane care stau pe London Bridge și numără autobuzele, camioanele sau caii albi care se nimeresc să treacă pe acolo într-o oră. Dar n-am auzit de nimeni care să-și ia osteneala să numere fețele fericite sau nefericite, cinstite sau ticăloase, viclene sau ingenuie, blinde sau aspre care se perindă peste pod. Poate veți fi mirați să aflați, dar expresia generală întipărită pe fețele londonezilor nu este prea colorată, ci, impregnată de cenușul tristeții și al plictiselii, toți fiind, în general, grăbiți și absenți la ceea ce se petrece în jur.

Cel care observă toate acestea are tot dreptul să ceară socoteală Cerului, legislației, consiliului districtual, bisericilor și clasei guvernante pentru a le zice: „Priviți aceste chipuri și nu vă mai lăudați atât cu realizările voastre! Viața, așa cum o trăiți, vă apasă pe toți!”

Cînd privim, ne facem în general vinovați de o ciudată și inexplicabilă lenie a imaginației. Chiar dacă observăm fenomenul în clipa în care îi simțim „martori oculari”, nu ne străduim deloc să ni-l reprezentăm în alte instanțee de pe traiectoria sa temporală.

Să ne gîndim, de pildă, la un om care se trezește dimineața și se scoală cu greu din pat. Este bărbat și conviețuiește cu soția și copiii săi într-un spațiu foarte restrîns. Dar n-are de ales și trebuie în permanență să se adapteze acestui mediu, iar acum se pregătește pentru o nouă zi. Un om ca mine sau ca dv., un om ca oricare altul. Vrea să mînce și el micul dejun, vrea să știe unde-i sînt cizmele. E și el preocupat de bani și de sănătate, ca noi toți. Dar trebuie, repet, să-și armonizeze individualitatea proprie cu aceea a soției și a copiilor, oricît de mare ar fi forța autocentrată a egoismului

său. Cu sau împotriva legilor, pleacă în treburile zilei; ajunge la birou, își reia viața de serviciu, cu colegi simpatici și antipatici; la un moment dat, pleacă pe teren pentru cîteva ore. Pe șosea, dă de un ciine lovit de autobuz și de mulțimea adunată. Și dv. ați văzut ciinele, faceți parte din mulțime. Și ce vă spuneți oare cînd vedeți polițistul venind?... „Uite un polițist!”

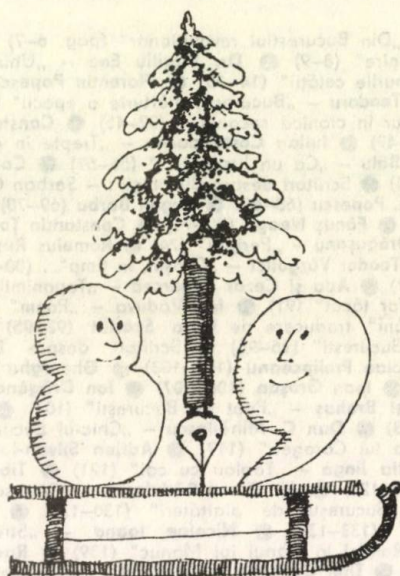
Căci se nimereste să fie polițist de meserie. Vă uitați la el și nu vedeți altceva decît un polițist — un fenomen indivizibil format dintr-o stofă albastră, nasturi de metal, o materie vie care seamănă cu un chip de om... și o cască. „Un păzitor riguros al legii”; pentru dv., o entitate ceva mai caldă decît un simbol neînsuflit. Într-un cuvînt, un polițist.

Toți oamenii pe care îi întîlnim trec dintr-un trecut al lor în viitor. Dar de cîte ori se ostenește oare imaginația noastră să vadă această realitate? Chiar dacă observăm cu atenție, totuși, datorită unui defect de situare corectă față de viață, noi nu observăm de fapt oamenii ca indivizi, ci ca pe o ciudată rasă de animale care își petrec viața pe străzi, în autobuze, birouri... De ce ne lăudăm oare că ne interesează spectacolul vieții?

Că să vedeți viața așa cum am încercat eu să vă sugerez, nu trebuie să începeți cu individul. Nici s-o terminați cu individul. Observarea amănunțită și nesistematică nu poate duce nicăieri, căci n-are formă, nici scop precis. Precum în fazele incipiente ale observației, selectăm indivizii din sisteme bine conturate, tot așa, în fazele ulterioare, îi vom regropa în alte organisme, a căror alcătuire va depinde de particularitățile preferențiale ale observatorului. Dacă observatorul este pasionat de fenomenul conviețuirii oamenilor în grupuri — ca mine — el va vedea indivizii grupați mereu altfel, insistînd pe ideea că variațiile de la tipul de bază se datoresc tocmai regrupării respective. Dacă observatorul este convins că societatea trece printr-o mare criză la ora actuală — din care nu va putea ieși decît prin niște măsuri misterioase — el va vedea întreaga omenire împărțită în grupuri organizate după criteriile diverselor reforme posibile pe care le-ar impune omenirea în momentul de față! Și tot așa mai departe... Aceste tendințe scot actul observației din frigiditatea mecanismului sterp, dar trebuie totuși manipulate cu grijă, căci, oricît ar fi de binevenite, ele favorizează sentimentalismul, dușmanul cu mii de chipuri și extrem de rafinat al bunului simț.

Traducere și prezentare de
ILEANA DIMITRIU-ȘORA

- Ion Ardeleanu – „Din Bucureștiul revoluționar” (pag. 6–7) ● Valentin Hossu-Longin – „Fluviul numit Unire” (8–9) ● Dr. Virgiliu Ene – „Unirea și scriitorii” (10–13) ● Al. Balaci – „Ritmurile cetății” (14–15) ● Florentin Popescu – „Cintec pentru București” (15) ● Eugen Teodoru – „București, mărturie a epocii” (16–31) ● Romulus Lal – „Metroul, reper de aur în cronică secolului” (32–45) ● Constantin Zamfir – „București, port la Dunăre” (46–49) ● Iulian Costandache – „Trepte în devenirea unei mari capitale” (50–55) ● Ion Bălu – „Ca un luceafăr...” (56–61) ● Constantin Vișan – „Tinerete fără bătrînețe” (62–64) ● Scriitori despre București: – Șerban Cioculescu (66–67) ● Geo Bogza (67–68) ● D.R. Popescu (68–69) ● Eugen Barbu (69–70) ● Tudor Stancu – „Străzile au amintiri” (70) ● Fănuș Neagu (70–71) ● Constantin Toiu (71–72) ● Petre Stoica (72–75) ● I. Codru-Drăgușanu – „Periplu” (74) ● Romulus Rusan (76) ● Gabriela Adamășteanu (77–78) ● Teodor Vărgolici – „Orașul, în timp...” (80–83) ● Gheorghe Tomozei – „Chronicon” (84–87) ● Ada și Cezar Tabarcea – „Toponimii” (88–91) ● Eugen Suciu – „Orașul ca un fosfor tăcut” (91) ● Ion Văduva – „Poem” (91) ● Ulysse de Marcillac – „Pictorii români”, traducere de Dora Scarlat (92–95) ● Alexandru George – „Cu Caragiale prin București” (96–98) ● Scriitori despre București: Traian Coșovei (100–102) ● Nicolae Prelipceanu (102–103) ● Gheorghe Pitău (103–105) ● Vasile Petre Fatî (105–106) ● Ioan Groșan (106–107) ● Ion Drăgănoiu (107–108) ● Nicolae Ioana (108) ● Cornel Brahaș – „Poet de București” (104) ● Marin Bucur – „Serbările galante” (110–113) ● Dan C. Mihăilescu – „Chic-ul bucureștean” (114–117) ● Ion Neagu – „Mihaneaua lui Caragea” (117) ● Adrian Silvan-Ionescu – „Eleganța literatilor” (118–121) ● Ella Jinga – „Tablou cu cai” (121) ● Tiberiu Avramescu – „Caragiale și Ateneul” (122–125) ● Al. Cerna-Rădulescu – „Tănase la Cărăbuș” (126–129) ● Radu Tudoran – „Bucureștii de alaltăieri” (130–137) ● Nicolae Iliescu – „Demonstrație în asalt” (138–139) ● Nicolae Ioana – „Străzile orașului” (139) ● Gheorghe Grosu – „Rondel la Hanul lui Manuc” (139) ● Radu Sergiu Ruba – „Vatra luminoasă” (140–141) ● Titel Canache – „Maxime... comentate” (141) ● Constantin Popescu – „La cinematograful” (142–146) ● Mircea Nedelciu – „Locul și meteoritul” (147) ● Victor Beda – „Circulațiunea la 1930” (148–150) ● Fr. Damé – „Trăsuri, sănii și tramvaie cu cai”, traducere de Michaela Gulea (151) ● Radu Coșășu – „Arta fugii la fotbal” (152–155) ● Cristian Tăpescu – „Palladium, Venus, Giulești” (156) ● Scriitori despre București: ● George Nestor (158–159) ● Ioana Ieronim (159–160) ● Ion Coja (161–164) ● Horia Gane (165) ● George Alboiu (165) ● Traian T. Coșovei – „Elegie pentru oraș”, (161) ● A. Mirea – „Cișmigiul” (162) ● În memoriam: Traian T. Coșovei – „Mircea Scarlat, o zi din viața unei amintiri” (166) ● V.P. Fatî – „Fotografii cu pipă și fără” (166–167) ● Cristian Moraru – „Pină la capăt” (167) ● N. Prelipceanu – „Tinăr și înțelept” (168) ● Dinu Flămînd – „Privire în peisaj” (168) ● Ștefan Agopian – „Prima povestire” (170–171) ● George Bălăiță – „Semn” (172–179) ● Ov. S. Crohmălniceanu – „Din misterele Bucureștilor” (180–181) ● Florin Mugur – „Veacul al nouăsprezecelea” (182–183) ● Gheorghe Jurgea-Negrilești – „Corso și Corsoleto” (184–189) ● Gheorghe Iova – „Apartamentul” (190) ● Ion Bogdan Lefter – „Dicționar de scriitori bucureșteni” (191–207) ● Marin Codreanu – „Poveste” (208) ● Ion Văduva – „Străzile pe care trec” (208) ● Dorin Măran – „Povestea unui oraș” (208) ● George Macovescu – „Sărindar” (210–212) ● Tudor Stancu – „Faptul divers” (213) ● „O zi în redacția ziarului „Adevărul” și „Dimineața” (214–217) ● „Reporter în Capitală” (218–220) ● Jean-Jacques Thierry – „Premiul Nobel, Mecena și culise”, adaptare și traducere de Traian Stoica (222–225) ● Stanley Kunitz – „O conversație cu Robert Lowell”, prezentare și traducere de Denisa Comănescu (226–229) ● Ethel Greening Pantazzi – „Scurte plimbări” (230–232) ● Andriana Fianu – „Există și sint” (233) ● V. Petre – „Parodii la clasici” (234–235) ● Traian T. Coșovei – „De la sublim la ridicol” (236–240) ● Nicu Pirvulescu – „Cartea recordurilor” (241) ● Mircea Zane – „Discografie contemporană” (242–243) ● Rebus (244–247) ● Dorin Măran – „În lumea Thaliei” (248–250) ● Georges Simenon – „Adoratorul doamnei Maigret”, traducere de Antonia Nicolescu (252–259) ● Dominique Meril – „Crima din expresul albastru”, în românește de Paul B. Marian (259–262) ● C. B. Gilford – „Atenție, om periculos”, în românește de Nicolae Protopopescu (262–265) ● Marguerite Yourcenar – „Nuvele orientale”, traducere de Ioana Triculescu (266–276) ● Michel Tournier – „Gustul aurului”, în românește de I. Nicolae (276–277) ● Isaac Asimov – „Du-te-vino”, în românește de Ilieș Câmpeanu (277–280) ● Sandrine Buginat – „Martorul ocular”, în românește de Michaela Gulea (280–282) ● Patrick Süskind – „Orașul văzut prin miresme”, în românește de Grete Tartler (282–289) ● Ed Lacy – „Liniște, vă rugăm!”, în românește de Petre Mazilu (289–290) ● John Lutz – „Se moare numai o dată”, în românește de Simona Filipescu (291–293) ● Robert Bloch – „Maniacul”, în românește de Nina Ivanciuc (293–296) ● Arthur C. Clarke – „Santinela”, în românește de Petru Iamandi (296–299) ● Poul Anderson – „Lumina”, traducere de Diana Ioniță (299–302) ● Horia Tecuceanu – „Dacă șnurul n-ar fi fost putred” (303–310) ● Lion Miller – „Cazul Worp”, traducere de Dana Oprîță (310–312) ● Pierre Bellemare, Jacques Antoine – „Povești adevărate”, în românește de Andriana Fianu (312–315) ● Enoch Arnold Bennett – „Lenea de a fi (atent)”, prezentare și traducere de Ileana Dimițriu-Șora (315–318).

ALMANAHUL LITERAR

EDITAT DE ASOCIAȚIA SCRITORILOR DIN BUCUREȘTI

SECRETAR : CONSTANTIN ȚOIU

● Concepția almanahului: NICOLAE MANOLESCU

COLECTIVUL REDACȚIONAL AL ALMANAHULUI

● TRAIAN T. COȘOVEI	}	— redactori
● GEORGE ALBOIU		
● VASILE PETRE FATI		— secretar de redacție
● TRAIAN STOICA		— coordonator tehnic
● VASILE OLAC		— coperta și prezentare grafică
● CORNEL CATANĂ		— prezentare grafică
● NUSIA STANCU		— corectura
● LIVIU MÎNECAN	}	— fotoreporteri
● VICTOR STROE		

Tiparul executat la Combinatul poligrafic
„Casa Scintei” — București, sub
comanda nr. 80 382

PREȚ: 25 LEI

ALMANAHUL LITERAR '89

